Ryska revolutionens historia i sammandrag

Av Fredrik Ström

Ryska revolutionens historias förlag, Stockholm 1924

Innehållsförteckning

Förord ... 1
Första delen ... 1
1. Bonderevolutionerna ... 1
2. Den liberala reformrörelsen ... 6
3. Den revolutionära ungdomens kamp ... 10
4. Proletariatet växer fram ... 13
5. Proletariatets uppmarsch och samling till strid ... 17
6. Proletariatets motståndare och hjälptrupper ... 25
7. Den revolutionära moralen ... 30
8. Den stora revolutionens förspel: resningen 1905. ... 36
9. Reaktionen ... 45
Källor och litteraturförteckning till första delen ... 49
Andra delen – Marsrevolutionen ... 52
1. Världskriget ... 52
2. Vid revolutionens brant ... 58
3. Revolutionens förspel ... 69
4. Orkanen ... 78
5. Revolutionens seger ... 95
6.Tsaren abdikerar och arresteras ... 107
Tredje delen - Kerenskiaden ... 113
1. Den provisoriska regeringen. ... 113
2. Trotskis och Lenins hemkomst ... 124
3. Koalitionsregeringen. ... 129
4. Borgerlig och social revolution ... 134
5. Kerenski vid makten. ... 146
6. Inför kontrarevolutionen. ... 149
Källor och litteraturförteckning till II–III delarna ... 156
Fjärde delen – Novemberrevolutionen ... 159
1. Den svarte ryttaren. ... 159
2. Efter Kornilowkuppen ... 161
3. Den demokratiska konferensen. ... 165
4. Förparlamentet ... 168
5. Stormtecken. ... 174
6. Den bolsjevikiska resningen börjar. ... 179
7. Den röde ryttaren. ... 184
8. Den sjunde november. ... 188
Femte delen – Novemberrevolutionen ... 194
1. Folkkommissariernas råd. ... 194
2. Kerenskis nederlag och flykt. ... 199
3. Kampen om det heliga Moskwa ... 204
4. Inför en dödlig fara. ... 206
5. Lenin erövrar bönderna. ... 211

6. Kampen för freden. 214
7. Rådsmaktens befästande..... 227
Källor och litteraturförteckning till delarna IV–V. 234

Förord

På anmodan av intresserade kretsar inom arbetarrörelsen, vilka beklagat bristen på en kortfattad historik på svenska språket över den stora ryska revolutionen, har detta arbete tillkommit. Författaren är fullt medveten om, att de svårigheter, som mött vid utarbetandet, icke helt kunnat övervinnas. Endast sparsamt material föreligger ännu i samlat skick över en del viktiga tilldragelser och verksamhetsområden. På andra områden åter har materialet varit rikhaltigare, ibland alldeles överväldigande. I denna ymnighet har det ofta varit svårt att välja och mången intressant och belysande detalj har måst utelämnas, på det att bokverket icke skulle svälla ut över den beräknade ramen. Det är författarens förhoppning att i en framtid i någon eller några kompletterande arbeten kunna utförligare återkomma till de händelser eller för revolutionen belysande förhållanden, som i detta verk icke mer än helt summariskt kunnat skildras. Till alla dem, i Sverige som i Ryssland, vilka varit behjälpliga med materialets samlande eller tillhandagått med råd och upplysningar under arbetets fortgång uttalas ett varmt tack.

FÖRFATTAREN.

Första delen

1. Bonderevolutionerna

Ryska folkets historia är historien om dess revolutioner. Rysslands hävder äro en enda lång rad av uppror, resningar och frihetsstrider. Redan i sagans skymning skönja vi skuggorna av trälhopars yxor och klubbor, när förtrycket första gången stöter på väpnat motstånd. I gryningen till historiens klarare dag och senare kunna vi följa de fria handelsstädernas förtvivlade strider för sin demokrati och sin frihet emot feodal-furstar och tsarer liksom böndernas resningar mot adelns blodiga klassdiktatur, resningar, som avlösa varandra likt ebb och flod, som ett tidvatten, lett av naturlagar. Med bergsbruket och en begynnande industri antaga klasstriderna bestämdare former; en arbetarklass börjar uppstå. Ur en till en början rebellisk borgareklass se vi utgå en studerande ungdom, som genom individuella revolutionära handlingar förgäves söker bryta självhärskarmakten för att bana väg för en liberal konstitution. Det a. de första tecknen till en framväxande bourgeoisis vilja till makt och värn för sina klassintressen. Med den moderna storindustrin och sädesodlingens industrialisering förnimmes allt starkare ljudet av ett upp marscherande industriproletariat och av jordhungriga bondemassors vandringar och rörelser. Enskildas upproriska dåd förtätas till massornas organiserade resningar, och över de revolutionära arméerna fladdra nu socialismens röda fanor. Allt närmare rycker dagen för den stora uppgörelsen. Vi bevittna de förberedande striderna, och plötsligen stå vi mitt i dånet och flammorna från den största av historiens omvälvningar. Tsardömet faller, och efter en kort period av borgarklassens välde förenas arbetarnas och böndernas krafter till en ny segerrik ansträngning. En epok av proletariatets diktatur, med hänförelse och mod nedrivande det gamla och under mödor, svårigheter och misstag uppbyggande det nya, tager vid.

*

Medeltiden grundmurar den ryska feodalismen, som ännu blomstrar i hela sin prakt, när i västra Europa den spirande handelskapitalismen börjar lossa feodalherraväldets bojor och band.

En av de mäktigaste feodalherrarna i Ryssland, fursten av Moskva, är den, som mot slutet av medeltiden slår sina medtävlare ur brädet, förintar de rika men vapenlösa och inbördes söndrade fria handelsstäderna och besegrar tatarerna, de fruktansvärda mongoliska erövrarne, samt gör sig först till överlänsherre och sedan till suverän över hela Storryssland. Furstarna av Moskva lyckades slå under sig landet tack vare dels stadens utmärkta militära och geografiska läge, dels en lika slug som hänsynslös statskonst, dels och framförallt tack vare sina förbindelser med det västeuropeiska handelskapitalet, för vilket de öppnade icke blott en och annan stad, utan hela det stora riket.

Först kommo, efter de nordiska vikingarne och det rika Visbys handelsmän, Hansans mäktiga köpmän över Novgorod. De sökte sig väg, liksom förut de svenska vikingarne, till Kiev, till Svarta havet, till Persien och Byzans. Sedan kommo söderifrån Venedigs och de andra italienska handelsrepublikernas köpmän. De förde med sig ingeniörer och arkitekter, som byggde Kreml, Moskvas muromkransade borg och väldiga handelsplats. Sedan kommo engelsmännen, som 1553 upptäckte den stora vattenvägen över Norra Ishavet och Arkangelsk, och slutligen i 17:de seklet holländarne, tsar Peters lärare. Så bidrogo i tur och ordning alla de stora europeiska handelsstaterna till att i förbund med Moskvas furstar erövra Ryssland åt den spirande kapitalismen.

Följande Moskvafurstarnes föredöme skyndade sig de ryska feodalherrarne runt om i landet att knyta förbindelser med det västeuropeiska handelskapitalets utsände köpmän. Feodalherre och handelsfurste i en person. Fördelen blev betydande. De dubbla kostnaderna fingo de ryska bönderna bära. Godsägaren, berusad av ett profitbegär, som fått blodad tand genom de givande handelsförbindelserna, plundrade bonden på allt, vad han ägde, och införlivade hans jord med sina väldigt växande domäner, som alltmer brukades under stordriftens former. Moskva, huvudstaden, där feodalherrarne framförallt uppförde sina palats och höllo sina handelshus, vältrade sig i lyx, medan byarne förgingo av hunger. Bönderna irrade i massor från gods till gods, överallt mötta av samma öde. De flesta sålde sig dels som husträlar, dels som livegna för ett stycke bröd. Så uppstod livegenskapen. Andra, de mest frihetsälskande, vandrade ut på stepperna och till bergen, ofta utom rikets gränser. De bildade fria, tappra, demokratiska kosacksamhällen, folk i vapen, värjande sig med svärd i hand mot alla och envar, ofta förande segerrika krig med grannfolken, såsom polacker och turkar, ja mot själva Moskwa, ”det tredje Rom”.

Sammanstötningen mellan Moskwa och östra Rysslands kosacker blev signalen till den första bonderevolutionen, som kom som svar på tsar *Boris Gudunows* (1598-1605) ukas om bondens ovillkorliga bundenhet vid det adelsgods, där han fötts. Handelskapitalets på feodalmaktens grund nyskapade stat var ännu, trots från västerlandet inkallade organisatörer, ingeniörer och köpmän, klent organiserad och militärt svag, kosackerna segrade, och bondeupproret bredde ut sig över hela riket, förintande den nyss upprättade livegenskapen. Resningens lösen var: ”Utrota herrarne, tag godsen!” Så lydde bondehövdingen *Bolotnikows* berömda upprop. Flertalet godsägare dödades. Borgar och slott förstördes. Men i Storryssland förmådde icke de segrande kosackerna och bönderna att på feodalstatens ruiner uppbygga något nytt. Själva voro de icke ense och hade icke något annat politiskt ideal än tsardömet, ehuru de vid dess sida sökte ställa en riksförsamling av folkombud, vari dock det högre prästerskapet och de större jordägarne blevo de bestämmande.

År 1613 utkorade en riksförsamling i förening med den segerrika kosackhären, efter en rad av intriger från adelns och prästernas sida, i hopp att vinna även resterna av de forna makt-havarne för böndernas sak, till tronföljare i Moskwa den gamla feodalfamiljen *Romanow* (1613-1917). Så framgick – ingalunda för första eller sista gången i historien – ur en framgångsrik folkresning en av alla tiders skändligaste förtryckarätter. Den av bönderna korade och på tronen upphöjda Romanowska familjen begick genast förräderi mot dem, som

skänkt dem kronan. Under de närmaste tsarerna trälbundos bönderna fullkomligt, och livegenskapen fullbordades. De östra kosackfolken blevo lydfolk under Moskwa, ehuru ännu delvis bevarande sina vapen och. sina friare institutioner en tid framåt.

De västliga kosackfolken lyckades under en längre tid än de östliga bevara frukterna av sina resningar. De voro mera klassmedvetna, hade en starkare organisation och närmare förbindelser med Europa. Den ryska tsaren fick därför en lång tid framåt nöja sig med att vara Ukrainas allierade och överlänsherre. Genom den polska adelsklassens blodiga, barbariska förtryck av Ukrainas bönder och kosacker, vilket den ryske tsaren och hans rådgivare skickligt utnyttjade, samt genom list och korruption, särskilt genom egendoms- och skatteprivilegier åt resningens forna ledare och deras ättlingar, lyckades tsaren dock så småningom tillvälla sig hela makten även över dessa rika nejder, och de ukrainska bönderna höllos sedan i tygeln av kosackhövdingar. Från att ha varit bondeupprorens ledare utvecklade sig nämligen de privilegierade kosackerna i Ukraina med tiden till en sannskyldig godsägareklass, om möjligt ännu girigare, ännu mera tyrannisk än Storrysslands feodalherrar.

Denna revolution i sydvästra Ryssland, i Ukraina, som efter flera tidigare utbrott på allvar flammade upp och pågick åren 1648-1654 leddes *av Bogdan Chmelnitzki* och är rik på en rad av stora bondesegrar. Revolutionen, närmast riktad mot den här härskande polska adeln, krossade det polska herraväldet i dessa trakter och inledde det gamla storpolska rikets förfall och undergång. Här gav en segerrik revolution dödsstöten åt en stormakt.

Men i skuggan av Polen bidade Moskwa. Det var med en av ättlingarne till detta ukrainska frihetskrigs många bondehövdingar, hetmanen Mazepa, som Karl XII sökte knyta förbund i sina krig mot Ryssland. Tsar Peters seger över Karl XII vid Poltava 1709 befäste den ryska makten över Ukraina.

*

Ännu större betydelse än resningarne under förra delen av 1600-talet, fick – framför allt genom den makt den vann över folkets sinne som tradition under tidernas lopp – 1670-71 års stora bonderevolution under tsar Alexejs regering (1645-81) . Under denne härskare inträffade först den s. k. saltrevolutionen, då Moskwas befolkning reste sig mot den stränga saltskatten. Detta var 1648. Vida farligare blev emellertid den stora bonderesningen. Denna leddes av en folkhjälte *Stephan Rasin*, Rysslands Engelbrekt. Rasin var en lika modig som skicklig man. Han var icke blott en upprorsman, som förde småkrig mot feodalherrarne, bondeplågarne på deras borgar och gods, utan även en betydande folkledare, som sökte samla hela bondeklassen på ett, om ock bristfälligt, politiskt program till ett befrielsekrig mot de adliga godsägarne, deras fogdar och kreatur. Han gav åt bonderevolutionen ett i viss mån klassmedvetet innehåll. Hans politik och kamp gick ut på att ersätta den byråkratiska staten med en bonderepublik. I spetsen för denna demokrati skulle stå en riksföreståndare, som dock skulle bära tsarnamnet. Denna folkliga tsar skulle bli uttrycket för böndernas och särskilt kosackernas vilja och intressen. Kosackerna, som tsarmakten nu ville beröva deras vapen och jord, voro de ledande även i denna folkresning. Rasin hade liksom Engelbrekt stor framgång i början. 1667 intog han den uralska staden Jaik. 1670 stod han segerrik i Astrakan. Han intog borg efter borg, besatte hela Volgadalen, Rysslands väldiga pulsåder. De stora städerna Saratov, Samara och Simbirsk föllo i hans händer. Hans underanförare befriade landet ända upp till Vita havet. Han hotade Moskwa. Nu hade emellertid de ryska härskarne hunnit befästa sin makt, och framförallt hade de skaffat sig en väl beväpnad och på västeuropeiskt vis organiserad armé. Förräderiet hjälpte till. Folkhären blev slagen, bönderna måste kapitulera, alla ledarne dödades. Den 6 juni 1671 föll i Moskwa Rasins eget huvud för bilan. Dessförinnan hade han undergått en fruktansvärd tortyr, därvid hans händer och ben söndersågats, utan att dock ens en suck av smärta undslapp hjältens bröst. Hela befolkningen i vissa av de trakter, som

deltagit i upproret, utrotades eller förvisades till ödemarker i fjärran. Men i saga och sång levde Rasin, folkbefriaren, på böndernas läppar och i deras byars namn. I deras drömmar, i deras hjärtan blev han frihetens genius. Rasinromanserna förbjödos vid dödsstraff, men sjöngos överallt av de unga i Volgabyarna ända in i våra dagar.

I Rasins resning spelade även en del mer eller mindre upproriska sekter en betydande roll. Särskilt framträdande var i en hel rad av uppror raskolnikernas, de gammaltroendes vitt utbredda och stridbara sekt, som genom sin kamp mot kyrkans prelater, genom den förföljelse dess anhängare utsattes för från myndigheternas sida samt genom vissa demokratiska fordringar vunnit starka sympatier hos folket.

Raskolnikerna hade även starka försänkningar hos den del av armén, som utgjordes av de s. k. streltsyregementena. Streltserna eller strelitserna drevo under fredstid handel och hantverk under åtnjutande av vissa privilegier. I gengäld hade de att i krigstid utgöra ett särskilt uppbåd. Denna krigarkast gjorde uppror på uppror, störtade och tillsatte regeringar. En av dess segerrika resningar ägde rum 1682, då en stor del av adelns ledare besegrades och avrättades. Men icke heller dessa rebeller hade förmåga att grundlägga något nytt. De kunde icke samla folket kring en stor uppgift och föllo själva offer för de härskandes list och intriger samt besegrades slutligen, ehuru de hade i sina händer Moskwa med Kreml. Även dem drabbade en fruktansvärd hämnd. Deras ledare, raskolniken *Chavanski*, avrättades med sina söner och med honom en stor del andra av streltsernas ledare (1683). Deras påbud och fribrev åt trälarne upphävdes och alla som begagnat sig därav pryglades. Sålunda krossades i blod både sekternas uppror, soldaternas myterier och de livegnas förnyade frigörelseförsök.

Detta skedde under regentinnan *Sofia* (1682-89), som härskade under sina bröders, Peter och Ivan, minderårighet. Hon störtades av brodern Peter 1689, som förvisade streltserna från Moskwa. Men streltserna satte sig under Peters utländska resa 1698 i rörelse mot Moskwa, kallade av det fattigare folket. De blevo slagna, i månader torterade i fjorton tortyrkammare och sedan avlivade, därvid den hemkomne tsaren själv deltog både i tortyren och i avrättningarna. Jämte streltserna avrättades en del ledare för de fattigare klasserna i Moskwa och några sekterister. Alla streltsyregementen upplöstes och till och med streltsernas anförvanter fördrevos. Trots detta uppflammade upproren under hela Peters regering. En av dessa upprors ledare var *Bulawin*, som predikade ”slavarnas korståg”, samlade kosackerna vid Don och, innan han blev slagen lyckades erövra flera städer i söder. En annan rebelledare var Rassow, som länge höll Astrakan i sina händer. Vid rebellernas sida stodo ofta raskolniker.

Tsar *Peter 1* (1682-1725), Karl XII:s motståndare och besegrare, utvidgade och omgestaltade emellertid Ryssland i många avseenden. Han knöt nya förbindelser med det västerländska handelskapitalet, utvidgade dess privilegier, skapade Petersburg för att få en lämplig handels- och sjöfartsstad samt lade grunden till bergverk, metall- och textilfabriker. Han kallade in massor av utländska ingenjörer, fabrikanter, köpmän, krigare, skeppsbyggare, lärde. Han omdanade adminstrationen. Han sökte förgäves utrota korruptionen. Själv föraktade han icke att använda mutor. Han reformerade finanserna, men skapade ett olidligt skattetryck T. o. m. salt, skorstenar, brunnar etc. beskattades och skatterna indrevos med tortyrens, ja eldens hjälp. Han gjorde sitt hov till en handelsbyrå. Han behandlade hela sitt rike som sitt enskilda herregods. Han slog bönderna i ännu hårdare fjättrar. Tortyren blomstrade och i blod krossade han allt motstånd. Sin egen son lät han tortera och döda. Han styrde med järnhand även adeln, vars honom tillgivna element han emellertid belönade med nya privilegier, särskilt med de nya industriföretagen, som drevos med tusentals livegna, och som fingo monopol på statens och härens beställningar. Han införde en särskild tjänsteadel, lade ner oerhörda summor på armé och flotta och förde ständiga krig. Vid sin död hade han fördubblat Rysslands välde och antagit kejsartiteln.

Efter tsar Peters död sökte adeln, som fann självhärskaren icke tillräckligt lydig, ändra författningen till sin uteslutande fördel genom skapandet av en adelssovjet, ett regeringsråd på 9 personer (Werchovnikikonstitutionen 1726--30), men misslyckades. Adeln övergick härefter till den direkta aktionen. Med gardesregementenas hjälp mördades eller avsattes misshagliga kejsare och kejsarinnor. Självhärskarmakten såsom teori antastades däremot icke. Den förra vägen var bekvämare. Adelns pretoriangarden härskade. Statsvälvningarne hörde till ordningen. Pretendenterna avlöste varandra, alla inom den Romanowska familjen, och alla dockor i olika adelsligors händer. Samtidigt befäste adeln sin makt i den uppåtgående handelskapitalistiska staten genom att på samma gång, som den monopoliserade hela regerings- och ämbetsmakten, den civila som den militära, slå den spirande industrin liksom förut handelskapitalet under sig. Som exempel kan anföras familjen Sjuvalow, som 1760 ägde 33,000 livegna, sysselsatta i familjens otaliga gruvor, fabriker och jordagods. Mellan 1729-62 ökades antalet fabriker i Ryssland från 26 till 355, de flesta i adelns, andra i ett uppväxande köpmannastånds händer. Genom oupphörliga rövarkrig plundrades grannfolken, skaffades nya skattekällor, förvärvades nya naturrikedomar och hopades nya miljoner av livegna, den billigast tänkbara arbetskraft, att utsuga.

Medan adeln lekte med de heliga tsarhuvudena, förde sina blodiga men inkomstbringande krig och – godsägare, handelsfurstar och industrimagnater på samma gång - skaffade sig omätliga rikedomar, sjönko de arbetande ryska klasserna, bönderna, arbetarne i bergverken och i de uppväxande fabrikerna samt hemindustrins halvproletärer, allt djupare ned i armodets och livegenskapens mörker och träldom. Godsägarne fingo rätt att utan dom deportera bönder till Sibirien, sälja deras döttrar på orientens slavmarknader och de godtyckligaste skatter utprässades. Hoppet att kunna befria sig från tyrannernas ok ville dock icke dö. Hundra år efter Rasins död samlade sig bönderna till en ny revolution, efter en rad av fåfänga lokala uppror. Ledaren för denna resning (1773-74), som omfattade hela östra Ryssland, var *Pugatschew*, kejsarinnan *Katarina II:s* (1762-1796) farligaste motståndare. 1767 hade Katarina, hotad av nya bondeuppror, sammankallat en stor ”grundlagskommitté” med ombud för alla stånd. Kommittén skulle utarbeta förslag till grundlagar för riket. Men bönderna, borgarna och den fattigare adeln talar om slavarnas befrielse, om livegenskapens avskaffande och de härskande bli förskräckta. Kommitténs sammanträden rinna ut i sanden. Revolutionen stod icke att hejda. Denna revolution hade en mera organiserad form, än någon föregående, hade en militär ledning och till och med en ansats till egna ämbetsverk. Kosackerna spelade i denna revolution icke längre första rollen, ehuru Pugatschew själv var en kosack och som rådgivare hade raskolniker från Don och Kuban. Den främsta rollen innehades av Uralbergens gruv- och bruksarbetare, som under parollen livegenskapens avskaffande slöto sig till de upproriska bönderna, varigenom resningen blev så mycket farligare för adeln och tsarmakten. Detta är första gången i Rysslands historia, som en medveten samverkan på grundval av gemensamma klassintressen äger rum mellan arbetare och bönder, och denna resning får härigenom sin särskilda betydelse. Uralverken bildade Pugatschews industribas. Härifrån fick han kanoner och gevär till sina frihetsarméer. Pugatschew, som erövrat hela södra och östra Ryssland med Volgadalen och Ural, lyckades emellertid icke erövra Moskwa. Katarina mobiliserade en jättearmé, och Pugatschews trupper blevo slagna. Själv blev han fången. Den 8 januari avrättades han i Moskwa, och en blodig räfst gick över hela landet. Huset Romanow, självhärskaremakten och adelsprivilegierna voro åter räddade.

Visserligen försökte en del unga, av de franska upplysningsfilosoferna och den franska revolutionen påverkade lärde strax efteråt en verksamhet för självhärskarmaktens avskaffande på fredlig väg, men följderna blevo förvisning till Sibirien (1790-92).

Pugatschews resning var den sista kosack- och bonderevolutionen i stor stil, det sista uppror före 1905, i vilket verkliga massor agerade. Efter detta inbördeskrig, som underskriver

bondeklassens nederlag i det månghundraåriga klasskriget, konsolidera adeln och tsarismen sitt välde, livegenskapen befästes, och bönderna söka förgäves sedan i mer än 2,000 spridda lokala uppror spränga sina fjättrar. I många trakter förenade bönderna alltjämt sina sociala strävanden med religiösa föreställningar. En massa nya sekter av delvis religiöst revolutionär karaktär uppstå. De förkunna dock numera ofta det passiva motståndet: vägra krigstjänst, vägra skatt, vägra erkännande av enskild jordäganderätt etc. Andra sekter förklara krig mot alla regeringar och betrakta tsaren som Antikrist. De olika sekterna omfattade miljoner anhängare. Alla dessa sekter förföljdes strängt.

Med Ale*xander I* (1801-25) och *Nikolaus I* (1825-55) förkroppsligas *adelns diktatur* i Ryssland, vilken bestått under alla dessa sekler och med blodig terror upprätthållits. Trots den ofta stränga personliga form, varunder diktaturen framträdde i den konsoliderade tsarmakten, var den en *klassdiktatur* och icke en persondiktatur. Tsarerna kallade sig alltid med stolthet rikets första adelsmän, landet främsta godsägare och adelns vilja var deras lag. De voro sin klass' verkställande organ. Alexander I låter till och med mord på sin fader, kejsar *Paul*, verkställas av en adlig junta i mars 1801. Själva förklara adelsmännen att de utgöra kejsarens fyrtio tusen polismästare, de trognaste tjänare han äger.

2. Den liberala reformrörelsen

En ny tid bryter in. En ny epok börjar sitt välvande lopp. Sakta som den första tidiga dagern en mulen morgon, men dock oemotståndlig som den.

I början av 1800-talet tränger det i Västeuropa segerrika industrikapitalet in i Ryssland. År 1761 fanns i Ryssland blott ett enda bomullsväveri – förutom en del ylle- och linfabriker, men 1804 funnos 199 och 1814 icke mindre än 423 dylika. Antalet arbetare steg mellan åren 1804-1814 från 6,500 till 39,000. Klädesfabriker funnos 1804 till ett antal av 165, men 1825 voro de 324. Gjuteri- och järnbruk voro 1804 blott 26, år 1825 voro de 170. Samma utveckling äger rum på några andra områden, såsom inom skeppsbyggeriet, fiskerinäringen, byggnadsverksamheten med dess bigrenar, läderfabrikationen etc. 200,000 arbetare kunna räknas vid denna tid. Under Nikolaus I stiger antalet industriarbetare från 200,000 till 380,000, därav 110,000 inom textilindustrin.

Handelskapitalet, länge en gren av agrarkapitalet, behärskas ännu till större delen av adeln, som avstår en liten del av profiten åt sina förvaltare, ombud och allehanda kommersiella mellanhänder. Ur denna nya klass, till vilken kom städernas hantverksmästare, köpmän och lägre ämbetsmän, framgick en till antal och inflytande länge ganska obetydlig medelklass, som levde huvudsakligen av handeln och inhöstade en del av dess avkastning. Denna klass, som var helt beroende av den kapitalstarkare adeln, saknade politiskt inflytande. Allt efter som den stärkte sin ekonomiska ställning, kände den emellertid starkare behovet att skydda den politiskt och såg med växande missnöje adelns otaliga privilegier. Ur dessa samhällslager utgick även en och annan studerande, som hårdare kände tyngden av klasskrankorna och kraftigare vände sig däremot.

Det växande industrikapitalet framgick ur det accumulerade inhemska handelskapitalet; till en mindre del började dock redan nu kapital utifrån inflyta. Till större delen adeln och ett antal stora, rika köpmannafamiljer, till mindre delen städernas framväxande medelklass, behärskande detta industrikapital. Allt efter som industrin växer, uppstår omkring denna även en industriell medelklass, som likaledes känner adelsprivilegierna ekonomiskt och politiskt besvärande. Detta gäller särskilt den bildade delen av denna klass, såsom ingenjörer, organisatörer etc.

Inom adeln råder även ekonomiska skiljelinjer. En del av adeln förvärvar sig genom förläningar och gåvor av suveränerna, genom handels- och industrivinster, genom subsidier,

underslev och krigsrov omätliga rikedomar. Samma familj kan ofta äga ett par hundra gods, förutom bergverk, fabriker och palats i huvudstäderna. Denna högadel behärskar även genom sina rikedomar ämbetena och blir herre över byråkratin, besätter särskilt alla de högre hov-, krigs- och civiltjänsterna, varigenom den ytterligare blir i tillfälle att öka sin rikedom. Denna ekonomiskt starka byråkratiska högadel är det, som handhar klassdiktaturen, som sköter regeringen, som behärskar tsarerna. Den del av adeln åter, som har sina gods i mindre bördiga trakter av landet, som icke kunnat roffa åt sig så mycket som de andra ståndsbönderna, som icke såsom gunstlingar vid hovet fått särskilda förläningar, extra beskattningsrättigheter eller monopol o. s. v. blir ekonomiskt efter, förvandlas till en lågadel, som delvis även blir beroende av den finansiellt starkare högadeln. Ett par siffror illustrera detta. År 1834 ägde 1,453 godsägare sammanlagt 31/2 miljoner livegna, mer än 1/3 av alla livegna; i genomsnitt ägde dessa godsägare 2,461 trälar vardera. Detta var den rikaste delen av adeln. Sedan kom en grupp på 2,273 adelsfamiljer, som tillsammans ägde 11/2 miljoner livegna eller i genomsnitt 687 vardera. Därefter kom en mellangrupp på 16,740 godsägare, som genomsnittligen ägde 217 livegna. Dessa båda grupper tillsammans utgjorde emellertid endast 16 % av den ryska adeln. De övriga 84 procenten utgjorde den s. k. lågadeln. Hos dessa smärre godsägare, som vardera blott rådde över några tiotal livegna, härskade missnöje, och ur dessa fattigare adelskretsar utgå också flera av den oppositionella ryska ungdomens ledare under 1800-talet.

Ur den kommersiella och industriella medelklassen samt ur den fattigare adeln framgår den *liberala oppositionen*, som vid sidan om böndernas klasskamp sätter sin prägel på förra delen av 1800-talets ryska politik och samhällsstrider. Denna opposition, byggande på den framväxande bourgeoisin, var mera revolutionär till sina medel än till sina mål. Den åsyftade självhärskarmaktens avskaffande och ersättande med en konstitutionell monarki, politiska rättigheter åt näringarnes olika företrädare, kommunal självstyrelse i viss utsträckning, adelsprivilegiernas beskärande samt bondereformer. Vissa utlöpare av denna liberala oppositionsrörelse voro mera socialt betonade och erhöllo därigenom en starkare revolutionär färg, från jordreformatorisk till anarkistisk.

Sill början brukar den liberala oppositionsrörelsen räkna från det s. k. dekabristupproret (decemberupproret) 1825. Detta uppror, som var planlagt att samtidigt utbryta både i Petersburg och i Ukraina, leddes av unga adelsmän och intellektuella samt åsyftade en konstitutionell författning. De sammansvurne fingo en del trupper på sin sida men blevo slagna, och upproret krossades. Ledarne, såsom *Pestel*, *Rylajew*, *Murajew*, *Trubetzkoj*, *Obolenski* m. fl. hängdes eller skickades till Sibirien. De menige dömdes till prygel och tukthus. Först efter trettio år blevo några få överlevande benådade.

Adeln och tsarmakten söka dock nu även något tillmötesgå den besuttnare delen av borgarklassen för att skilja den från de oppositionella elementen och vinna den på sin sida, vilket delvis också lyckas. De förmögna borgarne få ekonomiska privilegier, få tillträde till vissa ämbeten, bli befriade från militärtjänst m. m. Även åt den ekonomiskt svagare delen av adeln gåvos vissa förmåner. Oron lägger sig dock icke. 1828-29 äga stora matrosmyterier rum vid flottans huvudstation i Sebastopol på Krim, kommendanten greve Stolypin mördas och rörelsen kan endast undertryckas efter starka truppuppbåd. Senare följde resningen i Litauen, soldatuppror i Petersburg och Novgorod och 1830-31 den stora polska resningen, som först kunde nedslås, sedan härar på hundratals tusen man mobiliserats. Härmed förlorade Polen sista resterna av sin nationella självständighet. Nya resningar 1848 och 1863 krossas likeledes. 1845 upptäcktes i Ukraina en sammansvärjning, som till syftemål hade skapandet av en allslavisk, federativ, demokratisk stat med en folkregering. Denna rörelse hade sitt centrum i Kiev bland lärarne och studenterna vid universitetet. En panslavistisk rörelse på demokratisk och rebellisk grund börjar nu vinna mark och inger de maktägande en viss fruktan. Gentemot

den rebelliskt-demokratiska panslavismen uppträder även en panslavism av autokratiskt, militaristiskt kynne, som blir ett redskap i de härskandes händer.

Skoningslöst fortsätter adelsdiktaturen sin terror mot den liberala oppositionens aktiva radikala element, av vilka flera drivas starkt åt vänster såsom *Bielinski, Alex. Herzen* och *Bakunin* samt deras vänner. En politisk polis inrättas och organiseras och de revolutionära förföljas systematiskt. Utrotningskriget antar rent metodiska former. I utlandet uppstå nu hela kolonier av landsflyktiga ryska revolutionärer, hos vilka alltmer även socialistiska och anarkistiska idéer tränga in och slå rötter. Från dylika centra i Väst-europa söka såväl mera moderata som mera radikala revolutionära grupper verka för sina idéer i hemlandet. Genom böcker och tidningar, som redan nu illegalt införas, söker man påverka särskilt den studerande ungdomen, och ofta går denna ungdom ut bland bönderna och arbetarne för att som lärare och lärarinnor, läkare, sjukvårdare etc. komma i beröring med det egentliga folket och bland detta sprida upplysning och bedriva propaganda.

En del av oppositionens klarseende radikalare element börjar inse, allteftersom lantbruket industrialiseras och den egentliga industrin växer, att den kommande revolutionen måste bliva ej blott en statskupp utan en social revolution, att stridssättet ej blott får vara en sammansvärjning av grupper utan förbindelse med de breda folklagren utan en resning av dessa massor själva. Ännu äro dock dessa klarsynta element endast undantag.

Ännu äro nämligen förutsättningarne för en verklig revolution icke för handen. Proletariatet är ännu svagt, även om det växer. Men tecknen hopa sig, att ett oväder är i annalkande. Det är som när en åskdag börjar nalkas. Molnen tätna och mörkna vid horisonten, och kvalmet stiger.

Flertalet av denna epoks revolutionärer bygga sina strävanden antingen på den missnöjda delen av adeln eller på borgarklassen, men framför allt på bondeklassen. Särskilt får den revolutionära rörelsen och dess teorier sin prägel av den stora bondebefolkningens läge, strävanden och kamp. Ur dessa på bondeklassen och dennas mirinstitutioner, gammaldemokratiska traditioner och sedvänjor byggande revolutionära grupper utgingo även de s. k. narodnikerna, som senare togo ledningen av den revolutionära rörelsen.

Även om det under 1800-talet icke kommer till så väldiga massrörelser som under 1600- och 1700-talen, så är oron bland bönderna stor och tilltar med varje år. Upprorens antal utgöra icke mindre än 101 under perioden 1840-44, 172 under perioden 1845-49 och 137 under åren 1850-54. Under 25 år 515 upplopp eller uppror! Mera än 20 om året och vissa, dock enstaka, omfattande ända till 20,000 deltagare!

Orsakerna till dessa oroligheter voro dels livegenskapen, som bönderna ville avskudda sig, dels de tryckande, ojämna och godtyckliga skatter och pålagor, som staten såväl som adeln utkrävde, dels krigsutskrivningarne, dels ock hungersnöd etc. Den livegne var husbondens egendom, som han kunde förfoga över efter behag: sälja, spela bort, skänka sin älskarinna, förvisa till Sibirien, spekulera med på de vita slavmarknaderna, prygla, tortera, beröva hans heder, hans egodelar, t. o. m. hans barn. Husbonden kunde även göra sina livegna till husträlar, varigenom deras rörelsefrihet alldeles upphörde. De blevo då fullkomligt underkastade husbondens godtycke dag och natt. Allt eftersom folkökningen tilltog, uppstod även brist på lämplig jord, som bönderna genom sina byorgan kunde råda över. Brukningslotterna blevo därför allt mindre och mindre, fattigdomen och beroendet växte. Detta tillstånd gynnades emellertid av godsägarne, som härigenom funno möjlighet att ytterligare utsuga bönderna genom att mot oerhörda avgälder utarrendera åt dem jord från sina väldiga domäner. På detta sätt tvangs ofta bonden för att icke bokstavligen svälta ihjäl, vilket dock tusentals bönder årligen gjorde, dels att såsom livegen göra dagsverken på godset, dels betala arrende, som med varje år höjdes, för den jord, han vid sidan om sitt dagsverke som

livegen uppodlade åt godsägaren, dels ock att utgöra nästan alla skatter på den ryska jorden. För att kunna livnära sig och betala skatter måste bönderna utnyttja även kvinno- och barnarbete till det yttersta. Detta sker ej blott i jordbruket utan även genom industriellt hemarbete, vars alster säljas till uppköpare åt de stora handelshusen i städerna. Härigenom blir bonden även delvis lönearbetare. Hemindustrin når en stor utsträckning. Dessa omständigheter inverka även på den ryske bondens ställning till industriarbetaren, vars synpunkter och strider han med tiden skall få lättare att förstå än bonden i något annat land.

Närmast rikta sig böndernas krav och kamp under dessa årtionden på livegenskapens avskaffande. Här enas delvis böndernas intressen för tillfället med vissa av såväl handelskapitalets som industrikapitalets intressen. Dessa grenar av kapitalet börja nämligen frigöra sig från beroendet av agrarkapitalet. Det förra ser i livegenskapen ett hinder för böndernas växande köpkraft. Det senare, industrikapitalet, ser i livegenskapen ett besvärligt och hämmande band på produktionen. Den handels- och industrikapitalet närstående delen av adeln början därtill tvivla på, om livegenskapen numera är så ekonomiskt fördelaktig som under forna tider och börjar söka efter utvägar till ett ännu bättre och mera modernt utsugningssystem. Skuldbördorna på adelsgodsen växte hastigt – den ryska adelns slöseri och oförmåga att leda produktiva företag äro kända – och 1859 voro 40 procent av godsen och 7 miljoner livegna intecknade som hypotek för dessa skulder. För en stor del av adeln gällde det därför att få in kontanta penningar i stället för dagsverken av livegna, som man redan pressat till blods. Den icke skuldsatta delen av adeln, själva det klassdiktaturen handhavande rikaste skiktet av godsägarne, reste dock ännu ett förbittrat motstånd mot livegenskapens avskaffande. Emellertid hade tsarmakten till handelskapitalets gynnande börjat kriget om Konstantinopel (det s. k. Krimkriget 1853-56 med västmakterna). Detta krig hade dels för flera år förhindrat den kraftigt växande ryska spannmålsexporten, vilket drabbat godsägarne hårt, dels skapat ett häftigt missnöje bland bönderna, som ledo fruktansvärt under extra skatter och utskrivningar. Missnöje och oroligheter utbredde sig över landet, nederlag följde i kriget. Det började jäsa överallt. Den liberala oppositionen gjorde stora framsteg. Himlen mörknade alltmer. Det artade sig till en revolution.

Den lika reaktionäre som envise och kortsynte tsar Nikolaus I (1825-55) dog i rätt tid. Med honom förlorade den gamla riktningens män sitt trognaste redskap. Den nye tsaren *Alexander II* (1855-81) upptog kampen mot den nya tidens idéer och krav på ett mycket slugare och verkningsfullare sätt. Det gällde att finna en åskledare. De liberala reformkraven, som nu genomsyrat en del av de maktägande och tongivande samhällslagren och vissa av regerings-kretsarne, gingo ut på huvudsakligen tvenne ting: livegenskapens upphävande och enväldets avskaffande. För att rädda enväldet, d. v. s. adelsdiktaturen, offrades livegenskapen. Men adeln gick med på reformen endast mot en oerhörd betalning, endast mot att den själv fick den största, den verkliga vinsten av reformen. Den 3 mars 1861 undertecknades den kejserliga ukasen om livegenskapens upphävande. Den innebar, utom en hel del andra ersättningar åt godsägarne, att den jord, som de livegna under tidernas lopp själva odlat upp, ofta i godsets utkanter, skulle betalas av bönderna och detta efter den raffinerade metoden, att priset fastställdes efter en av adeln själv verkställd värdering av böndernas arbete åt godsägaren. Detta värde kapitaliserades efter 6 %, och hela den väldiga summan utbetalades till gods-ägarne av staten i räntebärande statsobligationer. Vilken lysande affär och vilket skriande brott! Staten i sin ordning utkrävde därefter beloppet hos bönderna, som skulle betala 20 % av summan kontant och 6 % om året av det resterande i 49 år. För betalningen var varje by (mir) gemensamt ansvarig, varigenom ingen enskild kunde undslippa. Skiftesmakten lades i adliga ämbetsmäns händer.

Resultatet blev visserligen, att bonden formellt uppnådde frihet till sin person, men reellt måste han köpa denna frihet med ännu värre ekonomisk träldom än förut. Godsägarne

däremot vunno oerhört ökade inkomster, enväldet räddades, adelns klassdiktatur bestod, och den liberala borgarklassen och intelligensen tystades med några institutioner efter Västeuropeiskt mönster.

Ovädret hade dragit förbi.

3. Den revolutionära ungdomens kamp

De tsaristiska reformerna, livegenskapens upphävande och upprättandet av en del kommunala förvaltningsorgan, hade icke löst de stora problemen: jordfrågan och konstitutionen. De stora godsägarna hade fått nya inkomster, och den framväxande högre bourgeoisin hade fått delaktighet i vissa adeln förut ensamt tillkommande rättigheter. Men bönderna voro mera utsugna än någonsin förut. Småborgarne lika långt avlägsna från en folkrepresentation som tidigare. Följden blev den, att missnöjet och jäsningen bland bönderna snart nog i stället för att avtaga tilltogo. Den allt talrikare småborgarklassen var otillfredsställd. Klyftorna inom adeln växte. Bondereformen hade varit mycket fördelaktig för adeln som klass, men gynnade huvudsakligen de stora godsägarne. Lågadeln hade ingen eller ringa ekonomisk fördel av densamma. Den måste ytterligare skuldsätta sig. Härigenom ökades de missnöjdas skaror. Missräkningen var därför stor och allmän. Inom allt vidare kretsar av politiskt, av samhälligt intresserade lager inom folket blev det klart, att högadelns diktatur, att tsarismen icke kunde besegras på fredlig väg. Den avstod icke godvilligt från sin makt och sina ekonomiska privilegier. Den liberala oppositionen, som nu fick sitt starkaste fäste dels hos småborgarklassen och dels hos den ruinerade lågadeln, antog en alltmer revolutionär karaktär. Åskan mullrade åter i fjärran. Karakasows attentat mot tsaren 1866 var en blixt, som bådade kommande oväder.

Bondeuppproppen började ånyo tilltaga i antal och styrka.

Härtill kom en annan sak. De nya kommunala förvaltningsorganen, som började med att inrätta skolor, sjukhus, lantbrukskurser etc. i skilda delar av landet, möjliggjorde för en mängd unga studerande att vinna anställningar. På detta sätt spredos de oppositionella idéerna, vilkas bärare framförallt just den studerande ungdomen var, även till de avlägsnaste trakter av det stora riket. Den med 1860- och 1870-talen tilltagande industrialiseringen samt uppkomsten av ett glupskt finanskapital, med åtföljande spekulationsraseri etc. gjorde den småborgerliga demokratin mottaglig till och med för socialistiska teorier.

Man kan urskilja flera stadier i den revolutionära utvecklingen i Ryssland under 1800-talet, motsvarande den ekonomiska och sociala ställningen samt den historiska processens förlopp. Olika idériktningar satte sin prägel och färg på dessa epoker och olika samhällsklasser uppburo dessa idéer. Under de tre första årtiondena är den revolutionära rörelsen borgerligt konstitutionell, motsvarande den uppstigande bourgeoisins och den missnöjda delens av adeln intressen. Unga officerare, ingeniörer, professorer, journalister utgöra de hemliga sällskap, som då voro verksamma. Under det närmast följande årtiondet utvidgas strävandena att gälla icke blott en konstitution utan även andra borgerligt liberala och demokratiska fri- och rättigheter, särskilt tryck- och yttrandefrihet etc. De revolutionära strömningarna uppbäras nu företrädesvis av litterära och vetenskapliga kretsar, av de liberala yrkena. Med ett gemensamt namn kan vi kalla dessa epoker, som motsvara den unga bourgeoisins kamp, för den akademiska eller den litterära. Med femtio- och sextiotalen träder vid sidan om de liberala kraven bondefrågan i förgrunden och sätter sin prägel på de revolutionära striderna, som nu få en allt starkare social färg. Den borgerligt demokratiska frihetsrörelsen delar sig på två fronter, den ena ett uttryck för de idéer och intressen, som besjälade städernas allt talrikare borgarklass, den andra för de sociala strävanden, som utgingo från eller byggde på den stora bondemassan och de arbetarskikt som stodo dessa nära. De förra hyllade den borgerliga demokratins

reformkrav, de senare utvecklade sig i socialistisk-utopistisk och anarkistisk riktning; vilken senare riktning sätter sin dominerande prägel på sjuttiotalet. Dessa epoker ha kallats för resp. propaganda- och upprorsstadierna, men också för nihilisternas och narodnikernas skeden. Deras paroller voro kan man säga: ”tron på folket” och ”tron på miren”. Med åttio- och nittiotalen kulminerar den borgerligt radikala och den utopiskt socialistiska rörelsen i en epok av våldsam terroristisk kamp, men samtidigt lägges med uppkomsten av en allt talrikare arbetarklass grunden till den revolutionära arbetarrörelsen. Denna epok kan med skäl kallas den terroristiska eller, om man så vill, den socialrevolutionära. Med sekelskiftet överflyttas tyngdpunkten i den revolutionära rörelsen till den industriella arbetarklassen under ledning av en marxistisk socialdemokrati och med tilltagande massrörelser. Detta skede är början till de revolutionära massaktionernas tid. Dess namn är med rätta det marxistiska skedet.

Den utopiska socialismen, ännu förhärskande, är vid 1860- och 1870-talen företrädd, utom av de i föregående kapitel nämnda, av särskilt *Tschernyschewski*, som – trots att han huvudsakligen byggde revolutionens möjligheter på bondeklassen – i mycket stod Marx närmare, än han stod Bakunin. *Nihilisterna* åter stodo Proudhon men framför allt Bakunins anarkism mycket nära. De voro huvudsakligen rekryterade ur litterära och universitetskretsar, unga idealister och entusiaster, ofta kvinnor, med det största hjältemod. Mot denna småborgerliga intelligens, hos vilken den revolutionära stämningen och handlingslusten steg med varje år, riktade tsarismen sina hårdaste slag. Den ena stora processen mot de revolutionära agitatorerna avlöste den andra, mer än 1,000 personer blevo dömda och deporterade till Sibirien eller andra avlägsna trakter av riket, andrapiskades och torterades på olika sätt. Prygelstraffet förblev en institution, även om gatloppet och märkningen med glödande järn, som ända hittills ägt bestånd, omsider avskaffades som laglig strafform.

Men dessa förföljelser, om ock för tillfället nedslående ett revolutionärt sällskap, ger endast ny vind i seglen åt den revolutionära rörelsen. I de häktades eller deporterades ställe träda nya ledare. Snart börjar *Krapotkin*, den store idealistiske anarkisten, verka. *Stepniak*, som 1878 utfört domen över polischefen, general Metsentsew, ger Västeuropa en inblick i de ryska revolutionärernas liv och verksamhet. Senare flyger *Vera Sassulitsch*' hjältenamn över världen.

Karl Marx' och Engels' läror hade redan förut sakta börjat och fortsätter vid denna tid vinna insteg hos och befrukta den ryska intelligensens tankeliv och kamp. Även Lasalles och de tyska socialisternas verksamhet och strider, blanquisternas kamp och de italienska revolutionärernas, särskilt Mazzinis, föredömen hade länge eggat och stegrade, efter hand som framgångarne följde, ytterligare de ryska frihetskämparnes verksamhets- och handlingslust. De stora filosofer och diktare i Europa, som satte sin prägel på tidens andliga liv, voro ofta frihetssträvandenas och de revolutionära rörelsernas vänner och anhängare, och sågo i den ryska tsarmakten reaktionens fäste i världen. Med allt vad upproriskt fanns knöto de ryska emigranterna förbindelser och påverkades av dessa rebelliska krafter i tiden liksom de även själva påverkade dem. Men framförallt påverkades snart de ryska revolutionärerna av den spirande första Internationalen, av den franska kommunen och den västeuropeiska arbetarklassens kamp.

Försök hade tidigare gjorts att knyta närmare varandra de småborgerligt och jordreformatoriskt revolutionära strävandena i Ryssland och att organisatoriskt sammanknyta deras ledare. Redan 1862 bildades en hemlig förening ”*Jord och Frihet*”, som i ”Ryska centrala folkkommitténs” program proklamerade rätten och plikten till revolution mot förtryckarne; målet var inkallandet av en nationalförsamling, som skulle ge Ryssland en ny samhällsorganisation. Vid samma tid utfärdade ”*Det unga Ryssland*” sin proklamation, vilken som revolutionens mål uppställde en federativ republik med riksparlament, nationell och lokal självstyrelse, folkvalda domare, socialiserade fabriker och butiker, barnens omhändertagande genom

samhället, äktenskapets upphävande, kvinnans frigörelse m. m. Mot tsarismen skulle alla medel användas, så som denna brukade alla medel mot de revolutionära. Proklamationen slöt med parollen: ”Leve den sociala och demokratiska ryska republiken!” I proklamationens motivering förklaras att det härskande partiet bygger på privategendomen, som måste avskaffas. Jorden måste tillhöra hela folket genom miren, bykommunen. Bakunin, Karl Marx store teoretiske motståndare, anarkismens grundläggare, utfärdade 1864 ett program för revolutionen, vari proklamerades andens befrielse såsom den sociala och politiska frihetens grundval, ateismen förklarades såsom en av det revolutionära partiets principer och kampen mot religionen blir en huvudsak vid sidan om kampen mot staten, som bragt de arbetande klasserna i slaveri under exploatörerna. Den ärftliga egendomen skall upphävas, barnen uppfostras av det fria samhället. Jorden skall tillhöra de fria, samverkande kommunerna och allt kapital, alla arbets- och produktionsmedel skola tillhöra fria arbetarassociationer och samhället sålunda utgöra en fri federation av jord- och fabriksassociationer. Anarkisterna predikade det individuella våldet, men skapade under *Netsjajew* en ingalunda dålig och obrukbar, hänsynslöst centralicerad organisation av fanatiker, terrorister, vars disciplin och offermod många gånger voro beundransvärda. Deras 1869 bildade hemliga sällskap ”Till folkdomstolen” och ”Till bilan” verkade dock icke länge. Efter en tids verksamhet dö dessa revolutionära sällskap. ”Jord och Frihet” uppstår dock åter 1878 starkare och målmedvetnare. Den upptar en allt mera skärpt kamp som svar på den allt reaktionärare, brutalare och vildare diktaturen och terrorn ovanifrån. ”Jord och Frihet” bygger delvis på en utopistisk, socialistisk-anarkistisk grund, men är ingen massorganisation utan närmast en förening av svärmare och sammansvurne. Av *Vera Sassulitsch'* kula träffas 1878 polischefen i Petersburg, Trepoff, och för *Rovatskis* faller gendarmchefen i Odessa.

Gentemot de av Bakunins läror behärskade anarkisterna och nihilisterna uppställde *Lawrow* ett program, som i ett och annat bär ett marxistiskt drag. Lawrow bygger i vissa stycken på det kommunistiska manifestet, vänder sig emot den individuella kampen, som ej kan besegra en välorganiserad fiende. Han förordar en organisation av hela arbetarklassen, även bönderna, på klasskampens grundval för den sociala omgestaltningen av samhället, vilken dock icke kan ske i ett slag utan etappvis, därvid arbetarklassen brukar de för varje epok lämpliga vapnen och medlen. Arbetarne och bönderna böra fostras att förstå den historiska processen och att fatta sin historiska roll. Först när arbetarklassens organisation fulländats och den historiska utvecklingen mognat, kan den avgörande revolutionära kampen börja. En revolution kan icke på konstlat sätt framställas och enskildas terroristiska handlingar föda icke revolutionen, som är en produkt av historiska processer. Lawrow utgav tidskriften ”Vpered” (”Framåt”). Gentemot Lawrow förklarade *Tkatsjew* och hans ”jakobiner”, att, då det är omöjligt att vänta, tills folket är moget, måste en sammansvärjning genast störta regeringen.

År 1879 bildas den mycket mäktiga illegala organisationen ”*Folkfrihet*”. Denna gör terrorn till sitt främsta vapen, utgående ifrån, att detta medel säkrast och snabbast skulle föra till målet: tsarismens störtande. Attentaten avlösa nu varandra i snabb följd, och i april 1879 begår *Solawjew* det första attentatet mot tsaren. Kampen blir allt oförsonligare. Nu ledes den nedifrån av ”Ryska socialrevolutionära partiets exekutivkommitté”, en av ”Folkfrihets” illegala styrelser. Den 13 mars 1881 faller tsar Alexander II, dräpt av en bomb vid en av Petersburgs broar. Bomben kastades av studenten *Grinevitski* efter signal av den lika sköna som tappra unga flickan *Sofia Perovskaja*, som sedan hjältemodigt beträdde schavotten.

Svaret på mordet på tsaren blev en fruktansvärd hämnd på de sammansvurne, som torterades och avrättades. Nu skapades även Ochranan, den hemliga, med alla medel verksamma polis- och provokatörsinstitutionen. Men samtidigt sökte den nya tsaren, *Alexander III* (1881-1894), genom korruption – det gamla tsarmedlet – blidka den värsta folkvreden: bönderna befriades delvis från de personliga skatterna, den fattigare adeln och storbönderna fingo lindring för

sina penningebekymmer genom upprättandet av särskilda bonde- och adelsbanker, den liberala småborgarklassen fick några lättnader för näringslivet och produktionen, men inga politiska rättigheter, och den framväxande arbetarklassen fick några fabrikslagar, Som ehuru eländiga dock satte en liten gräns för den värsta utsugningen.

Narodnikerna, som detta skedes revolutionärer med en gemensam beteckning kallades, voro icke blott utomordentligt tappra och offervilliga kämpar, utan hos män som *Sjeljabow* och andra möta vi geniala organisatörer. Denna ur den borgerliga intelligensen utgångna hjältemodiga och snillrika krets av unga revolutionärer ha, ehuru deras kamp historiskt sett rann ut i sanden, likväl med gyllene bokstäver inskrivit sina namn och sin strid i revolutionernas hävder. Deras rörelse stupade på övertron på det ryska bondehushållet som revolutionär faktor, på övertron på den individuella kampen, på tron att Ryssland icke behövde genomgå den kapitalistiska epoken, på underskattandet av den organiserade politiska klasskampen.

Till någon ens tillfällig lösning av de stora sociala och politiska problemen kom man icke under denna period. Självhärskarmakten bestod. Adelns diktatur bestod. Jorden behärskades av godsägarne. De liberala reformerna från 1860-talet beskuros. Yttrande-, tryck- och församlingsfriheten upphöra alldeles. Prygelstraffen skärpas. För de klarsyntaste bland de revolutionära ledarne blir det nu uppenbart, att med enbart individuella dåd, om än aldrig så tappra, kommer man ingen vart. Man måste vinna folkets arbetande *massor*, sätta dem i rörelse. Bönderna, men framför allt den hastigt tillväxande *industriarbetarklassen* måste bli revolutionens bärare och kärna. Marxismen börjar också nu att med större styrka än förut tränga in i de ryska revolutionärernas leder och blir alltmer den ideologiska vägvisaren i den allt häftigare flammande klasskampen.

4. Proletariatet växer fram

En flod dämmes. Den söker med all sin kraft spränga fördämningarna. Det lyckas icke. Dess vattenmassor samla sig, dela sig, gräva sig fram, det sorlar och kokar, men den starka avgörande stötkraften saknas. Dock, uppe i bergen komma nya vårliga flöden till, samla sig, växa och rusa – sättande i rörelse och dragande med sig även de gamla vattenmassorna – med en väldig tyngd och kraft mot havet. Ve de hinder som ställa sig i deras väg.

Den revolutionsarmé, som på sin ärorika glaven skulle föra frihetens sak till seger och mäkta, vad varken bönderna under seklers resningar eller den revolutionära ungdomen med förtvivlans vapen förmått, växte under dessa decennier allt starkare, kallad till livet och uppfödd av kapitalet självt, av de maktägande klasser, vilkas baneman den en gång skulle bliva.

Industrikapitalismens utveckling skapade i Ryssland det nutida industriproletariatet, vars leder växte med industrins egen utbredning.

Industrikapitalet, som undan för undan internationaliserats, fann i Ryssland med dess väldiga naturrikedomar (kol, trä, olja, metaller etc.) och billiga arbetskraft enastående profitmöjligheter. Järnvägar anlades, kanaler byggdes, naturens rikedomar exploaterades, fabriker och verkstäder uppväxte, en rad av stora industristäder uppstod. Men även på landet, där arbetskraften är allra billigast, utbreder sig industrin. Massor av bönder arbeta omväxlande i jordbruk och industri, och härigenom stärkas banden mellan bönder och arbetare. I slutet av 1860 hade Ryssland en halv miljon industriarbetare. Från 1889 till 1897 växer det årliga värdet av fabriks- och gruvindustrins produktion från en miljard 300 miljoner rubel till 2 miljarder 800 miljoner rubel, d. v. s. mer än en fördubbling under tio år. Framför allt tillväxer textil- och metallindustrin men även andra industrier, gynnade av skyddstullar och andra privilegier. Utländskt kapital strömmar oavlåtligen in, lockat av lysande utsikter och gynnat av mångåriga koncessioner. En storbourgeoisi växer upp. Den bar starka utländska förbindelser. Den tränger i stor utsträckning undan adeln från ledningen av det ekonomiska livet.

Motiveringen för den häftigt pådrivna industrialiseringen är den, att man skall göra Ryssland till ett slutet produktionsområde, oberoende av utlandet. Genom väldiga skyddstullar skall denna industri värnas mot all utländsk konkurrens.

Många godsägare se med ovilja och fruktan den nya utvecklingen. Dels fråga de sig, vart det till slut skall taga vägen med dessa arbetarmassor, dels befara de, att jordbruket skall glömmas bort och fabrikerna skola draga så många bönder till sig, att arbetskraften skall bli dyrare och konkurrensen om jorden och arrendena mindre och jorden falla i pris. Men utvecklingens gång kan icke hejdas. Den industriella blomstringen bereder även godsägarne stora ekonomiska fördelar. De höga adelsherrarne bli även ivrigt eftersökta och furstligt honorerade dekorationsfigurer i olika industriella och ekonomiska företag, och detta jämte de växande utdelningarna på deras industriaktier förkväver deras onda aningar. På detta sätt köpte de borgerliga och utländska kapitalisterna den politiskt maktägande adelns och den adliga byråkratiens gunst. De köpte sig fördelar och privilegier av allehanda slag. Adeln, icke minst dess härskande byråkratiska del, lät sig gärna korrumperas, men höll starkare än någonsin på sin politiska diktatur, vilken möjliggjorde åtkomsten av ständigt nya ekonomiska fördelar, av allt fetare mutor.

Det unga hungriga finanskapitalet går även på rov. Det är, som om man såge en flock sibiriska vargar, förföljande ett härligt byte: ögonen lysa som eldkol och de vita tänderna glänsa. Detta kapital var behärskat väsentligen av utländska bankirer eller av ombud för det utländska kapitalet, som vid sekelskiftet alltmera konsekvent börjar behandla Ryssland som den bästa, den fetaste av alla kolonier. Franskt, tyskt, engelskt, belgiskt och senare amerikanskt kapital formligen stormar in och slåss om att exploatera det rika landet, utsuga dess billiga arbetskraft. Finansminister *Witte* leder den nya æran. Några siffror ge en bild av vad som nu sker: Av de 2,163 industriella företag, som 1913 tillhörde aktiebolag med ett grundkapital av 4,000 miljoner rubel, var i 327 företag utländskt kapital investerat till ett belopp av mer än 1,340 miljoner rubel. Det vill säga: i en sjundedel av de ryska företagen härskade det främmande kapitalet med en tredjedel av alla ryska bolags samlade grundkapital. I gruv- och metallindustrierna behärskade det utländska kapitalet en fjärdedel av företagen och ägde mer än hälften av aktierna; i den elektriska industrin hälften av företagen och tre fjärdedelar av aktierna; i den kemiska industrin en fjärdedel av företagen och en tredjedel av aktierna; i de kommunala företagen en fjärdedel av företagen och hälften av aktierna. Som synes var det utländska kapitalet särskilt koncentrerat på storindustrin. I småindustrin var det utländska kapitalet däremot ringa. Den var icke så inkomstbringande. Nästan hälften av det utländska kapitalet var satsat av franska och belgiska kapitalister, över en fjärdedel av tyska och en sjättedel av engelska. Även det svenska kapitalet var, ehuru sparsamt, företrätt särskilt i metall- och oljeindustrierna (Nobel, L. M. Eriksson m. fl.) . En mycket stor del av Ural-, Donetz- och Baku-områdena, Rysslands industriella pulsådror, med dess malm, kol, metall- och bränsleproduktionen, låg i det utländska kapitalets händer. Dessutom tog den ryska industrin från utlandet mer än hälften (58 %) av sin utrustning, nästan hälften av textilindustrins råvaror, så gott som alla kemikalier etc. I sanning, Ryssland var en god koloni. ”Måtte den aldrig gå oss ur händerna”.

Än vidare. Stenkolsproduktionen växte från 200 miljoner pud (1 pud=16 kg.) 1880 till 995 miljoner, år 1900, råjärnproduktionen från 28 miljoner till 175; år 1913 är denna produktion uppe i 295 miljoner pud. Halvfabrikat av färdigt järn och stål från 148 till 262 miljoner pud. Det går raskt uppåt. Bankernas antal växer undan för undan och deras aktiekapital stiger oavlåtligen. Från 1909 till 1912 växer t. ex. aktiekapitalet i de fem största Petersburgsbankerna från 100 till 178 miljoner rubel. Nära en fördubbling på fem år! Utdelningarne äro därefter. Ryska industri- och bankpapper höra till de mest lukrativa och eftersökta över hela världen.

Samtidigt koncentreras industrin. Storindustrin icke blott utbreder sig, den sammanslutes även i koncerner och dessa i karteller, syndikat och slutligen truster. Jätteföretagen dominera. De överträffa t. o. m. på många områden utvecklingen i Västeuropa, ja i vissa avseenden Amerika. En jämförelse med Tyskland, jämte Amerika och England det mest modernt utvecklade och kraftigaste industrilandet före kriget, visar följande förbluffande siffror.

Av 100 arbetare voro sysselsatta:

	Ryssland 1913	Tyskland 1907
Inom småindustrin (företag med mindre än 20 arbetare)	38	43
Inom medelstora industrin (med 21 till 100 arbetare)	10	22
Inom storindustrin „ 101 „ 500 „	17	21
„ „ „ 501 „1000 „	10	6
„ „ över 1000 „	24	8

Detta ger vid handen att i de industriella jätteföretagen, de med över tusen arbetare, voro sysselsatta ungefär en fjärdedel av Rysslands alla arbetare (nära en miljon arbetare). Proportionellt tre gånger så många som i Tyskland (880,000). Samma bild får man vid en jämförelse med Förenta staterna. En ännu mera talande bild ger en jämförelse med England. Den ryska industrin var vid krigsutbrottet världens mest koncentrerade industri! Rysslands 900 industriella jättefabriker räknade lika många arbetare som dess 200,000 företag inom småindustrin.

Av de olika industrigrenarne omfattade

Textilindustrin	1/3 av arbetarantalet.	1/4 av produktionen
Livsmedelsindustrin	1/6 „ „	1/3 „ „
Berg- & Gruvindustrin	1/6 „ „	1/10 „ „
Metallindustrin	1/5 „ „	1/7 „ „

Från 1909-13 växte, trots en svår kristid, antalet arbetare i storindustrin från 21/2 till 23/4 miljoner eller med 11 %, medan värdet av produktionen steg med 20 %.

Samtidigt med industrins växande ekonomiska och driftkoncentration skapar storindustrins ledare organ för industrins politiska behov och intressen i form av ekonomiska råd, som påverka regeringen, statens institutioner och de ledande kretsarne.

*

Rysslands samlade folkmängd utgjorde 1897 omkring 130 miljoner, därav 16 miljoner i städerna, och 1913 över 165 miljoner, därav 28 miljoner i städerna och 137 på landsbygden. På varje stadsinvånare kommo sex landsortsbor. På varje industriarbetare kommo tio inom jordbruket sysselsatta. Härav se vi, hur Ryssland ännu efter industrins starka genombrott var ett bondeland. Dock spelade industrin på alla områden av Rysslands liv en vida större roll än dessa befolkningssiffror ge vid handen.

Detsamma gäller om arbetarklassen. Den växte fram ur skilda källflöden och sönderföll i olika kategorier. Dessa olika kategorier spelade alla sina särskilda roller före och under revolutionen.

Den äldsta av dessa kategorier utgjorde hantverksarbetarne i städerna och de s. k. kustari. Dessa voro bönder, som under hela vintern och sommartiden efter jordbruksarbetets slut för dagen ägnade sig med sin familj åt hemslöjd och annat hemindustriellt arbete. Båda dessa kategorier utgjorde rester av en förkapitalistisk industri. Hemindustrins arbetare hade ofta tagit del i de gångna tidernas bonderevolutioner, och i många familjer hade upproret nästan

blivit en tradition. Narodnikerna arbetade ivrigt ej minst bland dessa bönder-hemarbetare. Hemindustrins arbete hade alltid varit dåligt betalt, och ännu sämre blev det med den moderna industrins segertåg. Tekniken var gammalmodig. Ehuru dessa hemslöjdsalster ofta vittnade om konstnärlig instinkt och smak, förmådde de icke konkurrera med industrialstren. Hem-arbetaren blir föremål för ytterligare utsugning. Den hemslöjdande bonden arbetade nämligen i sin stuga alltjämt på samma sätt, som hans förfäder i sekler arbetat, betjänande sig av de mest primitiva verktyg och arbetsmetoder. Man beräknar dessa hem-industriella arbetare till omkring två miljoner. De i hantverket sysselsatta arbetarne (mästare och löntagare till-sammantagna) uppskattas till 600,000. De i storindustrin sysselsatta arbetarne uppgingo 1912 till 2¾ miljoner eller ungefär lika många som hantverkets och hemindustrins arbetare til-lsammantagna. Men under det att hemindustrins totalproduktion representerade ett årsvärde av 200-250 miljoner rubel och hantverkets 700-800 miljoner rubel, så representerade den kapitalistiska storindustrins produktion ett årligt värde av 4,500 miljoner rubel eller fem gånger så mycket som de båda första tillsammantagna. Storindustrin hade följande centra: *Petersburg* med Novgorod; *mellersta Ryssland* (Moskwa, Twer, Kostroma etc.); *Sydryssland* (Charkow, Cherzon, Odessa etc.); *Ural* (Perm, Ufa, Orenburg); *Kaukasus* (Baku o. s. v.); *Kiew* med Wolhynien, Podolien; *Polen* (Warschau, Lodz etc.); *Baltikum* (Riga, Vilna, Reval, Viborg).

Storindustrins arbetare voro huvudsakligen bosatta i de större städerna, dit industrin i regel förlagts. Till dessa industristäder strömmade de unga bönderna in för att söka arbete. Men de förlorade icke sambandet med sin by, utan de besökte ofta denna, särskilt under skördetiden, då de hjälpte till med lantbruksarbetet. Mycket ofta återvände de också efter tio, tjugu års industriarbete för alltid till byn och jorden och läto yngre bröder eller andra anförvanter intaga platserna på fabriken. Därför inträffar i Ryssland det märkliga, vilket icke är utan betydelse för revolutionen och särskilt för samverkan mellan arbetar- och bondeklassen, att ett mycket stort antal av de ryska bönderna tidigare varit industriarbetare, och att i varje fall nästan alla bondefamiljer hade någon medlem som arbetade i industrin, vilken medlem regelbundet besökte sin by och familj och förde med sig sina nya klassynpunkter. Endast i Petersburg lever en arbetarklass, vars större del blivit fullt bofast i stadsmiljön. Men icke ens denna industriarbetarklass har helt förlorat känningen med jorden och bondeklassen. Ännu starkare blev förbindelsen mellan industri- och jordproletariatet, där industrin, som ofta skedde, förlagts till den rena landsbygden. Under sin vistelse inom industrin lärde sig den unge bonden-arbetaren att läsa och skriva, förvärvade sig vissa tekniska och organisatoriska färdigheter etc. Detta medförde att han, när han återvände till jorden, ofta intog en ledande ställning i sin by eller trakt. På detta sätt hade redan före revolutionen proletariatet förvärvat sig en ganska inflytelserik ställning inom bondeklassen. All historia, icke minst Rysslands, visar, att bönderna icke ensamma kunna genomföra och säkerställa en revolution. Antingen måste de ingå förbund med en borgerlig klass eller med en proletär klass. Där en stark och målmedveten industriarbetarklass samverkar med en förtryckt bondeklass, finnas de bästa utsikterna till en social revolutions seger. Mellan de ryska arbetarne och bönderna fanns både ett gemensamt intresse och ett blodsförvantskap, som förenade. Och den högre utvecklade industriarbetaren, snabbare, tekniskt kunnigare, organisatoriskt erfarnare, kunskapsrikare än sin klassbroder vid jorden, tog och fick ledningen i den väldiga klasskampen, ehuru hans historia var vida kortare än bondens, ehuru han nästan var en novus homo. Denna ledning räddade revolutionens seger.

Tillsammans utgjorde den ryska arbetarklassen 1913 mellan fem och sex miljoner, hemindustrins arbetare inberäknade. Detta är blott 4 av totalbefolkningen. Revolutionens efter sekelskiftet ledande klass var sålunda blott en ringa del av folket, men den var en kompakt, enhetlig klass med tyngd och slagkraft i sin rörelse, den hade möjlighet att behärska

samhällets viktigaste funktioner, kunde taga nycklarna till alla portar och dörrar i sina händer. Den behärskade genom sina positioner, så snart dessa med kraft begagnades, storindustrin, kommunikationerna, livsmedelsfabrikationen, de kommunala arbetena, tryckpressarne. Denna ledande klass i revolutionen stod vidare i klasspolitiskt förbund med bönderna, den gamla upproriska klassen, som utgjorde 80 procent av befolkningen. Även om man frånräknar 10 procent storbönder, rikare bönder, ett slags bybourgeoisi, vilkas intressen snarare sammanföllo med småborgarnes och den fattigare adelns än med arbetarklassens och de fattigare böndernas, så återstå 70 procent verkliga bönder, av vilka många varit industriarbetare eller hade nära anförvanter bland industriarbetarne. Men ännu en viktig faktor måste man räkna med såsom ett stort plus till revolutionens fördel, när vi överblicka vilka klasser, kadrer och intressen, som stå emot varandra före slaget. Den ryska hären och marinen utgjorde i fredstid sex procent av den samlade befolkningen, och av dessa voro mer än fem procent bönder och arbetare med dessas klassintressen och klasskänslor. Så länge den gamla hårda disciplinen höll och fruktan för de grymma straffen behärskade dessa soldatmassor, kunde dessa intressen och känslor hindras att taga sig utlopp, Men i samma ögonblick disciplinens band inför en stark påfrestning, inför en ovanlig situation brusto ett ögonblick, skulle här ett genombrott lätt kunna ske och revolutionen kunna få det mest starka och avgörande krafttillskott. Något mer än 80 procent av den ryska befolkningen måste därför räknas till den sida, som genom sina klassintressen och klasskänslor var stämd för revolutionen.

Av de övriga 20 procenten voro 10 procent rikare bönder med småborgerliga intressen och synpunkter. Småborgarklassen utgjorde högst 5 procent, om till denna siffra även räknas de s. k. liberala yrkena, de halvintellektuella och städernas medelklass. Dessa kategorier kunna sägas representera den borgerliga demokratin, fientlig mot tsardömet och adelsdiktaturen, delvis även mot den spekulativa kapitalismen och finanskapitalet, men lika fientlig mot en revolution, som lade all makt i arbetarnes och de fattigare böndernas händer.

Återstå fem procent. Häri ingår då främst adeln, den politiskt maktägande klassen, med 11/2 procent, storborgarklassen – jämte högadeln numera den ekonomiskt och politiskt härskande och ledande klassen – samt av dem beroende kretsar likaledes 1 ½ procent, prästerskapet 1 procent och den högre och medelstora byråkratin 1 procent. Härtill kommer (ur härens siffror) större delen av officerskåren. Dessa kategorier utgöra den konservativa och antidemokratiska sidan, den härskande, styrande och utsugande delen av folket, klassdiktaturens utövare och tjänare, reaktionens fäste.

Liksom industriarbetarne äro den aktiva och ledande gruppen på den revolutionära sidan, så äro de intellektuella de ledande och aktiva inom den borgerliga demokratin och de högsta militära och civila ämbetsmännen och bankirerna inom det storborgerligt konservativa lägret.

Detta är klassernas yttre styrkor samt uppmarsch- och uppställningslinjer före de avgörande sammanstötningarne och den slutliga tvekampen. Vilken inre styrka ägde dessa mot varandra till kamp på liv och död uppmarscherande klasser? Vilken ideologi behärskade dem? Vilka politiska partier eller fraktioner samlade dem? Vilka personligheter, vilka hjärnor, vilka viljor ledde dem? Vänta, vi äro strax där!

Ty nu nalkas vi den tid, när förspelet till den stora kampen börjar, då vi skola lämna historien och statistiken för att skildra själva det stora skådespel som vi bevittnat.

5. Proletariatets uppmarsch och samling till strid

Det ryska industrikapitalet hade vid det 20 sekelskiftet stampat fram ur jorden en hel armé. Det var från födelsen en revolutionär armé. Denna armé, det moderna industriella proletariatet, var icke vid denna tid revolutionär till följd av en stark och omfattande klassorganisation, en sådan fattades nästan alldeles; icke heller därför att dess massor voro genomträngda

av en revolutionär socialistisk åskådning, en sådan fanns endast hos de mest framskridna elementen; utan uteslutande på grund av de i landet härskande sociala, ekonomiska och politiska förhållandena, på grund av den utsugning, träldom, rättslöshet, som rådde, på grund av det förtryck, som härskade på alla områden, och slutligen på grund av en rebellisk tradition. Sällan har i historien en överklass uppträtt så övermodigt, vältrat sig i sådan lyx och varit så oduglig att styra ett land, som den ryska vid den ödesdigra ingången till världskrigens och världsrevolutionernas århundrade. Sällan har en underklass varit så pinad och plågad, så arm och rättslös, så fylld av en om ock oklar och famlande, så dock brinnande och mäktig längtan efter frihet och ett nytt samhällsskick, som de ryska arbetande massorna i början av det skede av historien, som överträffar alla andra genom våldsamma klasstrider. Aldrig har klasskillnaden varit mera brutal, mera omaskerad, mera utmanande än i det heliga Ryssland.

Redan mycket tidigt spåra vi därför oro och jäsningar hos det ryska proletariatet. Det sympatiserar med böndernas resningar. Det sätter sig ofta på tvären emot förordningar och befallningar från arbetsledningens sida. Arbetsinställelser äro icke ovanliga långt före fackorganisationernas tider.

Alla klassorganisationer av arbetare som av bönder voro i Ryssland strängeligen förbjudna. Endast understödskassor för sjukdom, dödsfall och ömsesidig hjälp fingo förekomma. Dessa föreningar voro kontrollerade av myndigheterna och ledda av fabrikanterna. De blevo likväl frön till revolutionära klassorganisationer. Talrikast förekommo dessa självhjälpsföreningar i Polen och Östersjöprovinserna, där de uppstodo 1821, samt i Ural. Typograferna hade dylika i de flesta större städer. Bredvid självhjälpsföreningarne uppstå hantverksföreningar. 1898 funnos i Ryssland 16 sådana jämte 59 allmänna sjuk- och begravningskassor. Bland industri-arbetarne uppstå dylika sällskap först på 1890-talet. De få endast syssla med understödsfrågor, och stadgarne skola godkännas av myndigheterna, som övervaka deras efterlevnad. Har någonsin eller någonstädes en härskande klass med våldets, tvångets, censurens och det vakande polisögats vapen noggrannare garderat sig mot alla överraskningar?

Strejker voro förbjudna i Ryssland och behandlades som kriminella brott. I 1874 års strafflag dömas deltagare i strejker eller agitation därför till lägst 8 månaders fängelse, i vissa fall ända till deportation till Sibirien. Dessa straff kunde likväl icke hindra arbetarnes kamp för bättre levnadsvillkor. Redan på 1870-talet uppstår en rad av strejker, som 1882 tvingar fram en lag mot det hemska exploaterandet av barnarbetet. Barn mellan 12-15 år få hädanefter ej arbeta längre än 8 timmar. Lagen blev emellertid mest en lag på papperet. På 1880-talet skakas hela mellersta Ryssland av strejker, som hänsynslöst undertryckas, men dock framtvinga 1885 års lag mot kvinnors nattarbete och 1886 års s. k. fabrikslag. Eftergifterna voro huvudsakligen formella, ty arbetsgivarne överträdde opåtalt dessa lagar.

Trots alla förföljelser av de strejkande arbetarne och strejkledarnes förvisning till Sibirien fortfor den industriella oron och växte med industrins utbredning. 1896 utbryter i Petersburg en jättestrejk av 35,000 textilarbetare. Denna strejk gör ett starkt intryck ej blott på regeringen utan även på arbetarmassorna i hela landet. Efter repressalierna ser sig regeringen nödsakad att 1897 utfärda en lag, som för första gången begränsar arbetsdagen för vuxna arbetare. Begränsningen stannar vid 111/2 timmar, nattarbete 10 timmar. Dessförinnan varierade arbetstiden mellan 12-16 timmar, oavsett dag eller natt. Som av dessa exempel synes, äro alla nyare fabrikslagar en följd av stora strejker. De maktägande trodde sig på detta sätt kunna undgå nya arbetaroroligheter. Strejkböljornas stigande illustreras bäst av följande siffror: 1878-80 registreras 29 strejker med 35,000 deltagare; 1881-86 40 strejker med 80,000 deltagare; 1885-89 62 strejker med 92,000 deltagare, 1895-99 äro strejkerna flera hundra med 450,000 deltagare. 1892 utbryter den 1 maj i Lodz den första ryska generalstrejken. Den gäller 8-timmarsdagen och omfattar 100,000 man, sedan den spritt sig till kringliggande städer. Krisen 1900-02 drev arbetarrörelsen i höjden och gav åt de stora ekonomiska striderna en

politisk karaktär. De strejkande ställde politiska fordringar, demonstrerade på gatorna, höjde för första gång i Ryssland de röda fanorna. Repressalierna voro fruktansvärda, men förmådde icke slå ned rörelsen, som 1903-04 ytterligare steg, i det strejkerna i en rad av städer i södern antogo generalstrejkens form med hundratusentals deltagare. Även studenterna rycktes med. Bönderna reste sig i flera provinser, särskilt Poltava och Charkow. Till och med de liberala oppositionsmännen började röra på sig. Strejkrörelsen under dessa årtionden berörde för övrigt hela Ryssland: Petrograd, Moskwa, Odessa, Kiew, de polska städerna, östersjö-provinserna, södra Ryssland. Vad tänkte månne de härskande kretsarne, när de sågo stormfloden stiga inför sina ögon och kände det växande trycket mot fördämningarne? Vi veta det icke med säkerhet. Vad vi veta är endast, att de voro oförmögna till annat än sådana handlingar, som skulle påskynda katastrofen.

*

Arbetarnes strejker och deras ekonomiska kamp överhuvud leddes av hemliga, illegala grupper, som bildats av de mest framskridna och målmedvetna arbetarne. Dessa grupper voro socialistiska. Redan på 70-talet hade två arbetare, Viktor *Abnowski* och Stefan *Chalturin* bildat ”*De ryska arbetarnes norra förbund*” med säte i Petersburg. I södra Ryssland uppstod ett liknande förbund. Orsaken var en vaknande klasskänsla hos proletariatet, övertygelsen att intelligensens terroristiska kamp icke var tillräcklig, att vid sidan om arbetet bland bönderna en självständig proletär rörelse måste skapas, att man således måste väcka och samla industriarbetarne kring egna ekonomiska, sociala och icke att förglömma politiska krav. Ehuru ”Norra förbundet” efter Chalturins död på schavotten som följd av ett attentat, vari han varit delaktig, upplöstes, så levde dock tanken på ett ryskt arbetarparti på djupet hos proletariatet. Dessa strävanden bröto sig också snart en bred väg hos den vakna delen av arbetarklassen, och den första oklara förkunnelsen med sina rester av den borgerligt radikala, den utopiska och anarkistiska ideologien, ger vika för en allt mer marxistiskt betonad, revolutionärt socialdemokratisk linje. En del av den unga intelligensen sluter sig till den spirande arbetarrörelsen. Proletariatet vaknar till klassmedvetande. Nu lägges i själva verket grunden till den ryska revolutionen.

De socialistiska grupperna lägga huvudvikten vid att skapa självhjälpsorganisationer, oberoende av arbetsgivarne och med hemliga socialistiska kärnor. Sådana kommo till stånd 1888 i Wilna, 1894 i Warschau etc. Vidare bildas illegala fackföreningar, så i Minsk 1891 fyra fackföreningar med 220 medlemmar. I Wilna finnes 1894 över 800 organiserade arbetare i 27 illegala fackföreningar, i Minsk 870 i 15 hemliga fackföreningar etc. Vid sidan om och efter mönster av sjukkassor, understödskassor, änkekassor etc. skapas hemliga strejkkassor för understöd vid strejker. Dessa kassor spela en så betydande roll att 1897 på deras grundval skapas en centralorganisation, ”*Allmänna judiska arbetareförbundet för Litauen, Polen och Ryssland” (”Bund”).* De judiska arbetarne, vakna, intelligenta och uthålliga, spela en betydande, ja ledande roll redan i den ryska arbetarrörelsens tidigaste år. Särskilt taga de på sina skuldror den fackliga kampen. År 1900 voro i Bjelostok 20 procent av alla judiska arbetare organiserade, i Wilna 24 proc., i Homel 40 proc., i Minsk 35-40 proc. etc. Det revolutionära arbetet inom proletariatet stod, alla förföljelser till trots, aldrig ett ögonblick stilla. Under 1880-talet redan funnos inom alla fabriker i Petrograd hemliga propaganda-klubbar, som i yttersta fall redde sig även utan intellektuella som ledare, vilka i regel snart häktades eller förvisades. Den första ryska socialdemokratiska föreningen bildades 1883 av Plechanow.

På 1890-talet finnas hemliga socialistiska fack- och propagandaföreningar i flertalet större ryska städer. I Petersburg bildades under medverkan av den unge studenten *Uljanow-Lenin* den första socialdemokratiska lokalorganisationen, som genom anknytning till arbetarnes mest elementära dagskrav på arbetsplatsen verkar bland arbetarne. Lenins första brochyr

handlar ”om straffpängarne” på fabrikerna. De olika arbetarsällskapen få alltmer socialdemokratisk färg. Verksamheten utvecklas. Från det propagandistiska förberedande arbetet i grupper och cirklar breder arbetet ut sig till agitation bland massorna. De enskilda socialdemokratiska grupperna börja sluta sig tillsammans i enhetliga lokalföreningar, kallade ”kampförbund till arbetarklassens befrielse”. Sådana lokala förbund uppstå i Petersburg och Moskwa 1895, i Charkow 1897, i Jekaterinoslaw och Kiew 1898. 1895 skapas ”*Förbundet av ryska socialdemokrater i utlandet*”, i vilket uppgår en förening ”Arbetets befrielse”, som spelar en märklig roll i det ryska proletariatets utveckling.

Dessa illegala organisationer leda arbetarnes strejker och lönerörelser, utdela understöd, organisera olika slag av ”kassor” etc. De illegala arbetarföreningarna spridas oavlåtligen, utrotas och uppstå på nytt, odödliga som livet självt. De tankar, de idéer, som buro dem voro lika osläckliga som stjärnorna. Lika gärna kunde tsarens gendarmer försökt blåsa ut Orion, Sirius eller solen eller vilket himlaljus som helst! Förföljelserna hade en helt annan effekt än den beräknade. De spridde dessa farliga tankar blott ytterligare: till fängelserna, till nya trakter, dit de förföljda flydde, till Sibirien, dit de deporterade skickades. Den ledande ställningen i dessa illegala föreningar intogo de intellektuella, om vilka vävaren Alexjew inför rätta yttrade, att dessa revolutionärer voro arbetarklassens enda vänner. Trotsky har emellertid i sina arbeten pekat även på nackdelarna av de intellektuellas övervikt, ty därmed följde en sekteristisk anda och ideologisk fetischism i partiet.

Denna illegala arbetarrörelses ledning koncentreras allt mer hos medlemmarne och anhängarne av den nyssnämnda socialdemokratiska organisationen ”*Arbetets befrielse*”, vars utländska central uppgår i ”Socialdemokratiska förbundet i utlandet”. Själen i denna organisation var Georg *Plechanow* (1857-1918). Från socialrevolutionär utvecklade han sig till Rysslands ledande marxist. År 1883, under landsflykt, grundade han jämte Vera Sassulitsch, P. Axelrod in. fl. föreningen ”Arbetets befrielse”, 1888 utgavs dess program, som bröt med den oklara ”Folkfrihetsgruppen” och anslöt sig till den vetenskapliga socialismen, till marxismen. Genom grupper skapades i Ryssland den revolutionära socialdemokratin dessa och utbreddes den marxistiska socialismen i landet. 1898 sammanslötos på en kongress i Minsk dessa grupper och andra arbetarnes kamporganisationer *till Rysslands socialdemokratiska arbetarparti*, vars centralorgan blev ”*Iskra*” (”Gnistan”), utgiven i Schweiz med Plechanow som redaktör. Partiet fick från början en från andra socialdemokratiska partier skiljaktig prägel genom sin helt illegala karaktär, sin ledning från utlandet, därifrån de revolutionära emigranterna arbetade, och sitt starka intellektuella inslag med en sträng teoretiskt-marxistisk linje. Partiets ledning, centralkommittén, fick en betydlig disciplinär maktbefogenhet, men på grund av partiets illegala karaktär fingo även lokalorganisationerna, de s. k. kommittéerna, praktiskt en ganska stor självständighet. Partiets organisatoriska kärna var de illegala arbetarorganisationerna i industristäderna. Här hade partiet sitt proletära ankarfäste. Allt ifrån sin födelse sammanknöts sålunda det ryska arbetarpartiet med den spirande fackliga rörelsen, liksom den proletära kamporganisationen sammansmiddes med den marxistiskt-socialistiska ideologien. Ett stålhårt, dubbelslipat svärd i sammanflätade händer. När det en gång föll, skulle en värld skaka i sina fogar.

Den ryska socialdemokratin framgick således ur de hemliga arbetargrupper, som bildats på 1870-talet. Dessa hade till större delen skapats av de revolutionära ”Folkfrihets”-vännerna, av narodnikerna, av socialrevolutionärerna, av den unga intelligensen. Dessa intellektuella, vilkas huvudvapen var den individuella terrorn, räknade så gott som uteslutande med kraften hos den stora bondemassan. De trodde att socialismen skulle kunna stiga fram som en fågel Fenix ur det frigjorda, nygestaltade bondehushållet. De fattade icke heller betydelsen av den politiska friheten för kampen om socialismen. De hoppades att genom skräck kunna betvinga regeringen: på en dag skulle självhärskarmakten och den ekonomiska utsugningen vara

avskaffade. De av de radikala intellektuella bildade arbetargrupperna nöjde sig dock icke med allmänna revolutionära talesätt eller med hänvisning till bondeklassens stora uppgifter, icke heller med terroristiska handlingar allenast, utan önskade även få veta, hur den hastigt växande arbetarklassen skulle kunna komma ut ur sina odrägliga sociala förhållanden, hur den bäst skulle kunna föra både sin dagliga; kamp och förbereda och genomföra sin slutliga befrielse. De sporde efter klara mål och bestämda medel. De förklarade, att de för att väcka, samla och rusta sina kamrater, industriarbetarne, behövde tryckfrihet, församlingsfrihet och föreningsrätt, att de behövde politisk frihet och måste föra en politisk kamp, att de måste få arbetarne samlade i en massorganisation för att få ett resultat av sin kamp. De bröto därför med ”Folkfrihets”-vännernas halvt småborgerliga, halvt anarkistiskt-utopistiska fördomar, särskilt med föreställningen att den politiska friheten icke vore nödvändig och betonade att det, för att arbetarne skulle kunna föra kampen för socialismen, vore nödvändigt, att i första hand ernå politisk frihet, som ger arbetarklassen möjlighet att organisera sig och befästa sitt klassmedvetande. Arbetaren Peter *Alexejew* gav redan 1877 i ett tal inför rätta uttryck åt sin djupa övertygelse om arbetarklassens förestående väldiga roll, och hans medanklagade, vävaren *Agapow*, sade klart ut, att hans propaganda gick ut på att förbereda arbetarne på den sociala revolutionen. Och den lika begåvade som energiska snickaren *Chalturin*, skaparen av nordryska arbetareförbundet, reser den ena arbetarföreningen efter den andra, fullkomligt klar över dessa föreningars betydelse för arbetarklassens frigörelse kamp såsom ”skyddsvärn, som ge åt arbetarbefolkningen det inre organisatoriska sammanhanget, nödvändigt för kampens segerrika förande” så som han uttrycker det i det nämnda arbetarförbundets upprop ”Till, de ryska arbetarne”.

Mycken oklarhet och vankelmod präglade dock dessa första arbetarorganisationer. Först med industrins och kapitalismens stegring kunde en klarare linje arbeta sig fram, som förberedde och genomförde den marxistiska teorins seger över de småborgerliga frihetsrörelserna, vilkas historiska mission nu nalkades sitt slut. Marxismens seger över den småborgerligt revolutionära ideologin genomfördes av ”Arbetets befrielse”, Plechanows betydelsefulla skapelse. Denna förening satte som sin närmast liggande politiska uppgift att ställa parollen om enväldets avskaffande i förgrunden. Den sade klart och tydligt ut, att arbetarklassens befrielse måste vara arbetarnes eget verk, att proletariatet i den kommande revolutionen skulle och måste spela den ledande rollen, att det främsta kampmedlet måste bliva massrörelsen, medan terroristiska handlingar blot kunde spela en biroll i ögonblick, då en avgörande stöt riktas mot regeringen. I sitt program framförde den även det socialdemokratiska kravet på direkt lagstiftning genom folket och på statligt understöd åt produktionsföreningar. Arbetarne lämna nu alldeles den småborgerliga rörelsen, och även inom den studerande ungdomens revolutionära kretsar iakttages en växande anslutning till marxismen.

*

På konstituerande kongressen i Minsk, vilken förut berörts, utfärdades ett socialdemokratiskt manifest, och antogos stadgar och arbetsregler, men den valda centralkommittén och flertalet delegater häktades. Detta bidrog att försena partiets organisatoriska och propagandistiska verksamhet, och under tiden uppstod en strid inom partiet. Denna blev av stor betydelse för den framtida utvecklingen. Anledningen var, att en riktning uppstått i partiet, som benämnes den ”ekonomiska” riktningen. Den bestred nyttan och riktigheten av att som närmaste mål för arbetarrörelsen uppställa absolutismens, självhärskardömets bekämpande och störtande, republikens införande och andra politiska krav och förordar i stället, med hänsyn till den ryska arbetarmassans ännu ringa klassmedvetande, att tillsvidare blott ställa ekonomiska dagskrav. På grund härav ansåg den ett centraliserat proletärt parti onödigt och förordade att fortsätta med lokala föreningar och en decentraliserad organisation. Den förnekade delvis möjligheterna för ett enhetligt centraliserat parti att arbeta i ett reaktionärt land som Ryssland och

menade, att arbetarne skulle helt ägna sig åt den ekonomiska kampen och överlåta åt liberalismen att föra den politiska striden. Mot denna halvborgerliga riktning upptog partiet med föreningen ”Arbetets befrielse” i spetsen en avgörande kamp under parollen: ”Kampen mot ekonomisterna är striden för den ryska socialdemokratins tillvaro”. Kampen, som fördes, var en kamp mot de småborgerliga resterna inom arbetarrörelsen, mot tendenser till arbetarklassens politiska neutralitet och liberalismens hegemoni över proletariatet. Det var en kamp för proletariatets revolutionära klassparti, för övervinnandet av ett organisatoriskt kaos inom arbetarrörelsen, för arbetarklassens oberoende och slagkraft. Denna strid var tidens eget befallande krav, segern över de liberalistiska tendenserna var en förutsättning för den kommande arbetarrevolutionens seger. Segern vanns också, buren fram av namn som skulle lysa i revolutionens historia: Plechanow, P. Axelrod, Vera Sassulitch, *Martow*, den blivande menschvikledaren och *Lenin*, den blivande bolsjevikledaren, revolutionens jätte, vars fälttecken nu börjar höja sig över de uppmarcherande revolutionära arméerna. Dessa män, som sedan skulle kämpa med varandra på liv och död om revolutionens riktning, samlade nu alla krafter för partiets klara utgestaltning som ett revolutionärt klassparti. I ”Iskra” och ”Sarja” (”Morgonrodnaden”) förde de striden till seger. Den vanns på partiets andra kongress, som hölls i London 1903 och var besökt av 65 representanter för 26 organisationer. Som en följd av Lenin-Martows seger lämnade en del delegater kongressen, det judiska arbetareförbundet (”Bund”) utträdde ur partiet, den reformistiska riktningens ledare P. von *Struwe* övergick till den liberala rörelsen. Kongressen antog ett klart revolutionärt socialdemokratiskt program, däri erövringen av proletariatets diktatur fastslås som nödvändigt för revolutionens seger och socialismens genomförande. Kongressen lade grunden till den ryska socialdemokratiens taktik och genomförde rörelsens enhet: proletariatets revolutionära klassparti var äntligen grundmurat.

I kongressens förklaring säges, att den ryska socialdemokratin skall organisera proletariatet såsom ett oberoende politiskt parti, att intressekonflikterna i samhället endast kunna lösas genom en social revolution, att det feodalistiska tsardömet, som gör massorna till godsägarnes slavar, måste störtas för att ge klasskampen fri väg. Partiets uppgifter bli därför att störta tsardömet, införa en demokratisk republik och tillkämpa arbetarklassen full politisk frihet, att därefter upptaga en klasskamp på liv och död mot det borgerliga samhället för att säkerställa proletariatets diktatur, utövad genom en lagstiftande församling samt slutligen att omdana den kapitalistiska samhällsordningen genom att avskaffa den enskilda egendomsrätten till produktionsmedlen, upphäva arvsrätten, de indirekta skatterna etc.

Samtidigt upptog partiet en stor principiell kamp mot det ur ”Folkfrihets”-partiet, som nu låg på sotsängen, utgångna *Socialrevolutionära partiet*, som leddes av intellektuella, som liksom sina föregångare sökte sitt stöd i bondemassorna, men även med sin blandning av småborgerlig ideologi och terrorism sökte göra propaganda bland arbetarne, särskilt sådana skikt, som stodo bönderna nära. Även detta parti skall spela en märklig roll under revolutionen och undergå många växlande öden. Från en ansenlig höjd, därifrån det söker leda revolutionens gång, skall det genom sin mellanställning, sina ledares vankelmod och händelsernas logik alldeles manövreras ut ur sina positioner, förlora både sitt programs bärande delar och sina anhängare till bolsjevikernas parti och slutligen falla djupare än något annat av revolutionens stora partier. Redan nu förbereder Lenins snille striden med socialrevolutionärerna om bönderna och ledningen av dem. Redan nu gör sig hans politiska fältherrekonst gällande, och hans strategiska kringränning av detta parti tar sin början.

Emellertid hade på partiets andra kongress ej blott ekonomisterna blivit slagna och delvis utdrivna, ej blott ett program antagits med ett enhälligt godkännande av principen om proletariatets diktatur – nya starka motsättningar började skönjas och snabbt utveckla sig inom partiet. De hade redan framträtt på denna Londonkongress i flera frågor och delat partiet

i tvänne nya, ungefär lika starka riktningar, som snart skulle organisera sig i tvenne självständiga fraktioner, på det häftigaste bekämpande varandra. Efter den omständigheten, att den ena utgjorde majoriteten och den andra minoriteten vid Londonkongressen, fingo fraktionerna sina namn för framtiden: ”Bolscheviki” (”Majoritetsgruppen”) och "Menscheviki” (”Minoritetsgruppen”). Här födas de båda namnkunniga Partier, vilka i en framtid skulle bliva identiska med revolutionens olika skeden och vilka, ehuru födda av samma moder, på det häftigaste skulle kämpa mot varandra om revolutionens riktning och öden. Ehuru de båda grupperna under de närmaste femton åren formellt kvarstannade inom samma organisation, Rysslands socialdemokratiska arbetarparti, voro de dock hela tiden skilda åt i självständiga förbund med egna centralstyrelser, egna tidningar, egna kassor etc. Den andlige ledaren för bolsjevikerna var N. Uljanow-*Lenin*, ett lysande geni, en järnhård vilja och en stark, fläckfri karaktär. Mensjevikernas främste man var *Martow*, en lärd och begåvad man, en varmhjärtad och ädel människa, en kämpe med blank sköld. Emot ekonomisterna hade dessa båda kämpat tillsammans. Nu skildes deras vägar för alltid.

En av stridsfrågorna på Londonkongressen var frågan om hur partiet skulle uppbyggas. Mensjevikerna med Martow i spetsen menade, att partiet borde erhålla en icke alltför disciplinbetonad, mera rörlig organisationsform, så att även intellektuella krafter kunde vinnas åt partiet. Man borde därför icke ovillkorligen av varje medlem fordra personligt medarbetarskap i lokalorganisationen, utan nöja sig med att han blott i vissa fall på det ena eller andra sättet gagnade sitt parti. Bolsjevikerna åter med Lenin och Plechanow främst kämpade för en sträng disciplin och arbetsplikt för alla medlemmar, en koncentration av ledningen och en noggrann kontroll av medlemmarne, särskilt nyinskrivna intellektuella. Lenin segrade, och därmed lades grunden till bolsjevikernas järnhårda disciplin och den starka makten i ledningens händer. Vera Sassulitsch, Axelrod in. fl. gingo med Martow och efter en tid gick även Plechanow över till mensjevikerna. Lenin hotades, syntes det, att nästan bli allena. Han måste lämna redaktionen av ”Iskra”, men med järnhård energi förde han sin strid.

En annan av stridsfrågorna utgjorde en sida av taktiken, ställningstagandet till liberalerna. Bolsjevikerna ansågo det synnerligen viktigt att avslöja liberalismens kontrarevolutionära väsen, medan mensjevikerna lade största vikten vid fastställandet av de villkor, under vilka arbetarpartiet i kampen mot tsarismen kunde samverka med den liberala bourgeoisin, en samverkan som de ansågo gagnelig. Efter Londonkongressen fortsätter striden och berör allt flera frågor, särskilt på taktikens område. Ehuru skarpt bekämpande det på bönderna och landsbygdens småborgare fotade socialrevolutionära partiet, dess ideologi och taktik, förklarade de kloka och förutseende bolsjevikerna icke desto mindre, att blott ett förbund mellan proletariat och bondeklass förmådde störta adelsdiktaturen och tsarismen. De förordade därför en enhetsfront mellan arbetare och bönder i stället för, som mensjevikerna ville, mellan arbetare och liberala borgare.

Bolsjevikerna krävde förberedelser till uppror av de förbundna arbetar- och bondeklasserna för tsarismens störtande med vapen i hand, varefter räkningen omedelbart skulle göras upp med bourgeoisin och en arbetar- och bondeklassens revolutionärt-demokratiska diktatur upprättas. Mensjevikerna å sin sida åter ansågo, att det halvt feodala Ryssland icke direkt kunde övergå till en socialistisk samhällsordning utan först måste genomgå en kapitalistisk epok under demokratisk ledning, varunder proletariatet, utnyttjande den politiska friheten, samlade och förberedde sig till att genomföra och handhava en socialistisk produktionsordning. De förordade därför samverkan med borgarklassen inom vissa gränser och på villkor, som gåve proletariatet möjlighet att kontrollera bourgeoisin och leda utvecklingen i riktning mot en socialistisk produktionsordning. Först sedan denna kapitalistiska epok, som skulle väcka, mobilisera och koncentrera landets slumrande enorma produktionskrafter och mångdubbla och utbilda dess industriarbetarklass, vore passerad, och bourgeoisin sålunda full-

bordat sin historiska mission, kunde enligt deras mening en stark, sund och utvecklingskraftig socialistisk samhällsordning genomföras utan risk av återfall eller fara för den talrika bondeklassens övermakt. Häremot framhöllo bolsjevikerna, att en stark bourgeoisi aldrig i längden skulle tolerera den politiska friheten, att kapitalet skulle bli demokratins verklige herre och i ett lämpligt ögonblick avskaffa den, att borgarklassen dagen efter revolutionen skulle vända sig mot proletariatet, att en samverkan mellan bourgeoisi och proletariat således vore otänkbar på grund av klassernas motsatta intressen, att kampen mellan dessa klasser skulle förena bourgeoisin med alla andra antiproletära klasser till en kontrarevolution. Att skona bourgeoisin ledde därför till förräderi, till nederlag för arbetarklassen, påvisade bolsjevikerna. Däremot kunde proletariatet, sade Lenin, om det hade klart för sig att det vore nödvändigt att slå ner bourgeoisin, sedan tsarismen besegrats, utnyttja den, i varje fall småborgarklassen, i kampen mot tsarismen. Så länge arbetarne och den liberala borgarklassen hade samma mål, tsarismens avskaffande, d. v. s. adelsdiktaturens brytande, kunde de alltså kämpa gemensamt, men icke en dag längre. En revolutionär enhetsfront mellan arbetare å ena sidan, bönderna samt den revolutionära intelligensen å den andra vore den riktiga taktiken, klarlade bolsjevikerna. I denna revolutionära enhetsfront mot såväl tsarismen som den egentliga bourgeoisin skulle industriarbetarklassen utföra den ledande rollen, och under skyddet av proletariatets diktatur skulle den socialistiska produktionsordningen uppbyggas och vägen banas till ett klasslöst samhälle.

Historiens gudinna skulle i sinom tid fälla utslaget i striden mellan de båda riktningarne.

På den tredje kongressen, som även hölls i London, – i maj 1905 – hade bolsjevikerna majoritet, och mensjevikerna höllo därför efteråt en särskild konferens i Genève. Denna Londonkongress beslöt att erkänna, att den av hela den arbetande klassen organiserade generalstrejken skall betraktas som ett revolutionärt marxistiskt kampmedel, att den provisoriska regeringen under en segerrik revolution måste vara ett uttryck för den verkligt revolutionära makten, genast genomföra ett revolutionärt minimiprogram och skoningslöst slå ned alla kontrarevolutionära försök. Med andra ord: den provisoriska regeringen skulle vara ett uttryck för de revolutionära klasserna i samhället, ett organ för den revolutionära diktaturen. Mensjevikerna avböjde en dylik taktik och vände sig emot att arbetarklassen i förbund med bönderna skulle gripa makten. De höllo för riktigare och klokare, att den provisoriska regeringen vid en revolution överlämnades åt den mot tsarismen fientliga delen av bourgeoisin, medan proletariatet intog rollen av en mäktig och dirigerande opposition. Detta vore ju i verkligheten att avstå från den revolutionära diktaturen, sade bolsjevikerna. Mensjevikerna ville likväl anförtro åt en dylik provisorisk regering av borgerlig typ att ”reglerande ingripa i den ömsesidiga striden mellan de motsatta klasserna inom den sig befriande nationen”. Här avvek uppenbarligen mensjevikerna alldeles från marxismens uppfattning av staten såsom ett organ för klassherraväldet, ej såsom en skiljedomare i klasstriderna. Praktiskt kommo emellertid mensjevikerna att vid 1905 års revolution göra en historiskt och revolutionärt betydelsefull organisatorisk insats. Emot en grupp bland bolsjevikerna, som ville förbehålla den revolutionära ledningen åt trängre cirklar, lade mensjevikerna grunden till och förde ut i levande livet sowjet-idén, idén om revolutionens ledning genom arbetardeputeraderåden. Bolsjevikerna insågo snart sitt misstag, upptogo och förbättrade idén, genomförde den, fyllde den med sin anda och tog ledningen av råden redan 1905.

Den fjärde kongressen hölls i Folkets Hus i Stockholm i april–maj 1906 och var ett försök till en enighetskongress inför de revolutionära händelserna i hemlandet. 111 delegerade voro närvarande. Denna gång voro mensjevikerna i majoritet och deras syn kom företrädesvis till synes i de beslut som fattades: bolsjevikerna förklarade att revolutionen icke var slut, utan alltjämt pågick och att taktiken måste föras därefter, medan mensjevikerna sade, att revolutionen var slut, att reaktionen redan segrat och taktiken därför måste anpassas efter den

nya situationen. Mensjevikerna, som segrade, satte sin färg på besluten: ställningen till duman, beväpning av arbetarne eller, som mensjevikerna ville, blott agitation bland soldaterna, nationalisering av jorden med (som Lenin ville) eller utan (som mensjevikerna ville) upplåtelse med besittningsrätt, nyttjanderätt åt de fattiga bönderna.

Den sjätte kongressen hölls i London 1907 och nu hade bolsjevikerna majoritet. 150,000 partimedlemmar av båda riktningarne voro representerade genom 145 organisationer -- ett bevis för styrkan i den ryska arbetarrörelsen. Även här utspunno sig häftiga strider om huvudsakligen de gamla stridsfrågorna, men även om arbetarrådens karaktär och uppgifter under en revolution. Bolsjevikerna ville ha arbetarråden utvecklade till arbetar-, soldat- och bonderåd, medan mensjevikerna ville ha allenast arbetarråden. De förra ville ge dessa organ en ledande revolutionär roll, medan mensjevikerna på fackföreningarne ville koncentrera arbetarnes huvudsakliga intresse och uppgifter.

Efter kontrarevolutionens seger vid den första revolutionära stormlöpningen 1905-06 och under den därpå följande blodiga reaktionen kom en rad av svåra år för den ryska arbetarrörelsen. Mensjevikerna förordade nu partiets övergång till ett så långt som möjligt legalt arbetande parti, medan bolsjevikerna vidhöllo de gamla illegala kamptraditionerna och häftigt motsatte sig undanskjutandet av de gamla revolutionära programkraven och likviderandet av den underjordiska verksamheten etc. Lenin, till vilken nu Plechanow övergick för att protestera mot mensjevikernas opportunism, gick med den största skärpa emot dessa ”högerlikvidatoriska” tendenser såsom farligt opportunistiska, men samtidigt vände sig han och hans vänner med lika stor skärpa emot vissa ”vänsterlikvidatoriska” tendenser – de s. k. otsovisterna – inom bolsjevikernas egen fraktion. Dessa senare ville likvidera allt revolutionärt utnyttjande av parlamentstribunerna, av olika legala arbetarorganisationer, såsom fackföreningar, klubbar, kongresser o. dyl., de ville göra partiet till en sekt eller en samling sammansvurne utan förbindelse med arbetarnes massorganisationer. 1908 hölls en partidag i Paris under Lenins ordförandeskap. Bolsjevikerna bli i majoritet. Ett försök av Dubrowinsky med Lenins goda minne att ena partiet strandar. Lenins försoning med Plechanow föranleder en grupp omkring Lunartjarski, Bogdanow och Pokrowski att för en tid lämna partiet, som av dem betraktas som opportunistiskt. Även Lenin har sålunda varit betraktad som opportunist! I januari 1912, efter fåfänga försök att vinna mensjevikerna för det gamla partiprogrammet, konstituera sig bolsjevikerna som ett självständigt parti, som sänder egen representation till Internationalens byrå. Mensjevikerna göra detsamma. En riktning med Trotsky i spetsen, närmast bolsjeviker, men anhängare av ett enhetligt parti, söker finna en framkomlig väg för en gemensam kamp. Under världskriget skapa de ”internationalisternas” grupp, som tog en ärofull del i den internationella revolutionära kampen och strax efter mars-revolutionen förenade sig med bolsjevikerna.

6. Proletariatets motståndare och hjälptrupper

Proletariatet var sålunda, som vi sett, den ledande revolutionära klassen. Dess fostrare, vägvisare och ledare var det socialdemokratiska arbetarpartiet, och inom detta var bolsjevikernas berömda fraktion det revolutionära avantgardet.

Nu måste vi även kasta en blick på de klasser, deras kampinstrument, organisationer, partier, deras politiska och ekonomiska mål och strävanden, vilka aftonen före revolutionen antingen voro proletariatets huvudmotståndare och fiender eller också dess bundsförvanter.

Trots den ryska industrins väldiga uppsving behärskades landet och regeringen alltjämt av godsägareklassen, inom vilken adeln utgjorde den stora massan är jordägare. Denna klass av större godsägare, som även var intimt förbunden med det allt mäktigare och mäktigare finanskapitalet, ägde många stora fabriker, var ekonomiskt starkt intresserad ej blott i

industrin utan även i järnvägsföretag, rederier, handelsbolag och banker. Den behärskade enväldigt:

1. byråkratin, vars högre poster den monopoliserat för egen räkning;
2. armén, där alla högre officerare voro adelsmän;
3. kyrkan och
4. regeringen.

Medan tsarerna under gångna sekler ibland, om ock blott kortvarigt, satt en personlig prägel på regeringen – den personliga prägeln var dock i regel mera en enskild adlig gunstlings än suveränens egen, ty Romanowarne hörde icke blott till de grymmaste utan även med ett par undantag till de inskränktaste av historiens fursteätter – så hade vid denna tid tsardömet i verkligheten förvandlats till en namnstämpel åt den feodala, byråkratiska och militära högadeln. Sin politiska makt stödde godsägarne dels på de talrika ämbetsmännen, som höllo hela landets befolkning fången i ett gigantiskt nät, dels på armén, vars officerskår behärskades och vars massa hölls nere i andligt mörker och terroriserades genom de brutalaste krigslagar och straffbestämmelser och dels slutligen genom den ortodoxa kyrkan och dess otaliga prästerskap, som var tsarismens trognaste tjänare.

Adelsdiktaturen, som efter en rad av revolutioner i det övriga Europa redan lämnat plats för bourgeoisins mer eller mindre beslöjade diktatur, stod sålunda ännu i sin yttre glans i Ryssland. Dess sociala basis hade dock blivit allt smalare. Adeln hade ytterligare skuldsatt sig. Enbart under femårsperioden 1885-90 ökades de adliga godsens skulder med 249 miljoner. En del adelsfamiljer hade alldeles lämnat jordbruket och flyttat till städerna som ämbetsadel. Från 1863 till 1900 minskades antalet adliga godsägare från 123,000 till 102,000 och adelns jordegendom från 250 miljoner hektar till 125 miljoner. Denna jord hade genom köp övergått antingen till bönderna eller till industri- eller finanskapitalet, men också till ett skikt av parasiter och storgodsägare, som slogo under sig ständigt nya jordområden, som mot dryga avgälder utarrenderades till de jordhungriga bönderna eller förvandlades till jättelika, industriellt ledda, på export av spannmål baserade plantager, där bönderna blevo illa betalda lönarbetare. Många adliga godsägare placerade sina pengar – där de icke slösades bort i Paris, Monte Carlo etc. – i profitabla aktier och sökte sig för övrigt förmånliga ämbetsbefattningar. Ämbets- och karriäradeln ökades ofantligt, medan den jordbrukande adeln minskades. Regeringen blev alltmer ett uttryck för den mäktiga civila och militära ämbetsadeln. Detta ledde till ett försvagande av den ekonomiska grunden för diktaturen. Detta insåg man också och gjorde alla möjliga försök att ytterligare privilegiera den jordägande adeln, men den kapitalistiska utvecklingens gång kunde icke hejdas. Hos en del av adeln väckte också gynnandet av industri- och finanskapitalet stark opposition. Denna medförde också en svag liberal strömning hos en del av den jordägande adeln. Det hände sålunda här och var att kommunala församlingar på landsbygden och i landsting – där adeln nu återerövrat all makt, sedan eftergifterna åt de folkliga strävandena på 1860-talet återtagits – voro mindre konservativa än städernas motsvarande institutioner, där de adliga ämbetsmännen och storbourgeoisin hade makten. Diktaturen koncentrerades allt mer i den med finanskapitalet och storgodsägarne förbundna civila, militära och klerikala byråkratins händer.

Denna väldiga byråkrati var utpräglat nationalistisk och imperialistisk. Den ”panslavistiska” rörelsen, en gång med starka demokratiska och folkliga tendenser, numera genomsyrad av imperialistiska och militaristiska avsikter, hade här sina starkaste rötter. De militära företagen utgingo härifrån. Ju smalare diktaturens verkliga sociala has blev, desto häftigare skärptes den nationalistiska kursen. Spelet som spelades blev allt tydligare ett va banquespel. Allt högre och högre blevo insatserna i hasarden. Härtill bidrog även undertryckningspolitiken mot de främmande nationaliteterna. Judarne hade i sekler förföljts, och förföljelserna skärptes genom formliga utrotningskrig, s. k. pogromer, som organiserades av regeringen. Ukrainarne hade

fullständigt berövats sin nationalitet, och mot den lillryska litteraturen och språket riktades dödshugg. Finland berövades sin författning. De sydliga folkspillrorna sprängdes och upplöstes efter en konsekvent plan. Polacker och litauer, ester och letter hade berövats all frihet och alla nationella rättigheter. I Asien fortgick ett målmedvetet förryskningsarbete. Här stötte den ryska imperialismen samman med den japanska stormakten och följden blev det rysk-japanska kriget 1904-05. Nu klipptes för ett ögonblick den ryska dubbelörnens vingar. Bland alla underkuvade folk och raser jäste det. För den lyhörde var det, som när örat lägges intill en bikupa före svärmningen. Byråkratins ideologer trodde sig genom att höja den allslaviska fanan kunna bemästra oron och genom ett stort imperialistiskt mål samla hela rasen.

Före 1905 erkändes över huvud inga politiska föreningar eller partier i Ryssland. Mot de allt starkare illegala organisationerna skapades av de maktägande kretsarne legala monarkistiska och borgerliga partier och förbund som uttryck för de konservativa intressena och den byråkratiska diktaturen. Sådana partier voro ”Det ryska förbundet”, ”Ryska monarkistiska partiet”, ”Ryska folkens förbund”, ”Det sanna ryska folkets förbund” m. fl. reaktionära partier. Dessa organisationer och partier, som i själva verket blott försvarade högadelns, byråkratins och kyrkans ekonomiska och politiska intressen, voro försök av de reaktionära att konsolidera den vittrande grunden för diktaturen, vidga dess basis. Dessa partier hade stora ekonomiska medel till förfogande och bedrevo en ytterst omfattande och demagogisk propaganda i nationalistisk, antisemitisk och monarkistisk anda. De vände sig med förkärlek till den enfaldigaste delen av småborgarklassen, men även till de trasproletära och mest förkomna arbetar- och bondelagren, i hopp att hos de mest efterblivna och råa elementen bland dessa vinna anhängare för sina syften. Till sin tjänst hade de en rad av reaktionära tidningar och pogromblad samt prästerna och särskilt utbildade reaktionära agitatorer. Enorma summor nedlades av regeringen på att befrämja dessa partier och deras verksamhet, vilken ofta bedrevs i samarbete med den hemliga polisen. Framför allt organiserades den emot de revolutionära arbetar- och bondepartierna samt emot judarne och den radikala intelligensen.

Vid sidan om adeln och den adliga byråkratin var *storbourgeoisin* revolutionens huvudmotståndare. Denna bourgeoisi, till vilken en del av den jordägande adeln anknöt förbindelser, var rik och mäktig. Den bestod av de storindustriella, av de rika köpmännen, av det utländska finanskapitalets redskap. Den behärskade en stor del av näringslivet samt handels-, industri- och finanskapitalet. Dess fundament i samhället blev allt bredare, dess betydelse och inflytande växte med industrins och utrikeshandelns tillväxt. Den högre industriella och kommunala byråkratin ävensom universitetens spetsar slöto sig till den. Denna storbourgeoisi understödde en del mycket moderata politiska reformkrav, önskade en konstitutionell monarki och ett parlament med en begränsad rösträtt, så att de kapitalistiska klasserna skulle helt dominera. Denna samhälls- klass ville sålunda ersätta adelns diktatur med den samlade bourgeoisins diktatur. Den var en häftig motståndare till även ganska blygsamma sociala reformer och slog en stark vakt även om godsägareintresset. Den var utpräglat imperialistisk och kastade lystna blickar på Konstantinopel och Sunden. Den understödde undertryckningspolitiken mot de erövrade folken, inom vilkas områden lågo stora industrikomplex och naturrikedomar, som det storryska kapitalet utnyttjade. Under revolutionen 1905 bildade den sitt eget parti, ”Förbundet av den 17 oktober” (*oktobristerna*), och förde en tid en halvt liberal politik, för att inför den uppmarscherande arbetarklassens hot sluta allians med de rena högerpartierna till ett blodigt undertryckande av revolutionen och till utlämnande av dess vinster. Partiets ledare voro *Gutschkow, Rodsianko, Chomjakow* m. fl.

Den industriella och sociala *medelklassen* var länge i Ryssland ganska svag, men med handelns uppsving, industrins tillväxt, universitetens och högskolornas tillkomst vann den i antal och betydelse. Den var varken till sammansättning, intressen eller åsikter en homogen klass. Den bestod av små och medelstora industriidkare, ingenjörer och teknici d. v. s.

industrins organisatörer, vidare av de medelstora köpmännen, kontorscheferna o. dyl., av läkare, lärare etc. (de liberala yrkena) samt av en och annan bland den oppositionella delen av adeln. Ur dess leder hade tidigare och delvis ännu utgått en del av den revolutionära studerande ungdomen, och den hade förr haft demokratiska sympatier. Denna samhällsklass var dock numera starkt kapitalistiskt orienterad. Ur denna medelklass hade uppstått flera liberala, halvlegala föreningar såsom ”Förbundet för ryska folkets befrielse”, ”De konstitutionella landskapsrepresentanterna” m. fl., vilka företrädesvis bekämpade enväldet och adelsprivilegierna samt ivrade för en konstitution. Under revolutionen 1905 sammanslötos de olika liberala grupperna till det ”Konstitutionellt-demokratiska partiet” (*kadetterna*). Partiets hållning var ytterst vacklande. I ögonblick av revolutionär spänning och prässning låtsade partiet vara revolutionärt, en del av dess ledare förordade då en demokratisk republik. När en revolutionär våg gått förbi, föll det revolutionen i ryggen. Det fruktade alltid arbetareklassens makt och var en avgjord fiende till genomgripande ekonomiska reformer. Dess utrikespolitik var bemängd med starka imperialistiska inslag och var ofta mycket krigsvänlig. Det understödde ivrigt den fransk-ryska alliansen och behärskades väsentligt av det väst-europeiska kapitalet. Dess främste ledare voro *Miljukow, Nabokow, Roditsehew, Trubetzkoj, Winawer* etc.

Smdborgarklassen var ävenledes mycket heterogen såsom alltid är fallet med denna klass. Den omfattade små husägare, krämare, droskägare, värdshusvärdar, lägre kommunala och statliga tjänstemän, lärare, litteratörer, artister, hantverkare, arbetsförmän, lanthandlare etc. Den hade som alltid ingen enhetlig ideologi, ingen organisationskonst. Men den är, som vi veta, överallt talrik. I ekonomiskt goda tider är den i regel nöjd och konservativ, i depressionstider lider den, blir missnöjd och radikal och sprider sitt missnöje vida omkring sig. En del av denna klass rekryterar de reaktionära, en annan del de revolutionära lägren. Vid långvariga krig eller kriser går en klass som denna, av missnöje med de styrande, i regel med oppositionen, ja kan till och med sympatisera med en revolutionär arbetarklass. Ur småborgarklassen utgår icke sällan en revolutionär ungdom. I Ryssland mer än annorstädes måste en studerande ungdom, som utgick ur de småborgerliga kretsarne, dragas med de svåraste ekonomiska förhållanden och därför också lättare än annorstädes finna vägen till den revolutionära arbetareklassen.

Småborgareklassen organiserade icke något eget parti. Därtill var de vid denna tid för heterogen och odisciplinerad, Den splittrade sig på de oppositionella partierna med sina sympatier: kadetter, socialrevolutionärer, mensjeviker delade länge dess gunst. I en revolutionär situation kan denna klass med en skicklig taktik ofta vinnas såsom hjälptrupp åt arbetareklassen och kan då ofta lämna ett tillfälligt bistånd. Så skedde i Ryssland.

Ur de småborgerliga kretsarne rekryterades även en del av de ryska anarkisterna som 1905 och 1906 bildade lokala grupper under olika namn, utgåvo tidningar etc. De anarkistiska gruppernas verksamhet yttrade sig i muntlig och skriftlig propaganda för anarkistiska ideal, i politisk och ekonomisk terror, i expropriationer och sabotage, i agitation för krigstjänstvägran etc. Deras verksamhet hade i regel en individuell prägel, saknande sammanhang med tidens massrörelser. Flera anarkister, särskilt av Krapotkins skola, gåvo prov på stor hängivenhet för revolutionens sak, till och med den största offervilja vid många tillfällen. Ofta skadades den anarkistiska rörelsen genom banditer, som gjorde sig skyldiga till allehanda brott under föregivande, att de handlade såsom ideella anarkister. Ur de kommunistiska anarkisternas led framgingo åtskilliga goda kämpar under revolutionen, av vilka flera anslöto sig till kommunistiska partiet.

Den klass, som proletariatet framför allt räknade med såsom bundsförvant i den stundande revolutionära kampen, var bondeklassen.. Denna klass, som faktiskt led under om icke formell så reell livegenskap, som utplundrades av alla, förtrampades av alla, var i all sin

okunnighet och saknad av organisation en objektivt revolutionär klass och, i den mån den ägde förbindelser med industriarbetarne och den revolutionära intelligensen, även subjektivt revolutionär.

Alla försök att lösa bondefrågan hade misslyckats. Reformen av 1861, framdriven dels av fruktan för en våldsam omvälvning, dels av adelns skuldsättning och växande penningebehov, dels av statens finansiella läge och dels av behovet av ökad sädesproduktion, hade, som vi sett, icke löst frågan. Den var en eländig kompromiss, som blott ytterligare förslavade bönderna. En del av godsägarne ville, sedan spannmålsexporten utsatts för en kris, till och med återinföra livegenskapen. Det ekonomiska trycket över bönderna hindrade jordbrukets väntade uppsving och utarmade byarne, vilkas befolkning växte, utan att den kunde få jord i tillräcklig utsträckning, beroende på dels de oförsynt höga arrendepris, som godsägarne fordrade, dels de rika böndernas exploatering av de fattigare m. fl. orsaker. Böndernas jordhunger var en källa till ständiga upplopp och uppror i byarne. En bondebourgeoisi börjar uppkomma. Dessa rikare bönder arrendera och köpa de fattigare böndernas jord eller delar av denna. De börja driva jordbruk efter kapitalistiska principer och metoder och utnyttja därvid den fattigare bondens arbetskraft. De bli förmögna och kunna ytterligare arrendera jord av godsägarne samt bruka även denna med allt talrikare lejd arbetskraft. Den sociala följden blir en stark proletariseringsprocess inom byarne. De fattiga böndernas antal växer. Deras jord övertas av de större bönderna. Även de adliga godsägarna börja sälja sin jord till de spekulerande storbönderna. Denna utveckling skapade en revolutionshärd i varje by. Efter 1905 års revolution insågo godsägarne faran och sökte genom den stolypinska agrarreformen avvärja densamma. Denna reform gick ut på att öka antalet medelstora bönder och efter västeuropeiska mönster jämna den kapitalistiska utvecklingens väg inom jordbruket, för att de maktägande i varje by skulle ha en välsituerad, stark och inflytelserik bondebourgeiosi på sin sida.

Till denna storbondeklass' förfogande skulle stå ett fattigt men av storbönderna behärskat byproletariat, vars överskott skulle uppsugas av den växande industrin, vilkens utbredning i sin ordning även skulle gynnas av staten på allt sätt. Denna agrarreform, som medvetet arbetade på att spränga bondeklassen i tvenne delar och vinna den ena på regeringens sida samt därigenom väsentligen utvidga det härskande fåtalets sociala basis och förhindra revolutionen, fordrade en avsevärd tidrymd för att förverkligas. Imperialismens logik, som förde till världskriget, och proletariatets logik, som förde till revolutionen, kommo emellan. De på sina små jordlotter sittande fattiga bönderna, klassens stora flertal, kände sig genom den stolypinska reformen än mera hotade, rycktes med i den revolutionära jäsningsprocessen, och vid krigets utbrott var den ryska byn mer än någonsin fylld med revolutionärt stoff. Kriget var icke i stånd att utjämna de sociala motsatserna i byarne, tvärtom steg missnöjet, och samtidigt växte de små och medelstora böndernas sociala makt genom en stegring i böndernas allmänt politiska medvetande och intresse och genom de unga bönderna förbrödning, utveckling och konsolidering i arméerna.

Vissa ansatser till sammanslutning bland bönderna för ekonomiska och delvis politiska mål kunna iakttagas vid 1905 års revolution, men försvinna efter kontrarevolutionens seger. Emellertid gör senare kooperationen ganska betydande framsteg, dock mest bland de mera välsituerade bönderna. Såsom böndernas revolutionära parti ville framför allt ”Rysslands social(ist)-revolutionära parti” gälla. Detta parti hade utvecklat sig ur en gren av ”Folkfrihetsförbundet” och konstituerades 1901 i utlandet under medverkan av skilda grupper. Stiftarne voro *Tschernow*, vars namn vi skola återfinna i revolutionens hävder, den bekanta provokatören *Azew*, som under flera år spelade rollen av den mest underliga och äventyrliga dubbelmänniska, på en och samma gång en av den tsaristiska hemliga polisens främsta och skickligaste redskap och ledare för ett stort terroristiskt parti, för vars räkning han

organiserade en rad av lyckade attentat mot statens högsta män, vidare *Gersjuni*, *Gotz* m. fl. Detta parti, vars historiska insats och kamp mot det tsaristiska förtrycket icke skall förgätas, kallade sig socialistiskt, men var, trots sina terroristiska metoder, ganska småborgerligt. Visserligen hade detta parti upptagit en hel del socialdemokratiska krav, men hade även en del liberala och anarkiserande tendenser samt byggde dessutom på gammalryska folkliga, särskilt bondetraditioner. Det ville utvidga och reformera den ryska bondehushållningen såsom grundval för en socialistisk samhällsordning, förnekade den kapitalistiskt-industriella utvecklingens och industriproletariatets väsentliga betydelse för klasskampen, byggde sin politik nästan helt på bondeklassen, vars frigörelse det tänkte sig lättast kunna ernå genom att störta tsarismen medels terroristiska vapen. Den nationaliserade jorden skulle utdelas åt bönderna, varigenom jordhungern skulle stillas och bondeklassen lyftas till härskande klass. Dess konstitutionella ideal var ett parlament på den allmänna rösträttens grund m. a. o. en bonderepublik. Det hyste inom sig en hel rad av olika riktningar och grupper, alltifrån sådana, som stodo bolsjevikerna nära och godkände en tillfällig diktatur av bönder och arbetare, till de s. k. folksocialisterna, som Lyste i det närmaste småborgerligt radikala åsikter, och vilkas ledare var *Kerenski*, den centrala gestalten i den stora revolutionens första epok. Han var en girondist med alla girondisters utmärkande drag: en berömd advokat, en glänsande vältalare, en stor skådespelare, men vacklande och osäker, utan klara mål och beslutsam handlingskraft. En del av socialrevolutionärerna kämpade för en social revolution, en annan förfäktade reformernas väg. En riktning höll uteslutande på bondeklassen, en annan del ville även, att partiet skulle omfatta arbetarne. En fraktion lade huvudvikten vid den ekonomiska kampen, en annan vid den politiska. Partiets främsta vapen vid sidan om propagandan var terrorn. För dess bomber och kulor föllo undan för undan en rad av reaktionens märkesmän. Under sin historia har detta parti icke minst haft att uppvisa en rad av lysande kvinnogestalter, som i tapperhet, offermod och handlingskraft tävla med de största i hävderna.

Det vore oriktigt att förneka narodnikernas och dess efterföljares, det social-revolutionära partiets stora betydelse för revolutionen. Dess pioniärarbete bland bondeklassen banade vägen för bolsjevikernas inträngande i denna klass. Utan socialrevolutionärernas propagandistiska förarbete i varje stor och liten by i det väldiga riket skulle revolutionen haft stora svårigheter att övervinna. Icke heller utan betydelse är koalitionen mellan bolsjevikerna och social-revolutionärernas vänstra flygel vid det slutliga genombrottet. Denna koalition underlättades genom bolsjevikernas växande insikt om böndernas roll och betydelse i revolutionen och deras programatiska närmande till socialrevolutionärerna i jordfrågan. Efter novemberrevolutionen se vi också socialrevolutionärernas djupa leder och en rad av deras bästa lokala krafter övergå till bolsjevikernas parti. Så kunna vi som på en karta följa två väldiga floders lopp, källorna ligga vid foten av skilda berg, älvarna flyta ringlande genom skilda nejder, men slutligen förena sig de båda flodarmarnes vatten, tung och bred och oemotståndlig banar sig den stora floden väg.

7. Den revolutionära moralen

Vi ha nu sökt klarlägga den ryska revolutionens ekonomiska, politiska och organisatoriska förutsättningar, intressenas spel och klassernas läge. Men ur intressenas och klassernas kamp utgå även moraliska och psykologiska faktorer, som i hög grad påverka de kämpande klassernas och deras ledares och stridsmäns känslor, rättsmedvetande och fantasi, nedslående eller höjande hänförelsen, tron, modet, energin, förlamande eller ökande harmen, vreden, förgiftande eller stärkande källorna till offermod och uthållighet, med ett ord de andliga, de moraliska krafterna hos de enskilda som hos massorna. Vi marxister se ofta allt för ensidigt blott på de ekonomiska intressenas inflytande och undervärdera mången gång de andliga krafterna hos klasser och folk. Vi förgäta ofta, att en växelverka äger rum mellan de materiella och andliga krafterna, och att orsakssammanhanget icke är så enkelt, som vi föreställa oss. Framför

allt glömma vi ofta, vilken roll psykologi, temperament, anda, tradition etc. spelar i klasskampen, och hur olika dessa imponderabilia äro och verka hos olika folk och raser. Vi äro även böjda för att underskatta personlighetens betydelse. Men ehuru det kan låta som en motsägelse, så spelar i massornas organisationer, aktioner och kamp och framför allt i de stora proletära revolutionerna den enskilda personligheten en större roll än vad den gör hos överklass, hos borgarklass. Man behöver blott hänvisa till Lenins och Trotskys personligheter för att förstå detta. Det samma gäller om Marat, Danton och Robespierre i den franska revolutionen, om Cromwell i den engelska, om Engelbrekt i medeltidens svenska bonderevolutioner etc.

Revolutionernas och klasskampens historia är allt ifrån de äldsta tider blommande rik av exempel på de moraliska och personliga krafternas betydelse och de psykologiska faktorernas inverkan. De atenska och romerska plebejernas segrar över först sina mäktiga konungar och sedan över patricierna, Spartacus' och hans slavars triumfer över romerska konsuler och deras rustade härar, Nederländernas stolta frihetskamp mot den spanska övermakten, Engelbrekts och hans bönders frihetsstrider, Cromwells och lians järnsidors segerrika revolution emot kungamakt och aristokrati, det parisiska folkets framgångar i kampen emot Bourbonernas välde och de franska revolutionsarméernas strider emot en värld av fiender, arbetarrörelsens pioniärers och martyrers okuvliga mod och ståndaktighet, kommunardernas lysande, tappra försvar för sin sak, de ryska revolutionärernas trotsiga gång mot döden och Sibirien – icke utan de starkaste revolutionärt moraliska krafter, icke utan en revolutionär idealism, som hos varje enskild, hos ledarne och massan besjälar kampen för klassens materiella, ekonomiska frigörelse, äro segrar, äro offer som dessa förklarliga. Icke utan hänsyn till psykologiska lagar skall man finna lösningen av en rad av problem, som uppställa sig för dem, som söka tränga närmare in i revolutionernas hävder, och som icke med blott en fras, en formel eller en ordlek vilja gå förbi gåtornas dunkla valv och snärjande snår.

Icke heller kunna stora väldens till synes plötsliga sammanbrott och tall eller starka monarkiska, militära staters lika plötsliga störtande genom ett uppror, en revolution, ej heller en med alla maktmedel utrustad samhällsklass' nederlag mot en annan klass, som icke har dessa yttre maktmedel till sitt förfogande, tillfredsställande förklaras, om man icke samtidigt tar i betraktande dels strukturen och bredden av den sociala basis, som uppbär det välde det gäller, dels väldets relation till tidens ekonomiska läge och krafter, dels ock slutligen andan, det moraliska hälsotillståndet, såväl hos den härskande klassen som hos den frihetskämpande. Detta moraliska tillstånd får man icke alldeles lämna ur räkningen. Ty lika visst som en hög revolutionär moral, en god revolutionär anda är nödvändig för en revolutionär klass, för ett revolutionärt parti, om det skall kunna segra och bevara sin seger, lika visst är att det moraliska förfallet, det onda samvetet, den förvekligade hågen, känslan att slåss för en dålig, en sjuk sak, den allmänna skepticismen förslappar hos motståndaren hans viljestyrka, förgiftar hans känslor, förlamar hans handlingskraft. Den klass är i klasskampen, i revolutionen förlorad som upphör att tro på sig själv, som icke litar på sin egen styrka, som icke är säker om den slutliga segern, som börjar tvivla på sin saks rättfärdighet och framgång, som börjar ana nederlaget. Till och med den tappraste armé skulle till slut bli slagen, om den hade en korrumperad, en demoraliserad, en förvekligad, en feg ledning. Och även den bästa ledning kan intet förmå, om dess trupper äro demoraliserade, söndrade, oeniga, om tvedräkt uppammas, om intriger organiseras, om inbördes avund, maktsträvan, söndring och split härskar, om ingen lyder och alla vilja befalla.

Väl är det sant, att varje klass har sin moral och sin uppfattning om rätt och orätt och härleder sin moral och låter sin rättfärdighetskänsla utgå ur sitt eget materiella läge, sin egen klassmiljö, sina egna traditioner och sin egen ideologi, men på botten hos varje människa lever ett slags naturligt rättsmedvetande, som i all synnerhet är utpräglat hos större delen av

de bredare folklagren och även inom småborgarklassens av den kapitalistiska moralen icke helt genompyrda massor. Detta naturliga rättsmedvetande reagerar instinktivt mot grova oförrätter, grymhet, övervåld, förtryck etc. Den klass, som kämpar mot grova oförrätter, mot förtryck, våld och slaveri, har så att säga sitt eget rättsmedvetande på sin sida; i och med att den kämpar för sin egen rätt, kämpar den också för ”Rätten”, den objektiva, såsom allmänheten fattar den. Därför skall underklassens kamp för frihet och rätt, om den föres med skicklighet och hänsyn till Psykologiska faktorer, alltid draga till sig många av de bästa och modigaste av den fattigare borgarklassen. Och så en annan sak. Borgarklassen har själv en gång varit revolutionär, har själv en gång kämpat för friheten och rätten, sin klass' frihet och rätt. Sedan dess lever en dualism på botten av dess klassmedvetande. Dess bästa, dess lättrördaste element, särskilt dess viljestarka, dess politiskt intresserade liksom dess känslotänkande ungdom, om den utgått ur icke förmögna hem, kämpar alltid en inre strid med sig själv om, var dess plats är i kampen för frihet och rätt, även om denna strid nu föres av en annan klass. Att stå hos folket emot herrarne har allt sedan den stora franska revolutionens dagar varit en det revolterande hjärtats dröm eller i varje fall en stridens lockelse hos den studerande ungdomens ideella element, trots alla reaktionära historieskrivares försök att nedsätta revolutionerna och beröva dem den romantikens glans, som sång och hävd givit dem i ungdomens ögon. Ungdomen älskar det heroiska. Intet är så rikt på heroism som revolutionerna. Till den sida i revolutionen, där den politiska heroismen finnes, dit går den heroiskt betonade, den av kamplust och idealitet ledda och besjälade delen av den studerande ungdomen.

Hur var nu läget i Ryssland?

Vid makten i Ryssland satt en adel, en godsägarklass, som överlevt sig själv. Den ryska adeln, den sociala grunden för diktaturen var, social-biologiskt sett, en ålderstigen, utlevad klass, en degenerad klass. Den kunde vara formellt tränad i sin byråkratiska del. Den kunde ha konstnärliga intressen. Seniliteten hade dock gått denna klass i blodet. Den var en döende klass. I dess högsta toppar, vid det kejserliga hovet och i dess kretsar, härskade i skötet av barbarisk lyx en veklighetens, övermättnadens och sedeslöshetens anda, som väl korresponderade med ett religiöst bigotteri med starka sexuella inslag och en abnorm grymhet. Döds- och prygelstraffen hade vid hovet sina varmaste försvarare. Ännu under 1800-talet dömdes de ledande dekabristerna till döden genom fyrdelning, ett dödssätt som av nåd mildrades till hängning. Det förekom ofta, att tsarerna ingrepo mot domare och guvernörer, som dömde för få prygel eller visade mänsklig skonsamhet mot fångar. De vildaste utsvävningar omväxlade med religiösa botgöringar, och i denna kvava, äckliga atmosfär i de kejserliga gemaken kunde smutsiga religiösa charlataner och kopplare som prästen Johan av Kronstadt och munken Rasputin svinga sig upp till det högsta inflytande. Andlig och kroppslig degeneration gav åt förfallets krafter och miljö en yppig jordmån. Alla mänskliga laster, knappast en enda av människans dygder finna vi hos detta hov och hos den ätt, som enväldigt styrde ett rike på 150 miljoner och härskade över ett område, som utgjorde en sjättedel av jordens.

Omkring sig samlade detta hov endast lismande, krypande och ljugande element. Ett sanningens ord kunde medföra icke blott onåd, utan till och med förvisning, ja döden. De fruktansvärdaste intriger, som betjänade sig av alla även de sämsta medel, spunnos. På ryktets vingar fördes alla hovets skandaler ut till folket, vars rättsmedvetande upprördes. Ingen censur i världen förmådde hindra detta. Den i Ryssland mer än annorstädes rådande korruptionen utgick icke minst från hovet och den med detta förbundna byråkratin och spridde sig sedan genom hela folkkroppen. Härskarätten var liksom de högsta kretsarna föraktad, avskydd och hatad av den stora massan av folket.

Den klass, som uppbar diktaturen, adeln, företedde även i hög grad degenerationens, senilitetens och förfallets kännetecken. Detta gäller i all synnerhet den härskande högadeln, även om hos enskilda av klassen icke saknades en viss kraft och envishet. I varje fall var den i allra högsta grad icke blott klass- utan kastegoistisk. Ett övermått av njutningar, en lyx, utan ändamål, en bekvämlighet, som gränsade till det löjliga, sexuella utsvävningar, abnorma drag i karaktärerna, begär att pina och förtrycka, grymhet och fruktan, råhet och blödighet, ständiga sinnets kastningar, nevroser, vansinne – allt detta möta vi i historia, memoarer och romaner från dessa kretsar. Ingen själens styrka och medvetna kraft, intet sinnets jämnmått och harmoni, ingen temperamentets behärskning, ingen karaktärens fasthet, ingen förmåga av koncentration, viljeansträngning och uthållighet, ingen politisk skarpsyn eller snille, intet av allt detta utom i undantagsfall, då de mest storslagna intellektuella och moraliska krafter plötsligt bryta fram, alldeles som stundom invid ett vämjeligt träsk i skogen en klar källåder springer i dagen. Men dessa starka gestalter bröto i regel med sina familjer och slöto sig till oppositionen, till revolutionärerna. Om man undantar panslavismens idé, som dock ursprungligen föddes i de förtrycktas demokratiska sköte som en reaktion mot det västerifrån inträngande rovgiriga kapitalet, ägde denna samhällsklass ingen stor ledande tanke, inget inspirerande politiskt ideal och förmådde icke under senare tider uppbringa en enda politisk ledare av verklig rang. Och den panslavistiska idén, även sedan den våldtagits av reaktionen, levde i själva verket starkare i en del klerikala och intellektuella kretsar än hos de styrande godsägarne och byråkraterna.

Storborgarklassen var förvisso mindre degenererad än adeln, ja hade ofta en glupsk och brutal aptit på livet. Den kunde ofta utveckla stor energi och besatt värdefulla industriella och kommersiella kunskaper. Den var också starkt uppblandad med främmande blod, särskilt germanskt. Storborgarklassen var våldsamt profithungrig, uppkomlingsaktig, brutal och även den anfrätt av korruptionens gift. Den var ekonomiskt och industriellt intresserad, men saknade politisk skolning och högre bildning. Den var visserligen teoretiskt emot självhärskaremakten, men tolererade den, ja stödde den i svåra situationer. Den saknade en enhetlig politisk tanke. Den var ömsevis konservativ och liberal, absolutistisk och konstitutionell, saknade rötter och traditioner.

Vilken kraft att motstå ett vulkanutbrott ur folkdjupet skulle väl dessa klasser äga? De hade sina yttre maktmedel, fruktansvärda, sölade i folkets blod, segerrika över många uppror, tillsammans bildande en väldig maskin för massornas kvarhållande i mörker och förtryck utan gräns. Men det behövdes endast, att denna maskin råkade i olag, upphörde att fungera ett ögonblick, så skulle miljoner störta sig över den och krossa den eller vända den emot sina upphovsmän. Vad förmår en maskin av fängelser, galgar och knutpiskor emot den ekonomiska utvecklingen, vad förmå de adliga värjorna emot hatet, harmen och föraktet hos de sårade massorna, när dessa väl en gång komma i rörelse och med styrkan hes en naturkraft bryta sig väg? Miljoner oförrätter, seklers blod och tårar, ryktets vingar taga gestalt i massorna och fördubbla deras krafter, själva de döda tyckas stiga ur sina gravar för att deltaga i den rättfärdiga vedergällningen och skapa en yttersta domstol – massorna känna sig i de stora revolutionära ögonblicken äga odödlig kraft, all fruktan viker, själva döden, nyss så grym, förlorar sin udd. Men hos dem, som, förtröstande på sin blodiga maskin, härskat och förtryckt intill denna dag, viker blodet från kineserna, en förlamningens känsla stiger genom kroppen, det onda samvetets spöke visar sig, en slö, stum resignation inför ett oundvikligt öde griper slutligen sinnet och paralyserar handlingskraften. Så har jag hört deltagare i revolutionerna, från ömse sidor om barrikaden, skildra sina psykologiska intryck, känslor och suggestioner, En rysk arbetare till exempel berättade mig en gång sina känslor under de revolutionära striderna. Han hade i de svåraste och farligaste lägena, då han behövde spänna sina krafter och sin energi till det yttersta, alltid tänkt på de oförrätter, han och hans kamrater

lidit, på några grymma och brutala episoder i sin hemby, vilka han i sin barndom bevittnat under skatteindrivningar hos bönderna, på vad han hört och läst om behandlingen av revolutionärerna från myndigheternas sida. Han tänkte även på sin lille son och vilken framtid av mörker och kval, som skulle bli hans, om kontrarevolutionen segrade. Och på den soliga himmel, som skulle le över dem, åt vilka en segerrik revolution banade vägen. Dessa erinringar gåvo honom en styrka att hålla ut, som var förundransvärd. om en finsk arbetare, som deltog i revolutionen och sedan jagades som ett villebråd genom skogarna, gömmande sig i sädesfälten om dagarne och vandrande om nätterna, livnärande sig av rötter o. d., berättades mig, att han flera gånger, ansatt av hunger och trötthet, var nära att ge upp och överlämna sig åt sina förföljare, men varje gång övervann sin svaghetskänsla genom att erinra sig, hur en yngre bror blivit piskad blodig av sin arbetsgivare för en obetydlig förseelse, och hur det måste vara hans skyldighet att rädda sitt liv för att kunna ånyo medverka till omstörtandet av ett samhälle, som var byggt på kval och förtryck. Om soldater i revolutionsarméerna har ofta berättats, att de i de svåraste ögonblicken manat framför sin inre syn bilder av en liten syster, som dött av hunger eller köld, av en broder, som fallit offer för myndigheternas grymhet, av en mor eller far, som pryglats, av en käresta som skändats, av en vän som stupat på vägen till Sibirien, av en kamrat som försmäktat i fängelsehålorna – och de ha kämpat, de ha arbetat med förnyade krafter. Känt är, vilken stimulerande effekt de revolutionära sångerna besitta, hur en sång kunnat hejda och egga till nytt anfall en slagen trupp. Dessa sånger äro ofta rörande enkla och tala till människans, till den stridandes ursprungligaste känslor. De ryska folkvisorna och melodierna äro kända. De är de skönaste, de vemodigaste, de mest gripande i världen. De äga en fängslande, en hänförande styrka som inga andra. De äro de enklaste och likväl de starkaste. De ha dödens storhet över sig. Samma roll spela de revolutionära talen, i vilka ofta den enklaste bild ur det kapitalistiska samhällets förtryckarevärld, en känslan, en fantasin gripande sats, en vädjan till den revolutionära äran, ett strålljus riktat mot framtiden kunnat entusiasmera skarorna och få dem att orubbliga gå emot döden.

De ryska revolutionärerna, framför allt de enkla arbetarne och kvinnorna, tala icke som andra ofta göra. De tala icke lärt, icke uppstyltat, icke formfulländat. De tala enkelt, men dramatiskt och lidelsefullt. De tala till hjärtat och förståndet på samma gång, men ofta på ett så flärdlöst och naturligt gripande sätt, att alla förstå utan många ord. Den slaviska vältaligheten är något för sig. Detta visa icke minst de nihilistiska unga kvinnorna, de narodnikiska terroristerna, de socialdemokratiska revolutionärerna i sina tal inför rätta, i sina brev från fängelserna och Sibirien, i sina stolta avskedsord på schavotterna. Den är temperament mer än något annat. Men den är också handling. Makten i de ryska revolutionärernas ord var gärningen. Hos dem har förverkligats den sanningen, att i begynnelsen var icke ordet, utan handlingen.

Hos de slaviska folkens revolutionärer möta vi också genom tiderna en underbar hänförelse och en tro som försätter berg. Vi spåra den hos många raskolniker och streltser, hos rebelliska kosacker, hos nihilisterna, hos de anarkistiska och socialistiska terroristerna, hos de strejkande arbetarne, hos de revolutionära marxisterna. Denna entusiasm, denna tro födde en revolutionär moral av högsta kvalitet. Tapperheten, dödsföraktet, likgiltigheten för faror och lidanden, för materiella förmåner, offerviljan har alltid utmärkt de slaviska revolutionärerna. Masaryk säger: ”Deras glödande hängivenhet till den andliga och politiska friheten, offerglädjen och hänförelsen för sitt folk, hänsynslösheten mot sig själva och eget liv, trohet och ärlighet mot kamrater – allt detta äro värdefulla och glänsande karaktärsegenskaper, som måste mana till aktning och sympati såväl för den enskilda som för ryska folket”. Borgerligas aktning och sympati var dock det sista de ryska revolutionärerna någonsin begärt. För dem hade intet annat betydelse än arbetet och kampen för den sak, den idé de vigt sitt liv. ”Förföljen oss, mina herrar”, sade den tjuguåriga Sofia Bardin till sina domare, ”den

materiella styrkan är på eder sida, men vi ha för oss den moraliska styrkan, det historiska framåtskridandets styrka, idéns styrka, och idéerna kunna icke förstöras med bajonetter." Sofia Bardin dömdes till tio års fängelse, och fyrtio hennes kvinnliga vänner och kamrater till liknande straff, för socialistisk propaganda, men dessa straff blott stålsatte de kämpande.

Hos de slaviska revolutionärerna möta vi också en underbar revolutionär disciplin, en tillgivenhet för ledarne, en lydnad för organisationen, en självförnekelse, som Västeuropas arbetare icke fatta. De västeuropeiska arbetarnes väsen, traditioner och psykologi äro helt annorlunda. Individualismen har på ett helt annat sätt gått alla i blodet i Västeuropa. Därför måste i viss mån en annan taktik, andra metoder och vägar anlitas i det revolutionära organisationsarbetet i Västeuropa, om framgång skall bli möjlig. I Västeuropa söker varje arbetare i även rätt obetydliga frågor bilda sig en egen mening, en var vill göra efter sitt huvud, och han övertygas och rubbas icke lätt ur intagna lägen. Han vill ha praktiska argument. De ekonomiska organisationerna äro det viktigaste. Alla vilja vara med om att bestämma, ingen vill blint lyda, individen betyder mycket, det gemensamma mindre. I Östeuropa är allt omvänt. Partiet, den politiska organisationen är en helig sak, att tjäna den är en ära, att dö för den en plikt.

Naturligtvis är faran för idealisering av den slaviska rasens revolutionära kamp icke utesluten. Dubbelexistenser, revolutionära pirater, spioner och förrädiska element finna vi naturligtvis även här. De utrotades dock hänsynslöst, så snart de upptäcktes. Och visserligen finner man hos den ryska arbetaren och i all synnerhet hos den ryska borden ofta drag, som icke äro varken mänskligt eller revolutionärt tilltalande. Detta gäller i synnerhet dem, som icke genomgått arbetarrörelsens eller revolutionens fostrande skola. Småaktighet, girighet, egensinne, slöhet, kulturell efterblivenhet äro icke sällsynta, men även där dessa och andra mindre tilltalande karaktärssidor framträda, så vilar där över dem en viss oskuldens naivitet och i kollektiviteten, i massrörelsen försvinna de eller träda tillbaka för vackrare egenskaper. Den slaviska folksjälen är i allra högsta grad kollektivistiskt lagd. Den är lättrörlig, rytmisk, romantisk, fanatisk, men alltid helst i massfunktion. Den ter sig ofta gåtfull, motsägelsefull, tvetydig för den germanska rätlinigheten, men den är i massfunktionen enkel. Den kastar sig från ytterlighet till ytterlighet, men går till botten med varje ytterlighet. Den följer en idé, en ledare så långt det bär, till himmeln eller helvetet, men i varje fall till döden. Här se vi personlighetens inflytande och betydelse.

Men alla enskilda och kollektiva hjältedåd och kraftyttringar bottna till slut i en hela klassens mer eller mindre medvetna tro på sig själv och sin historiska uppgift. Ur denna växer upp en revolutionär idealism, som skänker jättekrafter. "Vi äro framtidens klippa. Oss kan ingen besegra, ty vi äro den uppåtstigande klassen. För oss arbetar utvecklingen. Oss nedslå icke dagens motgångar, ty vår är morgondagen. Historiens genius håller vår häst i tyglarne. Om vi ock alla stupade, så hade vi likväl vunnit. Vi ha kämpat mot en värld av fiender och segrat. Våra fiender skänka oss ständigt nya skaror av kämpar. Vi rida till storms på fiendens hästar. En seger för proletariatet uppväger tio segrar för bourgeoisin. Till och med nederlagen ge oss styrka. Vi ha jorden att erövra och endast ett trälhus att förlora." Dessa och andra citat, som jag antecknat ur samtal med enkla ryska, finska, estniska, polska revolutionära arbetare och soldater, ge en inblick i ett kämpande proletariats tankevärld. Denna starka tro skapade martyrerna och hjältarne. Den födde en fanatism, som tiodubblade kraften och uthålligheten, även om den tillika ledde till misstag och felgrepp.

Vilken idé, vilket mål, vilken tro kan en överklass ställa upp emot proletariatets? Vilka oförrätter har en sådan klass att hämnas? Vilket ok att avskaka? Vilken framtid att erövra? Överklassen har intet att vinna. Den har sina privilegier att förlora, sin rang, sin förmögenhet. Och den kämpar helt visst som vargen, som försvarar sitt byte. Men den kan icke entusiasmera några massor för sin guldsäck. Den kan icke få någon att frivilligt dö för dess

plånbok. I de ryska kontrarevolutionärernas skrifter och memoarer finner man ofta skildringar av, hur de ledandes och deras egen handlingskraft förlamades, deras tro på sin egen saks rättfärdighet vacklade, en stark hopplöshet grep dem i det ögonblick, då de skulle behövt all inre styrka för att kunna segra. De saknade icke skicklighet, icke kunskaper, icke pengar. De saknade blott ett: en levande tro på sin sak, en stridsmoral, som kunde väga upp den starka revolutionära moralen på andra sidan barrikaden. Fast mer var denna revolutionära morals dragningskraft ibland så stark, att icke blott de mot de revolutionära t sända soldaterna, utan även deras officerare gingo över till dem, de skulle slå ned.

8. Den stora revolutionens förspel: resningen 1905.

Historien är alltigenom rik på exempel, huru olyckliga krig lett till omstörtningar. Icke desto mindre provocera regeringar ofta krig för att avleda uppmärksamheten från inre konflikter. De hoppas kunna i ett krigspatriotiskt rus samla ett kluvet folk eller genom triumfer över slagna fiender stärka sin svaga inre ställning och med rövat byte tysta de missnöjda och ytterligare berika sina vänner.

Genom att börja kriget med Japan i början av 1904 ville den ryska regeringen nå samtliga dessa syften. De växande arbetareoroligheterna skulle lättare kunna slås ned med hjälp av ett krigstillstånds undantagslagar, de nationalistiska lidelserna skulle kunna sättas i svallning, och segern skulle bli lätt över en fiende, som måste föra sina trupper, vapen och material från öar i havet till fastlandet. Som segrarens belöning vinkade dels ett stort byte av all sköns naturrikedomar, i vilkas exploaterande icke minst hovkretsarne voro ekonomiskt intresserade, dels herraväldet över den yttersta östern och därmed över hela Asien utom Indien.

Men kriget gick olyckligt. Japanerna vunno seger på seger. Den liberala bourgeoisin och industrikapitalet, som man genom ett segerrikt krig velat vinna för självhärskarmakten och som till en början också i hopp om byte stödde kriget, började skärpa oppositionen; krigsbördorna och utskrivningarne oroade bönderna, och missnöjet inom arbetarklassen liksom hos de underkuvade folken växte. De terroristiska elementen skärpte kampen, och under sommaren detta år falla en rad av reaktionära kreatur: guvernörerna Andrejew i Elisabetpol och Bobrikoff i Helsingfors samt slutligen den hatade inrikesministern Plehwe, en av Rysslands värsta bödlar.

Den oppositionella rörelsen växte med nederlagen i kriget och landets ökade finansiella svårigheter. Kriget med Japan slukade 2,700 miljoner rubel utom miljarder i förstörda värden. Dessa kostnader täcktes genom lån. Därtill kom en brist i statskassan för 1904 av 372 miljoner rubel och 1905 av 480 miljoner, för vilka icke funnos täckning. De maktägande sökte därför slå in på en liberal kurs, i avsikt att bemästra och dupera de oppositionella krafterna. Den liberale furst *Sviatopolk-Mirski* blev inrikesminister efter Plehwe, greve *Witte*, som varnat för kriget, får ökat inflytande, helst som han står väl hos Frankrike, långivaren. För att lugna oron inkallade regeringen i slutet av 1904 en semstvokongress, på vilken de liberala elementen fingo övervikten, och där en rad borgerliga reformkrav framfördes och slutligen en konstitution efterlystes. Samtidigt organisera sig de liberala yrkena och den industriella medelklassen samt understryker genom resolutioner kraven på en författning. De erövrade folken koncentrera sina strävanden mot samma mål. Det socialrevolutionära partiet ökar sin verksamhet bland bönderna, och oron bland dessa börjar nu få karaktären av lokala uppror, som slås ned för att ständigt och allt häftigare åter blossa upp. Ropet på en demokratisk konstitution ger genljud över hela landet. Mensjevikernas fraktion av det socialdemokratiska partiet knyter förbindelser med den liberala oppositionen, medan bolsjevikerna skärper den revolutionära propagandan och organisationsverksambeten bland arbetarne, pekande på målen hinsidan den borgerliga demokratin. Det är hos arbetarklassen den revolutionära tyngdpunkten nu ligger. Det är dess miljoner, som nu tåga upp till strid. Tsarismen

avvisade emellertid alla tankar på en författning. Däremot utlovades i ett kejserligt manifest strax före nyåret 1905 en del reformer, varigenom man sökte lugna och vinna småborgar- och bondeklasserna. Sålunda utvidgades den kommunala självstyrelsen, bönderna fingo vissa lagliga rättigheter och en arbetarförsäkring genomfördes. Men samtidigt proklamerades att varje rörelse mot självhärskarmakten skulle slås ned med vapen, censuren skärptes, häktningarne tilltogo, den hemliga polisen sände sina spioner över allt till och med in i regeringskabinetten. Allt var dock förgäves.

Jäsningen stod icke att bemästra. Framför allt tilltog den bland arbetarna.

Redan tidigt hade inom hemliga polisens kretsar den tanken uppstått att genom legala, regeringsledda arbetarorganisationer bekämpa den allt farligare socialdemokratin. Moskwas polischef, Trepow, och ledaren för ochranan i samma stad, Subatow, ägnade sina krafter åt att förverkliga denna sublima tanke, och på detta sätt uppstår en hel rad av regeringsbeskyddade, i hemlighet av polisen ledda arbetarorganisationer, som syssla med harmlösa frågor, grunda understödskassor, skaffa sig ofarliga bibliotek o. s. v. All uppmärksamhet skulle kopplas bort från politiska frågor. Detta lyckades till en början, men ju flera arbetare, som kommo med i fackföreningarna, desto svårare blev det att hålla dessa inom den ursprungliga ramen, och när även arbetare, som studerat socialdemokratiska skrifter kommo med, gick det riktigt på tok. Av de regeringsskapade arbetarföreningarna blevo snart stödjepunkter för den fackliga och ekonomiska kampen mot arbetsgivarne. Arbetarföreningarne skicka deputationer till arbetsgivarna och fordra högre löner, anordna såsom i Odessa strejker med tiotusentals deltagare och glida allt mera regeringen ur händerna. Industriherrarne klaga hos regeringen, och Subatow blir skickad i väg. Men idén att behärska arbetarne vill den hemliga polisen icke uppge. På initiativ av Plehwe och metropoliten Antonius bildas 1904 ”Föreningen av ryska fabriksarbetare i staden Petersburg” med uppgift enligt stadgarna "att väcka och stärka det ryska nationella självmedvetandet bland medlemmarna”. I spetsen för denna förening ställde sig en ung präst vid namn *Gapon*, en man med ett glödande temperament, stor vältalighet men en tvetydig karaktär. Han organiserade, delvis med ekonomiskt stöd av den hemliga polisen, 11 kretsföreningar, som trots sitt polisursprung hastigt blevo medelpunkter för Petersburgs arbetarrörelse.

Dyrtid och livsmedelsbrist började vid denna tid göra sig gällande. I huvudstaden utbröt den 2 januari 1905 en strejk vid Putilowverken, uppkommen närmast tack vare ett avskedande av en del mensjevikiska och bolsjevikiska arbetare, för vilka hela arbetsstyrkan tog parti. Strejken, inom kort utvidgade sig till en lokal storstrejk, omfattade mer än 1,000 fabriker och en kvarts miljon arbetare. Formelt hade Gapon ännu ledningen av rörelsen, och polisen ingrep ännu icke emot den, men i verkligheten dirigerades rörelsen allt mer genom de hemliga socialdemokratiska gruppernas paroller, vilka från ekonomiska vidgades till politiska. Under trycket av massornas opinion och själv entusiasmerad av deras växande hänförelse föreslår Gapon, samt tvenne hans medarbetare Petroff och Filippow, i samarbete framför allt med en revolutionär mekanisk arbetare

Ruthenberg, en jättedeputation till tsaren för att framlämna en petition. Polisen synes icke ha något att invända. Förbindelser knytas mellan gaponisterna och socialisterna. Bolsjevikerna arbeta ivrigt på att ge ett verkligt revolutionärt och marxistiskt innehåll åt rörelsen. Den 22 januari 1905, en söndag, bestämmes såsom den dag, då massdeputationen skall äga rum och petitionen eller ”bönskriften”, som Gapon kallar den, skall överlämnas. Denna petition var en underlig blandning av religiöst böndagsplakat och proletärt manifest. Gapon hade givit den undersåtliga, kyrkliga formen; arbetarne det revolutionära innehållet. Petitionen börjar med att ”de lidande arbetarmassorna, kvävda av despotism och godtycke, komma för att söka skydd” hos tsaren emot alla utsugare och förtryckare, sedan arbetet inställts. I de starkaste ordalag skildras hur despotism och orättfärdighet råder, hur alla, som våga försvara arbetarnes

intressen, kastas i fängelse, hur bönderna förtryckas, hur byråkratin är en samling av tjuvar, som framkallat kriget för vinnings skull. Det förklaras, att kraften att uthärda är slut och tålamodets gräns nådd, att folkets mun förstummats, att både mänsklig och gudomlig rättvisa i Ryssland trampas under fötterna, att endast kapitalister och präster kunna leva under sådana förhållanden, att det fruktansvärda ögonblick är inne, då döden är bättre än att lida alla dessa kval även i framtiden. Härefter komma en rad av proletära, delvis revolutionära krav: amnesti, medborgerliga fri- och rättigheter, åttatimmars arbetsdag, skillsmässa mellan stat och kyrka, lagfäst normal arbetslön, jordens överlämnande till folket samt, först och främst, inkallandet av en lagstiftande församling, vald genom allmän och lika rösträtt. Därest icke tsaren går med på dessa krav, så förklarar deputationen, att ”då vilja vi dö här, på detta ställe, framför ditt palats. Vi har ingen väg framför oss, intet mål. Vi ha blott två vägar: antingen till friheten och lyckan eller till graven. Vi bringa våra liv till offer åt Ryssland.”

Gaponska dokument

I. BREV FRÅN ETT ARBETARMÖTE TILL METROPOLITEN ANTONIUS.

Till Hans Högvördighet biskopen Sergius i Jamburg.

Vi drista oss till att underdånigast anhålla om Ers Högvördighets medling hos metropoliten Antonius, för tillstånd åt studeranden vid St. P–g kler. akademi, Georgij Gapon, att öppna arbetarnas möten med bön och tala några ord till arbetarna.

Fullmäktige från arbetarmötet.
Den 13 mars 1903, St. Petersburg.

II. RAPPORT FRÅN OCHRANAN I MOSKWA TILL INRIKESMINISTERN.

Generalguvernören i Moskwa.

Strängt hemligt.

Avd. 1.
Den 6 juli 1904.
N:o 6736. Till Hans Excellens Herr Inrikesministern.

Den 19 juni anlände från St. P–g till Moskwa prästmannen Georgij Gapon, som, utan ha begärt vederbörligt tillstånd, omedelbart efter ankomsten hit började besöka moskwa-arbetarnas distriktsmöten, varvid han också besökte georgiernas samlingslokal vid Gruzinskaja Plösjtjad, där möten höllos av arbetare från de mekaniska verkstäderna. I tyska samlingslokalen vid Nemjetskij Rynok hölls möte av textilarbetarna, varvid även närvaro medlemmar av allm. hjälpkassorna. Den 22 juni avreste Gapon till Kiev.

Under sitt besök å mötena frågade Gapon ivrigt de tillstädesvarande arbetarna om de voro nöjda med sin nuvarande organisation och sina ledare, varvid han tillät sig hänsynslöst kritisera moskvaarbetarnas organisationer och påpekade deras ytterst misslyckade verksamhet, som han sade bero på de inskränkta stadgarna.

Vid sitt samtal med en del ledare för organisationen kritiserade Gapon Moskwa arbetare-organisationers självverksamhet och jämförde den med St. Petersburgs arbetareorganisationers självverksamhet, i vilken han tager livlig del och vilkas ledare han påstår sig vara, samt framhöll de lysande resultat, som St. P–gs arb.organisationer gett, och vilket han ansåg bero därpå, att dessa organisationer ej stå i omedelbar förbindelse med de officiella myndigheterna och ej äro beroende av dem. Härvid rekommenderade han moskwaorganisationernas ledare att bland sig utse en representant, om möjligt ur ”intelligensen”, som även skulle tjäna som förmedlare mellan Moskwa och St. P–gs arbetare i organisationsangelägenheter. Gapon

föreslog ledarna att – om de samtyckte därtill – inom halvannan månad genomföra nya stadgar för moskwaorganisationerna, betydligt friare än de nu gällande.

Utan att vara förut underrättad om den ställning Gapon intager inom St. P–gs arbetar-organisationer eller om tiden för eller syftet med hans resa till Moskwa, har överpolismästaren härstädes rapporterat ovanstående för mig och därvid anmält, att ett dylikt beteende av pastor Gapon, gentemot de lokala myndigheterna, till vilka han ej ansåg sig behöva vända sig för erhållande av tillstånd att besöka arbetarmötena, är skadligt. Kritiken av de i Moskwa existerande organisationerna är mycket skadlig, den nedsätter i arbetarnas ögon myndigheternas anseende och framkallar mindre önskvärda åsikter bland arbetarna.

Om allt ovannämnda anser jag nödvändigt avlägga rapport för Ers Excellens, i det jag ödmjukast anhåller om de åtgärder, som E. E. anser nödvändiga att vidtaga i detta fall.

General-Adjutant (underskrift oläslig.) Kanslichef (underskrift oläslig)

III. SOCIALDEMOKRATISKA KOMMITTÉNS RAPPORT FRÅN SAMMANTRÄDET MED GAPON FÖRE DEN BLODIGA SÖNDAGEN.

Sammankomsten bevistades av Gapon och två av hans anhängare samt fem socialdemokrater. Alla satte sig omkring ett bord, och överläggningen började. Gapon ser frisk ut; han är mörk och har ett tänkande, sympatiskt utseende, men han är uppenbarligen mycket trött och liksom de andra talarna är han hes. Som svar på de frågor vi ställa till honom yttrar han:

”Massan är för närvarande så elektricerad, att man kan leda den vart man vill. Om söndag gå vi till palatset för att framlämna en petition. Om vi få tåga fram utan hinder skola vi gå till Palatstorget och tillkalla tsaren från Tsarskoje Selo. Vi skola vänta på honom till aftonen. När han kommer skall jag gå honom till mötes med en deputation, giva honom petitionen och säga:

Eders Majestät! Det får ej fortgå längre som det nu gör. Det är tid på att giva folket frihet.

Om han bifaller våra önskningar, skola vi påyrka att han inför folket med ed bekräftar det. Först då skola vi bege oss av, och när vi återupptaga arbetet skall det endast bli åtta timmar om dagen. Om vi däremot hindras att intåga i staden, skola vi tigga och be, och om de ändå icke låta oss gå, bryta vi oss fram med våld. På Palatstorget skola vi finna trupper, och vi skola söka beveka dem att komma över på vår sida. Om de slå oss, skola vi slå tillbaka. Vi få offra några, men en del av trupperna skola övergå på vår sida och sedan, när vi äro starka nog till numerären, göra vi revolution. Vi skola bygga barrikader, plundra vapenförråden; bryta upp fängelserna och bemäktiga oss telefoner och telegrafer. De socialistiskt-revolutionära ha lovat oss bomber och socialdemokraterna pengar, och vi skola bli segrare.”

Sådana voro i få ord de idéer som Gapon framlade. Det intryck han gjorde på oss var, att han ej klart kunde ge besked om åt vilket håll han ville. Hängiven sin sak var han och kunde när som helst dö för den, men han var övertygad om att trupperna icke skulle ge eld och att kejsaren skulle mottaga deputationen. Han gjorde ingen skillnad mellan olika tillvägagångs-sätt. Han var alls inte anhängare av våldsamma medel, men hade blivit ursinnig på själv-härskardömet och tsaren, såsom det framgick då han sade: ”Om det dumhuvudet (durak) tsaren kommer ut” – – – Brinnande av önskan att nå sitt mål såg han som ett barn på revolutionen, som om denna kunde fullbordas på en dag och med tomma händer.

IV. GAPONS BREV TILL INRIKESMINISTERN FÖRE DEMONSTRATIONEN.

Till hr Inrikesministern.

Arbetare och invånare i Petersburg av olika klasser önska se tsaren kl. 2 om söndag på Palatstorget för att för honom personligen framlägga sina och hela ryska folkets behov. Säg

tsaren, att jag och arbetarna, många tusen till antalet, ha fredligt och i förtroende till honom men oåterkalleligen beslutat att framtåga till Vinterpalatset. Låt honom visa sitt förtroende genom handling och ej genom manifest.

GAPON.

V. GAPONS BREV TILL TSAREN FÖRE DEN BLODIGA SÖNDAGEN.

Härskare - jag fruktar, att ministrarna icke ha sagt dig sanningen om situationen. Hela folket har i förtröstan på dig beslutat framtåga till Vinterpalatset kl. 2 på eftermiddagen och för dig framlägga sina behov. Om du tvekar och ej visar dig för folket avskär du det moraliska bandet mellan dig och dem. Förtroendet för dig skall försvinna, emedan oskyldigt blod skall flyta. Visa dig i morgon för ditt folk och mottag vår hyllningsgärd med lugnt mod. Jag och arbetarrepresentanterna, mina modiga kamrater, garantera din persons okränkbarhet.

GAPON.

VI. RAPPORT FRÅN OCHRANAN TILL STORFURSTEN.

RAPPORT (Hemligt.)

Avdelningen för bevarande av samhällsordningen och lugnet i huvudstaden.

Till Hans Kejserliga Höghet Storfursten.

Enligt föreliggande meddelanden ha som medlemmar av Ryska Fabriks- och Verkstads-arbetareföreningen i St. P–g (”gaponisterna”) nu inskrivit sig övervägande socialdemokrater, vilka under sken av legala sammankomster ämna bedriva soc.-dem. propaganda och använda arb.-avdelningarna som soc.-dem. klubbar.

Sålunda hölls vid öppnandet av ”avdelningen” på Tserkosnajagatan n:r 12 hälsningstal av en socialdemokrat och därefter företogs en uppräkning av de medlemmar, som tillhörde det soc.dem partiet, varvid det visade sig, att nästan alla tillhörde det.

En liknande karaktär av soc.-dem. organisation antager det s. k. ”oavhängiga arbetarpartiet” (Uschakovtserna) och synbarligen kommer detta parti inom allra närmaste framtiden att helt sammansmälta med den soc.-dem. organisationen.

Om ovannämnda förhållande rapporterar jag för Ers Höghet. 31 jan. 1906, St. Petersburg.

ÖVERSTE GERASIMOV.

Petitionen publicerades i förväg utan att polisen ingrep. Socialdemokraterna förklarade sig emot petitionen, men för demonstrationen; dock ville de bättre förbereda aktionen, och bolsjevikerna ville beväpna arbetarne. Gapon ville dock icke vänta. Han rekommenderad att öppna famnen för soldaterna, som sändes emot dem, och att övertaga deras gevär, om så erfordrades. Men tsaren lämnade huvudstaden, och militär besatte alla viktiga punkter, gardesulanerna sändes från Peterhov till Vinterpalatset, kanoner monterades på borggården, storfurst Wladimir tog överbefälet över alla trupper. Den (9) 22 januari kom och från alla stadsdelar satte sig arbetarprocessioner, däribland även kvinnor och barn, i rörelse mot Vinterpalatset. I spetsen gingo präster med helgonbilder. Gapon anförde ett demonstrations-tåg. När tåget nalkades tsarslottet, gåvo trupperna eld och ett fruktansvärt blodbad ägde rum på de obeväpnade, värnlösa arbetarne följt av andra massakrer i övriga delar av staden. Snön är röd av blod. Enligt de officiella rapporterna dödades vid Narvaporten 300 och sårades 500, vid Moskwabangården dödades 500 och sårades 700, i Vasili Ostrow, ett arbetarkvarter, dödades 200 och sårades 300. I verkligheten var offrens antal vida större. Många kvinnor och barn voro bland de mördade. Så slutade ”den blodiga söndagen”, som väckte ett skri av fasa i hela landet. Gapon och Ruthenberg lyckades rädda sig genom flykten till utlandet, men när

Gapon sedan återknöt förbindelserna med den hemliga polisen och återvände till Ryssland, blev han av en hemlig revolutionär domstol på initiativ av Ruthenberg såsom förrädare dömd till döden och avrättad.

Januarihändelserna blevo utgångspunkten för en väldig revolutionär rörelse. Reaktionen skärptes, men rörelsen stod ej att kväva. Inom kort strejkade 500,000 arbetare i skilda delar av Ryssland, och efter en tid hade strejken vuxit till att omfatta en miljon arbetare och berörde 122 städer. Till arbetarne anslöto sig en rad av tjänstemannakårer. Med de ekonomiska strejkerna blanda sig nu politiska demonstrationer. Bland bönderna tilltar oron. De socialrevolutionära skärpa den terroristiska kampen: den 17 februari faller för en bomb Moskwas guvernör, storfurst Sergius, tsarens närmaste anförvant. I Baku faller guvernören Nekadsjidze för folkets hämnd, i Moskwa greve Sjuvalow, i Helsingfors geheimerådet Deutrich, i Krasnojarsk polischefen von Eydmann. Slutligen undgår tsaren själv endast med nöd ett attentat. Under april och maj äga 116 attentat rum mot högre tjänstemän. Böndernas oroligheter tar nu formen av uppror inom hela provinser. Arbetarnas strejker få en allt fastare politisk färg. Bolsjevikerna taga nu allt starkare ledningen. Till och med järnvägsmännen börja röra på sig. Fackföreningar efter västeuropeiska mönster uppstå, ledda av socialdemokraterna. Början göra Petersburgs typografer, följda av kontorister, handelsbiträden, urmakare, skräddare, skomakare, pälsmakare etc. Sammalunda på andra platser. I Moskwa bilda typograferna i maj månad sin fackförening och vid en därpå följande strejk utse de ”staden Moskwas typografdelegerades sovjet”, vilket råd har att leda den fackliga striden. Efter hand uppstå andra liknande fackliga sovjeter eller råd, och ur dessa framgå de revolutionära arbetarråden. vilka längre fram skulle bliva revolutionens ledande organ. Både fackföreningarne och råden bildas av de revolutionära socialisterna. Särskilt äro bolsjevikerna i ivrig verksamhet.

Samtidigt med de tilltagande bonde- och arbetaroroligheterna, de växande terroristiska akterna, semstvoernas (landstingens) strävanden för en moderat författning och de liberala yrkenas påtryckningar, griper den revolutionära rörelsen omkring sig inom armén och framför allt flottan. Deserteringar och tecken till myterier förekomma vid en del regementen och besättningar. I Sveaborg, Kronstadt, Sevastopol och Odessa förekomma bland matroserna formliga uppror. Inom Svarta havsflottan erövrade de upproriska matroserna sommaren 1905 tvenne stora pansarskepp, Potemkin och Pobjedonotzew, vilka till och med bombarderade några sydryska städer. Den emot dem sända övriga flottan vågade icke, av fruktan att även dess soldater skulle gå över, inlåta sig i strid med de revolutionära fartygen, som hissat den röda flaggan. Av brist på proviant måste dock till slut Pobjedonotzew ge sig och Potemkin gå in i rumänisk hamn och där överlämna sig. De militära upprore stärkte emellertid väsentligt den revolutionära stämningen och påskyndade fredsslutet med Japan, som ägde rum i september.

Genom att återställa freden, om den ock blev dyrköpt, hoppades regeringen kunna lugna befolkningen. För att yttermera vara viss om att ernå lugn, sökte tsarismen genom ett kejserligt manifest i augusti att med hänsyn till författningskraven spela tillmötesgående och utlovade inkallandet av en riksduma, ett parlament, som dock icke skulle få beslutande utan blott rådgivande befogenhet. Denna duma skulle utses efter ett föråldrat ståndssystem, som praktiskt taget utestängde arbetare och fattigare bönder samt oskäligt gynnade adeln och storbourgeoisin. Även en del andra reformer utlovades vid denna tid. Men varken semstvoerna, där lågadeln härskade, eller den liberala oppositionen var tillfredsställd med dessa spegelfäkterier, och bland arbetarne och bönderna väckte dessa försök att utestänga de stora, bärande samhällsklasserna från allt inflytande blott harm och ökad förbittring. Jäsningen bland arbetarne växer därför ytterligare, strejkerna – allt mera politiskt betonade – tilltaga, fackföreningsrörelsen banar sig med jättestyrka vägen fri. En lokal facklig konferens i

Charkow beslutar inkallandet av en allryck fackföreningskonferens, vilken också ägde rum sept.–okt. i Moskwa. Denna konferens, som helt igenom leddes av socialdemokrater av båda riktningarna, utfärdade inbjudan till en allrysk fackföreningskongress för bildande av en facklig landsorganisation på klasskampens grund. Den gav även sitt stöd åt den växande strejkrörelsen i landet. Ledningen av denna strejkrörelse låg i Moskwas och Petersburgs arbetares händer. Inom dessa städers arbetarskaror hade bolsjevikerna skaffat sig synnerligen starka försänkningar framför allt på arbetsplatserna och fabrikerna genom illegala grupper och cirklar. Mensjevikerna hade koncentrerat sig på de framväxande fackföreningarna. Även de socialrevolutionära hade hemliga organisationer, särskilt bland soldaterna och matroserna, vilket även var fallet med bolsjevikerna.

I oktober nådde strejkböljan sin vågtopp och fick en allt mer revolutionär karaktär. I Moskwa gingo typograferna i spetsen. Snart låg arbetet nere vid mer än femtio tryckerier, och tidningarne hade, för första gång i Rysslands historia, svårt att utkomma, ja hejdades delvis alldeles. Till typograferna sluta sig livsmedelsarbetarne och sedan även järnvägsmännen, som skapat sig en facklig organisation under revolutionär ledning. Därmed får strejken sin revolutionära betydelse. Från Moskwa flyger kommunikationsstrejkens paroll utmed järnvägs- och telegraflinjerna som en eldgnista över hela det väldiga riket. Alla kommunikationer bringas att stanna från Bottniska viken till Stilla Oceanen, från Arkangelsk till Tiflis. Telegrafisterna sluta sig till. Likaså typograferna i en rad av viktiga städer, särskilt Petersburg. Sjömännen lämna fartygen i hamnarna. Allt blir som förlamat. Inga kol, ingen proviant; fabrikerna stoppa. I de erövrade länderna, såsom Finland, proklameras generalstrejk och bildas röda garden. Generalstrejksparollen sprider sig och snart stå alla hjul, alla maskiner. Med arbetarne, som nu från ekonomiska krav övergått till öppet politiska fordringar såsom amnesti, medborgerliga fri- och rättigheter, lagstadgad normalarbetsdag, demokratisk författning etc., förena sig i en rad städer även småborgar- och medelklasserna: kommunala tjänstemän, läkare, advokater, lärare, kontorister, banktjänstemän sluta sig till strejken och nedlägga arbetet. Under tiden växer bonderörelsen till ett väldigt omfång. Särskilt i de baltiska provinserna, i Polen och Ukraina tåga bönderna ut på landsvägarna, storma slotten och herrgårdarne, fördriva godsägarne, dela boskapen och vidtaga åtgärder för jordens styckning. Även i hären och på flottan tilltar den revolutionära jäsningen. Regementen, som kommenderats ut mot de strejkande, visa sig opålitliga, soldater och till och med officerare börja synas i de allt större och väldigare demonstrationstågen genom gatorna. Röda fanor börja fladdra i arbetarkvarteren. Ännu var väl militären herre över situationen, men huru länge?

Rörelsen leddes av arbetarnas deputeraderåd, sovjet. Detta bildades på så sätt, att i varje stad valde arbetarne och funktionärerna vid varje fabrik, varje arbetsplats, varje järnväg etc. ombud, deputerade, till ett gemensamt råd, alltså en representation med ett stort medlemsantal. Även fackföreningarne sände deputerade. Arbetarpartierna hade ombud med rådgivande röster. Inom arbetarrådet valdes en styrelse, en exekutivkommitté med ganska vidsträckta befogenheter. I verkligheten dirigerades såväl råden som deras exekutiver av de politiska revolutionära partierna, av mensjeviker, bolsjeviker och socialrevolutionärer, som gåvo sina direktiv och paroller åt sina respektive partikamrater inom råden och exekutiverna. Arbetarrådet i Petersburg blev den centrala, ledande organisationen. Den 26 oktober höll detta råd sitt första möte, därvid utsändes paroll om generalstrejk över hela landet för uppnående av en konstituerande församling. I Sibirien hos arméerna bildas soldat- och kosackråd och en hel rad städer, bland andra Irkutsk, Tjita och Krasnojarsk, erövras av de revolutionära trupperna. I Kiev resa sig 8,000 soldater av garnisonen.

Läget var nu i allra högsta grad spänt. Revolutionen var i själva verket - full gång och grep omkring sig med varje dag. På landsbygden flöt blod i strömmar, men i städerna hade

revolutionen ännu en fredlig karaktär. Dock i varje ögonblick kunde en mina springa. I kasernerna lågo soldaterna färdiga att rycka ut. Broar, stationer etc. voro besatta. Palats och statsbyggnader voro sorgfälligt bevakade av trupper. I arbetarkvarteren höllos jättemöten och förbereddes barrikader. Regeringen var ytterst tveksam. Hovet och byråkratin var emot varje eftergift, och Trepow, polischefen, proklamerade belägringstillstånd och upplöste arbetarrådet. Men generalstrejken blev allt mera omfattande och oron i kasernerna tilltog. Greve Witte och andra inflytelserika personligheter tillrådde eftergifter. Tsaren vacklade. Kejsarinnan avrådde och ville slå ned rörelsen.

Slutligen segrade Witte och tsaren utsände den 30 oktober det beryktade manifest, som fått namn efter månaden för sin tillkomst.

Oktobermanifestet avskriver för första gången i Rysslands senare historia principen om självhärskaremakten, enväldet. Oktobermanifestet betyder formellt, att adelns och byråkratins diktatur skall lämna rum för den borgerliga demokratin. I manifestet förklaras, att det ryska folket skall tillförsäkras alla borgerliga fri- och rättigheter såsom samvets-, yttrande, tryck-, förenings- och församlingsfrihet samt okränkbarhet till person och likhet inför lagen, att alla klasser och stånd skola beredas tillfälle och rätt att deltaga i valen till riksduman på den allmänna rösträttens grund, att riksduman skall erhålla lagstiftande rättigheter, veto emot regeringen och kontroll över ämbetsverk och byråkrati. Ett dekret om begränsad amnesti utfärdades. Witte utnämndes till konseljpresident.

Revolutionen syntes triumfera; visserligen en borgerlig revolution, men ändå. Ett väldigt steg tycktes taget. Självhärskarmakten var kastad över ända genom en beslutsam ansträngning av folkets alla breda lager. Vägen låg banad fram till nya stora uppgifter. Ryssland hade inträtt i de europeiska, borgerligt demokratiska staternas led. Glädjen var utan gräns. Stora medborgartåg drogo sjungande genom gatorna i städerna, segereldar och illuminationer upplyste kvarteren, de röda fanorna fladdrade

Men de revolutionära arbetarledarne varnade massorna att utan vidare tro på de avtvungna löftena. Bolsjevikerna med Trotsky i spetsen, denne jämte Lenin störste av revolutionens gestalter, ett organisatoriskt geni av första ordningen, en klarblickande, stark och smidig statsman, rådde arbetarne att fordra garantier, framför allt militärens avlägsnande från huvudstaden och arbetarnes beväpning; dessutom krävde arbetarmassorna även sociala reformer, som alldeles saknades i manifestet, samt en fullständig amnesti. Arbetarne beslöto också, att generalstrejken skulle fortsättas, tills dessa krav hade uppfyllts.

Men nu lämnar den vacklande, opålitliga liberala oppositionen och småborgarklassen arbetarne i sticket, alldeles som bolsjevikerna förutsagt. Den borgerliga demokratins folk hade nu vunnit, vad det åtrådde och såg med växande fruktan arbetarnes nya krav och arbetarnes makt. Ty det var dessa, som tvungit tsarmakten på knä, icke semstvoernas resolutioner eller de liberala yrkenas petitioner. Borgarklassen börjar nu vända sig emot arbetarnes generalstrejk och böndernas uppror, som alltid fordrande lugn och ordning för att kunna ekonomiskt utnyttja den nya situationen. Bönderna desorganisera sina krafter. En stor del av arbetarne är ännu fången i den småborgerliga ideologin och tror, att den vunna framgången är en borgen för framtiden. Trotsky varnar i ett stort tal för att lita på tomma löften. ”Medborgare, säger han, vår kraft ligger hos oss själva. Med svärd i hand må vi försvara friheten. Tsarens manifest – det är ett stycke papper. Här har ni det framför er, och nu är det knycklat samman i min hand. I dag har man skänkt det, i morgon tar man det tillbaka och river sönder det, som jag nu framför edra ögon river sönder denna frihet på papperet.”

Men bolsjevikernas skarpsyn förmådde ännu icke övertyga massorna och skingra deras illusioner. Ännu innan ens belägringstillståndet upphävts och trupperna dragits tillbaka,

upphävdes generalstrejken den 1 november i Moskwa, den 3 november i Petersburg och andra städer. Arbetarnes sammanhållning var överallt utomordentligt god ända till sista stund.

Arbetarne nedlade sitt främsta vapen, generalstrejken, dels i förhoppning att kunna utan detta vapen hålla de vunna positionerna dels för att kunna ägna sig mera ostört åt sina ekonomiska, organisatoriska och propagandistiska uppgifter med utnyttjande av de nya fördelarne. En rad av arbetartidningar uppstår. Förut förbjudna böcker utgivas. Fackföreningar bildas överallt. Arbetarkonferenser hållas. Vid andra allryska fackföreningskonferensen voro 200,000 organiserade arbetare representerade. Arbetarråden söka reorganisera och fastare uppbygga sina organ. Arbetarpartierna söka samla arbetarne politiskt och befästa sig i de erövrade positionerna, ivrigt planläggande sin verksamhet för att försvara det erövrade och vid lämpligt tillfälle rycka ytterligare fram. En rad av landsflyktiga revolutionärer vända hemåt, däribland Lenin.

Men även reaktionen arbetar. Tsaren liksom adeln och byråkratin betraktar eftergifterna endast såsom givna för stunden för att besvärja stormen, som hotade uppsluka dem. Militären ränsas från opålitliga element. Censuren visar åter sina klor. Vid sidan av Wittes legala regering bildas en illegal, kontrarevolutionär junta med sitt centrum vid hovet och som tar den hemliga polisen, byråkratin och officerarne i sin tjänst, saboterande utförandet av oktober-manifestets reformer. Förskräckta över arbetarnes revolutionära fordringar och böndernas uppror sätter bourgeoisin, representerad av kadettpartiet, samt lågadeln och storindustrin, representerade av oktobristernas parti, kurs åt höger och hjälper till att organisera kontra-revolutionen.

En rad av soldat- och matrosmyterier i Kronstadt och Sevastopol, händelserna i Sibirien, i Kiev och andra städer samt fortsatta bondeoroligheter i skilda delar av landet ger kontra-revolutionen, som nu kände sig stark och rustad nog att slå till, föreändning att öppet träda fram på arenan. Väl organiserade judepogromer taga på en given signal sin början, provokatörer oroa arbetarorganisationerna, straffexpeditioner sändas ut i bondedistrikten, utrustade med formliga utrotningsfullmakter, belägringstillstånd proklameras litet varstädes, krigsfartyg som övergått till de revolutionära skjutas i sank, den sibiriska soldatrevolutionen krossas av general Lewestzow, masshäktningar bland arbetarorganisationerna börja. I slutet av november arresteras i Moskwa bondeorganisationernas centralstyrelse, och i början av december vågar man till och med steget att häkta ordföranden i arbetarrådet i Petersburg, Chrustalew, som får till efterträdare Trotsky. Arbetarne inse nu, att de varit allt för godtrogna och rusta sig till en sista uppgörelse. En ny generalstrejk förberedes till försvar för de vunna reformerna, men också för revolutionens utvidgande till ernåendet av en social republik. Arbetarne förstå nu att de måste skaffa sig vapen, om de icke skola krossas.

Den 16 december arresterar emellertid regeringen hela arbetarrådet och åstadkommer härigenom förvirring bland Petersburgs arbetare, som berövas sina ledare. Emellertid bryter den stora försvarsstriden, föregången av en allmän post- och telegrafstrejk, ut omkring den 20 december. En väldig strejkbölja går åter över landet, flerstädes åtföljd av vapenstrider. Men regeringen var nu på ett helt annat sätt rustad och förberedd än i oktober. Huvudkampen står i Moskwa, där generalstrejken är fullkomlig. En del av trupperna gå över på arbetarnes sida. Barrikader resas. Under en hel vecka kämpas på alla Moskwas gator. 10,000 arbetare och soldater täcka valplatserna. En rad av fabriker äro ruiner, sönderskjuna av artilleri. Men regeringen kastar nya och ständigt nya truppmassor mot Moskwa och till slut måste prole-tariatet ge kampen förlorad. Nyårsdagen 1906 avblåses strejken. Kontrarevolutionen hade segrat.

Nu börjar den vita terrorn att rasa. Fruktansvärda massakrer äga rum på arbetarne i flera städer, men framför allt på de upproriska bönderna. I Torusk innebrännas 500 demonstranter

av militären, i Turkkum 200 o. s. v. Massor av arbetare mördas. Alla fängelser fyllas på nytt. I Riga lockas folket i fälla, massakreras eller dränkas i Dvina. I Warschau flyta gatorna av blod vid kontrarevolutionens seger. Bönderna hetsas mot judarne, som de fritt få plundra och mörda, blott de lämna godsägarne i fred. Traspöbeln organiseras i ”svarta hundrade”, avlönas med 30 kopek om dagen av polisen och ledas av prästerna till pogromer på judar, arbetarledare, de religiösa sekternas förkunnare etc. Högsta ledare för dessa pogrom- och mordbataljoner utgör ett triumvirat av storfurstar. En rad av de utlovade fri- och rättigheterna strykas helt enkelt. Vid dumans sida upprättas ett av tsaren utnämnt riksråd med lika myndighet som duman, vilken även berövas sitt viktigaste maktområde, rätten att bestämma över budgeten. I maj månad faller Witte, och ärkebyråkraten Gorymekin, ett av hovets kreatur, blir ministerchef med Stolypin, en järnhård, men beräknande och slug man, som inrikesminister. Slag i slag upphävas nu oktobermanifestets stadganden: nya reaktionära grundlagar tillkomma, återinförande självhärskarmakten, utvidgande regeringens rättigheter, stärkande riksrådet på dumans bekostnad, kringskärande yttrande-, tryck- och församlingsfriheten, utvidgande polisens maktsfär till att även kontrollera dumavalen etc. Fängelserna fyllas, deportationerna ökas, döds- och prygelstraffen uppleva en ny blomstring.

Den ryska frihetens sol hade sjunkit i vågorna i väster. De reaktionära makterna kände sig åter säkra i sadeln. Troll rida helst om natten. I dagens ljus dö de. Mörkrets timmar tro de därför gärna vara eviga. Men under deras fötter dånar den oroliga vulkanen, och snart stiger åter solen över bergen i öster.

Det ryska proletariatet hade förlorat en drabbning, sitt första stora fältslag. Men det hade i och ur denna kamp hämtat erfarenheter och lärdomar av den allra största betydelse. Det hade lärt sig segerns förutsättningar och konst. Med konung Pyrrhos i Epirus efter sin seger över romarne hade de härskande i Ryssland sannerligen anledning att, anande vad komma skulle, säga: en sådan seger till och vi äro förlorade.

9. Reaktionen

Orsakerna till revolutionens nederlag voro flera. Dels voro arbetarnes organisationer ännu unga och oerfarna, arbetarne själva ännu till mycket stor del behärskade av den borgerliga demokratins illusioner. Proletariatet saknade självt vapen, och bland soldaterna hade den revolutionära propagandan ännu icke vunnit större terräng eller hunnit slå rot. Dels hade ännu icke någon organisatorisk samverkan kommit till stånd mellan arbetare och bönder. Dessa satte i scen sina uppror och förde sina geurillakrig utan enhetlig ledning. Även mellan arbetarnes olika lokala råd saknades enhetliga förbindelser och en stark central ledning. Hos

bönderna fanns knappast någon ledning alls. Även inom flottan och hos hären i Sibirien, där revolutionen verkligen haft stora utsikter att slå igenom, saknades ännu på den revolutionära sidan centralisation, enhetlighet, disciplin, organisation och en auktoritativ ledning. Det var därför möjligt för den tsaristiska generalstaben att slå ned sin motståndare. Här till kom den borgerliga demokratins svek. När den liberala bourgeoisin hörde arbetarnes sociala och ekonomiska krav, förstod att proletariatet och bönderna icke skulle nöja sig med en borgerlig konstitution och borgerliga fri- och rättigheter, utan ville föra revolutionen vidare, så vände den revolutionen ryggen och flydde över till tsarmakten, som skyddade dess ekonomiska och sociala privilegier. Därför se vi ej blott oktobrister utan ock kadetter sluta sig till kontrarevolutionen och motivera detta ställningstagande med, att riksduman och den vunna konstutionen skulle råka i fara, om arbetarne och bönderna drevo revolutionen för långt. Konstitutionen var emellertid kränkt av de reaktionära redan dagen efter dess högtidliga proklamerande, och alla utlovade fri- och rättigheter trampades under fötterna. Revolutionens vinster voro genast hotade. Detta insågo arbetarne, ehuru försent, och kontrarevolutionen fick en dyrbar frist att samla och ordna sig. Även den liberala bourgeoisin insåg att fara hotade,

men av fruktan för proletariatet föredrog den kontrarevolutionens seger, i det fåfänga hoppet att alltid några konstitutionella rester skulle kunna bevaras. Först när nästan alla reformlöften voro återtagna, de medborgerliga rättigheterna åter avskaffade, de liberala ministrarna bortjagade, pogromerna voro i ständig ökning och den vita terrorn sträckte sina blodiga klor även efter den liberala bourgeoisins ledare, först då vaknade denna borgarklass åter till en viss oppositionell aktivitet. Så se vi denna liberala bourgeoisi ständigt pendla mellan vänster och höger, mellan revolutionen och kontrarevolutionen, aldrig i stånd att handla efter klara och fasta linjer, alltid vacklande och slutligen i de avgörande ögonblicken förenande sig med revolutionens fiender.

Den segrande reaktionen däremot vacklade icke. Den förde en ytterst konsekvent politik, inriktad på att dels fullständigt utrota den revolutionära rörelsen, dels kringskära riksduman, så att den bleve till ett säkert redskap åt tsarmakten, dels slutligen genom en kapitalistisk jordreform spränga bondeklassen i tvenne delar, av vilka den ena skulle genom ekonomiska privilegier utbildas till ett socialt stöd för reaktionen.

Utrotningskriget mot arbetarnes organisationer, de upproriska bönderna och allt vad revolutionärer hette fortgick med en obönhörlig konsekvens. Till Sibirien förvisades mellan åren 1905-1908 över 74,000 personer och minst lika många till andra delar av riket, och ändock voro alla fängelser fyllda av politiska fångar. Tortyren återinfördes i all sin medeltida grymhet. Till och med unga flickor piskades, berövades naglar, hår och tänder, skändades och våldfördes på alla sätt. Även eldtortyr förekom. Deportationer till eviga istrakter och mördande sumpklimat voro inga sällsyntheter. Prygelstraffet nådde en sannskyldig blomstring: hela byar, män, kvinnor och barn kunde ådömas prygel med knut icke blott för politiska brott utan till och med för oförmåga att erlägga skatt eller vid vägran att lämna ifrån sig sina penningar. Dödsstraffet nådde en förfärlig utsträckning. Är 1906 skedde 208 avrättningar, 1907 steg siffran till 508 och 1908 till 802 enligt de officiella siffrorna över krigsrätternas domar. På grund av ståndrätt sköts på sex månader 1906-07 676 personer samt på grund av annan dom 1905-07 1,299 personer. Härtill komma alla avrättade upproriska soldater och matroser samt alla de avrättade, som aldrig införts i den offentliga statistiken av förklarliga skäl. Man känner emellertid icke mindre än 32,706 revolutionärer som mellan åren 18661908 blivit hängda eller skjutna. Dessa blodiga orgier fingo efter revolutionen 1905 en rent förfärande utsträckning. Militärprokuratorn, general Karavajew, måste i duman 10 maj 1906 själv anklaga de makthavande, i det att han förklarade, att på fyra månader över 600 personer utan dom och rannsakning blivit avrättade. Folket hämnades genom en rad av attentat mot de främst ansvariga statsämbetsmännen: amiral Tjusnin, general Koslow, greve Totleben, överste Sarmatow, kapten Buragow, guvernörerna och polischeferna i ett stort antal städer såsom Samara, Varschau, Vlozlavsk m. fl. dödades. Ensamt under år 1906 dödades eller sårades svårt 237 tsaristiska ämbetsmän, de flesta polischefer och militärer, som gjort sig särskilt kända för grymhet, brutalitet och uppenbar väld. Den 27 augusti 1909 var ministerpresidenten Stolypin, reaktionens huvud, som undan för undan skärpte terrorn, själv nära att omkomma vid ett attentat, i hans egen villa, därvid nära 30 högtstående personer dödades. Efter detta attentat, som kostade honom hans egen dotter, lät tsaren ”den blodige ministern”, som Stolypin kallades, flytta in i själva Vinterpalatset, i tsarens eget slott. Efter attentatet mot Stolypin skärptes förföljelserna mot de revolutionära än ytterligare. Slutligen träffades Stolypin dock av folkets hämnd: den 14 september 1911 föll han på Kievs opera i den kejserliga logen för en kula från revolutionären Bapow.

Stolypin hade icke blott varit själen i den vita terrorn. Han var även ledaren för den panslavistiska agitationen och den imperialistiska, mot Tyskland och Österrike riktade utrikespolitiken, som sedermera förde till världskriget. Han var också den som steg för steg krossade konstitutionen och berövade riksduman varje makt och inflytande.

Den första riksduman öppnades den 10 maj i Vinterpalatset och erhöll Tauriska palatset – sedan så berömt i den stora revolutionens historia – till residens. Vallagen avsåg att gynna godsägarne och de besutna bönderna. Trots detta och trots polisens alla ingripanden för att hindra, att valen gingo i oppositionell riktning, utföllo valen så, att socialdemokrater och socialrevolutionärer erhöllo omkring 90 mandat, bondepartierna 130, kadetterna, som blevo dumans största parti, erhöllo 153, de erövrade folkens olika grupper sammanlagt 64 och de olika högerpartierna och oktobristerna mellan 50-60. Bolsjevikerna bojkottade av revolutionära skäl dessa val till första duman. Mensjevikerna åter slogo vakt omkring duman, i det de särskilt ville utnyttja valagitationen och valrörelsens agitationsmöjligheter.

Dumans liv blev icke långvarigt. Regeringen såg snart, att duman icke helt skulle bli det lydiga redskap i reaktionens händer, som man hoppats och genom allehanda manövrer sökt arrangera. Redan vid de första sammanträdena fordrade den amnesti, allmän rösträtt, riksrådets avskaffande, lokal självstyrelse, all lagstiftningsmakt i dumans händer, fri skolundervisning, medborgerliga fri- och rättigheter, dödsstraffets avskaffande, jord åt bönderna genom expropriation, likhet inför lagen, skattereformer etc. – allt borgerligt demokratiska krav, som dock tillbakavisades av regeringen. Följden härav blev, att duman antog ett misstroendevotum mot regeringen, varjämte dumans vänsterpartier började en obstruktion och framställde icke mindre än 379 interpellationer. Slutligen utfärdade duman ett manifest i jordfrågan, riktat till hela folket, något som bidrog att öka bonde- och arbetaroroligheterna, som hela tiden pågått. Svaret kom genast. Duman upplöstes den 21 juli. Gorymekin avsattes som statsminister och efterträddes av den järnhårde Stolypin. ”De sannt ryska männens förbund”, regeringens och polisens skapelse, förklarade krig mot dumans vänster, vars medlemmar hotades med lönmord. Duman hade vid sin upplösning ägt bestånd i något mer än två månader och hållit 37 sammanträden.

Vänsterpartierna inkallade den upplösta duman till Viborg i Finland, varifrån den utsände en proklamation till ryska folket med protest mot den skedda statskuppen och uppmaning till skatte- och värnpliktsstrejk. Regeringens lån förklarades ogiltiga. På hemresan från Viborg arresterades dumaledamöterna, och flera dömdes till fängelse och deportation till Sibirien.

Stolypin, i vilken diktaturen och reaktionen nu var förkroppsligad, inkallade en ny duma, sedan vallagen förändrats i reaktionär riktning. All valrörelse hade förbjudits och alla oppositionspartiernas kandidaturer förklarats ogiltiga. Den nya duman, kallad II duman, sammanträdde den 5 mars 1907 och visade, trots alla machinationer, en förstärkning av såväl de revolutionära arbetarnes som de radikala böndernas grupper. Även de yttersta högerpartierna hade ökat, under det att mellanpartierna minskats. Socialdemokraterna hade 69 representanter, flertalet mensjeviker under ledning av Tseretelli. Mellan mensjeviker och bolsjeviker rådde även angående taktiken inom duman stor oenighet. De förra ville likvidera de revolutionära metoderna och praktiskt utnyttja dumans arbetsmöjligheter, som de trodde förefinnas. De senare, bolsjevikerna, ville begagna talartribun, immunitet och dumaledamotskap till att organisera en revolutionär resning och införa en social republik med hjälp av en sprängning av duman. Vänstern i duman förde en häftig och energisk kamp mot regeringen, som svarade med att anklaga hela den socialdemokratiska dumagruppen för högförräderi. Stolypin fordrade, att sexton medlemmar av duman, som anklagades för att stå i förbindelse med bolsjevikernas centralstyrelse och militärkommittéer, genast skulle häktas. Då duman begärde att först få pröva anklagelsedokumenten, upplöstes densamma 16 juni 1907. Den hade då suttit i något mer än tre månader. Härefter häktades flertalet socialdemokrater av båda riktningarna.

Valen till III duman ägde rum den 14 september 1907 efter en alldeles ny vallag, som gav rösträtt huvudsakligen blott åt adeln, storborgarne och de rikare bönderna. Arbetarklassen fick som klass blott välja sex representanter. Valkretsarne indelades så, att högerpartierna skulle

segra under alla förhållanden. Alla vänsterpartiers valrörelse förbjöds, flygblads- och valuppropsutdelning för vänsterpartierna medförde straffarbete och Sibirien. Ett tusen redaktörer, som förordat vänsterkandidatur, dömdes, och 980 tidningar, som gjort detsamma, indrogos.

Den nya statskuppen lyckades utmärkt. Av 437 deputerade erhöllo de olika högerpartierna närmare 200 mandat, därav polisens speciella pogromparti 33. Oktobristerna, även ett högerparti, fingo 107, kadetterna 56, bönderna 28, polackerna 16 och socialdemokraterna 16 mandat. Tsaren hade fått den duma han önskade. De få socialdemokraterna visste regeringen alltid att vid lämpligt tillfälle oskadliggöra. Bolsjevikerna hade, trots Lenins avrådan, bojkottat valen till III duman. Mensjevikerna ville nu likvidera den illegala verksamheten och övergå till legal verksamhet i olika former, i hopp att reaktionen därigenom lättare skulle kunna mötas. Dessa tendenser bekämpade bolsjevikerna på det mest energiska sätt såsom fientliga mot revolutionen. ”Likvidatorerna äro”, skrev Lenin, ”småborgerliga intellektuella, som bourgeoisin skickat fram för att demoralisera arbetarklassen. Likvidatorerna äro förrädare mot marxismen och förrädare mot demokratin”. Bolsjevikerna fördubblade i stället den illegala revolutionära verksamheten, särskilt genom att utbilda ett nät av hemliga bolsjevikiska grupper på fabrikerna, vid universiteten, i hären och flottan. Jordprogrammet anpassades i praktisk riktning till böndernas behov och krav: jorden är nationens, men nyttjanderätten tillhör bonden, så långt han brukar den med egen och familjens arbetskraft och icke lejd sådan. Propagandan för proletariatets beväpning skärptes. Lärdomarne från 1905 års revolution iakttogos: de revolutionära krafternas koncentration, förbindelsevägarne, informationerna, arbetarrådens utvidgning och ställning, uppgifter och metoder, förhållandet till småborgare och bönder etc. prövades grundligt. Medan reaktionen rasade och trodde sig triumfera, utarbetade och fullkomnade bolsjevikernas ledare sin revolutionära strategi och förberedde den kommande revolutionen.

Efter Stolypins död att först Kokovsow och sedan Gorymekin ledare för regeringen och under denna tid befästes reaktionen ytterligare. Arbetarrörelsen i sin legala form vart alldeles krossad. Fackföreningar och andra arbetarorganisationer kunde endast illegalt bedriva sin verksamhet och gingo starkt tillbaka. Redan 1910 hade emellertid den till marken slagna arbetarklassen börjat att åter sakta resa sig, och 1912 är organisationsarbetet åter i full gång trots förföljelserna. I januari 1912 hålles i utlandet en bolsjevikisk kongress med representanter för hela Ryssland och ett självständigt bolsjevikiskt-socialdemokratiskt parti bildas. I mars samma år sammanträdde de icke bolsjevikiska socialdemokraterna och i augusti vid en konferens i Paris sammansluta de sig till det s. k. augustiblocket. I denna blockbildning deltaga dock icke Plechanows grupp, som bildar en liten självständig fraktion. I duman kunde de få socialdemokraterna intet nämnvärt uträtta; dock utnyttjade de utmärkt dumans talarstol till att avslöja tsarismen och väcka folket. Mensjevikernas dumagrupp var den större och leddes av georgiern *Tscheidse*, vars namn vi skola återfinna i den stora revolutionen, där han de första månaderna stod i förgrunden. Bolsjevikerna, som ej deltagit i valen såsom parti, hade dock några anhängare i den socialdemokratiska gruppen. I juni 1912 utgick III dumans sessionstid och valen till den IV duman, som skulle uppleva de största historiska händelser, ägde rum efter samma reaktionära vallagar. Den IV dumans sammansättning blev ungefär densamma som den förra. Men i dessa val deltogo även bolsjevikerna, hos vilka Lenins uppfattning om deltagandet i dumavalen segrat, och fingo sex representanter, alla arbetare, huvudsakligen från de stora industristäderna. Mensjevikerna fingo sju. Försök av Plechanow, Bebel och Internationalen att ena de båda grupperna och partierna misslyckades.

Viktigare än dumavalen voro vid denna tid andra händelser. Med 1912, i synnerhet efter massakrerna på arbetarne i guldfälten vid Lenafloden, börjar i Ryssland en ny period av väldiga strejker, ekonomiska och politiska, växande undan för undan, tornande upp sig som

havsvågor och varslande om ett fruktansvärt oväder. Fackföreningsrörelsen tar ny fart. Det politiska intresset växer starkt. 1912 i april grundar bolsjevikerna sin legala tidning *Prawda* (Sanningen). Bolsjevikerna erövra allt starkare inflytande inom alla arbetarorganisationer. Massrörelsen kulminerar i juli 1914 inför det hotande kriget. Väldiga demonstrationer äga rum, i Petersburg bygger proletariatet barrikader och söker beväpna sig. Men det imperialistiska och chauvinistiska krigsruset, som griper även småborgarklassen och tränger djupt ner i nationen, betvingar den nya revolutionsvågen, som just mäktigt höll på att stiga över hela landet.

Men vågen tämjes endast för en tid. På djupet växer den nu ända ned till bottenfästena för att i tidens fullbordan resa sig ända till stjärnorna Och med styrkan hos det samlade havet krossa allt i sin väg.

Källor och litteraturförteckning till första delen

ALEXINSKI, G.: *Das ausländische Kapital in Wirtschaftsleben Russlands*. Die ”Neue Zeit”, 32 årg., bd I, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1913-14.

ANDREJEW, A.: *Die russischen Gewerkschaften in der Revolution*. Verlag Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg 1922.

ANIN, S. J.: *Der Vereinigungskongress der russischen Sozialdemokratie*. Die ”Neue Zeit”, 24 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1905-06.

AXELROD, J.: *Die revolutionären Partien der russ. Sozialdemokratie*. Die ”Neue Zeit”, 24 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1905-06.

AXELROD, P.: *Das politische Erwachen der russ. Arbeiter*. Die ”Neue Zeit”, 10 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1890-91.

BRONSKI, M.: *Die Agrarverhältnisse und die Agrarrevolution in Russland*. Jahrbuch får Politik, Wirtscharft und Arbeiterbewegung 1922-23, Verlag Carl Hoym Nachf. L. Cahnbley, Hamburg 1923.

BIERMER, M.: *Arbeitseinstellungen in Russland.* Handw. d. Statsw., uppl., bd I, Berlin.

BUCHARIN, N.: *Der Klassenkampf und die Revolution in Russland*. Verlag A. Seehoff & Go., Berlin 1920.

BUBNOW, A.: *Die Hauptmomente in der Entwicklung der kommunistischen Partei Russlands*. Frankes Verlag, Leipzig 1921.

BULGAKOW, S.: *Zur Psykologie des politischen Heroismus.* Se vidare Hurwics.

BULL, EDW.: *Den russiske arbeider- og bonderevolution 1*. Det norske arbeiderpartis forlag, Kristiania 1922.

CLAUS, R.:. *Die Streikbewegung in Russland währ. d. J. 1905*. Conrads Jahrbücher III F, bd XXXVI.

DUMRATH, O. H.: *Rysslands historia I–III*. Fröléen & Co:s förlag, Stockholm 1923.

HURWICS, E.: *Russlands politische Seele,* Russ. Bekentnisse. Sammlung von Schriften zur Zeitgeschichte bd XXXII–III, Berlin 1918.

INT. SOC. BUREAU: *Die Revolution in Russland.* Die ”Neue Zeit”, 25 årg., bd I, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1906-07.

KAUTSKY, K.: *Triebkräfte und Aussichten der russ. Revolution*. Die ”Neue Zeit”, 25 årg., bd I, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1906-07.
Die Differenzen unter den russ. Sozialisten. Die ”Neue Zeit” 23 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1904-05.

KOLLONTAY, A.: *Die russische Arbeiterbewegung* etc. Die ”Nene Zeit”, 28 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1909-10.

KRITSCHEWSKI, B.: *Die russ. revol. Bewegung.* Die ”Neue Zeit”, 9 årg., bd II, Verlag Paul Singer, Stuttgart 1889-90.

KRITZMANN, L.: *Die russ. Industrie vor der Revolution.* Jahrbuch für Politik, Wirtschaft u. Arbeiterbewegung, Verlag Carl Hoyrn Nachf. L. Cahnbley, Hamburg 1923.
LENIN, V.: *Krieg und Revolution*, Zürich 1918.
-„- *Der Partisonenkrieg.* Der ”Proletarier” 1906, ”Rothe Fahne” 2 Sept. 1923.
LINITSCH, A.: *Die Dumawahlen und die Taktik d. russ. Sozialdemokratie*. Die ”Neue Zeit”, 25 årg., bd II. Verlag P. Singer, Stuttgart 1906-07.
LOSOWSKI, A.: *Die Gewerkschaften in Sowjet-Russland.* Verlag A. Seehoff & Co., Berlin 1920.
LUXEMBURG, R.: *Organisationsfragen der russ. Sozialdemokratie.* Die ”Nene Zeit”, 22 årg., bd II. Verl. P. Singer, Stuttgart 1903-04.
Die Revolution in Russland. Die ”Nene Zeit”, 23 årg., bd I. Verlag P. Singer, Stuttgart 1904-05.
MARTOW, L.: *Die erste Epoche der russ. Revolution*. Die ”Nene Zeit”, 24 årg., bd II. Verlag P. Singer, Stuttgart 1905-06.
MAUTNER, W.: *Der Bolschewismu*s. Verlag W. Kohlhammer. Stuttgart 1920.
MAZARYK, TII. G.: *Russland und Europa*. Studien. Jena 1913. Buchhandl. Vorwärts, Berlin.
ORLOFF, P. *Den ryska revolutionen 1905-06*. övers. fr. ryskan. Helios förlag, Helsingfors 1907.
PLECHANOW, G.: *Russlands sozialpol. Zustände im J. 1890*. Die ”Nene Zeit”, 9 årg., bd II. Verlag P. Singer, Stuttgart 1889-90.
POKROWSKI, M.: *Russkaja Istorija I-IV*. ”Mirs” förlag, Moskwa 1920.
-„- *Die rev. Bewegung der Vergangenheit*. Jahrbuch für Politik, Wirtschaft u. Arbeiterbew. 1922-23 Verl. C. Hoym, Hamburg 1923.
-„- *Der Zarismus und die Wurzeln der Revolution von 1917*. Ibm. Ibm.
RABINOWITSCH, S.: *Zur Entwickelung der Arbeiterbewegung in Russland bis zur gr.* Revolution von 1905. Berlin 1914.
RJASANOW, P.: Die Aufhebung der Leibeigenschaft in Russland. Die ”Neue Zeit”, 23 årg., bd I. Verl. P. Singer, Stuttg. 1904-05.
ROLAND-HOLST.: *Der politischen Massenstreik In der russischen Revolution.* Die ”Nene Zeit”, 24 årg., bd II. Verlag P. Singer, Stuttgart 1905-06.
SASSULITSCH, W.: *Die terroristische Strömung in Russland.* Die ”Nene Zeit”, 21 årg., bd I. Verlag P. Singer, Stuttgart 1902-03.
SINOWJEW, G.: *Die kommunistische Partei Russlands in der Revolution*, Jahrbuch für Politik etc. Verlag Carl Hoyrn Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg 1923.
-„- *Vom Werdegang unserer partei*. Verlag d. Kommunistinternationale, Petrograd, Smolny 1920.
SCHLAPNIKOW, A.: *Die russ. Gewerkschaften*, Leipzig 1920.
SOROW, E.: *Die jüdische Sozialdemokratie in Russland.* Die ”Neue Zeit”, 20 årg., Verlag P. Singer, Stuttgart 1901-02.
STEKLOW, G.: *Michael Bakunin*. Stuttgart 1913.
-„- *Die soz. Fraktion in der 3. Duma.* Die ”Neue Zeit”, 30 årg., bd II. Verl. P. Singer, Stuttgart 1911-12.
STEPNIAK, G.: *Der Terrorismos in Russland und in Europa*. Die ”Nene Zeit”, 9 årg., bd I Verl. P. Singer, Stuttgart 1889-90.
STRELZOW, R.: *Der politische Massenstrejk in Russland und reine Lehren*. Soz. Monatshefte, Berlin 1907.
-„- *Die gegenwärtige Politik der russ. Gruppen in Russland* Soz. Monatshefte, Berlin 1910.
-„- *Die russ. Gewerkschaftsbewegung*. Ibm. Berlin 1907.

TROTSKY, L.: *1905*. Statsförlaget. Moskva 1922.
-„- *Die Entwicklungstendenzen der russ. Sozialdemokrati*e. Die ”Neue Zeit”, 25 årg., bd II. Verl. P. Singer, Stuttg. 1906-07.
-„- *Der Arbeiterdeputiertenrat und die Revolution*. Die ”Neue Zeit”, 25 årg., bd II. Ibm. Ibm.
-„- *Die Duma und die Revolution*. Ibm. Ibm.
-„- *Russland in der Revolution*. Dresden 1909.
TSCHEREwanin, A.: *Das Proletariat und die russ. Revolution*. Stuttg. 1908.
TUGAN-BARANOWSKI, M.: *Die russische Fabrik*. Sozialgesch. Forschungen.
WALLACE, D. M.: *Ryssland. Land och folk. Seder och bruk*. Hugo Geber. Stockholm 1905.
WARDIN, I.: *Stolypin und die Duma.* Die ”Neue Zeit”, 29 årg., bd II. Verlag P. Singer, Stuttgart 1910-11.
WARSKI, A.: *Stolypin und die Duma.* Die ”Neue Zeit”, 29 årg., bd II. Ibm. Ibm.
WEBER, M.: *Zur Lage der bürgerl. Demokratie in Russland.* Archiv für Sozialw, bd XXII.
WINOKUROW, A.: *Die soziale Fürsorge in Rússland.* Frankes Verlag, Leipzig 1921.
ZILLIACUS, K.: *Revolution und Gegenrevolution in Russland und Finland*. München 1913.
Die Tätigkeit des allruss. Metallarbeilerverbandes. Verlag A. Seehoff & Co., Berlin 1920.
Kongressa und Konferenzen der kommunist. Partei Russlands. Jahrbuch für Politik etc. Verlag C. Hoym. Hamburg 1923.
Rossiskaja Kommunistitjeskaja Parti ja (Bolsjevikow) 1898-1923. Statsförlaget. Moskwa 1923.
Det revolutionära Ryssland. Boströms förlag. Stockholm 1902.
Statistik über die Streiks u. Aussper. der russ. Arb. Die ”Neue Zeit”, 25 årg. bd I. Verl. P. Singer. Stuttgart 1906-07.
DAWYDOW, BOGOLAWSKIJ, MUROMTSEW m. fl.: *Moskwa wje ja proshlom i naslojashtjem*, Moskowska bokförlaget, Moskwa.
KRASNYJ PETROGRAD, *Fästskrift 1919*, Förlag A. F. Marks, Petrograd 1919.
NIKOLSKI , V.: *Istorija ruskago iskusstva*, 1. D. Sytins förlag, Moskwa 1915.
PETJAT 1 REVOLJUTSIA. Journal. Statsförlaget. Moskva 1922-23.
PLAMJA, Ill. tidskrift, Förlag A. F. Marks, Petersburg 1920.
POLEVOJ, P. N.: *Istorija Russkoj Slovjesnosti*, A. F. Marks förlag, Petersburg 1903.
POKROWSKI, M.: *Russkaja Istorija*. Moskwa 1920.
RASTISLAWOW, A.: *Rjavushkin*, I. Knebels förlag, Moskwa.
REVOLUTSIONNAJA MOSKWA, Fästskrift utgiven av Moskwa Sovjet, Förlag dito, Moskwa 1921.
RUSSISCHE KORRESPONDENZ 1920--22. Berlin.
TRETJAKOWSKA GALLERIET, *Moskwa.* Samlingar. Kart. urv. i konstn. Tryck
TUGENDHOLD, R.: *Problema Voini*, I. D. Sytins förlag, Moskwa 1916.
ZHAR-PTITSA, Illustrerad tidskrift, Verlag ”Russische Kunst”, Berlin 1922.
STATSARKIVET, Moskwa. ,REVOLUTIONSARKIVEN, Moskwa & Petrograd.
REVOLUTIONSMUSEERNA, Moskwa & Petrograd m. fl., STATSFÖRLAGET, Moskwa.

Andra delen – Marsrevolutionen

1. Världskriget

Världskriget 1914-1918 är den väldiga explosionen av den kapitalistiska utvecklingens hopade sprängämnen. Det tänder en brand, som omsveper hela planeten och skakar allt i sina grundvalar. Detta det största av alla krig, som historien känner, bildar den flammande epilogen till kapitalismens tidevarv och spränger portarna till ett nytt skede i mänsklighetens historia.

Liksom dess följder skulle bliva oöverskådliga, voro dess orsaker nästan omätliga så till omfång som till djup. Med järnhård logik förde de till katastrofen.

I den ofantliga orsaksväven, där oräkneliga trådar följa och korsa varandra, framträda vissa huvudlinjer, som skänka oss mönstret. Vi se underkuvade folks rörelser och allehanda nationalitetssträvanden tilltaga i styrka, ökande rämnorna i de gamla staternas fogar och pelare. Vi se revanche- och preventivkrig förberedas och organiseras. Vi se regeringar, generalstaber, bankirhus och handelskontor ägna alla dagens och nattens tankar och omsorger åt det kommande kriget. Vi se allianser skapas för freden -- såsom man sökte inbilla de godtrogna folkmassorna – men i verkligheten syftande till kriget. Vi se dessa allianser, ledda av kapitalismens furstar, växa upp till tvenne jättelika maktförbund, som uppdela jorden i tvenne fientliga intressesfärer. De rusta sig till tänderna mot varandra. De undergräva varandra, de lura på varandra, de provocera varandra. Vi se miljonarméerna stiga ur jorden som en draksådd. Vi höra dånet av de marscherande kolonnerna, som övas till den stora kraftmätningen. Vi känna marken darra under kanonernas åskor. Vi se oceanerna fyllas av flytande fästningar. Vi se havsdjupen och luftens rymder erövras av nya fruktansvärda mordredskap. Vi se folken dignande till marken under bördorna av det kommande kriget.

Vi se arbetarklassen samla sig till värn för den hotade freden och civilisationen. Proletariatet är den enda klass, som verkligen inser, vad som förestår, och som, ehuru ännu stapplande och famlande, söker efter medel att omintetgöra kriget. Arbetarklassens växande makt driver de kapitalistiska regeringarna att påskynda det stora krigets förberedelser, beslutna som de äro att i eld och blod krossa även proletariatets växande styrkor och därmed befria de härskande klasserna från en ny fara.

Bakom den nationalistiska propagandan, bakom de patriotiska fraserna, bakom revanchehetsen och preventivkrigsagitationen, bakom diplomaternas ränkspel, bakom tullkrigen och rustningarna, bakom tävlan om kolonierna, bakom allianserna, bakom kampen mot arbetarklassen låg nervus rerum, låg orsakernas orsak, jakten efter profiten, kampen om herraväldet över profitkällorna: naturrikedomar, produktionsmedel, billig arbetskraft, transportvägar, marknader, kolonier. Icke om Habsburgs ära eller Serbiens heder, icke om Elsass folk eller Belgiens rätt, icke om Polens frihet eller Italiens oförlösta provinser, icke om Frankrikes rättvisa sak eller Tysklands löfte och ed, icke om Englands heliga plikt mot de svage eller Amerikas sårade hjärta eller Rysslands allslaviska själ stod kriget, utan om olja, kol och järn, om koppar och guld, om vete och råg, om fabriker och skepp, om kanaler och järnvägar, om billig arbetskraft och nya avsättningsområden. Det stora kriget, som kom, var kriget om Konstantinopel och Sunden, om Bagdad och vägen till Indien, om Rhen och Donau, om Ruhr och Saar, om Kina, Egypten och Syrien, om Mexico, om Afrika, d. v. s. om världens råvarukällor, visthusbodar och jättemarknader, om nycklarna och låsen till samfärdselns vägar.

Världskriget var imperialisternas kamp, icke om idéer, icke om statsförfattningar, icke om frihet, icke om demokrati, icke om rättvisa, utan om utdelningar på trusternas och jättebolagens aktier, om banklotter och obligationer, om allt större och större vinster åt

penninginstituten, åt trustherrarne, åt bolagsfurstarne, åt industriens och handelns konungar. De verkliga suveränerna voro icke kejsarne, konungarne eller presidenterna, dessa förgyllda maskeraddockor och gallionsbilder, utan bankirerna. Deras order lydde de krönta härskarna såväl som diplomaterna och generalerna, parlamentsledamöterna och journalisterna. De voro imperialismens bärare och krigets provokatörer. Alla de andra voro deras avlönade redskap och lakejer, krönta eller okrönta. Men miljonerna av arbetare och bönder trodde, att de kämpade och stupade för hem och härd, för frihet och rätt, för de högsta ideal.

I världskriget kämpade på de imperialistiska bankirernas order det tsaristiska Ryssland vid det konstitutionella Englands och det republikanska Frankrikes sida emot det kejserliga Tyskland och mot det kejserliga Österrike. Berlin och Wien, som varit med om Polens delning, om rovet av Elsass, om Belgiens våldförande, sade sig kämpa för Polens frihet och upprättelse, för Elsass-Lothringens tyska hjärta, för Belgiens flamländska själ, medan de tyska bankirerna och imperialisterna i själva verket törstade efter nordöstra Frankrikes kol och järn, Belgiens gruvor, Rhens hamnar, hegemonien över Balkan och främre Asien. Den ryska militarismen, denna i blod sudlade krigsmaskin, sade sig kämpa för världens befrielse från den preussiska militarismens ok, detta ok, som den själv varit med om att upprätta och vidmakthålla. England, havens härskarinna, Indiens och Irlands erövrarinna, sade sig kämpa för havens frihet och de förtryckta nationernas rätt, medan den franska republiken i hjärtligt förbund med den romanowska dödskalledynastin påstod sig föra kriget för den franska revolutionens principer och idéer. Aldrig har väl världen skådat en mera grotesk komedi än den att Dantons, Marats och Robespierres skuggor frambesvuros för att kämpa sida vid sida om Romanowarne, Rysslands Bourboner. Nikolaus Romanow upphöjdes av Frankrikes och Englands, av Italiens och Amerikas borgerliga intelligens till väktaren för den hotade friheten och demokratin i världen, till symbolen för civilisationens kamp mot barbariet. Och kejsarne i Wien och Berlin, de kommande högförrädarne, blevo symbolerna för troheten och tapperheten.

I verkligheten kämpade ingen utom den vilseförde arbetaren och bonden för dessa abstraktioner. Alla gingo de ut i kriget av intet annat än vinnings- och rovlystnad. Ryssland, alltmer behärskat av finanskapitalet och de västerländska bankirerna, gick ut i kriget för de klaraste och påtagligaste imperialistiska mål: herraväldet över Konstantinopel och Sunden, makten över Mindre Asien, hegemonien över Balkanländerna, införlivandet med det heliga Ryssland av Galizien, Karpaterna, Böhmen, Schlesien, Danzig, de polska delarna av Preussen och Posen. Inom alla dessa områden vinkade nya väldiga naturrikedomar, stora industriområden, makten över de viktigaste handels- och krigsvägar. Över hela Europa skulle det tsaristiska Rysslands ledare genom att segra i världskriget sträcka ut sitt inflytande.

Genom den västerländska imperialismens kapitalplaceringar i Ryssland var detta land kedjat vid västmakterna. Men de ryska nationella imperialisterna trodde sig kunna i sin ordning behärska västmakterna genom de ryska arméernas utslagsgivande betydelse i det stora kriget. Rysslands makthavare kände sig som de, vilka höllo världskrigets vågskål i sina händer. Utan Ryssland skulle kriget förloras av västmakterna. Med Ryssland skulle det vinnas. Högmodet hos Rysslands härskande klasser steg därför nästan till vansinnets rand. Rysslands byte skulle bli enormt. Dess ekonomiska framtid skulle bli glänsande. Dess ställning bland staterna den främstes.

Under ledning av den ryska storborgarklassen störtade sig Ryssland in i världskriget. Detta krig var även för Ryssland bourgeoisins krig; den unga, hungriga, med det utländska finanskapitalet förenade, industriella och merkantila ryska bourgeoisins krig. Denna bourgeoisi var lysten, agressiv, storhetsgalen. Den var nationalistisk av de krassaste ekonomiska och taktiska skäl. Den var panslavistisk av ekonomisk rovlystnad. Den var reaktionär av fruktan för arbetarklassen. Den var tsaristisk så länge den trodde sig under

tsarens fana kunna vinna kriget och dess byte. Den rev ner tsarens fana och låtsades hissa revolutionens i hopp att därigenom säkrare vinna krigsrovet.

Den av segerförhoppningar huvudyra ryska överklassen var till en början säker om, att den av segrar på slagfälten omstrålade ryska örnen även skulle tillintetgöra den inre fienden. Revolutionsfaran, som åter nalkades, skulle för alltid vika bort i ett dimhöljt fjärran. Ett krig, som förde Ryssland fram till en obestritt ledande ställning i världen, som gåve glänsande byte, som förverkligade de panslavistiska drömmarna, som samlade adel, borgarklass och de rikare bönderna till en gemensam uppgift framför ett dukat bord, ett krig, som åderläte arbetarklassen och nedsloge revolutionen, detta var det krig de härskande i Ryssland sågo framför sig och av alla krafter bidrogo till att framkalla. Finanskapitalets imperialistiska intressen förenades med tsarismens halvfeodala rovlystnad och reaktionära beräkningar. Ur dess förenade syften framgick, såsom Bucharin betonat, det ryska krigsblocket, som på ett avgörande sätt bidrog till världskrigets utbrott.

*

De ryska arbetarna reste sig vid krigsutbrottet sommaren 1914 i lokala rörelser till protest mot kriget. Men proletariatets protester kvävdes i blod av den krigsrusiga bourgeoisins och av den civila och militära byråkratins horder. Kriget hälsades i själva verket med hänförelse av även den småborgerliga intelligensen och av de borgerliga oppositionspartierna, som slöto förbund med regeringen och hyllade tsarmakten. Även de radikala bondepartierna i duman, ledda av Kerenski, slöto vid krigets utbrott borgfred med förtryckarna. Plechanow, den begåvade grundläggaren av den ryska socialdemokratin, och med honom en rad av revolutionära socialister, gick vilse. De inbillade sig, att ententens imperialistiska kamp var en strid för freden, friheten och demokratin emot den preussiska militarismen. Plechanow, liksom även i viss mån den store anarkisten Krapotkin, blir en av fosterlandsförsvarets, en av segerfredens förkunnare, seende i Tysklands och Österrikes nederlag genom de franska och engelska vapnens seger vägen till revolutionens seger även i Ryssland. Plechanow blir för Rysslands del ett uttryck för den starka socialpatriotiska strömning, som nu griper nästan hela den socialdemokratiska arbetarrörelsen i alla länder. Den Andra Internationalen faller ohjälpligen samman. Endast små obetydliga minoriteter i alla länder upprätthålla över skyttegravarna den internationella arbetarsolidariteten, förkunna det revolutionära kriget mot det kapitalistiska kriget och söka samla proletariatet till ny kamp. I all synnerhet är detta fallet med de ryska bolsjevikerna och internationalisterna. Med Lenin i spetsen, vilken nu reser sig som den stora centrala gestalten i den internationella klasskampen, kastade sig Rysslands bolsjeviker och en liten skara av med dem sympatiserande i andra länder våldsamt mot kriget, mot borgfreden, mot fosterlandsförsvaret. De sträva att avslöja krigets kapitalistiska och imperialistiska karaktär och att rycka maskerna från alla frashjältars ansikten. De förklara, att nederlag och icke seger i kriget för de olika regeringarna skola föda revolutionerna d. v. s. leda till de kapitalistiska klassernas nederlag. Borgarklassens nederlag skall bliva arbetarklassens och revolutionens seger. De revolutionära arbetarna i alla länder måste därför verka för sina respektive fosterlands nederlag. Överallt måste det yttre kriget förvandlas till medborgarkriget. I detta medborgarkrig skall bourgeoisin krossas och över den besegrade kapitalisten, som frambesvor det stora kriget, skola arbetarmassorna räcka varandra händerna över alla landgränser och skyttegravar, återställa freden och lägga grunden till ett nytt samhälle.

Trotsky och de s. k. internationalisterna, riktningen mellan bolsjeviker och mensjeviker, och till vilken hörde en rad av lysande revolutionärer, sammanfattade sin revolutionära taktik i parollerna: ”varken seger eller nederlag” för de kämpande i världskriget utan organiserandet av en internationell arbetarrevolution under kriget. Mensjevikerna, av vilka en del sade sig gilla denna lösen, vände sig dock mot inbördeskriget såsom medlet till freden och till revolutionens seger. Andra mensjeviker ingingo borgfreden.

Med yttersta energi arbetade de ryska revolutionärer, som förblivit sin sak trogna, på att propagera och organisera revolutionen. Från Schweiz och Frankrike, från Tyskland och Österrike, från England och Skandinavien förbereda de den kommande revolutionen. I Skandinavien verka vid denna tid Alexandra Kollontay, Alexander Schlapnikow, Bucharin, Uritsky, Vorovsky, Pjatakow, Larin m. fl. Först i Österrike, senare i Schweiz verka Lenin och Sinowjew, likaså Radek. Trotsky vistas i Paris, Tjitjerin och Litvinow i England, Angelica Balabanow i Italien, senare i Skandinavien. Dessa och många andra av den kommande ryska revolutionens snillrika ledare taga nu jämte Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Friedrich Adler, Rakowsky, Fritz Platten, Kolarow, Zeth Höglund och andra ledningen av den revolutionära kampen mot kriget i skilda länder.

Från de ryska revolutionärerna är det som initiativet utgår till en ny internationell revolutionär organisation och till skapandet av ett nytt internationellt kampprogram. Den sprängda Andra Internationalen, som icke förmått genomföra Baselkongressens (1912) beslut om en proletär resning mot kriget, var praktiskt taget död. I den lilla byn Zimmerwald i Schweiz lägges vid en internationell konferens hösten 1915 med ombud för de revolutionära minoriteterna grunden till den nya Internationalen. De beslut, som här fattades, skulle komma att få en världshistorisk betydelse.

Zimmerwaldkonferensen var besökt av representanter från 11 länder. Officiella ombud hade sänts från de socialdemokratiska partierna i Italien, Ryssland – från såväl bolsjeviker som mensjeviker –, Polen, Rumänien och Bulgarien, i vilka länder de revolutionära riktningarna ägde ett betydande inflytande, samt från ungdomsförbunden i Sverge och Norge, som företräddes av Z. Höglund och Ture Nerman. Från Tyskland, Frankrike och Holland hade de revolutionära partioppositionerna sänt ombud. Englands oavhängiga arbetarparti hade anmält deltagande, men delegaterna kunde ej utverka pass. Från Schweiz deltog en grupp enskilda oppositionella.

Bland de i 'Zimmerwald närvarande voro Lenin, Zinowjew, Axelrod, Bobrow, Radek, Balabanow, Ledebour, Lazzari, Varski, Rakowsky, Kolarow, Roland-Holst och Höglund de mest bekanta. Inom konferensen fanns en höger- och en vänsterriktning. Den senare bestod av de ryska bolsjevikerna, Spartacusgruppen i Tyskland, de polska, bulgariska och skandinaviska representanterna. Denna vänstra grupp önskade först och främst principiell klarhet om krigets orsaker och natur och ett klart ställningstagande till världskriget ur proletär och socialistisk synpunkt och till Internationalens sammanstörtande. För att kunna mobilisera proletariatet till en internationell aktion mot kriget och för freden gällde det att få klarhet över förutsättningarna för den proletära fredskampen. Detta vore stundens bud. Denna kamp måste till sitt innehåll såväl som till sina medel vara revolutionär och finge ej blott inskränka sig till fredsmålet. Den socialistiska fredsaktionen måste vidgas till en kamp för socialismen, en revolutionär kamp mot kapitalismen. Mot det kapitalistiska kriget måste därför sättas det revolutionära kriget. Mot en kommande kapitalistisk fred måste ställas den revolutionära freden, freden genom proletariatets seger över borgarklassen i alla länder. Gentemot vänsterfraktionen framhöll den andra flygeln i Zimmerwald, att vad det nu framförallt gällde, vore att bryta borgfreden mellan kapitalister och arbetare. Man önskade att i första hand få till stånd en paroll, som kunde samla de splittrade delarna av Internationalen. Man befarade på den högra flygelns sida att vänsterriktningens linje ytterligare skulle splittra Internationalen. Vänstern blev i minoritet. Men dess kritik avfärgade sig dock i de beslut och i det manifest, som kom till stånd. Manifestet antogs enhälligt. Det skildrar världskrigets ödeläggelser, framställer imperialismen som krigets djupaste orsak, klarlägger lögnen i det s. k. fosterlandsförsvaret. Manifestet avslöjar kapitalismen såsom krigets upphov. Härefter påvisar det, hur proletärerna i alla länder ledas till slaktbänken, huru de hetsas att döda varandra för kapitalismens skull, huru alla fri- och rättigheter äro trampade under fötterna, huru arbetarledarne

slutit borgfred med kapitalistklassen och krigshjältarne i sina krigförande fosterlands namn, huru de förrått alla de internationella kongressernas beslut och lämnat klasskampens väg, beviljande krediter i parlamenten till krigets förande, inträdande såsom ministrar i de borgerliga regeringarna och mobiliserande arbetarorganisationerna till de härskandes tjänst i kriget. Manifestet förklarar, att dess undertecknare icke stå på den nationella solidaritetens mark samman med utsugarklassen utan på den internationella proletära solidaritetens och klasskampens grund, att de mött samman för att på nytt återknyta de sönderslitna trådarna och kalla arbetarklassen till självbesinning och till kamp för freden, en fred utan annektioner och krigsskadestånd, utan kränkning av något folks rätt och frihet. Manifestet fastslog folkens självbestämmanderätt såsom den orubbliga grundvalen för den kommande freden. Manifestet slutar med följande ord: ”Proletärer i alla länder! Sedan krigets utbrott ha ni ställt er handlingskraft, ert mod, er uthållighet i de härskande klassernas tjänst.

Nu gäller det att träda fram för den egna saken, för socialismens heliga mål, för de undertryckta folkens såväl som för de förslavade klassernas befrielse genom den oförsonliga proletäriska klasskampen. Det är socialisternas i de krigförande länderna uppgift och plikt att med full kraft upptaga denna kamp, socialisternas i de neutrala staterna plikt och uppgift att med alla verksamma medel understödja sina bröder i denna kamp mot det blodiga barbariet. Aldrig i världshistorien har en mera bjudande, en högre, en upphöjdare uppgift förefunnits, och att fylla den skall bli vårt gemensamma verk. Intet offer är för stort, ingen börda för tung att nå detta mål: fred mellan folken. Arbetare och arbeterskor! Mödrar och fäder! Änkor och faderlösa! Sårade och krymplingar! Er alla, som lida av kriget, tillropa vi utöver gränserna, över rykande slagfält, över ödelagda städer och byar: proletärer i alla länder förenen eder!”

Konferensen beslöt även att upprätta ett särskilt organ, ett internationellt aktionscentrum. Detta organ blev den Internationella Socialistiska Kommissionen (I. S. K.), som fick sitt säte först i Bern och sedan i Stockholm med eget sekretariat under Angelica Balabanows ledning och en egen bulletin.

Minoriteten på Zimmerwaldkongressen med de ryska bolsjevikerna i spetsen ville gå vida längre. Denna minoritet sammanslöt sig inom ramen för Zimmerwaldblocket med Lenin som ledare. Zimmerwald-vänstern gav ut en rad av egna paroller mot borgfreden och för medborgarkriget såsom medel till en proletär fred och en proletär revolution. Zimmerwaldvänstern trodde icke på att kunna återförena arbetarklassen på den sönderfallna Andra Internationalens grundval, utan såg enda möjligheten att på den revolutionära klasskampens grund samla världsproletariatet uti skapandet av en ny, en tredje International. Proletariatets revolutionära samling och medborgarkriget såsom medel att besegra det imperialistiska kriget voro de båda huvudtankarna hos Zimmerwaldvänstern, i spetsen för vilken Lenin stod. Zimmerwaldvänstern bibehöll emellertid sambandet med de pacifistiska centerriktningar, som stodo i opposition till de moderata socialdemokraterna. Lenin arbetade ivrigt på att revolutionera dessa pacifistiska element och härigenom slå en kil i borgfreden och samla allt mer betydande delar inom arbetarklassen till aktiv kamp mot kriget och för revolutionen. Lenin trädde vid denna tid i livligare förbindelse även inom den svenska socialdemokratin, som redan vid världskongresserna i Köpenhamn 1910 och Basel 1912 haft känning med de ryska bolsjevikerna. Sålunda deltog den, som skriver detta arbete, i en konferens av vänsterelement under Köpenhamnskongressen, varvid diskuterades utsikterna för en organiserad vänsteropposition inom den Andra Internationalen.

En annan av de paroller, som Lenin vid tiden för Zimmerwaldvänsterns grundande utgav, avsåg att vinna vissa undertryckta nationella undertryckta nationella minoriteter såsom tillfälliga bundsförvanter åt det revolutionära proletariatet. Vid denna tid ägnade Lenin även stort intresse åt att åstadkomma ett förbund av internationell måttstock mellan den fattiga bondeklassen och industriarbetarklassen. I förbund mellan arbetarklassen och den fattigare

bondeklassen, de undertryckta folken och stormaktskolonierna såg Lenin vägen till en segerrik världsrevolution. Världsrevolutionen som svar på världskriget blev Zimmerwaldvänsterns djärva tanke.

Zimmerwaldkongressen vann stark anslutning i alla länder. En rad av socialistiska partier, socialistiska oppositionsgrupper, fackföreningar etc. instämde i det manifest, kongressen utsänt. De av borgfreden bundna arbetarledarne, oavsett vilken sida i världskriget de tillhörde, mobiliserade betydande krafter mot de från Zimmerwald utgångna parollerna. Detta kunde dock icke hindra, att Zimmerwaldrörelsen utbredde sig. På Zimmerwaldkongressens manifest följde sålunda i skilda länder försök av de revolutionära elementen att organisera massaktioner mot kriget, såsom i Tyskland av Spartacusförbundet under Karl Liebknechts och Rosa Luxemburgs ledning, i Italien av socialistiska partiet under Lassari, Balabanow, Serrati, i Holland av den Panekokska riktningen. i Österrike av Friedrich Adler, i England av Mac Lean och hans vänner, i Sverge av det socialdemokratiska ungdomsförbundet med Z. Höglund i spetsen, vilka aktioner ledde till en rad bekanta högförräderiprocesser. Mest energiskt arbetade dock de ryska revolutionärerna. Zimmerwaldkommissionen och dess sekretariat fortsatte under tiden sin upplysande verksamhet. I en rundskrivelse till de anslutna partierna utvecklades Zimmerwalddrörelsens uppgifter på följande sätt: ”I kampen mot kriget kan den avgörande verkan blott åstadkommas av arbetarmassorna själva i alla länder. Nu, då katastrofens följder i all sin förfärlighet gå ut över arbetarklassen i alla länder, krigförande såväl som neutrala, och åstadkomma allt värre härjningar, måste proletariatets motstånd organiseras. Detta motstånd måste utgå från en samling av de proletära krafterna utan hänsyn till det strategiska läget. Krigskrediten måste förvägras och varje frivilligt deltagande från arbetarnas sida i de landsförsvaret tjänande organisationerna förhindras. Det måste krävas att socialistiska ministrar utträda ur borgerliga ministärer, att socialistiska riksdagsmän resolut bryta borgfreden. Aktionen måste utmynna i en öppen ekonomisk och politisk kamp av massorna mot de härskande klasserna och deras regeringar.”

Som framgår av den sista satsen betyder denna utveckling inom Zimmerwaldrörelsen en utveckling i revolutionär riktning. Denna revolutionära utveckling kom ännu klarare till synes vid Zimmerwaldrörelsens andra kongress, som hölls i Kienthal i Schweiz i april 1916. Kongressens uppgift gällde dryftande av fredsproblemet. Det gällde att skapa en självständig kamp av arbetarmassorna mot kriget och mot de härskande klasserna. Den klarhet över krigets väsen och förutsättningarne för en varaktig fred, som ej ernåtts vid Zimmerwald-kongressen, gällde det nu att åstadkomma. Det var särskilt för Zimmerwalds vänstra flygel av synnerlig vikt att fastställa allmänna grundsatser och riktlinjer i dessa frågor. Kienthalkongressen och den på denna antagna resolutionen leder också utvecklingen in på en revolutionär linje. Resolutionen fastslår först kapitalismen, imperialismen och feodalismens kvarlevor såsom krigets orsaker. påvisar vidare krigets verkliga mål: en ny uppdelning av kolonierna, nya marknader åt kapitalet. Världskrigets kapitalistiska natur kräver därför medel och metoder, som träffa krigets orsak, kapitalismen och det borgerliga samhället. Resolutionen vänder sig i anslutning härtill emot alla borgerliga och pacifistiska fredslösningar. En varaktig fred kan åstadkommas allenast genom att massorna störta det kapitalistiska samhället. Proletariatet måste träda upp på skådeplatsen och självt handla. Såsom proletariatets mål utger kongressen parollen: erövrandet av den politiska makten och avskaffandet av den kapitalistiska egendomen. Den varaktiga freden blir först en frukt av den segrande socialismen. Manifestet slutar med följande ord: ”Upp till kamp ni folk, som man ruinerar och dödar! Mod! Tänk på, att ni är flertalet, och om ni vill kan vara makten. Regeringarna böra få veta, att i alla länder hatet mot kriget och viljan till social vedergällning växer. Då skall folkfreden närma sig. Ned med kriget, leve freden, den omedelbara freden utan annektioner! Leve den internationella socialismen!”

Ännu starkare anklang än Zimmerwaldmanifestet vann detta Kienthalmanifest. Dess paroller: Fred utan annexioner och kontributioner, självbestämningsrätt åt alla folk! blevo snart fältrop för hela den aktiva arbetarklassen. Dess lösen trängde in i stora lager av småborgarklassen. I alla länder men framförallt i Ryssland vunno Zimmerwaldrörelsens paroller det starkaste gehör. De kommo att utöva ett betydande inflytande på massorna.

*

Världskriget, som börjats med så stora förhoppningar hos den ryska överklassen, går emellertid efter några tillfälliga framgångar i början av kriget illa för Ryssland. Fruktansvärda nederlag följa slag i slag under hela 1915. De ryska generalerna, som skrutit med att de skulle inom några månader stå i Berlin, Wien och Budapest, slå i stället till reträtt. Tsararméerna göra oerhörda förluster i fångar och material. Epidemier och svält sälla sig till nederlagen. Väldiga brister i den militära organisationen, förplägnaden etc. upptäckas. Kriget avslöjar den tsaristiska korruptionen i en utsträckning, som verkar nästan förkrossande på de få hederliga elementen inom den ryska överklassnationen. Det moraliska motståndet sönderbrytes. Polen, Litauen erövras av fienden. En del framgångar under 1916 sluta i ännu fruktansvärdare nederlag med nya våldsamma förluster av krigsmaterial. De ryska arméerna sakna snart vapen och ammunition. Transportmedlen råka i olag. Provianttillförseln till arméerna försvåras. Tecken till utmattning och oro yppa sig inom hären. Bakom fronten är tillståndet icke bättre. För industrierna inträder brist på kol och andra viktiga produktionsförnödenheter. Produktionen avtar oavlåtligen: kol-, järn-, textil-, läder- och sädesproduktionen minskar. Handeln stagnerar. Tillförseln utifrån av viktiga förnödenheter försvåras i högsta grad. Livsmedelstillförseln till städerna försvåras. Bönderna gömma säden. Livsmedelskriser avlösa varandra. Kommunikationerna råka i olag även bakom fronten. Järnvägarnas kapacitet avtar. Dyrtiden tilltar. Statsskulden växer oerhört. För att få pängar till de enorma krigsutgifterna lånar Ryssland väldiga summor i utlandet. Som säkerheter skaffar sig det franska, engelska och belgiska finanskapitalet den ekonomiska makten och exploateringsrätten över nya ryska marknader, naturrikedomar, industrier. Det främmande storkapitalet formligen slukar Ryssland. Men i form av blandade bolag och truster för att också allt fastare binda den ryska bourgeoisin vid sin gyllene vagn. Urals gruvor, Kaukasiens Oljefält, Sibiriens guld, Altai's järn och bly, norra Rysslands skogar komma i engelska händer. Amerikas miljardärer taga platina- och koppargruvorna. Frankrikes bankirer erövra banker, järnvägar, kommunala företag. Redan innan kriget ännu var förklarat, dryftade ryska och fransk-engelska bankirer, hur man skulle bäst kunna utnyttja det kommande kriget för exploatering av de ryska naturrikedomarna. Med de växande skulderna följer växande skatter. De ryska finansmännen, industriidkare, som arbeta för armén, leverantörerna, godsägarne förtjäna enorma belopp och lura staten på skatterna, men bonden och arbetaren få bära alla bördorna. Bland arbetare och bönder breder sig därför ett växande missnöje. De revolutionära partierna och grupperna finna allt starkare gehör för sin förkunnelse. Det revolutionära arbetet tar en allt mer organiserad form. Småborgarklassen börjar lida av det tillstånd kriget skapat och vaknar upp ur sin patriotiska slummer. Storborgarklassen blir alltmera orolig inför utsikterna till ett förlorat krig, som kanske kan föra en revolution med sig, med konfiskation av alla de vunna rikedomarne. Den söker en syndabock: tsarismen och den odugliga byråkratin. Ovädersmolnen torna upp sig allt fruktansvärdare. I fjärran höres en mullrande åska. Ett väldigare utbrott än någonsin synes hota.

2. Vid revolutionens brant

Inom vissa kretsar av den ryska aristokratin hade funnits starka sympatier för ett förbund mellan Ryssland och Tyskland. Dessa kretsar hade även haft starka försänkningar i det ryska kejsarhovet. Det allt starkare inflytandet av det franska, engelska, belgiska och amerikanska

finanskapitalet, som uppbar den fransk-ryska alliansen och sedan ententen, hade emellertid undanträngt det tyska partiet i Ryssland från den gamla hegemonin. Vid krigsutbrottet befann sig det tyska inflytandet i en vågdal trots försänkningarna hos den baltiska adeln och en del av officerskåren. De imperialistiska intressena, det patriotiska ruset inför utsikten att kunna på särskilt Österrikes och Turkiets bekostnad med hjälp av västmakterna ofantligt utvidga Ryssland och stärka det ryska inflytandet i världen jämte förhoppningarna på ett enormt krigsbyte hade under krigets första skede alldeles undanträngt de tyska kretsarnas inflytande. Men allt eftersom kriget tog en olycklig vändning och utsikterna till seger förmörkades, medan samtidigt revolutionsfaran växte, vände sig bladet ånyo inom inflytelserika byråkrat- och hovkretsar. De tyska kretsarnas inflytande växte. När därtill kom att de hotande svårigheterna inom landet, jäsningen och missnöjet inom arbetar- och bondeklasserna icke kunde betvingas, uppdöko tankar på separatfred mellan Tyskland och Ryssland. Dessa separatfredssträvanden underblåstes från Berlin genom inflytelserika tyska agenter, som icke underläto att framhålla faran för den ryska monarkin av en revolution såsom en följd av nederlagen och kriserna i landets inre liv. Separatfredstankarna hade så småningom trängt ända upp i regeringen, där de framför allt uppburos av män sådana som ministerpresidenten Stürmer, inrikesministern Protopopow och andra. Även i armén hade separatfreden ivriga anhängare. Dessa strävandens inflytelserikaste bärare befunno sig dock vid själva kejsarhovet. Här var framförallt munken Rasputin ivrigt verksam och vid hans sida kejsarinnan Alexandra, född prinsessa av Hessen.

Den inflytelserika ställning, Rasputin intog vid det ryska kejsarhovet, är i många avseenden märklig. Här möta vi den rena medeltiden. Ursprungligen en okunnig, vidskeplig och liderlig bonde, som förlorat allt anseende i sin egen by, hade Rasputin ingått i ett kloster, där han fortsatte sitt utsvävande liv. Han hade en utomordentlig förmåga att slå an på enfaldiga kvinnor. Dessutom förstod han att vinna inflytande hos sina överordnade och särskilt att utnyttja vissa kretsars tro på hans förmåga att göra underverk. Genom en rad av grova bedrägerier lyckades han ge sig en nimbus av undergörare. Efterhand kom han till Petersburg. Trots sin okunnighet, sitt smutsiga och vanvårdade yttre lyckades han genom att skickligt utnyttja sina erotiska och mirakelreligiösa färdigheter i en degenerad miljö vinna inflytande inom de högsta aristokratiska kretsar. Ryktet om Rasputins underverk, som han icke försummade att själv framställa såsom nådebevis från höjden på grund av hans stora helighet, i förening med de sexuella utsvävningar, som frodades bland hovet närstående aristokratiska kvinnokretsar, och som han hänsynslöst utnyttjade, förde honom snart till själva kejsarhovet, där de om makten stridande ligorna fräckt utnyttjade honom. Vid detta hov trivdes religiös vidskepelse lika mycket som moralisk depravation. Rasputin lyckades särskilt vinna kejsarinnans bevågenhet dels genom att inbilla den bi-gotta härskarinnan, att han genom sitt inflytande i himmelen ägde särskilda förutsättningar att kunna bota hennes son, den unge arvfursten Aleksej, som led av den s. k. blödaresjukan. Rasputin lyckades så småningom vinna en nästan hypnotisk makt över kejsarinnan och genom denna även över tsaren. Han störtade ministärer och generaler. Han dikterade befordringar och utdelade adelskap, och även mycket mäktiga statens funktionärer sågo i Rasputin det starkaste medlet att kunna öva inflytande hos tsarparet. Både tsaren och kejsarinnan hyste den uppfattningen, att Rasputin var sänd av Gud som en himmelens ambassadör vid deras hov. Han fick en hel våning till sitt förfogande i Tsarskoje Selo, kejsarslottet utanför Petersburg. Hans makt vid hovet ökades oavlåtligt. Kejsarinnan sökte till och med göra honom till en slags vice överbefälhavare över armén och utverkade tsarens löfte att sända honom till fronten för att vara behjälplig med att leda krigsoperationerna. På ett telegram från kejsarinnan till överbefälhavaren, storfurst Nikolaj Nikolajewitch, med förfrågan, när Rasputin kunde fara, lär den förre ha svarat, att mannen var välkommen när som helst. ”Galgen är i ordning”, tillade han. Sann eller icke ger denna historia en god bild av, hur hovet ansåg kriget bäst kunna föras. Rasputin föredrog

emellertid att icke fara till fronten. Storfurst Nikolaj blev dock icke gammal som överbefälhavare. Denna post övertog tsaren själv. Kejsarinnans brev visa, att detta skedde på munkens tillskyndan.

När Rasputin, som alltmer blev ett redskap i det tyska partiets händer, såg krigets hotande följder och fann, huru den inre jäsningen tilltog, blev han mycket betänksam och övergick så småningom till att varna för krigets fortsättande och förkunnade allt kraftigare, att man måste se till att få ett slut på kriget. Han blev ett allt mäktigare språkrör för grupperna omkring Stürmer och Protopopow.

Man försökte flera gånger röja Rasputin ur vägen. Inrikesministern Chostow, högste chefen för polisen och ochranan, sökte, då Rasputins inflytande hotade att bli allt för farligt för konkurrenterna, genom en mellanhand förmå en munk vid namn Iliodor att mörda Rasputin. Planen upptäcktes emellertid. Inrikesministern blev avskedad och förvisad från huvudstaden. Rasputin steg ytterligare i inflytande vid hovet. Han arbetade nu allt ivrigare på en separatfred mellan Tyskland och Ryssland och blev alltmera hatad av krigspartiet och av ententens ambassadörer. Planer att bortföra honom uppgöras och sammansvärjningar ingås, men hans ställning även inom den hemliga polisen är så stark, att han är lika väl skyddad som kejsarfamiljen.

Rasputin var ytterst reaktionär i politiska ting och hans uppfattning sammanfaller alldeles med kejsarinnans, som också i sina brev till tsaren, efter samråd med Rasputin ideligen inskärper att han, tsaren, måste ”lära alla att darra för sig”, att han ”måste gå i Peter den Stores, Ivan den Förskräckliges och kejsar Pauls fotspår, krossande alla under sig”. Hon manar till den mest reaktionära och brutala politik. Hon avråder från varje tillmötesgående mot folkviljan. Hon råder till att avlägsna alla liberala element. Hon förhärligar självhärskarmakten såsom den ”av Gud bestämda styrelsen för Ryssland”. Hon hatar duman och påyrkar dess bortskickande. Hon råder att stärka polisen och ge den ökad maktbefogenhet. Hon manar att med våld slå ned varje frihetsrörelse. Och hennes och hennes vän Rasputins inflytande över den svage, obegåvade och vacklande tsaren är påtagligt.

Krigspartiet, som under ententediplomaternas tryck söker röja väg för en mindre reaktionär kurs i förhoppning att härigenom kunna få bättre fart i kriget från Rysslands sida, organiserar ett allt starkare motstånd mot Rasputins inflytande. Inom en del kretsar uppstår till och med tanken på att genom ett tronskifte göra sig kvitt den smutsige munkens inflytande, kejsarinnans intriger och tsarens vankelmod. Dessa i själva verket icke mindre reaktionära, blott en smula klokare kretsar se i storfurst Nikolaj, som kejsarinnan och Rasputin hatade, eller i storfurst Mikael, som hade större sympatier i liberala kretsar, den rätta härskaren. En del militärer och ett par storfurstar förbereda även en statskupp, men kejsarinnan och Rasputin komma komplotten på spåren. En del av de mot Rasputin fientliga kretsarna lyckas emellertid omsider röja honom ur vägen. En krets av unga aristokrater med furst Joussupow i spetsen, vilka stå i förbindelse med ententens agenter, locka en natt Rasputin till en fest under förespegling bland annat, att han där skulle träffa kvinnor ur den högsta aristokratin, som gärna ville göra hans närmare bekantskap. När festen pågått en stund omringades Rasputin av de sammansvurne och mördades, varefter hans lik stoppades i en säck och i en droska fördes ut till en av Petersburgs kanaler, där det kastades och efter någon tid återfanns. Detta inträffade vid årsskiftet 1916-1917.

Mordet på Rasputin väckte en oerhörd uppmärksamhet. Kejsarinnan misstänkte krigspartiet och de liberala elementen för mordet och hennes förbittring mot dessa element tilltog. Hon skärpte ännu mera sin kamp mot storfurstepartiet och ententeambassadörerna.

I början av januari 1917 skedde en förändring av regeringskursen i ytterligare reaktionär riktning. Som ministerpresident utnämndes Galitsyn, ett av Plewes kreatur, förutvarande guver-

nör i Twer, där han gjort sig känd för ett hänsynslöst bekämpande av semstvostyrelsen. Även andra ministerombyten ägde rum. Bl. a. blev en av kejsarinnans vänner, general Bjeljajew, krigsminister. Yttersta högern stärktes ytterligare genom en kejserlig ukas, varigenom riksrådet utökades med 18 reaktionära medlemmar, så att högern fick en majoritet på 12 röster. Valen 1916, som förnyade hälften av riksrådet, hade givit en liberal majoritet. Till riksrådspresident utnämndes förre justitieministern Sjtjeglovitow, en av den yttersta reaktionens män. Ungefär samtidigt annulerades de kommunala valen i Moskwa, vilka resulterat i seger för progressisterna och socialisterna. Kejsarinnan och det tyska partiet hatade och fruktade även duman trots dennas reaktionära läggning. Man lyckades också förmå tsaren att genom en särskild ukas ajournera dumans och riksrådets öppnande från den 25 januari till den 27 februari.

Rasputin och kejsarinnan voro emellertid endast verktyg i den adliga byråkratins händer, som anlitade alla medel och vägar för att bevara sin makt. Att vi dröjt vid dessa fenomen är endast för att ge en illustration till den upplösningsprocess, i vilken den halvfeodala samhällsordningen i Ryssland befann sig. Det hotande nederlaget lösgjorde alla band och drev de om makten kämpande grupperna och kotterierna inom den ryska överklassen till en inbördes kamp genom intriger och machinationer av värsta slag. Inför detta kaos hos den feodala diktaturens ledande kretsar är det som den egentliga bourgeoisin söker allehanda utvägar att genom en maktförflyttning inom det samhällsbevarande blocket undgå nederlaget i kriget och revolutionen. Den liberala bourgeoisin söker anknytning till de partilösa, efterblivna arbetarne och söker draga över på sin sida de moderata socialisterna. Detta steg motiveras även av dess växande fruktan för revolutionen, som den ser nalkas, utan att den vet hur den skall kunna hindra eller bemästra, moderera eller leda den, om den blir oundviklig. Den bildar av dumans mellanpartier ett progressistiskt block på 300 dumaledamöter: kadetter, oktobrister, nationalister. Den skapar krigsindustri-kommittéer och sociala välfärdsinrättningar med platser och poster även för arbetare för att på detta sätt vinna och binda dessa. Den inbjuder moderata socialister att bli dess journalister, förläggare, skriftställare, sekreterare. Den sträcker sin skyddande hand över kooperationen. Hela dess diktan och traktan går ut på tvenne ting: att vinna kriget och försäkra sig mot revolutionen, d. v. s. i båda fallen att rädda sitt byte. Men den är i ständig villrådighet om, hur man säkrast skall kunna gardera sig mot de faror, som hota, och den vacklar från den ena vägen till den andra. Bourgeoisin saknade liksom den feodala byråkratin, ehuru ej i så hög grad som denna, ännu klara politiska linjer, genomtänkt handlingsprogram, fasta ledande viljor och verkliga statsmän.

Under hösten 1916 hade en del av mensjevikerna i förbund med vissa grupper av den liberala borgarklassen sökt organisera en opinion emot den härskande regimen, men utan att ange några revolutionära mål och huvudsakligen syftande till ett stärkande av dumans ställning och särskilt av det progressistiska blocket inom duman. Även internationalisterna och bolsjevikerna utövade vid denna tid en allt livligare verksamhet. Framförallt i avsikt att klarlägga för arbetarklassen de linjer, som Zimmerwald- och Kienthal-kongresserna uppdragit och med den motivering som Zimmerwaldförbundets vänstra flygel alltifrån början givit åt denna rörelse. Denna höstkampanj 1916, som ryckte arbetarna med sig i ganska stor utsträckning, ledde emellertid icke till något omedelbart resultat. Fastmer tilltog reaktionen. Duman förmådde heller icke rycka upp sig till någon som helst effektiv kamp, vilket var helt naturligt med dess sammansättning. Dess vänsterledare nöjde sig med att bedriva intriger tillsammans med ententens utskickade, i syfte att få till stånd en parlamentarisk regim och möjligen ett tronskifte med bibehållande av tsardömet och dynastin.

Inom de diplomatiska ententekretsarne funnos emellertid även motståndare till varje rubbning av det bestående ryska systemet. Ty man befarade, att även den minsta lilla ruckning skulle komma hela den maskstungna kolossen att falla samman, varigenom Ryssland skulle bli oförmöget att fortsätta kriget. Dessa diplomater verkade för att med alla medel befästa

tsardömet sådant det var, medan andra lika livligt understödde konspirationerna för en konstitution eller ett tronskifte för att därigenom undgå en fullständig omvälvning. Detta var i synnerhet den engelska diplomatins linje.

Denna höstkampanj visade, såsom Schlapnikow i sina intressanta memoarer – vars källmaterial författaren delvis följer – framhållit för de breda lagren av efterblivna arbetare, att de metoder, som hittills anlitats för en regimförändring, icke ledde till målet. Den reaktionära byråkratin gav ingalunda vika varken för liberalernas eller de reformistiska bondeledarnas ordsvall eller för mensjevikernas kritik i duman eller annorstädes. Kursen lades blott starkare åt höger, och hovkretsarne skärpte blott ytterligare sitt motstånd mot varje framsteg. Den tiden var förbi, då kritikens vapen kunde något åstadkomma. För arbetaremassorna stod det allt klarare, att vapnens kritik allena kunde medföra en lösning. Inom aristokratin och storborgarklassen växte emellertid förvirringen. Tendenserna till upplösning inom de borgerliga klasserna göra sig särskilt märkbara under hösten 1916. Otaliga kotterier bildas. Den ena gruppen intrigerar mot den andra; det ena kotteriet bekämpar det andra. Någon enhetlig linje förefinnes icke. Ingen enda stor personlighet höjer sig över intrigörernas massa.

Den illegala litteraturen får en allt vidsträcktare spridning vid denna tidpunkt. Särskilt uppstår en omfattande underjordisk skriftspridning om aktionerna i duman och senaten. Brev från liberala och socialistiska ledare spridas i kopior över hela landet. Resolutioner från adelsmöten, semstvostyrelser, handels- och industrisällskap cirkulera överallt, somliga av dessa innehållande en mycket skarp kritik av statsledningen. Upproriska skrifter insmugglas och tryckas. Zimmerwald- och Kienthalkongressernas manifest nå en stor spridning. Inom bondefolkningen uppstår en allt starkare rörelse, gynnad av allehanda rykten, som spridas med vindens hastighet över hela landet. De berätta om nederlag vid fronterna, soldaternas hunger, städernas svält, upplösning och förvirring bland de ledande krafterna etc. Allt detta utövar en starkt nedbrytande verkan på tsarregimen, som vid denna tid förlorar sin sista auktoritet hos befolkningen. Varken den censurerade pressen, den hemliga polisen eller den ortodoxa kyrkan förmå längre upprätthålla den vacklande tilltron till den härskande makten. Fastmer börja upplösningstendenser visa sig även inom dessa institutioner. Ett särskilt ödesdigert inflytande hos folket utöva ryktena om förräderi såväl inom regeringen som inom armén. Dessa rykten framkalla stor rörelse även bland soldaterna vid fronten, som i ett organiserat förräderi från härledningens sida sågo orsakerna till de förkrossande nederlagen. Anklagelserna mot hovet och krigsledningen för förrädiska stämplingar med fienden kommo fram även i en del dumaledamöters tal och hemliga brev och skärpte ytterligare oron och nedbröto den härskande kastens ansträngningar att bemästra utvecklingen. Rykten om soldatmyterier cirkulerade överallt och som grund till dessa myterier angåvos städse förräderi från befälets sida.

En allmän dragning åt vänster gör sig under hösten märkbar såväl inom duman som framförallt bland arbetarna i S:t Petersburg eller som landets huvudstad från krigsutbrottet heter Petrograd. Massorna börja visa allt starkare sympatier för revolutionära mål. Mångenstädes kräva de partilösa massorna en skärpt kamp mot tsarregeringen. Strejkerna tilltaga och politiska krav uppställas allt oftare, alldeles som händelsen var 1905. Visserligen uppnåddes icke nu de politiska målen för dessa strejker, men den skärpta klasskampen visade på en stämning som icke förefunnits bland massorna sedan 1905 års revolution. Mångenstädes kan man nu bland arbetarna höra krav på effektivare kampmetoder än strejker. Striderna utvidgas till att omfatta ej blott arbetsplatserna utan även gator och torg. Demonstrationer, visserligen ännu tämligen oordnade och alltid spontana, bli allt vanligare. Till dessa gatudemonstrationer ansluta sig icke sällan även soldater, som börja visa ett allt livligare intresse för de politiska frågorna. I all synnerhet gör sig en allt starkare fredslängtan märkbar bland de soldater, som kommit från bondebyarna och som tillhöra den till städerna förlagda reserven.

Sådana gatudemonstrationer hade icke förekommit under hela kriget förrän år 1916. Det stod icke att taga fel på, vad denna rörelse betydde. Både de liberala och de socialistiska partierna sysselsatte sig också ingående med densamma. De socialdemokratiska cellerna på verkstäder och arbetsplatser skyndade sig att taga ledningen av den nya rörelsen. Bolsjevikernas centralkommitté, som illegalt verkade i Petrograd, behandlade ingående arbetarnas politiska demonstrationer, dessas konsekvenser och sätten att kunna samla och leda dem till mera avgörande aktioner mot självhärskarmakten. Bolsjevikernas ledning beslöt att söka organisera rörelsen till fastare form. Mensjevikernas vänstra flygel liksom även internationalisterna ägnade sig huvudsakligen åt agitationen och spridde en rad av upprop. Arbetarna beslöto att förbereda en stor gatudemonstration till den 22 (9) jan. det nya året. Denna dag hade sedan den blodiga söndagen 1905 alltid firats av arbetarna såsom en minnesdag. Även i Moskva förbereddes gatudemonstrationer till denna dag. Bland bolsjevikernas ledare, som organiserade flera av dessa demonstrationer, voro Schlapnikow, Gutjkow, Jevdokimow, Kajurow, Schmidt, Antipow, Tjugurin, Tolmatjew, Skorochodow m. fl. Bolsjevikerna arbetade på att denna dag få till stånd en omfattande arbetsnedläggelse jämte stora gatudemonstrationer inom hela Moskwas och Petrograds industriområden.

INTERNATIONALISTERNAS UPPROP TILL RYSSLANDS ARBETARE FÖRE DEN 22 (9) JANUARI 1917.

Ryska Soc.-dem. Arbetarpartiet.

Proletärer i alla länder, förenen eder!

Kamrater-arbetare! Det är redan tredje gången som vi fira den 22 (9) jan., vår stora minnesdag, under det av bourgeoisin och regeringen organiserade blodiga krigets skugga. På tredje året rasar kriget. På tredje året sänder regeringen miljoner och alltjämt miljoner av det arbetande folket ut till en ärelös död på avlägsna fronter, i smutsiga skyttegravar, där de förgås av hunger och käld eller dö i kamp mot kamrater-arbetare, som icke gjort oss något ont. För vad – frågar man – skola arbetarna i alla länder sticka och skjuta ihjäl varandra? För vilket ändamål har halva Europas manliga befolkning mördats, stympats, utrotats? I harmonisk kör svara oss tidningsskribenterna – bourgeoisins lakejer – att kriget föres för Rätten och Sanningen. – För Jämlikhet och Broderskap mellan alla folk sticka miljoner människor ihjäl varandra... Kamrater! De ljuga och dölja sanningen! Däri ligger just faran, att man ljuger och bedrager er... På folkens okunnighet och splittring bygga de härskande klasserna sin makt och rikedom! Endast på grund av sin okunnighet kunde våra bröder i vapenrocken den 9 jan. 1905 skjuta på det upproriska proletariatet framför Vinterpalatset. Med bajonetter, nagajkor och kulor undertrycktes den första ryska revolutionen. ”Spar ej på patronerna!” löd Trepows order. Det är på vår splittring, kamrater, som hela självhärskardömet vilar. Men nu ha vi 12 års erfarenhet! Denna gång skall bourgeoisin icke lura oss! Må vi minnas, att kriget ej föres för rätt och rättvisa, utan för ”industrins välstånd”, såsom de borgerliga tidningarna själva förkunna. Kamrater, soldater, ni dö för bourgeosins profit. Bourgeoisin bryr sig föga om fosterlandet. Samma glupska aptit leder bourgeoisin i alla länder. Det är icke längre ett försvarskrig, utan anfallskrig. För att försvaga arbetarklassens motstånd manar bourgeoisin i alla länder till patriotism, till fosterlandets försvar. Vi försvara också fosterlandet, men ej mot en yttre, utan inre fiende – det tsaristiska självhärskardömet, en banditliga, som ställt till kriget, ett mördarband, som bedrager folket. -- ”Bort med händerna!” skola vi ropa till dessa förrädare bland våra egna led, – medlemmarna i krigs-industrikommittéerna, som, glömska av vårt klassmedvetande, mana oss till samarbete med bourgeoisin. De ha blivit bourgeoisies lydiga drängar. Förut talade de om en ”medborgarefred” (borgfred), och nu mana de proletariatet till samarbete med bourgeoisin i dess kamp mot regeringen. Men de glömma, att bourgeoisin med furst Lvow och Miljukow i spetsen icke bekämpar den bestående regimen,

utan enskilda personer, som ej förstått att väl organisera ett segerrikt rövaretåg och ej kunnat skaffa Ryssland Konstantinopel och Indien. De ha glömt, att Miljukow förenar sig med Gutchkow för att kämpa mot revolutionen, för att skydda den fallfärdiga monarkin. Vi få endast lita på oss själva, endast hos arbetarna, bönderna och soldaterna finnes hjälp att vänta. Därför framåt, kamrater, på klasskampens väg. Ännu ha vi ej löst våra proletära uppgifter, ännu ha ej uppfyllts våra krav. Ej ensamma, utan förenade, med hela det int. proletariatet, skola vi segra i vår kamp för socialismen, för ett nytt liv. För närvarande är vår uppgift att skapa en mäktig partiorganisation. Vi, bolsjeviker och mensjeviker, mana er, kamrater, att skapa ett enat soc.-d. arbetarparti, så att ett enat och starkt proletariat, stödjande sig på en revolutionär armé, kan sätta upp sin makt mot adeln och byråkratin, störta den genomruttna polisregimen, och på dess ruiner skapa en demokratisk republik. Kamrater, hämndens timma är nära, domen och uppgörelsen med den korrumperade regeringen. I dag sluta vi våra led tätare och ropa: Hämd över förtryckarna! Död åt tyrannerna! Allmän strejk den 22 (9) januari. Framåt, kamrater! Anordna möten, protestera mot kriget! Leve den demokratiska republiken! Leve proletariatets internationella solidaritet! Leve ett enat soc.-dem. arbetarparti!

Jan. 1917.

INTERNATIONELLA PETROGRADKOMMITTÉN.

Vid denna tid lyckades emellertid polisen att få reda på bolsjevikernas hemliga tryckeri och beslagtaga detsamma. Detta försatte bolsjevikernas Petrograd-kommitté i ett svårt läge. Under december månad måste nämligen flygbladen tryckas för att vara färdiga i tid före demonstrationen, därest denna skulle få den anslutning, som man önskade. Antipow lyckades också att få flygbladen och tidningarna tryckta genom att med vapenmakt sätta sig i besittning av ett boktryckeri. Detta var natten till den 30 december (12 jan.) Större delen av denna litteratur blev dock om morgonen beslagtagen av polisen. Emellertid lyckades det dock bolsjevikerna i Petrograd att på annat sätt få en del av sin litteratur tryckt.

I Moskwa förbereddes som nämnts likaledes gatudemonstrationer till den 22 jan. Bolsjevikernas ledare i Moskwa voro vid denna tid utom Schlapniko\v, som representerade centralkommittén, Obolenski, Smidowitch, Nogin, Skwortsow, Olminski m. fl. I fabriksdistrikten vidtogos förberedelser för den 22 jan.-aktionen, och stämningen bland arbetarna i Moskwa var lika agressiv som i Petrograd. Vid denna tid inträffade det förut omnämnda mordet på Rasputin. Det blev inom inflytelserika borgarkretsar liktydigt med en statsvälvning, ökade förvirringen i regeringskretsarna och gav ny näring åt den allmänna oron.

Såväl i Petrograd som framförallt i Moskwa hade mensjevikerna vid denna tid nått fram till ett ganska betydande inflytande och visade en växande aktivitet. De sökte emellertid samverkan med borgerliga vänsterkretsar och tillbakavisade i regel samverkan med bolsjevikerna.

Det revolutionära arbetet försvårades i hög grad av brist på penningmedel. Detta var framförallt fallet med bolsjevikerna. Stora tjänster gjordes icke blott mensjevikerna utan även bolsjevikerna vid denna tid av Maksim Gorki och Ladyschnikow, vilka understödde även med penningmedel. På grund av den dåliga ekonomin kunde den bolsjevikinka centralledningen inom Ryssland icke, såsom från början hade varit avsikten, organisera en aktion över hela ryska riket till den 22 januari utan nöjde sig med att koncentrera sina krafter på tre centra i landet, nämligen Petrograd, Moskwa och Iwanovo-Voznesensk, i förhoppning att rörelsen i dessa städer genom arbetarnes indirekta förbindelser skulle bliva bekant även i andra delar av landet. Även internationalisterna och en del av mensjevikerna arbetade för att få till stånd ett utbrott av missnöjet till den 22 jan., medan återigen en annan del av mensjevikerna ville förlägga demonstrationerna till dagen för dumans öppnande den 25 jan.

Den 22 jan. 1917 kom även att betyda en milstolpe i den revolutionära utvecklingen i Ryssland. Omfattande arbetsnedläggelser, gatudemonstrationer och sammanstötningar med polismakten ägde rum denna dag över hela Ryssland, särskilt i de större städerna och gåvo vid handen, att proletariatet befann sig i verklig jäsning. Stämningen vid dessa demonstrationer var revolutionär, icke reformistisk. En märklig omsvängning hade på några månader försiggått i arbetarens uppfattning. Parollerna från dessa demonstrationer voro signalerna till revolutionen.

*

En väldig andel i orsakerna till den tilltagande jäsningen hade den allt svårare livsmedelskrisen i Ryssland och särskilt i de stora industristäderna. Bister dyrtid härskade. Prisstegringen på livsmedel var enorm. Ofta inträffade varubrist, och smyghandeln fick en allt större omfattning. Svårast drabbades arbetarmassorna i industridistrikten. Dyrtiden hade redan 1915 framkallat några strejker och under hela 1916 förekom i Petrograd torgplundringar. Dessa förövades företrädesvis av fattiga arbetarkvinnor, vilka i förbittring över dyrtiden och varubristen läto sin harm få uttryck i direkt aktion på de stora saluplatserna. Den ryska borgarklassen, som förnam ropen från de svältande massorna, sökte även allehanda mer eller mindre odugliga utvägar att bemästra livsmedelskrisen. Sålunda sökte industriidkarne, som fruktade strejker på grund av dyrtiden, organisera tillförseln av livsmedel genom fabrikerna. Men detta ledde blott till att arbetarmassorna även på den vägen exploaterades. Även regeringen sökte ingripa reglerande på prissättningen. Men denna prisreglering omfattade blott minuthandeln. Grosshandeln förblev okontrollerad. Det hela ledde alltså endast till att varorna försvunno ur minuthandeln. Mot regleringen av priset på brödsäd uppreste sig de patriotiska godsägarna, varför tsarregeringen överlämnade åt godsägarna själva och deras förvaltare att ordna befolkningens förseende med livsmedel. Följden vart utomordentligt höga brödpriser, vilket gynnade spekulationen och föranledde spannmålsproducenterna att ligga på förråden i väntan på ytterligare prisstegring. En livsmedelskonferens i sept. 1916 uppdrev ytterligare brödsädesprisen, vilket bidrog till den växande oron bland arbetarmassorna under hösten detta år.

I kampen mot livsmedelskrisen tillsattes särskilda fullmäktige. Kampen mellan intressena hos olika grupper av exploatörer liksom även industrins kamp mot godsägarne om varupriserna förde till ett olidligt tillstånd av osäkerhet och planlöshet. Varje guvernör och varje guvernements livsmedelsfullmäktige handlade utan överläggning med fullmäktige inom andra guvernement. Ingen gemensam plan uppgjordes eller, där den uppgjordes, brydde sig ingen om att följa den. Det ena guvernementet förbjöd utförsel till ett annat guvernement. Den ena delen av landet sökte svälta ut den andra. Bönderna sökte svälta ut städerna och armén för att få slut på kriget. Industrin sökte sko sig på leveranser av allehanda slag. Korruptionen utbredde sig i oerhörd grad. Kommunikationerna stagnerade alltmera. I vissa distrikt funnos somliga tider varken rågmjöl, salt, socker eller fotogén. Det kunde ofta hända, att arbetarna i en fabrik eller på en verkstad måste livnära sig på potatis. I somliga städer stego livsmedelsprisen på kort tid med 75 procent, utan att arbetarnas löner höjdes. Strejker uppstodo och lönerna höjdes, men strax efteråt hade åter priserna stigit väsentligt. Arbetsgivarna begagnade ofta det medlet att ersätta den manliga arbetskraften med kvinno- och barnarbete, som var billigare. Arbetsgivarna sökte även bidraga till uppkomsten av en särskild arbetararistokrati genom att betala frikostiga löner åt en mindre del av särskilt viktiga specialarbetare. På detta sätt hoppades de kunna beröva arbetarmassorna deras bästa ledare och göra dessa solidariska med de kapitalistiska intressena. Sålunda kunde vissa kvalificerade arbetare inom metallindustrien betalas med 19 kr. pr timme, medan grovarbetarna och därmed jämställda fingo nöja sig med 28 öre.

De liberala ledarna sökte utnyttja rörelsen mot dyrtiden för att infånga massorna. De organiserade bl. a. ”Landsbygdens och städernas förbund” med centrum i Moskwa, vilket förbund skulle söka komma de arbetande klasserna till hjälp mot dyrtiden. Som resultat av denna

liberala rörelse uppstod ”Samhällsorganisationernas centrala livsmedelskommitté”, som blev ett centrum för den s. k. sociala kampen mot livsmedelskrisen. Men hela denna sociala kamp utmynnade huvudsakligen i en del angrepp på det byråkratiska maskineriet och åsyftade företrädesvis att uppnå en kompromisslinje mellan industriherrarnas och godsägarnas intressen på konsumenternas bekostnad.

I kampen mot livsmedelskrisen framträdde bland arbetarmassorna tvenne politiska huvudlinjer: den proletärt revolutionära socialdemokratins med bolsjevikerna som avantgarde och den liberalt opportunistiska linjen, som uppbars av de s. k. progressiva borgerliga framstegselementen. Mensjevikerna och socialrevolutionärerna koncentrerade framförallt sitt arbete på och inom de s. k. krigsindustrikommittéerna. I dessa kommittéer sutto även arbetare, flertalet partilösa eller liberala arbetare, med vilka de moderata socialdemokraterna sökte kontakt. De sysselsatte sig huvudsakligen med livsmedelskrisen, allteftersom denna tilltog i omfattning och intensitet. I febr. 1916 höllo dessa krigsindustrikommittéer en kongress, därvid en särskild livsmedelssektion skapades. På dennas sammanträden utkristalliserade sig en särskild arbetargrupp. Denna arbetargrupp framförde sina synpunkter i en resolution, i vilken man spårar även politiska krav och tendenser. Sålunda heter det, att dyrtiden i Ryssland redan före kriget antagit utpräglade former på grund av desorganisationen inom landets produktiva liv, en förvänd finanspolitik samt på grund av de arbetande massornas hopplöshet och dåliga materiella ställning, berövade som de äro organisationsrätt och möjlighet att inverka på arbetslöner och varuutbyte. Vidare förklaras, att kriget särskilt tydligt blottat anarkin såväl inom den privatkapitalistiska produktionen som inom Rysslands ekonomiska och sociala liv. Livsmedelskrisen är därför ett tecken på ett tilltagande kaos inom näringslivet och produktionens annalkande ruin. Detta kaos leder till de allra svåraste förhållanden för arbetarklassen. I punkterna heter det vidare, att bristen på varor inom jordbruket och inom vissa industrier huvudsakligen beror på de låga arbetslönerna, de odrägliga arbetsförhållandena samt frånvaron av arbetsskyddslagar. Detta allt bidrar till att sänka arbetsintensiteten, minska produktionen och leder till arbetarnas flykt från särskilt de efterblivna yrkena. Detta i sin ordning framkallar avbrott i produktionen. Myndigheternas ställning till arbetarfrågorna liksom arbetsköpare, som utsvetta sina arbetare, äro en fara för produktionen, vars viktigaste faktor är den levande arbetskraften. Dyrtiden, som medför en sänkning av den reella arbetslönen, sänker också landets produktionsförmåga, förstör fysiskt den nuvarande generationen och försvagar den kommande. Där arbetslönen verkligen höjts i jämnhöjd med prisstegringen, har denna höjning erhållits genom en sådan intensifiering av arbetet och förlängning av arbetstiden, att denna utsvettning av de kvalificerade arbetarna är liktydig med arbetarklassens försämring över huvud taget. Vidare förklara arbetargruppens delegerade, att den plan, som framlagts till livsmedelsbristens övervinnande kan lämna resultat endast om en radikal förändring genomföres av det nuvarande samhällssystemet och framförallt endast om ett demokratiskt självstyre kommer till stånd. Arbetarklassen måste därför erhålla en rättvis representation inom alla korporationer och alla hinder avlägsnas, som omöjliggöra för arbetarna att organisera sig och sända sina representanter till landets institutioner. Därför måste framförallt skapas ett hela landet omfattande förbund av kooperativa sammanslutningar och ett hela landet omfattande arbetarförbund.

Som synes äro dessa riktlinjer dels reformistiskt dels liberalt färgade. Särskilt märkligt är, att icke ett ord säges om vad som i alldeles särskild grad bidragit till arbetarklassens lidande kriget. Att kriget utelämnades bland orsakerna till den svåra livsmedelskrisen och arbetarnas nödläge, hade sin grund däri, att de liberala borgarelementen fortfarande hoppades på ett segerrikt slut på världskriget och även själva hade sin väldiga anpart i krigets utbrott och fortgång. Även för en stor del av arbetarnas reformistiska ledare var kriget alltjämt heligt och måste föras till ett segerrikt slut. Därför ville och vågade man icke tala om kriget. Man

hoppades även att kunna lugna arbetarna genom att inrikta deras strävanden på en av borgarklassen kontrollerad kooperativ verksamhet och ett arbetarförbund, som skulle samverka med borgarklassens egna organ för krigets förande till de imperialistiska slutmålen. För att ytterligare lugna arbetarne upprättade man inköpscentraler på fabrikerna, gemensamma matsalar vid arbetsplatser och verkstäder.

Men trots alla dessa halvmesyrer och trots den liberala färgen över dessa krav varslade de dock om ett uppvaknande av den ryska arbetarklassens aktivitet. Och liksom 1905 skola vi se, hur hastigt utvecklingen går, hurusom ur de från början beskedliga hemställandena stiga fram allt radikalare politiska krav, hur revolutionen liksom arbetar sig upp ur den borgerliga miljön omkring arbetareklassen.

Liksom 1905 gripa emellertid de olika socialdemokratiska grupperna, framförallt de bolsjevikiska, in för att dels avslöja det otillräckliga i de krav, som de liberalt färgade arbetargrupperna framföra, dels leda in utvecklingen på en revolutionär linje. Sålunda utgav bolsjevikernas centrala Petrogradkommitté en resolution att föreläggas de kooperativa och industriella arbetarorganen och spridde den bland arbetarna genom underjordiska flygblad. I denna resolution heter det, att livsmedelskrisen, som spåras i alla länder, är en oundviklig följd av det pågående kriget, som övergått till ett utmattningskrig, att ett ytterligare förlängande av kriget medför en skärpning av livsmedelskrisen, hungersnöden, fattigdomen och massornas nödtillstånd, att tillståndet i Ryssland ytterligare förvärrats tack vare tsarregimen, som bragt landet till ekonomisk ruin genom att utlämna det åt de kapitalistiska rovriddarnas godtycke och skoningslöst undertrycka varje självverksamhet hos de arbetande massorna, att alla hittills föreslagna medel i kampen mot livsmedelskrisen såsom kooperationen, höjande av arbetslönerna, upprättande av gemensamma matsalar för arbetare etc. blott kunna obetydligt lindra nöden utan att avlägsna dess orsaker, att det enda verkligt effektiva är en kamp mot själva de orsaker, som framkallat krisen, d. v. s. en kamp mot kriget och mot de härskande klasserna, som tänt krigets brand. Uppropet slutar med följande ord: Följaktligen måste vi uppmana den ryska arbetarklassen och hela demokratin till revolutionär kamp mot tsarregeringen, monarkin och de härskande klasserna under parollen: ned med kriget!

Denna och liknande resolutioner antogos på allmänna fabriksmöten vid en mängd större företag. Det visade sig, att bolsjevikerna icke blott marxistiskt riktigt utformat sina paroller utan även taktiskt och psykologiskt träffsäkert bedömt massornas egen uppfattning. Bolsjevikerna voro emellertid ännu organisatoriskt svaga och hade allt för stora svårigheter att övervinna, särskilt då det gällde att med illegal litteratur nå det stora flertalet av arbetarne, för att kunna taga ledningen av den pågående rörelsen och av kampen mot livsmedelskrisen. Ledningen korn därför under denna förberedande period att i väsentlig utsträckning ligga hos den samverkande s. k. demokratin. De liberal-sociala och kooperativa sammanslutningarna nedlade också stor energi i kampen mot livsmedelskrisen, men alla deras bemödanden voro fruktlösa. Brödet blev allt dyrare och försvann ofta ur handeln. Många andra nödvändighetsvaror försvunno också helt och hållet ur den fria marknaden och funnos endast att få till orimliga priser i smyghandeln. Arbetarbefolkningens läge förbättrades därför icke, utan förvärrades och missnöjet spred sig till allt större grupper. Särskilt kraftiga uttryck tog sig detta missnöje bland kvinnorna. Butiksplundringar voro inga sällsyntheter. Smyghandlare överföllos och t. o. m. ihjälslogos. Myndigheterna låtsade ingripa för att stävja den värsta spekulationen, men jobberiet stod ej att utrota. Det antog allt värre former. Regeringen stod maktlös och bourgeoisin varken kunde eller ville göra något allvarligt. Arbetarmassorna lystrade därför alltmera begärligt till de hemliga paroller, som bolsjevikerna genom sina celler och grupper överallt spredo. Kriget såsom orsak till arbetarklassens nödläge trädde allt klarare i dagen även inom massornas medvetande. Kamp mot kriget och mot den härskande klassen, som framkallat kriget, blir fältropet, som ekar och växer bland massorna.

*

Regeringens maktlöshet såväl ifråga om krigföringen som inför den hotande ekonomiska katastrofen i landet, upplösningstendenserna och kotteriernas kamp avspeglade sig i oupphörliga regerings- och ministerkriser, i sammansvärjningar och statskupplaner, i landsförräderitendenser och separatfredsförslag, i en oändlig härva av intriger, minor och kontraminor. De maktägande klasserna och kretsarne operera mot varandra med växande förbittring, en förbittring som tilltager inför den hotande faran av ett yttre och inre sammanbrott. Vi se oro och jäsning överallt. Den 21 jan., dagen före de stora arbetardemonstrationerna, riktade tsaren ett offentligt brev till den nya ministerpresidenten furst Galitsin, vari det hette bl. a.: ”I närvarande kritiska ögonblick äro alla ryssars tankar fästade vid vårt tappra, ärorika försvar, och alla vänta med spänning en avgörande drabbning med fienden. I fullkomlig överensstämmelse med våra trogna allierade hysa vi icke en tanke på fred, förrän avgörande seger vunnits. Jag tror fullt och fast, att det offervilliga ryska folket kommer att göra sin plikt in i det sista. Vårt lands naturliga hjälpkällor äro outtömliga. Av så mycket större betydelse är därför ett effektivt ordnande av livsmedelsfrågan. Jag ålägger därför framförallt regeringen att sörja för såväl min tappra armés behov som för underlättande av livsmedelstillförseln bakom fronten. Problemet med arméns och civilbefolkningens förplägnad kräver samarbete mellan de militära och civila myndigheterna och enhetliga åtgärder av dem. Av stor vikt är också transportens ordnande; på detta område bör ministerrådet i god tid vidtaga definitiva åtgärder.”

Men alla dessa och andra liknande påbud stannade på papperet och avspeglade allenast det hopplösa tillståndet i landet och förvirringen inom de styrande kretsarne. Samtidigt med att tsaren talade om kamp till en avgörande seger, förbereddes i själva verket marken för en separatfred med fienden. Separatfredstendenserna hade slutligen blivit så allmänt bekanta, att ententeregeringarna började bli ytterst oroliga. För att motverka dessa tendenser hade ententeregeringarne föreslagit en särskild konferens för att diskutera krigsläget och förlagt denna till Petrograd, där den öppnades i februari 1917. Utom de med Ryssland förbundna makternas sändebud i Petrograd deltogo från Frankrike kolonialministern Doumergue och general Castelnau, från England lord Milner och lord Revelsduke samt general Wilson, från Italien minister Scialoja. Av särskild betydelse vid denna konferens var lord Milners hemliga mission, som dock blev resultatlös. Han hade av den engelska regeringen, som redan med största bekymmer emotsåg den kommande revolutionen i Ryssland, fått i uppdrag att söka övertala tsaren att uppnå samförstånd med dumans liberala fraktioner. Den engelska regeringen hade sedan länge varit på det klara med den ryska situationens allvar. Den engelske ambassadören i Petrograd, Buchanan, hade lämnat de liberala elementen i Ryssland sitt understöd och hade icke varit främmande ens för tanken på ett tronskifte. Tsaren hade genom den hemliga polisen fått meddelande härom och anförtrott sin familj, att något var i görningen. Lord Milner hade sänts till Petrograd för att söka förebygga en omvälvning, som skulle kunna medföra ett revolutionärt utbrott. Hans mission var därför att åstadkomma en förlikning mellan tsaren och duman, som alltmer kommit under de borgerliga vänsterelementens inflytande och öppet fronderat mot regeringen och hovet. Den engelske lorden tillrådde tsaren att utnämna en inför duman ansvarig ministär. Duman själv fordrade icke så mycket, djupt förankrad som den var i de storborgerliga kretsarna. Däremot stod det klart för den engelska regeringen, att det ryska folket liksom även armén uppställde mera vittgående krav. Tsaren avböjde emellertid på kejsarinnans och de byråkratiska spetsarnes ivriga tillrådan varje förslag i dylik riktning, förklarande att en parlamentarisk regering icke motsvarade den ryska regeringsformen och folkets politiska mogenhet. Milner föreslog då, att tsaren skulle tillsätta en regering, som vore acceptabel för duman, och utrikesministern Sassonow utpekades såsom den lämplige premiärministern. Även detta förslag avböjde tsaren, som icke ville

veta av någon som helst förändring av den reaktionära kursen. Kejsarinnan, hovet, ministrarne, den hemliga polisen uppeggade honom till det kraftigaste motstånd mot varje den ringaste eftergift. Milner gjorde ytterligare några försök att åstadkomma försoning mellan tsaren och duman och underhandlade med olika representanter för de demokratiska partierna. Men alla försök strandade på tsarens envishet. Milner återvände till England med den övertygelsen, att en revolution i Ryssland vore oundviklig. Han förklarade, att intet vore att vänta av tsaren, och att folket självt skulle komma att genomföra en förändring av statsskicket.

3. Revolutionens förspel

Oron bland arbetarna tilltog efter demonstrationerna till minne av den blodiga söndagen den 22 jan. i mycket hög grad. Strejkrörelsen växte oavlåtligen. Den omfattade hela Moskvas textildistrikt med Iwanowo-Woznesensk, Schulja, Kochma, och andra orter. I Tula strejkade gevärsfaktoriets arbetare. I Nischni-Nowgoroddistriktet förekommo en rad av arbetsnedläggelser. I Petrograddistriktet uppkommo ständiga strejker, som bilades men strax åter uppflammade. Kolbrist gör sig även gällande. Kvinnornas förbittring på grund av jobberiet med livsmedel ökar. Torg- och butiksplundringarna tilltaga. Polisen förhåller sig jämförelsevis tillbakadragen, men vid årsskiftet hade de vanliga husundersökningarna och häktningarna tilltagit och fortsätta. Den allmänna stegringen av arbetarmassornas revolutionära stämning hade stark återverkan på de olika arbetarpartierna, på dumans vänstergrupper, på industri- och försvarskommittéernas ledare. Medlemmarna av arbetargruppen inom centrala krigskommittén och deras meningsfränder drevos märkbart mot vänster. I mitten av jan. antog arbetargruppen ett upprop och uppgjorde en aktionsplan, vari den koncentrerade sina krafter på riksdumans progressistiska block. Detta upprop skilde sig betydligt från arbetargruppens tidigare liberalt färgade upprop. Bolsjevikernas och internationalisternas upplysningsverksamhet hade burit frukt bland massorna, vilkas alltmera revolutionära stämning drev arbetargruppen åt vänster. Uppropet krävde slut på kriget. ”Ett slut på kriget och en fred, som det utmattade landet törstar efter, kommer ändå ej att föra folket ut ur eländet”, heter det i uppropet, ”om icke folket självt gör slut på kriget, utan den nuvarande autokratiska regeringen gör det”. I detta upprop och dess krav återspeglades folkmassornas känslor och stämningar. Bolsjevikernas antikrigsparoller, till en början även inom arbetarmassorna bekämpade såsom landsförrädiska av vacklande element, hade arbetat sig fram till genombrott i den allmänna folkopinionen.

Tsarregeringens politik, som hotade folket med hunger och en allmän katastrof, hade lärt arbetarmassorna, att endast en revolution kunde rädda landet. Arbetargruppen inom krigsindustrikommissionen blev ett uttryck för de partilösa massornas tänkesätt. Man började allt klarare inse att varje dag, som försummades, var förlorad. Självhärskardömets avskaffande och Rysslands fullständiga demokratisering är nu den paroll, som samlar hela arbetarklassen och tränger djupt in även i småborgarklassens leder. Att nu övergå till snabb och kraftig aktion blir en huvuduppgift för proletariatets ledare. De borgerliga vänsterriktningarne voro visserligen ytterst missnöjda med läget i landet, med den dåliga krigföringen, med hovets separatfredssträvanden, med självhärskardömet i dess byråkratiska form, men de fruktade samtidigt arbetarklassens växande revolutionära beslutsamhet. Även en del av de reformistiska socialisterna vacklade och förordade det försiktiga avvaktandets politik. Men massorna trängde på, och i ett upprop förklarade arbetargruppen ånyo, att det nuvarande ögonblicket är särskilt gynnsamt för ett aktivt ingripande av arbetarklassen samt att konflikten mellan duman och regeringen borde utnyttjas av den växande folkrörelsen för ett avgörande slag mot självhärskardömet. I arbetargruppens resolution, som cirkulerade på arbetsplatserna i illegala avskrifter, föreslogos att omedelbart skrida till organisering och förstärkning av proletariatets krafter, val av fabrikskommittéer, samarbete mellan de skilda fabrikernas och verkstädernas kommittéer, möten för att dryfta ögonblickets utomordentliga betydelse etc. Meningen var

även att samverka med dumans vänsterblock. I det ögonblick duman öppnades, skulle arbetarna vara redo för en allmän organiserad aktion.

Då tsarregeringen erhöll kännedom om att arbetargruppen inom centrala krigsindustrikommittén sökte samla massorna kring riksduman med anlitande av olagliga metoder, beslöt inrikesministern Protopopow att arrestera arbetargruppens medlemmar. Detta skedde den 9 febr., då 11 av de 16 socialistiska medlemmarne av arbetargruppen häktades. De ledande medlemmarne av arbetargruppen voro Gwosdew, Brejdo, Jemeljanow, Jakovlew, Vasiljew och Abrosimow, vilken sistnämnde senare visade sig vara provokatör i den hemliga polisens tjänst.

Denna regeringens åtgärd att arrestera arbetargruppens socialistiska medlemmar väckte den största indignation ej blott inom arbetarkretsar utan även i borgerliga kretsar, som stodo i förbindelse med krigs-industrikommittéerna och det progressistiska blocket. Vid ett sammanträde som krigsindustrikommittéernas huvudutskott inkallade – ordförande var oktobristledaren Gutchkow – och i vilket deltogo ett stort antal framstående medlemmar av riksrådet och duman, däribland Miljukow, Konowalow, Schidlowski, Tscheidse, Kerenski och Gurko, antogs en resolution, som förklarade, att arbetarrepresentanterna icke begått någon straffbar handling. Deras häktande förklarades vara en oklok åtgärd, som skulle få mycket allvarliga följder. Arbetargruppens politiska verksamhet sades vara kommittén bekant, och kommittén förklarade, att inga juridiska synpunkter kunde tillämpas på denna häktning, och att Rysslands läge var sådant, att t. o. m. moderata partier och borgerliga organisationer måste öppet bekämpa regeringen. Det vore därför icke underligt, att även arbetarne i en sådan tid visade politiskt intresse. Miljukov återigen ansåg det icke tillrådligt, att krigsindustrikommittéerna och andra sociala organisationer sysslade med Politik och statsangelägenheter. Ledningen av det politiska livet skulle ligga hos riksdumans progressistiska block. Dock ansåg även Miljukow häktningarna vara olyckliga och majoriteten på mötet krävde deras upphävande. Regeringen svarade med en kommuniké, vari arbetargruppen beskylldes för revolutionär verksamhet. Krigsindustrikommittén svarade regeringen, att den begick ett fel genom att räkna alla arbetargruppens ledamöter som medlemmar av revolutionära partier. Det finnes, förklarade kommittén, två varandra bekämpande riktningar inom arbetarklassen, försvarsvänner och defaitister. Man måste noga skilja mellan dessa. Den ena av dessa riktningar ville samarbete med övriga samhällsklasser, den andra var motståndare härtill. Den förra riktningen var den starkare, och den allena var företrädd i arbetargruppen inom krigsindustrikommittén. Arbetargruppens verksamhet försiggår öppet och skiljer sig vida från de kampmetoder, som praktiseras av de revolutionära organisationerna, förklarade krigsindustrikommittén. Arbetargruppen lämnade verksamt stöd vid försvaret av fosterlandet, hette det vidare i kommitténs försvar för arbetargruppen. Slutligen förklarades: ”Utan att vara överens med arbetargruppen i dess politiska och sociala åskådningar är kommittén dock ense med densamma i dess omdöme om den nuvarande politiska regimen och regeringskursen, som den anser oduglig att trygga Rysslands seger över den yttre fienden.” Denna kommitténs förklaring föranledde regeringen att överlägga om häktandet av hela kommittén, men man vågade icke taga detta steg.

Häktandet av arbetargruppen och de diskussioner, som uppstodo omkring denna tilldragelse, hade en tvåfaldig verkan. Dels tillfogades liberalernas inflytande på arbetarmassorna ett avbräck, dels drevos arbetarna åt vänster, i det att bolsjevikernas inflytande växte, icke minst på grund av de liberala industrirepresentanternas beröm åt de moderata arbetarledarne, vilket försvagade dessas ställning bland arbetarmassorna. En del av de häktade frigåvos strax före dumans öppnande. Men saken kom likväl under skarp kritik i duman och bidrog att skärpa konflikten mellan duman och regeringen.

*

I början av februari skärptes livsmedelskrisen ännu mer. Därmed tilltog oron bland arbetarmassorna. De aristokratiska och storborgerliga kretsarna grepos alltmer av fruktan för vad komma skulle. T. o. m. adelsmöten tillställde tsaren resolutioner, vari han gjordes uppmärksam på faran för monarkin och självhärskarmakten, därest icke de av duman och krigsrådet uttalade önskemålen om reformer genomfördes. Det inre läget i Ryssland karaktäriserades såsom kritiskt. Ett dröjsmål med lösandet av de inre frågorna skulle menligt inverka på krigets utgång. Landets och tronens välfärd berodde, förklarade t. ex. adeln i guvernementet Moskwa, på ett omedelbart genomförande av de principer, som uppställts av de lagstiftande korporationerna och semstvoförvaltningarne. En rad av industriella och kommersiella korporationer krävde likaledes en ny kurs. De bildade klasserna och deras föreningar voro i livlig verksamhet för en liberal regering. Men hovet, regeringen och den högsta byråkratin ställde sig absolut avvisande. Inrikesministern lugnade tsaren med förklaringen, att ingen fara vore å färde. Kejsarinnan rådde till att skärpa polisbevakningen och stärka polismakten, besätta alla ledande poster med dynastin tillgivna element och att utan tvekan slå till mot alla upproriska tendenser. Kejsarinnan hade efter sin vän Rasputins död gripits av ett formligt raseri mot alla, som kunde tänkas ha något med mordet att göra, framförallt mot det liberala krigspartiet och de ledande dumamännen.

Ett karaktäristiskt exempel på skärpningen av de inre motsättningarna utgör det memorandum över det inrikespolitiska läget, som de ultrakonservativa på uppmaning av riksrådspresidenten Stjteglovitow och före detta inrikesministern Maklakow i februari tillställde tsaren. Det innehöll bl. a. följande förklaringar: ”En militär seger nu kommer att medföra de mest ödesdigra följder, då herrar liberaler genast komma att utnyttja en framgång för de ryska vapnen till sin egen fördel och åter uppställa de gamla kraven från oktober 1905. Först måste dessa statsfientliga och antimonarkistiska element, vilka helt enkelt åsyfta ett försvagande av den monarkistiska principen och rikets grundvalar – troheten mot kejsarriket och den ortodoxa kyrkan –, oskadliggöras och utestängas från all offentlig och politisk verksamhet, om det också skall ske med våld. Nu gäller det att bevara lugnet och befästa ordningen inom landet och främst att undvika allt, som är ägnat att upphetsa soldaterna och försvaga folkets förtroende till armén. Det råder nu intet tvivel om, att icke i första hand alla antimonarkistiska element och institutioner, som utarbetat och förberett detaljerade planer för Rysslands förvandling till en på franska revolutionens principer uppbyggd republik, måste oskadliggöras. Huru långt denna agitation redan hunnit, visa händelserna vid dumans budgetutskotts sammanträde den 12 januari, vilka tillfullo bekräfta farhågan att Tauriska palatset tjänar upprorsledarna som agitationscentrum.” Härefter uppräknas en rad av åtgärder för att häkta och oskadliggöra ledarne för dumans vänstergrupper, upplösa och hemskicka duman, avskaffa diverse institutioner, som stodo under de liberala ledarnes inflytande etc. Man förklarade att dessa åtgärder måste ske snarast möjligt utan en dags uppskov. Tsaren tillkallade inrikesministern Protopopow för att höra dennes mening. Han gav uttryck åt samma uppfattning. Ententeambassadörerna hade emellertid erhållit kännedom om dessa planer och varnade på det eftertryckligaste för dylika åtgärder.

Hovets och byråkratins planer mot duman kommo till dennas kännedom, och de liberala och socialistiska ledarne i duman skärpte ytterligare aktionen mot den yttersta reaktionen. Bl. a. förberedde man stora demonstrationer ävensom arbetsnedläggelse den dag, duman skulle öppnas. Man sökte organisera en demonstration utanför Tauriska palatset, dumans säte. Men liberalernas och de moderata socialisternas verksamhet för strejk och demonstration utanför duman hade även till syfte att locka massorna över. Man förstod nämligen att massornas rörelse nu icke längre stod att hejda. Det gällde därför att få denna rörelse ledd in i konstitutionella fåror till stöd för de progressistiska elementens kamp om regeringsmakten. Dumaledarnes agitation för utomparlamentariska åtgärder uppfattades också av de revolutionära

arbetarledarne såsom ett taktiskt steg i kampen om massorna. Bolsjevikerna beslöto att stödja uppmaningen till strejker och demonstrationer och att deltaga i denna rörelse. Men med egna paroller och i syfte att leda utvecklingen i en klart revolutionär riktning. Deras huvudparoll blev nu, att arbetarmassorna och soldaterna skulle störta tsarmonarkin och upprätta en demokratisk republik på dess ruiner. I stället för ett demonstrationståg till Tauriska palatset och framlämnandet av en resolution till duman föreslogo bolsjevikerna, att massorna skulle dirigeras till Nevski Prospekt, den stora huvudgatan och pulsådern i Petrograd. Dessutom påyrkas, att röda revolutionsfanor skulle åtfölja demonstrationstågen in i staden. Samma beslut om aktion fattades av bolsjevikernas ledning i Moskwa. Även internationalisterna och mensjevikernas vänstra flygel varnade arbetarna att lita på duman. Allmänna paroller antogos och proklamationer trycktes. Bolsjevikerna betraktade med ytterlig misstro dumaledarnes och de borgerliga vänsterelementens planer. De misstänkte, att dessa ledare huvudsakligen syftade till att sabotera den växande strejkrörelsen och hindra ett verkligt revolutionärt utbrott. De sökte också klargöra för arbetarmassorna, att dessa icke finge göra sig solidariska med den i själva verket reaktionära duman, som gillat kriget och i flera år understött tsaren och regeringen. Bolsjevikerna planerade särskilda aktioner till årsdagen för domen över de häktade bolsjevikiska ledamöterna av duman. Detta var den 10 februari. Bolsjevikernas aktion framflyttades sedan till den 13. Under dessa dagar tilltogo strejkerna i hög grad. Stora folksamlingar ägde rum i skilda delar av huvudstaden och även i andra städer. Den illegala pressen började vinna en kolossal utbredning.

Meningarna voro mycket delade bland arbetarna, huruvida man borde demonstrera framför riksduman eller tåga in på Petrograds huvudgata. Bolsjevikerna förordade det senare och motsatte sig organiserandet av ett särskilt stöd för duman genom den allmänna arbetaropinionen. De gåvo ut följande paroller i ett manifest, som i mitten av februari spriddes bland arbetarne: ”Ned med kriget! Leve freden! Ned med självhärskardömet! Leve revolutionen! Leve den provisoriska revolutionsregeringen! Leve den demokratiska republiken, leve den konstituerande församlingen! Leve proletariatets internationella solidaritet, leve socialismen!”

Arbetargruppen och kretsarne omkring denna spridde återigen ett upprop, som uppmanade Petrograds arbetare att bege sig till Tauriska palatset den dag, riksduman öppnades, och därigenom sammanlänka arbetarrörelsens befrielsekamp med den oppositionella bourgeoisins kamp och med riksdumans kamp för sina politiska fordringar. En del av mensjevikerna och internationalisterna förklarade i ett upprop, att den nuvarande duman icke kunde anses såsom en förkämpe för folkets intressen eller såsom massornas ledare i kampen mot den bestående självhärskarregimen. De förklarade, att duman var representant för folkfientliga intressen. Duman ryggar icke tillbaka, sade de, för mened eller lögn, när det gäller att skada arbetarnes kamp. De förklarade, att duman sökt omintetgöra arbetarklassens aktion mot kriget och mot krigsdomarna över upproriska soldater och matroser, Duman ville även föra kriget i det oändliga och inom landet bevara alla de besuttna klassernas privilegier. De internationalistiska mensjevikerna vägrade därför liksom bolsjevikerna att stödja duman och dess paroller. Vi ha ej rätt, sade de, att till bourgeoisins fördel lättsinnigt kalla proletariatet till öppen massaktion, om vi ej äro övertygade om att densamma är resultatet av en samlad revolutionär energi hos arbetarklassen. Till svar på de moderata mensjevikernas förslag att demonstrera vid Tauriska palatset förklarade internationalisterna: ”Vi komma ej att följa de ansvarslösa, politiskt samvetslösa grupper, som kallade vår stora masskamp för krigets upphörande – oktober 1916 – för en provokation, men som sedan i januari kallade oss till massaktion mot detta samma krig.” Internationalisterna önskade emellertid en kraftigare förstärkning av arbetarnes resurser och noggrannare förberedelser till en avgörande strid för rent proletära krav. Bolsjevikerna återigen ansågo tiden nu vara inne att verkligen gå till en avgörande

aktion med utnyttjande av den revolutionära stämningen bland massorna och av den objektivt revolutionära situationen i landet.

På grund av att arbetarne icke kunde ena sig om, huruvida man skulle tåga till Tauriska palatset eller till Nevski Prospekt, fingo demonstrationerna icke någon yttre enhetlig prägel. Arbetarna Bingo varken till Tauriska palatset eller till Nevski i större massor, utan demonstrerade i arbetarstadsdelarne, där den revolutionära stämningen steg våldsamt, folksamlingarna växte, demonstrationstågen särskilt av kvinnor vunno en allt större anslutning.

Regeringen var icke heller overksam. Mot slutet av februari strax före dumans öppnande uppsattes överallt i staden militärguvernören general Chabalows märkliga upprop, vari regeringen vädjade och hotade om vartannat.

Samtidigt med att regeringen på detta sätt sökte övertala arbetarne att lugnt och stilla fortsätta sitt arbete för krigets förande, vidtog den energiska mått och steg för att i blod krossa varje resning av folket. Hos general Chabalow tjänstgjorde i kansliet gendarmerigeneral Gordon, omgiven av kartor över Petrograd, på vilka han markerat torg, gator, broar och korsvägar, där det under en befarad arbetardemonstration måste utsättas polis- och militärstyrkor med kulsprutor. Dessa förberedelser kommo till de revolutionära ledningarnes öron. Samtidigt undersökte regeringen stämningen inom Petrograds garnison. Militär. befälhavaren kom till den uppfattningen, att garnisonen icke var fullt pålitlig. I hast rekvirerades nu kosackregementen till staden. Man väntade inom några dagar Tekinska kosackregementet och den s. k. vilda kosackdivisionen, som bestod av muhammedanska kosacker från Kaukasus' bergstrakter

MILITÄRGUVERNÖREN GENERAL CHABALOWS UPPROP.

”Arbetare i Petrograd! På några verkstäder i huvudstaden uppmanas arbetarne att strejka för att i samlad massa tåga till Tauriska palatset och där framlägga vissa politiska krav. En sann fosterlandets son går icke dit! Den blodtörstiga, ondskefulla fienden har trängt in över Rysslands gränser, ödelagt Polen och en del av de västra guvernementen. Vår tappra armé har, trogen sin plikt mot tsaren och fosterlandet, hejdat fiendens framryckning. Efter otaliga offer av ryska folket äro äntligen fiendens krafter brutna. Endast en sista ansträngning återstår.

Kom ihåg att utan enighet inom landet, utan ett oavbrutet arbete på försvaret av alla och envar bakom fronten, skola alla arméns hjältebragder, alla folkets uppoffringar ha skett förgäves. Varje strejk minskar mängden av ammunition, berövar vår armé vapen. Den som strejkar nu, förråder sitt fosterland, förråder sina bröder och landsmän därute i skyttegravarna. De flesta av eder äro värnpliktiga och skyldiga till krigstjänst, och ni skulle egentligen satts in i arméns leder och varje minut måst riskera edra liv. Man har lämnat eder kvar här hos edra familjer och låtit eder stanna kvar i edert vanliga arbete. Varför? Därför att ni skola smida de vapen, som armén behöver, vars vapenbrist ökar förlusterna och förlänger kriget. Förråd icke edra bröder!

Arbetare i Petrograd! Jag vädjar till ert sunda förnuft, till ert samvete. Lyssna ej till de brottsliga uppviglare, som uppmana eder till förräderi, stanna kvar vid ert arbete, uppfyll därigenom eder plikt mot edra bröder, som avlöst er vid fronten. Skydda vår gemensamma moder, vårt fosterland Ryssland!

De däremot, som förbliva döva för min vädjan, påminner jag om, att Petrograd befinner sig i belägringstillstånd, och att varje försök att med våld motsätta sig den lagliga makten omedelbart kommer att nedslås med vapen.

Armébefälhavaren i Petrograds militärdistrikt:

GENERALLÖJTNANT CHABALOW.”

Under senare delen av februari hade de progressistiska och socialistiska ledarne i duman talrika konferenser, varunder landets läge ivrigt och ingående diskuterades. Man kunde emellertid icke enas om någonting annat än att läget var olidligt, att kriget hotade sluta med nederlag, och att den revolutionära stämningen i landet växte. De borgerliga vänsterledarne ville icke veta av en verklig omstörtning utan inskränkte sig huvudsakligen till att förorda en parlamentarisk regering. De moderata socialisterna togo intryck av den växande revolutionära stämningen bland massorna och önskade en samlad vänsteraktion för en grundligare författningsändring. Båda parterna voro lika ivriga att betona att kriget måste föras till ett segerrikt slut. En del av mensjevikerna önskade dock en verklig revolution. Kadetterna, d. v. s. det liberala partiet, voro ytterst vacklande, vilket bl. a. framgår av ett öppet brev, som dess ledare Miljukow strax före riksdumans öppnande tillställde pressen. Däri säger Miljukow, att det kommit till hans kännedom, att en obekant person, som utgett sig för att vara ”medlemmen av riksduman Miljukow”, agiterat utanför vissa fabriker och sökt övertala arbetarne att på dagen för dumans öppnande gå ut på gatorna och protestera mot kriget. Miljukow dementerar detta och förklarar, att allmänheten blivit utsatt för ett grovt bedrägeri. Han uppmanar därför alla att icke deltaga i eventuella demonstrationer denna dag utan hålla sig lugna. Detta brev visade tydligt, att den moderata vänstern motverkade varje aktion från arbetarnas sida. Varje yttring av aktivitet bland folkets breda lager kallade kadetterna ”fiendens illistiga ränker” och angav det vara ett verk av tyska spioner. Miljukows hållning väckte förvåning även inom duman och kritiserades mycket skarpt på arbetarmötena. Särskilt kraftigt vände sig den bolsjevikiska partiledningen mot kadetternas uppträdande, stämplande särskilt Miljukows handling såsom provokation dels för att hetsa polisen mot arbetarne, dels för att söndra dessa inbördes.

Såväl socialdemokrater – bolsjeviker och mensjeviker – som socialrevolutionärer utvecklade den livligaste verksamhet vid denna tid. Bolsjevikerna stärkte väsentligt sina förbindelser med lokalorganisationerna. I Petrograd och Moskwa ökades kommittéerna och grupperna, och deras verksamhet aktiviserades, alltefter som den revolutionära stämningen bland massorna tilltog. I de södra guvernementen arbetade en delegat från centralkommittén Lytowin. Verksamheten i Volgaguvernementen ordnades genom Miljutin i Moskwa och Tichomirnow. Förbindelserna med Fjärran östern anförtroddes åt den ur landsförvisningen för tillfället återvände Starsow. I Sibirien utgav arbetarförbundets kommitté ett upprop till resning mot kriget och tsarregeringen. Svårigheter vållade partiets fattigdom. Från Amerika, Finland och Skandinavien kommo visserligen en del ekonomiska bidrag från därvarande revolutionära socialdemokrater. Man saknade även tillräckligt med litteratur. Den illegalt tryckta litteraturen räckte icke, utan men planerade utgivandet av ett dagligt centralorgan. Maksim Gorki anskaffade såsom grundplåt 3,000 rubel. En del judiska arbetarföreningar inom och utom landet sände även pengar. Även insamlades penningmedel på vissa verkstäder. Härigenom möjliggjordes utgivandet av en partiets informationstidning, som redigerades av Schlapnikow. I en rapport från Petrogradkommittén till bolsjevikernas centralstyrelse, som då var förlagd till Schweiz, varest Lenin vistades i Zürich, heter det den 26 febr. bl. a.: ”Vi organisera nu med framgång Sydryssland, Volgadistrikten och Ural. Vi vänta meddelanden från Kaukasus. Här och var i Petrograd och i landsorten förekommer det, att mensjeviker och unitärer, som gått ifrån oss, ånyo sluta sig till oss. Vi hälsa med glädje denna mobilisering av proletära krafter. Den politiska kampen skärpes för varje dag. Missnöjet sjuder bland arbetarmassorna. När som helst kan en revolutionär orkan bryta lös. I städerna råder stor brist på livsmedel och bränsle. Stämningen är hotfull. Småborgarklassen hoppas ännu på duman.” Härefter följer i rapporten en ingående skildring av strejkerna, folksamlingarna, demonstrationerna, folkmötena under dagarna närmast före dumans öppnande. Av rapporten framgår vidare att januari- och februariaktionerna medfört talrika häktningar av partifunktionärer. Den bolsjevikiska partiledningen var vid denna tid förlagd till huset Serdobolskajagatan 35, där bolsjewiken Pawlow bodde. Genom makarna Pawlows skicklighet lyckades det för den bolsjevikiska

generalstaben att få arbeta ostört ända till marsrevolutionen. En av de frågor, som livligast sysselsatte bolsjevikernas högkvarter rörde beväpningen av arbetarne till den förestående aktionen. Särskilt vansklig var frågan, hur man skulle få soldaterna med i rörelsen. Alla förstodo, att en revolutions utgång skulle bero av soldaternas aktiva understöd och medverkan. Bildandet av proletära kampdivisioner avstyrktes. Endast en massövergång av trupper på arbetarnas sida ansågs kunna trygga segern. Huvuduppgiften för bolsjevikerna blev därför icke att söka organisera kampgrupper utan upprätta förbindelser med kasernerna och agitera bland soldaterna. I det ögonblick, då arbetarrörelsen övergår till politiska gatudemonstrationer, äro polisstyrkorna otillräckliga, och regeringen nödgas taga sin tillflykt till armén, därför gäller det att vinna soldaterna. Ett energiskt arbete nedlades på att komma i förbindelse med soldaterna. Stämningen inom armén var till arbetarnes fördel, ty soldaterna voro trötta på kriget. Bondesoldaterna ville hem till jorden. Arbetarsoldaterna voro av samma uppfattning som sina kamrater på fabriker och verkstäder och sökte ivrigt övertyga bondesoldaterna om nödvändigheten att genom en revolution göra ett slut på kriget. Vid en konflikt med regeringen kunde de revolutionära med säkerhet lita på arbetarsoldaterna. Redan 1916 hade reservsoldaterna visat sin solidaritet med arbetarna särskilt vid en del strejktillfällen.

Den bolsjevikiska organisationen företedde emellertid ännu stora luckor. Grupperna voro ännu jämförelsevis fåtaliga. Men deras medlemmar bestodo av verkligt målmedvetna och modiga arbetare, som genom sin aktivitet behärskade de breda lagren. På många verkstäder saknade dock bolsjevikerna alldeles grupper. Mycket arbete nedlades vid denna tid på att skapa dessa felande organ, vilket i stor utsträckning också lyckades.

Även de socialistiska internationalisterna, vilka arbetade på att försona bolsjeviker och de mera aktiva av mensjevikerna, voro vid denna tid i livlig verksamhet, särskilt med att sprida upprop och flygblad bland arbetarna och soldaterna. I organisatoriskt avseende voro emellertid internationalisterna ganska svaga, varför deras inflytande huvudsakligen var av ideologisk och agitatorisk art.

Socialrevolutionärerna hade föga inflytande i industricentra. I Petrograd hade de några representanter bland arbetarne på fabrikerna. Huvudsakligen verkade de bland den studerande ungdomen och intelligensen. Litteratur saknades vid många tillfällen. Deras illegala etapplinjer voro mycket bristfälliga under kriget. Inom de socialrevolutionäras parti funnos flera fraktioner. Kerenski och den socialrevolutionära gruppen i duman betraktades av vänstergruppen såsom varken socialistisk eller revolutionär. Vänsterriktningen samarbetade i Petrograd vid vissa tillfällen med socialdemokraterna, särskilt med bolsjevikernas fraktion. Denna förbindelse var dock huvudsakligen av informatorisk karaktär. Förslag om gemensam aktion diskuterades icke. När den revolutionära strömningen bland arbetarne från och med hösten 1916 tilltog, sökte socialrevolutionärerna av skilda riktningar att enas, något som delvis också lyckades. Som motvikt mot det borgerliga progressistiska blocket sökte socialrevolutionärerna samarbete med mensjevikerna och proklamerade bildandet av ett revolutionärt demokratiskt block. Emellertid voro arbetarne på flera fabriker föga villiga att ansluta sig till detta nya block på grund därav, att dess ledare allt för mycket engagerat sig för krigets fortsättande till ett segerrikt slut. Parollen för den stora rörelse, som började hösten 1916 bland massorna var framförallt denna: Ned med kriget! Detta insågo ledarne för det revolutionärt demokratiska blocket och orienterade sig något åt vänster, men fortfarande saknade de en klar kamplinje mot kriget. Detta framhöllo även bolsjevikerna och trängde på åt vänster.

Vid denna tid sammanträffade bolsjevikernas ledare med Tscheidse, Kerenski och Skobelew, de främsta ledarne för mensjeviker och socialrevolutionärer.

Tscheidse, den mensjevikiska dumagruppens ledare, var georgier. Denne man, som inom kort skulle komma att bli den segrande revolutionens temporära förgrundsgestalt, arbetar- och

soldatrådets ordförande, var en kunskapsrik, energisk och skicklig man, men reformistiskt betonad. Mörk, undersätsig, kraftig med sydländskt yttre präglades likväl hans uppträdande av lugn, fåordighet. Han var mycket beräknande. Denna hans försiktighet gjorde honom ibland till en revolutionens Fabius Cunctator. Otvivelaktigt en uppriktig revolutionär var han dock till natur och i sin taktiska inriktning en så utpräglad opportunist, att han förlorade den stora överblicken över revolutionen, över dess drivande krafter och inneboende tendenser. Han saknade trots många goda egenskaper den stora ledarebegåvningen, den järnhårda viljan, geniets blick och rörlighet. Han var en talang, men en revolution behöver mer än talanger. Den behöver i sin ledning en stor genial personlighet och en stark karaktär.

Skobelew var rörligare, snabbare än Tscheidse, men saknade dennes auktoritet. Han var en formellt framstående talare, en skicklig debattör, en icke föraktlig organisatör, men över hela hans väsen låg något osäkert. Han saknade tyngd och kraft. Icke utan skicklighet och smidighet förde han svåra förhandlingar och klarade vid mer än ett tillfälle svåra situationer. Men han saknade den fasthet och viljestyrka sona betvingade. Han hemföll alltför ofta åt fraserna och de fagra orden. Hans väsen som revolutionär var girondistens.

Kerenski, den socialrevolutionära trudovikigruppens ledare, var en berömd advokat, en glänsande talare, ett stridbart temperament, en girondist av renaste vatten. Icke utan stor begåvning på vissa områden saknade han dock varje verklig statsmannablick, överskattade egna krafter och förföll icke sällan till teatralisk pose. En dräpande kritiker, en skicklig oppositionsman var han utan den samlande, tunga, positivt övertygande och betvingande kraft, utan den stålade vilja och hårda manlighet, som revolutionen kräver av dem, som den ställer i sin spets for att genom eld och blod och storm föra dess glaven till seger.

Vid konferenserna mellan bolsjevikerna, ofta arbetare, och dessa ledare avhandlades den allt mera mognande revolutionära situationen. De demokratiska ledarne hade sin huvudsakliga uppmärksamhet riktad på kampen inom duman, medan bolsjevikerna riktade sin uppmärksamhet på organiserandet av rörelsen bland massorna. Efter dessa överläggningar kan man dock iakttaga ett mera energiskt uppträdande även från mensjevikernas och socialrevolutionärernas sida, särskilt i fredsfrågan.

*

I december hade tyska regeringen lämnat ett fredsanbud till Ryssland. Detta framkallade ett demonstrativt avslag från både dumans och regeringens sida. Under inflytande av massornas rörelse protesterade arbetargrupperna i duman (de bolsjevikiska representanterna voro dock häktade och förvisade till Sibirien) mot detta avvisande av ett fredsanbud. Protesten föranledde den borgerliga dumamajoriteten att med våld utestänga arbetarrepresentanterna från deltagande i omröstningen om fredsanbudet. Arbetargruppernas proklamation, som varken intogs i dumaprotokollet eller fick spridas genom pressen, betonade följande: Arbetarklassen betraktar ett förslag till omedelbara fredsunderhandlingar från fiendens sida som en händelse av högsta vikt, som icke får tillbakavisas utan allsidig prövning och undersökning om fredsanbudets beskaffenhet. Arbetarne ha aldrig önskat kriget. De arbetande klassernas närmaste uppgift i alla länder är att förena sig till gemensam kamp för fredens återställande utan erövringar. Svaret på fiendens anbud måste lämnas av riksduman, sedan hela folket fått fritt säga sin mening. Alla ryska medborgare måste därför omedelbart erhålla rätt att i pressen och på möten diskutera alla sociala och politiska frågor, som angå kriget samt i synnerhet villkoren för en eventuell fred. Svaret på denna proklamation blev, som sagt, att de borgerliga partierna utestängde arbetargrupperna under alla decembersammanträdena.

Vid samma tid, mitten av december 1916, hölls i Moskwa en särskild konferens av arbetardelegationer från de lokala krigsindustrikommittéerna. I dessa kommittéer hade numera mensjeviker och socialrevolutionärer ledningen. Flera av Rysslands större städer voro

representerade i konferensen liksom även en del kooperativa föreningar, några fackföreningar samt de medlemmar av riksdumans socialdemokratiska fraktion, som icke voro arresterade. Vid denna konferens utsades, att centralmakternas not med erbjudande av fredsunderhandlingar jämte fredsförslag från neutrala stater ställt i förgrunden frågan om krigets avslutande. Fullmäktige borde därför utses att underhandla om fred och söka få till stånd ett skyndsamt slut på kriget i det internationella proletariatets intresse. Proletariatet måste även självt aktivt ingripa i fredsförhandlingarna och skaffa sig kontroll över diplomaternas göranden samt kämpa för ett fredsslut utan annexioner och skadestånd. För att åstadkomma detta måste en kongress organiseras med ombud för hela världens organiserade arbetarklass. Vidare utsäges, att den ryska arbetarklassen måste kämpa för störtande av den politiska regim, som fört landet till en katastrof. Konferensen protesterade slutligen mot riksdumans åtgärd att utan prövning tillbakavisa den tyska noten. I fråga om Rysslands inre förhållanden påvisades, hur tsarregimen och dess genomruttna byråkrati fört landet till nederlagets fasor, näringslivets ruin och en fruktansvärd hungersnöd. Hela det radikala Ryssland har därför, heter det, börjat en kamp mot den gamla regimen. Till och med majoriteten inom duman, som förut tegat, är nu nödsakad att fördöma tsarregimen. Under sådana förhållanden vore det arbetarklassens skyldighet att skärpa kampen för landets frigörelse och genom politiska massaktioner gå fram mot den härskande klassen för att åstadkomma en fullständig demokratisering av landet. Av duman fordrades, att den antingen tillmötesginge stundens krav och ställde sig i centrum för den allmänna folkrörelsen, eller också finge duman åtnöja sig med att se folket gå densamma förbi på frigörelsens väg. Vidare appellerades till soldaterna. För en mobilisering av Rysslands arbetarmassor ansåg konferensen nödvändigt att dels åstadkomma en uppslutning av så stora massor som möjligt kring arbetargrupperna i duman och att upprätta en intim kontakt mellan dessa grupper och samtliga arbetarorganisationer i landet. Vidare en så omfattande verksamhet som möjligt av arbetarna på sociala kongresser och konferenser i syfte att mobilisera de borgerligt radikala elementen för befästande av landets demokratisering. Slutligen skulle man överallt framföra tanken på en allmän arbetarkongress och praktiskt förverkliga densamma. Ävenledes vidtogos åtgärder för skapandet av en daglig arbetartidning. Ifråga om livsmedelskrisen antogs en rad av teser, som ävenledes slutade med krav på en ny regim. Alla lokala arbetarorganisationers uppgift förklarades vara att förena alla proletära krafter för organiserat ingripande samman med övriga demokratiska grupper för dels skapandet av lokala livsmedelsorgan, tillsatta på grundvalen av allmän rösträtt, dels överlämnandet av hela befolkningens livsmedelsfråga åt dessa organ. I arbetarfrågan antog konferensen en resolution, som krävde denna frågas lösning i samband med krigets avslutande, vilken lösning inom det kapitalistiska samhällets ram endast kan ske genom en omedelbar demokratisering av statsstyrelsen och vidsträckta sociala reformer. Härefter formuleras följande arbetsprogram: föreningsrätt, strejkrätt, tryck- och församlingsfrihet, minimilöner, åttatimmars arbetsdag, skydd för kvinno- och barnarbete, avskaffandet av den gula slavhandeln, skydd åt arbetande krigsfångar, upprättande av kommunala arbetarbörser, revision av arbetarförsäkringen, statlig arbetslöshetsförsäkring, lindring i arbetarnas och böndernas skattebördor o. s. v.

Dessa krav kritiserades av bolsjevikerna såsom alltför reformistiska, och redan i januari se vi kraven betydligt skärpta. Likväl torde denna konferens ha haft en stor betydelse för den första allmänna samlingen av de proletära krafterna. Under bolsjevikernas tryck drivas de moderata arbetarelementen sedan allt längre in på revolutionära banor. I februari har massrörelsen tagit en väldig omfattning och nått en mycket stor intensitet. Stormen har redan börjat svepa fram över det väldiga Ryssland. Inom kort skall den förvandlas till en rytande orkan, som slår ned allt, som ställer sig i dess väg.

4. Orkanen

I början av februari 1917 ägde viktiga överläggningar rum mellan Tscheidse och Kerenski samt ombud för bolsjevikerna, däribland Schlapnikow.

Schlapnikow, ursprungligen metallarbetare, hade varit verksam som hemlig kurir och organisatör. Han var en fyndig, förslagen, energisk och skicklig revolutionär, jagad av tsarens spioner, men slugt klarande sig undan dem. Ivrig bolsjevik hyste han inga böjelser till samverkan med andra partier. Duktig fackföreningsman åtnjöt han stort förtroende hos särskilt de stora och viktiga metallarbetar grupperna i Petrograd, vars ledare han var. Han stod under marsrevolutionen i centrum av bolsjevikernas ledning i Petrograd, tillhörde efter revolutionens seger arbetar- och soldatrådets exekutiv, vars ena sekreterare han en tid var. Han deltog på framskjuten post i oktoberrevolutionen, i vars första sovjetregering han var folkkommissarie för allmänna arbeten.

Man överlade vid dessa konferenser om enhetlighet i de revolutionära aktionerna. Likaledes pågingo förhandlingar mellan mensjevikernas och bolsjevikernas fraktioner samt mellan dessa och det socialrevolutionära partiet för ernåendet av en enhetlig aktionsbas. Bolsjevikerna krävde, som villkor för samverkan, brytning med alla chauvinistiska och socialpatriotiska element och stödjandet av arbetarnas revolutionära kamp från dumans tribuner. Till några bestämda gemensamma beslut kom man icke. De moderata arbetarledarna sade sig i grunden vara eniga med bolsjevikerna men betonade, att deras ställning som hela demokratins representanter tvang dem att hålla kontakt med alla antitsaristiska element. Då bolsjevikerna krävde brytning med alla borgerliga partier och alla socialpatrioter, fingo förbindelserna mellan de olika riktningarna huvudsakligen informatorisk och teknisk karaktär. Bolsjevikerna fingo förebråelser för att icke vilja förena alla demokratiska krafter, men de svarade med ökad revolutionär verksamhet bland massorna och uppbyggandet av flera underjordiska organisationer. De ansågo, att de med sitt revolutionära arbete bland massorna bäst verkade för att samla och ena demokratiens verkligt revolutionära element kring verkligt revolutionära mål. När dagen för dumans öppnande nalkades, hölls ett sammanträde med ledarna för den revolutionära demokratiens fraktioner och bolsjevikerna. Krigsrådet hölls mellan Tscheidse och Skobelew från mensjevikerna, Kerenski och Alexandrowitch från socialrevolutionärerna samt Schlapnikow från bolsjevikerna. Tscheidse och Kerenski förklarade att en aktion förbereddes bland Petrograds befolkning i samband med dumans öppnande, vilket som bekant blivit framflyttat till den 27 februari. Schlapnikow meddelade, att bolsjevikerna icke kunde vara med om att inbilla arbetarne, att de skulle hoppas något av duman och dess progressistiska block. Bolsjevikerna ämnade fortsätta att avslöja dumans politik, att mana till kamp mot tsarismen genom Politiska strejker och gatudemonstrationer samt söka få soldaterna med i den revolutionära rörelsen bland massorna. Schlapnikow förklarade slutligen, att bolsjevikerna skulle stödja en massaktion den nämnda dagen, dock utan att dirigera folket till Tauriska palatset. De mensjevikiska och socialrevolutionära ledarna koncentrerade nu sina krafter på en massdemonstration utanför duman. Även vissa liberala kretsar syntes vara vunna för ett kraftigare uppträdande mot regeringen. Samtidigt förberedde en militär opposition inom armén en palatsrevolution. Sumarkows, Purischkewitch', furst Joussupows organiserade mord på Rasputin var mycket populärt i vissa kretsar. Ett fortsättande på denna anarkiska väg var för en del militärer och borgerliga politiker mera sympatiskt än en revolution med bistånd av arbetarklassen. En sammansvärjning kom till stånd. De sammansvurnes plan bestod i att, stödjande sig på den högre militären och en del av storborgarklassen, arrestera tsar Nikolaj samt tvinga honom att abdikera för sonen Aleksej. Som denne var omyndig, skulle en förmyndarregering utses med storfurst Mikael i spetsen. Furst Lwow skulle bilda en parlamentarisk regering. Denna sammansvärjning var obekant för en del av det progressistiska blockets medlemmar. De ledande i sammansvärjningen voro: Konowalow, Gutschkow,

storfurst Kyril och general Krymow. Planen var dessutom bekantgjord för Tscheidse, Skobelew, Tschenkeli, en georgisk mensjevik och nära vän till Tscheidse, samt Kerenski, av vilka man väntade bistånd. Till något enhetligt uppträdande kom det emellertid icke, och rörelsen bland massorna växte med en sådan hast, att de sammansvurne icke fingo tid att anordna någon palatsrevolution och med den avleda massornas intresse för en verklig revolution. Redan den 23 februari marscherade arbetarne ut på gatorna. En rad arbetsnedläggelser vidtogo. Även studenterna deltogo. Rörelsen växte och på dagen för dumans öppnande den 27 februari var arbetsnedläggelsen mycket stor. Vid en del fabriker lämnade arbetarna lokalerna under avsjungande av revolutionära sånger. Ropen: Ned med kriget! och Giv oss bröd! höjdes från massorna. Polisen var starkt uppbådad och skingrade arbetarne med dragna sablar. Så småningom växte de lokala demonstrationstågen till stora massdemonstrationer, vilka polisen angrep med nagajkor. Från Putilowverken uttågade arbetarna med två röda fanor, varpå lästes: Ned med regeringen! Leve republiken! Ned med kriget! Det kom till häftiga sammanstötningar med polisen, som företog en rad av häktningar. Massmöten etablerades till protest mot polisens uppträdande, som framkallat en våldsam harm och göt olja på elden. Polisens ingripanden drogo nya massor ut på gatorna. Även flera studenter samt gymnasister började sälla sig till rörelsen. Ett möte av 500 studenter i polytekniska institutet den 26 februari godkände bolsjevikernas resolution. De studerande vid högskolorna proklamerade från två till tre veckors strejk och anordnade demonstrationer till Nevski och Tauriska palatset. Nevski Prospekt var full av ridande och patrullerande polis och studerande ungdom, som sjöng revolutionära sånger. Polisen försökte även här företaga häktningar, men stötte på för starkt motstånd och lyckades blott fånga ett 20-tal demonstranter. Den liberale ledaren Miljukov betraktade från sitt fönster, hur arbetarmassorna marscherade fram och yttrade: ”Där går den ryska revolutionen – om femton minuter är den krossad”. Men det gick annorlunda. Den 27 februari, då duman öppnades, slöto sig nya arbetargrupper till demonstranterna. 80,000 arbetare hade nu nedlagt arbetet och gått ut på gatorna. Även i Moskwa och en del andra städer hade rörelsen samma karaktär, ehuru ännu icke så mäktig.

I Petrograd hade massorna dels demonstrerat inom arbetarstadsdelarne, dels sökt sig i spridda flockar inåt de centrala delarne av staden. Folkmassorna voro betydligt talrikare på Newski än framför duman. Detta förebrådde Kerenski häftigt bolsjevikerna under en rådplägning, i det han förklarade, att de fördärvat demokratins med så mycken möda och omsorg förberedda aktion. Bolsjevikerna svarade, att den omständigheten att massorna ej tågat till Tauriska palatset utan till Nevski betydde en seger för den kommande revolutionen.

Regeringen var ingalunda okunnig om vare sig de liberala partiernas planer på en palatsrevolution för att undgå en verklig revolution eller de revolutionära arbetarpartiernas verksamhet för att leda den växande rörelsen bland massorna till ett störtande av hela den monarkiska regimen. Polisen hade sina hemliga agenter överallt i arbetarorganisationerna, i duman, t. o. m. bland de konspirerande högsta militärerna och storfurstarna. Arbetarorganisationernas förberedelser till gatustrider började verkligen i högsta grad oroa tsarregeringen. Denna vidtog också åtgärder för att undertrycka det väntade upproret. För kampen mot den revolutionära arbetarrörelsen i Petrograd och dess omgivningar hade organiserats en särskild ”stab för den inre fronten” under ledning av förutnämnde general Chabalow. Under hela januari och februari förbereddes energiskt utbildandet av särskilda, pålitliga militärformationer och polistrupper. Emedan Petrograds garnison ansågs opålitlig, stärktes i stället de starka polistrupperna i huvudstaden. Arméledningen fick till polisen överlämna ett stort antal kulsprutor, och polismännen företogo dagligen skjutövningar med dessa vapen. Vid en förfrågan om denna sak av den liberale dumaledamoten Rodsianko och statsrådet Karpow hade emellertid krigsministern låtsat okunnighet om förhållandet. Petrograds militärstab utarbetade i början av februari en formlig fälttågsplan med anledning av de väntade

oroligheterna och gendarmerigeneralen Gordon studerade noga arbetarkvarteren, deras vägar och gator för att finna de lämpligaste punkterna att slå ned en resning. Genom dessa förberedelser, som blevo allmänt bekanta, blev det klart för arbetarklassen, att varje hopp om en fredlig uppgörelse med tsarmakten var förbi.

*

Den 27 februari öppnades duman. Efter ett patriotiskt anförande av Rodsianko uttalade sig jordbruksministern Rittich om regeringens näringspolitik och särskilt spannmålsfrågan. Han framhöll, att guvernementen måste leverera ett visst kvantum brödsäd, så att arméns och befolkningens livsmedelsbehov kunde tillfredsställas. Han dolde icke att regeringen hade haft oövervinneliga svårigheter att kämpa med. I december och januari hade spannmål ännu kunnat anskaffas om också med svårighet, men det funnes ingen garanti för att så kunde ske i fortsättningen. Bönderna hade tillräckligt med pengar och höllo på sina förråd. Detta berodde, sade han, på vissa samhällskretsars oppositionella hållning mot regeringen och dess verksamhet. Förtroendet till regeringen undergrävdes systematiskt. Därpå uppläste oktobristen Schidlowski en förklaring från det progressistiska blocket, vari det hette, att den sittande regeringen vore ur stånd att vinna landets förtroende, och att den borde reorganiseras för att mera effektivt kunna bekämpa de genom kriget skapade svårigheterna. Efter Schidlowski talade olika representanter för olika fraktioner om det inrikespolitiska läget. Mensjevikernas ledare Tscheidse vände sig även mot det progressistiska blockets politik. Han angrep det häftigt, emedan det ansåg Tysklands fredsanbud inte värt att befatta sig med. Blocket hade, sade han, för sin konsekventa krigspolitik icke kunnat genomföra någon ändring i regeringssystemet. En sådan ändring kunde endast åstadkommas genom en öppen kamp. Den nuvarande regeringen styrde mot avgrunden och skulle också draga med sig blocket. Progressisten Purischkewitch förklarade, att det tyskvänliga partiet dagligen vann terräng i Ryssland. Regeringen var demoraliserad och drev landet mot en katastrof. Den borgerliga vänsterledaren Jefremow betecknade arresteringen av arbetargruppen inom krigsindustrikommittén som ett slag i ansiktet på hela det ryska folket, läget i landet som katastrofalt, folket som alltmer desperat. Antalet av dem som sökte räddningen utanför duman växte för varje dag.

På aftonen denna dag hade de allierade makternas sändebud ett samtal med ministerpresidenten Galitsyn för att framhålla, att regeringens hållning gent emot folkmajoritetens krav gjorde ett dåligt intryck. Ambassadörerna betonade även, att den obestämda inrikespolitiken var ämnad att skada Rysslands kredit Sändebuden läto öppet förstå, att endast en annan regering kunde återställa ententeländernas förtroende till Rysslands vilja att hålla ingångna förpliktelser. Furst Galitsyn, som konfererat med tsaren, svarade emellertid, att han icke kunde lämna några utfästelser ifråga om det inre politiska läget.

Furst Galitsyn, ministerpresidenten, var en svag och vankelmodig natur. Han saknade varje statsmannablick och var helt och hållet en docka i den maktägande byråkratins händer, ur vilken han utgått. Han var en ortodox anhängare av självhärskaremakten och fiende även till duman. Han låtsade utåt en varm hängivenhet för ententen, men hela hans verksamhet gick ut på att bana vägen för en separatfred med Tyskland i hopp att härigenom undgå en liberal konstitution eller en revolution. Sådan var den främste statsmannen i tsarriket i det ögonblick, revolutionens stormbölja höjde sig ur det oroliga folkhavet. Av hans ministrar var Protopopow, inrikes- och polisministern, den ryktbaraste. Ryktbar lika mycket för sin sliskiga, krypande servilitet inför tronen som för sina intriger. Han var en kejsarinnans gunstling, som ivrigt uppvaktat Rasputin och fört hemliga förhandlingar med kejsar Wilhelms agenter.

Följande dag den 28 inlämnades i duman en rad av interpellationer till regeringen. Kadettledaren Miljukow fördömde regeringens allmänna politiska taktik, dess förhållande till duman och riksrådet. Regeringen kunde icke, sade han, åstadkomma något samarbete med duman,

bakom vilken stod hela ryska folket och de borgerliga institutionerna, under det regeringen stod isolerad. Därför misslyckades alla regeringens åtgärder, och det inre läget i Ryssland var mera förtvivlat än någonsin. Duman ville därför icke sluta någon fred med regeringen. Läget var, sade Miljukow, mycket allvarligt. Detta kunde ej förtigas eller hemlighållas. Då regeringens oduglighet hotade omintetgöra frukterna av folkets oerhörda offer, så skulle folket, slutade Miljukow, självt taga sitt öde i egna händer.

Miljukow, professor vid universitetet i Petrograd, ledamot av duman, var kadettpartiets, liberalernas ledare. Miljukow var i utrikespolitiska frågor en imperialist av renaste vatten, anhängare av de mest vittgående krigsmål: Österrikes och Turkiets styckande, de slaviska staternas förening med Ryssland, Konstantinopels erövring etc. Han var en ivrig anhängare av krig ända till ett segerrikt slut och Tysklands krossande. Han var fiende till de undertryckta ryska folkens autonomi. I inre frågor var han en svuren motståndare till sociala och ekonomiska reformer, men anhängare av en konstitutionell monarki och en begränsad rösträtt. Till sin natur var han energisk, driftig, men tvetydig och listig. Han stod på sitt partis högra flygel. Hans taktik var den systematiska parlamentariska oppositionen, störtandet av ministrar och befordrandet av vänner och anhängare till goda platser och poster. En allvarlig, genomtänkt demokratisk politik var han alldeles främmande för liksom flertalet av hans parti, som var ett professorsparti av skiftande färg och intressebetoning, utan förbindelse med folkmassorna.

Den socialrevolutionära bonde- och arbetargruppens, trodovikernas, ledare Kerenski, tog nu ordet. Han brännmärkte imperialisternas erövringspolitik såsom oförenlig med arbetarklassens syften. Europas folk förblöda, sade han, gå under i kriget utan mål. Alla krafter utmattas. Stämningen är tryckt hos våra fiender, men också hos vårt eget folk sjunker stämningen bland massorna med varje dag. Kaos råder överallt. Vem bär skulden? frågade Kerenski. Regeringens historia visar, var skulden ligger. Arbetarnas ledare häktas och skickas till Sibirien, stämplade som förrädare. Men den verkliga fienden är själva systemet, det medeltida statsbegreppet hos oss. Demokratin är nödvändig. Men ni, borgerliga progressister, tänka blott på edra imperialistiska annexioner. Dessa krigsmål äro en utopi. Europas massor fordra ett slut på kriget. Vi måste ena oss på demokratins grundval och lämna åsido sådana paroller, som äro oantagliga för de breda massorna. De borgerliga dumamännen avbröto här talaren, som vidhöll att proklamerandet av erövringsplaner utan gräns ej finner anklang hos folket. Ni måste lyssna till oss, sade Kerenski, vare sig ni vill eller icke, ty om ni icke hörsamma våra varnande röster, så komma ni snart att stå inför fakta i stället för varningar. Se ni icke blixtarna, som redan ljunga på det ryska himlavalvet? Ve oss, om vi icke i tid inse, att man måste söka komma i kontakt med demokratin, icke med ord utan i handling. Så talade Kerenski den 28 februari.

Under denna och de närmast följande två dagarna sökte stora människomassor däribland talrika kvinnor att tränga sig fram från arbetarstadsdelarna in till de centralare delarna av staden. Militär och polistrupper, som allt talrikare uppträdde på gatorna, hindrade emellertid arbetarnas demonstrationer. Arbetarna drogo sig tillbaka till sina kvarter, där de upptogo heta strider med polisen. Under dessa strider sågos en del kvinnor i Viborgska stadsdelen bygga den första barrikaden, som genast togs av polisen. Brödbristen var nu oerhörd. Bagerierna i arbetarkvarteren saknade mjöl. Köer på tusentals kvinnor väntade utanför brödbutikerna, av vilka flera stormades.

OCHRANANS HEMLIGA RAPPORT OM DE UTBRUTNA LIVSMEDELSKRAVALLERNA.

RAPPORT från avdeln. för skydd åt den sociala säkerheten och ordningen i Petrograd.

23 februari-7 mars 1917. N:r 5727. (Hemlig.)

Till hans Högvälborenhet herr Ministern för inrikes ärenden.

”I dag på morgonen började arbetarne på verkstäderna i Viborgska rayonen att nedlägga arbetet och i skaror samlas på gatorna, öppet protesterade och visande sitt missnöje med livsmedelsbristen. Massrörelsen var mestadels av så demonstrativ karaktär att polistrupper måste utkommenderas för att skingra massorna.

Rykten om strejken spred sig snart till de andra arbetardistrikten, där den fick sin anslutning. Antalet strejkande steg mot aftonen till 78,433 vid 43 företag. \Flertalet strejkande arbetare uppehöllo sig hela dagen på gatorna och ställde till oroligheter och demonstrationer.

Vid 2-tiden hejdade pristaven (polismästaren) i Viborgska distriktets 2:dra rayon vid hörnet av Finski Pereulok och Nisjegorodskaja Ulitsa en arbetare, som stoppat spårvagnstrafiken genom att fråntaga föraren motornyckeln. Då polisen ville arrestera bråkmakaren, tog folkmassan parti för honom och sårade polismästaren med ett hårt tillhygge i huvudet. Ungefär samtidigt trängde en arbetarskara på omkring 1,000 man fram mot Liteiny Most i avsikt att uppnå de centrala stadsdelarna. Vid finska bangården (Finski Vokzal) möttes demonstranterna av en polisstyrka som sökte skingra dem, varvid polisbefälhavaren blev sårad. Vid 3-tiden samlades en folkskara på c:a 300 personer på Bolsjaja Robotnaja, stoppade spårvagnstrafiken och fortsatte in på Suvorovski Prospekt. Folkhopen skingrades emellertid av en polisavdelning. Liknande uppträden ägde senare rum på Znamenskaja Plosjtjad och Liteiny Prospekt samt utanför ”Vulkans” verkstäder vid Spasskaja, där 1,500 arbetare lämnade arbetet och gingo ut på gatan. Vid ”Ryska Aeroplanfabriken” stannade demonstranterna och bröto sig in genom porten. Då polisen sökte hejda tilltaget genom övertalning, men misslyckades däruti, hotade en kommissarie upprorsmännen med en revolver. Folkmassan omringade honom och bröt sig in i fabriksbyggnaden, där de drogo bort arbetarna från arbetet. Vid Bolsjoj Prospekt tilltvungo sig arbetarna förhöjd brödranson.

RAYONCHEF – GENERALGUVERNÖR – (namnet oläsligt) (namnet saknas)

(I bilagan följer en förteckning över de 43 företag, där arbetarna, sammanlagt 78,443, strejkade den 7 mars. Bland dem märkas: ”Novyj Lessner” (”Telefon”) med 7,500 arb., ”Nobelverken” med 2,200, Ericssons med 4,500, Petrograds Ammunitionsfabrik med 5,000, Kanongjuteriet med 2,500, Petrograds Metallfabrik 7,500.)

Den 2 mars behandlades livsmedelsfrågan i duman. Därvid yttrade oktobristen Zawitch: Bönderna sälja allt vad de ha för att kunna betala skatterna. Lantbefolkningen får själv svälta, jordbruket lider brist på arbetskraft. Nationalisten Schulgin sade: Regeringen tar ifrån befolkningen allt, men ger icke något tillbaka. Vi behöva en annan man än Galitsyn i spetsen för regeringen. Skobelew, som var en av mensjevikernas dumadebuterade, yttrade: Arbetarna kunna icke längre tiga, om de tiga, skola stenarna tala. Proletariatet skall finna en väg att genomdriva sin vilja. Kadetten Konovalow förklarade, att den ryske medborgaren visserligen saknade alla rättigheter, men slav vore han dock icke. Den 5 mars behandlade riksrådet under växande rörelse bland massorna kommunikationskrisen. En av 36 riksrådsmedlemmar undertecknad interpellation påvisade transportväsendets katastrofartade tillstånd. Det frågades, vilka åtgärder regeringen ämnade tillgripa för att förebygga kommunikationernas fullständiga sammanbrott samt för att förse armén och civilbefolkningen med livsmedel, bränsle och råvaror. Den 9 mars behandlade duman under det redan utbrutna ovädrets

ljungeldar och hagelskurar livsmedelsnöden, som med varje dag blivit allt svårare. Rodsianko, dumans president, avgav en förklaring, vari det bland annat hette: ”De oroligheter, som till följd av hungersnöden utbrutit i Petrograd och flera städer i mellersta Ryssland, ha så småningom antagit sådana dimensioner, att de icke längre få tolereras. Det nuvarande läget kräver omedelbart åtgärder, som äro ägnade att lugna befolkningen. Därför sammanträder i dag på min begäran under ministerpresidentens presidium en extraordinär konselj, vari deltaga ministrarna, utvalda representanter för staden Petrograd och för semstvoförvaltningarna i guvernementen.”

Denna dumapresidentens förklaring anslogs offentligt i Petrograd och Moskwa för att lugna befolkningen. Resultatet av den extraordinära konseljen blev upprättandet av ett slags självstyrelse för staden Petrograd med avseende å livsmedelsfrågorna. Denna åtgärd och ytterligare andra, avseende att tillmötesgå befolkningen, kommo försent. Klockan hade redan slagit tolv. De som i årtionden och århundraden sått vind skulle få skörda storm. Marken skalv och himmelens valv stod i brand.

Den 3 mars hade strejk utbrutit vid Putilowverken, Rysslands största fabriksföretag. Strejken var en yttring av solidaritet med en del arbetare, som avskedats på grund av gatudemonstrationerna de föregående dagarne. De strejkande höllo möten med skarpa angrepp på fabriksledningen. En särskild delegation utsågs att utverka kamraternas återintagande. Direktionen vägrade mottaga delegationen. Mötena fortsatte och den 6 mars hölls ett gemensamt möte med de väldiga fabrikernas samtliga arbetare. Mötet krävde de avskedades återintagande samt löneförhöjningar. Verkstadsledningen förklarade lockout. Denna provokation var gnistan till krutdurken. Ett skri av harm och raseri gick genom massorna. En strejkledning valdes, och inom några timmar var strejken förvandlad till en politisk aktion av den största omfattning och betydelse. De 30,000 arbetarne vid Putilowverken vände sig till sina kamrater vid andra verkstäder med begäran om stöd. De utestängdas hustrur och döttrar skickade likaledes deputationer till övriga fabriker och eggade i glödande tal arbetarne till solidaritet med de utkastade. Samtidigt ökade bristen på bröd och andra livsmedel. Priserna stego oerhört. Arbetarne fingo inga löner. Detta bragte arbetarkvinnorna till det yttersta.

På initiativ av bolsjevikernas kvinnokommitté anordnades massmöten för kvinnor överallt i arbetarstadsdelarne med ett och samma ämne för talarne: Kriget, dyrtiden och arbetarkvinnornas läge. Mötena ägde rum den 8 mars och rönte överallt den väldigaste anslutning. Bolsjevikernas gamla paroll: till Nevski! hälsades med hänförelse av massorna. Arbetarkvinnorna på den s. k. Viborgska stadssidan voro de första, som omsatte den i handling. Demonstrationståg. fyllde gatorna överallt i denna stadsdel. Överallt nedlades arbetet. Då broarna voro spärrade av polis och trupper, kastade sig massorna ned på isen, marscherade på detta sätt över Nevafloden, drogo överallt med sig de ännu arbetande och trängde in i stadens centrum under ropen: Giv oss bröd! Ned med kriget! Här och där kom det till sammanstötningar med polisen, som dock här och var drog sig undan. Häktningar företogos, och flera barrikader restes nu i arbetarstadsdelarne, i vilket arbete även kvinnor och barn deltogo. Allteftersom dagen gick, blev polisterrorn brutalare, men massorna läto sig icke nedslås. På bolsjevikernas sida leddes demonstrationerna av Schlapnikow, Skoroschodow, Kujurow, Tjugurin, Aleksandrow, Kuklin m. fl. Mensjevikerna samarbetade på flera håll med bolsjevikerna. På aftonen beslöts av kommittérade från olika fabriker att följande dag proklamera generalstrejk över hela Viborgska stadsdelen och sedan utvidga strejken att omfatta hela Petrograd. Stämningen var revolutionär och beslutsam. Massorna voro som elektricerade. Man kunde få se unga kvinnor, som med bara händerna angrepo poliser och gendarmer, som uppträdde brutalt mot demonstranterna. På kvällen hejdades spårvagnstrafiken i förstäderna genom ledningarnas avklippande. Denna dag omfattade strejken 87,534 arbetare på 53 fabriker, och alla dessa liksom deras anhöriga voro på gatorna.

Följande dag, den 9 mars, höllos möten på alla fabriker och verkstäder på Viborgssidan. Arbetarkommittéer tillsattes att besöka övriga fabriker. Samtidigt beslöts att ånyo tåga in mot stadens centrum. Vidare började arbetarne fraternisera med soldaterna och sände ombud till kasernerna. Från Putilowverken spred sig strejkrörelsen på detta sätt över hela staden. Alla ekonomiska dagsintressen skötos nu i bakgrunden. Bolsjevikernas paroller accepterades nu även av mensjevikerna och en del socialrevolutionärer. Överallt antogo arbetarne följande fordringar: Ned med tsarregeringen, leve en temporär revolutionsregering och en konstituerande församling! Åttatimmars arbetsdag och slut på kriget!

Händelserna utvecklade sig nu med en väldig hastighet. Ett skådespel av de största mått och av en våldsamt dramatisk spänning utvecklade sig. En millionstads hela befolkning träder upp som agerande på en jättelik tribun. Arbetarnas revolutionära rörelse fångade fabrik efter fabrik, stadsdel efter stadsdel. Den spridde sig till den oppositionella intelligensen. Universitet och högskolor rycktes med. Även rent småborgerliga kretsar, hantverkare, butiksägare, tjänstemän m. fl. drogos med av den revolutionära vågen. Bland de revolutionära ledarna fruktade man nu, att duman för att avleda uppmärksamheten skulle komma med någon halvmesyr. Men den nöjde sig med att kritisera regeringen i allmänna ordalag. Dessutom föreslog den en livsmedelsstyrelse för Petrograd. Den revolutionära rörelsen hejdades icke av dylika små påfund. Med varje timme växte den på djup och bredd, dragande med sig allt större massor av arbetare och småfolk. Och med varje timslag skärptes massornas krav, stegrades deras förbittring, spändes deras förhoppningar. Bolsjevikernas centralkommitté i Petrograd, som nu bestod av Salutski, Skrjebin och Schlapnikow, beslöt denna dag att proklamera den förut beslutade allmänna tredagarsstrejken såsom en strejk tills vidare, och samtidigt sändes kurir till Moskwa med bud från Petrogradproletariatet till kamraterna att ävenledes träda ut till kamp och aktion. I alla städer och industrisamhällen i Petrograds omnejd var stämningen upprörd och revolutionär.

Trots alla hotande åtgärder från myndigheternas sida, trots de talrika patrullerna och militärkordongerna, som bevakade broar och gatukorsningar, lyckades det massorna på aftonen den 9 mars att uppnå Nevski Prospekt. Den vanliga flanerande boulevardpubliken hade förskräckt dragit sig därifrån. Arbetarne stoppade spårvagnarne och togo bort mekanismen för deras igångsättande. Spårvägspersonalen vägrade att arbeta under polisskydd. Stockning uppstod överallt i trafiken, som frampå kvällen alldeles avstannade. Butiker och restauranger stängdes. Modlöshet och fruktan grepo tsaristiska sinnen. Polisen vågade ej visa sig i enstaka patruller. Snart stod den maktlös gentemot de från alla håll tillströmmande arbetarne. I denna situation beslöt regeringen att kalla kosackerna till hjälp i enlighet med de noggrant uppgjorda planerna för revolutionens krossande. Särskilt väl förberedde sig polistrupperna med infanteri- och kavalleri- samt kulspruteavdelningar. Även Petrograds garnison skulle vara behjälplig vid upprorets kuvande, i första hand kosackerna. Alla förberedelser lågo i de militära myndigheternas händer under general Chabalow och voro koncentrerade hos generallöjtnant Tjebykin. Staden indelades i sex distrikt, vart och ett under befäl av en polismästare, och dessa distrikt voro åter indelade i ”rayoner”, fördelade mellan olika regementen. Varje rayon hade 2-3 truppavdelningar och en reservbataljon. Kosacker och andra kavalleritrupper liksom även artilleri stod till ochranans omedelbara förfogande. Planen var i minsta detalj utarbetad. Enligt de påträffade dokumenten, som voro av strängt konfidentiell karaktär och som nu finnas i revolutionsarkiven voro myndigheternas åtgärder för att krossa en väntad revolution följande:

Första distriktet stod under befäl av ”verkliga statsrådet” Znatjkowski och omfattade 3 ”rayoner”.

I. rayonen: polistrupper från Amiralitetet, en reservbataljon från livgardet, Preobrasjenska regementet skulle skydda: Amiralitetskajen, Palatskajen, utmed Fontanka till Pantelejmono-

wiki-bron och utmed Moijka till Marinska torget, Isakstorget, Senatspassagen samt broarna: Michalowski, Pevtjeski, Politsejski och Sini Most.

II. rayonen: polistrupper fr. 2. och 1. Kazanska avdelningen samt 3. och 4 Spasska avdelningen. Bevakningsområde Mojka-kajen från Kronstadtbron till Voznesenski Prospekt. Den senare över Voznesenski Most till höger längs Jekaterinakanalen till Krjukowkanalen; till vänster längs sistn. samt Fontanka till Apraxin Pereulok; dessutom broarna: Maly Kronstadtski, Krasny, Voznesenski, Novo-Nikolski, Kazanski och Teatralny.

III. rayonen: polistrupper från 1. och 2. Spasski samt 1. d. avdeln. av Litejnej. Bevakningsområde: Neva-kajen, franska kajen, Liteni Prospekt, Nevski Prospekt, över Anitjkow Most vänster utmed Fontanka, Apraxin Pereulok, Mutjnoj Pereulok, Jekaterina-kanalen, utmed Mojka, över Panbelejni Most, Fontankakajen till Newa, samt broarna: Pratjesjni, Pan telejni, Semonovski, Tjernysjev och Lesjtukow.

På samma detaljerade sätt var hela staden indelad och polis- och militärtrupper fördelade.

På Petrograds gator syntes under dessa dagar även trupper, som förut där voro okända. Ganska mycket kavalleri hade dragits dit. Alla militäravdelningar stodo i telefonförbindelse med varandra. Varje ”försvarspunkt” hade telefon. Dessutom hade varenda fabrik och verkstad särskilt telefonnummer för rekvirerande av militär.

Den organiserade förberedelsen till upprorets underkuvande var mycket väl utarbetad. Myndigheterna hade beräknat kunna stoppa alla revolutionära demonstrationer och all revolutionär rörelse över huvud. Man hade tänkt på allt. Man hade blott ej beräknat, hur armén var förändrad, den var ej mer densamma som år 1905. Krigets inverkan var ofantlig. Alla dessa ”reservtrupper” bestodo ju dessutom av arbetare och bönder, vilka alltmer kände sambandet med Sina anhöriga. Att driva dem som förr mot arbetarna visade sig vara omöjligt. Och därför var det, som planen att undertrycka upproret misslyckades. Men om denna apparat hade fungerat riktigt, då hade icke en enda demonstration kunnat äga rum. Hela rörelsen, revolutionen, hade kvävts i blod den första dagen. Men armén stod alltför nära folket och därför kunde tsarens generaler icke hindra revolutionens utveckling.

BOLSJEVIKERNAS PROKLAMATION.

S. D. A. P. R.

Proletärer i alla länder, förenen eder!

Det har blivit omöjligt att leva. Det finns ingenting att äta! Ingenting att kläda sig med! Intet att elda med.

Vid fronten – blod, stympning, död. Det ena tågsättet efter det andra lastat med människoboskap – våra bröder, våra barn sändas till slaktbänken.

Vi få ge våra bröder och våra barn till kriget och själva få vi förgås av hunger och köld, tiga och lida, utan slut, det är brottslig, eländig feghet.

Att blunda för verkligheten är ovärdigt. Landet är ruinerat. Bröd saknas. Hungersnöden är över oss. Det blir endast värre och värre för varje dag. Farsoter hota, kolera – – –

Vi behöva bröd, – man ger oss bly. Vem bär skulden?

Tsarmakten och bourgeoisin bär skulden till eländet. De plundra folket bakom fronten. Godsägarna och kapitalisterna draga profit av kriget; de bli omätligt rika. Kriget drar ut på tiden i det oändliga. För krigsprofitens skull, för Konstantinopels, Armeniens och Polens skull drives folket till slaktbänken.

Frivilligt komma de icke att avstå från profiter och göra slut på kriget. Det är på tiden att kväsa detta bourgeoisins och de ”svarta hundradenas” odjur.

Liberalerna och de ”svarta hundarna”, ministrarna och Duman, adeln och godsägarna, – alla ha under kriget sammangaddat sig i en enda fruktansvärd liga.

Tsarhovet, bankirerna och prästerskapet hösta in guld. En hop skurkar och dagdrivare lever flott på folkets mödor, dricker folkets blod och svett. Och vi lida. Vi gå under. Vi svälta. Vi stupa vid arbetet. Vi dö i skyttegravarna. Vi kunna ej dröja längre!

Alla till kamp! Ut på fronterna! För er själva, edra bröder och edra barn!

I Tyskland, Österrike, Bulgarien reser sig arbetarklassen. Den kämpar där mot sin bourgeoisi för fred och frihet. Låt oss

hjälpa dem och oss själva. Låt oss understödja dem genom en kamp mot våra egna förtryckare. Res eder alla! Organisera er för kampen! Bilda partikommittéer på alla fabriker och verkstäder, i alla distrikt och städer över hela landet! Förklara för bönderna, medborgare och soldater, att deras frigörelse beror på socialdemokraternas seger allenast!

Den öppna kampens timma har slagit. Strejker, demonstrationer och möten försvaga icke organisationerna, utan stärka dem. Begagna er av varje tillfälle, varje stund! Alltid och allestädes med massan och med alla revolutionära paroller!

Må gärna kapitalets drängar kalla vår aktion för ett hasardspel och dumdristighet! Räddningen ligger i en omedelbar kamp och icke i dess uppskjutande på en obestämd tid.

Kalla alla till kamp. Det är bättre att stupa i en ärofull strid för arbetarnas sak än att böja huvudet under kapitalets ok, eller förgås av svält i ett outhärdligt arbete. Enskild aktion kan fördärva revolutionen, vår revolution, som skall tända gnistan till revolutionen även i andra länder.

Framför oss är kamp, men oss väntar en säker seger. Alla under revolutionens röda fana! Ned med tsarmonarkin! Leve den demokratiska republiken! Leve åttatimmarsdagen! Godsägarnas jord åt folket! Ned med kriget! Leve förbrödringen mellan all världens arbetare! Leve den internationella solidariteten!

Mars 1917.

PETROGRADS CENTRALKOMMITTÉ (Bolsjeviki).

För första gången började denna kväll offentliga möten hållas på gatorna och torgen i centrum av staden. Talarne manade medborgarne till kamp mot självhärskarmakten, mot hungersnöden och dess upphov, kriget. Förbi ett sådant möte marscherade en kosackpluton fram. Massorna rörde sig icke i annan mån, än att de lämnade passage för plutonen. En djup tystnad inträdde, som endast avbröts av hästhovarnas tramp mot stenläggningen. Tusentals blickar följde de framridande kosackernas rörelser. Alla kände instinktivt, att detta första möte mellan arbetarna och kosackerna hade en historisk betydelse. Kosackerna voro den del av armén, som stod fjärmast från arbetarklassen och den revolutionära rörelsen. Skulle kosackerna rida in i hopen? Skulle de skjuta? Tusentals ögon hängde vid dem. Kosackerna redo förbi. En åska av applåder och ett jubel av hälsningar. Kosackerna hade icke fullföljt ordern att anfalla arbetarne. Arbetarne förstodo, vad detta betydde. Talaren fortsatte sitt avbrutna föredrag. Armén är med oss! utropade han och pekade på de fredligt förbiridande kosackerna. På samma sätt skedde, utom på ett par ställen, med andra kosackpatruller. Så snart massorna banade väg för dem, redo de stilla förbi, och massorna tackade dem med applåder. Som en löpeld spred sig nyheten, att soldaterna sympatiserade med revolutionen. Dock skulle icke natten överallt förgå oblodig. På många ställen kom det till sammanstötningar med polisen,

som drog blankt. Många arbetare häktades, där polisen för tillfället var övermäktig. Men nya massor strömmade oavlåtligen till.

På natten höllo såväl bolsjeviker som mensjeviker centralkommittémöten. Det stod nu klart för alla, att revolutionen hade börjat. Ingen tvivlade numera på att den avgörande striden förestod. Hos soldaterna låg nu avgörandet. Under nattens lopp kommo meddelanden från kasernerna, att en revolutionär stämning började visa påtagliga tecken att bemäktiga sig även soldaterna. Storstrejken omfattade denna dag 158,583 arbetare.

Under natten arbetade de revolutionära kommittéerna överallt. Flygblad och proklamationer författades och trycktes för att på morgonen kunna spridas bland massorna. I ett av bolsjevikernas flygblad motiverades främst nödvändigheten av en öppen kamp mot tsarismen. Vidare uppmanades soldaterna och arbetarne att träda samman och bilda socialdemokratiska kommittéer över hela landet. Slutligen utgavs en av Molotow utarbetad proklamation, som under natten uppslogs över hela staden, och vari massorna manades att övergå till den öppna kampen för regeringens störtande och skapandet av en revolutionär regering.

OCHRANANS HEMLIGA RAPPORT OR HÄNDELSERNA I PETROGRADS STADSFULLMÄKTIGE.

RAPPORT från ”avdelningen för skyddande av den sociala säkerheten och ordningen i Petrograd. den 26 febr. 1917 [gamla stilen = 10 mars] 3:o 5865. (Hemlig.)

Till hans Högvördighet herr Inrikesministern.

Den 25 d:s (9 mars) på aftonen hölls i Stadsduman (”stadsfullmäktige”) ett av borgmästaren P. I. Lenjanov utlyst sammanträdet för behandling av frågan om införande av kortsystem för bröd i Petrograd, men detta sammanträde antog snart karaktären av ett rev. folkmöte å la 1905. Sammanträdet öppnades kl. 8: Till ordförande valdes på förslag av Lenjanov stadsdumans ordförande L. A. Bazunov. Utom de röstberättigade stadsfullmäktige deltogo i sammanträdet också representanterna för sanitets- och fattigvårdsinstitutionen i Petrograd. Även många arbetare närvoro. Man väntade också presidenten för Riksduman M. B. Rodzianko, men denne hade skriftligen meddelat Lenjanov, att han tyvärr var förhindrad.

Förste talaren, senator S. V. Ivanov, påpekade, att mötet ej kunde inskränka sig till frågan om kortsystemets införande, utan måste underkasta den inträdda situation en omfattande granskning. Talaren uppmanade borgmästaren att meddela vad som tilldragit sig på gårdagens sammanträde (rådplägning) hos ministerpresidenten.

Enligt Lenjanovs ord hade Rodzianko ” i skarpa ordalag” skildrat det skapade läget och uppmanat regeringen till kamp mot livsmedelsbristen.

Senator Ivanov betonade, att först när läget hunnit bliva kritiskt, hade regeringen kommit sig för att ”vidtaga åtgärder” i livsmedelsfrågan – d. v. s. överlämna saken åt de kommunala myndigheterna i Petrograd, ehuru dessa länge haft hand om denna fråga.

Generaladjutant P. P. Durnovo påpekade, till svar på Lenjanovs förklaring att jordbruksministern lovat Petrograd en brödsädtillförsel på 27 vagnslaster per vecka, att detta kvantum var otillräckligt för befolkningens behov, enär detta redan för länge sedan normalt fastställts till 35 vagnslaster. Tal. ställde sig skeptisk gentemot regeringens löften och fordrade kraftig ingripande från stadens myndigheter.

Ordföranden för Petrograds livsmedelskommitté Nikanorov avgav en redogörelse över ”livsmedelssituationen” i staden. Han angav bl. a. att brödsädesförrådet kunde räcka högst två veckor.

Under den fortsatta diskussionen framhöll Schnitnikov, att den sittande regeringen, som var fullkomligt oduglig, borde avgå och lämna rum för en koalitionsministär. Detta uttalande mottogs med livliga applåder.

Sammanträdet antog en alltmer revolutionär karaktär. Ingen av talarna nedklubbades av ordföranden, vilka åsikter de än förde till torgs. En viss Kagan påpekade, att en folkhop blivit beskjuten på Nevski, och menade, att något borde göras för att hindra dylikt. ”Va då?” frågade man. ”Jag vet inte”, svarade tal. Någon bland åhörarna ropade, att polisen ej borde få skjuta på folket. Tumult uppstod. Slutligen föreslog representanten för Petrograds ”arb.-kooperation”, att församlade skulle hedra minnet av de oskyldigt mördade arbetarna genom att resa sig upp. Alla reste sig upp. På förslag av Kerenski antog mötet en resolution, som uppmanade regeringen att ej hindra arbetarna och andra medborgare att hålla möten för dryftande av livsmedelfsrågan.

En annan stadsfullmäktige, geheimerådet Grigorjew, föreslog mötet anmoda regeringen att frigiva de häktade arbetarna.

M. I. Skobelew krävde, att regeringen, ”som utgjutit oskyldigt blod”, skulle avgå omedelbart. (Stormande applåder).

En hetsig debatt uppstod kring frågan, om stadsduman skulle sammanträda åter följande dag och vid vilken tid. Det beslöts, att inget sammanträde skulle hållas på söndagen den 27, då en del möten i de olika distrikten beramats och livsmedelsfrågan där skulle diskuteras. På förslag av Kerenski reste sig de församlade ännu en gång, för att ära minnet av de stupade arbetarna. Därefter slutade mötet.”

GENERALMAJOR – (namnet oläsligt).

Den 10 mars på morgonen voro massorna i ännu starkare rörelse än föregående dag. Strejken var nu så gott som allmän i hela Petrograd. Den omfattade denna dag 347,000 arbetare. Även de mest efterblivna fabriker och yrken drogos med. Spårvägspersonalen, typograferna och de affärs- och kontorsanställda nedlade denna dag arbetet. Väldiga massor cirkulerade överallt på gatorna. Från förstäderna anlände undan för undan nya demonstrationståg. Polisen kunde icke längre behärska situationen. Möten höllos överallt. Myndigheterna sökte denna dag innesluta och skydda den allra centralaste delen av staden med dess regeringsbyggnader och offentliga institutioner. Alla broar besattes med militär. Särskild vakt utställdes kring offentliga byggnader, bangårdar, fängelser, post- och telegrafverk. Men allt var förgäves. Stormen hade övergått till orkan. Ensamt vid Litejnibron stodo tidigt på morgonen 30,000 människor samlade. Andra massor störtade ned på isen och togo sig över. Vid middagstiden brusto polis- och militärkordongerna för massornas tryck. Lavinen rullade i stadens hjärta. Till Kasan-katedralen! var lösen för dagen. Till Tauriska palatset! lydde studenternas lösen. Till Newski! var bolsjevikernas paroll. Alla dessa platser lågo i stadens hjärta. Alla de stora centrala gatorna, torgen och parkerna fylldes av folk. Staden fick utseende av ett krigsläger. Det vart nu bekant, att kulsprutor uppställdes överallt på de viktiga platserna, på taken och i portgångarne. Samtidigt kommo underrättelser att soldaterna i kasernerna uppställdes till strid. Det blev allt mera klart att den nu började revolutionens öde låg i soldaternas händer.

Arbetarne begärde nu att få vapen, men ledarne varnade dem. Enstaka vapen betydde intet, när motståndaren var fullt beväpnad. Det gällde att erövra och utnyttja hans egna vapen. Om någon arbetare händelsevis sköte på soldaterna, skulle han däri genom blott uppreta dessa och göra det lättare för myndigheterna att hetsa upp dem mot arbetarne. Arbetarnes ledare gåvo därför ut parollen att överallt söka vinna soldaterna på arbetarnes sida och anmoda soldaterna att skaffa vapen åt alla arbetare. Man beslöt att öka antalet till bekanta i kasernerna utsända

enskilda arbetare och att även, så snart soldaterna visade sig på gatorna, söka vinna dem över på arbetarnes sida, hylla dem, broderligt räcka dem handen.

BOLSJEVIKERNAS UPPROP MORGONEN Den 11 MARS (obetydligt förkortat)

R. S. D. A. P.

”Kamrater, medborgare, soldater!

Tsarmakten har fört Ryssland till avgrundens rand. Landet är ruinerat, folket utplundras och svälter både vid och bakom fronten. Brist råder på allt. – – Och Nikolaj II :s regim med sin undertryckningspolitik ytterligare förvärrar läget. – – Till svar på arbetarnes fordringar har man stoppat fabriker och verkstäder samt kastat ut tusentals arbetare på gatan. Bränsle och råmaterial saknas. Regeringen kan ej giva folket bröd och arbete. Man förtrycker oss och håller oss nere; vi få ej tala, ej skriva, ej hålla möten, för att överlägga om utvägar ur eländet

I tre dagar har redan allt arbete legat nere i Petrograd. Arbetarna ville ej längre lida förtrycket, utplundringen och ruinen. Och då både arbetare och andra medborgare med demonstrationer tillkännage sina krav, svara självhärskardömets lakejer med att ge dem bly. Även soldater ha lånat sig till detta bödelshantverk. Må folkets förbannelser och de tusental mördade och deras hustrur och barn störa deras samveten och röra deras hjärtan!

Tsarregeringen uppför sig som i ett erövrat land. Kriget utnyttjas för tronens befästande. Tusental försmäkta i fängelserna, i Sibirien – –

Denna makt måste störtas.

Tiden har kommit för en avgörande kamp. Generalstrejken över hela landet – är vårt främsta vapen. Men för kampen mot folkets bödlar behöva vi hjälp av våra kamrater i armén och flottan. Måtte soldaterna – våra bröder och söner – sluta sig till våra led med vapen i hand!

Ned med tsarmonarkin! Leve folkrepubliken! All godsägarnas jord åt bönderna! Leve åttatimmarsdagen. Leve Ryska Soc. Dem. Arbetarpartiet! Leve den provisoriska revolutionära regeringen! Ned med kriget!”

RYSKA SOC.-DEM. ARB.-PARTIET. (Bolsjeviki.)

TRYCKT PROKLAMATION FRÅN SOC.-DEM, RAYOBKOMMITTÉN

R. S. D. A. P.

Proletärer i alla länder, förenen eder!

Kamrater-arbetare! Man skjuter på oss! På Petrograds gator har arbetarnas blod flutit! Tsaren matar de revolterande svältande medborgarna med bly. Liksom den 22 jan. 1905 självhärskardömets drängar sköto på arbetare, som gått till tsaren för sanning och rätt, så skjuta de även nu på svältande arbetare, som gått ut på gatorna med protest mot det härskande godtycket och mot hungersnöden. Kamrater, ett fruktansvärt brott har begåtts. I dessa dagar, ”folkvredens dagar”, den skoningslösa uppgörelsens dagar, ha vi varit maktlösa. Vi ha icke kunnat svara med samma mynt; vi voro vapenlösa. Vi knöto våra händer i vanmäktig vrede. Man slog oss med sablar, hästhovarna trampade ned oss. Kamrater, i dessa svåra dagar har arbetarklassen tydligare än någonsin sett, att utan mäktiga organisationer, utan arméns hjälp, kunna vi ej krossa fienden och förinta självhärskardömet. Men dessa dagar visade oss också, att våra bröder soldaterna ej alltid lydigt mörda sina bröder. Vår hälsning till kosackerna, som jagade bort den ridande polisen på Znamenskoje Plosjtjad. Vår hälsning och broderliga tack till soldaterna vid Paulsregementet, som framför Uppståndelsekyrkan skingrade en avd. beridna

poliser. Soldaterna börja få upp ögonen. De förstå, att fienden icke är det svältande och förtryckta folket, utan tsarens självhärskardöme. Under dessa svåra dagar hjälper oss endast en del soldater, studenter och andra medborgare. Riksduman, denna pseudo-folkliga representation, bevarar en brottslig tystnad. I dagar, då själva stenarna ropa på hämnd, är Duman blind och döv för folkets kval. Kamrater! Man skjuter på oss, man kastar ut oss på gatan till svält och armod. Putilovverken ha stängts. 50,000 arbetare ha berövats sitt uppehälle! Kamrater! Den som har samvete, som ej är slav och ömklig förrädare mot arbetarnas sak, måste lyssna till vår maning, förena sig med oss i en enhällig protest mot det skoningslösa kriget. Kamrater! Må arbetet i staden avstanna! Låt alla fabriker och verkstäder stanna, låt elektricitetsljuset slockna! Vi kalla er till allmän proteststrejk, till ett slag mot självhärskardömet. Till org. mobilisering av edra krafter. Vi kalla bolsjeviker, mensjeviker, soc.dem. och socialrevolutionära proletariatet i Petrograd och hela Ryssland! Kamrater, organisera på fabriker och verkstäder illegala strejkkommittéer! Upprätta förbund mellan de olika rayonerna! Understöd den illegala pressen och vapeninsamlingen. Bered er, kamrater! Den avgörande kampens stund nalkas. General Chabalow, som vågat kalla oss förrädare, förskräcker oss icke; det är icke vi arbetare, som förråder folket, utan hrr Suchomlinow, Chabalow & Co., dessa förrädare och mördare. Riksduman och liberalerna förråder folket.

Kamrater, Chabalow befaller er att stanna kvar i arbetet, men vi mana er till kamp, till allmän strejk.

En för alla och alla för en!

Leve den allmänna politiska proteststrejken! Håll de stupade arbetarna i evig hågkomst! Ned med kriget! Ned med självhärskardömet!

Leve revolutionen! Leve den temp. rev. regeringen! Leve den konst. församlingen!

Leve den demokratiska republiken!

Leve proletariatets internationella solidaritet!

RYSKA SOC.-DEM. ARB.-PARTIETS RAYONKOMMITTÉ I PETROGRAD.

Polisen och gendarmeriet sökte hindra massorna att nå fram till Kasankatedralen, dit den väldigaste strömmen gick. Men efter några timmar var även denna sista fördämning genombruten av massornas allt våldsammare tryck. Ofta kom det till blodiga sammanstötningar mellan massorna och polistrupperna. Det sköts blint på den obeväpnade mängden. Dödade och sårade lågo på gatorna och buros in i husen. Här och var arresterade polisen enstaka arbetare, men massorna började även arrestera polisen och gendarmerna. Från hustaken började kulsprutorna smattra. Några soldater syntes ännu icke till, och kosackerna hade man till en del dragit tillbaka efter den föregående dagens erfarenheter. Men här och var prövade man ånyo kosackerna. Det gick ännu olyckligare än föregående dag. På Znamenskaia Plotjtjad jagade kosackerna bort den ridande polisen. Vid frälsarkyrkan drevo soldater ur kejsar Pauls regemente bort en trupp gendarmer, men de upproriska soldaterna arresterades av nya polistrupper och 1,500 man dömdes till döden genom ståndrätt. Fram på aftonen ryckte nya starka polis- och gendarmtrupper, som hållits i reserv, ut på gatorna beväpnade med kulsprutor. En del av detta anfall träffade arbetarne i ryggen. Några av de centralaste delarne lyckades polisen rensa. Paroller gåvos ut, att massorna skulle tåga tillbaka till arbetarstadsdelarna för att följande dag ånyo rycka fram, sedan polisen uttömt sina reserver.

På aftonen denna samma dag var läget sålunda följande. Arbetarne hade gjort en segerrik framstöt. Generalstrejken var nästan allmän. Även studenterna och småborgarna och en stor del av den övriga befolkningen hade smittats av den revolutionära entusiasmen. Efter tre dagars gatudemonstrationer voro arbetarne sammansvetsade till uthållighet och kamplust.

Inom kasernerna gingo rykten, att arbetarne redan segrat, och att revolutionen vore säkerställd, därest soldaterna stödde den. Den revolutionära hänförelsen steg nu i kasernerna. Kosackerna hade ställt sig neutrala, endast polistrupperna och gendarmeriet voro helt pålitliga och hade på aftonen lyckats hålla den inre ställningen. På kvällen höllo samtliga socialistiska fraktioner ett gemensamt sammanträde, där ställningen diskuterades.

Som förut sagts, behandlade duman dessa dagar livsmedelskrisen, vilken fråga under händelsernas tryck övergick till en diskussion om landets hela läge, därvid regeringen såg sig nödsakad till eftergifter. Medan dessa sammanträden ägde rum, buros sårade arbetardemonstranter förbi på gatan. Detta framkallade bland dumamännen stormande protester och manifestationer mot regeringen. Natten mellan den 10 och 11 mars sammanträdde dels ledningen för de strejkande arbetarne och beslöt att för följande dag utge parollen om väpnat uppror, dels höllos möten i kasernerna, varvid man flerstädes fattade beslut att stödja arbetarne, dels sammanträdde bolsjevikernas centralkommitté och beslöt proklamera, att revolutionen var på segerrik frammarsch. Samma natt hölls även ett sammanträde av representanter för blockpartierna i duman, varvid följande beslut fattades: ”Regeringen, som sudlat sig med folkets blod, får ej mera visa sig inför duman.

Med en dylik regering bryter duman samarbetet för alltid.” På morgonen den 11 mars omfattade generalstrejken 270,000 arbetare i själva staden och 137,000 i förstäderna. Från alla håll strömmade massorna i väldigare tåg än någonsin ånyo in mot de centrala delarne av staden. En av polisens brutalitet ytterligare skärpt och upprörd stämning behärskade dessa massor, där man nu skymtade en del soldater. Kasernerna belägrades av arbetarmassor, som på allt sätt sökte träda i förbindelse med soldaterna. Officerarne sökte hindra förbrödringen genom att skjuta på folket. De massor, som denna dag välvde in mot centrum av staden, voro med kvinnorna över en halv miljon. I tågen och folksamlingarne buros nu röda fanor, som i massor förfärdigats under natten med revolutionära inskriptioner och stora plakat, som manade till kamp. Inga tidningar utkommo, men revolutionära proklamationer och flygblad voro uppslagna överallt på husväggarne. Alla butiker höllos stängda. Alla kommunikationer voro inställda. Droskor och automobiler syntes icke. Polisen sköt med kulsprutor från taken, men detta hjälpte icke. Massorna ryckte fram till centrum, där de socialistiska partiernas kampgrupper byggde barrikader. Det lyckades emellertid polisen att med sina sista reserver under förmiddagen hindra massornas tillträde till kvarteren för ämbetsverken och de övriga offentliga institutioner. Allt berodde nu på om regeringen skulle lyckas uppbringa pålitliga trupper. Chabolow tvekade. Hela denna förmiddag kämpade man med växlande framgång, och en viss jämvikt hade inträtt vid middagstiden. Nu beslöt general Chabalow att våga tärningskastet. Han kommenderade ut flera regementen. Officerarne erhålla order att med eld och bly slå ned upproret. En del kompanier lyda, andra tveka, andra åter vägra att skjuta på folket, bland vilket finnes många, som till förbrödring sträcka sina armar mot soldaterna. Vid Kasan-katedralen ger kapten Lachkewitch order att skjuta in i folkmassan. Själv skjuter han ner en ung kvinna, som sträcker sin famn mot hans folk, ropande: mörda icke friheten! Flickan faller, men hans kompanier gå över på folkets sida, avväpna officerarne och skjuta Lachkewitch. Det Volhynska regementet står uppställt för att sändas mot de arbetande massornas revolution. Genom leden går en viskning från man till man: icke skjuta på folket, icke mörda våra bröder! Viskningen uppfångas även av en ung officer Artakow. Han ropar: bröder, jag är med er! Och därmed sätter han sig i spetsen för regementet, folkmassorna sluta upp i ett väldigt tåg, som drager till Tauriska palatset, till duman. Här kommer Kerenski ut och håller ett tal samt bjuder de upproriska att inträda i palatset, vars portar öppnas. Kerenski lyftes på soldaternas axlar och bäres av vågen in genom portarna och uppför trapporna. Revolutionen hade erövrat duman. Här och var i den övriga staden kämpades emellertid ännu med polisen och gendarmerna.

Ryska revolutionens första kurir till Västeuropa.

Den 27 mars 1917 ankom från Petrograd den ryska revolutionens första kurir till Stockholm med post till arbetarpartierna i skilda länder och med uppdrag att lämna muntlig skildring av revolutionens förlopp. Kurirens namn var Maria Ivanovna Staskevitch. Hon hade även ett personligt brev till de svenska partikamraterna:

Arbetar- och soldatdeputeraderådet i Petrograd, Exekutivkommittén, Tauriska palatset, Petrograd, den 23 mars 1917. Partikamraterna Höglund, Ström m. fl.!

Kära kamrater! Jag hade så mycket att skriva och säga er, men jag har ej tid därtill, den kamrat som överbringar detta brev, skall muntligen berätta er vad som skett i dessa dagar. Allt sker hos oss så hastigt, att kanhända vad jag skriver i dag redan är gamla nyheter i morgon. Av tidningarne ser ni hur vi arbetar. Faktiskt har vi nu republik, men regeringen står på den konstitutionella monarkins sida, fastän den tiger därom. Vart parti binder sig ej utan förhåller sig fullt självständigt och är ej allierat med regeringen. Det går sin väg fram och sprider revolutionen vidare. Vi ber er livligt att meddela de tyska och österrikiska vänstersocialisterná att vi av dem väntar aktivitet gent emot deras regeringar. Vår borgarklass pekar på tyska fronten, där trupper koncentreras, och söker utnyttja ögonblicket för sina syften. Kamrater, säg de tyska proletärerna att de också må resa sig till proletärisk protest, när de erfar att Hindenburg sänder trupper mot oss!

Alla kamrater här hälsar er hjärtligt. Eder Alexander Belenin (Schlapnikow).

Under natten hade generalstrejkens ledare samt de revolutionära politiska partiernas centralkommittéer sammanträtt. Det hade beslutits utse *ett arbetarråd, sovjet*, med Tscheidse som provisorisk ordf. Detta råd tog från och med middagen ledningen av revolutionen. Överallt rådde en fast beslutsamhet. På eftermiddagen hade dumamedlemmen Rodsianko ett sammanträde med dumamedlemmarna om läget. Man beslöt att sända ett telegram till tsaren av följande huvudsakliga innehåll: ”Läget är allvarligt. I huvudstaden råder anarki. Regeringen är lamslagen. Trafiken, livsmedels- och bränsletillförseln är fullständigt i oordning. Det allmänna missnöjet växer. Skottväxling på gatorna. Det är absolut nödvändigt att genast ge en person, som åtnjuter landets förtroende, i uppdrag att bilda en ny regering. Dröjsmål betyder undergång.”

På detta telegram fick duman intet svar. Tsaren, som befann sig i högkvarteret i Mogilew, hade samtidigt fått ett telegram från kejserinnan, vari meddelades om oroligheter, som dock snart skulle krossas genom regeringens åtgärder. Regeringen, som hållit sammanträde under natten, trodde sig ännu vara herre över situationen och beslöt vidtaga utomordentliga åtgärder för att under de närmaste dagarne nedslå upproret. Ministerrådet beslöt att upplösa duman, i vilken man, okunnig om de verkliga drivkrafterna, såg en av härdarna för upproret. Vidare hade man beslutat dirigera pålitliga trupper mot Petrograd samt vidtaga en rad andra åtgärder för ordningens återställande. Tsaren gav genast telegrafiskt sitt samtycke till dessa beslut. På morgonen var tsarens påbud om dumans och riksrådets ajournering anslaget i alla gathörn jämte en order från Petrogradgarnisonens kommendant, general Schabalow, att trupperna hänsynslöst skulle göra bruk av sina vapen.

Den 12 mars rann upp, den dag, då revolutionens öde avgjordes. Ställningen var nu denna: generalstrejken var allmän i hela Petrograd med dess förstäder: 540,000 deltagare. Till generalstrejken hade även anslutit sig studenter, advokater, läkare och en rad andra intellektuella grupper samt kontors- och affärsanställda. Hela småborgarklassen hade ryckts med av rörelsen. Under trycket av massrörelsen hade duman tvingats att taga ställning emot tsarregeringen och för folket. Gatudemonstrationerna hade nått en oerhörd styrka. Flera hundra tusen människor vistades på gatorna. All trafik låg nere. Inga tidningar utkommo.

Överallt höllos folkmöten där revolutionära talare manade till en avgörande kamp. Massorna hade upprepade gånger lyckats spränga polisens kordonger kring de centrala stadsdelarne. Ett par regementen hade övergått till folket. Endast med uppbjudande av alla reserver av polistrupper och gendarmer hade det lyckats regeringen och polisledningen att på aftonen skingra och driva tillbaka massorna framför och omkring de livsviktigaste institutionerna såsom regeringsbyggnader, bangårdar, telegraf-, post- och polisstationer etc. Blodiga sammanstötningar hade ägt rum så gott som över hela staden under flera dagar och nätter. Från förstäderna och industriområdena utanför huvudstaden strömmade alltjämt nya arbetarmassor, däribland många kvinnor och t. o. m. barn in mot staden, förbittrade genom ryktena om massakrerna de föregående dagarna. Arbetarnes reserver voro sålunda icke uttömda. För de maktägande återstod nu endast att anlita soldaterna, som redan visat sig ytterst opålitliga. Utgången hängde på dem. Under natten hade arbetarne beslutat företaga en kraftkoncentration genom att utse ombud från alla arbetsplatser till utvidgande och stärkande av arbetarrådet. De socialistiska partierna hade under natten beslutat att leda rörelsen fram till en fullständig revolution. Kurirer hade avsänts till Moskwa och andra städer med dessa beslut. På morgonen den 12 höll bolsjevikernas Petrogradkommitté generalsammanträde. Alla voro ense om att avgörandet nu låg hos soldatmassorna. Det beslöts därför, att nu söka vinna dessa för ett aktivt ingripande på revolutionens sida. Särskilda kurirer sändes till garnisonerna i fästningarne kring Petrograd. En del av dessa kurirer hade militäruniform. Samtidigt hade regeringen beslutit att låta garnisonen ingripa för att nedslå resningen. Regeringen mobiliserade och sände först ut militärkadetterna, på vilka man ansåg sig kunna främst lita. Under förmiddagens lopp nådde gatuaktionerna en kraftigare utveckling än förut. Bolsjevikerna ansåg det nu nödvändigt att ernå ytterligare aktiv medverkan från åtminstone en del av militären. De gåvo därför överallt ut parollen: ”Till kasernerna! Förbrödring med våra kamrater soldaterna!” Mensjevikerna och socialrevolutionärerna hade likaledes koncentrerat sina ansträngningar på kasernerna. Det lyckades också att komma i samspråk med en hel del vaktposter liksom med en del utkommenderade soldatkontingenter. Dessutom lyckades det för de aktiva revolutionära soldaterna, som dock ännu voro ett fåtal, att vid samtal i kasernerna uppnå, att man under inga förhållanden skulle skjuta på folket. I vissa kaserner visade soldaterna hel och full sympati med den utanför pågående rörelsen. I Oranienbaum slöt sig hela garnisonen till revolutionen och tågade mot Petrograd.

Denna dag lyckades det polisen att överraska och arrestera en del av den bolsjevikiska ledningen. De häktade ersattes emellertid av andra. Fram på förmiddagen lyckades det för massorna att ännu en gång spränga polis- och truppkordongerna kring stadens inre centrum. De centrala huvudgatorna fylldes av proletärmassorna. Tåg under röda fanor välde fram och bröto sig väg till Kasankatedralen, Newski, Isaksplatsen, Tauriska palatset, ja nästan till Vinterpalatset. Officerskadetterna från Paul I:s regemente ryckte ut och gevärssalvorna började smattra. Massorna sökte betäckning, var de kunde. Lyckades det kadettrupperna att skingra folket på en plats, samlades det ånyo på andra. Arbetarsångerna ljödo från flera håll. Tvenne gånger rensades Nevski Prospekt, men så snart trupperna drogo bort för att rensa andra delar av den centrala staden, fylldes de nyss rensade gatorna ånyo. Kulsprutorna smattrade nästan överallt mot de i regel obeväpnade folkmassorna och åstadkommo en oerhörd förbittring bland alla befolkningslager. Härigenom ökades massornas raseri och energi. Men även polisens kulspruteavdelningar ökade sin aktion från hustaken och öste sitt bly över folket. General Schabalow satte vid middagen in kosackerna för andra gången i striden. Men när kosackerna sågo de sårade arbetarne och de vidriga scenerna under massakrerna, blevo de upprörda och började göra gemensam sak med massorna. En kosack högg ned befälhavaren för polistrupperna i Aleksander Nevskidistriktet under ropet: död åt tsarismen! Ryktet härom spridde sig bland massorna och åstadkom, att kosackerna hälsades med jubel, när de uppenbarade sig. Till Kasankatedralen, dit väldiga folkmassor föregående

dag samlats, hade regeringen dirigerat nya trupper. En del av dessa gick emellertid över på arbetarnas sida och en del av dem, som icke gingo över, lämnade sina vapen åt arbetarne. Regeringen ämnade nu sätta in ett av gardesregementena. Flera av soldaterna, däribland även några officerare, vägrade lyda order. De uppmanade soldaterna att följa Volhynska regementets exempel och övergå på folkets sida. Denna uppmaning mottogs med hurrarop och glädjeskott. En ung officer steg upp på en staty och ropade åt soldaterna att lämna sina vapen åt folket. Samtidigt ryckte han bort sina axelklaffar. Soldaterna lämnade nu gevären åt folkmassorna utanför kasernen och hämtade själva nya. Bud sändes till Preobraschenska gardesregementet. På dess kaserngård hölls en kort rådplägning, varefter även detta regemente förklarade sig stå på folkets sida. En hel del vapen utlämnades även härifrån till arbetarne. Under tiden hade regeringen satt in ytterligare reserver av officersaspiranter och polistrupper, som sammandragits från förstäderna, vilka nu helt överlämnades åt arbetarne. Det lyckades polisen och militärbefälhavarne att ännu en gång rensa viktiga delar av den centrala staden. Detta var vid middagstiden. Men just då började även beväpnade arbetare och revolutionära soldater strömma till med vapen, som erhållits från kasernerna. Samtidigt stormade de båda upproriska regementena Litauiska gardesregementets arsenal. Här kom man över kulsprutor. Beväpnade arbetare och soldater med röda rosetter började nu allt talrikare uppträda på gatorna och övermannade flerstädes polistrupperna och gendarmerna. På andra håll återigen voro ännu regeringstrupperna segerrika. På detta sätt fortgick demonstrationerna och striderna med växlande framgång till fram mot eftermiddagen.

Mensjevikerna, som haft överläggningar med de borgerliga vänsterledarne och förmått dessa att ställa sig i spetsen för rörelsen, som nu grep hela folket, gåvo nu överallt ut paroller om samling vid Tauriska palatset. Rykten cirkulerade, att duman övergått på folkets sida under trycket av händelserna. Massor av folk samlades också utanför duman. På middagen hade såväl de borgerliga vänsterpartierna som de olika socialistiska partierna och fraktionerna hållit möten. Regeringen överlade å sin sida om att söka kväva revolutionen genom att häkta alla Oppositionsledare och rekvirerade samtidigt nya trupper till Petrograd. De borgerliga partierna, till och med högerpartierna, insågo faran av att dröja med att sätta sig i spetsen för rörelsen och fattade beslut i enlighet härmed. Regeringen var fullkomligt isolerad. General Chabalow telefonerade på eftermiddagen till Galitsyn, att ställningen var förtvivlad.

Mensjevikerna koncentrerade denna dag sitt arbete på att organisera det av verkstadskommittéerna beslutade arbetarrådet, vars första deputerade sammanträtt föregående kväll och denna dag skulle hålla ett nytt möte. Bolsjevikerna åter koncentrerade sina krafter på att erövra soldaterna och få till stånd en fastare ledning för de fortsatta gatuaktionerna.

Under eftermiddagen stormades Moskwaregementets kasern och Nya arsenalen, därvid flertalet av soldaterna övergick på folkets sida. Folkmassorna, som redan föregående dag börjat belägringen av Peter Paulsfästningen, stormade denna, som inom kort kapitulerade. Underrättelsen om de tre gardesregementenas övergång föranledde även andra trupper att övergå. I vissa stadsdelar belägrades sedan gårdagen och stormades efterhand polishusen, Krestifängelset, ochranans förvaltningsbyggnad och Goremykins palats. Amiralitetet var kringränt. Denna afton började polisstationerna brinna. På vissa punkter gingo regeringens trupper till nya anfall, men i allmänhet segrade de upproriska.

Under striderna de senaste dagarna hade de valda representanterna för fabrikskommittéerna etc., såsom förut nämnts, organiserat sig till arbetardeputerades råd alldeles efter mönster av år 1905. Detta råd sammanträdde ånyo på aftonen den 12 mars och beslöt att genast utfärda ett upprop till folket att sluta upp kring Petrograds arbetar- och soldatråd samt övertaga förvaltningen av staden Petrograd. Vidare valdes flera utskott att leda rörelsen samt skaffa vapen och livsmedel.

Duman, som på grund av händelserna på gatorna kommit i bakgrunden, sökte nu ingripa i utvecklingen. Dess president Rodsianko hade redan föregående dag på eftermiddagen kallat duman till ett extra sammanträde, till vilket endast en del av de deputerade infunnit sig, däribland icke en enda högerman. Efter uppläsning av det kejserliga påbud, som föreskrev inhiberande av dumans sammanträden till april eller senare, fattade de närvarande beslut att ej lyda ordern om upplösning och gåvo de äldsta i uppdrag att i dumans namn välja ett exekutivutskott. Samtidigt telegraferade Rodsianko följande sista varning till tsaren, vilken ävenledes blev obesvarad: ”Läget förvärrat. Omedelbara åtgärder måste vidtagas, ty i morgon är det redan för sent. Den sista stunden är kommen, då fosterlandets och dynastins öde avgöres.” Av detta telegram framgår, att duman och de liberala partierna in i det sista sökte rädda monarkin. De hoppades kunna länka den utbrutna revolutionen in på banor, som skulle kunna bevara monarkin under en konstitutionell form. De fruktade arbetarklassen, som var den som ledde revolutionen. Det av duman valda exekutivutskottet var uppenbarligen ett försök att bevara makten åt de härskande klasserna. Arbetarrörelsens moderata grupper sökte åstadkomma en samverkan mellan duman, som under händelsernas tryck vart nödgad till nya medgivanden, och de kämpande arbetarna.

Det i staden spridda ryktet att duman under gårdagen valt en provisorisk regering hälsades med stort bifall särskilt av studenter, kontorister och soldater, men endast i ringa grad av arbetarna, som voro misstänksamma mot duman. Ryktet, som vann allt mer i visshet, föranledde ytterligare åtskilliga truppavdelningar att ställa sig till dumans förfogande. Ombud för skilda regementen anlände under hela dagen den 12 mars till duman och meddelade, att trupperna endast komme att taga order från dumans exekutivutskott. På aftonen denna dag beslöt Rodsianko att övertaga ordförandeskapet för dumans exekutivutskott, vilket under dagens lopp slutligen sammansatts av följande personer: Rodsianko, Tscheidse, Kerenski, Miljukow, Engelhart, Konovalow, Karanlow, Dmidriukow, Rsjevski, Schidlowski, Nekrasow, furst Lwow och Sjulgin. General Chabalow förklarades avsatt och dumaledamoten överste Engelhart utnämndes till kommendant.

Under aftonens lopp avtog regeringstruppernas, företrädesvis polis- och gendarmtrupper, motståndskraft avsevärt. Å andra sidan hade arbetarmassorna vunnit ofantligt i stridsmod och segervisshet genom flera regementens övergång på deras sida, genom meddelande att de revolutionära fästningsgarnisonerna voro på inmarsch och genom vapen de erhållit av de upproriska soldaterna. Den ena viktiga positionen efter den andra erövrades av massorna, som icke visade någon skonsamhet mot de polistrupper, som under de föregående dagarna farit fram som vilddjur. På kvällen sammanträdde ministerrådet i amiralitetsbyggnaden och anhöll telegrafiskt hos tsaren om att få avgå. Medlemmarna av riksrådet gjorde under natten mellan den 12 och 13 mars ett fåfängt försök att rädda dynastin, i det de telegrafiskt enträget anmodade tsaren att genast inkalla en lagstiftande församling, avskeda den nuvarande ministären och ge en person, som åtnjöt folkets förtroende, I uppdrag att bilda en parlamentarisk regering.

5. Revolutionens seger

På morgonen den 13 mars sökte de liberala och vissa grupper av de moderata socialisterna att sända ut paroller om att strejkerna borde upphöra och lugnet återställas för att bereda duman tillfälle att organisera den ny regeringen och vidtaga åtgärder till livsmedelsbristens och dyrtidens bekämpande. Med 1905 års revolution i minnet och varnade av erfarenheten kastade sig bolsjevikerna och internationalisterna av alla krafter häremot. De gåvo ut paroller om att fortsätta och skärpa generalstrejken, fortsätta gatudemonstrationerna, intaga regeringsbyggnaderna, befästa arbetar- och soldatråden samt att sända kurirer ut över hela landet för att mana arbetarne att överallt följa Petrograd-befolkningens exempel. Arbetarna

samlades vid fabrikerna och på arbetsplatserna och beslöto överallt att fortsätta generalstrejken, att skärpa gatudemonstrationerna, att förbrödra arbetare och soldater, att avväpna officerare och kapitalister, att häkta ministrar och tsaristiska ämbetsmän, att fullfölja den påbörjade resningen till ett segerrikt slut. Det beslöts att genast anordna s. k. flygande möten på kaserngårdarne och utanför kasernerna, särskilt bland sådana trupper, som ännu tvekade att ansluta sig till rörelsen. Bolsjevikerna beslöto att koncentrera hela sin energi just på kasernerna och trupperna för att göra slut på den av officerarne upprätthållna isoleringen, vari en del regementens soldater ännu befunno sig.

På förmiddagen kommo meddelanden, att tsartrogna trupper voro på väg från fronten och snart skulle vara i Petrograd. Massorna, som redan strömmat in till centrum av staden och där just fullbordade segern, grepos av oro och förbittring. Arbetet bland soldaterna fördubblades. Möten höllos överallt utanför kasernerna. Moskwaregementet övergick på förmiddagen definitivt till arbetarne. Officerarne vid första reservregementet försökte skingra ett möte med eldgivning, varvid även kulsprutor kommo till användning. Arbetarne blevo så förbittrade, att de ville gå löst på kasernerna med revolvrarne. Över hela staden ropades efter vapen. överallt avväpnades polisstyrkor och gendarmtrupper. Efter någon timme hade även första reservregementet övergått. Härigenom fingo Viborgsrayonens till stor del bolsjevikiska arbetare nya vapen i stor myckenhet och skredo till nya aktioner. De bemäktigade sig återstående polisstationer, där de togo nya vapen ur förråden och befriade där kvarhållna fångar, som sutto i rannsakningshäkte. Vidare bar det iväg till återstående fängelser: Predvavilka m. fl. för att även där släppa ut de politiska fångarne. På samma sätt förforo arbetarne inom andra industridistrikt.

Till ett par järnvägsstationer anlände liksom föregående dag trupper från fronten, bl. a. sibiriska regementen, som skickats till Petrograd för att kuva resningen. Massor av arbetare med röda fanor och nu till stor del beväpnade ävensom en del av de trupper, som övergått på revolutionens sida, väntade vid bangårdarne. När de anländande trupperna mötte de segerrika arbetarne och sågo att soldaterna i Petrograd, som voro deras egna kamrater, redan gjort gemensam sak med revolutionen, vägrade de att ingripa och gingo antingen över direkt på massornas sida, eller förklarade de sig stå neutrala och ställa sig till dumans förfogande. Samtidigt inmarscherade de upproriska fästningsgarnisonerna, hälsade av massornas jubel. Tsarregeringens sista resurser voro uttömda. Amiralitetet, senatshuset, de kejserliga ämbetsbyggnaderna, palatsen föllo i folkets händer. Revolutionen hade segrat.

Utanför dumans palats samlades allt större och större massor. Hit drogs hela småborgarklassen, intelligensen och skaror, som ville erfara nyheter om läget. Hit anlände även en rad av deputationer från fabriker och kaserner. På middagen föregående dag hade det nykonstituerade arbetar- och soldatrådet ävenledes inflyttat i Tauriska palatset, som delades mellan duman och rådet. På väg till duman hade man dessa dagar mångenstädes träffat på barrikader bevakade av beväpnade arbetare, polisstationer stodo i brand. På Nevski Prospekt hade framförts kanoner, bevakade av arbetare och soldater i broderlig endräkt. På gatorna framrusade lastautomobiler med röda flaggor, fyllda av beväpnade arbetare. Arbetargrupper kommo överallt dragande med kulsprutor. Studenter kommo tågande, sjungande revolutionära sånger. Här och var utspelades rörande scener av glädje över revolutionens seger. Tauriska palatset var omringat av arbetare och soldater. Utanför ingången rådde stor trängsel. Med knapp nöd kunde vakterna hålla sig upprätta på grund av trycket från alla sidor. Inne i Katarina II:s sal uppehöllo sig sedan gårdagen massor av soldater, vilka kände sig fullt hemmastadda och valde representanter till vad de kallade den nya duman. I andra rum arbetade olika kommittéer och revolutionära staber. På ett långt bord i en av salarna lågo stora packor med röda sidentyger, varav man förfärdigade rosetter och armbindlar. I en annan sal syntes ur fängelserna befriade revolutionärer, som hyllades av mängden. Kurirer från

fabrikerna och gatornas stridande arbetare, ombud från regementena, från järnvägsfolket, från universiteten myllrade. I gångarna kommo deputationer. I en stor sal pågick sammanträdet av arbetardeputerades råd, den centrala ledningen för arbetarklassen.

Under tiden kämpades fortfarande här och var på gatorna. Polistrupperna sökte in i det sista värja sig. De hade ingen förskoning att vänta. Inom kasernerna kämpade mångenstädes officerarne emot soldaterna. De ur fängelserna dessa dagar befriade revolutionärerna, däribland en hel del bolsjeviker, togo ivrigt ledningen av de gatustrider, som pågingo, och erövrade den ena officiella byggnaden efter den andra. Fästningen Schlüsselburg föll på eftermiddagen den 12 mars.

På aftonen den 13 mars hade så gott som samtliga trupper övergått. Nästan samtliga ministrar och före detta ministrar, generaler samt en stor del högre ämbetsmän voro arresterade, såsom ministerpresidenten Stürmer, metropoliten Pitirim, polisministern Protopopow etc.

På aftonen den 12 och förmiddagen den 13 sammanträdde ånyo de valda arbetardeputerade först i rummet nr 12, sedan i nr 13 i Tauriska palatset. Flertalet av dessa deputerade voro partilösa. Men mensjeviker och socialrevolutionärer hade många representanter, under det att bolsjevikerna icke ansett sig kunna rycka alltför många ledande medlemmar från de viktiga striderna och uppgörelserna ute i staden. Bland bolsjevikiska ombud närvoro Schlapnikow, Tschiskonow, Suschakow jämte flera internationalister, som sedermera övergingo till bolsjevikerna. Sammanträdet öppnades av Sokolow. Det beslöts välja ej blott ett presidium utan även ett exekutivt organ, exekutivkommittén, på 11 medlemmar. I exekutivkommittén invaldes Tscheidse, ordförande i rådet, Skobelew, Kerenski, Aleksandrovitch, Vodskow, Schlapnikow m. fI. Vidare beslöts på förslag av bolsjevikerna, att vardera av de tre arbetarpartierna bolsjeviker, mensjeviker och socialrevolutionärer skulle sända 3 delegater till exekutivkommittén med beslutanderätt. Sammanträdet, som ajournerades den 12 och fortsatte den 13 mars, beslöt tillika att beslaglägga livsmedelsförråden för arméns och befolkningens behov samt även expropriera privata livsmedelsförråd. För att organisera detta och övervaka livsmedelsfördelningen i hela Petrograd bekräftades förut fattat beslut om en särskild livsmedelskommitté. Vidare beslöts upprätta en särskild arbetarrådets tidning ”Isvestia” (”Meddelanden”). På tre dagar hade inga tidningar utkommit i staden. De vildaste rykten cirkulerade. Befolkningen hade icke fått någon redogörelse för revolutionshändelserna. Alla väntade på tillförlitliga nyheter. För tidningens räkning beslagtogs det bästa tryckeriet i Petrograd. Till redaktionskommitté valdes: Avilow, Bontj-Brujevitch och Steklow. Vidare beslöts att till varje distrikt av staden sända en fullmäktig för att administrativt organisera arbetarne och skapa lokala organ för ordningens återställande. Under diskussionen om denna fråga användes för första gången termen kommissarie. Efter sammanträdets slut skyndade arbetarrepresentanterna till sina distrikt och till sina poster överallt i staden. Så slutade detta historiska sammanträde.

Den av arbetar- och soldatrådet beslutade proklamationen hade följande lydelse:

ARBETAR- OCH SOLDATRÅDETS PROKLAMATION.

”Den gamla regeringen hade fört landet till fullständig ruin och bragt folket till hungersnöd. Tillståndet var outhärdligt. Petrograds befolkning gick ut på gatorna för att ge uttryck åt sitt missnöje. Man mottog dem med salvor. I stället för bröd gav tsarregeringen folket bly. Men soldaterna ville icke skjuta på folket utan reste sig mot regeringen. Tillsammans med folket ha soldaterna bemäktigat sig vapen och militära förråd samt besatt de viktigaste regeringsbyggnaderna. Kampen fortsätter ännu och måste föras till slut. Den gamla regeringen måste störtas definitivt och lämna rum för en folklig styrelse. Däri ligger Rysslands räddning. För att framgångsrikt genomföra kampen för demokratin måste folket skapa sig en egen regeringsorganisation. I går den 12 mars bildades i huvudstaden ett provisoriskt utskott av

arbetardeputerade, valda representanter från fabriker och verkstäder, från revolterande truppavdelningar samt demokratiska partier och grupper. Arbetardeputerades utskott, som sammanträder i duman, uppställer som sitt främsta mål organiserandet av folkets krafter och kampen för definitivt tryggande av folkets frihet och en folklig regering i Ryssland. Utskottet har tillsatt distriktskommissarier för att upprätta en folklig styrelse i Petrograds olika distrikt. Vi uppmana stadens befolkning att genast sluta upp kring rådet och bilda lokala styrelser i de olika distrikten samt taga ledningen av sina angelägenheter i egna händer. Vi alla vilja tillsammans med förenade krafter kämpa för den gamla regeringens fullständiga avskaffande och för inkallande av en konstituerande församling, som väljes på grundval av allmän, lika, direkt och hemlig rösträtt.”

ARBETARDEPUTERADES RÅD.

Mellan det den 12 och 13 mars konstituerade arbetar- och soldatrådet och dumans exekutiv-utskott, för vilket senare flertalet av trupperna uttalat sig, kom det till förhandlingar under natten mellan den 12 och 13 samt den 14 mars. Natten till den 13 mars samt den 13 ägde ett gemensamt sammanträde rum mellan rådets och dumans exekutivkommittéer. Vid detta sammanträde kommo skiljaktigheterna mellan den liberala bourgeoisin och arbetarklassen klart till synes. Dumans representation sökte göra allt för att förhindra revolutionens vidare utveckling. Den gjorde allt för att förankra makten hos duman och framställa denna såsom uttryck för folkets vilja, men så snart det gällde en verklig maktöverflyttning, satte den sig till energiskt motstånd. Den kämpade för den konstitutionella monarkin och en parlamentarisk regering samt för ett energiskt försvar mot den yttre fienden. Man talade i samma andedrag om demokratins seger och en kommande segerrik fred. Arbetarrådets representation krävde en revolutionär omgestaltning, hävdade republiken, fordrade inkallandet av en konstituerande församling, införande av åttatimmars arbetsdag, upptagande av fredsförhandlingar, befästande av arbetarnas inflytande o. s. v. Bolsjevikerna vakade med stor uppmärksamhet över att revolutionen icke skulle även denna gång få rinna ut i sanden. De moderata socialisterna sökte medla mellan de klara arbetarkraven och den liberala bourgeoisins moderation. För att utöva tryck på de vacklande elementen gåvo bolsjevikerna ut ständiga paroller syftande att föra revolutionen vidare och mobilisera massornas hela revolutionära kraft. För att uppnå den nödvändiga enigheten med socialisterna såg sig dumans exekutivutskott nödsakat att göra vissa eftergifter. Det lyckades dock dumapresentationen att genomdriva, att arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté avstod från att omedelbart proklamera republiken, något som bolsjevikerna och internationalisterna energiskt fordrade. Denna fråga skulle hänskjutas till den konstituerande församlingen. Sammanträdet avbröts för att fortsätta senare och under tiden skulle en kommitté söka åstadkomma en gemensam linje. Bolsjevikerna utgåvo under tiden ett manifest till alla ryska medborgare, som meddelade tsarmonarkins störtande och framhöll som arbetarklassens och den revolutionärt sinnade arméns omedelbara uppgift att skapa en temporär regering, vilken måste trygga den republikanska regimen i Ryssland och genomföra alla arbetarnas och böndernas krav: åttatimmarsarbetsdag, jorden åt folket, inkallandet av en konstituerande församling, tryggandet av arméns och befolkningens livsmedelstillgång, organiserandet av proletariatets internationella kamp mot sina förtryckare och för ett slut på kriget. I nya paroller vände sig bolsjevikerna mot bourgeoisins strävan att genom duman rycka till sig regeringsmakten. Arbetarne och soldaterna uppmanades att underifrån organisera lokala självstyrelser samt välja delegerade till sovjeterna (arbetar- och soldatråden), vilka skulle bliva det nya maktorganet. Alla borde underordna sig dess beslut och bekämpa alla försök att komma det till livs. Bolsjevikerna påvisade, att dumans sociala struktur gjorde den oförmögen att genomföra arbetarnes och böndernas sociala krav. I fråga om kriget var den imperialismens verktyg, och dess lösen var: krig till ett segerrikt slut. Bolsjevikerna hävdade därför, att den tillförordnade revolutionära regeringen skulle bildas av

arbetare- och soldatrådet, sovjet, såsom uttryck för den revolutionära demokratin. Internationalisterna och socialrevolutionärerna utfärdade ett manifest till soldaterna, uppmanande till aktion mot tsarregeringen på folkets sida samt till val av representanter i en tillförordnad revolutionär regering.

*

Det nyvalda arbetar- och soldatrådets första plenarsammanträde hölls i Tauriska palatsets Katarinasal. Flera hundra arbetare- och soldatdelegater anlände, smyckade med röda rosetter. Trängsel och stim rådde överallt både i salen och i alla angränsande gångar. Vapen rasslade och blänkte, hurrarop höjdes, unison sång fyllde luften, ständigt nya grupper av befriade revolutionärer anlände, hälsade av massans jubel. Tal höllos i alla vinklar och vrår. Överallt ett stort larm och en våldsam segerstämning, som nästan ville lyfta taket. Plenarsammanträdet skulle hållas i rummet nr 11, där dock endast ett par hundra delegater kunde få plats. Sammanträdet öppnades av Tscheidse, som uppläste exekutivkommitténs rapport, innehållande en redogörelse över vad som hittills passerat och beslutats. Efter rapportens uppläsning framträdde soldatombud från flera regementen och hälsade folkets seger. Sammanträdet förvandlades till en brusande segerfest, till en offentlig förbrödring mellan arbetare och soldater. Stämningen var obeskrivlig. Mötet godkände exekutivkommitténs provisoriska åtgärder och kompletterade densamma med nya representanter. Proklamationer till folket om revolutionens seger, till officerarna, till världsproletariatet etc. antogos. Rapporter från livsmedelskommittén godkändes, och man beslöt upprätta kontroll över järnvägarnas livsmedelstransporter. Åt exekutivkommittén uppdrogs en rad av administrativa åtgärder. Efter plenum sammanträdde den utökade exekutivkommittén. Bland andra hade tillkommit Erlich för judiska förbundet, Sensinow och Pjescheshonow för socialrevolutionärerna, Bramson för narodnikerna, Bogdanow och Baturski för mensjevikerna samt Suchanow, Steklow, Krasikow, Kapelinski och Sokolowski för vänsterriktningen d. v. s. bolsjevikerna och med dem sympatiserande internationalister. Förutvarande bolsjevikiska exekutivmedlemmar voro Schlapnikow, Demjanow, Salutski och Molotow. Exekutivkommittén behandlade först frågan om revolutionens försvar. Från Nikolajbangården hade meddelande ingått, att kavalleritrupper under befäl av general Ivanow voro på väg mot Petrograd. Man beslöt mobilisera några av de revolutionära regementena. Det blev emellertid ingen strid, soldaterna övergingo till folket, så snart de kommit ut ur vagnarna. Senare anlände soldatdeputationer och begärde åtgärders vidtagande mot officerarna, vilka väl förklarat sig för duman, men i verkligheten sympatiserade med tsarregimen och sökte sabotera revolutionen. Soldaterna begärde förhållningsregler, helst som dumans exekutivkommitté i hemlighet syntes vidtaga åtgärder för att samla officerarna kring duman och draga dem från den nyskapade sovjet. En del av rådsmedlemmarne ansågo, att arbetarne och soldaterna borde bilda skilda råd, bolsjevikerna åter fasthöllo vid idén om ett gemensamt arbetar- och soldatråd. Efter långa debatter beslöts att organisera en soldatsektion inom arbetardeputerades råd. Soldaterna skulle sända en representant för varje helt kompani. Arbetarne en representant för varje tusen på arbetsplatserna. Det blev så småningom en ofantlig mängd soldatombud i sovjet, så att arbetarrepresentanterna blevo försvinnande få. Bland soldaternas ombud märktes en stor mängd officerare, som övergått till de segerrika revolutionärerna. Flertalet av dessa officerare var borgerliga demokrater och moderata socialister, ytterst få voro bolsjeviker.

Sedan rådet (sovjet) behandlat frågan om soldaternas rättigheter och organisation, varvid meningsskiljaktigheterna rörde sig om vem som skulle få stöd av Petrogradgarnisonen – den revolutionära demokratin, organiserad i arbetar- och soldatrådet eller bourgeoisie, representerad av dumakommittén – beslöts att utfärda en särskild förordning. Denna hälsades med bifall och jubel av soldaterna. Proklamationen hade följande lydelse:

TILL ALLA SOLDATER AV ALLA VAPENSLAG I PETROGRAD MED OMNEJD.

Till efterrättelse och till upplysning för Petrograds arbetare meddelas, att arbetar- och soldatdeputerades råd har beslutat följande:

1. Vid alla kompanier, bataljoner, regementen, batterier, skvadroner och övriga tjänster av olika slag vid armén och flottan skola omedelbart utses kommittéer av valda representanter för manskapet.

2. Vid alla truppavdelningar, som ännu icke valt representanter i arbetardeputerades råd, skall väljas en representant för varje kompani, vilken skall infinna sig med skriftligt mandat i dumans byggnad den 15 mars kl. 10 f. m.

3. I alla sina politiska aktioner skall truppen underordna sig arbetare- och soldatdeputerades råd och dess kommittéer.

4. Förordningar, utfärdade av dumakommitténs militärkommission, skola åtlydas utom i fall, där de stå i strid mot förordningar och beslut, som fattats av arbetar- och soldatdeputerades råd.

.5. Alla vapen, såsom gevär, kulsprutor, pansarbiler etc. måste stå till kompani- och bataljonskommittéernas förfogande och under deras kontroll och få på inga villkor utlämnas till officerare, ens på dessas begäran.

6. Soldaterna måste i tjänsten iakttaga den strängaste militära disciplin, men utom tjänsten kunna de av intet förhindras åtnjuta samma rättigheter, som tillkomma alla medborgare. Honnörsplikten utom tjänsten bortfaller.

7. Likaledes avskaffas officerarnas titulerande med Ers högvälborenhet, Ers excellens o. s. y. och ersättas med Herr general, Herr överste o. s. v.

8. Ohövlighet mot underordnade och i synnerhet deras titulerande med ”du” förbjudes, och varje brott mot denna förordning liksom även varje missnöje med officerare måste ofördröjligen anmälas till kompanikommittén.

Ovanstående order skall uppläsas inför alla truppavdelningar.

PETROGRADS ARBETAR- OCH SOLDATRÅD.

Denna order utövade en mycket stark psykologisk inverkan på bourgeoisie och officerskåren. Den hade tillkommit emot dumakommitténs vilja och kommittén försökte med allehanda upprop och tillägg förtaga verkan as denna arbetar- och soldatrådets första order. Den åstadkom däremot tillfredsställelse bland soldatmassorna, enär den tillerkände soldaterna de fri- och rättigheter, de önskat sig, och tog bukt på officerarne. Genom denna proklamation hade arbetarrådet i ett slag erövrat soldaternas förtroende och knutit samman banden mellan arbetarklassen och armén.

*

Medan proletariatet sökte befästa sin makt i arbetar- och soldatrådet, sökte bourgeoisin samla sig omkring duman. Mellan duman och rådet uppstod nu en intensiv och hård dragkamp om makten. Bolsjevikerna inom arbetarrådet arbetade med all energi på att omedelbart proklamera republiken. Dumautskottet återigen höll på en konstitutionell monarki. De moderata socialisterna lyckades för några dagar genomdriva en kompromiss: rådet avstod från att omedelbart proklamera republiken, frågan om statsförfattningen skulle i stället avgöras av en konstituerande församling. Vidare hävdade dumautskottet, att duman skulle utse den nya regeringen, medan bolsjevikerna fordrade, att rådet skulle övertaga makten. Den liberala bourgeoisin gjorde nu de största ansträngningar för att vinna de moderata socialisterna och krävde för den skull, att en eller flera socialister skulle inträda i en av duman utsedd

provisorisk regering. Vid ett sammanträde mellan dumautskottet och rådets exekutiv avböjde de närvarande socialisterna detta förslag. Endast Kerenski förklarade sig trots sina kamraters protester redo att inträda i den nya regeringen. Man överenskom mot bolsjevikernas röster om en ministerlista, på vilken kadetterna och pro- gressisterna hade överhanden. Med detta program begav sig exekutivutskottet till arbetar, och soldatrådet, där stormiga förhandlingar om saken genast började. Bolsjevikerna och med dem sympatiserande internationalister motsatte sig varje erkännande av en borgerlig regering. Bolsjevikerna kommo i minoritet, men genom deras opposition brakte klarhet i den förutvarande, ganska förvirrade situationen. Kerenski segrade för övrigt endast genom ett ultimatum: antingen skulle församlingen helt och hållet utesluta honom ur rådet eller också uttala sitt förtroende för honom och tillåta honom inträda i regeringen. Under stort bifall från den högra sidan av församlingen förklarade sig rådet med stor majoritet för Kerenski. En socialrevolutionär partikonferens bekräftade Kerenskis inträde i regeringen.

Inom sovjeten förefunnes trenne huvudlinjer. Mensjevikerna företrädde den uppfattningen, att den borgerliga revolutionens epok nu ingått, att regeringsmakten under denna epok måste stanna i den liberala bourgeoisies händer under kontroll av arbetarne, samt att socialisterna ej kunde inträda i en borgerlig regering. En del folksocialister, narodniker jämte en del av mensjevikernas och socialrevolutionärernas högra flygel förfäktade den ståndpunkten, att socialisterna borde träffa en överenskommelse med bourgeoisin och deltaga i regeringen. Bolsjevikerna åter företrädde den uppfattningen, att den revolutionära demokratin d. v. s. arbetar- och soldatrådet skulle övertaga makten genom att tillförordna en revolutionsregering, tagen ur vänsterriktningen inom arbetar- och soldatrådet. Av exekutivens 30 medlemmar voro 8, nämligen Bjelenin, Salutski, Molotow, Demjanow, Paderin, Sadowski, Alexandrovitch och Schlapnikow för denna ståndpunkt. Gentemot bolsjevikerna betonade de moderata socialisterna, att det vore farligt för revolutionen att bryta med den liberala bourgeoisin. Bolsjevikerna invände, att det vore ett grovt fel att överlämna makten, erövrad genom arbetarnas resning, åt en borgerlig duma, som icke kunde uppfylla revolutionens krav. Härtill svarade Tscheidse, att den revolutionära demokratin skulle understödja och kontrollera duman. Mensjevikerna ansågo, att den revolutionära demokratin icke ägde möjligheter att övertaga den samlade makten. Bolsjevikerna föreslogo då exekutivkommittén, att man skulle bilda en temporär revolutionär regering på bred basis av alla de partier, som f. t. voro representerade i sovjeten och med program att förverkliga de socialistiska partiernas minimikrav samt få slut på kriget. Bolsjevikerna förklarade sig ense med mensjevikerna, att man nu genomlevde en epok av revolutionär uppgörelse med resterna av feodalism och livegenskap, vilken epok måste efterträdas av en period med borgerliga fri- och rättigheter. Men bolsjevikerna ansågo det olyckligt och omöjligt att, såsom mensjevikerna och Socialrevolutionärernas höger önskade, låta bourgeoisin fuska med arbetarnas och böndernas krav. De moderata socialisterna förklarade sig vilja uppnå en maximal omgestaltning av förhållandena inom det borgerliga samhällets ram genom en proletariatets ständiga påtryckning på bourgeoisie i vänsterriktning. Denna riktnings mening segrade.

Sedan dumautskottet och arbetare- och soldatrådets exekutiv enats om sättet för den nya regeringens bildande och programmet för densamma, kom regeringen till stånd den 14 mars. Den utfärdade genast en proklamation till det ryska folket, uppmanande hela landet och armén att sluta sig till rörelsen samt sände två deputerade till tsaren för att uppmana honom att abdikera. I proklamationen hette det om

Regeringens program:

”Medborgare! Riksdumans provisoriska exekutivutskott har med bistånd av garnisonen och befolkningen i huvudstaden nu fullständigt brutit den gamla regeringens skadliga inflytande. Provisoriska utskottet utnämner följande ministrar i den första nationella regeringen, vilkas

tidigare offentliga och politiska verksamhet tillförsäkrar dem folkets förtroende: Furst Lvow (inrikes-), Miljukov (utrikes-), Kerenski (justitie-), Nekrasow (kommunikations-), Konovalow (handels-), Manuilow (undervisnings-), Gutchkow (krigs-), Schingarew (jordbruks-), Terestjenko (finans-), Godnew (statskontrollör) och furst Lvow (överprokurator för den heliga synoden). Den nya regeringen vill grunda sin politik på följande principer:

1. Allmän och omedelbar amnesti för alla politiska och religiösa fångar, däribland även terrorister och myterister.

2. Yttrande-, tryck-, förenings- och församlingsfrihet samt strejkrätt. Dessa rättigheter tillkomma även militären.

3. Upphävande av alla inskränkningar på grund av sociala, konfessionella och nationella skäl.

4. Omedelbart inkallande av en konstituerande församling, som, byggd på den allmänna rösträtten, tillsätter en regering och antager en författning.

5. Polisen ersättes av en folkmilis med valda befälhavare under självvald ledning.

6. Kommunala val äga rum på den allmänna rösträttens grundval.

7. De trupper, som deltagit i den revolutionära rörelsen skola ej avväpnas utan stanna kvar i Petrograd.

8. Avskaffande av alla inskränkningar för soldaterna ifråga om medborgerliga rättigheter.

Med undantag av Kerenski tillhörde samtliga medlemmar i regeringen det liberala dumablocket, till vilket nu även oktobristerna anslutit sig.

Arbetar- och soldatrådet växte med varje timma i det att utom fabrikerna, tusentals olika truppavdelningar, kontors- och butiksanställda o. dyl. skickade delegater, bland vilka många voro revolutionärer för dagen och företrädsvis sympatiserade med borgerligt demokratiska, socialrevolutionära och mensjevikiska åskådningar. Det är därför icke att förvåna sig över att arbetar- och soldatrådet för att stödja den provisoriska dumaregeringen avgav följande

Rådets förklaring:

”Regeringen, som är sammansatt av landets moderata element, har utlovat en serie reformer, som den ämnar genomföra dels under, dels efter kriget. Några av dessa reformer skola tillfredsställa de demokratiska massorna. Härvidlag skola alla ryska demokrater skänka den nya regeringen sitt stöd. Soldater och officerare böra hysa ömsesidig aktning för varandra och skapa en atmosfär av förtroende inom militären. Arbetarnas delegerade hava anmodat Kerenski att deltaga i regeringen, under villkor att de planerade åtgärderna och reformerna genomföras redan under kriget. Den provisoriska regeringens manifest skola vara försedda utom ministrarnas, även med Rodsiankos underskrift. I regeringens program skall insättas en punkt om att alla nationaliteter i Ryssland själva skola få bestämma sitt öde och fritt utveckla sin kultur. Ett särskilt utskott av arbetardelegerade och soldater skall väljas för att övervaka regeringens handlingar.”

Genom att dels lämna regeringsmakten i bourgeoisins händer, dels förbehålla kontrollrätten åt arbetare- och soldatrådet samt låta de revolutionära trupperna stanna under vapen i huvudstaden ansågo sig de moderata socialisterna ha säkerställt de liberala kretsarnas medverkan under revolutionens utveckling och likväl behållit det avgörande inflytandet åt arbetarklassen. Det var ett försök till revolutionär samverkan mellan bourgeoisin och proletariatet, inrymmande en dualism, som redan under morgondagen skulle visa sina verkningar. Från och med nu börjar en med varje dag allt hårdare dragkamp mellan de båda klasserna, som tagit arv efter den tsaristiska regeringen. Redan från första stunden hade bolsjevikerna och flertalet av internationalisterna ävensom några vänstersocialrevolutionärer

ställt sig i öppen motsättning till dumans exekutivutskott och provisoriska regeringen. Den 13 mars på aftonen hade det socialdemokratiska arbetarpartiets centralkommitté (bolsjevikerna) utfärdat ett manifest, vari det bl. a. hette: ”Medborgare! Huvudstaden befinner sig i folkets händer. Trupperna ha övergått till de upproriska. Det revolutionära proletariatet och revolutionsarmén komma att rädda landet från den undergång, som tsarregeringen förberett. Arbetarklassen och den revolutionära armén komma att bilda en provisorisk regering och övertaga ledningen av den nya republikens uppbyggande. Klostrens och godsägarnes jord skall konfiskeras, åttatimmarsdagen införas etc. Men ännu kan reaktionen lyfta sitt huvud. Det är folkets uppgift att slå ned alla kontrarevolutionära stämplingar. Arbetare och soldater, väljen representanter till en under skydd av det revolutionära folket och armén arbetande styrelse! Medborgare, soldater, kvinnor, mödrar! Till kamp mot den tsaristiska regeringens lakejer.” Detta manifest jämte ett manifest från internationalisterna beslagtogos av dumans exekutivutskott.

Under loppet av den 14 mars hade revolutionen slutgiltigt triumferat i huvudstaden. Den gamla regeringen och flertalet högre tsaristiska ämbetsmän voro häktade eller ställda under bevakning. Polisen och gendarmerna voro borta. Vid fabriker och verkstäder posterade arbetarnas egna beväpnade skyddsvakter. Ordningen på gatorna upprätthölls av soldater och arbetarpatruller. Generalstrejken fortgick alltjämt. Spårvägstrafiken var inställd. Gatorna voro fyllda av glada, helgdagsklädda skaror av arbetare och småborgare, av soldater, av kvinnor och ungdom, av studenter etc. I parkerna, på torgen och i gatukorsningarna höllos improviserade möten med talare, som förkunnade revolutionens seger. Röda fanor och standar lyste mot snön och blänkte i solskenet. Då och då syntes en patrull komma med en arresterad högre officer eller ämbetsman på väg till Peter Paulsfästningen.

UPPROP TILL SOLDATERNA, PUBLICERAT I R. S. D. A. P. OCH DET SOC.-REV. PARTIETS INTERNATIONELLA PETROGRADS KOMMITTÉS NAMN, KONFISKERAT AV EXEKUTIVKOMMITTÉN PÅ MORGONEN DEN 15 MARS.

”Kamrater! Soldater!

Det har skett! Ni har rest er, undertryckta och förslavade bönder och arbetare, och den tsaristiska regeringen har fallit med vanära.

Soldater, länge har folket haft tålamod, länge har bönderna lidit under godsägarnas och tsardrängarnas välde. Under det staten, och godsägarna bemäktigade sig all jord, under det de höga herrarna levde i välmåga och sögo folkets blod, svulto miljoner bönder.

Bröder, soldater! Vad behöva ni, bönder-brödproducenter? Vad behöva ni arbetare? All jorden och frihet, se där vad ni behöva. Ni ha ej förgäves gjutit ert blod. Sedan två dagar är Petrograd i soldaternas och arbetarnas våld. Det är två dagar sedan den upplösta Duman valde en interimskommitté, som kallas ”temporär regering”, men hittills har varken Rodzianko eller Miljukow yttrat ett ord om huruvida jorden skall tagas ifrån godsägarna och överlämnas till folket. Hoppet är svagt!

Soldater! Akta er, så att icke herrarna bedraga folket! Gå till Duman och fråga: ”Får folket någon jord, får det någon frihet, blir det någon fred?”

Soldater, varför talar icke Duman därom? Det tsaristiska godtycket måste uppryckas med roten. Om vi ej för saken till slut, om ingen Konstituant sammankallas, dit alla bönder, alla arbetare kunna sända sina delegater, går folkets sak förlorad!

För att ej adeln och officerarne – detta tsaristiska band – skola bedraga er, så tag makten i edra egna händer! Välj själv edra pluton-, kompani- och regementsbefälhavare, tillsätt

kompanikommittéer för att ombesörja provianteringen! Alla officerare måste stå under dessa kommittéers kontroll.

Behåll endast de officerare, vilka ni känner som folkets vänner!

102

Underordna er inga andra delegater än dem, som utsänts av Arbetar- och Soldatrådet!

Soldater, nu när ni rest er och segrat, komma till er jämte vänner även f. d. fientliga officerare, som nu kalla sig era ”vänner”.

Kamrater! Rävens svans är farligare än vargens gap (ryskt ordspråk). Edra verkliga vänner och bröder äro endast arbetarna och bönderna. Slut er närmare till dem! Sänd edra deleg. representanter till Arbetare- och Soldatdeputerades Råd, bakom vilket ensamt i Petrograd stå 250,000 arbetare. Edra repr. och arb. deputerade måste utgöra folkets temporära rev. regering och av den skola ni erhålla jord och frihet!

Soldater, hör vår röst! Fordra av Duman, att den svarar er, nu genast; – om jorden kommer att fråntagas godsägarna, klostren och kronan! Om den kommer att överlämnas åt bönderna! Om folket får full frihet! Om Konstituanten sammankallas! Intet dröjsmål!

Soldater, diskutera denna sak kompani- och bataljonsvis! Anordna möten! Välj ur edra led befälhavare såväl som representanter till Arbetar- och Soldatdeputerades Råd!

All jord åt bönderna!

All frihet åt folket!

Leve Arb. och Soldatdep. Råd!

Leve den temporära rev. regeringen!

R. S. D. A. P:s PETROGRADKOMITTÉ. SOC. REV. PARTIETS PETROGRADKOMMITTÉ.”

Mars 1917.

Överallt höllos under dessa dagar sammanträden. Partier organiserades, fackföreningsrörelsen upprättades, militära organisationer skapades. På en enda gång hade banden brustit, som hållit folket i fångenskap. Ett sjudande liv började överallt. De gamla reaktionära förbunden upplöstes eller kröpo under jorden. De revolutionära talesätten blevo modet för dagen.

Arbetarklassen hade hittills stått alldeles utan såväl legala organisationer som tidningar. Nu skulle på en gång allt detta skapas. Arbetar- och soldatrådet hade redan sin officiella tidning Isvestia. De socialistiska partierna saknade egna talrör. Genast vidtogos åtgärder för att få ut arbetartidningar. Mensjevikerna startade egen press. Bolsjevikerna beslöto återupprätta den gamla Pravda (Sanning), som måst nedläggas under kampen med tsarregeringen 1914. Molotow fick i uppdrag att ordna företagets administrativa, tekniska och redaktionella avdelningar, under det att Schedtjkow skulle ta hand om den ekonomiska sidan. En insamling inbragte inom kort så betydande summor, att tidningens utgivande blev säkerställt.

Bolsjevikerna sammankallade den 15 mars flera arbetarmöten för behandling av frågan om var regeringsmakten skulle förankras. Bolsjevikerna voro ju synnerligen missnöjda med att den gamla dumans exekutivutskott fått hand om bildandet av den provisoriska regeringen. Bolsjevikernas centralkommitté i Petrograd förelade en del arbetarmöten följande resolution, som fann understöd särskilt bland arbetarne i Viborgska industridistriktet:

”1. All makt måste tills konstituerande församlingen inkallats koncentreras i arbetar- och soldatrådets händer såsom den enda revolutionära regeringen.

2. Armén och befolkningen skola utföra endast rådets beslut och betrakta dumans exekutivutskotts beslut såsom ogiltiga.

3. Alla ämbetsmän och officerare, som tjänat under den gamla regimen, måste oskadliggöras och avlägsnas från sina poster. Likaså alla personer och organisationer, som icke äro solidariska med arbetar- och soldatdeputerades råd.

4. Arbetar- och soldatdeputerades råd måste ombesörja inkallandet av en allmän, folklig, konstituerande församling, som avgör frågan om en ny statsstyrelse och krigets upphörande.

5. Arbetar- och soldatdeputerades råd får i uppdrag att sända en hälsning till Tysklands revolutionära proletariat, som befinner sig i kamp mot sin regering.”

Denna sista punkt hänsyftar på ett rykte, som vid denna tid cirkulerade, att revolution utbrutit i Tyskland. Denna bolsjevikernas resolution är i flera avseenden märklig. Den första punkten ”all makt åt sovjet” avsåg visserligen vid denna tid icke ett sovjetsystem såsom regeringsform utan blott ett provisorium för genomförande av den revolutionära demokratins fordringar, men det är likväl första gången vi här möta formulerad den sedan så betydelsefulla parollen: hela makten åt sovjet. I mars 1917 betraktades arbetar- och soldatrådet endast som ett den revolutionära demokratins temporära organ, men dock såsom det enda, som var berättigat att ge landet den temporära revolutionära regering, som var nödvändig för en definitiv likvidering av tsarens och godsägarnes välde och upprättandet av en verklig demokratisk styrelse. Ehuru bolsjevikernas paroll om den temporära makten åt rådet otvivelaktigt hade mycket starka sympatier bland industriarbetarne, stötte den dock på ett avgjort motstånd hos småborgarne, studenterna, soldaternas flertal och även hos den del av industriarbetarne, som stod under inflytande av de moderata socialisterna. Oenigheten inom de revolutionära partierna i denna fråga och obeslutsamheten hos en del kretsar av arbetare och soldater åstadkom, att dumautskottet, som var bättre organiserat, och som snabbt förstod att vinna inflytelserika socialister på sin sida, avgick med segern, dock först sedan arbetar- och soldatrådet hade tillkämpat sig den kontrollmyndighet som förut berörts.

Mellan dumautskottet och rådets exekutivkommitté uppstod, strax efter det regeringsfrågan avgjorts, en ny strid. Striden gällde, huruvida den förut omtalade ordern nr. 1 rörande soldaternas rättigheter skulle gälla endast för Petrograddistriktet eller för hela landet. Dumautskottet och den temporära regeringen med krigsminister Gutchkow i spetsen såg i ordern upplösningen av all disciplin och ville begränsa den, ja t. o. m. helt återkalla den. Men i denna deras egen fråga hävdade soldaterna med mycken energi de revolutionära intressena och fordrade bestämt, att ordern skulle gälla hela landet, även fronten, och erhålla officiell sanktion. Soldaterna genomdrevo också sin vilja. Emellertid utsände regeringen samtidigt en del modifierande dekret för att på omvägar söka förtaga orderns verkan. Som följd av denna order nr 1 bildades överallt vid fronterna soldatråd, som utsågo förtroendemän vid de högre officerarnas sida för att kontrollera dessa. Den nya regeringen sökte även, oroad av fredspropagandan och energiskt påverkad av ententeambassadörerna, på olika sätt förtaga verkan av parollerna mot kriget och utsände på olika vägar nya paroller för ett segerrikt fortsättande av kriget. Man sökte även påverka rådets exekutivkommitté, men försöken blevo tills vidare fruktlösa.

Vid rådets plenarsammanträde den 15 mars framställdes bl. a. frågan om generalstrejkens avblåsande, spårvägsdriftens återupptagande etc. Vissa förberedande åtgärder i denna riktning företogos. Vid sammanträdet den 16 mars fick rådets exekutivkommitté sin organiserade form. Exekutivkommitténs funktioner fördelades på följande sätt:

1. Kansliet: Kobdanow, Sokolovski, Kapelinsky.
2. Livsmedelsavdelningen: Grodmow, Valkow, Tjaikovski.

3. Agitationsavdelningen: Ehrlich, Pavlowitch, Bjelenin.
4. Avdelningen för distriktens organisering: Sokolowski, Grinevitch.
5. Järnvägs-, post- och telegrafavdelningen: Schlapnikow, Sventitski.
6. Förlags- och litteraturavdelningen: Steklow.
7. Kommissionen för arbetets återupptagande: Grosdew, Pankow, Sokolovski.
8. Finansavdelningen: Grosdew, Bramson.
9. Automobilavdelningen: Grosdew, Linde.
10. Informationsavdelningen: Borisow, Batuski, Ehrlich.
11. Kommissionen för periodiska publikationer: Steklow, Suschanow, Aleksandrovitch.

*

Medan detta allt försiggick i Petrograd, spred sig revolutionen med en steppbrands hastighet över hela landet. Närmast efter huvudstaden följde de kringliggande städerna och garnisonsplatserna. Redan den 11 mars hade smärre oroligheter utbrutit inom den vid Oranienburg förlagda garnisonen. Myteri utbröt inom andra kulsprutekompaniet.

Följande dag spred sig myteriet till övriga truppavdelningar. Förråden plundrades och de upproriska försågo sig med vapen. Officerarna sökte ingripa men misslyckades. De upproriska beslöto tåga till Petrograd för att bistå de revolutionära därstädes. På väg till järnvägsstationen blevo soldaterna beskjutna med kulsprutor, varvid flera dödades och sårades. De erövrade emellertid stationen och tvungo stationsbefälet att ställa i ordning tåg, men i sista stund åtrade de sig och beslöto marschera till fots in till huvudstaden. De marscherade genom flera små samhällen med truppförläggningar, som anslöto sig till resningen. Trupperna gingo i full slagordning och bildade en marschkolonn på 21 km:s längd. På morgonen den 13 mars intågade de i Petrograd, hälsade med jubel av arbetarne. Dessa revolutionära truppstyrkor fällde utslaget i kampen om Petrograd. Denna så ytterst viktiga soldatresning i Oranienbaum och kringliggande fästningar och garnisoner hade organiserats av de bolsjevikiska partigrupperna bland soldaterna. Den 13 mars utbröt resningen i Kronstadt, där amiral Virén förde ett sträng regemente över hela Östersjöflottan och den talrika garnisonen. När resningen i Petrograd började, vidtogos stränga åtgärder för att isolera Kronstadt, men rykten om striderna i huvudstaden kommo likväl snart till matrosernas, soldaternas och arbetarnas öron. Under ledning av de revolutionära grupperna tillsattes en kommitté för kamp mot tsarregimen, och efter en kort, men hård strid voro revolutionens fiender avväpnade av de revolutionära soldaterna. Amiralen själv och några av de tsaristiska officerarna, som voro särskilt kända för grymhet och hänsynslöshet mot manskapet, dödades, kassematterna tömdes på arrestanter, och i stället inspärrades de tsar-trogna officerarna. Efter några dagar ersattes den särskilda kommittén med ett arbetar- och soldatråd, som blev starkt bolsjevikiskt färgat och en av stödjepelarna för revolutionens vänstra flygel. Kronstadt vägrade ofta taga order av den provisoriska regeringen, förklarande, att endast arbetar- och soldatrådet hade rätt att befalla. I Helsingfors och på Sveaborg utvecklade sig den revolutionära rörelsen på samma sätt som i Kronstadt. Även här oskadliggjordes de tsaristiska officerarna. Bl. annat avrättades befälhavaren över baltiska flottan, amiral Nepenin. De upproriska valde egna officerare.

Den 14 mars segrade revolutionen i Moskwa efter en generalstrejk och en kortvarig gatukamp. Samma dag på aftonen upprättades Moskwas arbetar- och soldatråd. Därmed voro huvudstäderna i revolutionärernas händer. Den 15 mars segrade resningen i Nischni-Novgorod, varvid sovjet bildades. Den 16 likaledes i Iwanowo-Vossnesensk och Tula, den 17 i Perm och Irkutsk, och sedan följde övriga städer och guvernement slag i slag över hela landet. På mindre än en vecka var tsardömet störtat över hela det väldiga riket. Mångenstädes höjdes icke en arm till försvar för det ramlande väldet.

6.Tsaren abdikerar och arresteras

Den 15 mars presenterade sig den nya regeringen för arbetar- och soldatrådet. Utrikesministern Miljukow höll ett programtal, vari han förklarade, att revolutionen hade försiggått så snabbt och oblodigt, därför att den nu störtade regeringen varit den dummaste, fegaste, mest ärelösa och förrädiska regering historien känner. Som den viktigaste uppgiften betecknade han nödvändigheten att organisera revolutionens seger och vädjade till arméns enighet. ”Man frågar: Vem har valt er? – Oss har ingen valt, ty om vi skulle inväntat resultatet av ett val, hade vi ej kunnat rycka makten från fienden. Det är den ryska revolutionen, som har valt oss. Vi skola ej utöva regeringsmakten en minut längre, än vi åtnjuta folkets förtroende. Tro icke, att vi övertagit regeringsmakten, därför att den lockar oss”, sade Miljukow, i det han på detta sätt sökte dölja, att den nya regeringen var en bourgeoisies regering. ”Regeringsuppdraget”, fortsatte han, ”är inte ett nöje och ingen utmärkelse. Så snart man säger oss, att folket ej längre behöver detta offer, skola vi draga oss tillbaka!” Här ropade en arbetare: ”Vad skall det bli av dynastin?” Miljukow svarade: ”Den gamle despot, 'som fört Ryssland till ruin, skall abdikera, frivilligt eller tvingas därtill. Regeringen övergår till storfurst Mikael Aleksandrowitch, under det tsarens son Aleksej blir tronföljare.” Denna förklaring vållade stor oro i församlingen. Protestrop höjdes och en soldat ropade med tordönsstämma: ”Detta är förräderi! Detta är den gamla dynastin, som ni vill rädda!” En stor del av församlingen instämde. Miljukow bleknade och svarade: ”Ja, mina herrar, men vi måste för ögonblicket upprätta en parlamentarisk och konstitutionell monarki. Vi få icke nu inlåta oss i stridigheter om statsformen, ty då drages landet in i inbördeskrig, och den störtade regimen kommer tillbaka.” Efter Miljukow talade Kerenski, som höll följande i mer än ett avseende märkliga och förebådande anförande: ”Soldater, medborgare, kamrater! Jag meddelar er härmed, att den provisoriska regeringen i samförstånd med arbetar- och soldatrådet trätt i funktion. Den mellan oss träffade överenskommelsen har av arbetar- och soldatrådet antagits med flera hundra röster mot femton. Regeringens första handling var ett omedelbart tillkännagivande om allmän amnesti. Våra kamrater från andra och fjärde duman skola hemsändas från Sibirien. Alla den gamla regimens ministrar äro i våra händer och skola ställas till svars inför folket. (Rop: ”Intet förbarmande med dem!”) Kamrater! Det nya Ryssland skall ej tillgripa samma ohederliga kampmetoder som det gamla. Ingen skall dömas utan rannsakning eller straffas utan dom. Soldater! Jag ber om ert bistånd. Det fria Ryssland har fötts, och folket får ej berövas sin frihet. Lyssna icke till de locktoner, som komma från den gamla regeringens agenter! Lyd edra officerare! Leve det fria Ryssland!”

Under det att först dumautskottet och sedan den provisoriska regeringen sökte rädda den romanowska dynastin med uppoffrande av tsaren, som man ämnade låta försvinna till England, var däremot arbetar- och soldatrådet i energisk aktion för att redan nu i revolutionens början få monarkin avskaffad och republiken proklamerad. Tsaren befann sig, när revolutionen utbröt, i stora högkvarteret i Mogilew. När resningen i Petrograd den 9 mars tog en allvarlig vändning, vände sig kejsarinnan, som befann sig i Tsarskoje Selo till inrikesministern Protopopow, som svarade med ett telegram: ”Jag garanterar huvudstaden säkerhet och de revolutionära bandens upplösande”. Kejsarinnan meddelade detta svar till tsaren och uppmanade honom att icke göra några eftergifter. Följande dag beviljade tsaren ministerpresidenten Galitsyns begäran att få upplösa duman. Regeringen meddelade tsaren lugnande underrättelser även följande dag, den 11 mars, men begär samtidigt rätt av tsaren att få gå fram utan skonsamhet. Följande dag den 12 mars mottog han emellertid oroande telegram från kejsarinnan och beslöt att avresa till Tsarskoje Selo. Emellertid avgick det kejserliga tåget icke förrän tidigt på morgonen den 13 mars. Det telegram, han mottagit från kejsarinnan den 12 på eftermiddagen, var av följande innehåll: ”Eftergifter äro nödvändiga. Kampen fortfar.” Strax förut hade tsaren erhållit Rodsiankos förut omtalade telegram och var

sålunda underrättad om lägets allvar. Han meddelade kejsarinnan, att han ämnade fara till Tsarskoje Selo och där förhandla med Rodsianko. Rodsianko svarade han däremot icke. Under färden från Mogilew till Tsarskoje Selo den 13 fick tsaren veta, att järnvägslinjen var hotad av de revolutionära, och att det före kejsartåget avgående tåget med hovbetjäningen blivit stoppat och taget. Det var en av arbetar- och soldatrådet utsänd kommitté, som stoppat och tagit detta tåg. Tsaren beslöt nu att i stället fara till Pskow, där general Russki hade sitt högkvarter. Det var sannolikt tsarens mening att vädja till armén och i spetsen för denna tåga mot huvudstaden och nedslå revolutionen. Genom telefonsamtal med Rodsianko hade general Russki fått kännedom om läget i Petrograd och truppernas övergång på revolutionens sida. Den 14 mars klockan 8 e. m. anlände det kejserliga tåget till Pskow, där general Russki mötte. Generalen meddelade kejsaren, vad han erfarit av Rodsianko. Tsaren förklarade, att han vore redo att ge landet en parlamentarisk ministär. Generalen svarade, att han trodde att denna eftergift kom för sent. Tsaren bleknade och satt som lamslagen, men sporde slutligen, vad generalen rådde honom till. Generalen föreslog, att man skulle telefonera till Rodsianko. Denne rådde tsaren att abdikera. General Russki satte sig på tsarens önskan i förbindelse med övriga generaler vid fronten. Befälhavande generalerna Alexejew, Nikolaj Nikolajevitch, Brussilow och Ewert liksom stabschefen general Danilow och chefen för förplägnads-väsendet general Zawitch tillrådde tsaren att abdikera. Generalen gick med detta budskap till kejsaren, som nästan föll samman, då han hörde att även armén övergivit honom. ”Jag är förrådd av alla”. Dessa ord fällde han till flaggamiralen Nilow, som tillhörde hans svit. Efter en stund meddelade han general Russki, att han var redo att avsäga sig tronen men tillade, att han önskade göra det i Rodsiankos närvaro, vilken han anmodade komma till Pskow. Rodsianko meddelade emellertid, att han inte kunde infinna sig. Generalen telegraferade till Rodsianko, att kejsaren var villig abdikera till förmån för sin son Aleksej. På telegrafstationen möttes generalen av ett telegram från duma-kommittén, att man beslutat sända Gutchkow och Schulgin till Pskow. Med detta budskap återvände generalen till kejsaren. De båda sändebuden från dumakommittén anlände klockan 10 på aftonen. Gutchkow lämnade tsaren redogörelse för händelserna i Petrograd. Särskilt starkt intryck gjorde på kejsaren meddelandet, att även hans livgarde övergått till de upproriska trupperna. Sedan Gutchkow slutfört sin berättelse, sporde kejsaren, vad man ansåg, att han borde göra. Gutchkow sade: ”Det finnes ingen annan utväg än att lämna tronen.” Efter en lång paus svarade kejsaren, att han redan undertecknat abdikationsakten till förmån för sin son, men att han nu kommit till det beslutet att icke skilja sig från sonen, utan avstå tronen åt sin broder storfurst Mikael. Kommissarierna motsade honom icke. Tsaren gick därefter tillsamman med hovmarskalken Fredericks in i sin arbetsvaggon och kom efter någon stund tillbaka med abdikationshandlingen, vilken han underskrev. Detta skedde mellan kl. 11 och 12 natten till den 16 mars 1917. Så snabbt hade händelserna utvecklat sig under trycket av arbetarnas och soldaternas aktioner, att tsaren under loppet av ett dygn undertecknat tre olika aktstycken: kl. 2 f. m. den 15 mars undertecknade han manifestet om tillsättandet av en ansvarig ministär, kl. 3 e. m. abdikationen till förmån för sin son Aleksej och kl. 11 e. m. avsägelsen till förmån för sin broder Mikael.

Någon timma efter överlämnandet av abdikationshandlingen och de båda dumaombudens avresa gick extratåget med den abdikerande tsaren över Dünaburg till högkvarteret i Mogelew. Strax före tågets avgång hade tsaren genom en hemlig kurir från Tsarskoje Selo mottagit ett brev från sin gemål. I detta brev meddelade kejsarinnan, att händelserna avlöst varandra med kolossal hastighet, och att Rodsianko svarat, att han ej visste, varför man hejdat tsarens tåg. ”Det är uppenbart” skrev kejsarinnan, ”att man gör det endast för att hindra dig från att samråda med mig, innan du underskriver något av deras papper, konstitution eller någon dylik fasa. Och du är ensam utan armé bakom dig, fångad liksom en råtta i fällan. Kanske du bör visa dig för trupperna i och bortom Pskow och samla dem omkring dig. Om du

skulle tvingas till att göra medgivanden, är du aldrig tvungen att hålla dem, emedan metoderna äro under all kritik.” Härefter meddelar kejsarinnan, att hon skarpt kritiserat storfurst Paul, emedan denne ej i tid ingripit med gardet mot de revolutionära. Hon skriver vidare hånfullt att storfursten ”nu ämnar rädda oss alla genom att utarbeta storslagna och dåraktiga förslag till idiotiska manifest om en konstitution efter kriget.” Vidare meddelar hon att storfurst Boris begivit sig till högkvarteret, och att revolutionärerna bränt hovministerns hus samt arresterat flera generaler. Hon slutar med att säga, att duman och revolutionärerna äro två ormar, som hon hoppas skola bita huvudena av varandra. ”Det skulle rädda situationen”, tillägger hon. Följande dag fick kejsarinnan meddelande om tsarens abdikation. Hon skrev då ett nytt brev till tsaren, vari hon kallar general Russki för Judas och försäkrade vid sitt liv, att tsaren skulle komma tillbaka på tronen, ”förd tillbaka dit av sitt folk och sina trupper till sin regerings förhärligande och krönas av Gud själv”.

Kejsaren reste till Mogilew under förevändning att taga avsked av sin stab. Sannolikt antog han, att han, trots vad som skett, hos armén skulle finna ett stöd, för den händelse ett gynnsamt tillfälle skulle yppa sig att återtaga makten. Vid sin återkomst till högkvarteret mottogs han med iskall kyla. Icke blott den civila befolkningen utan även trupperna bemötte honom med köld. De, som förut bugat för den allsmäktige envåldshärskaren, vände honom nu likgiltigt ryggen. En krets av hovmilitärer sökte dock genom konspirationer finna en utväg och kejsarinnan sände honom alltjämt chiffertelegram och brev, som visade att man ingalunda uppgett hoppet att återfå tsaren på tronen. Dessa stämplingar jämte planerna att bevara själva den hatade dynastin föranläto arbetar- och soldatrådet att rikta enträgna och hotfulla uppmaningar till den provisoriska regeringen att fängsla hela tsarfamiljen. Exekutivkommittén fick meddelande om att dumautskottet och vissa medlemmar av den temporära regeringen efter förhandlingar med ententeambassadörerna samtyckt till tsarfamiljens resa till England. Arbetar- och soldatrådet betraktade emellertid tsarfamiljens avresa eller dess kvarblivande i frihet såsom ett kontrarevolutionärt hot. Dess exekutivkommitté beslöt därför den 16 mars att själv låta häkta tsarfamiljen, därest regeringen icke gjorde det. Beslutet hade följande lydelse:

ARBETAR- OCH SOLDATRÅDETS BESLUT OM TSARFAMILJENS ARRESTERING.

1. Exekutivkommittén underrättar arbetar- och soldatrådet om att den beslutat arrestera dynastin Romanow och att den anmodat den temporära regeringen att tillsammans med rådet verkställa arresteringen. I händelse av vägran skall regeringen tillfrågas, huru den kommer att ställa sig, om exekutivkommittén själv verkställer arresteringen. Regeringens svar skall föreläggas exekutivkommitténs nästa sammanträde.

2. Beträffande Mikael Romanow skall faktiskt arrestering företagas, men formellt skall vederbörande blott ställas under den revolutionära arméns uppsikt.

3. Beträffande Nikolaj Nikolajewitch (tsarens farbror, utnämnd till överbefälhavare av tsaren omedelbart före abdikationen), skall denne, i betraktande av faran att arrestera honom redan i Kaukasus, först kallas till Petrograd och under vägen stå under sträng uppsikt.

4. Arresterandet av de kvinnliga medlemmarna av huset Romanow skall företagas efter hand, beroende på den roll var och en av dem spelat i den gamla regimens tjänst.

ARBETAR- OCH SOLDATRÅDETS EXEKUTIVKOMMITTÉ.

Frågan om hur arresteringen skulle utföras överlämnades åt rådets militära kommitté. Tscheidse och Skobelew fingo i uppdrag att underrätta regeringen om exekutivkommitténs beslut, som bekräftades av rådets plenarförsamling. Vid ett följande sammanträde beslöt exekutiven att icke godkänna tronens överlåtande åt storfurst Mikael eller förre tronföljaren

Alexej. Regeringen sökte emellertid på alla sätt undgå republiken och framförde bl. a. skäl även påtryckningar från ententeregeringarna. Men rådet gav icke vika, och bolsjevikerna utvecklade en så energisk propaganda, att det stod klart för de vacklande elementen, att på denna punkt var en kompromiss icke möjlig. Regeringen vände sig då till storfurst Mikael, som den 16 mars utfärdade följande proklamation: ”Genom min broders vilja har jag ålagts den svåra uppgiften att under krig och inre oroligheter övertaga den kejserliga tronen. Besjälad av samma tanke, som fyller hela folket, har jag beslutat övertaga högsta makten endast under den betingelsen, att detta är folkets vilja, och folket måste genom allmän omröstning, som tager sig uttryck i en konstituerande församling, besluta om den ryska statens nya författning. Till dess uppmanar jag alla ryska medborgare att underordna sig den på dumans initiativ bildade regeringen.”

Denna dag utsände rådet över hela Ryssland iltelegrammet: ”Hejda och arrestera” tsaren och hans svit.

Mikaels förklaring var en utväg för regeringen att uppskjuta avgörandet och samtidigt ett försök att lugna arbetar- och soldatmassorna, som omedelbart krävde republikens proklamerande. Den 17 mars sände Miljukow ett telegram till de ryska beskickningarna i utlandet, vari dessa underrättades om den gamla regimens fall. I denna officiella redogörelse säges, att tsarregeringen störtades på grund av sin sorglöshet, sina missbruk och sitt straffvärda oförutseende, som framkallade en indignation och en desorganisation inom landet, som uppreste alla nationens sunda element emot dem. Vidare heter det, att alla med beundransvärd entusiasm slutit upp kring revolutionens fana, och att armén lämnat ett snabbt och verksamt stöd. Som en följd av revolutionens seger abdikerade tsaren den 15 mars till förmån för storfurst Mikael, som för sin del avstått från tronen till dess en konstituerande församling, vald genom allmän rösträtt, fastställt den nya författningen. I telegrammet heter det vidare, att den nya regeringen skall respektera de internationella förpliktelserna från den gamla regimen. Vid sidan om detta officiella telegram sände Miljukow de ryska ambassadörerna i de allierade länderna ett särskilt tillägg dessutom. I detta tillägg hette det, att Ryssland komme att fortsätta kriget vid de allierades sida, och att regeringen skulle sätta in all energi på den slutliga segern och fortast möjligt avhjälpa alla brister, som hittills kunnat försvaga krigföringen.

Under tiden vistades den avsatte tsaren i Mogilew, där han bodde i guvernörens hus, dit även änkekejsarinnan Dagmar anlänt. Generalstabschefen Alexejew befarade emellertid, att folket, som visade sig alltmera fientligt mot tsaren, kunde förlora tålamodet. Hovministern Fredericks och palatskommendanten Vojejkow sändes till Petrograd, där de arresterades av arbetarrådet och insattes i Peter-Paulsfästningen. Alexejew telegraferade, sannolikt på uppmaning av regeringen, som icke längre vågade motsätta sig folkets krav på säkerhetsåtgärder gentemot dynastin, till regeringen och bad den att låta avlägsna ex-tsaren från generalstaben. Samtidigt upptäcktes extsarens och hans gemåls hemliga chiffertelegram, varjämte det blev bekant, att general Vojejkow föreslagit tsaren att öppna fronten för tyskarna. Stämningen i arbetarrådet blev alltmer upprörd, och den 18 mars beslöt exekutivkommittén att omedelbart häkta tsaren. Då beslöt sig regeringen för att utfärda häktningsorder mot tsarparet. Fyra medlemmar av duman nämligen Buhlikow, Gribunin, Verchinin och Kalinin, sändes för detta ändamål aftonen den 20 mars till Mogilew. I Orcha hyllades delegaterna av folkmassorna. Detsamma skedde vid ankomsten till Mogilew på e. m. den 21 mars. De deputerade hade en kort överläggning med general Alexejew, och de fyra dumamännen begåvo sig därefter till extsaren. Då han såg deputationen, insåg han genast, vad som förestod. Då deputationen meddelade, att han var arresterad, blev han likblek, men fattade sig och förklarade, att han var redo att följa dem. Då tsaren, ledsagad av de fyra delegaterna, gick över plattformen till det väntande tåget, hälsade han med högra handen den tigande

folkmassan. Därefter steg han som folkets fånge upp i vagnen, och tåget satte sig i rörelse. Detta var på aftonen den 21 mars. Den 22 mars kl. 12 på middagen körde tåget in på bangården till Tsarskoje Selo, där kommendanten väntade med automobiler för att hämta fången och hans svit. Snart slöt sig portarna omkring Nikolaus Romanow, den forne härskaren över det största kejsarriket i världen, ett fängelses portar.

Redan föregående dag hade kejsarinnan arresterats. Arresteringen företogs av general Kornilow på regeringens uppdrag. Kornilow begav sig med sin stab till Tsarskoje Selo, där han begärde företräde för kejsarinnan. Hon mottog honom i svart sorgdräkt, dödsblek och med förstelnade anletsdrag. Generalen meddelade, att han hade i uppdrag att förklara henne arresterad, och att hon icke ägde rätt att lämna slottet. Hon svarade intet. Därefter avlägsnades den gamla vakten, och hela slottet ställdes under sträng militärbevakning.

Så föll det ryska kejsardömet och den romanowska dynastin, som i tre århundraden av blodigt förtryck regerat landet. Med tsarmakten föll den feodal-byråkratiska adelsdiktaturen. Kampen om arvet började. Striden mellan bourgeoisin och proletariatet tar vid. Ett nytt kapitel begynner i revolutionens historia.

Bilaga.

UPPROP FRÅN SOC.-DEM. MENSJEVIKERNAS INITIATIVGRUPP I PETROGRAD OM PAROLLER, UTFÄRDADE AV ARBETARGRUPPEN VID CENTRALA KRIGS-INDUSTRIKOMMITTÉN.

Uppropet (här förkortat) spreds, skrivet på skrivmaskin i januari-februari 1917.

Ryska Soc.-dem. Arbetarpartiet.

Proletärer i alla land, förenen er!

Kamrater, arbetare!

På verkstäderna i Petrograd föra vissa arbetargrupper en stark agitation för arbetarnas stödjande av de borgerliga klassernas och deras dumarepresentanters kamp med den sittande regeringen. Det sprides också från okänt håll ett upprop som manar Petrograds arbetare att bege sig till Tauriska palatset dagen före Dumans öppnande och därigenom liksom förena arbetarklassens befrielsekamp med den borgerliga oppositionens i Duman och dess politiska krav.

Kamrater, arbetare, kunna vi sätta tro till anonyma upprop och erkänna den nuvarande Duman som en viktig förkämpe för folkets intressen och folkmassornas ledare i kampen mot den bestående regimen?

Kunna vi vänta någon hjälp från Duman? Nej, kamrater, situationen är en helt annan än vad förf. till dessa anonyma blad utmålar. Vår Duma är folkfientlig till sin sammansättning och reaktionär till sin politik; den är ej i stånd att kämpa för folkets intressen och svika oss i det avgörande ögonblicket. Duman ryggar ej ens tillbaka för lögn och förtal i sin kamp mot folkets intressen. Hela vår storartade kamp mot kriget och mot de hårda krigsdomarna kallar den – provokation och manar regeringen till skarpaste åtgärder. Ja, själva kravet på en konstituant kallade Miljukow för provokatoriskt. Duman ”önskar föra kriget utan ända”, avböjer alla fredsunderhandlingar.

I inrikes avseende vill Duman behålla alla den härskande klassens privilegier och låta folket förbli lika rättslöst som det alltid varit. Kamrater, arbetare, kunna vi stödja en dylik Duma? Nej, aldrig!

Arbetarklassen måste tillkämpa sig allmän, direkt, lika rösträtt, men en sådan vill Duman icke erkänna.

Arbetarklassen är mest intresserad av krigets avslutande. Den vill kasta av sig alla dessa krigsbördor, som Duman och regeringen lägga på dess skuldror. Den måste vidhålla kravet på 8-timmars arbetsdag etc. etc.

Utan proletär kamp är politisk frihet otänkbar i Ryssland. Arbetarklassen kommer att kämpa för sina klassidéer och klassuppgifter och ej falla till föga för den 3-juni-duman. Men arbetarklassens kamp för dess egna intressen kommer att sopa undan både Duman och regeringen. Men just därför att den parlamentariska regimen skall bli befästad och bourgeosin skall kunna erövra makten, måste den ryska arbetarklassen kämpa för en verklig demokrati och ej nöja sig med att stödja Duman.

Vi ignorera ej bourgeoisins kamp mot tsarismen, men för oss är arbetarnas kamp viktigare.

Vi komma att följa blott R. S.-D. A. P:s kallelse. Vi komma att samla våra krafter, organisera oss och bereda oss till den avgörande kampen för de rent proletära klassernas intressen och uppgifter. Vi komma att kämpa för sammankallandet av Konstituanten, för en fullst. demokratisering av samhället och för Demokratiska republiken.

Leve arbetarklassens masskamp för sina intressen! Ned med kriget!

Leve Konstituanten!

Leve den demokratiska republiken!

Leve arbetarklassens internationella solidaritet!

Leve socialismen!

Jan. 1917.

SOC.-DEM. MENSJEVIKERNAS INITIATIVGRUPP I PETROGRAD.

Tredje delen - Kerenskiaden

1. Den provisoriska regeringen.

Såsom en mot himlen fladdrande låga vajade den röda fanan över Vinterpalatset, det kejserliga slottet i Petrograd, ett tecken på den seger, som det arbetande ryska folket genom marsrevolutionen vunnit över den gamla förtryckarmakten. Tsarmakten hade i ett slag krossats under folkmassornas tryck. En utomordentligt stark revolutionär energi genomströmmade det ryska folket. Arbetarklassens egna revolutionära ledare hade icke väntat att segern skulle komma så snabbt. Orsaken hit att efter genombrottet i Petrograd så gott som hela landet på en gång slöt sig till revolutionen var först och främst den, att den härskande feodala kastens sociala basis blivit så smal, att samhällspyramiden i verkligheten kommit att vila på sin spets i stället för på sin bas. De sociala och ekonomiska krafter, som vände sig mot tsardömet, voro ofantliga. Industriarbetarklassen, som utgjorde kärnan av de revolutionära krafterna, behärskade alla viktiga centrer och produktionsområden i landet. Bondeklassen hade förlorat all tillit till tsarväldet och kände på sin nacke icke blott de gamla feodala och halv-feodala bördorna utan även det pågående krigets belastning. Småborgarklassen led under dyrtiden. Den industriella, kommersiella och intellektuella borgarklassen såg sina imperialistiska storhetsdrömmar försvinna inför de ständiga nederlagen i kriget. En icke obetydlig del av godsägarna greps av fruktan att en revolution vore oundviklig, därest icke en ändring i statsstyrelsen vidtogs. Dessa godsägare liksom storborgarklassen hoppades, att en konstitutionell monarki tillika med en del liberala reformer i övrigt skulle rädda landet från en social omstörtning och höja stridskraften och segerviljan hos folket, varigenom ett nederlag skulle undvikas och det väntade ekonomiska och territoriella bytet av kriget räddas. Härav förklaras också varför hela armén så gott som omedelbart gick över på revolutionens sida. Mot alla dessa sociala krafter, som av olika bevekelsegrunder förenade sig mot tsarismen, stod vid den sista avgörande sammandrabbningen på tsardömets sida allenast den feodalbyråkratiska kasten, som personifierat den feodala diktaturen i landet under sekler.

Proletariatet var den klass som, besjälad av en glödande heroism, ställde sig i spetsen för revolutionen. Trots att det endast i hemlighet kunnat skapa sina sparsamma organisationer, visade det sig besitta en styrka, en disciplin och en ordnad revolutionär kraft, som blev den avgörande faktorn. Proletariatets bundsförvanter, bondeklassen och småborgarna, saknade i ännu högre grad än arbetarklassen en verklig organisation. Ej heller armén, vars överväldigande del genast ställde sig på revolutionens sida, ägde den revolutionära organisation, som kunde taga ledningen av den hastiga utvecklingen. Såväl arbetar- och bondeklass som armé stodo sålunda vid revolutionens hastiga och segerrika genombrott utan det organisatoriska fundament, som i ett slag skulle kunnat åt dessa skänka den organisatoriska och tekniska möjligheten att från första stunden behärska, ordna och leda den segerrika revolutionens utveckling.

Den egentliga bourgeoisin återigen var vida bättre organisatoriskt och tekniskt rustad att taga ledningen av revolutionen. Den behärskade så gott som fullständigt de sociala välfärdsinstitutionerna, industriens, handelns, undervisningens m. fl. organ, städernas dumor och semstvoförsamlingarne, hade starka försänkningar inom arméns officerskår och ledde genom det progressistiska blocket riksduman. Denna storbourgeoisi av finansmän, industriella företagare, godsägare och professorer hade så länge som möjligt sökt hindra revolutionen och i dess ställe sökt åstadkomma ett beskedligt tronskifte. När revolutionen icke stod att hejda sökte den taga ledningen av densamma för att föra den in i borgerliga farvatten. För Miljukow och Rodsianko var den röda fanan över Vinterpalatset endast en utmanande röd trasa, och Miljukow hade en gång fällt uttrycket: ”Hellre nederlag än revolution!” Den liberala

bourgeoisin fruktade, att revolutionen icke skulle göra halt inför den konstitutionella monarkin utan gå vidare. För att hindra en dylik utveckling gjorde bourgeoisins ledare allt för att få revolutionens tömmar i sina händer först genom riksduman och dess utskott, sedan genom den provisoriska regeringen och slutligen genom att med läpparne erkänna republiken och folkets suveräna rättigheter, medan man i hemlighet förberedde kontrarevolutionen.

Emellertid kände sig bourgeoisin – relativt fåtalig som den var – trots sin organisatoriska överlägsenhet icke kraftig och rustad nog att mot arbetarklassen taga makten. Dess ledare sökte därför ernå ett förbund med de moderata elementen inom proletariatet, en taktik som underlättades genom den allmänna revolutionära hänförelsen och sovjetinstitutionernas hastiga utsvällning.

Revolutionen födde en allmän folkentusiasm och under den allmänna hänförelsen ägde en slags förbrödring rum, alldeles som man bevittnade under den franska revolutionens första epok. Folk omfamnade varandra på gator, på kaféer och restauranger. Allmänna glädjefester höllos. Ett helt folk syntes följa de stupade revolutionärerna till de sista vilorum, som nationen på Marsfältet beredde sina fallna hjältar. Alla monarkister försvunno som genom ett trollslag. Alla blevo republikaner och anlade röda rosetter. Husägarna gömde undan de tsaristiska flaggorna och läto röda dukar vaja över portalerna. Revolutionen och friheten blevo allas hjärtesak, hyllade även av dem som nyss förut skickat dess verkliga förkämpar till Sibirien. Den mest reaktionära riksduma landet haft ville vara revolutionens bålverk. Oktobristen Rodsianko, dumans president, hyllade folket. Monarkisten Miljukow blev en ivrig republikan och den svarta reaktionens organisatör Schulgin svor frihetens gudinna sin eviga trohet. Många tsarismens generaler anhöllo bevekande att få ställa sina värjor till folkets förfogande. Gamla ärkereaktionära byråkrater uppvaktade sovjetorganen och anmälde sina tjänster.

Men allt detta var endast ett yttre sken. De första veckornas allmänna idyll försvann. Den yttre enigheten motsvarade alldeles icke det verkliga klassläget. De revolutionära talesätten kunde icke slå bryggor över klassernas klyfta. ögonblickets berusning kunde icke förjaga fattigdomen hos de breda lagren. De patriotiska fraserna förmådde icke i längden mätta de tomma magarne eller bota de sår, som kriget oavlåtligen slog. Arbetaren och bonden fordrade fred, bröd och jord. Klasskampen var icke upphävd genom tsarens abdikation eller den provisoriska regeringens proklamationer. Vi se också, hurusom redan på revolutionens andra dag klassernas kamp om makten flammade upp. Ä ena sidan samlades alla de privilegierade kring den relativt väl organiserade, liberalt färgade bourgeoisin. Å andra sidan samlades de breda folklagren kring industriarbetarklassen. Såsom organ för den förra framgick dumakommittén och den provisoriska regeringen. Samma natt, nästan samma timma framgick ur arbetarklassen arbetardeputerades råd, sovjet. Så framsprang på en gång tvenne centralorgan, redskap för tvenne med varandra kämpande klasser. Redan från första dagen uppstod en häftig kamp om revolutionens innebörd och riktning mellan dessa klasser, mellan deras ur revolutionen födda styrelser.

Tvekampen mellan de båda klasserna syntes till en början icke vilja ge ett bestämt utslag. Det såg ut som om bäggedera hade makten, regerade och kontrollerade varandra genom centralorganen. I verkligheten lyckades dock bourgeoisin, om än endast mot betydande eftergifter – de flesta dock mera av formell beskaffenhet – vinna överhanden och rycka åt sig regeringstömmarne. Att den provisoriska regeringen kom i den imperialistiska bourgeoisins händer berodde på borgarklassens bättre organisation, dess större erfarenhet på samhällslivets skilda områden, på försagdheten och opportunismen inom stora grupper av arbetarklassen. Till att regeringsmakten lades i bourgeoisins händer bidrog även den teorin hos flera av den ryska arbetarklassens ledare, att den revolution, som nu segrade, var en bourgeoisins revolution, som rensade bort feodalismens kvarlevor, men icke kunde lägga makten i arbetarklassens

händer eftersom Ryssland först måste genomgå en epok av borgerlig, industriell samhällsordning under liberala styrelseformer, under vilka en social revolution först kunde mogna.

Den på arbetarklassens axlar burna revolutionen födde en regering, vars ledande krafter voro just de, som i det längsta sökt hindra omstörtningen och som 1905 slagit ned revolutionen, så snart denna visade tendenser att gå utanför en borgerlig samhällsordnings ram. Flera av finanskapitalets främsta representanter återfinnas i den provisoriska regeringen: oktobristledaren Gutschkow var representant för Moskvas handelsfurstar, kadetten Miljukow var den främste förkämpen för de imperialistiska krigsmålen och segerfreden, Konowalow var arbetsgivarorganisationernas jurist, Terestjenko var representant för en storindustriell trust, furstarne Lwow voro representanter för den oppositionella men rika och mäktiga feodaladeln med förbindelser även inom kyrkan och den högre militären.

Så stark var likväl den ännu oorganiserade och oerfarna arbetarklassen, att bourgeoisin varken kunde eller vågade rycka till sig hela makten. Den måste dela denna makt med de verkliga segerherrarna, med arbetarklassen. Den måste tolerera, att bredvid den provisoriska regeringen uppstod arbetar- och soldatråd, vars exekutivkommitté utgjorde en sidoregering, som man visserligen strävade att skjuta undan, men som icke i ett slag kunde avskaffas. I själva verket har det revolutionära Ryssland vid denna tid tvenne regeringar, bägge med säte i Petrograd. Men just i Petrograd hade arbetare och soldater den revolutionära huvudstyrkan förlagd. Petrograd hade ledningen av hela landet. Dualismen i regeringsmakten blev härigenom så mycket mera framträdande. Den politiska maktens dubbelcentrum återspeglade motsägelsen mellan bourgeoisin och godsägarna å ena sidan samt bönderna, småborgarne och proletariatet å andra sidan. Arbetar- och soldatråden lämnade regeringen blott villkorligt stöd. Konflikterna mellan revolutionens båda regeringar kommo till uttryck vid nästan varje frågas avgörande och voro mycket svåra att bilägga. Så i fråga om soldaternas rättigheter, om monarki eller republik, om dynastins öde, om regeringsprogrammet, om de revolutionära truppernas kvarstannande i Petrograd, om den allmänna amnestin, om behandlingen av de reaktionära generalerna etc. Å ömse sidor sökte man befästa sin makt. Bourgeoisin strävade framförallt efter att vinna armén och officerskåren på sin sida. Arbetare, soldater och bönder å sin sida började en ivrig verksamhet för att organisera fackföreningar, bondeföreningar, soldatklubbar, för att överallt sammansluta de arbetande i sovjets. Arbetar- och soldatråd kommo också till stånd överallt, rådens auktoritet blev mycket stor och viljan till makt kom ofta till starka uttryck. Flera arbetar- och soldatråd, däribland Kronstadts, vägrade erkänna den provisoriska regeringen. Härigenom skärptes motståndet mot råden från finanskapitalets och bourgeoisins sida. Den provisoriska regeringen sökte nedtrycka arbetarklassens organ till organ utan verklig myndighet. Detta stötte återigen på motstånd nedifrån. Den provisoriska regeringen sökte då vinna på sin sida arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté i Petrograd för att genom denna kunna behärska rådsrörelsen. Sålunda sändes exekutivens vice ordf. Skobelev till Kronstadt för att övertala dess råd att uppgiva motståndet mot den provisoriska regeringen.

Den ryska industrins koncentrerade karaktär och den till följd härav sociala styrkan hos den ryska arbetarklassen möjliggjorde för proletariatet att bibehålla och till en tid även befästa rådens maktställning. Den amerikanske skildraren av den ryska revolutionen A. R. Williams berättar i sin bok om den ryska revolutionen angående de första arbetar-, soldat- och bonderåden: ”Arbetarna, soldaterna och bönderna valde innan de återvände till skyttegravarna, fabrikerna och fälten sina egna organisationer. I varje ammunitionsfabrik utvalde arbetarne ett antal kamrater för vilka de hade förtroende, och samma skedde i skofabrikerna och bomullsfabrikerna, på byggnadsplatserna, i glas- och järnbruken och inom alla andra industrigrenar. Dessa ombud blevo kallade arbetardelegerades råd (sovjet). Arméerna bildade soldatråd och byarne bonderåd. De delegerade valdes efter yrke och arbetsplats och icke efter boningsort.

Därför bestodo råden icke av polerade politiker, utan av människor som förstodo sin egen sak, av gruvarbetare som kände till gruvindustrin, maskinister som kunde sköta maskinerna, bönder som kunde odla fälten, soldater som kunde krigets konst, lärare som förstodo undervisningens konst o. s. v.

I varje stad, i varje by, på varje fläck, inom varje regemente i Ryssland uppstodo råden. Få veckor efter det den tsaristiska statsapparaten fallit i spillror, spirade överallt på en sjättedel av jordens yta dessa nya sociala organisationer. Historien känner ingen väldigare företeelse. Kommendanten på det ryska krigsskeppet Peresjew berättade mig, säger Williams, följande: Då underrättelsen kom befann jag mig med mitt skepp vid den italienska kusten. Då jag meddelade tsardömets störtande, ropade matroserna: Leve sovjet! och ännu samma dag bildades på pansarfartyget ett råd fullkomligt efter mönster från Petrograd.” Inom armén, där bondemassorna utgjorde den väldiga majoriteten av soldaterna, kunde arbetarne icke omedelbart så organisera och befästa sin maktställning som på arbetsplatserna. Soldatmassorna – som till allra största delen voro bönder – hade, missnöjda med kriget och hungrande efter jord, slutit sig till revolutionen. Bondemassorna inom armén hade icke politiskt samlat sig kring klara revolutionära krav eller fast utmejslade idéer. Dessa soldatmassor leddes av den småborgerliga intelligens, som var inströdd i hären. Dennas revolutionära åskådning var emellertid starkt småborgerligt färgad. Soldaterna, som voro vida flera än arbetarna i fabrikerna, valde även ett större antal ombud till arbetar- och soldatråden. Soldaterna valde i regeln till ombud just dessa intellektuella, som ägde vissa politiska insikter, kunde tala, uppsätta skrivelser o. s. v. På detta sätt fick den småborgerliga intelligensen ett ofantligt mycket större inflytande i råden än vad dess sociala betydelse rätteligen skulle skänkt. Läkare, ingenjörer, advokater, journalister, lärare, studerande, tekniker etc., som i det civila livet aldrig innehavt någon ledande ställning, sågo sig, såsom Trotski framhållit, plötsligt representera hela kårer och arméer och kände sig genast som revolutionens ledare. Deras politiska ideologi var lika oklar som medvetandet hos de revolutionära soldatmassorna var formlöst.

Denna småborgerliga intelligens kallade sig och ville gälla för att vara socialistisk. I verkligheten stödde den dock den liberala bourgeoisie och gillade fullkomligt de moderata arbetarledarnes strävan att åstadkomma samförstånd och förbund med bourgeoisie. Framför allt är det de socialrevolutionära ledarne med sitt oklara program, som vinna stark anklang just hos dessa representanter. Sin politiska taktik och sitt ställningstagande motiverade de ytterligare genom teorin om den skedda revolutionen såsom en borgerlig revolution, som måste ledas av en borgerlig regering. Denna teori var särskilt omhuldad av mensjevikerna. På detta sätt fördes socialrevolutionärer och mensjeviker mycket nära varandra och sedan till förbund med den liberala bourgeoisin. Denna behärskades emellertid av finanskapitalet med dess imperialistiska tendenser och krigsmål.

Genom sitt inflytande bland bondemiljonerna inom armén fick den småborgerliga intelligensen, såsom nyss sagts, en vida större betydelse än vad dess sociala ställning berättigade till. Detta påverkade många arbetarklassens ledare till eftergifter för deras krav även av fruktan att proletariatet eljest skulle avskäras från förbindelserna med bondeklassen.

Revolutionen åstadkom en väldig uppryckning av de förut politiskt liknöjda delarna av proletariatet. Men en hel del av dessa oskolade element föllo till en början offer för allehanda frasradikala paroller, anarkistiska, socialrevolutionära o. s. v. Många grepos även av borgerligt revolutionära talesätt och förmådde icke genomskåda halvheten i desamma. Härav förklaras småborgarklassens stora inflytande även bland vissa arbetargrupper under revolutionens första period. Arbetar-, soldat- och bonderåden leddes i stor utsträckning av den radikala intelligensen. Detta förhållande åstadkom visserligen att sovjetidén mycket snabbt slog igenom icke blott bland de industriella arbetarne utan även inom armén, bland bönderna

och hos de intellektuella elementen, men bidrog samtidigt till att urvattna råden och underlätta för de kapitalistiska strävandena att undergräva rådens inflytande och leda deras utveckling in på nya banor, där de icke längre voro farliga för bourgeoisin. Men de inre motsägelserna, klassmotsatserna kunde icke bringas ur världen med allmänna talesätt. Bolsjevikerna blevo därför de allt starkare bärarne av de rent proletära intressena, av de verkligt revolutionära idéerna.

Inom rådets exekutivkommitté hade skapats en särskild ”kontaktkommission” – bestående av Tscheidse, Skobelew, Steklow, Sukanow och Filipowsky – som hade till uppgift att förhandla med regeringen. Den hade tillkommit på förslag av *Steklow*, som förordat bildandet av ett organ, genom vilket ett permanent, organiserat tryck på regeringen skulle kunna äga rum till uppfyllande av rådets fordringar. I Marinska palatset, där regeringen sammankom, ägde då och då gemensamma överläggningar rum mellan regeringen och ”kontaktkommissionen”. Från dessa överläggningar refererade inför rådet Steklow. Av dennes referat framgick att häftiga strider ofta ägde rum mellan regeringen och rådets kommission och att regeringen ofta motsatte sig rådets krav. Där icke dessa krav kunde genomdrivas, handlade rådet ofta på egen hand. Miljukow skildrar i sin historia över revolutionen en intressant episod från debatterna i rådsexekutiven. Steklow uppställde till besvarande den frågan: Varför tog icke rådsexekutiven redan första dagen av revolutionen makten i sina händer? Steklow lämnade följande förklaring:

”Av tvenne skäl av psykologisk och politisk natur. För det första hade vi under de första revolutionsdagarne ingen organisation att stödja oss på. Vi hade blott med en oorganiserad massa att göra. Från alla håll kommo bud att trupper marscherade mot Petrograd för att nedslå revolutionen. Vi sutto och försäkrade varandra såsom de gamla romarne, att ”överläggningen fortsätter”. Den andra orsaken var politisk. Den revolutionära demokratin tar makten i egna händer först då, när de maktägande vid förverkligandet av sitt program slår in på en kontrarevolutionär väg. Ett sådant läge var icke och är ännu icke hos oss för handen. Bourgeoisin har insett detta och inser att den måste visa demokratin största möjliga tillmötesgående. Vi ha ingen minut tvivlat på att samma program, som provisoriska regeringen nu under hela ryska bourgeoisins bifall förverkligar, skulle stöta på ett energiskt motstånd från de härskande klasserna, om detta program skulle genomföras under arbetar- och soldatrådets firma.” Härtill genmälte Jessipowsky, en militärläkare, representant för soldaterna: ”De (arbetarna och soldaterna) kände under de första revolutionsdagarne icke mark under fötterna för att rycka till sig makten. Nu har läget ändrat sig. Bakom arbetar- och soldatråden stå armén och folket, och därför måste representanter för det revolutionära proletariatet och den revolutionära armén rycka in i den provisoriska regeringen. Den provisoriska regeringen måste bli en koalitionsregering. Så länge detta icke sker, är en dubbelregering ofrånkomlig. I den provisoriska regeringen skall icke blott sitta en gisslan – vad just Kerenski är – utan representanter för alla socialistiska partier.” ' Kamenew anmärkte: ”Av Steklows rapport framgår, att kommissionen ej blott utövar kontrollfunktioner över regeringen, utan för en hårdnackad kamp med den. Detta bör även sägas ut i våra resolutioner. Vårt förhållande till provisoriska regeringen skall icke vara att stödja den, utan – förutseende det ifrånkomliga sammanbrottet av denna regering eller rättare av de klasser den företräder – att samla hela den revolutionära maktens organ kring arbetar- och soldatråden.”

På rådets sammankomster stod flertalet varken på deras sida, som förordade en koalitions-regering eller på deras, som förordade en öppen kamp mot den borgerliga regeringen, utan på en tredje linje, en mellanlinje, företrädd av *Tseretelli*, och formulerad såsom ”anhängarnes av en samling av bourgeoisin och proletariatet på en demokratisk republiks gemensamma plattform.”

*

Det är obestridligt, att den ur marsrevolutionen framgångna sovjetmakten hade sin höjdpunkt av makt och inflytande under de första (lagarna och de första veckorna av sin tillvaro. Därefter glider makten om än sakta och med vissa avbrott råden ur händerna, såsom den engelske historieskrivaren Price visat, ända tills novemberrevolutionen åter höjer råden till sin tidigare maktställning och därutöver. Under första marsveckan av revolutionen, medan gatustriderna pågingo, garnisonerna gjorde uppror, arbetarkommittéerna bildades, då kejsaren abdikerade och exekutivkommittén utfärdade sina proklamationer och order, utgjorde den sal i Tauriska palatset, där arbetar- och soldatrådets delegerade sammankommo, hela Rysslands medelpunkt och hjärta. Här omintetgjordes försöken att rädda monarkin, att bibehålla officerarnas makt över armén, att rädda dynastin över till utlandet, att avväpna de revolutionära garnisonerna, att upprätthålla dumans makt etc. Till en början utgjordes Petrograds sovjet, som samtidigt var revolutionens centralorgan, av industriarbetare. Snart tillkommo representanter för trupperna, för intellektuella och tekniska arbetare, för tjänsteflickor etc. Efterhand såg man även talrika officerare, journalister, butiksinnehavare, advokater och läkare i rådsförsamlingarne. Under det att till en början endast aktiva revolutionära krafter bland arbetare och soldater valt representanter, drogos efter hand även andra skikt in, små hantverkare, småbönder, handels- och bankanställda, studenter etc. Härigenom förlorade rådet i Petrograd under marsrevolutionens följande förlopp steg för steg sin från början utpräglat proletära klasskaraktär. Bondesoldaterna och de intellektuella arbetarne fyllde råden med ombud, som förut varit tjänare åt de härskande klasserna. Alla kallade sig visserligen socialister och voro anhängare av revolutionen. Men flertalet voro anhängare av förbund med bourgeoisin. Härav följde en vacklande taktik, osäkerhet i fråga om revolutionens uppgifter och innebörd. Inom råden växte de grupper, som samlade sig kring mensjevikerna och de social-revolutionära. Bolsjevikerna kommo i en ganska svag minoritet.

Vid sidan om råden utvecklade sig med väldig fart fackföreningarna. överallt organiserades fackföreningar, som sammanslöto sig i yrkesförbund och dessa i en landsorganisation. På den allmänna fackliga kongressen, som hölls i juli, voro en och en halv miljon organiserade arbetare representerade. På denna konferens bildades en allrysk centralledning för den fackliga rörelsen. På denna kongress var den bolsjevikiska oppositionen utomordentligt stark. Vid den tid, då bolsjevikerna i råden utgjorde blott en femtedel av medlemsantalet, voro de i fackföreningarne näsan lika starka som de förenade mensjevikerna och socialrevolutionärerna. På denna kongress beslöt man omlägga fackföreningsorganisationen från fackförbund till industriförbund, Stora fackliga konflikter uppkommo och häftiga arbetsstrider fördes mot arbetsköparne under hela Kerenski-perioden. Strejker och lockouter, lockouter och strejker avlöste varandra.

Jämte fackföreningsrörelsen tog även den kooperativa rörelsen, som redan existerat före revolutionen, ett väldigt uppsving. Inom de kooperativa föreningarne voro de småborgerliga elementen i en betydande övervikt.

Ännu hastigare försiggick urvattningsprocessen inom råden på landsbygden. Handelsmännen, de mera välsituerade bönderna och landsbygdens småborgare och tjänstemän trängde in i råden och sökte erövra de av revolutionen skapade politiska och sociala institutionerna. De sökte snart helt bemäktiga sig råden och anslöto sig för att uppnå detta mål till de politiska partier som hade huvudinflytande i råden. Avsikten var att säkerställa sina sociala och ekonomiska intressen. Framför allt anslöto de sig till det socialrevolutionära partiet och satte alltmer sin prägel på detsamma. Omkring detta parti Samlade sig alla, som ville utnyttja revolutionen för sina speciella syften.

På detta sätt kommo de tre ryska arbetarpartierna – socialrevolutionärerna, mensjevikerna och bolsjevikerna – att företräda tre skilda grupper inom det ryska arbetande folket. Mensje-

vikerna företrädde de intellektuella, de tekniska och de högst avlönade industriella arbetarne. Bolsjevikerna företrädde industriarbetarnas huvudmassa. Socialrevolutionärerna representerade vissa småborgargrupper i städerna, men framför allt bönderna, utom de allra fattigaste, som sökte sig till bolsjevikerna. Av dessa partier utgjorde endast bolsjevikerna ett klart marxistiskt parti. Hos mensjevikerna funnos blandade om varandra marxister och revisionister. Socialrevolutionärerna voro icke-marxister.

Trots teoretiska och praktiska skiljaktigheter samverkade vid denna tidpunkt av marsrevolutionen de marxistiska och icke-marxistiska grupperna i ett dock tämligen löst sammanfogat block, bärande namnet ”den revolutionära demokratin”. Detta blocks gemensamma plattform utgjorde kraven på fred utan annektioner och skadestånd, på jord åt bönderna och socialisering av storindustrin. En viss principiell enighet uppnåddes i regel mellan de olika partierna inom råden, ehuru vissa element endast nödda och tvungna accepterade revolutionens sociala principer. I taktiska frågor däremot härskade den största oenighet bland de revolutionära partierna. Trots vissa teoretiska skiljaktigheter mellan mensjeviker och socialrevolutionärer kommo dessa partier dock snart till ett praktiskt samarbete i Petrograds sovjet. Ett samarbete mellan bolsjeviker och mensjeviker kunde däremot icke, trots att båda partierna kallade sig marxistiska, komma till stånd på grund av de vitt skilda åsikterna om, hur kampen skulle, föras under revolutionens fortsatta utveckling. Försök gjordes att åstadkomma samverkan, men snart nog inträffade händelser, som åstad kommo en definitiv skilsmässa mellan sovjets båda flyglar och förde till den häftigaste kamp dem emellan.

För att rätt förstå de händelser, som framkallade den allt häftigare striden mellan revolutionens båda proletära flyglar, måste vi först följa de tilldragelser, som inträffade närmast efter dynastins avsättning och kejsarparets fängslande.

Den 20 mars utfärdade den provisoriska regeringen ett manifest beträffande Finlands ställning, vari visserligen Finlands grundlagar och lagliga författning återställdes, men där intet ord nämnde något om Finlands suveränitet och oberoende av Ryssland, utan där Finlands lydrikesställning i beslöjade ord fastslogs. Sammalunda utfärdades en proklamation, som tillerkände Polen självbestämningsrätt och oavhängighet, men samtidigt fastställde att Polen skulle vara förenat med Ryssland i en militärunion, varigenom dess självständighet i verkligheten icke genomfördes. Litauen fick endast en inre autonomi, de baltiska provinserna blott en viss inre rörelsefrihet. Ukraina och de kaukasiska folken hänvisades till framtida reformer och beslut av den konstituerande församlingen. Dessa åtgärder skapade missnöje hos åtskilliga bland de undertryckta nationaliteternas ledare och förkämpar. Kravet på nationaliteternas fulla oavhängighet understöddes av bolsjevikerna, men bekämpades energiskt av de borgerliga partierna, till vilka i mer eller mindre grad även anslöto sig mensjeviker och de socialrevolutionäras högra flygel.

Då provisoriska regeringen gjorde undanflykter vid kravet på åttatimmarsdagens genomförande, utfärdade Petrograds sovjet ett dekret, som genomförde åttatimmarsdagen. Först efter energisk påtryckning av arbetar- och soldatrådet beslöt regeringen avskaffa dödsstraffet. Omorganisationen av den lokala förvaltningen fördröjdes. Genom regeringens och de borgerliga partiernas motstånd mot dessa och andra reformkrav skärptes arbetarnas misstankar och avoghet mot regeringen och mot de partier inom arbetar- och soldatrådet, som förbundit sig med regeringen och de borgerliga partierna. Det väckte även missnöje, att regeringen utfäste sig att övertaga och samvetsgrant utföra den gamla regimens finansiella förpliktelser, räntebetalningar, uppfyllande av kontrakt med handels- och industrikretsar, utbetalande av de tsaristiska ämbetsmännens löner och pensioner etc. Arbetarne fattade genast dessa utfästelser såsom fastställandet av de gamla privilegierna. Ävenledes måste arbetarrådet föra en hård kamp mot regeringen för att likvidera storfurstepartiets makt och inflytande. Storfurst Nikolai

Nikolaievitch avsattes såsom överbefälhavare och i hans ställe utnämndes general Alexejew. Storfurstarne lovade underkasta sig den nya regimen och stödja densamma, avstående från sina furstliga och militära företrädesrättigheter. När det gällde att organisera soldatrepresentationen vid armén gjorde regeringen ännu starkare motstånd mot rådets krav. Rådet genomdrev en del av sina fordringar. Vid varje front tillsattes dock – som motvikt mot soldatråden – ett centralutskott, bestående av officerare och soldater, representanter för arbetarrådet, medlemmar av duman och de för armén arbetande organisationerna. Denna kompromiss bekämpades av bolsjevikerna. Centralutskotten vid fronterna övertogo uppsikten över de vid olika truppförband upprättade soldatråden, vilka regelbundet besöktes av representanter för centralutskottet. Dessutom skulle särskilda officerskonferenser hållas om löpande angelägenheter under deltagande av soldatombud. Alla dessa kompromisser icke blott skärpte klyftan mellan regeringen och rådet utan åstadkommo framför allt en ökad spänning mellan rådets båda flyglar.

En ännu större roll än frågorna om författningen, de finansiella förpliktelserna, soldatorganisationen, åttatimmarsdagen etc. kom frågan om ställningen till det imperialistiska kriget och kontrollen över den ryska revolutionens utrikespolitik att spela. De allierade regeringarna krävde klar krigskurs av den provisoriska regeringen. Krigets fortsättande var av den största betydelse för finanskapitalet. Det stora krigsbytet stod på spel och detta byte ville man icke uppge. I den provisoriska regeringen sutto Rysslands främsta imperialister. Krig till det yttersta var just den liberala storbourgeoisins lösen. Denna bourgeoisi med Miljukow i spetsen kämpade nu, med handen om regeringens roder, mot arbetarrådet, vars lösen var fred. Det blev en hård kamp mellan regeringen, behärskad av det krigslystna finanskapitalet, och rådet, som företrädde arbetarnas och böndernas krav på fred och bröd. Småborgarne och bönderna liksom den av bönder bestående armén uppställde inga imperialistiska erövringsmål. Bönderna stodo i harnesk mot godsägarne, som ägde jorden. Kriget gagnade icke bönderna utan skadade dem. Den ryska bonden var ingen imperialist. Han längtade efter fred och efter godsägarnes jord. Därför hade bondeklassen och armén godkänt revolutionen. Av städernas småborgare slöt sig en del till de imperialistiska kraven, understödda av en stor del av den så kallade intelligensen och de liberala yrkena. De halvproletära lagren voro däremot emot kriget. Massan av småborgare och bönder voro alltså mot det imperialistiska kriget. De saknade emellertid en klar socialistisk ideologi. Deras ledare voro ofta småborgare eller vacklande element ur intellektuella kretsar. Dessa ledare ansågo samverkan med bourgoisin objektivt nödvändig. Utan bourgeoisins hjälp finnes ingen säkerhet för revolutionens bestånd, sade de. Bourgeoisin krävde ett högt pris för sina tjänster, vilka den gärna gjorde, ty dessa tjänster åt revolutionen lämnades i själva verket av bourgeoisin för att få tillfälle att strypa revolutionen. Det pris man framför allt betingade var krigets fortsättande. De bästa av socialisternas ledare önskade otvivelaktigt freden och voro emot de imperialistiska krigsmålen. Men de hade bundit sig vid de borgerliga partierna, som ville fortsatt krig och erövringar. De moderata arbetarledarne råkade i en allt fruktansvärdare situation. De radikala arbetarledarne, bolsjevikerna, sågo med helt andra ögon på läget och Bingo en annan väg, såsom Bucharin framhåller.

Proletariatets sociala ställning befriade det från de band äganderätten medför. Arbetaren hår intet fosterland. Han respekterar, säger Bucharin, den kapitalistiska statsinstitutionen endast så vida han är fången i småborgardömets eller småkapitalets ideologi. Endast såsom klass kunna arbetarne frigöra sig från detta beroende, i det de ställa den internationella nationens intresse högre än fosterlandets, d. v. s. kapitalets nationalstatliga organisation. Endast arbetarklassen kan intaga en konsekvent revolutionär, internationell ståndpunkt. Proletariatet hyser därför inom sig alltid en oböjlig revolutionär fraktion. I den ryska revolutionen se vi den småborgerliga och den konsekvent revolutionära flygeln. Inom den ryska revolutionens revolutionära

demokrati utkristalliserar sig just framför allt under trycket av frågan ”krig eller fred” tvenne block: socialrevolutionärernas och mensjevikernas, som väl önskade fred, men förband sig med de borgerliga krigspartierna, som fingo ledningen, samt bolsjevikernas block, dit internationalisterna och en del vänstersocialrevolutionärer hörde. Detta förbund uppbar det revolutionära proletariatets intressen, det var mot varje förbund med kapitalister, det var mot kriget som fördes i förbund med kapitalet, och det var för en revolutionär fred.

Den provisoriska regeringen kämpade lidelsefullt för ett fortsatt krig och stödde sig på det imperialistiska kapitalet. Den understöddes ivrigt av det franska och engelska kapitalet, vars främsta förespråkare var den engelska ambassadören Buchanan.

Inom det imperialistiska lägret i Ryssland rådde full enighet om upprätthållandet av de imperialistiska målen och revolutionens utnyttjande för nya krigsansträngningar. Inom den revolutionära demokratin åter rådde splittring, som var en nödvändig följd av arbetarrådets sociala struktur och förbundet med bourgeoisin. Denna dualism kom mindre starkt till uttryck i det berömda manifest, som Petrograds arbetar- och soldatråd utfärdade den 27 mars, ställt ”Till all världens folk”. I manifestet heter det bl. a.: ”Den ryska demokratin har i grund störtat den sekelgamla tsardespotismen och inträder i eder krets såsom likaberättigad medlem för gemensam kamp för den allmänna frigörelsen. Vår seger är världsfriheten och demokratins stora seger. Världsreaktionens grundpelare, Europas gendarm, har fallit. Vår uppgift är ännu icke slut. Den gamla regimens skugga är ej ännu försvunnen. Det ryska folket äger nu politisk frihet och vänder sig till alla folk med maning att föra en energisk kamp mot regeringarnas annexionistiska strävanden. Tiden är inne för folken att taga frågan om krig och fred i egna händer. Vi skola med alla medel motsätta oss de härskande klassernas annexionspolitik och vända oss till våra bröder, proletärerna i centralmakternas länder, och i främsta rummet till det tyska proletariatet. Ni kämpar icke längre mot ”asiatisk despotism”. Det demokratiska Ryssland innebär ingen fara för friheten och civilisationen. Den ryska revolutionen kommer ej att vika för erövrarnas bajonetter. Den ropar till eder: kasta också ni av eder despotismens ok, liksom det ryska folket gjort! Vägra att tjäna som vapen för annexionen, som våld i kungarnas, godsägarnas och bankirernas händer. Vi uppmana eder att återställa den internationella enigheten och befästa den. Proletärer i alla länder, förenen eder!”

Detta upprop gick som en elektrisk stöt genom världen. Det tände hoppet i massornas hjärtan. Regeringarna blevo oroliga. Rysslands allierade grepos av fruktan. Ententeministrarne skyndade till den provisoriska regeringen. Miljukow lämnade lugnande försäkringar och avgav nästan en krigsförklaring mot rådet, i det att han öppet utsade, att Ryssland skulle fortsätta kriget till det yttersta.

Bolsjevikflygeln inom rådet hade vid manifestets formulering krävt att all oklarhet skulle utmönstras. Den påvisade motsägelser. Å ena sidan uppmanade manifestet till krigets avslutande och till kamp för en demokratisk fred, men å andra sidan gjorde det försvarskriget till en plikt. Det uppmanade centralmakternas folk till uppror mot sina regeringar och samtidigt förutsatte det borgfred med den egna bourgeoisin

Trots dessa motsägelser ådrog sig manifestet den provisoriska regeringens stora onåd. Det riktade sig ju mot det imperialistiska kriget och vädjade till det socialistiska proletariatet. Manifestet skärpte väsentligt striden mellan regeringen och rådet. När rådet därtill ytterligare förklarade de av tsarregeringen ingångna hemliga fördragen upphävda och samtidigt sökte genomföra en kontroll av utrikespolitiken, bland annat genom skapandet av ett eget organ för rådets utrikespolitik, sökte Miljukow korsa arbetarrådets strävanden genom en offentlig förklaring, att Ryssland skulle bliva trogen sina internationella förpliktelser.

Striden tillspetsades. Flera frontkongresser av armérepresentanter antogo enhälliga uttalanden för fred och mot alla erövringar. Petrograds sovjet antog den 2 april en resolution, vari

regeringen uppmanades avge en offentlig förklaring, att Ryssland icke ville erövringar utan genast var redo till fred, under villkor att samtliga krigförande stater avstode från annektioner och skadestånd. Miljukow svarade med att vidhålla Rysslands krav på Konstantinopel och Sunden, på Turkiets och Österrikes styckande. Denna förklaring väckte en storm bland arbetarne. Arbetar- och soldatrådet i Petrograd hotade regeringen att frånndraga den sitt stöd. Bourgeoisin övade emellertid en stark påtryckning på rådets högerflygel och den 7 april antog rådet, mot en ganska stark minoritet av bolsjeviker och med dem sympatiserande, en förklaring, som skulle vara ägnad att lugna regeringen. I denna sades att rådet ej har för avsikt att skada regeringens anseende. Rådet förklarade det tvärtom för nödvändigt, att en intim ömsesidig förbindelse upprätthölls, så att båda parterna blevo i stånd att ömsesidigt underrätta varandra om de viktiga åtgärder, som borde genomföras. Vidare sade rådet, som nu befann sig på offensiven mot regeringen, att regeringen måste finna sig i vissa obekvämligheter, som de revolutionära partiernas kontroll medförde intill dess konstituanten kunde sammanträda. En första konferens av ombud för arbetar- och soldatråd bekräftade den ståndpunkt Petrograds sovjet intagit. I mitten av april höll det egentliga regeringspartiet, kadetterna, kongress. Kongressen döpte partiet till ”Nationella frihetspartiet” och bekände sig till republiken. Men i den viktigaste frågan, om krig och fred, ställde sig kongressen på en klar imperialistisk grund. Den godkände Miljukows krigsmål, de hemliga fördragen och allianserna. Den gav ut parollen att fortsätta kriget fram till seger. I den andra viktiga frågan, jordfrågan, nöjde man sig med ett platoniskt uttalande, att de arbetande klasserna borde beredas tillgång till jord. Efter regeringspartiets kongress publicerade regeringen den 10 april en förklaring om krigsmålen. I denna förberedes nationen på nya militära rustningar. Det nationella arvet skulle försvaras till varje pris och landet befrias från fienden. Det fria Ryssland ville icke härska över andra folk, men Ryssland finge ej utgå ur kriget förnedrat och med försämrade livsbetingelser. Förpliktelserna till de allierade skulle hållas.

Förklaringen att Ryssland ej syftade att erövra andra folk hade tillkommit efter påtryckning av arbetarrådet, och dettas exekutiv förklarade att detta uttalande betydde ett prisgivande av Miljukows erövringspolitik. Oppositionen inom rådet var emellertid icke av denna uppfattning. Oppositionen betecknade förklaringen såsom ett hyckleri och varnade massorna för att sätta tro till densamma. Rådet förklarade emellertid sitt förtroende för regeringen. Man trodde nu att man hade lyckats bilägga den allt häftigare konflikten mellan regeringen och rådet. Denna illusion skulle snart skingras.

Den 11 april öppnades i Petrograd en provisorisk rådskongress med representanter för 82 städer och orter samt dessutom för skilda truppförläggningar.

Rörande förhållandet mellan rådet och regeringen antogs en resolution, som godkände regeringens och Petrogradrådets gemensamma programförklaring omedelbart efter revolutionens seger. Kongressen förklarade, att regeringen hittills troget uppfyllt överenskommelsen med rådet. Vidare uppmanade kongressen den ryska demokratin att sluta upp kring råden för att hindra varje försök till kontrarevolution. Kongressen sade sig vara övertygad om nödvändigheten av en varaktig politisk kontroll över regeringen och om nödvändigheten av den revolutionära demokratins inflytande på den provisoriska regeringen för att förmå denna till effektiv kamp mot de kontrarevolutionära krafterna. Kongressen lovade regeringen sitt stöd i den mån denna sökte befästa revolutionens landvinningar och ej komme att bedriva erövringspolitik. Slutligen uppmanade kongressen landets samlade revolutionära demokrati att hålla sig beredd att kraftigt tillbakavisa varje försök av regeringen att motarbeta demokratin eller underlåta att uppfylla ingångna förpliktelser.

Denna sista maning, som tillkommit som en följd av den opposition bolsjevikerna fört vid kongressen och som ej saknat anklang, visar att även kongressens mensjevikiska och socialrevolutionära majoritet misstrodde regeringen och bourgeoisin. Kongressen antog även en

resolution, som krävde att konstituanten snarast möjligt skulle inkallas till Petrograd. Den konstituerande församlingen skulle utses genom allmän rösträtt för såväl män som kvinnor över 20 år. Konstituanten skulle fastställa regeringsformen, stifta grundlagarna, lösa jordfrågan, antaga arbetarlagar, upprätta den lokala självstyrelsen, ordna nationalitets-spörsmålet samt upptaga till behandling alla internationella spörsmål. Kongressen enades likaledes om att arbetar- och soldatråd skulle organiseras på alla orter i Ryssland, varefter en allrysk rådskongress skulle sammankallas.

De ledande inom arbetar- och soldatrådet och i dess exekutivkommitté voro vid denna tidpunkt följande:

Tscheidse, rådets och exekutivens ordförande, som företrädesvis sökte medla mellan regeringen och rådet.

Skobelew, som var rådsexekutivens särskilda kommissarie, vilken i en rad av uppgifter sändes till olika städer för att dämpa revolutionens lopp, försona regerings- och rådsmyndigheter, bilägga tvister som uppstått mellan rådet i Petrograd och lokala sovjets. Bl. a. besökte han Kronstadt, Sveaborg, Reval, Viborg.

Sukanow, som hade till uppgift att leda rådets ideologiska arbete, ge besluten deras principiella motivering.

Bogdanow, som skötte kansliet och handhade rådets tekniska och organisatoriska arbete, närvarande vid alla arbetar- och soldatsektionernas sammanträden, rapportör till exekutiven.

Gwosdew, den praktiske mannen, som sökte finna en enkel, affärsmässig utväg ur svårigheterna.

Goldman (Liber), starkt högerorienterad, men skicklig talare och debattör, en svuren motståndare till bolsjevikerna, som han ständigt angrep.

Sokolow, som ständigt sökte finna originella motiveringar.

Dan, teoretikern, utbildaren av den mensjevikiska politikens och taktikens teori för denna period av revolutionen, en trägen talare med ett gott utförande, men vankelmodig och föga handlingskraftig. Samtliga dessa voro mensjeviker. Sedan
Tseretelli återvänt från Sibirien, blev han emellertid genast den verklige ledaren för mensjevikerna och under denna period av revolutionen den samlande och ledande kraften för rådsmajoriteten. Tseretelli var otvivelaktigt mensjevikernas bästa huvud och största tillgång. Han förenade stor organisatorisk duglighet med betydande kunskaper, taktisk duglighet och framstående vältalighet. Han saknade icke statsmannaegenskaper. Han gjorde heroiska försök att förena eld och vatten, att i en högre enhet sammanföra revolutionens tvenne poler, kapital och arbete, proletariat och bourgeoisi.

En särställning intog
Steklow, redaktör för ”Iswestia”, rådets officiella organ. Steklow, som tillhört mensjevikernas vänstra flygel, räknades som mensjevik – så gör Miljukow ännu i sin revolutionshistoria – ehuru han redan nu i verkligheten var bolsjevik och i exekutiven ständigt förfäktade vänsterns meningar. Energisk, outtröttlig, slug som få bidrog han i hög grad att värna rådets makt och myndighet emot regeringen. Han avsattes som redaktör efter ett ultimatum från regeringen.

Bolsjevikerna voro företrädda – om Schlapnikow m. fl. är i förra delen talat – av
Koslowsky, en principfast, energisk, tålmodig kämpe, som icke gav något avkall och förde en seg och outtröttlig opposition samt av

Stutska, en prövad marxist, advokat till yrket, en lugn, övertygande argumentator, kunskapsrik, ståndaktig; och

Kamenew, den främste av bolsjevikernas män före Lenins hemkomst, en klar hjärna, en klok och skicklig revolutionär statsman, som icke ens motståndare kunde neka sin högaktning.

Socialrevolutionärernas ledare voro
Gotz, som företrädde detta partis teoretiska och principiella synpunkter.

Tjernow, som stod på partiets vänstra flygel en tid, varit med att grunda Zimmerwald-förbundet och en av partiets specialister i jord- och bondefrågor.

Bukanow och *Sensinow* stodo vid denna tid mera i bakgrunden.

Folksocialisterna voro i rådets styrelse företrädda av
Mjakotin och *Pjeschechonow*, vilka ej spelade någon större roll.

Av trudovikerna märktes särskilt *Bramson*. Bland soldaternas ledare *Filipowsky*.

De ryska arbetarnes fredsaktion och deras tryck på den provisoriska regeringen hade i hög grad oroat ententeregeringarne. Dessa hade därför skyndat sig att söka påverka de ryska socialisterna. Den 13 april anlände till Petrograd en delegation av franska och engelska majoritetssocialister: Cachin, Lafont och Moutet från Frankrike samt O'Grady, Sanders och Thorne från England. Dessa sökte påverka de ryska socialisterna för krigets fortsättande. Såväl bolsjevikerna som mensjevikernas vänstra flygel bekämpade enigt denna inblandning i de ryska förhållandena. Bland annat sände socialdemokratiska arbetarpartiets organisationskommitté ett öppet brev till Tscheidse, undertecknat av bl. andra Axelrod, Martow och Martynow. Den provisoriska regeringen sökte emellertid utnyttja ententesocialisternas krigspropaganda hos de ryska arbetarne för den ryska bourgeoisins krigsmål. Spänningen mellan arbetarne och borgarklassen tilltog, klyftan mellan rådet och regeringen blev allt större, trots alla försök att utjämna skiljaktigheterna.

2. Trotskis och Lenins hemkomst

Ett av den ryska revolutionens första krav, som den provisoriska regeringen omedelbart tvangs att uppfylla, var att samtliga politiska fångar skulle erhålla amnesti och alla politiska flyktingar omedelbart tillåtas återvända och insättas i sina fulla politiska och medborgerliga rättigheter. Tsarens fängelser och Sibiriens fångläger öppnades också omedelbart. Men de ryska revolutionärer, som vistades i utlandet, hade icke lika lätt att kunna återvända. Ententeregeringarna fruktade, att ju flera ledande socialister, som återvände till Ryssland, desto starkare skulle de ryska arbetarnes tryck på den provisoriska regeringen bliva till förmån för freden. Även de fientliga och neutrala regeringarna lade hinder i vägen, fruktande revolutionens utbredning. Endast med svårighet kunde Trotski, som vistades i Amerika, få möjlighet att återvända. Om sin resa berättade Trotski för ”Politiken” i Stockholm under sin genomfart till Ryssland följande:

Den 22 mars vände sig emigranterna till ryska konsulatet i New York. Detta förklarade för dem, att de inte kunde få några pass till Ryssland. Resa medgavs, sade man, endast för personer i militäråldern. Kvinnor och barn kunde överhuvud taget inte få fara. Ett nytt försök slog bättre ut. Konsulatet gav pass. Men nu måste dessa viseras av engelska konsuln. Denne förelade flyktingarne endast ett frågeformulär, enär ryssarna vore Englands allierade. Uttryckligen förklarades, att resenärerna under inga omständigheter skulle behöva räkna med svårigheter.

Den 27 mars lämnade man New York. Det var 12 ryska flyktingar i sällskapet. Den 29 ankom man till Halifax. Den 30 visade sig den engelska kontrolltjänstemannen mr Maaken. Han anställde genast ett förhör. Ett par frågor lydde: Är ni socialist? Tror ni, att det är bra för socialister i Ryssland nu? Efter två dagar visade sig i de engelska officerarnas sällskap en rysk överste som tolk. Förhören fortsattes. Följande dag kunde emigranterna bege sig ombord på

en norsk ångare. En officer gjorde ett nytt förhör och förklarade så plötsligt, att Trotski och Tschudnovsky måste lämna ångaren. Om de ej gjorde det frivilligt, skulle man föra bort dem med våld. Så skedde också. Man förde med våld de två i land och lät dem inte ens medföra sina reseffekter. De fördes till stationen och därifrån direkt till interneringslägret i Amherst.

Detta interneringslägers baracker voro överfyllda. I varje koj förvarades tre krigsfångar, och förhållandena lämnade åtskilligt övrigt att önska. De arresterade underkastades en oförskämd behandling, mättes och uppfordrades att skriftligen bekräfta sitt krigsfångeskap. En anmodan som självklart vägrades.

Anledningen till häktningen angavs nu: de ryska revolutionärerna vore farliga för de allierades sak! Efter nära fyra veckor, förklarade man, att man snart skulle släppa dem fria. Man skulle transportera dem På en ångare till – Hälsingfors! Vart ångaren gick, därom visste man ingenting. På uttrycklig förfrågan förklarades t. o. m., att Militärmyndigheterna inte hade en aning om ångarens destinationsort.

Då vägrade Trotski och hans kamrat att resa med denna båt, varpå man hotade att föra dem ombord fängslade. Slutligen kom meddelande, att den skulle gå till – Petrograd!

Natten till den 28 april fördes de ryska revolutionärerna ur krigsfångelägret – man betänke: medborgare i de allierades länder i de allierades krigsfångeläger! Vid stationen i Halifax hotade man att pålägga Trotski bojor för att han mot förbud växlat några ord med sin fru. Den 29 april, efter fyra veckors skandalös och rättsvidrig fångenskap, fördes emigranterna äntligen ombord p å den danska ångaren. På förnyade protester förklarade dem kapten Maaken, att de häktats på order från engelska regeringen. Och på frågan, hur denna häktning kunde äga rum, svarade man dem, att initiativet kommit från New York, alltså sannolikt från – ryska konsulatet! Ryska revolutionärernas idéer vore farliga för närvarande, i fred var saken annorlunda. Maaken anmärkte dessutom, att han visste att Trotski ej lämnade resa till Ryssland utan till Köpenhamn för att sammanträffa med Scheidemann.

Den behandling de engelska myndigheterna gåvo Trotskis fru och barn, står värdigt vid sidan av den han själv fick undergå. De engelska socialpatrioterna kunna, sade Trotski till sist, vara stolta över att understödja en regering, som under stora gester för demokratin använder metoder som alldeles överensstämma med dem det gamla Ryssland, tsar Nikolais Ryssland, använder.

Trotski och hans kamrater foro omedelbart från Stockholm vidare till Ryssland för att medverka i skapandet av den frihet, som inte ens där, i revolutionens land, ännu blivit fullt grundfäst.

Tjitjerin och Litvinow hindrades av engelska regeringen. Från Skandinavien lyckades Aleksandra Kollontaj, Bucharin, Pjatakow, Uritsky, Larin med flera hemresa. Men framförallt sökte ententeregeringarne att hindra Lenin, som vistades i Schweiz, från att återvända. Honom fruktade man som döden.

Lenin ville först söka fara illegalt genom Tyskland och Sverge. Han sökte fördenskull utverka svenska pass åt sig och Sinowjew, men då denna procedur skulle tagit allt för lång tid, vände sig de ryska emigranterna i Schweiz till tyske ministern i Bern, som även hos sin regering lyckades utverka fri passage genom Tyskland för de ryska emigranterna. De ryska emigranterna fordrade, att tyska regeringen under färden genom Tyskland icke skulle göra några försök att träda i förbindelse med dem. Till gengäld utfäste sig de ryska emigranterna att göra allt för att vid sin hemkomst underlätta läget för de tyska krigsfångarne i Ryssland och för ett hastigt hemsändande av de tyska invaliderna från Ryssland. Mensjevikerna ville, innan de anträdde resan genom Tyskland, avvakta ett svar från Tscheidse, till vilken man telegraferat. Mensjevikerna reste först två veckor efter bolsjevikerna. Dessa senare reste

omedelbart efter det tyska regeringen beviljat resetillstånd och sedan franska, tyska och schweiziska socialister godkänt leras företag. I ett extratåg företogs resan genom Tyskland till Sverige. I Trelleborg väntade några svenskar resenärerna. I Stockholm, där man stannade en dag, inlogerade vi Lenin och hans kamrater i hotell

Regina, varest ett sammanträde ägde rum. Några svenska revolutionära Socialister undertecknade det förut omnämnda protokollet, som intygade nödvändigheten av de ryska revolutionärernas färd genom Tyskland, då ingen annan väg stod öppen. Resenärerna voro nästan utblottade, varför ett par hundra kronor insamlades för att möjliggöra den fortsatta resan till Ryssland. På aftonen fortsatte Lenin resan. Endast Radek stannade kvar i Stockholm, där han förestod det ryska bolsjevikiska partiets informationsbyrå.

DE RYSKA REVOLUTIONÄRERNAS TYSKA RESA.

Undertecknade ha tagit kännedom om de hinder, ententeregeringarne satt för de ryska internationalisternas resa. Vi ha också tagit kännedom om de villkor, på vilka tyska regeringen medgivit dem genomfart till Sverige. Utan att i ringaste mån betvivla, att tyska regeringen därvid spekulerat i stärkandet av de antikrigiska tendenserna ensidigt i Ryssland, förklara vi:

I och med att de ryska internationalisterna, som under hela den tid kriget varat på det skarpaste bekämpat imperialismen över huvud och den tyska i all synnerhet, nu resa till Ryssland för att där tjäna revolutionens verk, komma de därmed att bidraga till att resa alla lands proletärer och särskilt de tyska och österrikiska arbetarklasserna till revolutionär kamp mot deras regeringar. Intet kan verka mer sporrande i detta hänseende än föredömet av det ryska proletariatets hjältemodiga kamp. Därför anse vi undertecknade, internationalister från Frankrike, Schweiz, Polen, Tyskland, Sverge och Norge, att det varit inte endast våra ryska partivänners rätt utan deras plikt att anta det tillfälle att resa till Ryssland, som beretts dem. Vi önska dem den bästa framgång i kampen mot den ryska borgarklassens imperialistiska politik, vilken kamp är en del av vår allmänna kamp för arbetarklassens befrielse, för den sociala revolutionen.

Bern den 7 april 1917. Stockholm den 13 april 1924.[1]

Paul Hartstein, Tyskland. Carl Lindhagen, Sverge.
Henri Guilbeaux, Frankrike. Fredrik Ström, Sverige.
Bronski, Polen. C. N. Carleson, Sverige.
Fritz Platten, Schweitz. Karl Kilbom, Sverige.
Arvid G. Hansen, Norge. Ture Nerman, Sverige.

Under Lenins uppehåll i Stockholm hade den som skriver detta ett samtal med honom rörande den ryska revolutionen, dess antagliga utveckling, bolsjevikernas ställning till densamma och den politik de ryska bolsjevikernas meningsfränder i utlandet närmast borde intaga. Redan den 22 mars hade vi från Lenin i Schweiz mottagit följande telegram:

”Vår taktik absolut misstroende. Intet understöd åt den nya regeringen, speciellt ej åt Kerenski. Misstänksamhet. Proletariatets beväpnande enda garantin för omedelbara val till konstituerande nationalförsamling. Inga närmanden till de andra partierna.

Lenin.”

[1] Att Z. Höglunds namn saknas berodde på att Höglund satt i fängelse för sin fredskamp. Till honom avsändes följande av Lenin och en svensk partikamrat undertecknade telegram:

Z. Höglund, Kronohäktet, Långholmen.

Var hälsad snart åter till friheten och striden!

Under samtalet utvecklade Lenin sin syn på revolutionen. Man måste, sade Lenin, se revolutionen såsom en fortsättning av den första revolutionen 1905-07. Denna revolution beredde marken och visade vad det ryska proletariatet förmår. Att segern denna gång kom så snabbt berodde på att det västeuropeiska finanskapitalet, som 1905 bekämpade revolutionen, denna gång tog del i revolutionen genom sina ombud kadetterna och oktobristerna. Man hoppades genom att sätta sig i spetsen för revolutionen kunna leda den oundvikliga rörelsen i en för sig gynnsam riktning och hoppades genom att låta bourgeoisin efterträda den odugliga tsaristiska byråkratin kunna bättre organisera och föra kriget. Vidare måste man beakta, sade Lenin, att även en del av de adliga godsägarna i en borgerlig revolution såg en möjlighet att kunna undgå ett arbetare- och bondeuppror, som skulle omöjliggöra krigets fortsättande. Men utan proletariatet, som var den drivande kraften vid det revolutionära genombrottet, skulle segern över byråkratin och generalerna icke varit möjlig. Proletariatet leder revolutionen. Det kräver fred, bröd och frihet. Ur imperialistisk synpunkt är revolutionen ett medel till krigets fortsättande och folkets ytterligare utsugning, under det att revolutionen för proletariatet betyder fred och bröd samt för bönderna fred och jord. På grund härav måste kampen fortsätta. Antingen skall bourgeoisin segra, d. v. s. fortsatt krig och elände för massorna eller skall proletariatet segra, d. v. s. fred samt en social omgestaltning. Den provisoriska regeringen är godsägarnes och kapitalisternas regering och kan icke ge folket det som massorna gått ut på gatorna för att tillkämpa sig. Proletariatet måste därför misstro den provisoriska regeringen och bekämpa den, så snart det är mäktigt därtill. Vi befinna oss i en övergångsepok mellan revolutionens tvenne stadier, mellan upproret mot tsarismen och upproret mot bourgeoisin, som leder det imperialistiska kriget och försöker av revolutionen göra ett instrument i den stora internationella kampen mellan kapital och arbete. Det ryska proletariatet måste nu gå i spetsen för att förvandla det imperialistiska kriget till ett medborgarkrig. Detta göra vi bäst genom att förvandla freden mellan den ryska bourgeoisin och den ryska arbetarklassen till ett inbördeskrig, under vilket vi göra upp räkningen med imperialismens ' bärare och krigets anhängare. Ur den konstituerande församlingen, om den nu blir inkallad, måste framgå konventet, som måste bliva arbetarnes och böndernas konvent, vilande på det väpnade proletariatet. Det viktigaste vi därför ha att göra är, att nu revolutionärt organisera och beväpna proletariatet. Detta är tillika den enda garantin mot kontrarevolutionen, mot monarkin. Arbetarne och de revolutionära soldaterna ha redan sin revolutionära organisation i sovjet, arbetar- och soldatrådet, som måste utvecklas att omfatta även de fattiga bönderna. Utan bönderna kunna vi icke segra. Bönderna måste vi rycka ur småborgarnas händer, som nu behärska dem. I arbetar- och soldatrådet i Petrograd finnes tre riktningar. Den ena riktningen med social-patriotiska tendenser är småborgerlig och socialpacifistisk. Denna högra flygel representeras av justitieministern Kerenski, som söker försona arbetarne och bönderna med den imperialistiska bourgeoisie. Denna flygel kämpar visserligen för republiken, åttatimmarsdagen och den allmänna rösträtten, men vill icke röra vid kapitalisternas rikedomar och vill icke veta av det revolutionära kriget för att få ett slut på det imperialistiska kriget, som därigenom kommer att fortsätta. Kerenski kommer att av sina kapitalistiska bundsförvanter drivas att offra det ryska folket på slagfältet till förmån för det fransk-engelska kapitalet. Den vänstra flygeln i arbetarrådet utgöres av Rysslands socialdemokratiska parti och dess bolsjevikiska centralkommitté. Det är vårt parti. Vi äro nu ett självständigt parti och vi komma snart att kasta bort det i världsproletariatets ögon kompromettérande socialdemokratiska namnet och återgå till det namn, Karl Marx gav de revolutionära arbetarorganisationerna, det kommunistiska namnet. Vi höra med glädje att våra svenska kamrater redan brutit med det socialdemokratiska partiet och bildat ett eget självständigt vänsterparti. Detta är den väg alla revolutionära partier måste beträda. Det svenska partiet har gjort en stor insats genom detta steg. Vi måste skilja oss från mensjevikerna i alla länder. Vårt parti uppställer följande provisoriska krav: demokratisk republik, adelsgodsen åt bönderna, åttatimmarsdag, beslag av

spannmålsreserverna, omedelbara fredsförhandlingar genom arbetar- och soldatrådet, som måste bliva revolutionens verkliga regering. Vi måste föra fredsförhandlingarna icke med de borgerliga regeringarne utan med de krigförande ländernas proletariat. Detta är den enda taktik, som kan föras av en verkligt socialistisk och revolutionär organisation.

Mellan dessa båda flyglar inom rådet svänger mensjevikerna, representerade av Tscheidse och hans kamrater, som nu ha huvudinflytandet i arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté. Detta inflytande är förklarligt med hänsyn till det temporära läget, till oklarheten i massornas tänkande och revolutionära medvetande. Så har det varit i den första epoken av alla revolutioner. Men mensjevikernas vacklan skall icke kunna hejda revolutionens utveckling. Tscheidse vill icke inträda i regeringen. Han inser att kriget är ett imperialistiskt krig. Detta är proletariatets politik. Han gillar Kerenskis inträde i regeringen, som avser att binda arbetarne och bönderna. Han lugnar soldaterna och söker skapa förtroende hos dem för den borgerliga regeringen. Han vill att den Miljukowska regeringen, som är bunden av det internationella finanskapitalet, skall inleda fredsunderhandlingar med de kapitalistiska regeringarne. Detta är borgerlig politik. Det leder arbetarklassen in på illusionernas vägar. Det för revolutionen in i en återvändsgränd. På grund av allt detta kunna vi icke hysa något förtroende till den provisoriska regeringen och vi måste även med ett visst misstroende betrakta de mensjeviker, som icke inse vad den revolutionära situationen nu kräver. Närmast måste vi stålsätta proletariatet, öka vårt inflytande i rådet, erövra majoritet i de stora städernas dumor, stärka vårt inflytande i armén och skaffa vapen åt varje arbetare. Vi måste också genomföra det ryska folkets självbestämningsrätt. Nationernas självbestämningsrätt måste vi betrakta ur revolutionär synpunkt, icke ur pacifistisk.

I fråga om fredsvillkoren sade Lenin, att arbetarrådet måste konstituera sig som den revolutionära regeringen, likvidera alla tsarismens fördrag, offentliggöra dem, avslöja inför hela världen imperialisternas rövarpolitik, offentligt inbjuda alla makter till omedelbart vapenstillestånd, uppmana proletariatet i skyttegravarna att räcka varandra händerna, förklara att i freden skall ingå alla koloniers och undertryckta folks frigörelse. Det revolutionära Ryssland måste uppmana arbetarna i alla länder att störta sina regeringar och att lägga alla krigsskulder på kapitalisternas axlar. Detta program, sade Lenin, skall kunna samla flertalet av arbetarna och de fattiga bönderna på den revolutionära rörelsens sida. Detta kan föra till ett revolutionärt krig. Ett revolutionärt konvent kan endast föra ett revolutionärt krig och detta i samförstånd med hela det revolutionära proletariatet. Detta skall stärka de revolutionära partierna i alla länder.

Över Haparanda och Finland anlände Lenin och hans kamrater den 16 april till Petrograd. En väldig folkmassa mötte honom vid finska bangården. Röda fanor fladdrade över massorna. Framför paradisgången, fordom reserverad för tsaren, hade olika delegationer tagit plats. Trupper på perrongen redo att skyldra gevär. Stora valvgångar av fanor i rött och guld. Inskriptioner som hälsade Lenin välkommen att föra revolutionen vidare. Musikorkestrar, grupper med händerna fulla av blommor. När tåget körde in, spelade orkestern Marseljäsen och Internationalen. Välkomstropen dånade som åskor. Lenin och hans kamrater gingo mellan arbetarnas och soldaternas häckar in i tsarens väntsal. Han var en liten oansenlig man, säger en skildrare av hans mottagande, klädd som en enkel arbetare. Han hade en lång rock, som räckte ända till marken, en stor rund hatt, som slöt den väldiga hjässan. En kolossal blombukett höll han om med bägge händerna. I hans ögon lyste eld. Han mera sprang än gick, som om varje minut varit dyrbar. Kommen mitt i salen hejdades han plötsligt av Tscheidse, som till honom höll ett tal, vilket enligt skildraren Sukanow hade ungefär följande lydelse:

”Kamrat Lenin!

I Petrograds soldat- och arbetarråds namn, i hela revolutionens namn hälsar jag eder! Men vi tro att den revolutionära demokratins förnämsta plikt för närvarande är att skydda revolutionen mot alla faror såväl inifrån som utifrån. Vi tro, att för uppnåendet av detta mål är det nödvändigt att demokratin icke splittrar sig, utan tätt sluter sina led. Vi hoppas att ni kommer att stå på vår sida.”

När Tscheidse slutat detta lika korta som märkliga tal, svarade Lenin, i det han mera vände sig till de närvarande arbetarne än till sovjets ordförande Tscheidse: ”Kära kamrater, soldater, matroser och arbetare! Jag är lycklig över att i eder hälsa den segrande röda revolutionen: världsproletariatets avantgarde. Slut på kriget mellan de imperialistiska blodsugarne betyder början till borgarkriget i hela Europa. Den stund är kommen, då folken, hörsammande vår kamrat Liebknechts paroll, skola rikta sina vapen emot sina utsugare, mot kapitalisterna. I Tyskland är allt i jäsning. Om icke denna dag så morgondagen eller vilken dag som helst skall medföra hela den europeiska kapitalismens kullstörtande. Den ryska revolutionen, genomförd av eder, har satt den kapitalistiska världen i gungning och öppnat en ny epok. Leve den sociala världsrevolutionen!” En deltagare i mottagningen säger, att detta icke på något vis var ett svar på Tscheidses hälsningstal, icke något av det som eljest ljöd i våra öron. ”Vi fingo intrycket”, säger han, ”av att helt plötsligt inför våra ögon tänts ett klart och strålande ljus, som förvandlade allt vi hittills levat för. Lenins röst var historiens röst. Lenins röst, som tycktes komma från tåget, var som en främmande röst, ett hårt hammarslag mot vår revolution.” Massorna utanför ropade allt mera pockande på Lenin. Under glädjerop från tusentals strupar, under röda fanorna, upplysta av strålkastares växlande sken, trädde Lenin ut från bangården och skyndade upp i en bil. Men det gick ej att undkomma. Ropen blevo så starka, att Lenin måste klättra upp ovanpå bilen och därifrån tala till massan. Därpå besteg Lenin en pansarvagn och åkte, företrädd av strålkastares ljusknippen, ombrusad av orkestrarnas toner, fanornas fladder samt arbetarnes och soldaternas jubel, till bolsjevikernas högkvarter, som var förlagt till dansösen Ksjesinskajas palats, vilken varit tsarens älskarinna. Vid varje gathörn måste Lenin från pansarvagnens krön hålla ständigt nya tal till människo-massorna, utdelande sina paroller. Endast sakta kunde tåget röra sig framåt. Så hälsade det befriade folket den största av sina revolutionära söner. Hans intåg i tsarernas huvudstad hade triumfens märke. Det var också en symbol.

Men på dem, som höllo tsarens fallna spira i sina händer i Tauriska palatset, utgjorde massornas hänförda mottagande av Lenin ett dåligt intryck. De började frukta. Från denna dag börja de kontrarevolutionära krafterna målmedvetet att samla sig mot bolsjevikerna.

3. Koalitionsregeringen.

Ungefär samtidigt med Lenin och Sinowjew hemkommo Trotski, Kollontai, Uritsky, Bucharin och en rad av andra det ryska proletariatets främsta ledare och kämpar. Internationalisterna förenade sig med bolsjevikerna. I arbetar- och soldatrådet ingjöto de förenade bolsjevikerna en anda av skärpt kamp mot den provisoriska regeringen och mot de arbetarpartier, som stödde densamma. I Pravda för den 20 april sammanfattade Lenin, dock icke utan reservationer från en del av sitt parti, sitt program på följande sätt:

BOLSJEVIKERNAS PROGRAM.

1. Kriget är en produkt av kapitalismen. Det kan därför icke givas någon kompromiss gentemot kriget. Man måste bevara en absolut oförsonlighet. Fred till varje pris och utan betingelser. Agitation för denna tanke bland massorna.

2. Revolutionens förvandling till en social revolution. Det revolutionära krigets första etapp är förbi. Det fortsättes nu under andra betingelser:

A. Statsmakten övergår i proletariatets och de fattiga böndernas händer.
B. Avstående från alla annektioner.
C. Brytning med alla kapitalets intressen.

3. Regering och författning:

A. Den nuvarande provisoriska regeringen får på intet sätt understödjas, i stället skall arbetar- och soldatrådet erhålla makten.

B. Vårt mål är icke en parlamentarisk republik utan en arbetarnes och soldaternas rådsrepublik.

4. Det praktiska tillvägagångssättet:

A. Genomförandet av proletariatets diktatur: Vi måste taga makten i våra händer och faktiskt sköta alla statens angelägenheter. Det uppskjutes icke till den konstituerande församlingens inkallande. Statsmakten skola arbetar-, bonde- och soldatråden taga i sina händer. Skapandet av ett nytt, kommunistiskt parti är nödvändigt i stället för det försumpade socialdemokratiska partiet.

B. Jordfrågan: lantarbetarnes och de fattiga böndernas råd skola förfoga över jorden. All godsägarnes jord skall konfiskeras. Alla jordegendomar skola nationaliseras.

C. Tillvägagångssättet mot bankerna: Man måste taga i tu med bankerna; här löpa alla trådar tillsamman. Alla banker måste ofördröjligen sammanslås till en nationalbank och ställas under arbetarrådets kontroll.

D. Reform av samhällsordningen: Avskaffande av polis, armé och byråkrati. Alla ämbetsmän tillsättas genom val och kunna när som helst avsättas. Deras löner få ej överstiga en god arbetares lön.

Bolsjevikernas radikala fordringar och väldiga propaganda väckte en våldsam förbittring hos den provisoriska regeringen och bourgeoisin samt åstadkom även häftigt motstånd hos mensjeviker och socialrevolutionärer inom arbetar- och soldatrådet. Under ledning av Tseretelli vände sig rådets majoritet mot Lenins program och förordade den borgerliga regeringens kvarstannande tillsvidare. Bolsjevikerna svarade emellertid med en ännu våldsammare agitation och började vinna allt större massor för sig. Bourgeoisin svarade genom att gå fram på tvenne olika vägar. Dels genomfördes vissa reformer såsom avskaffande av religiösa och nationella undantagslagar, genomförandet av åttatimmarslagen, förordningar om kommunala val efter allmän rösträtt, understöd åt kooperationen, vars första allryska kongress ägde rum. Dels utvecklade den borgerliga pressen en allt våldsammare kampanj mot arbetarrådet och satte i gång med en oerhörd hets mot bolsjevikerna, som sades våra köpta av tyskarne, vara kontrarevolutionens agenter, tsarismens redskap. Samtidigt skärptes propagandan för krigets fortsättande. Miljukow, utrikesministern, gick här i spetsen. Bolsjevikerna kallade arbetarne och soldaterna till protest. Mot slutet av april höllos i Petrograd, Moskva och en mängd andra städer mäktiga protestdemonstrationer mot regeringen och särskilt mot Miljukow. Vid samma tid beslöt arbetar- och soldatrådet att rådet fortfarande skulle leda den revolutionära demokratin. För behandling av löpande ärenden bildades ett mindre råd av högst 600 ombud inom det större rådet. I detta skulle vara representerade bolsjeviker och mensjeviker, socialrevolutionärer, folksocialister och trudoviker samt ombud för fackliga och kooperativa sammanslutningar.

Emellertid hade Miljukow och andra ministrar hållit flera krigshetsande tal i olika delar av landet och den första maj, samma dag som Rysslands arbetande folk under överväldigande anslutning över hela Ryssland firade den första majdemonstrationen under fria och revolutionära former, publicerade Miljukow ett telegram till de ryska ambassadörerna i

utlandet, vari förkunnades att Ryssland skulle föra kriget till ett segerrikt slut vid de allierades sida, att alla hemliga fördrag skulle respekteras och alla tsardömets förpliktelser hållas. Detta var att direkt utmana arbetarmassorna och grusa hoppet på fred. Att regeringen tordes utmana på detta sätt tydde på en tilltagande vanmakt hos råden. Bolsjevikerna kallade massorna till väldiga gatudemonstrationer och under trycket härav tvangs arbetarrådet att kräva förklaring av regeringen. Ett gemensamt sammanträde mellan regeringen och rådets exekutiv ägde rum den 3 maj. Såsom en avgörande orsak till den framgång bolsjevikerna vunno framhåller till och med den ryske monarkistiske historieskrivaren Raskolnikow i sitt arbete om Sovjetryssland, den omständigheten ”att den tillfälliga regeringen framhärdat i att föra en utpräglat nationalistisk utrikespolitik och icke dragit sig för att, under det allt inom rikets gränser häntydde på ett kommande kaos, uppgöra vittgående erövringsplaner. Den första maj 1917 avlät Miljukow, av anhängarna av en fred utan erövringar kallad ”Tsargradski” på grund av hans erövringsplaner beträffande Konstantinopel (Tsargrad), en not till alla ryska beskickningar i utlandet, vilken innehöll det helt enkelt vanvettiga påståendet, att hela det ryska folkets enstämmiga önskan att fortsätta kriget blivit starkare genom marsrevolutionen. Denna not hade de betänkligaste följder.”

Regeringen förklarade sig beredd att lämna rum för nya män. Exekutiven fördömde regeringens imperialistiska hållning, ministrarnas krigstal och noten till ambassadörerna och fordrade att regeringen skulle förklara, att den avstode från varje erövring och krigsskadeersättning. Miljukow vidhöll dock sin uppfattning. Någon enighet kunde icke komma till stånd. Följande dag lämnade regeringen emellertid rådet en förklaring, vari man sökte bortförklara innehållet i noten till ambassadörerna. Med ”en avgörande seger” sade man sig icke åsyfta erövringar utan endast ”befästandet av en varaktig fred” och under begreppet ”sanktioner och garantier” skulle förstås ”minskade rustningar och internationella domstolar”. Denna skruvade förklaring godkändes i rådets ledning med 34 röster mot 19. I ett rådsplenum förklarades, att massornas demonstration visat den provisoriska regeringen och alla världens folk, att Rysslands revolutionära demokrati aldrig kommer att tillåta återupplivandet av den tsaristiska epokens utrikespolitik och metoder och att den inriktar sina krafter på en oförtruten kamp för världsfreden. I samma uttalande uppmanar rådet folket att ännu fastare samla sig kring arbetar- och soldatråden.

Spänningen mellan regeringen och rådet tilltager emellertid trots kompromisserna. Regeringen söker lugna genom dekret om förenings- och församlingsfrihet, genom att upphäva landsförvisning och deportering såsom straffart, genom tillsättande av ett utskott med 11 medlemmar för utarbetandet av bestämmelser rörande valen till konstituanten. Samtidigt proklamerade regeringen kamp mot bolsjevikernas ”anarkistiska” verksamhet och föreslog ett utvidgande av regeringens basis genom upptagande av representanter för landets arbetande samhällsgrupper. På detta sätt ville man isolera de verkligt revolutionära elementen och tillika binda rådets majoritet vid den borgerliga regeringen. Emellertid kunde icke den växande motsättningen mellan rådet och regeringen utjämnas. Den första allvarliga krisen kom. I mitten av maj inlämnade krigsministern Gutschkow sin avskedsansökan. Honom följde Petrograds militärguvernör, general Kornilow, och strax därefter utrikesministern Miljukow, samtliga kadetter och representanter för de mest imperialistiska grupperna och motståndare till den pågående demokratiseringen av armén och arbetarrådets fredspolitik. Denna regeringskris inträffade under trycket av bolsjevikernas första kongress, besökt av 140 ombud, samt av Petrograds första driftsrådskonferens, som visade bolsjevikernas växande styrka. Bolsjevikernas inflytande inom armén och flottan var även i stark tillväxt.

Den 14 maj uttalade sig arbetar- och soldatrådets exekutiv med 41 röster mot 19 för de socialistiska partiernas deltagande i regeringen i enlighet med regeringens förslag. Detta gav vid handen att mellangrupperna i rådet övergått till högerflygeln. Kerenski hade ivrigt påyrkat

koalitionen och för att underlätta denna medverkat till Miljukows störtande. Som grundval uppställde rådet: aktiv utrikespolitik för en allmän fred utan annektioner och skadestånd, arméns demokratisering, stärkandet av fronten för frihetens försvar samt dessutom en serie sociala, ekonomiska och finansiella reformer. Bolsjevikerna voro absolut emot varje koalitionsregering, de föreslogo bildandet av en socialistisk regering genom arbetarråden. Regeringen avböjde rådets krav ifråga om freden och utrikespolitiken samt krävde att den nya regeringen skulle förbereda en offensiv på fronten och energiskt bekämpa ”anarkin”, d. v. s. bolsjevikerna. Övriga villkor antogos. Förhandlingarna fortsatte. De borgerliga partierna avstodo formellt från kravet på offensiv, och emot bolsjevikernas våldsamma protester beslöt därefter arbetarrådet att godkänna socialisternas inträde i den provisoriska regeringen. Bolsjevikerna, som numera tillsammans med internationalisterna bildat på sin kongress en revolutionär enhetsfront, kallade Petrograds arbetare till väldiga protestmöten. På ett av dessa möten yttrade Trotski, att massan av arbetar- och soldatrådets medlemmar ej så noga kunde vara på det klara med revolutionens väsen och alla dess detaljer, varemot Skobelew och Tseretelli som rådets ideella ledare vore det. Under sådana förhållanden kompromettterade de genom sin taktik icke blott den socialdemokratiska och socialrevolutionära rörelsen utan även zimmerwaldrörelsen, som de räknade sig till och vilken vore den enda, på vilken man kan bygga förhoppningar om internationalens återuppbyggande. ”Vi kunna”, sade Trotski, ”ej påtaga oss något ansvar för deras handlingar. Vi måste uppställa som mål att överflytta hela den högsta makten på arbetar- och soldatrådet, vi måste kategoriskt neka den nya regeringen vårt understöd.” Uttalanden i enlighet med denna förklaring antogos även av en del mensjevikiska möten.

Den sålunda nybildade regeringen hade följande sammansättning: furst Lwow (ministerpresident och inrikesminister), Terestjenko (utrikes-), Konovalow (handels-), Skobelew (arbets-), Perevertsew (justitie-), Tjernow (jordbruks-), Petsjechonow (livsmedels-), Kerenski (krigs- o. marin), Schingarew (finans-), Tseretelli (post- o. telegraf-), Nekrasow (kommunikations-), Manuilow (undervisnings-), Lwow (överprokurator), Godnew (statskontrollör). Av dessa voro Skobelew, Tseretelli och Petsjechonow mensjeviker, Kerenski trudovik och Tjernow socialrevolutionär. Arbetar- och soldatrådet uttalade, emot bolsjevikernas röster, sitt förtroende för den nya regeringen. Bourgeoisin hoppades nu ha bundit arbetarnes ledare vid sin krigspolitik. Rådet utfärdade även manifest till armén, vari en ny offensiv förbereddes och motiverades och vari värnades mot fraterniseringen med fiendens soldater, varom bolsjevikerna utsänt paroll. För att i någon mån förtaga det dåliga intrycket av offensivparollen, utfärdade rådets exekutiv ett upprop till det internationella proletariatet om gemensam kamp för freden. I detta manifest heter det att kriget var en oerhörd förbrytelse av imperialisterna i alla länder, vilka överallt äro segrare, medan arbetarne överallt äro de besegrade. Den ryska revolutionen förklarades vara en resning ej blott mot tsarismen utan även mot världskriget. Men kriget kan ej bringas till slut genom separatfred. Uppropet slutar med inbjudan till en internationell kongress av de socialistiska partierna i alla länder för en proletär fredsaktion. Till en liknande kongress av alla revolutionära arbetarorganisationer hade zimmerwaldförbundet inbjudit. Denna kongress fastställdes till juni månad.

Den nya regeringen arbetade även med kraft på att vinna bönderna på sin sida. Särskilt gjorde socialrevolutionärerna lyckade ansträngningar. De behärskade även' den allryska bondekongress, som i slutet av maj hölls i Petrograd med 2,000 deltagare, därav 561 valda ombud från hela Ryssland. Jordbruksministern Tjernov uttalade under kongressens instämmande den åsikten, att jorden skulle tillhöra det arbetande folket och att var och en blott skulle erhålla så mycket jord som han kunde bruka med sin och familjens arbetskraft. Bolsjevikerna, som antagit ungefär samma program i jordfrågan som socialrevolutionärerna, förfäktade den meningen, att bönderna och lantarbetarna hade full rätt att redan före

konstituantens beslut om jordfördelningen sätta sig i besittning av den jord de behövde. Ett centralutskott av bondedelegerade tillsattes under socialrevolutionär ledning.

Kerenski, som nu var krigsminister, proklamerade vid denna tid parollen ”fäderneslandet är i fara”. Detta var en förberedelse till den offensiv, som västmakternas ambassadörer och finanskapitalet av all kraft fordrade. I samma proklamation sökte man hejda soldaternas desertering, som tagit en väldig omfattning, och officerarnas per-missionsflykt. Den nya regeringens program innehöll: Ingen separatfred, allmän fred utan annektioner och skadestånd, men ryska armén får ej tillåta att de tyska trupperna krossa Rysslands allierade i väster för att sedan krossa den ryska revolutionen. Arméns demokratisering befästes, men samtidigt stärkes fronten för såväl anfall som försvar.

Detta program betydde i själva verket det imperialistiska krigets fortsättning och preludierna till en ny rysk offensiv. Svaret kom. Kronstadts, Jekaterinburgs m. fl:s arbetarråd förklarade sig vägra den provisoriska regeringen lydnad. De lettiska regementenas råd utfärdade en proklamation emot den militära offensiven, för förbrödringen vid fronten och för rådens makterövring. Här hade bolsjevikerna ledningen. Men flertalet arbetarråd, behärskade av socialrevolutionärer och mensjeviker, ställde sig ännu bakom regeringen.

I inrikespolitiken utsade den nya regeringens program, att de tilltagande ekonomiska svårigheterna i landet skulle okuvligt bekämpas genom samhällets kontroll över produktionen, transportväsendet, varuutbytet och distributionen, och, där det visade sig nödvändigt, även övertaga organiserandet av produktionen. Vidare bebådades dekret angående arbetsskydd. Jordfrågan hänsköts till den konstituerande församlingen. Skärpta skatter på de förmögna ställdes i utsikt. Den lokala självstyrelsen skulle utvidgas. Konstituanten skulle snart sammankallas till Petrograd. Regeringen slutade med att förklara, att den för sin framgång måste åtnjuta hela det revolutionära folkets fulla och oinskränkta förtroende samt förfoga över alla maktmedel för att trygga revolutionens utveckling. Regeringen förklarade sig komma att tillgripa de mest effektiva åtgärder mot varje försök av kontrarevolutionär art eller varje anarkistisk, illegal eller terroristiskt akt. Denna sista akt var tydligen riktad mot Lenin och bolsjevikerna.

Dessa kompromisser och försök att förena arbetar- och borgarklass måste naturligtvis förr eller senare stranda. Icke heller kunde de moderata socialisternas inträde i den provisoriska regeringen göra slut på den i klassmotsatser bottnande maktstriden mellan råden och regeringen. Arbetarne hade intet intresse av att genom nya blodiga offer och ökad hunger försvara ett liberalkapitalistiskt Ryssland och dess imperialistiska mål. Icke heller bönderna, som ännu ej fått den jord de längtade efter, vilken fortfarande befann sig i godsägarnas händer. Därför tilltog upplösningen såväl vid fronten som bakom densamma trots alla Kerenskis lyriska tal under sina resor. Medan finanskapitalet förberedde offensiven, ryckte med varje ny dag, som kriget varade, landets ekonomiska sammanbrott allt närmare. Produktionen avstannade. Kriget tog alla krafter i anspråk, varubristen ökade. Endast krigsindustrin blomstrade. Transportväsendet förföll ytterligare. Järnvägsmaterialet togs helt i bruk för krigets fortsättande. Livsmedelsproduktionen upphörde i avvaktan på jordfördelningen, som aldrig kom. Dyrtiden förvärrades. Statens finanser råkade i ännu fruktansvärdare tillstånd. Kommunerna hade inga medel till sin verksamhet. Det västeuropeiska finanskapitalet slog under sig nästan allt vad som ännu återstod. Regeringen blev fullkomligt beroende av detta kapital Och av de allierade regeringarna. På detta sätt framtvangs krigets fortsättande och offensiven, ehuru detta uppenbart hotade hela landet med katastrof och revolutionen med undergång. Enda räddningen i en dylik belägenhet hade varit de mest energiska och djärva revolutionära åtgärder: jorden åt bönderna, industrin åt arbetarne, befrielse från den utländska och inhemska finansvampyren, omedelbara

fredsinitiativ, skapandet av en verkligt revolutionär armé, makten åt råden. För dylika åtgärder kämpade allenast bolsjevikerna.

4. Borgerlig och social revolution

Koalitionen, regeringen av borgerliga och socialister, stötte på tvenne starka fiender. Kapitalisterna gjorde allt för att hindra den revolutionära utvecklingen. I förhållande till regeringen gick deras strävan ut på att omintetgöra alla reformer och att genom sabotage och obstruktion såväl inom produktionen som på andra områden framtvinga regeringens fall och dess ersättande med en borgerlig kampregering. Bourgeoisin vakade över sina privilegier och ropade på anarki, då råden värnade revolutionens vinster och befäste dessa. För att rädda den borgerliga ordningen skapade bourgeoisin en planmässig oordning. Denna paradoxala företeelse förklaras, såsom Bucharin framhåller, av bourgeoisins osäkerhet beträffande sin maktställning. Den ryska bourgeoisin fruktade, att statsmakten genom en vidare utveckling av revolutionen kunde övergå i arbetarnas händer. Den fruktade den proletära diktaturen. Därav bemödandena att till varje pris hindra revolutionens vidare utveckling. Kapitalisterna icke blott förlamade produktionen genom onödiga driftsinställelser, lockouter, export av råvaror, organiserandet av kapitalflykt, utan de sökte även upphetsa bönderna mot arbetarna, landsbygden mot städerna. Genom att söka åstadkomma så mycket kaos och anarki som möjligt och giva revolutionen skulden härför, hoppades kapitalets män kunna bana väg för en utveckling, som skulle återföra hela makten i bourgeoisins händer och framförallt likvidera rådsrörelsen. Samtidigt arbetade man för en offensiv för att även militärt kunna undergräva revolutionen. Bleve det en seger på fronten, hoppades man att en nationalistisk våg skulle följa, som återställde militärernas inflytande i hela landet. Bleve det nederlag, hoppades man, att följderna skulle bortsopa arbetarråden, på vilka man sökte vältra skulden för alla svårigheter.

Det växande hotet från kapitalets sida mot revolutionen uppkallade å andra sidan de klassmedvetna arbetarelementen under bolsjevikernas ledning till en allt oförsonligare kamp mot kontrarevolutionens och krigets drivande krafter och mot den vacklande regeringen, vars sammansättning dels förlamade dess arbete, dels gjorde den till ett redskap i kapitalets händer. De socialistiska elementen i regeringen voro för svaga att genomdriva de reformer man utlovat. Jordfrågan och den industriella omorganisationen förblevo olösta, liksom även förmögenhetsbeskattningen och arbetarskyddet stannade på papperet. Genomförandet av nationaliteternas frigörelse uteblev. Kerenski hotade rikta Sveaborgs kanoner mot Hälsingfors. Med Ukraina uppstod ständiga konflikter. Likaså vållade de polska och baltiska nationalitetsproblemen svårigheter. Regeringskriser inträdde. Handelsministern Konovalow avgick under motivering av den svåra industriella krisen, bristen på disciplin inom landet och sin övertygelse om att koalitionsregering skulle nödgas lämna plats för en rent socialistisk ministär. Samtidigt avgick general Alexejew som högste befälhavare och efterträddes av Brussilow. För att lugna massorna genomfördes reformen om den lokala självstyrelsen, varigenom alla män och kvinnor över 20 år erhöllo rösträtt vid alla kommunala val och tillträde till alla lokala organ och institutioner.

Under stark påtryckning av de imperialistiska krafterna och ententens ambassadörer fortskred emellertid arbetet för en offensiv på den tyska fronten. Den 4 juni sände den tyske överbefälhavaren ett trådlöst erbjudande om separat vapenstillestånd och förhandlingar om separatfred. Arbetar- och soldatrådet beslöt att offentliggöra detta telegram och i ett upprop stämplades anbudet såsom en provokation. Den pågående bondekongressen avvisade ävenledes separatfreden och vädjade till bönderna i alla länder att tvinga regeringarna till en allmän fred. Bondekongressen förklarade det vara böndernas plikt att energiskt försvara landet utan att draga sig för några uppoffringar, att höja arméns stridskraft samt att kämpa för det ryska

folkets väl och arvedel. Bondekongressens majoritet låg emellertid i socialrevolutionärernas händer. Den bolsjevikiska minoriteten krävde förbrödring vid skyttegravarna och fred genom arbetarnas och böndernas förenade resning inom arméerna och vid fronterna emot alla kapitalistiska regeringar. Vid denna tid anlände även ententeregeringarnas avslag på den ryska krigsmålsförklaringen. Och dock var denna förklaring sådan, att den icke dolde de imperialistiska målen och krigsförlängandet. Detta uppkallade arbetarne till de starkaste protester. Emellertid hyste de stora arbetar- och bondemassorna ännu alltjämt förhoppningar på den nya regeringen. Vid en rad av kommunala val som vid denna tid ägde rum segrade visserligen bolsjevikerna i Kronstadt, i ett par städer i Ural och i södern, men de mensjevikiska och socialrevolutionära parterna behöllo lejonparten av de röstande. I Petrograd erhöll t. ex. det socialistiska blocket 507,982 röster, de borgerliga partierna 166,309 och bolsjevikerna 117,760. Till de moderata socialisternas seger bidrog i viss grad arbetarrådens inbjudan till en internationell proletär fredskongress liksom till en kongress av ententens och Rysslands arbetarorganisationer, båda avseende att åstadkomma en allmän fred genom en aktion av det samlade världsproletariatet. Bolsjevikernas avslöjande av tomheten i en dylik aktion, så länge arbetarledarne i Västeuropa upprätthöllo borgfreden med kapitalisterna och generalerna, hade ännu ej hunnit göra sin verkan.

Den 16 juni började i Petrograd den första allmänna allryska kongressen av ombud för arbetar- och soldatråden.

Williams berättar att den första rådskongressen hölls i militärakademin i Petrograd. På väggen förkunnade en tavla, att ”hans kejserliga majestät tsar Nikolaus II lyckliggjorde denna plats med sin närvaro den 28 jan. 1916”. Denna inskrift kvarstod som den enda återstoden av det glänsande förgångna. De guldbeslagna officerarna, de leende hovmännen voro alldeles bortfejade. Hans kejserliga majestät Tsaren var försvunnen. I dag härskade här hennes republikanska majestät Revolutionen. Hundraden av svartblusade eller kakiklädda män tilljublade henne. Från alla jordens hörn kommo dessa män. Från nordens isiga frostmarker, från Turkestans glödande hetta. Här möttes tatarer, kosacker, småryssar och storryssar, polacker, letter, litauer – alla folk, alla språk, alla trakter. Här såg man av hårt arbete böjda delegerade från gruvorna, från järnverken, från bondbyarne. Här såg man ärriga soldater från skyttegravarna och brunbrända matroser från Rysslands fem flottor. Här såg man också de nya revolutionärerna, som varit färglösa och tysta intill den dag marsstormen fejade bort tsaren från hans tron och som efter revolutionen anslutit sig. De buro nu de röda revolutionära färgerna och de kallade sig socialister. Även revolutionens veteraner hade kommit hit, män och kvinnor, som förblivit sin sak trogna under långa år av hunger, landsflykt och kval i Sibirien, män och kvinnor prövade under lidanden.

Denna kongress, som fick namnet ”den revolutionära demokratins parlament”, bestod av 776 delegerade, därav 306 socialrevolutionärer, 325 mensjeviker, 115 bolsjeviker samt en del partilösa. Detta revolutionens första arbetarparlament hade en stor uppgift sig förelagd. Såsom första punkt på dagordningen stod frågan om förtroendevotum för koalitionsregeringen.

Detta förtroendevotum försvarades av mensjeviken Liber i Petrogradrådets namn. Denne förklarade, att tiden ännu icke vore mogen för att på revolutionär väg lösa kampen mellan proletariatet och den liberala bourgeoisin. Den ryska revolutionära demokratin stod inför tvenne problem. Kriget måste bringas till slut så fort som möjligt på grundval av en internationell överenskommelse utan seger för någondera parten i kriget. Detta krig måste sluta med arbetarklassens seger i alla länder över kapitalisterna och imperialisterna. Det andra problemet gällde Rysslands återuppbyggande, som tarvade en lång tid. Ryssland befunne sig mitt i en omfattande utvecklingsprocess. Den borgerliga provisoriska regeringen hade lidit skeppsbrott. Ett återvändande till den gamla regimen vore otänkbart. Arbetarna, böndernas och soldaternas breda lager hade skridit till att organisera sig och utarbeta sina program.

Råden hade därför obetingat måst sända sina företrädare in i regeringen för att tillvarataga sina intressen och driva revolutionen vidare.

Efter Liber talade Tseretelli, mensjevikernas främste ledare, en av de nya ministrarna i koalitionsregeringen. Tseretelli var en senig, mager, slank gestalt med stora, mörka ögon, mörk hudfärg, livligt temperament, energisk och vinnande. En typisk kaukasier. Tseretelli var även en lysande talare, sannolikt den skickligaste av mensjevikernas ledare. Men han såg icke den väg revolutionen måste gå för att räddas. Han var fången i föreställningarna om nödvändigheten av samverkan mellan bourgeoisin och proletariatet. Han såg icke att denna samverkan betydde proletariatets fastlänkande vid de imperialistiska triumfvagnarna. Han hade icke Lenins och Trotskis geniala blick för det revolutionära lägets krav. Han glömde massorna för de parlamentariska kombinationerna. Den Tyska revolutionen har, sade Tseretelli, under det att den höjer fredsbanéret för hela världen att bära bördan av ett av andra regeringar börjat krig, vars avslutande icke beror allenast av den. Här är den stora och grundläggande svårigheten, som revolutionen står inför. Trots detta veta vi, att det till skydd och säkerhet för revolutionen är nödvändigt att bryta med det förgångnas imperialistiska politik. Han varnade emellertid för att bryta med de förbundna regeringarna, ty ett isolerat Ryssland skulle betyda ett till seperatfred nödsakat Ryssland. En separatfred vore varken önskvärd eller möjlig, ty prisgivandet av ett krigsförbund skulle blott betyda ingåendet av ett annat. Man måste söka övertyga de förbundna om rättvisan och billigheten i den ryska revolutionens ideal. En konferens mellan de allierade regeringarne skulle äga rum och man skulle uppfordra de förbundna att avge en förklaring angående sina krigsmål. Sedan man lyckats med sina bemödanden ifråga om de förbundna, skulle detta påverka Tysklands arbetare. Man måste emellertid vara beredd att gripa till offensiven på fronten för att försvara de revolutionära idealen. En kamp förestod, som emellertid icke mera gällde erövringar, utan avsåge att föra broderskapets fanor över hela världen.

Tseretelli, som formulerade ett program för sovjets majoritet av mensjeviker och socialrevolutionärer, yttrade enligt Williams även: ”Den nuvarande borgerliga revolutionen är endast en etapp på vägen till den sociala revolutionen. Bourgeoisin har makten i sin hand. Ni som givit den denna makt, måste vaka över den nyvunna friheten och öva kontroll över bourgeoisins handlingar. I den revolutionära armén har ni skapat eder ett mäktigt stöd. De dunkla krafterna äro ej tillintetgjorda, de hålla sig blott dolda för att ur sitt bakhåll slå ned på vår rörelse. Revolutionens vidare öde beror på förhållandet mellan den provisoriska regeringen och arbetar- och soldatrådet. Regeringen bör endast stödjas, så länge den befäster revolutionen. Vi måste så organisera arbetarne och den revolutionära armén, att revolutionen förmår genomtränga alla lager av befolkningen, erövra förvaltningen, ställa bourgeoisin under sin kontroll och diktera sina revolutionära åtgärder för densamma. Vi veta att bourgeoisin, som nu regerar, är i vår hand. Vi skola understödja den, så länge den håller revolutionens fana högt. Men när den lämnar revolutionens väg, när den inlåter sig på förhandlingar, då skola vi angripa den och slå ned den, liksom vi slagit ned den gamla regimen.”

Detta uttalande är i flera avseenden märkligt. Det fastslår öppet att bourgeoisin har makten och arbetarklassen kontrollen. Det hotar bourgeoisin med en ny revolution. Den ger emellertid illusionen, att bourgeoisins regering verkligen skulle vilja befästa revolutionen. Oppositionen på kongressen varnade också för alla illusioner, krävde snabba åtgärder till stärkandet av proletariatets makt och begärde framför allt åtgärder mot finanskapitalet, jord åt bönderna, säkerställandet av soldaternas rätt, upphävandet av de hemliga fördragen, omedelbart proletär fredsaktion.

På den första rådskongressen spelade, säger Williams, ”intelligensen” en ledande roll, läkare, journalister, ingenjörer. De tillhörde mensjevikerna och socialrevolutionärerna. På yttersta vänstersidan sutto 107 delegerade, som gjorde intryck av att vara utpräglade proletärer – enkla

soldater och arbetare. De voro sinsemellan fullkomligt eniga, voro agressiva och talade med största allvar, ofta blevo de utskrattade, nedhyssjade, alltid nedröstade. Där sitta bolsjevikerna, sade mig min följeslagare, de äro narrar, fanatiker och tyska agenter. Även i hotellen, salongerna och i de diplomatiska kretsarna kunde jag icke erfara något annat om dessa människor.

Men ute bland arbetarna och bönderna betraktade man bolsjevikerna med andra ögon. Man hörde där i allmänhet det omdömet om bolsjevikerna, att de äro det parti, som vill föra revolutionen vidare men icke kriget. Händelserna förlänade snart bolsjevikerna en stark prestige hos folket. Framför allt förstodo bolsjevikerna folket. Deras inflytande var hos de skolade delarna av massorna, såsom t. ex. hos matroserna, mycket stort och sträckte sig likaledes till hantverkarne och städernas arbetare. Födda ur folkets eget sköte, talade de folkets eget språk, delade dess lidanden, tänkte dess tankar. Det är egentligen fel att säga, att bolsjevikerna förstodo folket, de voro i verkligheten folket. 69 procent av bolsjevikerna voro rena proletärer. Naturligtvis hade även detta parti sin intelligens som icke vuxit fram ur proletär jord. Men även dessa levde så nära hungergränsen att de voro fullständigt förtrogna med de fattigas tankar.

Efter Tseretelli tog Lenin ordet. Med skoningslös logik angrep han mensjevikernas och socialrevolutionärernas politik såsom förande till fortsatt krig, fortsatt nöd och revolutionens undergång. Var stå vi och vilka äro vi? frågade Lenin. Vad innebär denna kongress av arbetar- och soldatombud? Finnes det något liknande i hela världen? Av två ting måste vi välja ett: antingen en borgerlig regering med dess s. k. sociala reformplaner på papperet, så som vi möta dem i dag i samtliga andra länder, eller också en sådan regering, som Tseretelli synes önska, men till vars förverkligande han uppenbarligen saknar mod, en proletariatets regering, som skulle hava sin historiska paralell i Frankrikes revolutionära regering av 1792. Sen I, fortsatte han, vilken anarki vi nu ha i Ryssland? Vad betyder detta? Tron I verkligen att vi kunna skapa en socialistisk samhällsordning med kapitalisternas hjälp. Har Tseretellis vackra planer att kunna bringa Västeuropas borgerliga regeringar att godkänna vår ståndpunkt i fredsfrågan den ringaste utsikt till förverkligande? Nej, denna plan måste bedrövligen stranda så länge makten icke befinner sig i det ryska proletariatets händer. Betrakten Edert verk! ropade han till de mensjevikiska ministrarna. Kapitalister med 800 % krigsvinster i fickan röra sig lika fritt i landet som under tsartiden. Varför publicera ni icke ockervinsterna som kapitalisterna inhösta? Varför häktar ni icke några av de värsta krigsockrarna? Ni tala om en fred utan erövringar. Förverkliga denna grundsats ifråga om Finland och Ukraina! Ni tala om en militär offensiv mot tyskarne. Vi äro inga principiella motståndare till kriget, men vi äro motståndare till ett kapitalistiskt krig för kapitalistiska mål, och innan ni tagit regeringen helt i egna händer och förjagat bourgeoisin, äro ni allenast verktyg åt dem, som bragt krigets olycka över världen.” Lenin förklarade att hans parti var redo att i förbund med råden taga makten.

Efter Lenin talade Kerenski. Han vände sig genast mot Lenin med en fråga: ”Hur slutade den franska revolutionen av 1792? Med upprättandet av ett eländigt kejsardöme, som för årtionden lamslog demokratins utveckling. Vår plikt är att hindra en dylik utveckling, så att våra kamrater, som nyss återvänt från Sibirien, icke ännu en gång måste vandra dit eller återvända i landsflykt. Lenin föreslår ett nytt recept för vår revolution: Vi skulle inspärra några ryska kapitalister. Kamrater, jag är ingen marxist, men jag tror, att jag förstår mer av socialismen än kamrat Lenin, och jag vet att Karl Marx aldrig förordat sådana metoder av orientalisk despotism. Man angriper mig, emedan jag motsätter mig Finlands och Ukrainas lösslitande från Ryssland, och man säger att jag genom mitt arbete i koalitionsregeringen hånar principen om en fred utan annektioner och skadestånd. Men under den första dumans tid var det Lenin, som angrep mig, då jag förfäktade den federativa republiken och den nationella autonomin. ”Ni tala”, sade Kerenski till bolsjevikerna, ”om en förbrödring av tyska

och ryska soldater, men se upp, eljes komma ni en dag att finna att ni förbrödrat eder med kejsar Wilhelms pansrade näve. Ni förklara, att ni frukta reaktionen och likväl vill ni upprepa 1792? I stället för återuppbyggnad ropa ni efter förstörelse. Men ur det fullkomliga kaos, som ni arbeta på, kommer som Fågel Fenix ur askan att uppstå en diktator.” Vid dessa ord höll Kerenski i sitt tal och gick långsamt fram över talartribunen till Lenins plats. I salen var dödstystnad. Alla väntade på den kommande satsen: ”*Jag* kommer icke att bliva den diktatorn.”

Efter Kerenski talade socialrevolutionärernas ledare Tjernow. Denne, som stod till vänster om Kerenski, hade varit med om att grundlägga Zimmerwaldförbundet. Liksom Kerenski var Tjernow ingen marxist, men han hade en starkare revolutionär vilja. Han saknade dock den handlingskraft, som läget fordrade. ”Kamrater, sade han, den ryska revolutionens tragedi ligger i de odrägliga förhållanden, varunder den föddes. Krigets järnring omsluter den. I det inre har den befäst sin politiska ställning, men kan den även verksamt säkerställa sin internationella ställning? Ty vi se klart, att ju längre kriget fortgår, desto större bli revolutionens inre svårigheter. Kriget är en jättelik pump, som utsuger landets kraft. Häri ligger faran så mycket större, som ingen vet, om revolutionen kommer undan med livet.” Tjernow polemiserade mot Lenin och menade, att dennes föreställning om den sociala världsrevolutionen ägde en allt för svag dragningskraft för den ryska revolutionen. ”Starka skäl”, sade talaren, ”tala för att i länder, varest kapitalismen fått fasta rötter, den revolutionära rörelsen har en lång väg att vandra till skillnad från de kapitalistiskt outvecklade länderna, varest revolutionen hastigt skrider fram. Vi kunna icke, fortsatte han, genom en appell till massorna bringa dessa fakta ur världen. Kapitalismens inflytande har i många länder trängt djupt ned i de proletära skikten. Kapitalismen har starkt nationella drag. Är det så, då måste vi ställa dessa frågor: Kommer den ryska revolutionen att kunna spränga sin nationella ram? Eller kommer den att därunder tömma ut sin kraft och slockna? Eller kommer den, i lugn hemma samlande sina krafter, att kunna vänta, tills tiden är mogen även i den övriga världen? Kan den ryska revolutionen med andra ord framställa sig såsom ett levande åskådnings-material för kamraterna i andra länder? Världen blev slagen med häpnad genom vår revolution mitt under kriget. Vi vilja slå världen med ny häpnad genom nya steg på vår revolutionära utvecklings bana. Den ryska revolutionen är lik en hävstång, som långsamt höjer socialismens krafter i hela världen och genom sina till den internationella viljan riktade paroller lägger grunden till en fred, som skall bliva fri från alla spår av imperialism. Den närmaste uppgift, som den ryska revolutionära demokratin har sig förelagd, är en samman-komst av alla länders internationella socialister.” Vid dessa ord reste sig hela salen med undantag av bolsjevikernas oförsonliga grupp. Härefter godkändes förtroendevotum för koalitionsregeringen med 543 röster mot 126.

Som framgår av dessa siffror hade högerriktningarna den stora majoriteten för sig på kongressen. Trots händelserna i Kronstadt, som förklarat sig för rådsmakten, trots att Sebastopol, örlogshamnen, ävenledes överlämnat makten åt rådet, trots den Ukrainska soldatkongressens aktion mot Kerenski, trots händelserna i Finland, trots de växande motsättningar bland arbetare och arbetsgivare på fabrikerna, trots den tilltagande oron och jäsningen i industriorterna och det växande kravet på att all makt skulle överlämnas till arbetarna och bönderna, kom kongressen aldrig utöver den på stället marsch som utmärkt dess första plenum.

De missnöjda arbetarna och soldaterna fordrade emellertid att energiska påtryckningar skulle göras på kongressen. Deputationer anlände till bolsjevikerna med krav på en väpnad demonstration den 23 juni i Petrograd. Denna demonstration åsyftade dels att tvinga tillbaka den planerade offensiven på tyska fronten dels att förmå sovjetkongressen att upplösa koalitionsregeringen och taga all makt i egna händer. ”Bryt med bourgeoisin, kasta

koalitionsidén och tag makten i egna händer!” voro, säger Trotski, de paroller, som denna demonstration förde fram. Man ville tvinga socialrevolutionärer och mensjeviker att bryta med den liberala bourgeoisin och tvinga dem att söka sitt stöd hos proletariatets verkligt revolutionära krafter. Av Trotski framgår att man avsett en revolutionär koalition av samtliga arbetarpartier med utträngande av alla borgerliga element. Lenin hade redan vid sovjetkongressens öppnande förklarat att bolsjevikerna voro redo att taga regeringsmakten. Denna bolsjevikernas planerade demonstration uppkallade en våldsam förbittring. Den kapitalistiska pressen rasade. De borgerliga ministrarna hotade. Den moderata arbetarpressen öppnade ävenledes trumeld mot bolsjevikerna, som sades vilja förstöra revolutionen. Våldsamma scener utspelades. Sovjetkongressen beslöt förbjuda demonstrationen och bolsjevikerna böjde sig. Demonstrationen inställdes. Den inhiberade demonstrationen lämnade emellertid djupa spår efter sig. Den skärpte motsättningarna mellan höger och vänster på sovjetkongressen. Den gjorde regeringen starkare beroende av bourgeoisin. Mensjevikerna och socialrevolutionärerna, som sände ut sina agitatorer till fabriker, verkstäder och kaserner, sågo vilken stämning som rådde bland massorna. Regeringen och kongresspresidiet vågade därför icke skrida till en avväpning av proletariatet i Petrograd. såsom man hotat. I stället såg sig sovjetkongressens majoritet nödsakad själv organisera den demonstration man förbjudit bolsjevikerna att hålla. Denna demonstration, till vilken även bolsjevikerna anslöto sig, ägde rum den 1 juli och blev till sitt förlopp en stor politisk framgång för bolsjevikerna. Massorna, som fyllde gatorna, höjde just bolsjevikernas paroller. På alla fanor och standar syntes bolsjevikernas deviser: ”Ned med de hemliga fördragen! Ned med offensiven!

Bort med de kapitalistiska ministrarna! All makt i sovjets händer!” Endast tre plakat uttryckte förtroende för koalitionsregeringen. Hela Petrograd syntes ha demonstrerat mot regeringen, mot Kerenski och hans planerade offensiv. Som motvikt arrangerade bourgeoisie och en del av arbetarnas högerflygel jämte några regementen en motdemonstration till förmån för regeringen och offensiven och med en våldsam hets mot bolsjevikerna, som överallt utpekades som den tyska generalstabens mutade ombud.

Samma dag som den stora demonstrationen hölls mot offensiven och krigets återupptagande, hade Kerenski givit order om arméns framryckning mot tyskarna.

Kerenski sände vid detta tillfälle en dagorder till arméerna, vari det hette bl. a.: ”Sedan Ryssland brutit slaveriets bojor, vill det till varje pris försvara sin rätt, sin ära och sin frihet. Soldater! Fosterlandet är i fara. Eder generalissimus, som kan blicka tillbaka på så många segrar, är av den åsikten, att varje dags dröjsmål stärker fienden och att ett enda avgörande slag kan omintetgöra hans planer. Därför uppmanar han, i fullt medvetande om sitt stora ansvar inför fosterlandet och i det fria folkets såväl som den prov. regeringens namn armén att gripa till offensiven. Låt oss visa, att friheten ökat vår militära makt! Jag befaller eder: framåt!”

Den 2 juli sände Kerenski ett telegram till ministerpresidenten, vari han bad om tillåtelse att i det fria folkets namn till de regementen, som deltogo i slaget den 1 juli, överlämna röda revolutionsfanor och ge dem hedersnamnet ”1 juli-regementen”.

I Petrograd demonstrerade bolsjevikerna under dessa dagar mot krigets fortsättande. Efter stormiga förhandlingar antog Petrograds arbetar- och soldatråd (den 3 juli) likväl med 472 röster mot 271 en resolution, som uttalade sig för offensivens fulla stödjande. 39 medlemmar av rådet avhöllo sig från att rösta.

Demonstrationen den 1 juli hade visat att den aktiva delen av proletariatet och armén anslöt sig till bolsjevikerna emot krigsoffensiven. Följande dags demonstration för kriget hade visserligen kallat bourgeoisin ut på gatorna. Så gott som inga arbetare syntes emellertid i

denna demonstration. Detta visade offensivens klasskaraktär och förde i arbetarnas och soldaternas ögon Kerenski och hela koalitionsregeringen över på krigsvännernas sida; under det att bolsjevikerna i massornas ögon befäste sin ställning såsom de enda pålitliga fredsvännerna. Kerenskis offensiv kom därför att betyda en vändpunkt i revolutionens utveckling. Att Kerenski överlämnade röda fanor åt de regementen, som deltogo i offensiven, kunde icke dölja det faktum, att offensiven betydde en seger för imperialisterna och kontrarevolutionärerna. Proletariatet och arméns arbetare och bönder voro emot offensiven, som de visste skulle kosta blodiga offer, göra Ryssland ännu mera beroende av det internationella kapitalet och ytterligare förvärra den inre nöden och förhindra de sociala och ekonomiska framstegen. Kerenski och Tseretelli tvungo emellertid även den pågående allryska rådskongressen att godkänna den ödesdigra offensiven. I en appell till armén, som antogs emot bolsjevikernas energiska protester, förklarade kongressen: ”Soldater och officerare! Provisoriska regeringen har kallat eder till offensiv. Organiserade på demokratisk basis och härdade i revolutionens eld kasta ni eder djärvt in i striden. Till eder, som på slagfältet försvarar revolutionens sak och utgjuter edert blod för friheten och för en allmän fred, sänder arbetar- och soldatrådets kongress och bondekongressens exekutivkommitté sina broderliga hälsningar. Ryska revolutionen har sedan lång tid tillbaka kallat folken i alla länder till strid för en allmän fred. Så länge Europas folk icke besvara vår vädjan, är det icke vårt fel att kriget fortfar. Er organisation och styrka, varom offensiven bär vittne, skall giva tyngd åt ryska revolutionens röst för ett slut på kriget. Alla våra tankar äro hos eder, den revolutionära arméns söner. Bröder, ge bröd åt armén! Arbetare, må armén icke lida brist på ammunition! Soldater och officerare bakom fronten, bilda nya regementen, ila till fronten! Medborgare, minnens eder plikt! Må ingen i detta ögonblick undandraga sig sin ed och sin plikt mot fosterlandet! Arbetar- och soldatråden samt böndernas representanter vaka över Rysslands frihet.”

Offensiven blev till en början segerrik och väckte vissa förhoppningar. Tyskarna blevo tillbakaträngda på några punkter. Men segerlyckan vände sig snart, tyskarna ryckte fram och en rad av nederlag följde. De retirerande arméerna råkade i oordning, deserteringarna ökade, all disciplin upplöstes. Dödsstraffet återinfördes av Kerenski och massor av soldater, som vägrade slåss, blevo arkebuserade. Oro och förbittring växte i armén. Nederlagen medförde ökade inre svårigheter. Livsmedelsbristen växte. Kommunikationernas förfall ökade.

Det visade sig, att bolsjevikerna fått rätt. Offensiven blev en olycka för Ryssland och revolutionen. Den försvagade ofantligt den revolutionära demokratins kamp för freden och stärkte de reaktionäras ställning. Kontrarevolutionära organisationer växte upp som svampar ur jorden. Dessa organisationer riktade sig mot ”den inre fienden”, mot bolsjevikerna, mot råden, på vilka man vältrade ansvaret för nederlaget och nöden, mot hela revolutionen. Militärt organiserades de kontrarevolutionära krafterna vid kosackkongressen, därvid såväl tsaristiska generaler som ock Miljukow och Gutschkow, kadetternas och oktobristernas ledare, medverkade. De avskaffade dumorna och dessas utskott började ånyo uppträda.

Under tiden diskuterade den stora sovjetkongressen rent administrativa frågor. En central-organisation, bestående av 250 representanter från arbetar- och soldatkongressen, 250 bonderepresentanter, 50 representanter för Petrograds arbetar- och soldatråd och 100 representanter från armén, skapades. Till det permanenta kongressutskottet, som skulle utgöra rådens högsta myndighet, valdes 104 mensjeviker, 100 socialrevolutionärer, 35 bolsjeviker, 8 unifierade demokratiska socialister och 10 socialister ur andra grupper. Mellan denna centralkommitté, där de moderata elementen hade överhanden, och Petrograds arbetar- och soldatråd, där bolsjevikernas inflytande växte med varje dag, uppstod en stark motsättning. Regeringen sökte lugna massorna genom att inkalla den konstituerande församlingen till 13 oktober. Valen, på den allmänna rösträttens grund för alla män och kvinnor över 20 år, skulle

äga rum den 30 sept. Men samtidigt manifesterades regeringens och rådskongressens tilltagande svaghet däruti, att den gamla duman, som av kongressen förklarats upplöst, sammanträtt och protesterat. Den förklarade sig icke vara upplöst och icke kunna upplösas. Den betraktade det som sin plikt, sade den, att varna fosterlandet för faror och visa det den rätta vägen. Denna aktion från den en gång avskaffade tsaristiska duman visade reaktionens djärvhet. Denna djärvhet föranledde arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté till en ny reträtt. Duman tilläts kvarbliva till dess konstituanten samlats.

Emellertid växte nederlagen på fronten och det vart snart klart, att Kerenskis stora offensiv hotade att förvandlas i en katastrof. Regeringens obeslutsamhet och vankelmod växte. Kadetterna i regeringen funno nu tidpunkten vara inne att undandraga sig ansvaret för offensiven, som framförallt just var deras verk. De borgerliga sökte härigenom vältra ansvaret över på socialisterna och råden, i förhoppning att härigenom kunna rikta ett dråpslag mot hela revolutionen. Till förevändning togo de borgerliga ministrarna sin oenighet med socialisterna i ukrainska frågan. Regeringskrisen utlöste på en gång den revolutionära energin. Den misslyckade offensiven och det fortgående inre förfallet, som den dualistiska regeringen icke kunde bemästra, hade tillfört bolsjevikerna ett betydande inflytande, särskilt i Petrograd och andra industridistrikt samt vid flottan. I Hälsingfors diskuterade matroserna ett förslag att skicka några revolutionära pansarskepp till Petrograd för att jaga bort koalitionsregeringen. I Kronstadt hade koalitionsregeringen förlorat allt inflytande. Från fronten kommo deputationer, som krävde kampens inställande och en ny regering. Kerenski sökte möta den tilltagande jäsningen genom att beordra de revolutionära regementena i Petrograd till fronten samtidigt som hetsen mot bolsjevikerna nådde en utomordentligt intensitet i hela den borgerliga och kapitalistiska pressen. Bolsjevikerna uppmanade rådens olika partier att begagna de borgerliga ministrarnas utträde till att gripa hela makten. Petrograds arbetare sände deputationer till exekutivkommittén med detta krav. Men Tseretelli använde tiden till att polemisera mot kadetterna i den ukrainska frågan, som endast var kadetternas förevändning för att draga sig undan följderna av den misslyckade offensiven. Sådant läget var efter regeringskrisens inbrott, syntes alla vägar till en ny koalition vara stängda. Logiskt skulle nu en sovjetregering komma. Kraftförhållandena inom sovjet var vid denna tid sådana, påpekar Trotski, att sovjetregeringen, ur partisynpunkt sett, omedelbart hade kommit i händerna på socialrevolutionärerna och mensjevikerna. Bolsjevikerna trädde dem till mötes. Bolsjevikerna visste att massornas växande orientering åt vänster efter några nya val till råden skulle giva yttersta vänstern huvudinflytande och slutligen hela makten. Av dessa skäl kunde bolsjevikerna, som icke hyste något förtroende för de småborgerliga, likväl fordra att dessa partier skulle taga regeringen. Bolsjevikerna visste, att de voro arvingarna. Men Kerenski och Tseretelli ville icke trots kadetternas svek avstå från koalitionsidén. De hävdade allt fortfarande vikten av att bourgeoisin medverkade i regeringen. De fordrade därför en ny koalitionsregering.

Under tiden hade oron tilltagit såväl bland arbetarna som inom vissa regementen. Bolsjevikerna sökte hålla massorna tillbaka, enär de ännu icke ansågo tiden mogen för en avgörande kraftmätning. Man fruktade för den efterblivna landsorten. Å andra sidan befarade de bolsjevikinka djupa leden, att nederlaget vid fronten samt det tilltagande förfallet skulle så skada revolutionen, att räddningen måste komma genast. Massorna nödgade genom sitt aktiva uppträdande den bolsjevikiska ledningen att sätta sig i spetsen för aktionen. Bolsjevikernas ledning hyste dock tydligen icke avsikten att genom en väpnad resning nu tillvälla sig makten, men väl att genom en stark revolutionär demonstration tvinga rådens centralledning att bryta med bourgeoisin, att uppge koalitionstanken. De till fronten beordrade reservregementena jämte ett kulspruteregemente marscherade ut på gatorna. Till dem anslöto sig matroser från Kronstadt och förbittrade arbetare från fabrikerna. Bland demonstranterna befann sig även

anarkistiska element ävensom element besoldade av reaktionen, som sökte fiska i grumligt vatten.

A. R. Williams skildrar den väpnade demonstration, som inledde juliupproret, på följande sätt: Genom gatorna drogo i långa rader äldre soldater med bondegestalter. De buro fanor med påskrift: ”Låt de 40-årige vända hem och rädda skörden!” Ur kaserner, asyler och verkstäder flöt en människoström mot Tauriska palatset och slog som bränningar under två nätter och en dag på dess portar. Pansarbilar med röda fanor jagade genom gatorna, läto sina sirener ljuda. Transportbilar fullpackade med soldater lika jättelika iglar tunga av bajonetter rullade genom gatorna. Skarpskyttar lågo raklånga på vagnarne, fram över bilarnes lyktor sträckte sig gevären, ögonen spejade efter provokatörer. Denna stormflod var mycket väldigare än den flod varit, som den 1 juli strömmat genom gatorna, och även vida kärvare, ty den glittrade av stål, utspydde förbannelser. Den var en enda grå bild av vreden. Den var ett utbrott ur massan mot dess herrar. Den var grym, galen och vild. I spetsen marscherade anarkisterna under svarta fanor anförda av skräddaren Jarehuk.

Massorna satte sig i rörelse mot Tauriska palatset, där rådens centrala exekutiv sammanträdde. Hela palatset omringades. Talare ur massornas led fordrade Tseretellis och Tjernovs arrestering. Man fordrade vidare, att exekutivkommittén skulle med våld upplösas. Det visade sig emellertid att större delen av garnisonen i Petrograd vägrade deltaga i aktionen, när den riktades emot sovjets centrala ledning. Även bland arbetarne voro meningarna mycket delade. Man ville kämpa mot koalitionsregeringen och de kapitalistiska ministrarna, men icke mot sovjetpartierna. De anarkistiska och andra dunkla element, som hetsade mot de ledande sovjetpartierna, bragte härigenom hela aktionen att utspåra. Tseretelli, Tjernow och övriga moderata socialister begagnade sig av denna omständighet. De sökte vinna tid genom underhandlingar. Under tiden drog man pålitliga trupper till Petrograd och sökte sända Sveaborgsflottan mot det bolsjevikiska Kronstadt.

Kerenskis aktion mot Kronstadt är särskilt betecknande.

Adjutanten hos ryske marinministern kapten Dudorow gav befälhavaren över östersjöflottan den 17 juli följande order:

Provisoriska regeringen i samförstånd med arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté befaller att sända Pobdieditiel, Zabijaka, Greom och Orpheil till Petrograd, där de med full fart skola styra in

i Newa. Deras avsändande skall tills vidare hållas hemligt. Kan en av torpedbåtarna icke genast hållas färdig, må de andra icke fördröjas. Genast efter sin ankomst skall divisionens befälhavare infinna sig hos mig och, om det blir nödvändigt, handla mot de från Kronstadt anländande. Om man enligt er mening icke kan sända de nämnda torpedbåtarna, må ni ersätta dem med en annan division, så pålitlig som möjligt.

Denna order får ytterligare belysning av följande, som bringar full klarhet över avsikten med flottans användning mot Kronstadt:

”I samförstånd med arbetar- och soldatrådens exekutivkommitté anbefaller provisoriska regeringen att träffa anstalter för att hindra varje krigsfartygs avresa till Kronstadt. Jag befaller att icke rygga tillbaka för att sänka varje sådant fartyg med en undervattensbåt. För detta ändamål anser jag nödvändigt att undervattensbåtarna i tid intaga de lämpliga positionerna.”

För att krossa bolsjevikerna hade Kerenski befallt att torpedera ryska krigsfartyg!

Östersjöflottans svar, även mycket belysande för läget, lydde:

”östersjöflottans centralkommitté beslöt tillsammans med medlemmarna av krigsfartygskommittén å sammanträde den 17 juli att besvara adjointens hos marinministerns Dudurows order: att genast sända torpedbåten Orpheil till Petrograd med en representant för var krigsfartygskommitté och för centralkommittén för östersjöflottan såsom representanter för deras vilja, för att förskaffa exakta upplysningar om sakläget i Petrograd och för att häkta marinministern Dudurows adjoint, vilken begått uppenbart kontrarevolutionär handling mot det arbetande folket. Detta beslut skall tillställas de allryska soldat-, bonde- och arbetardelegeraderådet.

Den 17 juli hölls gemensamt sammanträde med krigsfartygskommittéerna och flottans centralkommitté, varvid man uttalade, att den av representanter för den revolutionära demokratin och bourgeoisin sammansatta gamla koalitionsregeringens praxis blottställt densammas kontrarevolutionära karaktär och fordrade, att arbetar-, soldat- och bondedelegeraderåden genast skulle övertaga hela makten i staten.

Vid sammanträdet förklarades, att endast den av revolutionen skapade makten representerade det arbetande folkets vilja och att det skall erkännas av alla. Samtidigt anhöll mötet om det allryska arbetar-, soldat- och bonderådets bistånd för fängslande av marinministerns adjoint, kapten av första rang Dudurow, i hans egenskap av en av kontrarevolutionens ledare, utlämna honom på torpedbåten Orpheil till representanterna för krigsfartygskommittéerna, varefter han skall ställas inför östersjöflottans centralkommitté i och för rannsakning och överantvardas åt domstolen för kontrarevolutionära handlingar och kränkande handlingssätt mot östersjöflottan.

Vi sända vår varma halsning till det revolutionära Petrograd, dess arbetare och soldater, som rest sig till försvar för folkintressena. Den revolutionära östersjöflottan skall aktivt understödja deras kamp.”

I sammanträdet, som ägde rum på jakten Polarnaja Zwiesda, deltogo jämte representanter för alla i Hälsingfors förlagda linjeskepp, kryssare, torpedbåtar, minfartyg, aviso-, vakt- och transportfartyg.

Samtidigt hade

1) Centralkommittén för östersjöflottan;
2) Armé, flott- och arbetarkommittén i Finland;
3) Arbetare- och soldatrådets exekutivkommitté i Hälsingfors;
4) Bolsjevikiska kommittén i Hälsingfors;
5) Mensjevikiska Hälsingforsorganisationerna;
6) Socialistiskt-revolutionära partiernas Hälsingforskommitté fattat följande beslut:

”Sedan vi undersökt den inom statsstyrelsen pågående krisen i sam- band med tilldragelserna i Petrograd förklara vi, att det är nödvändigt att hela makten omedelbart lägges i händerna på soldat-, arbetare och bonderådsdelegeradenas allryska centrala verkställande utskott och

samt att där bildas en inför detta ansvarig regering, som representerar den revolutionära demokratin. Vi uppfordra soldat-, arbetar- och bonderådens centralkommitté att beträda denna väg och lova att därvid bringa dem all vår hjälp.

Vi sända broderliga hälsningar till Petrograds revolutionära proletariat och armé.”

Kerenskis svar till flottan, som offenliggjordes 21 juli i Petrograd, underrättade allmänheten om häktandet av den till Petrograd sända delegationen för Östersjöflottan och fordrade utlämnande av de övriga ”anstiftarne”.

Vidare avstängde regeringen samtidigt det revolutionära Kronstadt från telegraf- och telefonförbindelser med Petrograd.

Tiflis garnison förklarade sig samtidigt för bolsjevismen. Under tiden fortgick rörelsen i Petrograd.

Väldiga människomassor böljade utanför Tauriska palatset, som nu blivit centrum för rådsinstitutionerna. Deputationer avlöste varandra, krävande fullständig brytning med bourgeoisin, genomgripande sociala reformer och öppnande a' fredsunderhandlingar. Bolsjevikerna mottog° arbetarnas och soldaternas deputationer framför palatset med tal, i vilka manades till lugn och uttrycktes förvissning att det icke, med den stämning som behärskade massorna, skulle lyckas att återställa koalitionsregeringen. Det kom till sammanstötningar här och var på gatorna. Det var natten mellan den 17 och 18 juli. På arbetarsektionens sammanträde erhöll° bolsjevikerna majoritet. Socialrevolutionärerna och mensjevikerna lämnade mötet. Majoriteten antog en resolution om nödvändigheten av maktens övergång till råden och valde ett utskott, som fick i uppdrag, att i arbetarsektionens namn handla i kontakt med Petrograds exekutivkommitté och allryska kongressens exekutivkommitté.

I den böljande mängden. säger Williams, befann sig en virvel bildad av anarkister, medlemmar av de svarta hundraden, tyska agenter, ockrare och sådana gatans vacklande element, som alltid sluter sig till dem, som äga de flesta maskingevären. Ett stod dock klart för bolsjevikerna: Petrograds revolutionära arbetare och soldater voro mot provisoriska regeringen och för sovjet. De ville ha råden till regering. Dock fruktade bolsjevikerna att ett dylikt steg ännu vore överilat. Därför sade de till massorna: ”Petrograd är icke Ryssland, de andra städerna och hären vid fronten äro måhända icke mogna för denna aktion. Blott delegater från hela Ryssland kunna besluta härom.” Vidare ropade de bolsjevikiska talarna till massorna: ”Undviken våldsamheter och blodsutgjutelser. Lyssna icke till provokatörerna. Glädjen icke edra fiender genom att döda varandra. Ni ha tillräckligt kraftigt visat er vilja. Vänden nu hem, när vi behöva eder, skola vi kalla eder.” Men massorna voro så förbittrade mot Kerenski och krigets fortsättning, att de icke heller lyssnade till bolsjevikerna. Provokatörerna ute bland demonstranterna sökte misstänkliggöra även bolsjevikerna. Men inne i Tauriska palatset använde under tiden bolsjevikerna alla upptänkliga argument för att övertyga rådsexekutivens medlemmar om nödvändigheten av att inkalla en ny allrysk rådskongress.

Medan diskusionerna pågingo inom sovjet nalkades ännu ett tåg under ett mycket krigiskt yttre. Det var Kronstads matroser. 8,000 hade kommit i båtar uppför floden. Två hade blivit dödade under vägen. För matroserna var denna demonstration ingalunda en söndagsutflykt och de voro ingalunda villiga att blott betrakta palatsets murar eller fylla borggården med meningslösa rop och sedan åter tåga bort. De skickade en budbärare in i palatset och fordrade att sovjet skulle utse en socialistisk ministär och det genast. Tjernow, jordbruksministern, kom ut. Han klev upp på taket av en bil. Williams skildrar den scen som nu följde på följande sätt:

– Jag kommer för att meddela att tre borgerliga ministrar trätt tillbaka. Vi se med hopp på framtiden. Här äro de lagförslag, som skola skänka jorden åt bönderna. – Gott, ropade åhörarne, skola lagarne genast träda i kraft?

– Så snart som möjligt, svarade Tjernow.

– ”Så fort som möjligt”, hånade mängden. Nej, vi vilja nu, nu. u skall bönderna ha jorden! Vad ha ni eljest gjort alla dessa veckor?

– Jag är icke ansvarsskyldig för mina handlingar inför eder, ropade Tjernow, blek av vrede. Icke ni ha valt mig, utan bonderådet. Inför detta allena är jag skyldig räkenskap.

Matroserna rasade. ”Häkta Tjernow!” ljöd ett rop genom mängden.

Häkta honom, häkta honom! hördes från alla håll. Ett dussin händer grepo efter ministern, försökte rycka honom ned från bilen, andra sökte komma honom till hjälp. I en virvelstorm kämpade fiender och vänner, med sönderslitna kläder släpades ministern bort. Då upp_ trädde Trotski och genomdrev Tjernows frigivning. Trotski var Kronstadtsmatrosernas hjälte och idol. Han besteg Tjernows tribun.

Revolutionära matroser, sade han, stolta och sköna gestalter av Rysslands revolutionära makt. I dessa dagar, den sociala revolutionens dagar, må vi kämpa tillsammans. Tillsammans, kamrater, må vi slå våra nävar mot detta palats' portar, till dess att det ideal, för vilket vårt blod flöt, blivit kött och blod i detta lands konstitution. Den hjältemodiga kampen har varit lång och hård. Dock skall ur den framgå fria mäns fria liv i ett fritt land. Har jag icke rätt?

– Trotski har rätt, ropade massan.

Trotski vänder sig nu för att gå.

– Hur är det med den nya regeringen? ropar någon ur mängden. -- Jag är så hes, att jag icke kan tala vidare, svarade Trotski, vars röst nu knappast kunde höras. Riasanow skall fortsätta.

– Nej, du måste tala! Och trots sin heshet måste Trotski ännu en gång upp på droskbilen.

– Den allryska kongressen allena kan övertaga regeringsmakten. Arbetarsektionens utskott är ense om att inkalla kongressen. Soldat

utskottet skall utan tvivel följa exemplet. Inom två veckor kunna de delegerade vara här.

– Två veckor! Rop av häpnad och besvikenhet höras. Två veckor är för lång tid! Vi vilja ha den nya regeringen genast!

Trotzki växer. Hans hesa stämma övertygar den otåliga massan. Hans argument slå igenom. Kronstadts matroser förklara sig ense och höja leverop för den kommande rådsregeringen. De draga fredligt sin väg, övertygade om att den andra allryska rådskongressen skall inkallas.

Men ett inkallande av denna kongress är just vad exekutivkommitténs ledare icke vilja vara med om. De vilja under inga omständigheter tillåta att råden övertager regeringen. Bourgeoisin vill icke heller veta av en rådsregering, men man söker vinna tid för att kalla trogna trupper från fronten till Petrograd. Man låtsas gå med på att inkalla rådskongressen, man förhandlar dag och natt. En oöverskådlig massa belägrar alltjämt Tauriska palatset. På tredje dagen komma emellertid trupper från fronten, cykelbataljoner, reservregementen, en lång rad av bistra kosacker, vars lansar glänsa i solen. I spetsen Wolhynska regementet, samma regemente som några månader senare skall gå i spetsen för oktoberrevolutionen. Trupperna hälsas med jubel av bourgeoisie, som i tusental och åter tusental strömma ut på gatorna. Nu upphör i Tauriska palatset allt köpslagande med bolsjevikerna. Den nyss nästan tillfångatagna regeringen träder ut som segraren. Kampen mot massorna, kampen mot bolsjevikerna börjar på allvar.

Wolhynska regementet tågade in Tauriska palatset. Andra regementen följde efter. Bourgeoisin andades lättare. Kerenski repade mod. Demonstranterna förklarades för kontrarevolutionära. En del av Petrograds arbetare avväpnades. Domstolar tillsattes att döma över deltagarna i vad man kallade det väpnade myteriet. Bolsjevikerna förklarades som ett kontrarevolutionärt parti, tidningarna rasade, bolsjevikernas arbetarorganisationer upplöstes, deras lokaler och institutioner stängdes, deras tidningar indrogos. Som kronan på verket publicerade justitieministern en serie omsorgsfullt förfalskade dokument, som skulle bevisa,

att bolsjevikernas ledare och framförallt Lenin voro tyska spioner och agenter, köpta att framkalla separatfred med Tyskland. Den moderata arbetarpressen bemötte icke dessa förfalskningar. I stället krävde den att Lenin och hans kamrater skulle frivilligt överlämna sig åt myndigheterna för undersökning av anklagelserna. Regeringen gick ännu längre. Den anbefallde att häkta alla medlemmar av de organisationer, som deltagit i gatudemonstrationerna samt de personer, som eggat till deltagande i dem. De skulle ställas till ansvar för förräderi mot fosterlandet och revolutionen. Lenin, Kamenew, Sinowjew, Koslovski m. fl. lyckades undkomma till utlandet. Trotski, Kolontaj och andra bevakades. Pravdas tryckeri förstördes av en pöbelhop. Den unga borgarklassen och officerarna behärskade under förvirringen bland arbetarne en tid framåt Petrograds gator.

Petrograds arbetar- och soldatråd protesterade mot beskyllningen mot Lenin att stå i tysk sold. Detta tvang justitieministern Perevertsew att träda tillbaka. Honom följde ministerpresidenten furst Lwow under föregivande att han var oense med socialisterna i agrarfrågan. Trots segern över bolsjevikerna och Petrograds arbetare kände sig sålunda bourgeoisin ännu icke stark nog att skrida till den definitiva uppgörelsen med arbetarklassen. Den ville avvakta ytterligare nederlag vid fronten, ytterligare inre sönderfallande. Den ville se råden ännu mera diskrediterade och framförallt avvakta de revolutionära truppernas och arbetarnas avväpning genom socialisterna själva. Dessutom hoppades man, att det skulle vara möjligt att arrestera bolsjevikernas ledare och därigenom göra revolutionen ett huvud kortare. Därför fordrade kapitalisterna forcering uti avväpningen av arbetarna och de revolutionära soldaterna. Det väpnade proletariatet utgjorde den säkraste garantin för revolutionen. Dess avväpning var därför ett slag för revolutionen. Men då rådsledningen avväpnade de revolutionära trupperna och arbetarna, avväpnade den även sig själv. Rådens makt minskades nu avsevärt, i stället stärktes med varje dag kontrarevolutionen.

5. Kerenski vid makten.

Ministerkrisen avlöstes på så sätt att furst Lwow efterträddes som regeringens chef av Kerenski, vilken dessutom bibehöll krigsministerportföljen. Detta betydde, att de borgerliga partierna avvaktande drogo sig tillbaka och överlämnade åt de småborgerliga partierna, framförallt åt socialrevolutionärerna och mensjevikerna, att rida för rusthållet. Regeringen blev en koalitionsregering av socialrevolutionärer och mensjeviker med inslag av ett par kadetter, vilka de borgerliga partierna såsom sina kunskapare läto kvarstanna. Regeringen hade följande sammansättning: Kerenski, Nekrasow, Tjerestjenko, Tseretelli, Pesjechonow, Tjernow, Skobelew, Jeremow, Barischnikow, Vladimir Lwow och Godnew. Den nybildade regeringen utfärdade en förklaring, vari det bl. a. hette: ”Medborgare! Farans stund är nära. Tyske kejsarens arméer ha genombrutit den ryska revolutionära arméns front. Detta ödesdigra faktum underlättades genom vissa personers brottsliga lättsinne och blinda fanatism samt andras förräderi. Bådadera hota det nya, fria Ryssland i dess grundvalar med kaos och ruin. Den nya regeringen känner sitt ansvar. Men sedan denna frätande sjukdom, som hotade vår nationella organism, nu övergått till en akut kris, tror regeringen att denna kris skall föra till hälsa och icke till döden. Vår närmaste uppgift är att sätta in alla krafter i kampen mot den yttre fienden och till den nya regeringsformens försvar mot alla anarkistiska och kontrarevolutionära anslag utan att rygga tillbaka för de strängaste åtgärder.” Vidare förklarade sig regeringen ha för avsikt att inbjuda de allierade till en konferens rörande utrikespolitiken, att förbereda valen till den konstituerande församlingen, att genomföra den kommunala självstyrelsen samt att bekämpa den ekonomiska krisen. På socialpolitikens område förklarade regeringen sig skola utarbeta lagar om arbetsbörser och skiljedomstolar i arbetstvister, införa socialförsäkring och arbetsskydd. En jordreform skulle utarbetas att föreläggas den konstituerande församlingen.

Denna regeringsförklaring, som visade de ödesdigra följderna av den olyckliga offensiv, som Kerenski låtit de allierade ambassadörerna och de ryska imperialisterna framtvinga, denna regeringsförklaring, som koncentrerade alla krafter på kriget – som folket gjort revolution för att bli kvitt –, denna regeringsförklaring, som hotade de verkligt revolutionära grupperna, väckte det största missnöje och motstånd hos arbetarmassorna. Därtill kom nya nederlag vid fronten, där Kerenskis offensiv slagit om i en tysk offensiv. Den inre förvirringen och desorganisationen tilltog, påskyndad genom de kapitalistiska kretsarnas allt hänsynslösare sabotage. En följd härav blev att bolsjevikernas inflytande trots julihändelserna ökade ofantligt såväl inom armén som i de stora industristäderna. Bolsjevikerna ryckte allt närmare majoriteten i en rad av de största och inflytelserikaste städerna, såsom Petrograd, Moskwa, Uralstäderna m. fl.

I slutet av juli antog arbetar- och soldatrådens samt bondedelegerades exekutivkommitté efter en längre diskussion mot bolsjevikernas och några mensjevikers röster en resolution, som formellt betydde en diktatur åt Kerenski, men i verkligheten lade makten i officerarnes och myndigheternas händer. Resolutionen lydde: ”I medvetande om att läget vid fronten och inne i landet hotar att medföra ett militärt sammanbrott, en katastrof för revolutionen och en triumf för de kontrarevolutionära partierna förklara vi:

1) Landet och revolutionen är i fara!

2) Den provisoriska regeringen utnämnes till regering för revolutionens räddning.

3) Regeringen erhåller oinskränkt fullmakt för att återställa disciplinen i armén och föra kampen till det yttersta mot kontrarevolutionen och anarkin.”

Denna resolution, som Kerenski ultimativt genomdrev, riktades formellt mot kontrarevolutionen. Men i verkligheten mot de enda revolutionära krafter, som allvarligt kämpade mot kontrarevolutionen och imperialismen. Det var mot bolsjevikerna denna framstöt gjordes. Men icke blott mot bolsjevikerna utan över huvud taget mot arbetar- och soldatråden och dessas makt. Så tolkades även beslutet av den borgerliga pressen och de borgerliga partierna, som nu av alla krafter arbetade på att likvidera sovjetinstitutionerna samt att föra revolutionen tillbaka i borgerliga farvatten. De småborgerliga ledarne böjde sig för Kerenskis personliga vilja och överlämnade all maktbefogenhet åt honom. Deras ställning var mycket svår, men deras roll var föga ärofull. Denna svaghet hos de moderata socialisterna stegrade ytterligare bourgeoisins hets mot arbetar- och soldatråden. Bourgeoisin över hela linjen krävde nu öppet militärdiktaturen. Efter bolsjevikiska segrar vid en del sovjetkonferenser och rådsval samlades de borgerliga partierna, militärerna, pressen kring ett enda fältrop: likvidera råden! Den allt svagare regeringen ger tum för tum vika. I slutet av juli lämnade regeringen krigsministern och inrikesministern tillstånd att konfiskera revolutionära och antimilitära tidningar. Överbefälhavaren Kornilow begärde dödsstraffets återinförande inom armén. Denna begäran beviljades av regeringen. Nu började massarkebuseringar, ledda av officerarna. Samtidigt öppnades en häftig kampanj mot soldatorganisationerna, armékommittéerna och den revolutionära litteraturen. Soldaterna berövades flera av sina medborgerliga rättigheter.

Den förut citerade Williams berättar ett par mycket karaktäristiska episoder för folkstämningen. Han hade under sommaren rest genom skilda delar av Ryssland. Överallt dånade emot honom klagoljuden från ett hårt träffat folk. Jag förnam, säger han, denna klagan från textilfabrikerna i Iwanonow, från Nischnis gator, på Kiews torg, denna klagan klingade ut från Volgaskeppens lastrum, de hördes från flottor och båtar på Njeper genom natten. Och folkets klagan gällde detta enda: kriget, det förbannade kriget. överallt såg jag krigets skador och förödelser. I Ukraina for jag genom de nejder, om vilka Gogol utbrister: O, I stepper, o Gud, huru sköna I ären! I en liten mellan kullar inbäddad by gjorde vi halt. Ungefär 300

kvinnor, 40 gubbar och gossar samt ett 20-tal till krymplingar förvandlade soldater trängde sig kring oss. Jag reste mig för att tala till dem och frågade: Hur många av eder har hört talas om Washington? En gosse höjde handen.. Hur många ha hört talas om Lincoln? Tre händer. Om Kerenski? Ungefär nittio händer. Om Lenin? Åter omkring nittio händer. Om Tolstoj? Etthundrafemtio händer.

Detta roade folket, de skrattade åt utlänningen och hans sällsamma frågor. Då begick jag, säger Williams, en stor dumhet, jag frågade: Hur många av er ha förlorat anhöriga i kriget? Nästan alla händer flögo i höjden, en jämmer genomfor den nyss skrattande folkmassan.. Det var som en vintervind, som stönar genom grenverket. Två gamla bönder sjönko snyftande ned mot vagnshjulen. En gosse sprang bort och ropade gråtande: Min bror, de ha dödat min bror! Kvinnorna gömde sina ansikten i sina dukar, omfamnade varandra, gräto och gräto, så att jag slutligen frågade mig varifrån då alla dessa tårar kunde komma. Vem hade under dessa lugna ansikten kunnat ana en sådan sorg.

Och detta var blott en av de mångtusende ryska byarna som kriget berövat nästan varje frisk och stark man. En enda av de otaliga byar, dit de sårade återvände, sönderslagna, blinda, utan armar och ben. Men miljoner återvände aldrig. De lågo i den väldiga grav som sträckte sig 1,500 mil lång från Östersjön till Svarta havet. 12 miljoner soldater hade tsaren drivit till skyttegravarna. Ytterligare 12 miljoner hade Kerenski mobiliserat och skickat mot fronten. Soldaterna vände och deserterade i miljoner. Kerenski organiserade kvinnornas dödsbataljon, en skara för Rysslands seger och ära fanatiska unga studentskor.

De marscherade till fronten under fanor, som buro inskriften: Skam över eder, som överlåta striden åt flickorna! Bakom de upproriska regementena uppställdes maskingevär, återtåg betydde död, men allt var förgäves. I tusental kastade soldaterna gevären och lämnade

fronten. De kommo som gräshoppssvärmar. De fyllde järnvägstågen landsvägarna, ångbåtarne på kanalerna. De sutto som flugor på taken på tågen, de fyllde plattformarne, fotstegen, buffertarna. De kastade ofta ut de civila ur vagnarna. Ryssland ville icke mera slåss. Folket var trött till döden.

Men bourgeoisin var ännu icke nöjd och drev ytterligare Kerenski och hans regering åt höger. Kerenski å sin sida kom med ständigt nya ultimativa krav till den allryska sovjetexekutiven. Den 26 juli antog, efter en våldsam trumeld i hela den borgerliga pressen, arbetar- och soldatrådets exekutivkommitté mot bolsjevikernas röster följande resolution:

”1. Hela den revolutionära demokratin vill att den bolsjevik ska gruppen, som är anklagad för organiserande av oroligheter, upphetsande till uppror och mottagande av tyska mutor, skall dömas offentligt. Exekutivkommittén anser det därför vara orätt, att Lenin och Sinowjew skola undslippa rättvisan och kräver att den bolsjevikiska fraktionen genast uttalar sitt uttryckliga fördömande av ledarnas hållning.

2. Med hänsyn till det utomordentliga läget begär arbetar- och soldatrådets exekutivkomitté av alla sina medlemmar arbetar- och av alla däri representerade partier samt av alla medlemmar i motsvarande lokala arbetar- och soldatråd ett fullständigt genomförande av alla beslut, som fattats av centralorganens majoriteter.

3. Alla, som stå under åtal av domstol, skola uteslutas från deltagande i exekutivkommittéernas verksamhet, tills dom avkunnats.

4. Exekutivkommittén, som anser det nödvändigt att Petrograds arbetare och soldater äga möjlighet att tillkännage sin hållning gentemot de senaste tilldragelserna, anmodar Petrograds arbetar- och soldatråd att snarast verkställa sitt beslut om nyval bland sina medlemmar.”

Det var tydligen meningen att nu rikta ett dråpslag mot den revolutionära demokratins vänstra flygel. Trotski vände sig i en f1ammande protest mot den provisoriska regeringen. I skrivelsen protesterade han mot att häktningsordern mot Lenin, Sinowjew och Kamenjew icke omfattat även honom, ehuru han fullt delade dessas principiella ståndpunkt och upprätt på samma sätt under juli-oroligheterna som dessa. På liknande sätt protesterade övriga revolutionära ledare. Kerenski svarade med att häkta Trotski, Aleksandra Kollontaj, Lunatjarski m. fl. De insattes i Kresti-fängelset. Samtidigt frigåvos de gamla tsarverktygen furst Goremykin, Markov II, provokatörerna Abrosimow, Kernamasow m. fl. Regeringen höljde sig med skam och vanära.

Kerenskis ödesdigra politik förde nu allt hastigare till kontrarevolutionens öppna framträdande. Utrikesministern Terestjénko förklarade öppet och utan omsvep i ett cirkulär av den 1 aug. till de allierades ambassadörer, att Ryssland icke skulle rygga tillbaka för någon svårighet i sitt orubbliga beslut att fortsätta kriget intill den avgörande segern. En ny offensiv skulle förberedas. Det var icke mera tal om någon fred. General Kornilow, kontrarevolutionens redan utvalde ledare, nyss vorden högste armébefälhavare, erhöll särskilda fullmakter. Samtidigt sammanträdde ledamöterna i de fyra kejserliga dumorna. Dessa likviderade tsarrepresentationer hade djärvheten att samlas i Tauriska palatset. Sammankomsten skedde med regeringens och Kerenskis tillstånd. Vid första sammanträdet krävde den gamle pogromledaren Purischkevitsch omedelbart avskaffandet av sovjeterna och proklamerande av krigstillstånd över hela landet. Monarkisten Sjulgin varnade dumamedlemmarna för varje samarbete även med de moderata socialisterna. Kadettledaren Roditschew föreslog att lämna åt högsta armébefälet, d. v. s. åt Kornilow, oinskränkt fullmakt att bilda regering. Ordföranden Rodsianko, klokare än de andra, förklarade, att de revolutionära institutionerna icke genom resolutioner kunde bringas ur världen. Han föreslog därför en konstituerande nationalförsamling. Häremot polemiserade en rad av talare, flertalet godsägare, fabrikanter, gamla kejserliga ämbetsmän. De förklarade sig icke ha något förtroende till en konstituerande församling. Dumornas utskott riktade ett upprop till befolkningen, vari det bl. a. hette: ”I armén gripa ljusskygga existenser av feghet till flykten. Det som skett vid fronten är blott en återverkan av det som försiggår i hela Ryssland. Detta tillstånd beror på ansvarslösa partiorganisationers usurpation av regeringsmakten, på upprättandet av en s. k. regering 74i rikets medelpunkt samt på frånvaron av varje lokal styrelse. Katastrofen bakom fronten kommer också att medföra arméns undergång, vilket är liktydigt med Rysslands undergång. Det finnes blott en utväg och det är en fast, stark regeringsmakt, som på det strängaste kräver pliktens uppfyllande av alla och envar. Regeringen måste fullfölja ett ändamål: vårt stora fosterlands försvar mot förfallets dödliga fara. Revolutionen har bortsopat alla lokala myndigheter. Regeringens första uppgift är att skapa ett reguljärt förvaltningssystem och rättsväsende. Till dess den konstituerande församlingen sammankallats äro alla sådana legislativa akter otillåtliga, som på ett radikalt sätt omändra regimen och samhällsordningen.” Detta upprop från de från de döda återuppväckta tsardumorna utgjorde i själva verket en kontrarevolutionens öppna krigsförklaring mot revolutionen och till och med mot Kerenski trots hans häftiga högerorientering. Uppropet väckte en våldsam förbittring inom sovjeterna och skakade Kerenski och hans regering i dess grundvalar.

6. Inför kontrarevolutionen.

Kerenski hade nu att välja emellan revolutionen och kontrarevolutionen, mellan proletariatet och bourgeoisin. Han valde ända in i det sista att söka förbund med den senare. Han hemställde till kadetterna att komma honom till undsättning. Dessa, som allierat sig med övriga borgerliga partier och lett tsardumornas kontrarevolutionära demonstration, satte fruktansvärda villkor: alla fredssträvanden skulle likvideras och sovjetinstitutionerna berövas

allt inflytande hos regeringen. Kerenski tvekade. De mensjevikiska ledarne sågo, hur arbetarmassorna lämnade dem, hörde den dova jäsningen hos soldaterna i armén. Oron tilltog inom arbetar- och soldatråden, som nu sågo kontrarevolutionens skugga stiga vid horisonten. Den 3 aug. sände Kerenski följande brev till sin ställföreträdare Nekrasow: ”I betraktande av omöjligheten att trots alla av mig vidtagna åtgärder omgestalta den provisoriska regeringen på ett sätt, som kräves av det utomordentliga historiska ögonblick landet nu genomlever, kan jag ej längre bära ansvaret gentemot staten, utan anhåller, att den provisoriska regeringen befriar mig från mina befattningar.” Kerenskis avgångsansökan var framkallad av kadetternas vägran att inträda i den provisoriska regeringen. Kadettledarne förklarade för Kerenski i ett öppet brev, att deras parti icke kunde deltaga i regeringen, så länge denna intog den ståndpunkt, som angivits i dess förklaringar av den 15 mars, 19 maj och 21 juli.

Den provisoriska regeringen hade på aftonen den 3 aug. ett sammanträde med representanterna för partierna, dumans verkställande utskott samt arbetar- och soldatrådens jämte bondedelegerades exekutivkommitté. Efter långa förhandlingar avgåvo de demokratiska, de socialrevolutionära, de mensjevikiska och de radikala partierna samt kadettpartiet en gemensam förklaring att dessa partier voro beredda att anförtro åt Kerenski att bilda en ny regering på grundval av tvenne betingelser: de socialistiska partierna krävde att den nya regeringen upprätthölle åtminstone regeringsförklaringen av den 21 juli. De borgerliga partierna fordrade att regeringen i hela sin politik skulle ha fullt fria händer och vara oberoende av sovjet. Följande dag återtog Kerenski sin avskedsansökan och förklarade sig villig att bilda en ny regering. Kerenski förklarade sig vid lösandet av denna uppgift endast låta sig ledas av hänsyn till fosterlandets och republikens väl, som kräver avstående från alla stridigheter och självuppoffring från alla ryska medborgares sida, under villkor som föreskrivas av nödvändigheten att föra kriget, bevara arméns kampduglighet och återställa statens ekonomiska styrka. Kerenski, som nu helt kapitulerat för de borgerliga partierna, bildade härefter det så kallade stora nationella koalitionskabinettet av den 6 augusti. Det bestod av följande personer: Kerenski, ministerpresident, krigs- och sjöminister, Savinkow, chef för krigskansliet, Lebedew, chef för marinkansliet, Nekrasow, finansminister och vice president, Bernatski, chef för finanskansliet, Avxentiew, inrikesminister, Terestjenko, utrikesminister, Prokopovitj, handels- och industriminister, Tjernov, jordbruksminister, Skobelew, arbetsminister, Pesjechonow, livsmedelsminister, Nikitin, post- och telegrafminister, Oldenburg, undervisningsminister, Zarudnyj, justitieminister, Jefremow, fattigvårdsminister, Jurenew, kommunikationsminister, Kokoschkin, statskontrollör och Karsasjew, överprokurator.

Samtidigt riktade Kerenski ett upprop till ryska folket, vari det bland annat hette: ”Den fientliga offensiven hotar Rysslands existens. Regeringen, som är medveten om sin heliga plikt mot fosterlandet, kommer ej att sky något medel för att föra striden, vars utgång avgör Rysslands framtid, till ett slut, som är värdigt den stora nationens ära.”

Kriget blev regeringens stora föresats. Allt annat trängdes i bakgrunden. De gamla nationella talesätten, de patriotiska demonstrationerna återuppstodo. Den gamla ryska flaggan började här och var vaja för vinden igen, efterträdande revolutionens röda fana. På överklassens kaféer kunde man till och med höra tonerna från de gamla tsarmarscherna. Reaktionen hade nu vuxit sig så stark, att den i samförstånd med ententeambassadörerna spekulerade uti monarkins återinförande. Detta kom till sovjeternas öron och regeringen tvangs att förflytta tsarfamiljen till Ural, på gränsen till Sibirien. Den 14 augusti fördes den kejserliga familjen till Tobolsk, dit den anlände den 19 samma månad, där den hölls under bevakning.

På grund av sin mot de undertryckta ryska folken fientliga politik uppkallade Kerenski emot sig även dessa. Den finska lantdagen – där socialdemokraterna hade majoritet – hade upplösts av Kerenski, förbjudits sammanträde och lantdagsbyggnaden hade besatts med rysk militär.

Med Ukrajna söktes en kompromiss, i det att ett generalsekretariat för Ukrajna upprättades, vilket intill den konstituerande församlingens inkallande skulle avgöra alla administrativa frågor och utgöra Ukrajnas högsta administrativa organ, utarbeta lagförslag rörande landets förvaltning m. m. En proklamation från den ukrajnska centralradan godkände denna uppgörelse, men förklarade samtidigt att den ryska regeringen endast hade att befatta sig med frågor rörande krig och fred. Stridigheterna med de nationella minoriteterna bragtes sålunda icke ur världen. Även i övrigt mörknade det över regeringens väg. Nederlagen vid fronten fortsatte. Livsmedelskrisen förvärrades. En oerhörd prisstegring ägde rum i alla städer och industrisamhällen, ökande de väldiga köerna utanför brödbutikerna. Arbetslösheten växte. Den 23 aug. meddelade regeringen, att den sett sig nödsakad uppskjuta valen till konstituanten till den 25 nov. och dess inkallande till den 11 dec. Folket, som hoppats på den konstituerande församlingen, började misstänka, att regeringen icke alls ämnade inkalla den. Samtidigt blev det känt, att den internationella arbetarkongress, som på sovjets förslag inkallats till Stockholm, icke kunde äga rum, i det att de allierade regeringarna slutgiltigt vägrat pass för de delegerade från sina länder. Därmed gäckades ytterligare ett hopp.

Under tiden arbetade kontrarevolutionen. Arméns generalstab hade utvecklat sig till kontrarevolutionens stödjepunkt. Dit församlades monarkistiska generaler och reaktionära politiker av alla slag. De sågo i generalstaben verktyget, som skulle krossa hela den revolutionära demokratin, upplösa sovjeterna och göra rent hus med den allt starkare bolsjevismen. Ty trots häktandet av bolsjevikernas ledare växte med varje dag bolsjevikernas inflytande bland massorna och i råden inför den hotande kontrarevolutionen, inför den tilltagande förvirringen och hungersnöden. Kadettpartiets ledning med Miljukow i spetsen flyttade till generalstabens och militärkamarillans centrum. S:t Georgsriddarnas liga upprättades i Moskva och förberedde öppet en monarkistisk resning. De allierade understödde rikligt arbetet på den planerade resningen.

Omsider kom en blixt ur molnen. Den 18 aug. meddelade den borgerliga pressen i Petrograd och Moskva, att arméns högste befälhavare Kornilow skulle komma till huvudstaden för att förelägga Kerenski vissa fordringar med avseende å arbetar- och soldatrådens verksamhet. Dessa krav, hette det, skulle erhålla en ultimativ form. Den 19 aug. inträffade Kornilow i Petrograd. Samtidigt hölls en arbetsgivarkonferens i Moskva, vid vilken ordföranden öppet proklamerade råden såsom en liga av tjuvar, anförda av judarna. Denna liga måste utrotas och en stark man måste uppträda i Ryssland. Den starke mannen, Napoleon, som skulle krossa revolutionen, var Kornilow. Kornilow och Kerenski sammanträffade i Petrograd. Vad här förhandlades är ännu icke klarlagt. Enligt somligas åsikt enades här Kerenski och Kornilow om rådens krossande och bolsjevikernas tillintetgörande. Enligt andra träffades denna överenskommelse mellan Kornilow och Kerenskis närmaste man, Sawinkow, som gillade militärdiktaturen. Kerenski och Kornilow enade sig slutligen om att till Moskva sammankalla en statskonferens av ”landets alla levande krafter”, som det hette. Denna konferens skulle behandla hela landets läge, arméns ställning, rådens befogenheter etc. Kornilow lät förstå, att detta var sista fristen, som gavs. Denna konferens skulle utgöra ett sista försök att överbygga den allt större vordna klyftan mellan klasserna och skulle uppställa ett gemensamt nationellt program.

Samtidigt pågick i Petrograd bolsjevikernas och internationalisternas allryska kongress. Trots att ledarne voro häktade eller måst fly och hålla sig dolda undan regeringens förföljelser uppvisade kongressen en utomordentlig styrka, enighet och slagkraft. För kongressen stod det klart att revolutionens öde nu berodde på yttersta vänsterns revolutionära mod, fasthet och målmedvetenhet.

Mellanpartiernas roll var snart utspelad. Lenin klarlade i ett mästerligt brev det historiska lägets krav och visade den väg partiet måste gå för att rädda revolutionen och föra den vidare.

I ett manifest till Rysslands alla arbetare, bönder, matroser och soldater påvisades den provisoriska regeringens alla fel, revolutionens farliga läge, finanskapitalets och kontrarevolutionens verksamhet, de moderata socialisternas vankelmod. Manifestet slutade med följande ord: ”Bland de breda massorna växer missnöjet. Bönderna ropa på jord, arbetarna på bröd. Alla kräva fred. I alla länder resa sig folken till kamp mot kriget. I denna kamp inträder vårt parti med fladdrande fanor, som icke sänkas för revolutionens förrädare och kapitalets legohjon. Det kommer allt framgent att hålla fanan högt i kampen för socialismen och folkens förbrödring. Leve arbetarnas och de fattiga böndernas förbund! Leve den internationella proletära revolutionen!”

För arbetarmassorna och även för växande kretsar av bönderna stod det nu allt klarare, att bolsjevikerna var revolutionens räddning. På båda sidor rustade man sig. De kontrarevolutionära krafterna förberedde ett högtidligt mottagande för Kornilow, som var på väg till Moskva för att deltaga i den stora statskonferensen, som skulle börja den 25 augusti. Framför Kremls portar bad han inför den iberiska madonnan för Ryssland, hyllad av prästerskapet, bourgeoisin och de reaktionära officerarne. Som svar proklamerade Moskvas arbetare generalstrejk. De kosackregementen Kornilow kallat från fronten ”till konferensens skydd” fördes genom rådens och järnvägsmännens försorg, då de passerade staden Kaluga, österut. Dagen för statskonferensens öppnande krävde de borgerliga tidningarna i hotande ton likviderandet av råden och upprättandet av en stark regering. Alla kände att en urladdning var ofrånkomlig och att revolutionen stod vid en vändpunkt.

Den stora statskonferensen var av koalitionsregeringen inkallad efter godtyckliga principer. Sovjeterna erhöllo 30 % av representanterna, de kooperativa sällskapen 10, fackföreningarna 5, de fria yrkena 10 %, de reaktionära dumorna 15 %, de borgerliga partierna 15 % och semstvoerna 15 %. Dessutom voro inbjudna representanter för det högre armébefälet, universiteten, handelskamrar etc., inalles 2,500 deltagare, däribland 229 medlemmar av arbetar- och soldatråden. Konferensen hade följaktligen en starkt borgerlig prägel. Konferensen sammanträdde i stora teatern i Moskva, som erbjöd ett glänsande skådespel. På salens högra sida, i frack och höga kragar, placerade sig, säger Price, representanterna för de 4 dumorna och mellanpartierna. På den vänstra togo sovjeternas delegerade plats, de flesta i arbetsblusar eller soldatrockar. I mitten sutto, liksom klämda mellan kvarnstenar, kooperationens, fackförbundens och de fria yrkenas representanter. I logerna och på raderna sutto de små nationaliteternas grupper, officersrepresentanter etc. I den forna kejserliga logen lyste de utländska diplomaterna och de allierades militära missioner. På scenen sutto ministrarne och gästerna.

Konferensen öppnades med ett tal av ministerpresidenten Kerenski. Han förklarade, att konferensen sammanträtt icke för politiska debatter eller partistrider, utan för att rådpläga om fosterlandets nöd och behov. Regeringen skulle framlägga hela sanningen. Ryska staten genomlevde, sade han, ett dödsfarligt ögonblick. I det politiska livet rådde stark desorganisation. De nationella minoriteterna sökte skilsmässa från Ryssland. Vid fronten hade en stor olycka hänt. Trupperna veko utan svärdsslag. Misstroendet mot den gamla regimen hade gått ut över den nya. Nu vände sig de, som darrat för den gamla aristokratiska regeringen, dristigt med vapnen i hand mot den nya regeringen, vars tålamod hade nått sitt slut. Den ryska revolutionens nedrivningsperiod vore nu förbi och tiden var kommen att befästa i revolutionens erövringar åt staten själv. Vem som än kämpade mot staten och tillfogade den skada, skulle finna emot sig män, som ej räddes att begagna kulsprutor. Högsta makten skulle icke väja för järn och blod. Han varnade Ukrajna och hotade Finland, om de sökte skilja sig från moderlandet eller begärde det orimliga. Vidare hävdade Kerenski nödvändigheten att återupprätta arméns krigsduglighet och segermöjlighet. Slutligen utfärdade Kerenski en krigsförklaring mot bolsjevikerna.

Efter Kerenski talade inrikesministern, handelsministern och finansministern, vilka samtliga skildrade det fruktansvärda tillståndet på samhällslivets olika områden. Härmed slöt den stora konferensens första dag. Då konferensdeltagarna lämnade teatern möttes de av de strejkande arbetarna. Under ledning av bolsjevikerna demonstrerade 400,000 arbetare.

Följande dag bestegs tribunen av förre generalstabschefen Aleksejew, som skildrade tillståndet inom armén. Djup tystnad inträdde, när Kerenskis stämma hördes: ”Överbefälhavaren, general Kornilow, har ordet.” På tribunen syntes en liten, senig man med utpräglade tartariska drag. Han var iklädd full generalsuniform med värja och gradbeteckning. Han talade i korta, militäriska satser med en ton som vore han den man, som komma skulle. Han skildrade läget vid fronten

i de mörkaste färger. De finnes knappast mer någon rysk armé, sade han, soldaterna ha förvandlats till plundrande hopar, en farligare fiende för landet än till och med en inträngande tysk armé. Han avbröts här av dånande tillrop från rådens bänkar: ”Det är officerarnes skuld!” Stort gny och larm i salen. Ordf. Kerenski reste sig och uppmanade under dödstystnad konferensdeltagarna att mottaga denna skildring av en stor nationell tragedi mera med vemod än med vrede. Kornilow krävde en fullständig sanering av armén. Den militära disciplinen måste återställas. Armén saknade även bröd. Varje tanke på en offensiv var omöjlig och transportväsendet bakom fronten var så förfallet, att man kunde tvivla på, om ens en ordnad demobilisering av hären var möjlig. Var och en höll andan vid denna förklaring, säger den engelska historieskrivaren Philipps Price, själv närvarande vid konferensen. Från överbefälhavarens egen mun hörde man nu, att Ryssland faktiskt icke längre kunde fortsätta kriget. Läget är ytterst kritiskt, sade Kornilow till slut.

De franska tidningarne ”Figaros” och Le Petit Parisiens” korrespondent i Ryssland under revolutionen, René Marchand, berättar i sina memoarer, att han under statskonferensen befann sig i den för diplomatiska kåren reserverade logen. Han skriver, att han aldrig skall glömma det högtidliga och upprörda ögonblick, då generalissimus Kornilow uppenbarade sig på konferensen och mottogs med stormande ovationer av en del av församlingen. Jag kunde med en enda hastig blick fastställa, säger han, att denna manifestation, angående vars karaktär man icke kunde bedraga sig, nästan på pricken omfattade halva salen och att fullkomligt tydligt alla soldat- och matrosdeputerade förblevo sittande under en talande tystnad. När Kornilow inträdde under ovationerna, säger Marchand, bakom mig den engelske general, som var närvarande såsom officiell representant för brittiska ambassaden: ”Där kommer diktatorn!” Dessa ord, framkastade med en sorglöshet, som beredde mig smärta, säger Marchand, uttalades i en ton, som i salens atmosfär klang som en utmaning. En rumänsk officer yttrade samtidigt kallt och lugnt: ”Och dessa soldater, som icke en gång resa sig upp inför sin general, måste nedskjutas.” Sådan var tonen och sinnesstämningen hos de allierades representanter . Det var alldeles uppenbart att de allierade stodo bakom Kornilow.

Efter Kornilow uppträdde ledaren för de kontrarevolutionära kosacktrupperna, general Kaledin. Han var en typisk aristokrat och bar de donska kosackernas brokiga hövdingadräkt. Han var representant för kosacktruppernas råd. Han höjde genast kontrarevolutionens fana. Kosackförbundets råd, sade han, fordrar av koalitionsregeringen ögonblickligt avskaffande av alla arbetar- och soldatråd såväl vid fronten som i hela landet. För honom var det likgiltigt, sade han, om råden utgjordes av bolsjeviker, mensjeviker eller socialrevolutionärer – alla måste rymma fältet såväl den revolutionära demokratin som representanterna för de ännu radikalare massorna. Han föreslog följande resolution:

KONTRAREVOLUTIONENS ULTIMATUM.

1. Armén ställes utanför all politik och ett formligt förbud utfärdas mot möten och sammankomster bland soldaterna

2 Alla regementskommittéer och alla arbetarråd upplösas.

3. Revidering av förklaringarna över soldaternas rättigheter.

4. Stärkande och befästande av disciplinen genom de strängaste åtgärder och tillämpande av desamma även bakom fronten.

5. Återställandet av befälhavares straffrätt.

Vad skulle den revolutionära demokratin svara på denna obeslöjade stridssignal? Allas ögon riktades på Tscheidse, den mensjevikiske ordföranden i den allryska sovjetexekutiven, då han tung, mörk och stilla reste sig, säger Price, vars skildring vi följa. Tscheidse talade ganska lågmält och utan större kraft. Han förklarade att råden leva och skola veta att försvara sig. Han förklarade, att endast en aktiv medverkan av den revolutionära demokratin möjliggjorde arméns pånyttfödelse samt landets och revolutionens räddning. Endast en makt, som stödde sig på folkets stora massa, kunde rädda landet ur det kritiska läget. I den förenade revolutionära demokratins namn förklarade han, att landets och revolutionens intressen krävde statsmonopol och prisreglering på livsmedel, reglering av handeln, industrin och ammunitionstillverkningen, tvångslån och strängare skattebestämmelser, en agrarreform samt inom armén en organisation, som avgränsar befälhavarnas och kommissariernas rättigheter och plikter. Den provisoriska regeringen måste utrustas med full maktbefogenhet. Slutligen manade Tscheidse till samförstånd mellan klasserna och partierna. Tscheidses tal verkade matt och klingade ingalunda som en stridsfanfar mot den kontrarevolution, som nyss höjt sin värja.

Senare förklarade dumapresidenten Rodzianko, att Rysslands olycka berodde på att den revolutionära makten icke samarbetat med den gamla folkrepresentationen. Den hade i stället råkat under socialistiska organisationers inflytande, och själva ministrarna hade ofta underordnat de nationella intressena under klassintressena. Kadettledaren Miljukow förklarade, att de tre månader den första koalitionsregeringen suttit vid makten tyvärr kännetecknats av tvenne tunga kapitulationer inför arbetarklassens utopiska krav och de extrema nationella anspråken från Rysslands olika folkminoriteter.

Nu inträffade, säger Price, en utomordentlig scen. Tseretelli, mensjevikernas främste man och lysande vältalare, reste sig för att taga till orda i sovjets namn. Enträget vädjade han till alla partier att samarbeta. Vi i råden, utropade han, äro beredda att vid varje tid samarbeta med alla element, som förkunna sin uppriktiga vilja att rädda landet åt revolutionen. ögonblicket är kommet, då alla landets levande krafter behövas. Vem är beredd att ställa sig i den gemensamma sakens tjänst? Jag är säker om ett gynnsamt svar från denna sida, sade han, och pekade på salens vänstra sida. Vill ni också på den sidan vara med? Med dessa ord vände han sig till den högra sidan. Knappt hade Tseretelli slutat, då Bublikow reste sig. Bublikow var den första provisoriska regeringens kommunikationsminister och var den, som hade stoppat de järnvägståg med trupper, som tsaren skickade mot Petrograd för att nedslå revolutionen. Vi ha, sade han och vände sig till sovjetombuden, hört eder ledares vackra ord. De skola icke bliva utan gensvar. Om Ryssland på eder sida förmår ställa fram en sådan man, så skall detsamma gälla för oss! Med dessa ord lämnade han tribunen, gick ned till Tseretelli och skakade varmt hans hand. En obeskrivlig entusiasm grep den stora församlingen. Det såg ut, säger Price, som om de stora dagarne från marsrevolutionens seger återkommit, då alla klasser och partier gladdes gemensamt över tsarismens fall. En skön teaterscen, som snart skulle drivas bort av de oförsonliga motsatser, som kämpade om den ryska revolutionens öde! Nu hjälpte inga halvheter, inga försök att överklistra den väldiga klyfta, som skilde revolutionens verkliga vänner från dess fiender. Med isande tystnad betraktade kontrarevolutionens redan färdiga generaler vad som försiggick. ”Farsernas tid är förbi!” ropade en guldsmidd militär.

”Vi skola avvakta tiden”, sade professor Ryasanow, som var bolsjevik, ehuru ingen bolsjevik offentligen vid konferensen kunde uppträda som sådan, varför han måste tala som universitetsrepresentant, ”vi bida klockslaget, som vi veta icke mera än fjärran. Om det som överbefälhavaren sagt oss om härens läge är riktigt, då kunna vi räkna med att kriget inom kort av sig självt upphör. Det är icke vår uppgift att ge råd åt någon av de båda grupperna här, den högra eller den vänstra. Vi på den yttersta vänstern bida vår tid med korslagda armar.” Under dödstystnad åhördes dessa profetiska ord.

Sedan följde ett stormigt uppträde, som i sitt rätta ljus ställde den bittra antagonism, som man sökt dölja under konferensfrasers glatta hölje. Kornilows män bestego talarstolen. ”Vi anklaga eder”, sade löjtnant Sacharow, medlem av S:t Georgsriddarnes orden, i det han rasande vände sig mot sovjetombuden, ”vi anklaga eder att bedriva en feg och lömsk fredspropaganda. Jag och mina kamrater ha såsom officerare många gånger sårats i kriget och veta vad döden är. Men ni i edra civila kläder snegla efter en fred utan annexioner och skadestånd.” En väldig spänning uppstod när Esaul Nagew, en ung, enkel kosacksoldat, reste sig och tog ordet i kosackmanskapets soldatråds namn. I den enkla donkosackens oprydda vapenrock vände han sig mot den loge, där den lysande general Kaledin satt mitt bland S:t Georgsordens officerare, och såg honom stolt in i ögonen. I hans trotsiga blick, säger Price, trodde man sig se den ryska andens resning mot klassprivilegier och förtryck, den anda ”som föraktar lidande, tyranni och död”. ”General Kaledin”, började soldaten, ”från denna tribun säger jag Eder: våga icke att tala i de kosackiska arbetarnas och soldaternas namn. Vi erkänna Eder icke.” ”Förrädare! Tag fast honom! En tysk spion!” hördes det från S:t Georgsriddarnas loge. Ett uppträde med obeskrivlig förvirring följde. Salens hela vänstra sida reste sig, skrek, stampade och skakade sina knutna nävar mot officerarna och generalerna. Efter några minuters bedövande larm kunde man höra Kerenskis röst, som bad om lugn. ”Såsom konferensens ordförande, sade han, uppfordrar jag den person, som från logen fällde dessa uttryck, att träda fram och be om ursäkt.” Under andlös tystnad vände sig allas ögon mot det hörn, där general Kaledin och S:t Georgs-riddarna sutto. Generalen såg oberörd ut. Men de flesta av S:t Georgs-riddarna voro försvunna, ingen visste vart. Efter ett par ögonblick sade Kerenski: ”Esaul Nagew, den feges tystnad är upprättelse nog.”

Men vad som skett kunde icke göras ogjort. Den högra sidan krävde att revolutionens vinster skulle strykas ut. Den vänstra sidans alla vackra ord kunde icke skyla den nakenhet som rådde. Man förde upp den gamle furst Krapotkin, den vite patriarken, som återvänt ur landsflykten. Den gamle anarkisten talade om de olycksdigra följder, som en tysk seger skulle medföra och uppmanade alla medborgare, och framför allt soldaterna, att sätta in alla sina krafter för att snabbt avvärja detta öde. Han hyllade den stora revolutionen och Rysslands mission i världen och slutade med en önskan, att Ryssland skulle proklameras som federativ republik. Efter honom talade den socialdemokratiske veteranen Plechanow, Lenins forne medkämpe, som energiskt protesterade mot vad han kallade vissa galningars påstående, att den revolutionära ryska demokratin var beredd till separatfred med Tyskland. Det vore att förråda Englands och Frankrikes demokrati. De båda veteranernas ord mottogos med väldiga ovationer, men icke ens deras ord förmådde det omöjliga, att förena elden och vattnet, att hindra utbrottet av den avgörande kampen mellan revolutionens motsatta krafter.

Avgörandet hade fallit. Efter tre dagars konferens stod det klart, att en försoning mellan råden och borgardömet icke var möjlig, trots alla de småborgerliga ledarnes vädjanden, trots alla regeringens böner, trots all diplomati, trots allt hot, trots Kerenskis tal om järn och blod. Klassmotsättningarna kunde icke utjämnas. För Kerenski återstod intet annat än att i koalitionsregeringens namn mottaga massorna av motstridiga resolutioner och, utan att beslut fattats, avsluta konferensen. ”Statskonferensen är till ända”, sade han. ”Koalitionsregeringen hade av densamma hoppats att få en borgen för allas understöd i uppgiften att skydda landet

mot den hotande faran. Om konferensen också icke motsvarat regeringens förhoppningar, så har den dock lämnat bevis för att det ryska folket äger en demokratisk anda och skall försvara den genom marsrevolutionen vunna friheten. Landet står inför utomordentliga faror, men regeringen tror sig kunna räkna på fosterlandskänslan hos alla ryssar, för vilka hemmet är kärt.” Därpå vände sig Kerenski mot vänsterns delegater och ropade: ”Förbannad vare den, som nu talar om fred.” Ett doft morrande och bestörta blickar var svaret från sovjeternas ombud. Därpå vände sig Kerenski åt höger: ”Mot alla dem, som understödja mig i min uppgift att rädda Ryssland, skall jag visa mig erkännsam.” Därpå till hela församlingen: ”Men mot var och en, som icke gör sin plikt och som söker att med våld rycka till sig makten, skall jag icke visa någon skonsamhet.” Med dessa en diktators ord slöt Kerenski den stora statskonferensen.

Men när han trädde ut ur teatern och steg ned för den stora trappan, mötte honom Moskvas 400,000 arbetare, som ännu stodo i strejken, med ett hundrastämmigt rop: ”Fred och bröd!”

Det var Lenins paroll.

Tio dagar senare ropade tidningsförsäljarne ut extranummer, som mälde om att Kornilow, arméns överbefälhavare, sänt Kerenski och hans regering kontrarevolutionens ultimatum och satt sina trupper i rörelse mot revolutionens huvudstad, det röda Petrograd.

Källor och litteraturförteckning till II–III delarna

ANET, CLAUDE: *La Revolution Russe*. Payot, Paris 1918.

ARNOLD, E.: *Der Kampf und Sieg der Bolschewiki*. Soc. Jug.-Bibl., Heft. 2, Zürich 1918.

DE CHESSIN, S.: *Au pays de la démence rouge. La revolution russe*. Plon-Nourrit, Paris 1920.

BETHMAN-HOLLWEG, TH. v.: *Betrachtungen zum Weltkriege*. Hobbing, Berlin 1919.

BEATTY, B.: *The Red Heart of Russia. Century Company*, Newyork 1918.

BRANTE, ISO: *Saggio Storico sulfa Rivoluzione sov. Russa*. Societa Editrice Avanti, Milano 1921.

BUISSON, E.: *Les Bolchéviki (1917-19)*. Fischbacher, Paris 1919.

BUCHANAN, M.: *Petrograd, the City of Trouble 1914-18.* W. Collins, Sons and C:o, London 1918.

BUCHARIN, N.: *Von der Diktatur des Imperialismus zur Diktatur des Proletariats*. Union-Verlag, Zürich.

–„– *Das Program der Kommunisten*. Zürich 1918.

–„– *De la dictature du proletariat*. Broch 1919.

–„– *Der Klassenkampf und die Revolution in Russland*. Seehoff, Berlin 1920.

BULL, E.: *Den russische arbeider- og bonderevolution*, II del. Det norske arbeiderpartis forlag, Kristiania 1922.

BÖTTCHER, PAUL: *Der Klassenkampf in Russland*. Verlag der Leiziger Buchdruckerei A. G., Leipzig 1919.

DENJEAN, F.: *Le Commerse russe et la Révolution*. Payot, Paris 1920.

DILLON, E.: *The Eclipse of Russia*. Dent & Sons, London.

DOUMERGUE, G.: *La Russie Rouge*. Paris 1918.

FARBMAN, M.: *Russia and the struggle for peace*. Unwin, London 1920. FREYTAG-LORINGHOFEN: *Geschichte der russischen Revolution*. Breslau 1919.

GILBREATH, O.: *Russia in Travail*. Murray, London 1918.

GORKI, MAXIM: *Ein Jahr russischer Revolution*. Süd-deutsche Monetshefte, Leipzig 1918.

GLEBOW, N.: *Le rôle des syndicats ouvriers dans la Révolution russe*. Cheux de Fouds 1919.

GRIMM, R.: *Zimmerwald och Kienthal*. Frams förlag, Stockholm 1917.

GRÜNBERG, C.: *Die Internationale und der Weltkrieg*. Hirschfeld, Leipzig 1920-21.
–„– *Archiv für die Geschichte des Socialismus.* Hirschfeld, Leipzig 1914-17.
HERVAL, RENÉ: *Huit mois de révolution* (juni 1917-jan. 1918). Paris 1918.
KAMENEW, I.: *La lutte pour la paix*. Petrograd 1918.
JONES, S.: *Russia in Revolution*. Jenkins, London 1917.
KAUTSKY, K.: *Die deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch*. Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik u. Geschichte, Charlottenburg 1919.
–„– *Demokratie und Diktatur*. Berlin 1918.
–„– *Die Diktatur des Proletariats*. Wien 1919.
KENAN, G.: *Early Days of the russ. Revolution*. Outlock, June 1917.
KERENSKY, A. F.: *The prelude to Bolshevism. The Kornilow rebellion*. Fisher Unwin, London 1919.
KOLOKOLNIKOW, P.: *Die Gewerkschaftsbewegung in Russland*. Petrograd 1918.
KRITCHEWSKY, B.: *Vers la catastrofhe russe*. Alcan, Paris 1919.
LABRY, R.: *L'industrie russe et la Révolution.* Payot, Paris 1921.
LEGRAS, JULES: *Mémoires de Russie.* Payot, Paris 1921.
LENIN, N. und TROTSKY, L.: *Krieg und Revolution*. Grüttli Buchh., Zürich 1918.
-„- *La Révolution en Russie 1917*. Rich 1918.
-„- *Der Kampf um das Brot*. Promachos. Bern 1918.
-„- *La révolution en Russie*. C. I. S. Bern 1917.
-„- *La täche des Représentants de la Gauche de Zimmerwald*. Impr. des Unions ouvriers, Genève 1918.
-„- *Les desvoirs du Proletariat dans notre Révolution*. Petrograd, Sept. 1917.
-„- *und Sinowjew, G.: Gegen den Strom.* Verl. Komm. Int. Hoym Nachf., Louis Chanbley, Hamburg 1921.
LEBEDEW, V. I.: *The struggle of Russian Democracy against the Bolschevik.* ”Narodobretsvo”, New York.
LEVINE, I. D.: *Russian Revolution. Lane*, London 1917.
LIEVEN, W.: *Das rote Russland.* Tagebuch, Berlin 1917.
LIFSCHITZ, E.: *Die russische Revolution*. Dreschel, Bern 1917.
LITWINOW, M.: *The Bolshevik Revolution.* The People Russian Inf. Bureau, London 1919.
LUDENDORFF, E.: *Urkunden der obersten Heeresleitung*. Mittler & Sohn, Berlin 1920.
LUTHER, A.: *Die geistige und politische Vorstellungswelt der Bolschewiki*. Leipzig 1918.
MARCHAND, R.: *Warum ich Anhänger der sozialen Revolution wurde.* Petrograd, Smolny 1920.
MARTOW, L.: *Die erste Epoche der russ. Revolution.* Neue Zeit. Jahrg. 24.
MASSON, AIME: *Histoire complete de la révolution russe.* Boccard, Paris 1917.
MONKEWITCH, N.: *La decomposition de l'Armée russe.* Payot 1921.
MORGAN, G.: *New Russia*. North American Review, april 1917.
MILJUKOW, P. N.: *Geschichte der zweiten russischen Revolution*. Int. Verlag Renaissanee, Wien-Berlin-Leipzig-Newyork 1921.
MILJUTIN, V. P.: *Les ouvriers de l'économie rurale et la guerre.* Petrograd 1917.
NOSKOW: *Nicolas II intime*. Plon-Nourrit. Paris 1920.
OLBERG, P.: *Die gewerkschaftliehe Bewegung Russlands während der Revolution*. Neue Zeit., Jahrg. 36.
PERSKY, S.: *De Nicolas II à Lénine*. Payot, Paris 1921.
PRICE, M. PH.: *Die russische Revolution.* Verlag Carl Hoym. Nachf. Louis Cahnbley,Hamburg 1921.
POLLOCK, J.: *The Bolshevik Adventure*. London 1919.
-„- *War and Revolution in Russia*. Constable, London 1918.

PROGRAMME du parti Social-Demokrate ouvrier de Russie (Bolscheviki). Demain. Genève 1918.
PROLETARSKAJA REVOLUTIA. 1922-23. Gosudarstvennue Isdatelstvo, Moskwa 1922 -23.
RADEK, K.: *Die Diktatur des Proletariats*. Hoffmanns Verlag, Berlin.
RASKOLNIKOW: *Sovjet-Ryssland.* Dess historia 1917-23. Almqvist & Wicksells förlag, Uppsala 1924.
RUSSISCHE KORRESPONDENZ 1-XI. A. Sechoff, Berlin 1920.
SADOUL, J.: *Notis sur la Révolution bolshevique.* Lisène, Paris 1919.
SAVINKOW, B.: *L'affaire Kornilow.* Mercure de France, Paris 1919.
SCHELLER-STEINWARTZ, v.: *Bolschewismus und Jakobinertum.* ”Der Tag” 1 Juni 1919.
SCHLAPNIKOW, A.: *Semnadtjodskij God.* Gosudarstvennue Isdatelstvo, Moskva 1923.
SIMPSON, J. Y.: *After the Great Days of the Revolution.* Nine teenth Cent. 1917.
SINOWJEW, G.: *La guerre et la ense du socialisme*. Petrograd 1917.
-„- *Priboj*. Petrograd 1917.
-„- *et Lenin, N.: Le socialisme et la Guerre*. Genève 1915.
-„- *G. V. Plechanow.* Petrograd 1918.
-„- *Le parti ouvrier et les syndicats professionels.* Petrograd 1918.
STADLER, E.: *Die Ursachen der russischen Märzrevolution*. Revol. Streifragr., 5 Heft., Berlin 1919.
-„- *Die Ursachen der russ. Revolution.* Berlin.
STEKLOW, G.: *Wer sind die Kommunisten?* Hoffman, Berlin.
STEIN, A.: *Der Zusammenbruch des Zarismus*. Neue Zeit., Jahrg. 34. Der russische Umsturz. Neue Zeit., Jahrg. 35.
-„- *Die inneren Gegensätze der russischen Revolution*. Neue Zeit., Jahrg. 35.
STAHL, W.: *Schulthess' Europäischer Geschichtskalender*. Jahrgang 1917. Beck'sche Verlagsbuchh., München 1920.
STEBBING, E. P.: *From Tsar to Bolchevik*. Lane, London 1918.
STERN, E. v.: *Regierung und Regierte, Politiker und Partein im heutigen Ryssland* Acad. Fred., Halle 1918.
TROTSKI, L.: *Our Revolution. Essays on working class and int. revolution*. Holt & C:o, New York 1918.
-„- *Le programe de la paix. La conference de Stockholm*. Le Livre, Petrograd 1917.
-„- *Den ryska arbetarerevolutionen*. Frams förlag, Stockholm 1918.
VEROW, N. E.: *G. V. Plechanow*. Neue Zeit. Jahrg. 36.
-„- *Revolutionäre Kämpfe in Russland*. Neue Zeit. Jahrg. 36.
-„- *Die grosse russische Revolution.* Berlin 1917.
WEBER, H.: *Die russische Revolution und das europäische Proletariat*. Wien 1917.
WILLIAMS, A R.: *Durch die russische Revolution.* Vereinigung Internationaler Veriagsanstalten, Berlin 1922.
WITTE: *Memoires du Comte Witte*. Plon-Nourrit, Paris 1921.
ZANKA, H. T. v.: *Rasputin*. Dahlbergs förlag, Stockholm 1917.
ZIMMERWALD. Tidskrift. Stockholm 1919-21.
TIDNINGAR: *Berner Tagswacht, Bern; Frankfurter Zeitung, Frankfurt; Daily Herald, London; Politiken, Stockholm; Social-Demokraten, Stockholm; Isvestia, Prawda, Petrograd (Leningrad).*

I övrigt hänvisas till litteraturförteckningen i I delen.

Fjärde delen – Novemberrevolutionen

1. Den svarte ryttaren.

Den 8 september 1917 utfärdade den ryska republikens överbefälhavare general Kornilov från de ryska arméernas högkvarter en proklamation till det ryska folket och den ryska hären av följande innehåll:

”Vårt stora rike ligger på dödsbädden. Under trycket av den bolsjevikiska majoriteten inom sovjet uppträder regeringen Kerenski fullständigt i samförstånd med den ryska generalstaben. Må alla vilka tro på Gud och den heliga kyrkan bedja till den allsmäktige, att han må låta ett underverk ske och rädda vårt fosterland.”

Detta var den länge väntade kontrarevolutionens signal. Den slagna tsarismens Svarte ryttare steg till häst för att krossa revolutionen. Kornilow, som icke blott var tsarismens utan även ententens man, och som handlade i fullt samförstånd ej blott med de ryska monarkisterna utan även med ententens fältherrar och diplomater, trodde sig med lätthet kunna nedslå den svaga Kerenskiregeringen. Sedan denna ridits ned, skulle ritten gå mot råden och de revolutionära massorna. Kornilow och hans män voro säkra om seger, helst som de hade på sin sida till och med medlemmar av regeringen såsom Sawinkow, de ledande kadetterna, den från de döda återuppväckta duman. Kornilow hade såväl före som efter den allryska statskonferensen i Moskva fört förhandlingar med Kerenski rörande upprättandet av en militärdiktatur. Dessa förhandlingar hade emellertid strandat.

Den 9 september utfärdade Kerenski följande proklamation:

”Den 8 september kom dumamedlemmen Lwow till Petrograd och uppmanade mig i general Kornilows namn att överlämna hela den civila och militära makten åt denne, som skulle bilda en ny regering efter eget gottfinnande. Riktigheten i denna uppmaning bekräftades senare av general Kornilow själv i ett meddelande från generalstaben. Då jag betraktade denna till den provisoriska regeringen genom mig ställda uppmaning som ett försök från vissa kretsar av befolkningen att utnyttja landets svåra läge för att upprätta ett tillstånd som strider mot revolutionens landvinningar, ansåg regeringen det för nödvändigt att för folkets väl och republikens frihet giva mig i uppdrag att vidtaga trängande och oavvisliga åtgärder för att i grund stävja alla anslag mot regeringsmakten och de genom revolutionen erövrade medborgerliga rättigheterna. Jag vidtog sålunda för upprätthållande av frihet och allmän ordning i landet alla nödvändiga åtgärder, vilka jag i sinom tid skall meddela folket. Samtidigt befaller jag:

1. General Kornilow skall överlämna sin befattning åt general Klembowski, överbefälhavaren över de arméer, som spärra vägen till Petrograd, och general Klembowski skall tills vidare övertaga generalissimus' befogenheter, men stanna kvar i Pskow.

2. Staden och distriktet Petrograd förklaras i belägringstillstånd. Jag uppmanar alla medborgare att samverka för upprätthållande av den nödvändiga ordningen för fosterlandets räddning. Armén och flottan uppmanar jag att lugnt och troget uppfylla sin plikt för fosterlandets försvar mot den yttre fienden.”

Detta var Kerenskis budskap till folket om kontrarevolutionens utbrott.

När Kornilow såg, att han stötte på motstånd hos regeringen, ehuru han trodde sig ha förstått av de underhandlingar som förts, att Kerenski skulle böja sig för generalstabens krav på en militärdiktatur, lät han tärningen falla. Han sammankallade de kontrarevolutionära officerarne och kungjorde för dem sitt beslut att marschera mot Petrograd. Han gav order om att från fronten kalla 70,000 utvalda män. Samtidigt lät han utsända följande upprop:

”Ministerpresidentens proklamation innehåller en infam lögn. Det var icke jag som skickade dumamedlemmen Lwow till den provisoriska regeringen, utan denne som kom hit i egenskap av ministerpresidentens sändebud. På så sätt skedde den stora provokationen, som sätter fosterlandets öde på spel. Fäderneslandet håller på att dö. Dess sista stund nalkas. Tvungen att uppträda öppet, förklarade jag, general Kornilow, att den provisoriska regeringen under trycket av bolsjevikerna och råden arbetar i enlighet med den tyska generalstabens planer och, samtidigt med ett förestående landsättande av fientliga trupper vid Rigabukten, dödar armén och bringar kaos i landet. Medvetandet om det oundvikliga sammanbrottet tvingar mig i denna fruktansvärda stund att uppmana alla ryssar att resa sig till det döende fosterlandets räddning. Jag, general Kornilow, förklarar för alla och envar, att jag personligen intet annat önskar än det stora Rysslands räddning, och jag svär, att jag genom segern över fienden skall bana väg för den konstituerande församlingen, i vilken Ryssland självt skall bestämma sitt öde och sin nya statsordning.”

Samtidigt riktade general Kornilow en proklamation till ryska folket, vari det bland annat hette:

”Jag, överbefälhavaren general Kornilow, förklarar inför hela nationen, att min plikt som soldat och den hängivna kärleken till mitt fosterland i denna stund av fara för vårt nationella bestånd, förmått mig att icke lyda den provisoriska regeringens befallningar, utan att fortsätta att utöva högsta befälet över den nationella armén och flottan. Stärkt i detta beslut av befälhavarna på alla fronter, förklarar jag för det ryska folket, att jag hellre kommer att dö än avgå från min post som högste befälhavare. En sann patriot sviker aldrig sin plikt mot sitt land och folk. Upp till kamp alla ryska män! För att undvika inbördeskrig och blodsutgjutelse vädjar jag öppet till den provisoriska regeringen och säger: Kom till mitt högkvarter. Jag vill ge eder mitt hedersord på eder frihet. Kom och bilda med mig en nationell försvarsregering, som skall trygga segern och föra det ryska folket till en stor framtid, värdig ett fritt och mäktigt folk.”

Kornilow lät en armé av som han trodde 70,000 utvalda män under befäl av general Krymow marschera mot Petrograd. Många av dessa voro muhammedaner såsom till exempel det turkmanska livgardet, det tartariska kavalleriet och de tjerkessiska bergstrupperna. Deras officerare svuro med händerna på svärdfästena, att så snart Petrograd intagits skulle de ateistiska socialisterna tvingas att färdigbygga den stora moskén. Med aeroplan, engelska pansarvagnar och med den blodtörstiga Vilda Divisionen i spetsen ryckte Kornilow i Guds och Allahs namn mot Petrograd.

Men han tog icke revolutionens stad. Så snart budet om Kornilows uppror nådde Petrograds arbetare, reste de sig som en man till revolutionens försvar. Råden togo genast ledningen i kampen mot kontrarevolutionen. En ny revolutionär hänförelse föddes. Kornilow förklarades såsom revolutionens förrädare. Råden förklarade honom fågelfri. Tyghusen öppnades, arbetarne beväpnades. Röda garden patrullerade genom gatorna. Skyttegravar grävdes runt huvudstaden på arbetarnes eget initiativ. Barrikader byggdes. Massornas revolutionära energi tvang den vacklande regeringen till motåtgärder. Regeringen utsände till alla regeringskommissarier i landsorten ett cirkulär, vari den fäste deras uppmärksamhet på Kornilows hållning och hans framryckning mot Petrograd samt uppmanade dem att upplysa befolkningen om situationen och lugna densamma. Vidare riktade Kerenski ett upprop till armén, vilket brännmärkte general Kornilows trolöshet och hans tilltag att föra trupper mot Petrograd och därigenom försvaga fronten. Ett upprop från arbetar- och soldatrådens samt bondedelegerades exekutivkommittéer, riktat till befälhavarne i armén och flottan, betecknade general Kornilow, som ställt sig i spetsen för en sammansvärjning genom vilken man ville framkalla en militär kontrarevolution, såsom förrädare och fosterlandets fiende. Råden proklamerade sitt beslut att understödja regeringen i kampen mot Kornilow. Även befälhavarne på alla fronter med undantag av överbefälhavaren på sydvästfronten, general Denikin, tvungos av de militära

utskotten och soldatråden att förklara sig trogna regeringen. General Denikin häktades i sitt högkvarter av soldaterna.

Emellertid marscherade general Krymow med sin utvalda armé mot Petrograd. Det var Kornilows avsikt att först taga Petrograd, vars fall han hoppades skulle bringa hela armén över på hans sida. På aftonen den 10 september stodo delar av Kornilows trupper vid Luga, halvvägs mellan Petrograd och Pskow. Men Petrograds arbetare vilade icke. Redan när underrättelsen om Kornilows marsch mot Petrograd nådde Kronstadt, foro matroserna, bolsjevikernas stamtrupper, som väckta av ett åskslag, till Petrograds försvar. I tiotusenden strömmade de in i staden och slogo läger på Marsfältet. Vid alla knutpunkter i staden hade de vakten. Längs järnvägarne, framför Vinterpalatset marscherade de upp. Borgarklassen, som alltsedan julihändelserna i hög grad satt sin prägel på huvudstaden, greps av fruktan. Borgarklassen väntade på den svarte ryttaren. När den såg proletariatet marschera upp till kamp, började den ana utgången av äventyret. Kronstadts matroser ökade ytterligare modet och hänförelsen hos Petrograds arbetare. Nu besannades Trotskis ord i juli, att om en kontrarevolutionär general skulle försöka att kasta en snara om revolutionens hals, så skulle matroserna komma för att rädda revolutionen.

Arbetarne sände ut agitationskårer på alla vägar för att möta Kornilows trupper. Muhammedanska socialister redo ända fram till den Vilda Divisionen och uppfordrade dessa bergens kosacker i Marx' och Muhammeds namn att icke draga i fält mot revolutionen. Från alla håll och kanter trängde sig revolutionära soldater och arbetare in bland Kornilows trupper, där de åstadkommo upplösning och förvirring. De upprevo järnvägsskenorna, så att Kornilow icke längre kunde föra trupperna framåt. Kornilows befälhavare förlorade förbindelsen med varandra och deras truppers framryckning hejdades. Inom vissa truppavdelningar uppstod myteri. Inom andra deserterade soldaterna i massa och förbrödrade sig med de revolutionära arbetarna och soldaterna. Regeringen lät kalla befälhavaren över Kornilows trupper, general Krymow, till Petrograd för överläggning. Då Krymow fann sin armé i upplösning och såg, att folkets överväldigande flertal vände sig mot kontrarevolutionen och Kornilow, uppmanade han sina trupper att sträcka vapen och att underkasta sig regeringen. Härefter for Krymow till Petrograd. Djupt nedslagen infann han sig hos Kerenski. Efter besöket hos denne begick Krymow den 14 sept. självmord i sin bostad. General Kornilow själv måste med sitt högkvarter i Mogilew den 15 september giva sig åt generastabschefen Alexejew, som erhållit regeringens order att arrestera honom. Kornilow fördes till Bychowjits, där han skulle dömas av krigsrätten. Han lyckades fly ur fängelset den 2 december.

Så slutade den svarte ryttarens färd.

Kornilows uppror skulle få de mest vittgående följder.

2. Efter Kornilowkuppen

Sedan Kornilow häktats, utnämnde regeringen Kerenski till över befälhavare. Alexejew blev chef för generalstaben. Kerenski riktad den 12 september en dagorder till armén och flottan, vari det bland annat hette:

”Det av förre generalissimus och en handfull generaler organiserade försöket till en arméревolt har fullkomligt misslyckats. De skyldiga skola ställas inför den revolutionära krigsrätten. Revoltens likvidering utan blodsutgjutelse är ett bevis på det ryska folkets lugn sinnelag. Armén och flottan, dess generaler, amiraler, officerare, so1dater och matroser, vilka stå inför en fruktansvärd fiende, ha förblivit trogna mot fosterlandet och den rättmätiga regeringen. Dessa sex månader av politisk frihet ha övertygat alla om, att i närvarande ögonblick alla extrema och oöverlagda fordringar blott kunna leda till statens fördärv. I närvarande stund måste alla nationens krafter vara inriktade på fosterlandets försvar.”

Vidare utfärdade Kerenski en dagorder till armén och flottan vari han påpekade att Kornilows uppror hade desorganiserat det normala livet vid fronten och bland annat förordnade:

1. Varje politisk kamp inom armén skall upphöra och den senares kampduglighet skall med alla medel återställas.
2. Trupptransporterna skola återupptagas efter överbefälets kommando.
3. Häktningar av ledare skola icke vidare förekomma.
4. Befälhavare får ej avsättas.

Någon full klarhet om Kornilows och Kerenskis förhållande till varandra med avseende å landets ledning, krigets förande, revolutionens utveckling stå ännu icke att vinna av de varandra motsägande uppgifterna. Kornilow tillhörde kadettpartiet. Detta följde ententen. Kadettpartiet var vid denna tid ävenledes själen i den borgerliga samlingen och i arbetet på en kontrarevolution, som under en borgerligt demokratisk täckmantel skulle återställa bourgeoisins allenavälde och framför allt likvidera råden och arbetarklassens inflytande. Denna kontrarevolution skulle utgå från armén. Under en militär diktatur skulle kriget fortsättas. Den ryska armén skulle reorganiseras genom ententemakternas ekonomiska och militära bistånd.

Man sökte vinna Kerenski för denna plan, men sannolikt kunde parterna icke enas. Kerenski kände väl även med sig, att arbetarnes och soldaternas stora flertal skulle försvara revolutionen med uppbjudande av alla sina krafter och att en öppen kontrarevolution i samförstånd med de gamla tsaristiska generalerna skulle vara ett allt för högt spel.

Redan på statskonferensen i Moskva i slutet av augusti framträdde vissa meningsskiljaktigheter mellan Kerenski och Kornilow ifråga om stärkandet av arméns kampduglighet. Den senare förordade de skarpaste åtgärder. Utgångspunkten för meningsskiljaktigheterna mellan Kornilow och regeringen bildade en skriftlig rapport från överbefälhavaren av den 16 aug. Denna rapport föreslog för befästande av arméernas stridskraft, såsom det hette, en serie definitiva åtgärder både vid fronten och etapperna. Dessa åtgärder gingo ut på avlägsnandet av all politik inom armén, upplösning av soldatråden och återinförandet av de gamla militära straffbestämmelserna. På Kornilows sida stodo Sawinkow och frontkommissarien Filonenko. Till de sammansvurna hörde även en hel del andra regeringen och de högsta myndigheterna närstående, vilket visar att komplotten var noga och länge förberedd. Många av dessa övergåvo Kornilow, då det redan på ett tidigt stadium blev klart, att de, om Kornilow segrade, själva skulle kastas över bord. Andra lämnade Kornilow i sticket, när det vart uppenbart, att soldatråden behärskade arméerna och att dessa vägrade följa den kontrarevolutionära upprorsmakaren, som drömde om att bliva en ny Napoleon.

Orsakerna till Kornilowäventyrets snöpliga slut voro många. Sex månaders revolution hade, säger Trotski i sin skildring av händelserna, i massornas medvetande och deras organisation rest ett tillräckligt starkt stöd mot ett öppet motrevolutionärt anlopp. Hela arbetarklassen reste sig som en man mot kontrarevolutionen. Den väntade icke räddningen från höger utan från vänster. Bondesoldaterna sågo i generalernas komplott dels ett hot mot den hägrande jordfördelningen, dels ett ytterligare förlängande av kriget. De ställde sig därför bakom sina ombud i råden och frontkommittéerna, vilka ögonblickligen läto arrestera alla misstänkta generaler och officerare. Trots att de bolsjevikiska ledarne vid denna tid antingen voro i landsflykt såsom Lenin och Sinowjew eller sutto i häkte såsom Trotski, Kamenew, Kollontai med flere, hade likväl bolsjevikerna ledningen av kampen mot Kornilow såväl inom arméerna som bland arbetarmassorna. Till bolsjevikerna slöto sig såväl mensjevikernas som socialrevolutionärernas vänstra flyglar, och detta alltjämt växande tryck tvang även de vacklande elementen inom råden och regeringen att mobilisera alla krafter mot usurpatorn. I kampen mot Kornilows uppror visade rådsorganisationerna överallt, vid fronten liksom bakom densamma, sin livskraft och sin makt, säger Trotski. Detta var grunden till att det tsaristiska upprorsförsöket

så snabbt kuvades. Den revolutionära massan själv omintetgjorde generalens överrumplingsförsök. Kornilow fann till slut icke en enda pålitlig soldat mot revolutionen. Hans aktion var byggd på felslut och bedrägliga illusioner. Hans planer korsades därför redan genom propagandans ord. Även hos bondebefolkningen fann Kornilows aktion intet understöd. Till och med kosackkonferenserna fördömde hans uppträdande. Endast bland de mest förmögna kosackerna fann kontrarevolutionen understöd under ledning av den till Sydryssland flydde ovannämnde general Denikin, en av Kornilows förtrogne, samt atamanen Kaledin.

Segern över Kornilov hade till följd en stegring av den radikala utvcklingsprocessen hos arbetarne och soldaterna. Särskilt växte bolsjevikernas inflytande. De hade varnat för juli-offensiven. De hade förutsagt Kornilow-aktionen. De hade varnat för kontrarevolutionen. Erfarenheten visade nu att de hade rätt. Det var de av bolsjevikerna genomsyrade trupperna och matroserna som räddat Petrograd. Kornilows myteri öppnade ögonen hos armén och visade att en borgfred med bourgeoisin var omöjlig. I Petrograds sovjet befästes bolsjevikernas inflytande väsentligt. Men även ute i provinserna och i armén växte bolsjevikernas inflytande oerhört efter Kornilowkuppen.

Kerenskis regering vacklade först, under trycket av Kornilows framryckning. Emellertid ansågo även de oppositionella elementen inom råden, att en regimförändring mitt under den förestående kampen mot de kontrarevolutionära generalerna icke var lämplig. Kerenski kunde därför ännu en kort tid behålla tyglarne i sina händer. Han offrade sin vän Sawinkow och några andra av de mest kompromettterade. I dessas ställe utsågos mera pålitliga personer. överste Werchowski blev chef för krigsdepartementet och amiral Werderewski blev sjöminister. Genom dessa och vissa andra åtgärder hoppades Kerenski kunna stärka sin ställning. Bland annat vidtogos åtgärder för att frigiva några av bolsjevikernas ledare, för sammankallandet av en demokratisk konferens för diskussion av fredsvillkoren, republikens definitiva proklamerande etc. Kornilowaffären hade emellertid skapat den största misstänksamhet överallt hos de breda lagren och dessutom i hög grad förvärrat läget såväl vid fronten som bakom densamma. Lägets försämring och ställningens allvar framgick bl. a. av den officiella proklamation, som regeringen utfärdade den 16 september. I denna hette bl. a.:

”Kornilowska upproret är kuvat, men den förvirring det åstadkommit i armén och bland civilbefolkningen är stor. Ånyo hotar en dödlig fara fosterlandet och dess frihet. I betraktande av att det är nödvändigt att fastställa landets politiska regeringsform och med hänsyn till den påtagliga och eniga sympati för den republikanska idéen, förklarar den provisoriska regeringen Rysslands politiska statsform för republikansk och proklamerar Ryssland som republik. Den tvingande nödvändigheten att utan dröjsmål vidtaga definitiva åtgärder för att återställa den rubbade ordningen har föranlett regeringen att överlämna hela makten åt 5 ministrar med ministerpresidenten i spetsen. Regeringen uppställer som sin förnämsta uppgift att återställa ordningen i landet och förnya arméns kampduglighet. Regeringen kommer att vinnlägga sig om att nå sitt mål genom upptagande av sådana element som sätta fosterlandets eviga och allmänna intressen över tillfälliga privat-, parti- eller klassintressen.”

Samtidigt meddelade regeringen namnen på de fem ledamöter åt vilka såsom ett direktorium anförtrotts hela statsmakten. Dessa fem voro Kerenski, utrikesministern Terestjenko, krigsministern Werchowski, sjöministern Werderewski samt post- och telegrafministern Nikitin.

Denna proklamation hade föregåtts av en längre regeringskris. När Kornilows ultimatum kom den 9 sept., avgick regeringen för att lämna Kerenski fria händer. Då den nya ministären skulle bildas, vållade framförallt kadetternas hållning svårigheter. Då Kerenski icke ville avstå från deras medverkan, trädde Nekrasow och Tjernow tillbaka. Den 13 september antog emellertid Petrograds arbetare- och soldatråd med 279 röster mot 115 en resolution av bolsjevikerna, vari förklarades att för framtiden all bourgeoisins och kadetternas makt måste

avskaffas och regeringsmakten bestå endast av representanter för det revolutionära proletariatet och bondeklassen. Vidare fordrades omedelbart utropande av den demokratiska republiken, överlämnandet av alla lantegendomar till bondeutskotten, införande av arbetarekontroll över den industriella produktionen, annullerandet av alla hemliga fördrag, upplösandet av duman, upphävandet av alla sociala privilegier o. s. v. Sedan detta beslut blivit bekant, förklarade arbetsministern Skobelew, inrikesministern Awxentjew och justitieministern Zarudny att de önskade avgå, vilket beviljades den 18 september. Genom de socialistiska ministrarnas avgång under arbetarmassornas tryck gick i sista ögonblicket den av Kerenski redan färdigbildade koalitionsministären om intet. Emellertid inkallade de moderata riktningarna inom rådsledningen en ny konferens den 15 september. En mängd soldatrepresentanter hade nu inkallats. Här avslogs den bolsjevikiska resolutionen och följande av mensjevikerna framlagda resolution antogs:

”Den tragiska situationen i landet kräver att författningen och den revolutionära makten stärkes och frigöres från varje kompromiss med de kontrarevolutionära borgerliga elementen. Därför beslutar arbetare- och soldatråden att

1. snarast möjligt inkalla en allmän konferens av representanter för hela den organiserade demokratin för åstadkommande av en regering, som kan styra landet;

2. uttala att regeringen måste vid sina åtgärder för ordningens upprätthållande intimt samarbeta med det revolutionära säkerhetsutskottet;

3. uppmana de demokratiska befolkningslagren att tåligt avvakta nämnda konferens beslut och avhålla sig från varje självsvåldig aktion. Vid slutet av sammanträdet tillkännagav Tscheidse att nämnda demokratiska konferens skulle hållas i Petrograd senast den 25 september.”

Därefter bildade Kerenski sitt ovan omtalade direktorium. De övriga ministrarne erhöllo endast förvaltningsuppdrag och deltogo icke vidare i regeringens politik. Regeringskrisen förblev alltså i verkligheten olöst till dess den demokratiska konferensens sammanträdde.

Emellertid växte jäsningen bland massorna såväl i städerna som bland bondebefolkningen liksom även bland soldaterna. Härtill bidrog icke blott det Kornilowska upproret utan även den växande hungersnöden, kommunikationssvårigheterna, krigströttheten och den fortgående upplösningen inom alla produktionens såväl som samhällslivets områden. Sedan Kornilowkuppen misslyckats, organiserade bourgeoisin ett planmässigt sabotage för att härigenom framtvinga en regimförändring. Den tilltagande oron och jäsningen bland massorna tvang regeringen till vissa eftergifter åt dessa. Den 20 september blev Trotski mot borgen försatt på fri fot. Snart därefter blevo ytterligare några av yttersta vänsterns arresterade ledare frigivna. Inom armén och flottan följde råden i stor utsträckning den av bolsjevikerna utgivna parollen att trots regeringens beslut arrestera och häkta alla misstänkta officerare. Rådet tilltvang sig rätt att deltaga i undersökningen av Kornilowaffären. Rådet förde i bevis att flera representanter för regeringen sympatiserat med Kornilows planer. Det befanns att kontrarevolutionen hade sina varmaste anhängare inom den återuppståndna riksduman. Regeringen tvangs nu att upplösa duman. Då den försvann in i historiens förgångna, fällde Tscheidse, rådets president, repliken: ”Mohren har gjort sin plikt, mohren kan gå”. Denna replik upprepades kort tid därefter av en bolsjevik, då rådets mensjevikiska presidium med Tscheidse i spetsen fick lämna rum för det första bolsjevikiska presidiet.

Regerings måste sålunda tillmötesgå i någon mån den allt häftigare allmänna opinionen, som krävde ett energiskt inskridande mot alla som deltagit i härnadståget mot revolutionen. Direktoriet utfärdade också den 21 september en dagorder till armén och flottan, vari det hette bland annat:

”Kornilows uppror har bland soldater och matroser skapat misstroende mot deras överordnade, vilket hotar sammanhållningen och disciplinen. Regeringen förklarar högt, att flertalet officerare äro republiken trogna med undantag av en liten grupp, som svikit förtroendet. Regeringen förklarar:

Alla befälhavare, som sakna förmåga att föra trupper och att arbeta för befästandet av den republikanska statsformen i Ryssland, skola avskedas. Generalstabsofficerare, som äro inblandade i Kornilows uppror, skola avlägsnas. Sträng räfst skall företagas med alla som i övrigt har med upproret att skaffa eller som handlat egenmäktigt.”

Samma dag ersattes generalstabschefen Alexejew av general Duchonin. För att ytterligare blidka folkvreden, avkunnades domen över förre krigsministern Suchomlinow, som alltsedan marsrevolutionens utbrott suttit häktad och tilltalad för grova förbrytelser under kriget. Han dömdes nu för högförräderi, missbruk av förtroende och bedrägeri till livstids tukthus.

De nu på en alltmer vacklande grund stående moderata elementen inom råden sökte stärka sin ställning genom att ånyo framföra tanken på en internationell arbetareaktion för freden och på en sammanfattning av den sönderslagna socialistiska Internationalen. För att stärka denna tanke riktade de ryska bonderådens exekutivkommitté ett upprop till världens arbetande demokrati, vari bönderna förklarade Sill anslutning till den socialistiska Internationalen. Den av Kornilowäventyret och hungersnöden framkallade nya revolutionära rörelsen bland massorna kunde emellertid icke hejdas. Bolsjevikerna gingo med stormsteg framåt till ökad makt och inflytande. Petrograds arbetare- och soldatråd, som genom nyval erhållit en förändrad sammansättning, skulle välja nytt presidium. Det gamla presidiet, som inom sig räknade bland andra Tscheidse, Tseretelli, Skobelew och Tjernow, hade icke haft något nämnvärt bolsjevikiskt inslag. Bolsjevikerna krävde att presidiet skulle utses på proportionell grundval. Mensjevikerna motsatte sig detta. Det kom till en väldig kraftmätning. Å vardera sidan mobiliserades samtliga krafter och alla reserver. Tseretelli förklarade i ett programtal, att frågan om presidiet var en fråga om den politiska riktningen. Bolsjevikerna segrade med över 100 rösters majoritet. Trotski valdes snart därefter i Tscheidses ställe till rådets ordförande. Från denna dag kan man räkna bolsjevikernas ideologiska genombrott bland massorna. Revolutionens väldiga flod tog från denna stund en ny riktning i sitt lopp. Inom Moskvas sovjet ägde en liknande förflyttning av ledningen rum. Råden i landsorten började i stor utsträckning följa exemplen från Petrograd och Moskva.

Emellertid hade mensjevikerna och socialrevolutionärerna ännu ledningen och majoriteten uti den centrala allryska exekutivkommittén, som valts av den första allryska sovjetkongressen. Dess mandattid var emellertid snart tilländalupen. Tiden för den andra allryska sovjetkongressen nalkades. De moderata grupperna ansträngde sig av alla krafter att få kongressen uppskjuten. Det blev nämligen alltmera klart, att den nya sovjetkongressen komme att få en bolsjevikisk majoritet. Den centrala exekutiven komme följaktligen även att få en bolsjevikisk ledning. Den revolutionära makten skulle därigenom helt övergå i bolsjevikernas händer. De moderata ledarna propagerade därför tanken på den demokratiska konferensen. Denna tanke sades vara riktad mot Kerenskis planer på en ny koalition med kadetterna, men den var tillika ett schackdrag mot bolsjevikerna och en föreändning att uppskjuta sovjetkongressen.

3. Den demokratiska konferensen.

Efter Kornilowepisoden var läget åter sådant det varit efter störtandet av den första koalitionsregeringen. De borgerliga partierna, framförallt kadetterna, hade vid första underrättelsen om Kornilows uppträdande mot Kerenski ansett klokast att lämna regeringen. De undveko på detta sätt, framhåller den engelske revolutionshistorikern Price, varje förveckling med den revolutionära demokratin inom råden och höllo sig samtidigt beredda till tjänster åt diktatorn,

så snart densamme kommit till makten. Kadetternas alltmer uppenbara övergång i det kontrarevolutionära lägret framkallade även bland mensjeviker och socialrevolutionärer, särskilt bland Tjernows anhängare, krav på bildandet av en socialt demokratisk regering, en regering utan kadetterna. Till denna uppfattning om lägets krav bidrog även bolsjevikernas stora framgångar vid valen till och inom råden.

Kerenski vidhöll dock alltjämt tanken på en koalitionsregering. Kerenski hade därför icke haft någon större sympati för inkallandet av den demokratiska konferensen. Denna kunde blott utmana kadetterna utan att tillfredsställa yttersta vänstern, vilken med allt större energi och styrka krävde proletariatets diktatur. Den demokratiska konferensen kom emellertid till stånd på inbjudan av rådsexekutiven. Inbjudna voro de kooperativa föreningarne, fackföreningarne, de fria yrkenas förbund samt rådsinstitutioner. Isvestia, rådens centralorgan, förklarade den allryska demokratiska konferensens uppgift vara lösandet av följande problem: Noggrant fastställande av medel och vägar för förtroendefullt samarbete mellan regeringsmakten och de demokratiska organisationerna jämte bestämmandet av landets regeringsform intill dess den konstituerande församlingen sammanträtt. Därtill skulle regeringens politik utstakas.

Närvarande voro 1,200 delegerade från alla delar av världen. Konferensen hade en alltigenom konstlad prägel. Den var, såsom Trotski framhåller, en kombination av sovjeterna och vissa sociala och självförvaltningsorgan, så sammansatt att mellanpartierna hade en säker övervikt. Den bekämpades av bourgeoisin, som i densamma vädrade ett försök att undanträngа borgarklassen från de positioner som denna erövrat på Moskvakonferensen i augusti månad. Rådens vänstra flygel, de bolsjevikiska arbetarne och soldaterna, förkastade redan i förväg de metoder, enligt vilka konferensen uppbyggts. Mellanpartierna, som inkallat konferensen, sökte genom densamma få till stånd en ansvarig regering, som skulle kunna få en hos arbetare- och bondemassorna starkare ställning än det direktorium, som Kerenski tillsatt. Men Kerenski ville icke veta av en regering, som stod i ansvar inför råden och de sociala organen, ty bourgeoisin ville icke vara med om något dylikt. Utan kadetterna ansåg sig Kerenski icke kunna regera. Kadetterna behärskade produktionen och kapitalet. Utan kadetternas stöd åt regeringen vägrade även ententen att lämna kredit. Under sådana förhållanden var en lösning icke tänkbar. Den allryska demokratiska konferensen fick därför i verkligheten ett lika negativt förlopp och en lika otillfredsställande utgång som statskonferensen i Moskva något tidigare.

Konferensen öppnades av Tscheidse, som i sitt hälsningstal berörde skälen till konferensens sammankallande, nämligen landets utomordentligt svåra läge och nödvändigheten av att skapa en ansvarig revolutionär regeringsmakt. Bolsjevikerna med Trotski i spetsen hade kommit till konferensen i avsikt icke att bidraga till skapandet av en andra koalitionsregering, utan för att från konferensens plattform ställa en flammande appell till folket att ställa sig bakom råden. Trotski höll ett kraftigt tal, vari han påvisade alla dessa konferensers maktlöshet, kontrarevolutionens verksamhet, nödvändigheten att överlämna all makt åt råden såsom den enda räddningen ur kaos och elände, från kriget och kontrarevolutionen. Sedan bolsjevikerna avgett denna förklaring, lämnade de högtidligt konferensen. För dennas prestige var detta ett allvarligt slag, ty bolsjevikerna voro nu det inflytelserikaste socialistiska partiet i huvudstaden, i Moskva och i hela norra Ryssland.

Kerenski bekräftade i sitt tal, att regeringen stod kvar på sitt vid Moskvakonferensen framlagda program. Härefter övergick han till Kornilowaffären. Han hade länge vetat om, att en statskupp förbereddes och träffat åtgärder för att förebygga den. Sedan Kornilow utnämnts till överbefälhavare, började högkvarteret skicka ultimatum efter ultimatum till regeringen. Oenighet rådde om bekämpandet av desorganisationen inom armén. Oenigheten fortgick och högkvarteret utnyttjade varje motgång vid fronten som förevändning att sända ett ultimatum till Petrograd. Strax före Moskvakonferensen hade regeringen mottagit ett nytt, ännu strängare ultimatum från högkvarteret, som hotat att spränga konferensen, om det ej åtlyddes.

Regeringen hade dock tillbakavisat alla ultimata. Efter Rigas fall blev högkvarteret ännu mera pockande. Högkvarteret förklarade att för framtiden ingen förändring inom ministären fick ske utan högkvarterets medgivande. Då den militära zonen närmade sig Petrograd begärde Kornilow, att alla trupper i huvudstadens militärdistrikt skulle ställas under hans befäl. Då regeringen vägrade, hade Kornilow organiserat en resning och sänt general Krymow med en armé mot Petrograd.

Härefter övergick Kerenski till att skildra läget i landet, som på alla områden var ytterst katastrofalt. Efter Kerenski talade krigsministern Werchowski, som förklarade att armén och flottan saknade kampvilja. Detta berodde mestadels på, att förhållandet mellan soldaterna och överbefälet icke var det bästa. Stämningen hade märkbart försämrats efter Kornilowkuppen, i vilken överbefälet deltagit. Detta måste avlägsnas och ersättas med nya män. Kriget måste fortsättas till dess en rättvis fred tryggats.

Konferensens första fråga var regeringsfrågan.

Här framträdde motsättningar mellan en vänsterflygel och en högerflygel inom konferensen, speglande vänster- och högerflyglar inom både det mensjevikiska och det socialrevolutionära partiet. Inom det senare partiet kämpade trenne riktningar, av vilka den mest betydande var den av Tjernow ledda centerfraktionen. Dess högra flygel leddes av ”revolutionens moder” Bresko Breskowskaja. Tjernow krävde i sitt resolutionsförslag, att den nya regeringen icke skulle ha medlemmar av partier, som kompromettterats genom Kornilowupproret. Denna resolution var riktad mot kadetterna. Tjernows linje, som syftade till en samlad socialistisk regering, syntes ha stora utsikter att segra. Visserligen förklarade sig konferensen med 776 röster mot 680 i princip för en koalitionsregering, men tillika antogs ett tilläggsförslag, som krävde kadetternas uteslutande ur koalitionsregeringen. Därigenom var det första beslutet faktiskt upphäft, evad det avsåg en koalition mellan socialister och borgerliga. Nu ingrepo emellertid Kerenski och Tsereteill och lyckades få samtliga resolutioner och beslut åter-remitterade till ett utskott. Här skulle motsättningarna utjämnas och den demokratiska viljans enighet förverkligas, såsom det hette. Detta var uppenbarligen, såsom det snart visade sig, endast ett sätt att omintetgöra beslutet mot kadetternas deltagande i regeringen. Med kadetter-na fördes under hand livliga förhandlingar. Efter dessa förhandlingar förklarade Kerenski, att en rent socialistisk ministär skulle medföra de största faror för såväl den inre som för den yttre politiken. Han förklarade, att endast en koalitionsregering kunde rädda landet och att en rent socialistisk regering betydde inbördeskrig. Denna förklaring, som gav vid handen att bour-geoisin alltjämt hotade med en kontrarevolutionär resning, framkallade nya häftiga strider framförallt mellan socialrevolutionärernas center och högra flygel. De kooperativa representanterna sökte förgäves medla. Nu förklarade Kerenski, att han komme att lämna regeringen. Inför detta hot böjde sig flertalet, sedan man räknat ut, att man kunde samarbeta med kadetterna, om dessa uppträdde icke såsom ett parti utan såsom ”socialt arbetande”. Ansatt från höger och vänster lät den småborgerliga demokratin, såsom Trotski framhåller, allting ramla omkring sig och visade härigenom att den var fullkomligt politiskt schackmatt.

Den linje man slutligen enade sig om var följande: Det är nödvändigt att upprätta en stark revolutionär makt, som fullföljer Moskva-konferensens program. Intill dess Konstituanten samlats är regeringen ansvarig inför ett representativt organ, som ger uttryck åt folkets vilja. Detta organ benämndes Förparlamentet. Konferensen skulle tillsätta ett permanent utskott, kallat Demokratiska Rådet, till vilket konferensen på varje 15-tal delegerade skulle sända en representant. Detta råd skulle ha till uppgift att skapa den makt på ovannämnda grundvalar, som skulle skänka regeringen den nödvändiga prestigen. I resolutionen hette det vidare, att om borgerliga element åter inträdde i regeringen, skulle det vara nödvändigt att förstärka det representativa organet med borgerliga delegerade, vilka dock blott finge utgöra en minoritet. Inför detta organ, Förparlamentet, skulle regeringen vara ansvarig. Konferensen gav slutligen

utskottet befogenhet att tillsätta fem medlemmar för att utan dröjsmål förverkliga skapandet av en makt efter dessa linjer. Dessa fem medlemmar skulle vara ansvariga inför Förparlamentet för sin verksamhet. Den 4 oktober antogs detta förslag av konferensen med 829 röster mot 196. Samtidigt valde konferensen 305 ombud till Förparlamentet.

Slutligen antog konferensen ett uttalande i fredsfrågan. ”Den demokratiska konferensen bekräftar den ryska demokratins fasta vilja att kämpa för en fred utan annektioner och skadestånd.” Åt ett utskott uppdrogs att utarbeta ett manifest till hela världens demokrati för en snar fred.

Denna konferens var den borgerliga demokratins och de småborgerliga partiernas sista försök att utjämna de allt häftigare motsättningarne mellan bourgeoisi och proletariat, mellan dem som ville fred och dem som ville krig, mellan revolutionen och kontrarevolutionen. Även detta sista försök skulle stranda.

4. Förparlamentet

Petrograds arbetare- och soldatråd uttalade sig den 5 oktober mot Förparlamentet, i vilket de konservativa elementen skulle dominera. Huvudstadens revolutionära arbetare befarade att Förparlamentet blott skulle bli en förevändning till försök till nytt samförstånd med bourgeoisin. Emellertid beslöt likväl bolsjevikernas partiledning att utnyttja även det beslutade Förparlamentet som plattform för sin propaganda. Det av den demokratiska konferensen tillsatta Demokratiska Rådet, vilket avsågs att utgöra ett förstadium till det planerade Förparlamentet, sammanträdde den 6 oktober med Tscheidse som ordförande. Presidiet bestod av 10 medlemmar, bland dem f. ministrarne Awxentjev och Tjernow samt bolsjevikerna Trotski och Kamenjew.

Tscheidse föreslog, att man skulle diskutera den demokratiska konferensens rapport om förhandlingarna med regeringen rörande nyskapandet av regeringsmakten. Ett förslag av Tseretelli om att denna diskussion skulle försiggå på ett hemligt sammanträde antogs med 105 röster mot 70. Detta beslut väckte våldsamma protester från arbetarnas sida. Det stämplades såsom ett första steg till en kapitulation inför borgarklassen, vilken nyss så grundligt avslöjat sig genom samspelet med Kornilow. På det hemliga sammanträdet lämnade Tseretelli, mensjevikernas ledare, redogörelse för de ödesdigra förhandlingar, som förts mellan representanterna för den demokratiska konferensen och ombud för de ryska industri- och finansmännen, mellan representanter för den demokratiska konferensen och kadettpartiet samt slutligen mellan ombud för alla dessa heterogena element och Kerenskis direktorium. Dessa förhandlingar bakom rådens rygg blevo, trots det hemliga sammanträdet, kända och ställde Kerenski och Tseretelli i ett mycket farligt och obehagligt ljus hos massorna.

Tseretelli meddelade, att under förhandlingarnas gång enighet vunnits i alla frågor med undantag av frågan om regeringens ansvar inför Förparlamentet. Man hade enats om en resolution, i vilken det hette, att Förparlamentet officiellt inkallats av regeringen, att det hade rätt att interpellera densamma samt att erhålla svar. Regeringen skulle formellt och juridiskt icke vara ansvarig inför Förparlamentet, men ingen regering kunde bestå utan Förparlamentets förtroende. Vidare skulle regeringen vidtaga åtgärder för inkallandet av en konferens av de allierade makterna för att diskutera frågan om en revision av fördragen.

Alla dessa förhandlingar, hemliga sammanträden, dubbeltydiga resolutioner och försök att ge regeringen ställningen såsom en inför folket ansvarig och av folket kallad ministär, utan att dock regeringen skulle vara på något sätt bunden, hade åsyftat att bana väg för en ny stor koalitionsregering av borgerliga och socialistiska partier. De moderata socialisterna, mensjeviker och socialrevolutionärer, som ännu hade makten i rådens centralexekutiv, hade haft att välja emellan förbund med bolsjevikerna eller förbund med de borgerliga partierna. Att

ensamma uppbära regeringen kände de sig för svaga till. Kerenskis direktorium hade inom loppet av några veckor förlorat all auktoritet. I denna situation styrde de socialistiska ledarne trots varningar även från egna anhängare kursen åt höger. Men ute bland massorna, icke blott i städerna utan nu även på landsbygden, gick kursen åt ett helt annat håll. Och varje steg, som rådsledningen under Kerenski och Tseretelli tog åt höger, förde nya massor över till bolsjevikerna. Att under sådana förhållanden bilda en regering, som innebar en koalition med de kompromettterade borgerliga partierna, kunde icke betyda annat än att segla upp i stormen.

Efter långa förhandlingar träffades den 8 oktober en överenskommelse mellan den centrala rådsledningen och de borgerliga partierna om den nya regeringen. Denna fick följande sammansättning: Kerenski, ministerpresident och överbefälhavare, Konovalow, vice ministerpresident samt handels- och industriminister, Nikitin, inrikes-, post- och telegrafminister, Maljantowitch, justitieminister, Prokopowitch, livsmedelsminister, Maslow, jordbruksminister, Gwosdew, offentliga arbeten, Terestjenko, utrikesminister, Benatski, finansminister, Salutski, undervisningsminister, Kartasjew, kulturminister, Kischkin, folkförsörjning, Smirnow, statskontrollör, Tretjakow, president för ekonomiska rådet, Liwerowski, kommunikationer, Werschowski, krigsminister, Werderewski, marinminister. Med avseende på partiställningen vore tre av ministrarna socialrevolutionärer, fyra mensjeviker, tre oavhängiga socialister, en radikaldemokrat, fyra kadetter, en progressist och en partilös. Regeringens starka högerfärg underströks icke blott av att kadetter och progressister tillhörde ministären, utan även därav att den inflytelserike ledaren av socialrevolutionärernas centergrupp, f. ministern Tjernow, icke återfanns i regeringen. Tjernow trädde nu alltmer i öppen opposition mot Kerenski, vars högerkurs han ansåg ytterst farlig och ödesdiger.

Den nybildade regeringen, som nu efterträdde direktoriet, offentliggjorde en förklaring, som var lika full av motsägelser som regeringen själv genom sin heterogena sammansättning var det. I förklaringen säges, att nya oroligheter utbrutit i landet till följd av Kornilows uppror. ”Anarkins vind blåser i landet, den yttre fiendens tryck växer och de kontrarevolutionära elementen lyfta huvudet i hopp att den långa regeringskrisen i förening med tröttheten, som gripit hela landet, skall för dem underlätta uppnåendet av deras mål: krossandet av det ryska folkets frihet. Allas gemensamma uppgift måste nu vara att understödja regeringen, stärka dess makt och möjliggöra för den att lösa landets livsfrågor och att leda detsamma utan nya omstörtningar fram till den konstituerande församlingen, vars inkallande icke får fördröjas.” Åt Konstituanten överlämnades att lösa alla de stora frågorna. I förklaringen hette det vidare, att endast den allmänna freden kan föra landet ut ur svårigheterna. I fullt samförstånd med de allierade sade sig regeringen vilja deltaga i en konferens av de förbundna makterna, därvid regeringen komme att sätta in alla krafter på att stödja de allierades gemensamma sak, försvara landet, energiskt motstå varje försök att erövra områden från andra nationer liksom också varje försök att påtvinga Ryssland andra makters vilja. Regeringen sade sig vidare ämna göra allt för att utdriva de fientliga trupperna ur Ryssland. Beträffande inrikespolitiken skulle regeringen fortsätta utvecklandet av de demokratiska institutionerna på grundval av lokal självstyrelse.

Denna regeringsförklaring var i intet avseende ägnad att lugna massorna. Det väsentliga i densamma var, att det tunga och olyckliga kriget skulle fortsätta, att beroendet av ententekapitalets stöd skulle bestå, att Konstituanten ännu endast hägrade i fjärran, att alla genomgripande sociala reformer, framförallt jordfrågan, ställdes på framtiden.

Det allt häftigare växande missnöjet tog sitt första uttryck i en resolution av Petrograds arbetare- och soldatråd. I denna hette det bl. a.: ”Efter erfarenheterna från Kornilowsammansvärjningen, vilken bevisat att Rysslands kapitalistiska samhällsgrupper intaga en kontrarevolutionär ställning, betyder varje koalitionsförsök demokratins fullständiga kapitulation för Kornilowligan. Regeringens sammansättning, vari storkapitalisterna – arbetarnes, soldaternas

och bondedemokratins svurna fiender – äro utslagsgivande, är ett uttryck för denna kapitulation. De s. k. socialdemokratiska ministrarna, som icke äro ansvariga inför någon, äro icke i stånd att ändra något i denna regerings folkfientliga karaktär eller mildra den. Den kommer i historien att framstå såsom en inbördeskrigets regering. Petrograds arbetare- och soldatråd förklarar: Vi komma icke att stödja den kapitalistiska och kontrarevolutionära maktens regering. Vi uttala vår fasta övertygelse, att underrättelsen om bildandet av denna nya regering skall från hela den revolutionära demokratins massor utlösa det enhälliga ropet: Bort med denna regering! Stödjande sig på den verkliga demokratin kommer den stundande allryska kongressen av arbetare-, soldat- och bonderåd att skrida till bildandet av en verkligt revolutionär statsmakt.”

Denna paroll fann ett väldigt återskall i hela landet. Från alla håll höjdes protester mot den nya regeringen.

Samtidigt höll vintern, den hårda ryska vintern, sitt intåg i landet. Med vintern stego livsmedelspriserna våldsamt. Samtidigt minskades tillförseln till städerna. Somliga dagar fanns över huvud inga livsmedel att uppbringa i de stora städerna. Köerna utanför livsmedelsbutikerna, redan förut långa, slingra sig nu som jätteormar runt kvarteren. Kölden kom, men intet bränsle stod att få för den som icke hade stora inkomster. Stockningen i kommunikationsväsendet hade nått en otrolig höjd. Samtidigt utbredde sig spekulationen och ockret på nöden. Tryckpressarna göto floder av papperspengar ut över landet. Bönderna började nu vägra att mottaga denna pappersmassa och behöllo i stället sina produkter. Livsmedelstågen började plundras. Kaos och oreda grepo omkring sig. Tidningarna berättade i ändlösa spalter om överfall, mord, rån och självmord. Men på höjderna florerade lättsinnet. överklassens restauranger och kaféer voro överfyllda. Spelhålorna hade en lysande tid, oerhörda summor vunnos och förlorades. Danspalatsen voro ävenledes överfyllda. De högre kretsarna dansade och spelade alldeles som under den franska revolutionens första tid. Dansen på en vulkan nu som då.

Bourgeoisin började dock förstå vad som komma skulle. Den hoppades först på Kornilov. Sedan hoppades den på ärkefienden, på tyskarne. Rodsianko, den forna dumans president, förklarade: ”Må tyskarna komma. De kunna väl förstöra vår flotta, men de komma också att krossa råden.” De stora försäkringssällskapen utlovade efter fullbordad tysk ockupation en sänkning av avgifterna med en tredjedel.

Strejkerna och lockouterna tilltogo. Arbetsgivarne betalade icke längre ut några löner, skyllande på råden och revolutionen. Arbetarna svarade mångenstädes med att besätta fabrikerna och driva bort fabriksägarne. Här och var förstördes till och med maskinerna. Industrin stod snart flerstädes stilla.

Även arbetarne voro förändrade. Arbetarne tågade icke längre som förr omkring på gatorna med de röda fanorna antingen till fest eller för att göra sina krav gällande. De samlades i stället i väldiga flockar och skaror utanför de stängda fabrikerna, vid järnvägsstationerna, där livsmedelstågen väntades. Stämningen var dov och tung. Förbannelserna haglade. Kerenskis namn var lika avskytt som en gång tsarens. Kerenski, som en gång lyftes på det jublande och segersälla folkets skuldror in i Tauriska palatset efter Marsrevolutionens genombrott, var nu vorden symbolen för kriget, hungern och kölden.

I armén fortforo deserteringarne. Icke längre i tusental om dagen utan i tiotusental för varje dag lämnade soldaterna fronten. Ännu en vinter vid fronten – förfärliga tanke! Tyskarna trängde allt djupare in i landet. Viljan till kamp var alldeles borta. Hela armékårer befunno sig ofta utan förplägnad Efter Kornilowepisoden var varje disciplin försvunnen. Alla officerare voro misstänkta. Alla regeringens order kunde icke återställa förtroendet till befälet. På somliga delar av fronten inställde sig redan paniken. Alltmer trängde den övertygelsen igenom att,

därest icke fred var sluten till november eller december, skulle alla skyttegravar komma att stå tomma. Krigsministern hade uppgivit alla planer på även den minsta offensivstöt och sysselsatte sig med att bringa en slags ordning i deserteringen. Man avsåg att förkorta fronten och att genomföra en demobilisering. Men när detta kom till de allierades öron, sände de ultimata och fordrade krigsministerns avgång.

På landet tilltog oron och missnöjet i samma grad som i städerna. De västra delarna av landet fylldes av flyktingar och desertörer, som plundrade bönderna för att kunna leva. Regeringens och myndigheternas tvångsrestriktioner gjorde bönderna ursinniga. I allt större och större utsträckning grävde bönderna ner sin spannmål. Godsägarne hade redan börjat fördrivas i enlighet med bolsjevikernas paroller. Mångenstädes avvaktade bondebefolkningen ännu Konstituanten, som på laga vis skulle skifta jorden. Men ju längre Konstituantens öppnande dröjde, desto otåligare blev man. Fördrivandet av godsägarne tog därför en alltjämt större utbredning. Bönderna delade själva jorden. Denna delning skedde dock utan normer och vållade ibland även avbräck i produktionen av livsmedel. Inbördes missnöje uppstod också här och var mellan de olika kategorierna inom bondebefolkningen. Men framför allt krävde bönderna ett slut på kriget. Bondebefolkningen vände sitt missnöje mot regeringen, som fortsatte kriget samtidigt som den sköt en ordnad lösning av jordfrågan på framtiden.

Även bourgeoisin var missnöjd. Trots att den ägde ett starkt inflytande över regeringen, betraktades denna såsom oduglig, såsom ett hinder för såväl krigets segerrika förande som för en uppgörelse med råden. Bourgeoisin föraktade denna vacklande regering men utnyttjade den för sina syften, intill dess den kunde ersättas med en öppet kontrarevolutionär styrelse.

I intet läger hade regeringen något stöd. I intet läger något förtroende. Till höger som till vänster var regeringens svar på alla frågor detta enda: vänta. Kornilowupproret, Kaledins kontrarevolutionära rustningar i söder, ententediplomaternas allt barskare uppsyn visade att bourgeoisin icke ville vänta längre. Massornas övergång till bolsjevikerna, härens missnöje, rådens växande krav: all makt åt proletariatet! – allt visade att icke heller arbetare- och bondeklassen ville vänta längre. Kerenski stod vid slutet av sitt latin.

Sådant var det inre läget, då Förparlamentet skulle sammanträda. Den 20 oktober lät regeringen även formellt upplösa duman, sedan Förparlamentet sammankallats till denna dag och sedan valen till den konstituerande församlingen utlysts till den 25 september. Det Förparlament, som denna dag öppnades, benämndes officiellt Ryska Republikens Provisoriska Råd. Dess medlemsantal utgjorde 555, därav 388 representanter för de demokratiska organisationerna (råden, fackföreningarne, kooperationen etc.) samt 167 för de borgerliga institutionerna. Kerenski öppnade sammanträdet, därvid han bland annat yttrade, att regeringen hoppades på Förparlamentets stöd samt förklarade att tvenne mycket svåra uppgifter förestodo: landets försvar och återställandet av arméns livskraft. Därpå talade Trotski såsom ordförande för Petrograds arbetar- och soldatråd. Han riktade i ett lysande tal, som skakade parlamentet, svåra anklagelser mot regeringen, som konstitutionellt och formellt proklamerat sin oansvarighet. Regeringens taktik, förklarade han, gick ut på att förhindra den konstituerande församlingens sammanträde. Trotski fortfor: ”Icke mindre brottslig är bourgeoisins och dess regerings yttre politik. Efter 10 månaders krig hotas Petrograd av en dödlig fara. Tanken på att överlämna huvudstaden i tyskarnas händer framkallar ingen indignation hos bourgeoisin. Inför denna fara smides en plan om regeringens överflytande till Moskva. I stället för att medgiva att landets räddning blott ligger i krigets avslutande, i stället för att över alla de imperialistiska regeringarnas och de diplomatiska kansliens huvuden öppet föreslå de i kriget förblödande folken en omedelbar fred och på så sätt faktiskt omöjliggöra krigets fortsättande, i stället för allt detta släpar den provisoriska regeringen på de kontrarevolutionära kadetternas och de allierade imperialisternas befallning krigets börda vidare utan plan eller mål, utlämnar hundratusentals soldater och matroser åt ett ändamålslöst fördärv, förbereder Petrograds

kapitulation och revolutionens undergång. Under det de bolsjevikiska soldaterna och matroserna tillsammans med sina kamrater gå under till följd av andras fel och brott, förföljer den s. k. krigsbefälhavaren den bolsjevikiska pressen. Vi, den bolsjevikiska fraktionen, förklara, sade Trotski, och hans ord trängde till varje vinkel och vrå av den väldiga församlingen, som under dödstystnad åhörde vad morgondagens parti hade att slutligen meddela: Med den folkförrädarnas regering (livlig oro bland högern och centern, utrop som ”niding”, larm hos yttersta vänstern), med dessa förstuckna kontrarevolutionärer (ny oro, högra sidan reser sig under hotfulla åtbörder, utrop ”ut med honom”, ”ned med honom”, vänstra sidan reser sig, hela salen är i uppror, ordföranden söker lugna och varna dem som störa förhandlingarna) ha vi intet gemensamt. Vi ha intet att skaffa med denna för folket skadliga verksamhet, som försiggår bakom kulisserna. Revolutionen är i fara. I det vi lämna det Provisoriska Rådet, uppmana vi alla Rysslands arbetare, soldater och bönder till mod och vaksamhet (ny oro, larm och rop: ”tyskar icke ryssar”, ”mordbrännare”). Petrograd är i fara, revolutionen och folket sväva i fara. Regeringen ökar denna fara och de härskande klasserna hjälpa den därmed. Endast folket självt kan rädda sig och landet. Vi vända oss till folket: Leve den omedelbara, ärliga, demokratiska freden! All makt åt råden! All jord åt bönderna! Leve den konstituerande församlingen!”

Trotski lämnade talartribunen under en väldig bifallsstorm från den vänstra sidan av församlingen. Den högra sidan rasade och centern satt dödsblek och stilla. Alla förstodo att detta var proletariatets krigsförklaring mot bourgeoisin, att detta i verkligheten var signalen till den andra revolutionen. Efter Trotskis förklaring reste sig andra armékårens, järnvägsmännens, de lettiska och polska socialisternas delegerade och anslöta sig till Trotskis förklaring. Härefter lämnade bolsjevikerna salen.

Redan i slutet av september hade en rad av lokala arbetar- och soldatråd med Petrograd och Moskva i spetsen fordrat att den provisoriska regeringen skulle avsättas och att all makt skulle överlämnas åt råden. Den stundande allryska sovjetkongressen skulle bilda den nya regeringen. En rad av arbetare- och soldatråd i landsorten hade instämt i detta krav och bundit sina delegerade vid detsamma. Svarta havsflottans matroskommitté hade fattat enahanda beslut. Flera frontkongresser hade instämt i detta krav. Kronstadtsgarnisonen hade erbjudit sig att omedelbart med vapenmakt inskrida för detta kravs uppfyllande. I Tasjkent och Astrakan skredo råden de sista dagarna i september till övertagande av den lokala makten, bortjagade de förutvarande lokala styrelserna. Andra städer följde exemplet. Arbetardelegationer från skilda delar av landet hade till den demokratiska konferensen framfört samma krav och Petrograds sovjet hade understrukit proletariatets vilja genom att demonstrativt välja Lenin och Sinowjew, över vilka arresteringsordern ännu icke upphävts, till ombud i den demokratiska konferensen. Den väldiga och våldsamma omsvängningen hos befolkningens breda lager framgick även av de i dessa dagar mångenstädes förrättade kommunala valen. Bolsjevikerna erövrade majoriteten i en mängd städer, däribland Petrograd, Moskva. Sedan bolsjevikerna utfärdat krigsförklaringen mot Förparlamentet och avlägsnat sig från dess förhandlingar, följde nya manifestationer, som visade den nya revolutionära vågens annalkande. Deputationer anlände från fronterna, från flottans avdelningar, från fästningarnas trupper, från arbetar- och soldatråd, Alla krävde att något skulle göras, alla väntade att Petrograds arbetare skulle gå i spetsen. Alla fordrade ett omedelbart slut på kriget och en ny, en proletär regering. Många sporde även, varför Petrograds sovjet icke handlade, varför detta råd teg.

Men, säger Trotski i sin skildring av denna epoks händelser, Petrograds sovjet teg icke. Dess oavvisliga och omedelbara krav lydde: Hela den centrala och lokala makten åt råden, jorden åt bönderna, arbetarkontroll av produktionen och ögonblickliga fredsunderhandlingar. Dessa paroller voro nu icke längre ett oppositionspartis paroller. I och med att bolsjevikerna ernått majoritet i samtliga huvudorters arbetar- och soldatråd, förpliktade denna paroll bolsjevikerna

till direkt och omedelbar kamp om makten. Situationen i landet var ytterst förvirrad och invecklad. Revolutionen hade lovat bönderna jord, men samtidigt fordrade de ledande partierna, att bönderna skulle låta bli att röra denna jord, innan Konstituanten sammanträtt. Först väntade bonden tåligt, men när tålamodet tog slut, inskred regeringen med våld mot bönderna. Under tiden framflyttades Konstituanten gång efter annan, ty bourgeoisin ville icke veta av den förr än efter freden. På grund härav brast böndernas tålamod. Vad bolsjevikerna förutsagt började inträffa. Bönderna tog jorden med äganderätt. Regeringen skred till repressalier, agrarkommittéer häktades, förvirringen på landsbygden växte. På många håll satte bönderna eld på godsägarnes slott och herresäten. Kerenski svarade med belägringstillstånd och straffexpeditioner. Från byarna kommo deputationer till råden i städerna, krävande skydd mot regeringens trupper. Bönderna klagade över att deras kommittéer häktades, emedan de i överensstämmelse med rådens paroll överlämnat godsägarnas jord åt bondekommittéerna. Sovjeternas styrelser svarade, att endast en proletär regeringsmakt kunde skydda dem.

Trotski framhåller att läget nu var sådant, att råden endast hade att välja emellan att nu handla, d. v. s. genast taga regeringsmakten, eller att sjunka ner till rena talarinstitutioner. De moderata socialisterna förklarade det vara meningslöst, att en och en halv månad före Konstituantens sammanträde kämpa om sovjetmakten. Men inga garantier fuimos för Konstituantens sammanträdande. Arméns förfall, massdeserteringarne, provianteringssvårigheterna, agrarrevolterna

försvårade valen till Konstituanten. Tyskarnas hot mot huvudstaden kunde man icke heller bortse ifrån. Bolsjevikerna ansågo vidare att Konstituantens sammanträde under de gamla partiernas ledning och efter val enligt de gamla länge sedan föråldrade listorna icke skulle återspegla den nuvarande uppfattningen hos massorna, utan blott bliva en täckmantel för regeringskoalitionen. Varken socialrevolutionärer eller mensjeviker voro numera i stånd att bilda regering utan bourgeoisins medverkan. Endast den revolutionära klassen kunde framgångsrikt genomkämpa den kris, som nu hotade revolutionen. Denna bolsjevikernas uppfattning, som framförallt förfäktades av Lenin och Trotski, ledde logiskt till att makten måste fråntagas de element, som direkt eller indirekt tjänade bourgeoisin och använde statsapparaten såsom ett obstruktionsverktyg mot folkets revolutionära krav.

All makt åt råden! var bolsjevikernas paroll. Under Kerenskiperiodens höjdpunkt hade detta politiskt sett denna betydelse: Makten åt socialrevolutionärerna och bolsjevikerna utan koalition med den liberala bourgeoisin. Detta var läget i juli 1917. Men i oktober 1917 betydde denna paroll maktens överflyttning till det revolutionära proletariatet, d. v. s. till bolsjevikerna. Det gällde alltså arbetarklassens diktatur, arbetarklassen, som bakom sig ledde millionerna av de fattigaste bönderna. Trotski betonar att detta var oktoberrevolutionens historiska innebörd. Det gällde nu för bolsjevikerna att vidtaga åtgärder för denna maktens överflyttning. De träffade därför i första hand förberedelser för den andra allryska sovjetkongressen, som uppskjutits och som den centrala rådsexekutiven under mensjevikernas ledning alltjämt undansköt. Slutligen hade det dock lyckats bolsjevikerna, att med stöd av den demokratiska konferensens sovjetfraktion bestämma tidpunkten för kongressens inkallande till den 7 november (den 25 oktober enligt gamla ryska stilen). De sista dagarna i oktober sammanträdde norra Rysslands sovjetkongress i Petrograd, omfattande även östersjöflottan och Moskva. Här hade bolsjevikerna en fast majoritet. Denna kongress antog en av Trotski föreslagen resolution, att all makt i landet genast skulle överlämnas till arbetar- och soldatråden. Strax efteråt hölls första allryska driftsrådskongressen i Petrograd, som ytterligare underströk den maktställning, som bolsjevikerna erövrat inom hela arbetarklassen. Det var nu uppenbart att bolsjevikerna skulle få majoritet även på den allryska rådskongressen och därmed erövra den centrala exekutivkommittén. Vid denna tid skiljde sig även socialrevolutionä-

rernas vänstra flygel från sitt parti och ingick förbund med bolsjevikerna. De avgörande händelserna nalkades.

Den nya, den stora revolutionen stod för dörren. En järnklädd ryttare bankade med svärdet på porten.

5. Stormtecken.

Icke blott bolsjevikernas segrar vid rådsvalen och vid de kommunala valen, icke blott händelserna på den demokratiska konferensen och i Förparlamentet, icke blott de tilltagande bondeoroligheterna och deserteringarna ur armén bådade en storm. Det gavs även andra stormtecken. Under loppet av oktober månad inträffade en rad av händelser, som tydligen gåvo vid handen, att revolutionskrisen nu hade nått en punkt, där en utlösning var ofrånkomlig. Revolutionen befann sig i feber. Skulle febern föra till döden eller skulle ohälsan övervinnas?

En av de händelser, som kom att spela en betydande roll i den revolutionära krisens utveckling, var tilldragelserna inom Petrograds garnison. När Kerenski krossade juliresningen, som syftade till att erövra regeringsmakten åt råden, så vann han sin seger med hjälp av några från fronten efterskickade regementen, vilka helt stodo på regeringens och de moderata socialistiska partiernas sida. Dessa regementens såväl officerare som soldater voro vid denna tid mycket fientligt stämda mot bolsjevikerna. Icke minst med stöd av soldatombuden i arbetar- och soldatrådet hade beslutet efter julihändelserna fattats, vilket krävde Lenins och de övriga bolsjevikernas häktning och domfällande såsom tyska agenter och revolutionens förrädare. Men ehuru endast ett par korta månader förgått, sedan detta inträffade, var andan hos trupperna i Petrograd nu en helt annan. Soldaterna hade icke kunnat motstå trycket från Petrogradproletariatets omsvängning i bolsjevikisk riktning. Den allmänna opinionen hos huvudstadens arbetarmassor, bolsjevikernas skickliga propaganda, kontrarevolutionens framstötar, det alltjämt pågående olyckliga kriget och förplägnadssvårigheterna hade alldeles förvandlat stämningen hos soldaterna såväl vid fronten som inom huvudstadens garnison. Regeringen och myndigheterna iakttogo med oro förändringen i truppernas sinnelag. Då stämningen hos soldaterna utvecklade sig i en alltmer revolutionär riktning, ansåg Kerenski för säkrast att utbyta trupperna. I början av oktober infann sig hos Petrograds rådsexekutiv rådets representant vid generalstaben för Petrograds militärdistrikt och meddelade, att generalstaben fordrade att två tredjedelar av Petrograds garnison skulle sändas till fronten. Man förklarade att fronten behövde förstärkas till huvudstadens skydd. Generalstaben önskade, att Petrograds sovjet godkände denna åtgärd. Bolsjevikerna funno dessa åtgärder misstänkta. I slutet av augusti hade arméledningen från Petrograd förflyttat fem av de mest revolutionärt sinnade regementena. Detta hade skett på order av Kornilow. Man hade även då motiverat förflyttningen med hotet från den tyska armén. Strax efter förflyttningen hotades också Petrograd av en armé, nämligen av Kornilows kontrarevolutionära armé under general Krymows befäl. Petrograds arbetare voro sålunda redan varnade. Av sedermera funna dokument har även framgått, att den i oktober ifrågasatta transporten av Petrograds garnison icke motiverats av militära operationer utan påträngts överbefälhavaren Duchonin av Kerenski, som ville befria huvudstaden från de ur regeringens synpunkt opålitliga eller farliga trupperna.

Petrogradrådets exekutiv vägrade att medge truppernas bortförande. Detta framkallade en storm av förbittring hos borgarklassen och inom regeringskretsarna. Rådet förklarade emellertid, att man först måste pröva om truppernas transport verkligen motiverades av militära skäl. Man föreslog därför tillsättandet av ett kontrollorgan. Så uppkom tanken, säger Trotski i sin skildring av denna episod, att vid sidan av sovjets soldatsektion, det vill säga garnisonens politiska representantskap, skapa ett rent verkställande organ i form av den revolutionära militär- eller krigskommittén, som senare vann en ofantlig makt och i själva verket blev verktyget för oktoberomvälvningen. Vid tillsättandet av detta organ, som i sig

skulle förena alla trådarna i den militära ledningen av Petrograds garnison, voro bolsjevikerna fullt på det klara med, att just detta organ kunde komma att bli ett betydelsefullt revolutionärt instrument.

Trotski var den, som med den största ihärdighet och skicklighet organiserade de militära förberedelserna till det uppror, som avsåg att krossa kontrarevolutionen och alla dem som direkt eller indirekt lämnade densamma något stöd. Bolsjevikerna gingo öppet fram mot detta mål. I början av november skulle den allryska sovjetkongressen sammanträda. Alla visste, att kongressen skulle komma att uttala sig för regeringsmaktens överflyttande till råden. Men ett dylikt beslut måste genast förverkligas, därest icke det hela skulle bli ett pappersbeslut. Upproret måste sålunda bryta ut samma dag, sovjetkongressen fattade sitt beslut. Detta befarade även de borgerliga partierna, pressen och en del av regeringen. Sovjetkongressens öde berodde emellertid av garnisonen i huvudstaden. Sändes de revolutionära trupperna bort eller ägde de icke en beslutsam stab, som lydde den revolutionära ledningens order, så skulle borgarklassen med hjälp av officerare, krigsskoleelever och en del underofficerare, som följde Kerenski, kunna upplösa och arrestera hela kongressen. Frågan om garnisonens öde blev härigenom en fråga, som på det närmaste angick och intresserade varje soldat och varje arbetare. Frågan diskuterades också överallt och kravet på de revolutionära truppernas bortförande vände hela opinionen bland såväl trupperna som inom arbetarklassen mot Kerenski och regeringen.

I mitten av oktober samlades det bolsjevikiska partiets styrelse till en särskild överläggning i Petrograd. Detta sammanträde var hemligt. Det bevistades även av Lenin, som förklädd till metallarbetare infunnit sig från Finland, där han höll sig dold för Kerenskis agenter, som överallt sökte honom. Redan förut hade Lenin i flera skrivelser till partiet på det skarpaste kräft ett kraftigare uppträdande av dess ledning. Lenin ansåg absolut ofrånkomligt, att bolsjevikerna skulle slå till. Det psykologiska ögonblicket var inne. Man började märka ett visst missnöje hos massorna även med bolsjevikerna, vilka, ehuru de nu ägde majoriteten inom råden, icke skredo till handling. De som intogo en mera avvaktande .hållning voro Sinowjew och Kamenew. Den fråga som nu i Lenins närvaro skulle dryftas av bolsjevikernas ledning var denna: Var tiden nu inne för bolsjevikerna att övertaga landets regering och, stödda på arbetar- och soldat- och bonderåden, genomföra sitt folkliga program: Fred, jord och arbetarkontroll? De objektiva förhållandena inom landet voro gynnsamma för ett dylikt försök, men det internationella läget var osäkert. Kunde ett socialistiskt återuppbyggnadsarbete med rådens hjälp genomföras, kunde produktionen stegras eller åtminstone räddas från att ytterligare sjunka, ehuru landet bleve överlämnat åt sig självt, ja kanske råkade i krigstillstånd med ententen och blockerades av ett fientligt Tyskland? Ty neutralitet i det imperialistiska kriget skulle sannolikt blott kunna köpas till ett pris av ekonomisk och kommersiell isolering. Blotta tanken härpå, säger Philips Price, förskräckte åtskilliga av de bolsjevikiska ledarne till den grad, att de förklarade, att ännu vore tiden för maktens övertagande icke kommen, ännu vore det bäst att avvakta till dess de krigförande imperialisterna ömsesidigt ännu mer hade uttömt varandras krafter. Hellre än att för tidigt skrida till en väpnad resning, finge man möta faran av en av Konstituanten maskerad, av den ryska bourgeoisin understödd ententens militärdiktatur, sade dessa. Å andra sidan ansågo Lenin och Trotski icke omöjligt att kunna värja sig mot de båda med varandra kämpande kapitalistiska krigsmakterna. Lenin företrädde med skärpa den ståndpunkten, att erövrandet av den politiska makten nu vore nödvändigt på det att partiet icke skulle förlora ledningen av revolutionens elementära krafter, vilka redan visade tendenser att flyta ut i anarkistiska former. Så länge partiet behärskade revolutionens elementära krafter, så vore det möjligt för detsamma att efter övertagande av regeringsmakten demobilisera den gamla hären, under en viss ordning lösa agrarfrågan, överföra jorden i böndernas händer och börja socialiseringen av de viktigaste industrierna. Rysslands oerhörda utsträck-

ning skulle göra det svårt såväl för tyskarna som för ententens imperialister att besätta landet och störta dess sovjetregering. Det europeiska finanskapitalet stode i två vitt skilda och varandra häftigt bekämpande härläger. Detta försvårade i hög grad ett gemensamt uppträdande mot en rådsrevolution i Ryssland, i varje fall i nuvarande ögonblick. Dessa Lenins och Trotskis uppfattningar segrade. En resolution fattades, som förklarade, att enda sättet att rädda revolutionen var ett uppror, som lade hela regeringsmakten i sovjets händer. Det beslöts även att klargöra för Petrograds arbetare, för huvudstadens garnison och Kronstadts matroser, att det revolutionära proletariatet inom kort måste skrida till arrestering av Kerenskis regering och förklara den stundande andra sovjetkongressen vara bärare av republikens högsta makt.

Såsom förut skildrats lämnade den bolsjevikiska fraktionen, som erhållit 50 platser, Förparlamentet efter det stora talet av Trotski. Den socialrevolutionära vänstern, som ävenledes fann situationen ohållbar, önskade dock att Förparlamentets vanmakt skulle avslöjas för bondeklassen, innan råden övertogo makten. ”Vi anse det nödvändigt att varna er”, sade en av de ledande vänstersocialrevolutionärerna, ”ty om ni lämnar Förparlamentet för att låta vapenlyckan på gatorna fälla utslaget, då kunna vi icke följa er”. Socialrevolutionärernas höger, som ännu hade stora delar av bondeklassen bakom sig, rasade mot bolsjevikerna. Mensjevikerna, som var det ideologiskt ledande regeringspartiet, hade förlorat oerhört i inflytande, men sökte trots detta lotsa det av stormen och bränningarna hotade skeppet genom vågorna. De förlorade emellertid alltmer sitt forna självförtroende och insåg() förvisso att situationen var ganska hopplös. De fruktade den tsaristiska kontrarevolutionen, men vågade icke se räddningen: Makten åt råden.

Vankelmodet hos de övriga socialistiska partierna kunde dock icke kuva bolsjevikernas föresatser. Utträdet ur Förparlamentet, resolutionerna på norra Rysslands arbetare- och soldatrådskongress, stämningen inom huvudstadens garnison gjorde det klart för regeringen och borgarklassen att en ny revolution hotade. Hela pressen mobiliserades mot bolsjevikerna. Ett väldigt härnadståg började mot arbetarorganisationerna och råden. De giftigaste vapen användes. Men allt var förgäves. Den nya revolutionära vågen, som bars upp och fördes fram av väldiga krafter underifrån, kunde icke hejdas. Oupphörligt strömmade nya massor till den revolutionära sidan. Stämningen steg från timme till timme. Arbetarne började, alldeles som under marsdagarne, samlas i väldiga flockar på gatorna och torgen, kvinnorna plundrade överallt brödbutikerna. Förbrödringsmöten ägde rum mellan arbetare och soldater. Talare började uppträda på gator och i kaserner, utbredande sig om den nya revolutionen, som skulle rädda massorna ur nöden och eländet. Arbetarne begärde vapen. Delegerade från löpgravarne anlände oavbrutet till huvudstaden. De talade än vädjande än befallande till huvudstadens arbetare- och soldatråd. ”Huru länge skall detta outhärdliga tillstånd fortfara? Soldaterna låta säga er genom oss: Om icke något avgörande steg :till fredsunderhandlingar inom kort tages, så komma löpgravarna att utrymmas och hela armén störta sig över landet därbakom”. Sådana beslut fattades även av soldater vid fronten. Bland soldaterna cirkulerade av dem själva utgivna flygblad, vari armén uppmanades att icke stanna längre i skyttegravarna än till första snöfallet. Trotski berättar i sina memoarer från denna tid att soldatdeputerade på rådsmötena hotfullt höjde händerna mot bolsjevikerna, sägande: ”Även ni ha glömt oss! Om ni icke hjälpa oss, så komma vi själva hit för att med gevärskolvarne jaga bort våra fiender. Men då drabbar samma öde även er.” De sista veckorna var Petrograds arbetar- och soldatråd medelpunkten för hela armén. Det hade blivit så gott som arméns verkliga generalstab. De uttröttade och förtvivlade trupperna vid fronten hade förlorat varje hopp till regeringen och väntade räddningen uteslutande på den av bolsjevikerna föreslagna vägen: Anbud om omedelbar vapenvila på alla fronter, ögonblicklig fred. Av Förparlamentet väntade man sig intet. Man knorrade över att bolsjevikerna dröjde: ”Ni hävda, att regeringsmakten skall ges åt råden. Nåväl, tag makten! Ni frukta, att fronten skall lämna er i sticket. Nej, armén är med er!”

Sådan var stämningen bland soldaterna. Regeringen sökte dels vinna, dels förflytta garnisonen i Petrograd, men den hade icke längre vare sig förtroende eller myndighet. Makten hade övergått till den nästan dagligen sammanträdande garnisonskonferensen av kompani-, regements- och kommandokommittéer. Bolsjevikernas inflytande inom garnisonen var nu fullständigt. Huvudstadens militära generalstab råkade i yttersta förvirring, ty den hade icke längre något som helst grepp om soldaterna. Än sökte generalstaben anknyta regelrätta förbindelser med bolsjevikerna, än hotade den med repressalier.

I denna förtvivlade situation sökte regeringen och den centrala råds-exekutiven i sista minuten ett sista försök till räddning. Den väldiga rörelsen bland trupperna för ögonblicklig fred hade gjort ett mycket starkt intryck på dem, som ännu krampaktigt höllo fast om rikets roder. Man skred därför till att utarbeta ett fredsprogram. Regeringen, som saknade även den sista resten av auktoritet, och som dessutom icke vågade tala i eget namn för ententediplomaterna, lät den centrala rådsexekutiven utarbeta ett fredsförslag, vari man skulle söka lugna massorna, framförallt soldaterna, och besvärja den hotande stormen. Fredsförslaget avsåg att föreläggas en konferens av de förbundna makterna i Paris. Ententens ledare hade nämligen beslutat, att som ersättning för den av de ryska råden föreslagna men av ententeregeringarne förhindrade internationella socialistiska fredskonferensen i Stockholm, inkalla en konferens av de förbundna makterna, på vilken ryska regeringen och den centrala rådsexekutiven skulle representeras. Denna skulle hållas i Paris för att ”pröva under vilka villkor fred skulle kunna slutas med centralmakterna”. Mensjeviken Skobelew hade utsetts som representant för råden, och den centrala exekutiven hade utarbetat riktlinjer för denna konferens. Dessa riktlinjer publicerades nu. Deras formulering blev en överraskning, säger Price, emedan de i vissa punkter upptagit bolsjevikernas krav. Och dock hade icke bolsjevikerna varit med vid utarbetandet. Freden, heter det i dessa riktlinjer, måste noga motsvara principen om inga annektioner samt folkens självbestämningsrätt. Men för att uppnå detta behöver Ryssland varken befria de Baltiska provinserna eller Polen från tyskarne, ty skulle man uppställa en dylik fordran, så kunde tyskarna med samma rätt fordra att kriget skulle fortsätta, tills egypterna återerövrat Egypten och Irland genomfört sin oavhängighet. I själva riktlinjerna för freden hette det, att de tyska trupperna efter freden skulle utrymma Ryssland, att Polen, Lithauen och de lettiska provinserna skulle erhålla autonomi, att Elsass-Lothringen frågan skulle lösas genom folkomröstning, att Belgien, Serbien och Montenegro återupprättades och erhölle skadeersättningar ur en internationell fond, att de omstridda områdena på Balkan erhölle autonomi till dess en folkomröstning ägt rum, att Rumänien återupprättades inom samma gränser som förut, att autonomi lämnades åt Österrikes italienska områden, tills folkomröstning företagits, att Tyskland skulle få tillbaka sina kolonier, att Persien och Grekland återställdes, att alla viktiga sund och internationella kanaler neutraliserades, att samtliga krigförande avstode från kontributioner eller skadeersättningar under någon form, att handelsblockad efter kriget liksom tullkrig icke finge förekomma, att fredsvillkoren skulle fastställas på en kongress av representanter, valda av de nationella parlamenten, att alla hemliga fördrag skulle förbjudas, att successiv avrustning till lands och sjöss skulle genomföras samt att milissystem trädde i stället för de stående härarne. Slutligen skulle alla hinder undanröjas för en internationell socialistisk fredskonferens.

Ententens diplomater inlade genast protest mot detta program, varefter utrikesministeriet officiellt tillkännagav, att dessa instruktioner icke hade någon bindande karaktär för den ryska delegationens medlemmar på Pariskonferensen. Vidare förklarade ryska regeringen att rådsexekutivens anvisningar voro ensidiga. Samtidigt uppvaktade den engelske och franska ambassadören Kerenski. De förklarade med eftertryck och i en ton, som icke kunde missförstås, att de förbundna icke vidare kunde tolerera det tillstånd av anarki, som utbredde sig inom den ryska armén och produktionen, att energiska åtgärder nu måste tillgripas, varom

icke skulle de förbundna ej längre vara i stånd att lämna Ryssland den nödiga materiella och finansiella hjälpen. Den engelska ambassadören Buchanan mottog samtidigt en officiell representant för kosackernas militära råd. Denna korporation hade helt nyligen under den kontrarevolutionäre Kaledins ledning etablerat sig såsom en autonom politisk makt i kosackområdet. Ambassadören uttryckte sin sympati för kosackernas hållning och förklarade, att man räknade på deras bistånd vid Rysslands återuppståndelse och vid återställandet av disciplinen inom armén. Ett par dagar senare blev det bekant att den tsaristiske generalen Gurko, som av Kerenski avsatts och arresterats på grund av monarkistiska stämplingar, med engelsk hjälp flytt ur landet. Strax efteråt tvungo entente-diplomaterna Kerenski att föra åt sidan krigsministern Werchowski, emedan denne hävdat nödvändigheten av att företaga en provisorisk demobilisering och förkortning av fronten.

Alla dessa händelser förtogo fullständigt intrycket av den centrala rådsexekutivens fredsförslag och stämplade dem såsom varande av noll och intet värde. Petrograds arbetar- och soldatråd svarade på alla dessa utmaningar med att officiellt upprätta en särskild revolutionär generalstab, den revolutionära krigs- eller militärkommittén. Denna övertog ledningen över den av bolsjevikerna planerade resningen mot den provisoriska regeringen.

En kontrarevolutionär konferens under ledning av förra dumapresidenten Rodzianko hölls samtidigt i Petrograd. Denna kongress gav i uppdrag åt de borgerliga representanterna i Förparlamentet att inför regeringen fasthålla vid, att armén genast skulle undandragas varje politiskt inflytande, att regementsutskottens verksamhet skulle inskränkas till uteslutande ekonomiska frågor, att manstukten skulle återinföras i armén, att de centrala och lokala myndigheternas makt skulle återställas, att den offentliga ordningen överallt skulle upprätthållas genom införande av belägringstillstånd samt att man skulle avstå från alla försök att bygga landets ekonomiska liv efter socialistiska principer. Alla dessa beslut voro lika många utmaningar och göto ytterligare olja på elden.

Under tiden behandlade Förparlamentet det utrikespolitiska läget. Därunder kom det, trots bolsjevikernas frånvaro, till de allra häftigaste sammanstötningar mellan de olika partierna. Förparlamentet råkade vid ett par tillfällen i fullkomlig upplösning. Den 31 oktober angrep Miljukow på det häftigaste den centrala rådsexekutivens instruktioner för sin representant på Pariskonferensen. Han förklarade. att instruktionerna voro utopiska och gingo Tysklands ärenden. Han proklamerade fortfarande en segerfred och angrep arbetarnes ledare, som befrämjade upplösningen inom armén. Den mensjevikiska och socialrevolutionära representanterna protesterade häftigt mot Miljukow och den imperialistiska krigspolitik, bourgeoisin företrädde.

Medan denna uppgörelse ägde rum i Förparlamentet rustade sig borgarklassen och regeringen att kunna möta den väntade nya revolutionen. Borgargarden uppsattes och beväpnades. Från samtliga vapennederlag uttogos gevär, revolvrar, kulsprutor och patroner, varmed man beväpnade krigsskoleeleverna, högskolornas studenter, under officerare och hela den borgerliga ungdomen. Rådens militärkommittéer och Petrogradsgarnisonens revolutionära generalstab vidtogo omedelbart skyddsåtgärder. Kommissarier tillsattes vid alla vapennederlag och militärmagasin. Visserligen sökte kommendanter och officerare att vägra dessa nya kommissarier tillträde, men då inskredo soldatkommittéerna på platsen. Motståndet mot de bolsjevikiska militärkommissarierna blev på detta sätt brutet. Samtliga regementen i Petrograd förklarade, att de icke godkände andra kommissarier än de av Petrograds arbetar- och soldatråd utsedda. Dessa togo återigen sina instruktioner från bolsjevikernas militära råd, i vars spets stod Trotski. Trotski var sålunda i verkligheten den, som ledde och behärskade huvudstadens garnison. I bolsjevikernas militära organisation funnos för övrigt soldater, underofficerare och unga officerare, som helt voro tillgivna den planerade proletära revolutionen. Till en början avrådde flertalet av de bolsjevikiska militärerna från ett omedelbart uppror. Man ansåg de

tekniska och organisatoriska förberedelserna ännu icke slutförda och det utrikespolitiska läget osäkert. Sinowjew kunde sålunda i sin uppskovspolitik stödja sig på denna uppfattning. Men Lenin och Trotski höllo för viktigare att icke försumma det historiska och psykologiska ögonblicket, att lita på massornas revolutionära kraft och omedelbart skrida till aktion.

6. Den bolsjevikiska resningen börjar.

Den 1 november 1917 vaknade Petrograds befolkning vid tidningsförsäljarnas rop på gatorna, att en bolsjevikisk resning förestod. Lenin hade denna dag offentliggjort ett öppet brev till de ryska arbetarne, bönderna och soldaterna, innehållande en rad av teser om nödvändigheten av en väpnad resning. I detta brev skildrade Lenin landets och revolutionens läge, den provisoriska regeringens vankelmod och kontrarevolutionära uppträdande, de demokratiska ledarnes avfall och Oduglighet. Han vände sig även mot dem bland yttersta vänstern, som ville uppskjuta resningen. I manifestet hette det bland annat. ”Att avstå från den väpnade resningen, det är att avstå från maktens överlåtande till arbetar- och soldatråden, det är att prisgiva alla våra förhoppningar till förmån för bourgeoisin. Antingen måste ni uppoffra eder för liberalerna eller också gripa till vapen. Någon medelväg gives ej! Antingen vänta ni till dess Rodzianko och kompani erövra Petrograd och strypa revolutionen eller också gripa ni till vapen!”

Detta brev visade klart för alla, att en ny revolution förestod. Nu började från båda sidor en väldig agitation och ett energiskt rustande. I alla fabriker och kaserner höllos stormande arbetaremöten. I cirkus Moderne och Ciniselli höllos jättemöten under den våldsammaste stämning. På gator och öppna platser syntes rödgardister, som skyddade möten och revolutionära talare. Trotski gav order till ammunitionsfabrikernas arbetarkommittéer att utleverera 5,000 gevär åt Röda gardet. Beväpningen av arbetarne pågick inför borgarklassens ögon. Arbetar- och soldatrådet i Petrograd skickade hundratals kurirer till råden i alla delar av Ryssland, till fronterna och krigsfartygen med meddelande om den förestående resningen och instruktioner för densamma. En obeskrivlig panik grep hela det borgerliga lägret. De borgerliga tidningarna rasade. Regeringen sökte dirigera trupper mot huvudstaden. Telefonlinjerna till kasernerna avklipptes för att hindra bolsjevikernas kommunikationer med soldatråden. Väldiga plakat uppklistrades på alla husväggar mot den planerade resningen och mot bolsjevikerna. Såväl regeringen som centrala rådsexekutiven sökte av alla krafter förhindra den till den 2 november inkallade allryska sovjetkongressen att sammanträda. Man meddelade i pressen, genom plakat och cirkulär, att den var inställd. Man sände ut flera hundra kurirer och talare för att förhindra kongressdelegaterna att avresa till Petrograd. Man meddelade, att Konstituanten omedelbart skulle sammanträda. Den 2 november hade också endast en mindre del av rådskongressens ombud infunnit sig i Petrograd. Dess sammanträde uppsköts till den 7 november. Även socialrevolutionärernas och mensjevikernas tidningar slogo allarm: ”Revolutionen svävar i högsta fara! Man förbereder en upprepning av julidagarna, men på bredare bas med värre följder” Maxim Gorki vände sig även emot den förestående resningen. Sinowjews flygel bland bolsjevikerna ställde sig fortfarande mycket skeptisk, varnade och avrådde. Men arbetarmassorna och soldaterna trängde på. Samma revolutionära stämning som i mars hade bemäktigat sig huvudstadens massor. Luften var som laddad med elektricitet. Arbetare, soldater och matroser uppträdde spontant och fordrade ögonblicklig handling. Generalstaben och regeringens ombud sökte genom kompromisser vinna tid och rådrum. Men allt var förgäves. Revolutionen hade redan börjat i massornas sinnen. Även om bolsjevikernas ledare skulle vunnits för uppskov, så skulle utbrottet likväl ha kommit, men oordnat och planlöst. Den av kriget och nöden till det yttersta bragta befolkningen hade i själva verket redan beslutat att taga sitt öde i egna händer. Ingen makt i världen skulle förmått att hejda den väldiga revolutionära våg, som nu störtade sig över landet.

Men i Förparlamentet fortgingo de ändlösa diskussionerna. Ännu i sista minuten före elementens utbrott, medan himmelen var svart av åskmolnen och ljungeldarne började flamma, härskade samma split och kiv, samma rådvillighet, samma ömsesidiga misstroende, samma vankelmod som tidigare. Kerenski besteg tvenne gånger talarstolen för att rikta en lidelsefull appell till parlamentet för den nationella enigheten. Vid slutet av sitt ena tal föll han samman under tårar. Han åhördes med isande kyla, avbröts ofta av ironiska repliker. Han var även i denna sal en död man.

I sina skildringar från dessa upprörda dagar lämnar den amerikanske socialisten och kommunisten John Reed en målande skildring av de händelser, som omedelbart föregingo den stora bolsjevikiska revolutionen. Smolnyinstitutet, under tsartiden en berömd klosterskola för den ryska adelns döttrar, var sätet för såväl allryska rådsexekutiven som Petrograds arbetar- och soldatråd. Under de sista dagarne hade emellertid centralexekutiven samt mensjevikernas och socialrevolutionärernas partibyråer flyttat till Mariapalatset i närheten av Förparlamentet. Petrogradrådet, den revolutionära militärkommittén och bolsjevikernas partibyråer och klubbar behärskade nu fullständigt det jättelika Smolnypalatset, som låg ett gott stycke från centrum av staden. I dess inre funnos mer än hundra stora rum. I de långa välvda korridorerna trängdes soldater och arbetare. Väldiga massor av flygskrifter och litteratur, tidningar och manifest. I en matsal serverades soppa och the till mer än hundra gäster åt gången. överallt höllos sammanträden och möten, kommittéförhandlingar och enskilda överläggningar. En sal var upptagen av den kommission, som skulle pröva fullmakterna för den stundande sovjetkongressen. Ombuden syntes nästan uteslutande vara skäggiga soldater, arbetare i svarta blusar, en och annan långhårig bonde. Dessa ombud voro mycket olika ombuden på den första rådskongressen. Mandatprövningskommittén, vald av den gamla centralexekutiven, förkastade den ena fullmakten efter den andra, men Karachan från bolsjevikerna reserverade sig emot dessa masskasseringar, vilka endast syntes ha till uppgift att omöjliggöra kongressens sammanträdande.

Hela landet var nu i rörelse. Hela landet väntade på kongressen. I sista stund kastade mensjevikerna och socialrevolutionärerna om taktik och telegraferade till alla sina lokalavdelningar att ingripa och deltaga i valen och att välja så många moderata socialistiska delegater som ännu var möjligt. Samtidigt beslöt bonderådets exekutiv att inkalla en utomordentlig bondekongress till den 13 december med uppgift att taga ställning till alla eventuella aktioner från arbetare och soldater.

I skilda grupper i Smolny diskuterades den reaktionära pressens uppmaning till regeringen att genast häkta Petrogradrådet och att förhindra rådskongressens sammankomst. Ävenledes diskuterades centralexekutivens utfärdade varning mot de av Petrogradrådet föranstaltade demonstrationerna. I korridorerna syntes Kamenjew, en liten man med rödlätt skägg och gallisk rörlighet. Han var en av bolsjevikernas ledare. Han bestormades med frågor angående kongressen. Han var ännu icke säker om kongressen kunde äga rum. Betydligt säkrare var Wolodarski, en högvuxen, blek yngling med glasögon och en sjuklig ansiktsfärg. Han förklarade att sabotörerna icke skulle kunna förhindra kongressen. Ett rykte gick nu genom Smolny. I Mogilew, högkvarteret, sammandrages gardesregementen, kosacker, den ”Vilda Divisionen” och ”Dödsbataljonen”. Denna armé vore avsedd att marschera mot huvudstaden. Nya rykten. Eleverna vid officersskolorna i Tsarskoje Selo och Peterhov äro av regeringen beordrade till Petrograd. Krigsskoleeleverna i Oranienbaum ha redan anlänt till staden. En pansarvagnsdivision har stationerats i Vinterpalatset. På Trotskis befallning utlämnades nu vapen till alla delegerade för Petrograds arbetare.

Ännu i sista stund tvekade en del av bolsjevikerna. De fruktade ett sammanbrott på fronten och tyskarnas inmarsch i landet. Vid ett sammanträde med bolsjevikernas partifunktionärer och fabrikskommitterade samt de militära representanterna rådde den största tvekan inför de

rustningar som regeringen vidtog. Men massorna på gatan sände deputationer och krävde handling. En arbetare med av raseri förvridna drag reste sig och ropade: ”Jag talar för Petrograds proletariat. Gör som ni vill, men det säger jag er: om ni tillåta att rådskongressen skingras, då äro vi färdiga med eder.” Soldaterna underströko denna förklaring. Ännu sedan upproret var beslutat i bolsjevikernas particentral fortfor dock, säger Reed, bolsjevikernas högra flygel under Sinowjew, Rjasanow och Kamenew att polemisera mot den väpnade resningen. Lenin måste offentligen bekämpa denna riktnings argumentation.

Rörelsen bland bönderna stärkte Lenins och Trotskis uppfattning. Regeringen sökte i sista stund dämpa denna rörelse och skilja bönderna från bolsjevikerna. En gemensam kommission för regeringen och förparlamentet utarbetade i ilande hast två nya lagar, av vilka den ena medgav ett provisoriskt överlämnande av jorden åt bönderna och den andra ålade regeringen att vidtaga energiska steg i fredsfrågan, vad bönderna likaledes fordrat. För att dämpa oron inom armén avskaffade Kerenski likaledes det av honom införda dödsstraffet vid hären och flottan. Kerenski kallade samtidigt till sig pressens representanter. För dessa förklarade han att det ryska folket lider under ekonomisk utmattning och under de desillusioner, som de allierade berett dem! ”Världen”, sade han, ”gör sig den vanföreställningen, att den ryska revolutionen är slut. Må man icke misstaga sig! Den ryska revolutionen står blott i sin begynnelse.” Dessa ord visade sig mera profetiska än Kerenski själv anade, säger Reed.

Ett ytterst stormigt sammanträde hölls natten till den 1 november med Petrograds arbetare- och soldatråd. Sammanträdet varade hela natten. Mer än tusen arbetare- och soldatombud voro närvarande. De moderata socialisternas ledare voro alla tillstädes. Man varnade massorna i än bevekande än hotfulla ordalag för följderna av en ny revolution. Mot dem vände sig, lidelsefullt och i enkla ordalag, arbetare, bönder och soldater. ”Kerenski vill rädda godsägarne”, ropade en bonde. En maskinist från Putilow-verken skildrade, hur man stängde fabrikerna på grund av materialbrist, ehuru väldiga mängder av material funnos. ”Det är en provokation”, sade han, ”man vill uthungra oss eller driva oss till våld!” En soldat började sitt tal med orden: ”Jag hälsar eder från dem, som gräva sina egna gravar och kalla dem skyttegravar.” När en mensjevik eller socialrevolutionär reste sig och började tala, råkade hela den väldiga salen i uppror. Man kunde icke misstaga sig på den enhälliga stämningen hos massorna. Petrograd erbjöd, säger Reed, som själv bevittnade alla dessa händelser, ett egendomligt skådespel. Kommittérummen i fabrikerna voro fyllda av vapen. Ett oupphörligt kommande och gående av kurirer. överallt exercerade röda garden. I alla kaserner afton efter afton möten och dagarne igenom heta diskussioner. Gatorna fulla av väldiga människomassor, som strömmade upp och ned på Newski och ryckte till sig de utkommande tidningarne. I gränderna och på sidogatorna röverier och rån, så snart mörkret fallit på. Provokatörer ströko omkring de väldiga köerna utanför matbutikerna och viskade åt de av hunger och köld darrande kvinnorna, att judarne gömt undan livsmedlen och att, under det folket hungrade, rådens medlemmar vältrade sig i lyx.

Smolnyinstitutet bevakades på det sorgfälligaste. Ingen kom in eller ut utan passersedel. Natt och dag härskade det mest rörliga liv. Hundratal av arbetare och soldater sovo på nakna golvet.

Monarkistiska sammansvärjningar upptäcktes. Tyska spioner häktades. Smugglare, spelare, skökor, spekulanter fyllde guldkrogarne i stadens centrum.

Samtidigt kommo underrättelser från olika delar av Ryssland till huvudstaden, vilka på det högsta upprörde och oroade proletariatet. I söder hade Kaledin organiserat tre arméer och stod beredd att höja Kornilows fallna fana mot revolutionen. I Kaluga, där bolsjevikerna hade majoritet i arbetar- och soldatrådet, sprängdes detta med vapenmakt. Artilleri hade beskjutit

rådens samlingsplats. Kosackerna förklarade, att alla råd skulle sprängas på samma sätt, även de i Petrograd och Moskva.

För söndagen den 4 november hade Petrogradrådet föranstaltat en jättedemonstration med massmöten i hela staden. Formellt avsåg denna demonstration att insamla pengar för arbetarnes hjälpkassor och tidningar, i verkligheten avsågs att visa de revolutionära massornas makt. Plötsligt blev det bekant att kosackerna till samma dag planerade en så kallad korsprocession till ära för det helgon, genom vars något underbara ingripande Napoleon 1812 hade fördrivits från Moskva. En oerhörd spänning låg i luften. En gnista kunde tända borgarkriget. Petrogradrådet utsände ett manifest: ”Till våra bröder kosackerna”. I detta varnade man för kontrarevolutionens intriger och provokationer och vädjade till kosackerna att stå solidariska med sina bröder. Kosackerna avlyste genast processionen. Arbetarnes massmöten satte denna dag hela prägeln på staden. överallt ljöd parollen: All makt åt råden. Men även tsarismens agenter voro i verksamhet. Dessa hetsade överallt till pogromer på judarne, till att plundra butikerna och till att häkta alla socialistiska ledare. Anarkin höll nu på att ta överhand. Statsförvaltningen upphörde att fungera. Morgontidningarnas spalter voro fyllda av meddelanden om rån och mord. Banditerna gingo fria. Ordningen hade försvunnit. Från nu började arbetarne att organisera en egen säkerhetstjänst. Beväpnade patruller genomtågade staden, upptogo kamp mot förbrytarne och beslagtogo vapen, varhelst de påträffades. Huvudstadens kommendant, general Polkonikow, utfärdade en proklamation vari han skildrade uppmaningarne till väpnade, demonstrationer och det tilltagande röveriet och anarkin. Han förklarade att detta tillstånd desorganiserade medborgarnes verksamhet och hindrade regeringens och stadsförvaltningens arbete. Han befallde militären att stödja myndigheterna, att försvara regeringsinstitutionerna, att häkta förbrytare och desertörer, att arrestera alla personer, som uppmanade till väpnade demonstrationer och myterier, att med blanka vapen i sin linda kväva alla väpnade demonstrationer eller sammansvärjningar. Alla armékommendanter och armékommittéer uppmanades att biträda vid dessa orders utförande. Ungefär samtidigt med denna proklamation beslöt en ombudsförsamling av samtliga huvudstadens regementen att antaga följande resolution:

PETROGRADS GARNISON UPPSÄGER REGERINGEN TRO OCH LYDNAD.

”Petrograds garnison erkänner icke mer den provisoriska regeringen. Vår regering är Petrograds arbetar- och soldatråd. Vi följa blott order från den revolutionära krigskommittén, som handlar på uppdrag av Petrograds sovjet.”

Samtidigt uppmanades de lokala truppförbanden att invänta instruktioner från soldatsektionen av Petrogradrådet. Såsom motåtgärd inkallade den centrala rådsexekutiven en ny soldatförsamling, som dock huvudsakligen blev besökt av officerare. Här valdes en kommitté för samarbete med generalstaben, och för samtliga kvarter i staden utnämndes särskilda kommissarier. Dessa åtgärder uppkallade soldatkommittéerna att anordna ett jättemöte med representanter för hela Petrogradgarnisonen. Detta gjorde följande uttalande: ”Petrograds garnison välkomnar bildandet av den revolutionära krigskommittén och förklarar sig beredd att i allt understödja alla dess aktioner och intet underlåta för att på det kraftigaste sammansluta fronten och hemlandet i revolutionens intresse. Garnisonen förklarar vidare, att den tillsammans med Petrograds proletariat skall upprätthålla den revolutionära ordningen i huvudstaden. Varje försök till provokation från Kornilowanhängarne eller bourgeoisins sida skall utan barmhärtighet nedslås.”

En del trupper ansågos ännu icke fullt pålitliga. Dessa voro kosackerna, kavalleriregementet, Semenows regemente och automobilkåren. Till dessa avdelningar beordrades kommissarier och agitatorer. Trotski själv infann sig vid ett möte med Semenows regemente. Den centrala rådsexekutiven hade skickat dit sina bästa talare, däribland flera före detta ministrar.

Ingenting hjälpte. Regementet uttalade sig för Petrogradrådet och den revolutionära krigskommittén. Automobilkåren höll möte i cirkus Moderne. Som talare uppträdde bland andra generalkvartermästare Paradjelow. Han yttrade sig hovsamt och sakligt. Trotski var där. Kåren beslöt att följa Trotski. Generalstabens representant trädde fram till Trotski och yttrade: ”Vi måste söka finna någon utväg till enighet”. Men det var försent. Kåren beslöt med alla röster mot trettio, att regeringsmakten skulle överlämnas till råden. Till Peter Paulsfästningen, huvudstadens centrala militära punkt, utnämnde den revolutionära krigskommittén en ung löjtnant till kommendant. Då han infann sig trädde fästningens befäl avvaktande åt sidan. Man vågade icke ens bjuda något motstånd.

Händelserna utvecklade sig nu med våldsam hastighet. Medveten om sin makt riktade nu den revolutionära krigskommittén till generalstaben i Petrograd den barska uppmaningen att ställa sig under dess befäl. Samtliga tryckerier förbjödos att utan kommitténs tillstånd trycka upprop och proklamationer av vad slag det vara månde. Kommitténs beväpnade kommissarier beslagtogo stora mängder vapen och ammunition i statens arsenaler. De togo även en skeppstransport med 10,000 bajonetter bestämda för Novo-Tscherkask, Kaledins högkvarter. Regeringen insåg nu sitt farliga läge och utlovade strafflöshet om den revolutionära krigskommittén upplöstes. Men det var försent. Regeringen gick nu med på att bevilja Petrogradrådet rätt till egen representation vid generalstaben. Den revolutionära krigskommittén accepterade, men en timma senare återtogs anbudet av den fungerande krigsministern, general Manikowsky. I stället kallade Kerenski trupper från fronten, bland andra två automobilbataljoner och luftförsvarsartilleriet. Man mobiliserade även kavalleriet till huvudstaden. De av Kerenski mot Petrograd dirigerade automobilbataljonerna sände genom sitt manskapsråd under vägen ett telegram till Petrograds sovjet. Telegrammet lydde: ”Man för oss till Petrograd. Veta icke varför. Anhålla om upplysning.” Trotski svarade, att de skulle göra halt och sända en deputation till Petrograd. Denna anlände och upplyste rådet om, att bataljonerna i sin helhet stodo på sovjets sida. Detta framkallade en storm av hänförelse vid det rådsmöte där den uppträdde. Bataljonerna uppmanades att genast intåga i Petrograd. På samma sätt förhöll det sig med flertalet övriga trupper, som sändes mot Petrograd. De gingo över till råden och förstärkte dessas stridskrafter.

Den revolutionära militärkommittén insatte kommissarier vid alla järnvägsstationer. Tågen granskades. Truppförflyttningarna följdes. En oavbruten telefon- och automobilförbindelse upprättades med de närgränsande städerna och deras garnisoner.

Alla visste att en revolution skulle komma. Man visste blott icke dagen, då den skulle utbryta. Bolsjevikerna voro ännu icke fullt på det klara med, vilken dag de skulle låta ovädret bryta löst. Den 3 november hölls inför slutna dörrar ett sammanträde med alla de bolsjevikiska ledarne. Detta historiska sammanträde avgjorde dagen för det revolutionära upprorets utbrott. Lenin sade: ”Den 6 november är det för tidigt. Vi behöva för resningen en allrysk bas. Den 6 november äro ännu icke alla sovjetkongressens delegater här. Den 8 november skulle vara försent. Till dess skulle kongressen ha konstituerat sig, och för en omfångsrik organiserad församling är det svårt att handla hastigt och avgörande. Vi måste träda i aktion den 7 november, samma dag kongressen sammanträder, på det att vi må kuna säga den: Här är makten; vad tänker ni göra med den?”.

Så blev även beslutat. Den förut nämnda riktningen i partiet, som vägrade godkänna beslutet att skrida till aktion, ställdes vid sidan. Härefter skred Trotski och Antonow till att utarbeta en sorgfällig och detaljerad plan för Petrograds besättande av de revolutionära trupperna.

Samma kväll lät regeringen de ännu trogna delarna av trupperna till sitt skydd besätta regeringsbyggnaderna. Vinterpalatset besattes av junkerartilleriet. Kosackpatruller syntes på

gatorna. Polkownikow, generalkommendanten, proklamerade order att obarmhärtigt nedslå varje motstånd.

7. Den röde ryttaren.

När Petrograds befolkning tisdagen den 6 november 1917 vaknade, möttes den av väldiga plakat i gathörnen, som uppklistrats under natten och buro underskriften *Den revolutionära krigskommittén vid Petrograds arbetare- och soldatdeputerades råd.* Upprörda skyndade de förbipasserande att taga del av proklamationernas innehåll. Proklamationen hade följande lydelse:

REVOLUTIONSPROKLAMATIONEN.

Till Petrograds befolkning!

Medborgare!

Kontrarevolutionen höjer sitt brottsliga huvud.

Kornilowfolket mobiliserar sina krafter till ett förintande slag mot allryska sovjetkongressen och den konstituerande församlingen. Fara är för handen, att Petrograds befolkning upphetsas till oroligheter och blodsutgjutelser från pogromanstiftares sida. Petrograds arbetare- och soldatdeputerades råd övertager nu själv upprätthållandet av den revolutionära ordningen i staden mot alla kontrarevolutionens och pogromanstiftarnes alla försök.

Petrograds garnison kommer icke att tolerera några som helst våldsåtgärder eller störandet av den offentliga ordningen. Befolkningen uppfordras att genast arrestera huliganer och agenter för de svarta hundradena och genast överlämna dem åt sovjetkommissarierna vid de närmast liggande kasernerna. Varje försök att ställa till oroligheter på Petrograds gator, likgiltigt om det är fråga om röverier eller andra strider, kommer att medföra döden åt förbrytaren.

Medborgare, betvara absolut lugn och självbehärskning. Ordningens och revolutionens sak ligger i starka händer.

Den revolutionära krigskommittén.

Staden befann sig i den mest nervösa spänning. Alla väntade på blixten. Alla hoppades och fruktade på samma gång. Monarkisterna hoppades, att ur bolsjevikernas revolution skulle framgå kontrarevolutionen och tsardömet och hetsade genom hundratals agenter till mord på judar och socialister. Kadetterna väntade av ett bolsjevikuppror en enhetsfront av alla nationella krafter, vilka med de utländska imperialisternas hjälp skulle besegra råden och bana väg för en ny Kornilow, segerrikare än den, som redan en gång försökt spela Napoleons roll och misslyckats. En del av borgarne såg i en bolsjevikrevolution en möjlighet för tyskarne att besätta Petrograd och större delen av västra Ryssland, varefter en fred skulle ingås mellan det tyskakejsardömet och ett av tyska bajonetter återupprättat ryskt kejsardöme. Arbetareklassen hoppades, att den nya revolutionen skulle bana vägen för freden och för de sociala omgestaltningar, som den borgerligt demokratiska revolutionen icke velat eller kunnat genomföra. Soldaterna vid fronten hoppades, att en ny revolution skulle betyda, att de för alltid finge stiga upp ur skyttegravarna och lämna det dödens rike, som frontområdet utgjorde. En icke ringa del av bondeklassen hoppades, att en ny revolution, som skänkte makten åt arbetar- och bonderåden, skulle definitivt lämna godsägarnes jord i böndernas händer. Det revolutionära, klassmedvetna proletariatet såg i den nya revolutionen den logiska fortsättningen på mars-revolutionen, såg i bolsjevikernas uppror proletariatets diktatur förverkligas, som skulle genomföra freden, bana väg för en socialistisk samhällsordning och ge den avgörande stöten till hela det internationella proletariatets resning mot krig och förtryck. Proletariatets seger i Ryssland skulle betyda början till världsrevolutionen, arbetarklassens internationella

revolution. Endast de småborgerliga elementen hoppades intet. De hade allt att förlora och intet att vinna.

Den röde ryttaren sadlade sin häst.

Arbetar- och soldatrådet sammanträdde dagligen i Smolny. Likaså garnisonens delegerade. Här höll det bolsjevikinka partiet sina sammanträden. Här höll den revolutionära krigskommittén permanent plenum. Smolnyinstitutet med dess väldiga flyglar och stora borggård var som en bikupa före svärmningen, som en fästning före ett utfall, som ett härläger före ett uppbrott. Starka truppavdelningar höllo vakt inom och utom, kurirer skyndade åt alla håll, kommo och gingo. Likaså deputationer, delegater från kaserner och fabriker, avlösningspatruller, avdelningar av Röda gardet. Hit inlöpte meddelanden om truppförflyttningar, om stämningen bland soldaterna och arbetarna, om agitationen

kasernerna, om pogromelementens excesser, om de borgerliga politikernas rådplägningar, om förhandlingarna i Förparlamentet, om regeringssammanträdena i Vinterpalatset, om partimötena. Här mötte man alla slag av människor, som kommo för att lämna meddelanden eller begära upplysningar. Här såg man denna dag i korridorerna, skyndande från ett sammanträde till ett annat, Lenin med sin väldiga skalle, sina livliga ögon och sin enkla arbetardräkt. Här såg man den mörke, bleke Trotski, mäktig till gestalt och snille, överallt närvarande. Här såg man Lunatjarski, mannen med det milda godmodiga ansiktet, den unge Wolodarski, den livlige Salkind, Antonow, matematikern och schackkonstnären, en skicklig revolutionär officer, vidare Podvodski, en mager skäggig man, upprorets strateg, såsom Reed berättar. Här var den 18-årige Lazimir, en av ordförandena i det permanenta revolutionära krigsrådet. Här var Krylenko, som bar marskalksstaven i sin ränsel. Där skymtade matrosen Dybenkos jättegestalt, han som några år senare intog det då kontrarevolutionära Kronstadt och räddade revolutionen. Här sågs Alexandra Kollontai, den ryska revolutionens tappra, kloka valkyria. Här skymtade Schlapnikow, marsrevolutionens organisatör i arbetarkvarteren. Därborta i ett rum satt Seratow, dag och natt undertecknande fullmakter för utlämnande av vapen ur regeringsarsenalerna till arbetarna. För varje fabrik 150 gevär.

Dag och att höll Petrograds sovjet sammanträde. I en jättelik sal hörde man Trotski tala:

”Man ställer till oss den frågan”, sade han, ”om vi avse en demonstration. Jag kan på denna fråga ge ett bestämt svar: Petrograds sovjet känner, att stunden är kommen, då makten skall övergå i rådens händer. överlämnandet av regeringsmakten skall den allryska sovjet-kongressen ombesörja. Om en väpnad kamp blir nödvändig beror av dem, som vilja motsätta sig den allryska kongressens vilja. Vi veta, att den provisoriska regeringen är en erbarmlig och hjälplös regering, som det gäller att så snart som möjligt jaga bort för att göra plats för en verklig folkregering. Men vi bemöda oss ännu i dag, ännu i detta ögonblick att undvika våld. Vi hoppas, att den allryska sovjetkongressen skall taga den makt och auktoritet i sina händer, som vilar på folkets organiserade frihet. Skulle under tiden regeringen använda den korta tid, 24, 48 eller 62 timmar, som den ännu har kvar att leva, till ett angrepp mot oss, då skola vi svara med ett motangrepp, och då gäller det för oss: Hugg för slag och stål för järn.”

Under livligt bifall meddelade Trotski slutligen, att socialrevolutionärernas vänstra flygel förklarat sig beredd att sända en representation till den revolutionära krigskommittén.

Natten mellan den 5 och 6 november hade Kerenskiregeringen beslutat att häkta ledningen av Petrograds arbetare- och soldatråd, den revolutionära krigskommittén och de ledande bolsjevikerna samt att förbjuda utgivandet av vissa tidningar och besätta Smolnyinstitutet. Samma natt körde flera batterier av junkerartilleriet upp framför Smolnypalatset. Pansarbilar besatte gator och gatumynningar i denna del av staden. Kerenskitrupper besatte samtidigt en del av de broar, som leda till arbetarkvarteren. Flera av de revolutionära tidningarnas

tryckerier besattes likaledes. Den revolutionära krigskommittén gav genast befallning åt de revolutionära regementena att marschera ut och taga ställning emot regeringstrupperna. På detta sätt marscherade under natten de olika sidornas trupper upp emot varandra. Medborgarkriget stod inför sitt utbrott.

Samma natt försvarade Kerenski under ett upprört sammanträde i Förparlamentet de beslut regeringen fattat för att möta bolsjevikernas uppror. I sitt tal yttrade han bland annat efter att ha citerat en rad av Lenins artiklar: ”Dessa artiklar har skrivits av Uljanow Lenin, en högförrädare, som för ögonblicket håller sig dold och vilken vi söker uppspåra. Denne högförrädare upphör inte att hetsa Petrograds proletariat och garnison till ett återupprepande av försöken den 16-18 juli. Han är den mest hårdnackade företrädare för ett ögonblickligt beväpnat uppror. Jämte honom ha andra bolsjevikiska ledare på talrika möten uppfordrat till väpnad resning. Framförallt måste man ge akt på den verksamhet, som utövas av den nuvarande ordföranden i Petrograds sovjet, Trotski. Jag ställer mig avgjort, tillägger Kerenski, på den högra flygelns ståndpunkt och förklarar, att undersökningar och häktningar äro nödvändiga.” Här avbröts Kerenski av stormande protester från vänstern, som bestod av de socialrevolutionäras och mensjevikernas vänstra flyglar. Med dånande stämma vände han sig mot dessa och ropade: ”Hören på! I detta ögonblick, då medvetet eller omedvetet förräderi hotar statens säkerhet, äro medlemmarna av provisoriska regeringen, och jag med dem, beslutna att förr dö än förråda Rysslands liv, ära och frihet.” Under hela talet rådde i salen ett öronbedövande larm. När Kerenski slutat, lämnade han, blek och genomvåt av svett, salen med sitt följe av officerare. Vänsterns och centerns talare uppträdde nu. De angrep() häftigt den högra sidan och regeringen. Fram på natten besvarade Förparlamentet Kerenskis begäran om ett förtroendevotum på det sätt, att det med 123 röster, vilka icke voro för ett odelat förtroendevotum, mot 102 (26 medlemmar avhöllo sig från att rösta) antog ett förslag, i vilket fordrades ögonblickligt upprättande av ett offentligt välfärdsutskott och vidare för undvikande av borgarkriget godkändes, att jord ställdes till bondekommittéernas förfogande och att avgörande steg toges för att förmå de allierade att offentliggöra sina fredsvillkor och inleda fredsförhandlingar. Dessa beslut kunde emellertid icke hinna åstadkomma någon ändring i händelsernas gång.

Händelserna utvecklade sig nu med rasande hast. Under det att de obetydliga regeringstrogna trupperna sökte isolera Smolny, spränga broarna till arbetarstadsdelarna och besätta en del andra punkter i staden, så erövrade i själva verket den revolutionära krigskommittén staden stycke för stycke och detta i regel utan sammanstötningar och blodsutgjutelse. Järnvägsstationerna, riksbanken, arsenalerna, fästningarna besattes, de stora tidningarnas tryckerier, telefoncentralerna, post och telegraf. Samtidigt körde av de revolutionära soldaterna och arbetarna besatta automobiler och lastbiler upp på de viktigaste gatorna, Newsky och dess större tvärgator. Kronstadtkryssaren Aurora, vars besättning och befäl voro bolsjeviker, ankrade utanför Vinterpalatset och vände sina kanoner mot detsamma. Samtidigt meddelades, att 25,000 matroser i Kronstadt voro beredda att komma till hjälp, när man kallade dem.

Under natten uppklistrades över hela staden väldiga upprop från båda sidor. Regeringen, centrala exekutivkommittén och Petrograds stadsfullmäktige vände sig emot resningen i upprop till bönderna, till frontsoldaterna, till Petrograds arbetare o. s. v. Ett av dessa upprop hade följande lydelse:

”Från Petrograds stadsduma.

Stadsduman bringar till medborgarnas kännedom, att den vid extra sammanträde den 6 november bildat en kommitté för den offentliga säkerheten, sammansatt av medlemmar av centralduman och distriktsdumorna samt av representanter för följande organisationer: Rådens centralexekutiv, bondedelegerades allryska exekutivkommitté, Petrograds arbetare- och soldatråd (!).”

En annan proklamation, som fyllde hela första sidan i arbetare- och soldattidningen och tillika trädde emot en på murarna, lydde:

SOLDATER OCH ARBETARE! MEDBORGARE!

Folkets fiende har i går afton börjat offensiven. Kornilowmännen i generalstaben försöka mobilisera junkrarnas och de frivilligas bataljoner. Krigseleverna i Oranienbaum och Tsarskoje Selo ha vägrat att marschera. Ett högt förrädiskt anslag är planlagt mot Petrograds sovjet. Kontrarevolutionärernas kamp är riktad mot den strax sammanträdande allryska sovjetkongressen, mot Konstituerande församlingen, mot folket.

Den revolutionära krigskommittén bestämmer:

1. Alla regemente-, divisions- och krigsskeppskommittéer skola utan avbrott låta sina sammanträden pågå tillsammans med rådens kommissarier och alla revolutionära organisationer. De skola i sin hand koncentrera alla underrättelser om de sammansvurnas planer.

2. Ingen soldat får lämna sin division utan kommitténs tillåtelse.

3. Varje militär enhet har omedelbart att sända en delegerad och varje statsdistriktssovjet fem delegerade till Smolny.

4. Samtliga medlemmar av Petrograds arbetare- och soldatråd och alla delegerade till allryska sovjetkongressen uppfordras att genast samlas i Smolny till extra sammanträde.

Ingen vacklan och inga tvivel mer! Fasthet, uthållighet, disciplin, beslutsamhet!

Den revolutionära krigskommittén.

Dessa plakat syntes tidigt på morgonen. Under nattens senare timmar och tidigt under morgontimmarna hade sammanstötningar här och var ägt rum mellan de olika truppavdelningarna. Rådens trupper hade emellertid brutit regeringstruppernas motstånd på nästan alla punkter. Röda gardet och de revolutionära trupperna hade besatt Nevabroarna. Endast Vinterpalatset och Mariapalatset, regeringens och Förparlamentets respektive säten, jämte några regeringsbyggnader höllos av de regeringstrogna trupperna. Kerenski hade tidigt på morgonen telegrafiskt uppdragit åt högkvarteret att sända första, fjärde och fjortonde kosackregementena mot Petrograd. Samtidigt anlände två transportfartyg och torpedjagare med bolsjevikiska matroser från Kronstadt. Pansarautomobilkåren, som ansetts pålitlig av regeringen, började i allt större utsträckning gå över till arbetare- och soldatråden.

Medan detta tilldrog sig ute i staden, sammanträdde i Smolny Petrograds sovjet utan avbrott. De delegerade voro oerhört uttröttade. Många sjönko ibland samman och somnade på bänkarna, men vaknade plötsligt upp och deltogo i debatterna. Bolsjevikerna voro nu åter enade.

Alla deltogo med yttersta energi i ledningen av den redan utbrutna revolutionen. Lenin, som icke uppträtt offentligt efter julihändelserna, hälsades med oerhörd hänförelse, när han nu åter syntes i rådet. Trotski ledde förhandlingarna. Kamenjew, Wolodarski, Sinowjew, Schatow, Zorin, Kollontai, Schlapnikow och många andra talade. I rummet n:r 18 höllo de bolsjevikiska ledarne mellan och under förhandlingarne i rådet sina överläggningar. Ännu funnos de, som tvivlade och varnade. Mitt under en överläggning kom en man inrusande med ett papper i höjden, säger John Reed i sin skildring av dessa dagars händelser. Mannen ropade: ”En skrivelse har just ingått från mensjevikerna och socialrevolutionärerna, vari de förklara, att de visserligen ogilla vår aktion, men att de icke vilja stå emot proletariatet, ifall regeringen skulle gå till angrepp.” Detta meddelande hälsades med jublande bifall.

Senare på dagen sammanträdde den centrala exekutivkommittén. Häftiga sammanstötningar hade ägt rum redan under gårdagens sammanträde. Man hade dock slutligen beslutat sig för att officiellt mottaga delegaterna till den andra sovjetkongressen. Detta provisoriska sammanträde hade även ägt rum under natten och hade förlöpt högst dramatiskt. Gotz hade öppnat konferensen, varefter Dan under allmän spänning och hotfull tystnad tagit ordet. Han talade om de tragiska timmar som stundade. Han talade om fienden framför Petrograds portar och de stundande blodiga striderna inom staden. Han talade om hungern, som skulle besegra icke blott regeringen utan även revolutionen. ”Slå bolsjevikerna till, så betyder det revolutionens död. Motrevolutionen lurar blott på ett uppror av bolsjevikerna för att slå till i sin ordning och anställa ett stort blodbad. En väpnad resning betyder farväl med Konstituanten.” Här avbröts talaren av rop: ”Lögnare!” Stort tumult uppstår. Dan slår den knutna näven i pulpeten och söker med all kraft överrösta larmet: ”De som uppfordra till väpnad resning begå ett brott!”

En delegat ropar: ”Brottet begicks av er, när ni tog makten och överlämnade den åt bourgeoisin!”

Gotz ringer häftigt i ordförandeklockan: ”Lugn eller jag ajournerar sammanträdet!” En röst svarar: ”Ni skulle bara försöka!” Härpå följer bifall och visslingar. Nu bestiger Trotski, hälsad av långvarigt, brusande bifall, tribunen. Han vänder sig med ironi mot mensjevikerna.

Härefter skildrar han Kerenskiregeringens synder och de sista månadernas händelser. ”De sista månadernas historia visar, att massorna icke längre följa mensjevikerna. Mensjevikerna och socialrevolutionärerna ha övervunnit kadetterna. Men när de erövrat makten, överlämnade de den åt kadetterna. Dan menar att massorna ha ingen rätt att resa sig. Nåväl, jag säger eder: Revolten är alla revolutionäras rätt. Om de förtryckta massorna resa sig, så är detta deras rätt.”! Härpå följde omväxlande bolsjevikiska och mensjevikiska talare. Liber, Wolodarski, Martow, Zorin. Martow förklarade, att internationalisterna icke voro emot maktens överlämnande till den revolutionära demokratin, men de förkastade bolsjevikernas metoder. Mitt under Martows tal uppstår ett väldigt tumult, sedan Dan meddelat att den revolutionära krigskommittén beslutat censurera Isvestia, rådens centralorgan. Armén och flottans delegater resa sig nu från sina platser och förklara under hurrarop, att sovjet är deras regering. Den gamla centralexekutivens medlemmar förklara åter, att den gamla exekutiven ensamt har rätt att avgöra och fatta beslut. Härefter avlägsna sig bolsjevikerna utan att deltaga i omröstningen. De kvarvarande av den gamla centralexekutiven fatta beslut. Resolutionen manar arbetarne och soldaterna att icke deltaga i resningen, att bilda en kommitté för den offentliga säkerheten, att förverkliga lagen om jordens överlämnande åt bönderna och av regeringen fordra inledande av fredsunderhandlingar.

8. Den sjunde november.

Under natten till den 7 november och under morgontimmarna hade den revolutionära krigskommittén praktiskt taget besatt huvudstaden. Besättandet hade skett utan allvarligare motstånd. Ännu återstod visserligen att besätta en del offentliga byggnader, men dessa isolerades planmässigt och besattes under förmiddagens lopp. Regeringen koncentrerade sitt försvar till Vinterpalatset och kringliggande byggnader. Hit samlade man de få återstoderna av de trogna trupperna. Kerenski hade under natten hit förflyttat generalstabens högkvarter. Hela regeringen var samlad och höll under nattens lopp oavlåtliga sammanträden. Framför allt arbetade man på att isolera den rörelse, som utbrutit, till huvudstaden, att vinna åtminstone större delen av frontarmén och att organisera motståndet mot de revolutionära i provinserna. Kerenski trodde sig kunna lita på södra och mellersta Ryssland jämte större delen av fronttrupperna. Organiserandet av en armé mot Petrograd pågick under ledning av regeringen, regeringens kommissarier och högkvarteret. Emellertid upphörde under morgonen telegraf- och telefonförbindelserna att fungera tillfredsställande, meddelanden om resningens framsteg

ingingo och på morgonen började en regelbunden belägring av Vinterpalatset. På regeringens anmodan lämnade Kerenski kl. 11 förmiddagen Vinterpalatset för att resa till Pskow och där organisera det militära motståndet mot resningen och samla de trupper, som skulle tåga mot huvudstaden och nedslå upproret. Under förmiddagens lopp besatte de revolutionära även de viktigaste gatorna och trafiklederna. Kontrarevolutionära officerare, högre ämbetsmän, tsaristiska generaler arresterades. De kommunala institutionerna besattes likaledes.

Under tiden höll Petrograds arbetar- och soldatråd sammanträde i Smolny. Trotski presiderade och lämnade en redogörelse för resningens förlopp hittills. Därefter lämnades ordet åt Lenin, som hälsades av en väldig bifallsstorm. Han talade om den om några timmar sammanträdande rådskongressen, åt vilken en segerrik resning av Petrograds soldater och arbetare skulle överlämna hela makten. Rådskongressen utgjorde det enda organ, som vore i stånd att genomföra de ryska arbetarnes, soldaternas och böndernas revolutionära program. Under Lenins tal kom ett meddelande, att Kerenski flytt och att Vinterpalatset var omringat av de revolutionära trupperna och Röda gardet och att man när som helst kunde vänta, att återstående delen av regeringen skulle ge sig och snart vara arresterad. Denna rapport var dock något förhastad. Det skulle ännu dröja åtskilliga timmar, innan regeringen gav sig och innan Vinterpalatset kunde stormas. Palatset var ytterst kraftigt armerat med artilleri och kulsprutor, och besättningen utgjordes av elever från krigsskolorna och den s. k. kvinnliga dödsbataljonen. Efter Lenins tal, vari han formulerade den kommande arbetare- och bonderegeringens närmaste uppgifter, tog Trotski, som mottagit nya underrättelser från krigskommittén, ordet och avgav i denna kommittés namn den förklaringen, att Kerenskis regering upp hört att existera och att, tills den allryska sovjetkongressen annorlunda beslutat, regeringsmakten förvaltades av den revolutionära militärkommittén. Hela församlingen reste sig och ett ändlöst jubel utbröt. Man omfamnade varandra, man grät, man sjöng. Så kom underrättelsen om de första offren. Hela församlingen uppstämde nu den revolutionära sorgesången. Härefter antog rådet följande resolution:

DEN REVOLUTIONÄRA SEGERN PROKLAMERAS.

”Petrograds arbetare- och soldatråd hälsar Petrograds proletariats och garnisons segerrika revolution. Rådet betonar framförallt den av massorna under denna resning visade enighet, organiserade kraft, disciplin och beslutsamhet. Sällan har ett uppror genomförts på ett mera oblodigt och resultatbringande sätt. Petrograds sovjet ger uttryck för sin fasta övertygelse, att den arbetare- och bonderegering, som kommer att framgå ur revolutionen såsom en rådens regering, och åt vilken industriarbetareklassen kommer att säkerställa understödet från den samlade massan av fattiga bönder, utan vacklan eller dröjsmål beträder socialismens väg, som ensamt förmår att bespara landet krigets jämmer och oerhörda fasor. Den nya arbetare- och bonderegeringen kommer att genast föreslå alla i kriget deltagande länder en rättvis och demokratisk fred. Den skall genast upphäva den stora jordegendomen och överlämna jorden åt bönderna. Den kommer att lägga den industriella produktionen och distributionen av de industriella alstren under arbetarnas kontroll, genomföra den allmänna kontrollen av bankerna och omgestalta dessa till ett statsmonopol.

Petrograds arbetare- och soldatråd uppfordrar hela Rysslands arbetare och bönder att med energi och hängivenhet understödja den proletära revolutionen. Rådet ger uttryck för sin övertygelse, att städernas arbetare, som äro de fattiga böndernas bundsförvanter, komma att säkerställa den revolutionära ordningen, utan vilken socialismens seger är omöjlig. Rådet är övertygat om, att den västeuropeiska arbetarklassen kommer att hjälpa oss att bringa socialismen till en verklig och slutlig seger.”

Emellertid inlöpte underrättelser om regeringens truppförflyttningar även som rykten att större styrkor voro samlade i Vinterpalatset, att anställda och tjänstemän i olika verk och

inrättningar nedlagt arbetet eller organiserat sabotage och obstruktion, att stora truppmassor voro på marsch mot Petrograd. De vankelmodiga elementen framförde åter tanken på en kompromiss med de moderata socialistiska elementen, men Lenin och Trotski ville icke höra talas härom. Och det överväldigande flertalet av bolsjevikerna var fullt på det klara med, att nu gavs ingen återvändo, nu gällde det att föra kampen till ett segerrikt slut. Inför rådsförsamlingen förklarade Trotski, att man stode i begrepp att göra ett experiment, som icke hade sin like i historien. Sinowjew förklarade, att det ryska proletariatet med denna dag riktat ett fruktansvärt slag mot kriget, ett dödligt slag mot alla imperialister och framförallt mot bödeln Wilhelm. Därefter meddelade Trotski, att man underrättat fronten om revolutionens seger, men att ännu intet svar ingått. Mot Petrograd anryckte fastmer trupper och man måste sända en delegation dessa till mötes, som meddelade trupperna sanningen. Då hördes en röst längst bort ifrån salen: ”Ni föregripa den allryska sovjetkongressens vilja!” Ordföranden Trotski replikerade: ”Det är resningen från Petrograds arbetare och soldater, som föregripit sovjetkongressen.”

Klockan 3 eftermiddagen öppnades i stora hallen i Smolnypalatset andra allryska rådskongressen. Kongressen var besökt av 560 delegater, av vilka 258 voro bolsjeviker, 78 vänstersocialrevolutionärer, vilka ställde sig vid bolsjevikernas sida, samt omkring 140 andra, vilka sympatiserade med bolsjevikerna utan att dock i allt följa dem. Resten utgjordes av mensjeviker, socialrevolutionärer av den högra flygeln, trudoviker och partilösa. På tribunen satt den gamla centrala exekutivkommittén, bestående av mensjeviker och socialrevolutionärer. Dess mest betydande medlemmar fattades dock. Kerenski var på flykt till fronten. Tscheidse vistades i Georgien. Andra voro omringade i Vinterpalatset. Men på tribunen syntes Tseretelli, Gotz, Dan, Liber, Bogdanow, Brejdow, Filipowsky. Somliga voro bleka och tysta, andra skummade av harm över det skedda. Vid deras fötter satt den brokiga mängden av delegerade och främst den revolutionära krigskommitténs medlemmar, vilka höllo upprorets trådar i sina händer och utvecklande en betydande makt. Så skildrar John Reed öppnandet av denna historiska kongress.

Dan öppnade sammanträdet. öppningsformaliteterna togo lång tid, avbrutna av meddelanden från den pågående resningen, från delegerade, från fronten, av deputationer o. s. v. Bolsjevikerna, socialrevolutionära vänstern och de internationella mensjevikerna hade enat sig om en proportionell besättning av presidiet. Till presidium valdes fjorton bolsjeviker, sju socialrevolutionärer, tre mensjeviker och en internationalist (gruppen Gorki). Den gamla centralexekutivens män stego långsamt nedför tribunen. I deras ställe trädde upp på tribunen Lenin, Trotski, Kamenjew, Lunatjarski, Sinowjew, fru Kollontai, Nogin etc. Det var ett världshistoriskt vaktombyte. Hela salen hade rest sig, med stormande bifall hälsande de nya ledarve. Sverdlow valdes till ordförande. Härefter godkändes dagordningen: 1. Bildande av regering. 2. Krig och fred. 3. Den konstituerande församlingen.

Plötsligt hördes kanondunder. Hela kongressen råkade i feber, lyssnade, ropade. Men till slut blev allt dödsstilla. Nya kanonskott. Martow, mensjevikernas vänstra flygel, störtade fram till tribunen. Han ropade: ”Detta är borgarkriget, som börjar. Kamrater! Den allra första frågan måste vara denna: Huru skola vi på fredlig väg kunna övervinna denna kris?” Martow föreslog en delegation, som skulle söka en fredlig lösning, genom samförstånd mellan alla socialistiska grupper och partier samt de fackliga organisationerna och bondeorganisationerna. Under fortgående kanondunder och under ekot av tilltagande skottväxling på gatorna, under larm och oro fortgick diskussionen. Till slut antogs i en provisorisk votering Martows förslag mot bolsjevikernas röster. Men diskussionen började på nytt och fortgick. Arbetare- och soldatrepresentanter uppträdde och hävdade att kongressen omedelbart skulle taga makten. Den hade ingen rätt att förhandla. ”Inga pappersresolutioner mer, inga tal mer, utan handling!” Dessa talare förklarade, att armén var med revolutionen. Mensjevikernas

högra flygel förklarade nu, att den lämnade kongressen. Soldatdeputationer trädde oavlåligen in i salen, som nu var så överfylld av folk, att man längs väggar och pelare satt och stod på varandras axlar och klängde sig fast vid räcken och balustrader. Soldaternas och arbetarnes deputationer krävde ett ögonblickligt övertagande av makten. Man föredrog hälsningar från fronttrupperna. Man berätade, att Vinterpalatset segerrikt stormades, beskjutet av flottans kanoner och Petrogradgarnisonens pansarbilar. Kongressens nyss vacklande center böjde sig åter åt vänster. Mensjevikerna och höger-socialrevolutionärerna, omkring 60 man eller en tiondel av kongressen, lämnade nu under protest salen.

Under eftermiddagens lopp hade den revolutionära krigskommittén blivit herre över hela staden, besatt alla offentliga institutioner med undantag av Vinterpalatset, arresterat de ledande personligheter, av vilka man icke kunde vänta underkastelse. Vinterpalatset var nu fullständigt isolerat. Klockan 8 på aftonen sände de belägrande en kurir till de inneslutna ministrarne med erbjudande att lämna Vinterpalatset. Regeringen fick 20 minuter på sig. Ministrarne avböjde. När fristen var förliden kom det första skottet från pansarkryssaren Aurora. Det var detta skott, som hörts på sovjetkongressen. Inrikesministern Nikitin har i sina memoarer lämnat följande skildring av den sista kampen om Vinterpalatset: ”Vid niotiden på aftonen inträffade följande händelse: På ett eller annat sätt hade det lyckats några matroser bland de belägrande att komma upp på palatsets tak, varifrån de nedkastade handgranater i Vinterpalatsets gallerier. Några av officerseleverna blevo sårade. Militärguvernören Paltchinski lyckades arrestera några av matroserna. Inför den tilltagande faran vägrade emellertid officerseleverna från Oranienbaum att längre stanna i palatset, men kunde på grund av elden icke lämna detsamma. Vid denna tid anlände ett bud från generalstabschefen Duchonin, vilket meddelade att kosackavdelningar voro på väg till undsättning och beräknades vara framme den 8 och 9 november. Klockan 10 expedierades av ministrarne ett telegram ”Till alla, alla, alla”, vari regeringen ställde sig under härens och folkets beskydd. Den del av palatset, som regeringen höll besatt, blev emellertid allt mindre. Nedre våningen var redan i bolsjevikernas händer. Den telefonapparat, som stod i rummet, fungerade icke mer. Jag gick in i handelsminister Konovalows rum för att söka telefonera därifrån. Det lyckades mig nå fram till fru Kuskow, medlem av Förparlamentet. Jag bad henne påskynda deputationens avsändande, då situationen ständigt blev mer kritisk. Hon talade nämligen om, att en stor deputation från olika grupper, partier och institutioner stod i begrepp att bege sig till Vinterpalatset. Knappt hade jag kommit tillbaka till de andra, innan jag hörde ropet ”Giv eder!” I detsamma fick jag se soldater, matroser och beväpnade arbetare strömma upp för trapporna, avväpna officerseleverna, som nu utan motstånd överlämnade gevären. Jag blev anhållen och tillspord, vem jag var. Jag svarade: ”Jag är inrikesministern Nikitin.” Man förklarade mig arresterad och förde mig till kommissarien Tjudnowski. överallt steg upphetsningen. Jag var den förste ministern som arresterades. Strax därefter arresterades de övriga ministrarne, i allt aderton personer. Tjudnowski lät uppsätta protokoll över arresteringen. Vi blevo alla förda till Milionajagatan, där kommissarien Antonow gav oss en skyddsvakt mot den upphetsade mängden. Därefter fördes vi till Peter Paulsfästningen. Vid Troitskibron råkade de arresterade och deras väktare ut för korseld. Vi togos för fiender av en patrull soldater och kunde endast rädda oss genom att kasta oss ned på marken.” Slutligen uppklarades missförståndet. Förbittringen bland massorna var så stor mot Kerenski, att de fångna på vägen till fästningen utsattes för upprepade hotelser. Ministrarne skyddades dock av de revolutionära befälhavarne. Efter några dagars förlopp blevo de socialistiska ministrarne frigivna, de borgerliga ministrarna fingo kvarstanna en tid i fängelset. Vinterpalatset föll efter ministrarnes arrestering vid midnatt helt i de revolutionäras händer och plundrades.

Under tiden pågingo överläggningarna såväl i Petrograds arbetare- och soldatråd, på den allryska sovjetkongressen och i den revolutionära krigskommittén. Denna sistnämnda kommitté, som ännu var den som utåt ledde revolutionen, utfärdade följande proklamation:

PROKLAMATIONEN OM KERENSKIS STÖRTANDE.

Till de ryska medborgarne!

Den provisoriska regeringen är störtad. Makten har övergått i händerna på den revolutionära krigskommittén, organ för arbetare- och soldatrådet, som leder Petrograds proletariat och garnison. De mål, för vilka folket kämpar, skola nu förverkligas: ögonblickligt förslag till en demokratisk fred, expropriation av godsägarnes jord, genomförande av arbetarekontroll över industrien, bildandet av en sovjetregering. Leve arbetarnes, soldaternas och böndernas revolution!

Revolutionära krigskommittén.

Petrograds arbetare- och soldatråd.

Denna proklamation uppslogs överallt i huvudstaden och sändes telegrafiskt och med kurirer ut över hela landet och till fronterna.

I Petrograds arbetare- och soldatråd meddelade Trotski att ministrarne häktats och att Förparlamentet upplösts. Härefter tog Lenin ordet. Han höll följande tal: ”Kamrater! Den arbetare- och bonderevolution, om vars nödvändighet bolsjevikerna alltid talat, är kommen. Vad har den för en betydelse? Först och främst, att vi nu skola hava en sovjetregering, det vill säga vårt eget regeringsorgan utan något som helst deltagande från bourgeoisins sida. De förtryckta massorna skola själva bilda sin regering. Den gamla statsapparaten skall uppryckas med rötterna och en ny regeringsapparat skall uppstå i sovjetorganisationens gestalt. En ny epok i Rysslands historia har börjat. Den tredje ryska revolutionen måste i sin slutliga utveckling skänka oss socialismen. En av de första uppgifter, som vänta oss, är likvideringen av kriget. Men för att slutgiltigt likvidera detta krig, som helt igenom är förbundet med den kapitalistiska samhällsordningen, måste vi besegra kapitalet. Vid lösningen av denna uppgift kommer den internationella arbetarerevolutionen, som redan uppflammar i Italien, England och Tyskland, att hjälpa oss. Den rättvisa, ofördröjliga fred, som vi föreslå den internationella demokratin skall överallt finna ett mäktigt eko hos de proletära massorna. För att stärka detta proletariatets förtroende måste vi genast offentliggöra alla hemliga fördrag. I det inre av Ryssland har ett överväldigande flertal bland bönderna sagt: Slut på leken med kapitalisterna, vi gå hand i hand med arbetarna. Vi skola vinna bondeklassens förtroende genom ett dekret, som förintar godsägarväldet. Bönderna komma att förstå, att endast i förbund med arbetarne ligger bondeklassens räddning. Vi skola upprätta en verklig arbetarekontroll över industrin. Nu lära vi oss att arbeta gemensamt. Därför borgar den nu utbrutna revolutionen. Vi ha en massorganisations makt, som kommer att besegra allt och föra proletariatet fram till världsrevolutionen. I Ryssland måste vi nu börja byggandet av en proletär, socialistisk stat. Leve den socialistiska världsrevolutionen!”

Stormande bifall hälsade Lenins tal. Härefter lämnade även här den mensjevikiska och högersocialrevolutionära minoriteten salen, sedan dessa partier i en skrivelse till rådet protesterat mot den statskupp, som, ägt rum. Sedan antogs ett upprop till fronten, som anmodades stödja den nya revolutionära makten, vilken genast skulle föreslå en rättvis fred, överlämna jorden åt bönderna och inkalla den konstituerande församlingen. Tillika meddelades att den kommunala och administrativa distriktsförvaltningen övergått till arbetarnes distriktskommittéer och lokala avdelningar. Soldaterna uppfordrades att övervaka kommandomyndigheterna och deras förehavanden och att såsom fiender arrestera de officerare, vilka icke öppet och direkt anslöt() sig till revolutionen. Bortdragandet av opålitliga truppdelar från

fronten förbjöds. Bortdragandet måste eventuellt förhindras med skoningslöst våld. Tillika uppmanades alla armé- och divisionskommittéer att genast välja delegater till rådskongressen.

På allryska sovjetkongressen hade överläggningarne ett par gånger avbrutits. Förhandlingarna öppnas ånyo. Lenin talar. Hans röst var, säger Philips Price, vilken personligen var närvarande vid sammanträdet, svag, sannolikt på grund av upprördhet. En lätt osäkerhet gjorde sig märkbar i hans tal. Det såg ut, som om han hade en känsla av, att utgången ännu vore tvivelaktig och att det var svårt, att just här och i detta ögonblick uppställa ett program. ”Ett råd av folkkommissarier är under bildande”, sade han, ”och listan på detsamma kommer att underställas kongressen. Detta Folkkommissariernas råd kommer att förelägga kongressen tre resolutioner, vilka skola bilda grundvalen för tre dekret. Det första dekretet skall innehålla att mått och steg genast tagas till ett ögonblickligt avslutande av vapenstillestånd vid fronten såsom ett förspel till fredsunderhandlingar. En liknande uppfordran skall riktas till de allierade och till centralmakterna och deras svar avvaktas. Det andra dekretet skall medgiva bondekommunernas jordkommittéer rätt att övertaga godsägarnes jord, provisoriskt tills en lag hinner utarbetas, som reglerar enskildheterna vid jordfördelningen. Det tredje dekretet skall lämna fabriksarbetarne kontrollrätten över alla fabriksägarnes och fabriksförvaltarnas operationer.” Lenin slutade: ”Vi skola rikta en uppfordran till våra kamrater i England, Tyskland och Frankrike att följa vårt exempel och över huvudet på sina kapitalistiska regeringar räcka sina bröder, arbetarne på andra sidan skyttegravarne, händerna till fred. Vi tro, att det folk, som gav världen en Karl Marx, skall lyssna till vår appell. Vi förlita oss därpå, att våra ord skola förnimmas av Pariskommunardernas ättlingar och att det brittiska folket icke skall förneka chartisternas arv.”

Denna natt fullbordades den ryska revolutionen. Den ryska bourgeoisin, kommen till makten genom marsrevolutionen, lämnade skådebanan. På arenan trädde det segerrika proletariatet. över Vinterpalatset och Peter Paulsfästningen vajade de röda fanorna. En lång, mödosam, farofylld och offerrik väg låg framför de segrande. Många gånger skulle de gå vilse. Många fel skulle de begå. Nära skulle de vara att förblöda och stupa. Nära att omringas och tagas av fienden. Men aldrig skulle de fälla modet.

Femte delen – Novemberrevolutionen

1. Folkkommissariernas råd.

Bolsjevikernas första seger var vunnen. Den hade vunnits nästan utan svärdsslag. Men den omfattade ännu endast huvudstaden. Man visste icke med säkerhet, hur fronten ställde sig. I söder organiserades stora kontrarevolutionära arméer. 1 Ukrajna hade den nationella rörelsen ett starkt grepp om soldaterna och bönderna delvis även om arbetarne. Flottan, arbetareklassen i Petrograd och Moskva samt de proletära skikten i norra och mellersta Rysslands industriområden voro den nya revolutionens stödjepunkter. Fruktansvärda fiender hotade den nya ordningen. Tyska armén nalkades Petrograd. Hungersnödens spöke kastade sin skräckinjagande skugga över landet. De allierade skulle förvisso lämna det proletära Ryssland i sticket.

Endast män med övermänsklig viljekraft, mod och beslutsamhet hade kunnat våga vad som vågats. Det krävdes, att detta mod, för att gärningen skulle bli fullbordandet av en världshistorisk mission och icke ett hasardspel, parades både med den största erfarenhet av människolivet, av klasskampen, av klassernas psykologi och med den största kunskap om historien och folken, om den ekonomiska utvecklingens lagar, om krigets väsen. Och allt detta måste krönas av ett genomträngande geni, av ett vittblickande snille.

Sällan har i historien dessa egenskaper trätt så i dagen som hos Lenin och Trotski. Sällan ha tvenne samtida statsmän så kompletterat varandra som dessa båda. Sällan ha också geniala ledare haft vid sin sida en sådan rad av dugliga, kunniga, uppoffrande krafter som dessa. Sällan har ett parti hos massorna i Ryssland och i hela världen haft ett sådant förtroende som bolsjevikernas parti under de år det stod under Lenins och Trotskis ledning.

Med den snabbhet i handling, som alltid utmärkte de båda stora bolsjevikerna, skredo dessa ögonblickligen till att utnyttja den seger, som tillkämpats. Redan tidigt på morgonen den 8 november utfärdade den allryska rådskongressen en proklamation ställd ”till alla råd, alla representanter, alla arbetare, alla militärpersoner och alla bönder i hela riket.” I proklamationen förklarades, att den samlade statsmakten övergått till arbetare- och soldatråden. Alla den gamla regeringens ämbetsmän skulle lösas från sina tjänster. Ordförandena i alla arbetare- och soldatråd anmodades ställa sig i omedelbar förbindelse med den revolutionära regeringen. Alla de medlemmar av bondeutskotten, som blivit häktade, skulle genast sättas på fri fot och de ämbetsmän, som häktat dem, skulle i stället arresteras. Dödsstraffet, som av Kerenski återinförts vid fronten, upphävdes. Den politiska propagandans fulla frihet återställdes vid fronten. Alla revolutionära soldater och officerare, vilka häktats för politiska brott, skulle genast försättas i frihet. De borgerliga ministrarne förklarades arresterade. Alla militära förband uppmanades att vidtaga åtgärder för att häkta Kerenski och föra honom till Petrograd. Varje understöd åt Kerenski komme att bestraffas som högförräderi.

Vidare antog kongressen med alla röster mot två (tolv delegater avhöllo sig från att rösta) följande

MANIFEST TILL RYSSLANDS ARBETARE, SOLDATER OCH BÖNDER.

I enlighet med kravet hos det överväldigande flertalet av arbetare, soldater och bönder och stödd på den lyckade resningen av Petrograds proletariat och garnison har allryska rådskongressen tagit makten i sin hand.

Kongressen skall föreslå alla folk en demokratisk fred och ett ögonblickligt vapenstillestånd att genast inträda vid alla fronter. Arbetare- och soldatrådens makt skall säkerställa det kostnadsfria överlämnandet av enskilda jordagods samt stats- och kyrkogods till bonde-

utskotten, försvara soldaternas rättigheter och förverkliga en fullkomlig demokratisering av armén, genomföra arbetarnas kontroll över produktionen, säkerställa inkallandet av den konstituerande församlingen till den bestämda tiden, draga försorg om att städerna förses med livsmedel och kläder för de mest trängande behoven och garantera åt alla nationaliteter, som befolka Ryssland, den verkliga rätten att ordna sin framtid. Kongressen beslutar, att hela den lokala makten överflyttas till de lokala arbetare- och soldatråden, vilka ha att skapa en varaktig revolutionär ordning. Kongressen uppfordrar soldaterna i skyttegravarna till vaksamhet och fasthet. Kongressen är övertygad, att den revolutionära armén skall veta att skydda revolutionen mot alla imperialistiska försök, intill dess den nya regeringen ernått en demokratisk fred, vilken direkt kommer att föreslås alla folk. Den nya regeringen kommer att tillgripa alla åtgärder för att säkerställa det nödvändiga åt armén genom en energisk politik av pålagor och skatter på de besittande klasserna. På samma sätt skall den nya regeringen förbättra soldatfamiljernas ekonomiska läge. Kornilows, Kerenskis, Kaledins partigängare och andra kontrarevolutionärer söka att skicka trupper mot Petrograd. Några truppavdelningar, som låtit dupera sig av Kerenski, ha emellertid redan övergått på det i resning stadda folkets sida. Soldater! Motstå kraftigt Kerenski, denne Kornilows vapenbroder! Järnvägsmän! Håll tillbaka de stridskrafter, som Kerenski sänder mot Petrograd!

Allryska rådskongressen.

Av detta manifest framgick, att Kerenski i spetsen för någon armé befann sig på marsch mot Petrograd. Man visste ännu icke, i vad mån större eller mindre delar av fronten följde Kerenski. Såväl telegraf som telefonförbindelserna och delvis även järnvägsförbindelserna började träda ur funktion genom en omkring sig gripande obstruktion från högre och delvis även lägre tjänstemäns sida. Mycket oroande rykten började cirkulera i huvudstaden.

Skulle det lyckas att hindra Kerenskis framryckning och återställa den desorganiserade förvaltningen, måste ögonblickligen en fast revolutionär regeringsmakt bildas. Redan samma dag trädde rådskongressen i förbindelse med bonderådens representanter. Endast en minoritet av dessa hörsammade dock kallelsen. På ett gemensamt sammanträde fattades beslut att utse en arbetarnes och böndernas provisoriska regering, vilken skulle styra landet intill sammanträdandet av den konstituerande nationalförsamlingen. Denna regering skulle bära namnet Folkkommissariernas råd. Åt särskilda kommissioner skulle anförtros förvaltningen av samhällslivets olika grenar. Dessa kommissioner skulle samarbeta med de olika arbetar-, bonde- och soldatorganisationerna och råden. Regeringsmakten skall ligga hos Folkkommissariernas råd, som skulle bestå av ledarne för dessa kommissioner. Folkkommissarierna skulle vara ansvariga inför rådskongressen eller dess exekutiv. Rådskongressen och dess exekutivkommitté ägde att övervaka folkkommissariernas verksamhet och rätt att avsätta desamma.

Härefter skred kongressen till val av Folkkommissariernas råd. Bolsjevikernas centralkommitté hade inbjudit vänstersocialrevolutionärerna att deltaga i bildandet av den första sovjetregeringen. Dessa föreslogo i stället, att sovjetregeringen borde sammansättas av representanter från samtliga arbetarpartier. Men mensjevikernas och de socialrevolutionäras högra flyglar hade lämnat sovjetkongressen och tillsammans med de borgerligt demokratiska partierna bildat ett offentligt säkerhetsutskott.

Då vänstersocialrevolutionärerna icke omedelbart ville inträda i den revolutionära regeringen, upptog den revolutionära krigskommitténs förslagslista endast bolsjeviker. Häri låg, säger Trotski, en stor fara. Övergången blev allt för tvär. Men intet annat val återstod. Den första sovjetregeringen erhöll följande sammansättning: president för Folk-kommissariernas råd Vladimir Uljanow Lenin; utrikes ärenden Trotski; inrikes angelägenheter Rykow; jordbruket Miljutin; arbetarfrågor och offentliga arbeten Schlapnikow; industri Nogin; undervisning och sköna konster Lunatjarski; finanserna Skvortsow; justitieärenden Lomow; förplägnadsväsen-

det Feodorovitch; post- och telegraf Avilow-Glebow; nationalitetsangelägenheter Djugasvili-Stalin; för krigs- och marinangelägenheter ett utskott bestående av Antonow-Avsenko, Krylenko och Dybenko; handel och kommunikationer Rjasanow.

Detta var den första rådsregeringen. Samtliga folkkommissarier voro gamla, i kampen mot tsarismen prövade revolutionärer. Flera hade levt åratal i Sibirien eller andra deportationsorter. Några hade en längre tid ävenledes levt i landsflykt, där de tillhört de över hela jorden spridda ryska emigrantkretsarna. Några voro framstående revolutionära organisatörer. Åtskilliga hade utgivit ett flertal betydande marxistiska skrifter. Flertalet besatt en mycket gedigen och allomfattande bildning. Hos några var den vetenskapliga bildningen förenad med ytterst viktiga specialkunskaper. I denna regering funnos sålunda skickliga ingenjörer, officerare, köpmän, jurister, kännare av jord- och nationalitetsfrågor. över alla reste sig dock Lenin och Trotski, tvenne alpjättar, på vilka hela den väsentliga bördan av den genomförda resningen och dess utveckling kom att vila.

Dessutom tillsattes ytterligare kommissarier, nämligen såsom Trotskis närmaste man och ställföreträdare Uritski, vid finanserna Menschinski, för de offentliga välfärdsinrättningarna Alexandra Kollontai, vid flottan matrosen Korbin, vid posten Spiro, för teatrarna Murawjew, för statstryckerierna Gerschibow, för staden Petrograd Mestorow och för nordfronten Pozern. Flere av dessa såsom Uritski och fru Kollontai voro första rangens krafter.

Folkkommissariernas råds första åtgärder voro dekreten om upphävandet av godsherrarnas äganderätt och jordens överlämnande åt bönderna. Dekretet bestämde, att de enskilda jordagodsen såväl som kronans, klostrens och kyrkans jord med alla byggnader och inventarier, mejerier och redskap skulle ställas till förfogande åt bonderåden och jordkommittéerna, intill dess den konstituerande nationalförsamlingen kunde sammanträda. De små bönderna och kosackernas jord och egendom finge icke beslagtagas. Ett annat dekret gjorde alla annonser i den periodiska pressen till statsmonopol. Inkomsterna av tidningarnas annonser skulle sålunda gå till statskassan. Ett annat dekret genomförde åttatimmars arbetsdag, bestämde angående arbetarnes skydd mot utsugning genom arbetsköparne och fastställde arbetarnes kontroll över produktionen. Genom ytterligare nya dekret uppdrogos folkförsörjningsangelägenheterna åt kommunalstyrelserna samtidigt som stadsstyrelserna erhöllo rätt att centralisera restauranterna och de stora köken och använda skolelever och studenter vid förplägnadsverksamheten. Vidare genomfördes hyresmoratorium. Kommunalstyrelserna erhöllo rätt att kommunalisera vissa fastigheter samt att inkvartera hemlösa eller trångbodda familjer i obebodda eller sådana lägenheter som beboddes av färre hyresgäster än vad dekretet stipulerade. Ett annat viktigt dekret genomförde upprättandet av en arbetarmilis genom fabrikskommittéerna samt arbetare- och soldatråd. Denna röda milis, som uvecklats ur Röda gardet, blev grundvalen för den Röda armén. Dessutom upprättades ett nytt rättsväsen; revolutionstribunalen skapades.

Samtliga dessa dekret godkändes under livliga förhandlingar på allryska rådskongressen. Särskilt väckte dekretet om jordöverlämnandet en oerhörd hänförelse bland bondedelegaterna på kongressen. Det viktigaste dekretet för ögonblicket gällde emellertid freden. Folkkommissariernas råd offentliggjorde följande kungörelse, innebärande det första budskapet om en snart stundande fred för det hårt prövade folket: ”Den genom revolutionen av den 6 och 7 november skapade arbetare- och bonderegeringen, som stödjer sig på arbetare- och soldatråden samt bonderåden, föreslår alla krigförande folk och regeringar att ögonblickligen träda i förhandlingar om en rättvis, demokratisk fred. Med en rättvis och demokratisk fred, som arbetarklassens flertal i alla de genom kriget utmattade och förstörda krigförande länderna eftersträvar, och som de ryska arbetarne och bönderna efter monarkins störtande krävt, förstår regeringen en fred utan annektioner d. v. s. utan tillägnande av främmande områden, utan våldsamt införlivande av främmande folk och utan skadestånd. Den ryska regeringen föreslår alla krigförande folk att genast avsluta en sådan fred och uttalar sin beredvillighet att utan

dröjsmål vidtaga alla förberedande steg därför, på det att alla betingelser för en sådan fred slutgiltigt skola kunna bekräftas av de befullmäktigade församlingarna av folkrepresentanter för alla länder och folk. Med annektioner förstår regeringen, i enlighet med demokratins rättsmedvetande i allmänhet och arbetarklassens i synnerhet, varje införlivande av ett litet eller svagt folk i en stor och stark stat, utan att detta folk tydligt och frivilligt uttalat sin anslutning härtill och detta oberoende av, när den våldsamma införlivningen ägde rum, oberoende av vilken utvecklingsgrad ett sådant erövrat folk uppnått och slutligen oberoende av om dessa folk bo i Europa eller i andra världsdelar. Om ett folk inom gränserna för någon stat med våld hålles nere, om dess krav på frihet icke skulle beaktas, trots dess i pressen, vid sammankomster, genom partibeslut, genom uppror eller resningar mot förtryckarne till uttryck bragta krav på rätt till en fri folkomröstning under fullständigt tillbakadragande av besättningstrupperna, så betraktar regeringen fortbeståendet av en sådan anslutning såsom en annektion, det vill säga såsom erövring och undertryckande. Att fortsätta detta krig för att fördela de erövrade små folken mellan de starka och rika nationerna håller regeringen för den största förbrytelse mot mänskligheten. Den förkunnar därför högtidligt sitt beslut att genast underteckna en fred, som gör ett slut på detta krig på de angivna för alla folk lika rättvisa villkoren. Samtidigt förklarar regeringen, att den icke betraktar de anförda fredsvilkoren såsom ultimativa, utan är beredd att även pröva alla andra fredsförslag, blott de befordra möjligheterna till en snabb och rättvis fred för alla kämpande folk och uppfylla kravet på full klarhet, på ett fullkomligt uteslutande av all tvetydighet och varje hemlighetsmakeri vid fredsanbudet. Regeringen avskaffar å sin sida varje hemlig diplomati och bekräftar sitt fasta beslut att föra fredsförhandlingarna öppet inför hela världen och att genast offentliggöra alla av godsägarnes och kapitalisternas regeringar godkända och avslutade hemliga fördrag. Regeringen förklarar dessa hemliga fördrag vara av noll och intet värde i den mån de, såsom i allmänhet är fallet, innehålla alla slags fördelar åt godsägarne och kapitalisterna, i det de upprätthålla och utöka de av storryssarne verkställda annektionerna. I det regeringen inbjuder alla krigförande folk att genast öppna fredsunderhandlingar förklarar den sig å sin sida beredd att föra dessa förhandlingar skriftligt eller telegrafiskt, genom samtal med representanter för olika länder eller genom konferenser med dylika representanter. För att underlätta dessa förhandlingar kommer regeringen att utse befullmäktigade ombud i de neutrala länderna. Regeringen föreslår alla krigförande länders regeringar att genast avsluta vapenstillestånd och är av den meningen, att detta vapenstillestånd bör avslutas på tre månader, vilken tid bör räcka till för att fastställa fredsvillkoren och få dem godkända av folkrepresentanterna. Regeringen föreslår vidare, att representanter för alla de folk, som indragits i kriget eller blivit offer på något sätt för detsamma, deltaga i fredsförhandlingarna och att en konferens av representanter för alla världens folk inkallas till ett slutgiltigt antagande av det utarbetade fredsinstrumentet. I det att Rysslands arbetare- och bonderegering förelägger detta fredsförslag för alla regeringar och folk i de krigförande länderna, vänder den sig särskilt till de klassmedvetna arbetarne inom världens kulturfolk och de största i kriget deltagande staterna: England, Frankrike och Tyskland. Dessa länders arbetare ha gjort framstegets och socialismens sak de största tjänster: Genom det stora exemplet av chartiströrelsen i England, genom en rad av revolutioner av världshistorisk betydelse, som framkallades av det franska proletariatet, och slutligen genom den heroiska kamp mot undantagslagarna i Tyskland och den för hela världens arbetare mönstergilla, långvariga, sega och disciplinerade verksamheten vid framskapandet av de proletära massorganisationerna i Tyskland. Alla dessa exempel äro en borgen för att dessa länders arbetare fullständigt fatta den på dem vilande uppgiften att befria mänskligheten från krigets fasor och följder och att dessa arbetare genom sin dådkraftiga, uppoffrande energi skola hjälpa oss att fullborda fredsverket och befria alla arbetande klasser från utsugning.”

På den allryska rådskongressen motiverade Lenin detta lika handlingskraftiga och djärva som på stora och rättvisa tankar rika fredsförslag, ett av de märkligaste historiska dokument, som

samtiden har att uppvisa. Han yttrade bland annat: ”Vi vända oss till såväl regeringarne som till folken. Skulle vi inskränka oss till folken, skulle detta kunna förlänga kriget. Under vapenvilan framlagda och diskuterade fredsvillkor skola föreläggas Konstituanten. Vi dölja icke för oss de imperialistiska regeringarnas motstånd, som är att vänta, men vi hoppas på den i alla länder annalkande revolutionen. Därför vända vi oss med särskilt eftertryck till arbetarklassen i England, Frankrike och Tyskland. Det är möjligt, att regeringarne icke svara oss. Alla måste därför veta, att vi icke ställa något ultimatum, som skulle kunna underlätta ett avvisande av förslaget. Vi äro beredda att pröva varjemotförslag. Men detta betyder icke att godtaga det. Det ges förslag, som nödvändiggöra en kamp till sista slut. Men det kan också ges sådana motförslag, på grund av vilka vi kanske icke vilja föra kriget vidare. Vi må göra allt för att påskynda freden och allt för att få känedom om alla krigförandes fredsvillkor. Vi äro beredda att pröva alla dessa villkor. Vapenstilleståndet kommer att föreslås alla folk. Fristen är tilltagen så lång, på det att folkrepresentanterna i alla länder skola beredas möjlighet att utarbeta fredsvillkor.”

Detta tal visar Lenins statsmannakonst, hans praktiska sinne, hans skickliga, men öppna diplomati, en socialistisk, en revolutionär diplomati.

Samtidigt utfärdade bolsjevikernas partistyrelse ett upprop till Internationalen, till alla länders arbetare och arbeterskor. I detta manifest skildras först resningen i Petrograd och segern över Kerinskiregeringen. Härefter beskrives, hur revolutionen i landet utbreder sig, hur Östersjöflottan, armén i Finland och flertalet av soldaterna vid fronten an sluter sig till den nya arbetare- och bonderegeringen. Sedan skildras den förra regeringens kapitalistiska och krigsvänliga politik. ”Petrograds arbetare och soldater ha förjagat den, liksom de förjagade tsaren. Deras första ord gäller freden.” Härefter tecknas regeringens förut berörda fredsförslag. Till världens arbetare riktar sig nu det röda Petrograd. Utan hjälp av världens övriga arbetare kunna Rysslands soldater och proletärer icke ensamma erövra varken bröd, frihet eller fred. Rysslands kapitalister, junkrar och generaler skola uppbringa alla krafter för att i blod kväva arbetarnes och soldaternas revolution. Men även av de övriga kapitalistiska regeringarna hotas den ryska arbetarerevolutionen och dess fredsverk.” Vidare beröras de intressen, som driva de imperialistiska regeringarna inom alla länder till kamp mot den ryska revolutionen. ”Ansluten eder till den ryska revolutionen! Vi uppkalla er icke till sympatibevis utan till kamp! Resen er, gån ut på gatorna, låten fabrikerna stanna, utöven ert tryck med alla medel och av alla krafter! Det får icke bli ett nytt fjärde vinterfälttåg! Inget skott får falla mer! Fredsförhandlingarna måste genast börja!” Slutligen uppmanar manifestet arbetarne i alla länder att bilda arbetare- och soldatråd som organ i kampen för freden. Manifestet slutar med att inkalla representanter för alla partier, som vilja föra denna kamp, till en omedelbar konferens i Stockholm. Arbetarne uppmanas att fordra frigivande av de fängslade fredskämparne på det att dessa må kunna deltaga i fredsarbetet. Detta upprop var även undertecknat av den internationella socialistiska Zimmerwaldskommissionen, vars säte nu låg i Stockholm och vars ledning utgjordes av Angelica Balabanoff, Zeth Höglund m. fl. Den som skriver dessa blad erhöll samtidigt såsom sekreterare i det svenska vänstersocialistiska partiet telegram med anmodan att förbereda konferensen. En kommitté av de nämnda jämte Radek och Worowski, som vistades i Stockholm, tillsattes också. Kurirer sändes genast till Tyskland, och andra länder för att förbereda anslutningen till konferensen och informera om läget i Ryssland.

Den segerrika ryska arbetarerevolutionen påverkade i allra högsta grad arbetarklassen i övriga länder. Under ledning av Zimmerwaldinternationalen utvecklades en oerhörd propaganda för freden och den proletära världsrevolutionen. En våg av revolutionär hänförelse gick genom massorna. De dödströtta folken började åter hoppas. överallt förmärktes manifestationer för freden. Men framförallt fick den nya ryska revolutionen betydelse för de tyska och österrikiska arbetaremassorna, vilka också efter ett år följde det ryska exemplet.

2. Kerenskis nederlag och flykt.

Samtidigt med att sovjetregeringen och rådskongressen utfärdade de viktiga dekreten om fred, jord, arbetarekontroll, sociala reformer och det revolutionära värnet, vilka dekret i milliontals exemplar spriddes över hela landet, vidtog de nya makthavandena även en rad praktiska åtgärder för att dels säkerställa revolutionen dels bereda de arbetande massorna lättnader i den svåra livsmedels- och bostadskrisen. Hela Petrograds arbetarebefolkning beväpnades, en proletär ordningsmakt skapades, det röda gardet fick en fastare organisation, garnisonen rensades från opålitliga element. Flera av de stora tidningstryckerierna exproprierades för utgivande av tidningar, som försvarade den genomförda revolutionen. De borgerliga tidningarna fortforo emellertid att utkomma, ehuru delvis under nya namn och från nya officiner. Isvestia, intill den bolsjevikiska resningen redigerat av mensjevikerna, blev såsom rådens centraltidning – med Steklow som redaktör – organ för Folkkommissariernas råd och allryska sovjetkongressen med dess bolsjevikiska flertal. På fabriker och verkstäder genomfördes driftsråd och kontrollnämnder för att övervaka produktionen och delvis även leda och fördela arbetet. Även bostadskommittéer uppstodo, som företogo bostadsräkningar och fördelade rum och lägenheter, till en början dock mycket försiktigt och varsamt. Åtgärder för överförande av storgodsens jord till bönderna vidtogos och bondekommittéerna började verkställa den provisoriska jorduppdelningen. Såväl i städerna som på landsbygden förekom här och var plundringar och en del excesser, men i regel stävjades dessa tilltag genom rådens och arbetarevärnets inskridanden.

Den viktigaste åtgärden var dock att proviantera städerna. Den nya regeringen tillsatte för detta ändamål nya organ, -vilka med den allra största kraft och beslutsamhet gingo till verket. Man lyckades också, åtminstone till en början, framskaffa en del livsmedel och även att här och var förmå bönderna att utlämna en del av sina förråd. Även på gods och herrgårdar kunde man expropriera en del lagrade förråd. Prisstegring kunde dock icke förhindras. Den nya regeringen måste därför tämligen snart skrida till mycket energiska åtgärder mot prisfördyrare och ockrare.

Rustade sig sålunda de nya makthavarne att stärka sin ställning, att förbättra det allmänna läget för arbetare- och bondeklassen och att redligt söka hålla de löften, som givits, så var å andra sidan icke heller motsidan overksam. Efter det första bedövande slaget sökte borgarklassen skrida till motåtgärder och återtaga makten. Sabotage och obstruktion organiserades överallt: i ämbetsverken, vid kommunikationerna, inom de sociala välfärdsinrättningarna, på alla områden, där denna taktik kunde tillämpas. Fabriksägare och fabriksledare upptogo även det passiva motståndet. Hinder restes vid provianteringen icke blott av städerna utan även av fronten. Samtidigt bombarderades den nya regeringen med ideliga protesttelegram och protestskrivelser från kommunalstyrelser, semstvoinstitutioner, allehanda sociala inrättningar, en del kosack- och armékommittéer, där de borgerliga partierna eller mensjeviker och socialrevolutionärer ännu hade huvudinflytandet.

Denna propaganda, som spreds genom pressen och genom proklamationer, var ingalunda utan en viss opinionsbildande betydelse. Särskilt stärktes härigenom modet hos de borgerliga och småborgerliga befolkningsskikten. Dessa började också snabbt resa huvudet. Särskilt farligt för den nya regeringen var järnvägsmännens uppträdande. Dessa organisationer jämte en del av telegraf- och telefonpersonalen började visa en fientlig hållning mot rådsregeringen. Detta stärkte ytterligare modet hos de forna maktägarne. Det passiva motståndet började avlösas av ett aktivt motstånd. Det aktiva motståndet hade sitt centrum i Petrograds stadsduma (stadsfullmäktige), där bolsjevikerna ännu icke hade absolut majoritet. Stadsduman förenade med sig representanter från de mest skilda organ och institutioner, grupper och partier. Genom dess initiativ bildades först det allmänna välfärdsutskottet, som sedan utvidgades till Kommittén för fäderneslandets och revolutionens räddning, som proklamerade sig såsom huvudstadens

enda lagliga myndighet och faktiskt framträdde såsom ett slags motregering mot Folkkommissariernas råd. Stadsduman förklarade sig i permanens och samlade alla oppositionens krafter omkring sig. Ytterst stormiga sammanträden höllos. Förhandlingar inleddes med bolsjevikerna. Den gamle borgmästaren Schreider besökte till och med Smolny, där han i stadens namn inlade protest. Till Trotski förklarade han, att duman (stadsfullmäktige) vore den enda rättmätiga styrelsen i staden, framgången ur den allmänna rösträtten och representerande alla partier. Den skulle icke erkänna den nya makten. Trotski svarade honom, att det i så fall gåves ett konstitutionellt medel: upplösning och nyval. Borgmästarens rapport framkallade stor uppståndelse och utlöste de häftigaste debatter. Slutligen lämnade dock under stort tumult bolsjevikerna salen. Järnvägsmannaförbundet samt senare även post- och telegrafmännens organisationer anmälde sin anslutning till den av stadsfullmäktige bildade kommittén. Deras representanter hälsades med stort jubel, då de förklarade, att järnvägsmännen tagit hela järnvägsapparaten i egna händer och vägrade att tjäna den usurpatoriska makten. Telegrafmännen förklarade, att de komme att vägra att tjänstgöra under bolsjevikiska kommissarier, postmännen att de icke skulle mottaga postsäckar från Smolny eller utlämna post till de nya regeringsinstitutionerna. De kvinnliga telefonisterna förklarade, att de redan utrangerat Smolny från telefonnätet. Inför dessa manifestationer från de högre skikten inom arbetarklassen togo de från råds-kongressen utgångna mensjevikerna och socialrevolutionärerna ledningen i Välfärdsutskottet. Kommitterade utsändes att organisera motståndet mot bolsjevikerna i landsorten och vid fronten. De ledande voro män som Awksentjew, Dan, Liber, Skobelow och Tjernow. Härtill kommo kadetter som Winawer, Schatski. Denna motregering förde även förhandlingar med Kerenski, som vid fronten organiserade en armé mot Petrograd. Man framhöll, att man ville avhålla Kerenski från att intaga staden och att man ville finna en fredlig lösning. Under trycket av det motstånd, som syntes växa fram, sökte en del mellangrupper ånyo få till stånd en kompromiss mellan bolsjevikerna och de övriga socialistiska partierna. Även en del bolsjeviker började ånyo luta åt en kompromiss. Men Lenin och Trotski stodo som klippor i det upprörda havet. Från fronten kommo motsägande rykten, men en rad av meddelanden gåvo vid handen, att soldaternas flertal icke komme att vända sig mot rådsregeringen. Från Moskva kom meddelande, att arbetarne började beväpna sig för att även där erövra makten. Från andra städer såsom Saratow och Kasan ingingo budskap att råden redan tagit makten. Från kosackområdena kommo dock allt allvarligare underrättelser. Kaledin höjde öppet upprorsfanan. På sovjetkongressen var stämningen icke längre så god. Kongressen slöt dock med ett förtroendevotum för bolsjevikerna, som erhöllo sextio platser i den nyvalda ryska exekutivkommittén, som bestod av hundraåtta man. Kongressen åtskildes efter att ha godkänt de viktiga revolutionsdekreten och fredsanbuden.

Försöken att åstadkomma ett samförstånd mellan bolsjevikerna och de övriga socialistiska partierna strandade. Detta föranledde bolsjevikernas motståndare att gå till aktion. Man började med att i Petrograd utveckla en väldig agitation på gator och offentliga platser, därvid särskilt studenter, gymnasister och en del militärer voro verksamma. Man började här och var avväpna soldater ur Röda gardet. Särskilt aktiva voro de så kallade fänriksförbunden. En avdelning av dessa bemäktigade sig telefoncentralen. De försökte även taga telegrafen och posten samt erövrade till och med några pansarbilar. Detta var den 9 november. Röda gardet skred följande dag till att avväpna fänriksskolorna och de militära ingeniörerna, vilka ägde vapen och krigsförnödenheter. Fänrikarna gjorde energiskt motstånd. De revolutionära trupperna blevo tveksamma. Regeringen måste utsända artilleri. En häftig strid med många offer uppkom. Till slut segrade de revolutionära trupperna. De överlevande fänrikarna avväpnades och arresterades. Efter detta upplopp skred den nya regeringen till att indraga de tidningar, som öppet propagerade uppror mot sovjetregeringen. Arresteringsorder utfärdades även mot ledarne för motståndarpartierna. Sedan det militära motståndet besegrats i

Petrograd, togo bolsjevikerna i tu med det passiva motståndets utövare. Denna kamp blev mycket långvarig och hård.

Emellertid återstod för rådsregeringen att besegra Kerenski. Denne hade redan den 7 november på morgonen begivit sig till Pskow. Här sammanträffade han med de högre befälhavarne. Dessa kunde berätta att stämningen bland soldaterna i stor utsträckning var för bolsjevikerna. Dock funnos även regeringstrogna trupper. Särskilt räknade man med kosacktrupperna. Under befäl av general Krasnow' organiserades en armé, om vars storlek förekomma olika uppgifter: från två tusen till aderton tusen man. Armén ryckte fram över Luga. Den 9 november på aftonen stodo Kerenski och Krasnow med sin armé i Gatchina. Från denna stad strax utanför Petrograd utfärdade Kerenski sina tvenne sista proklamationer, vilka hade följande lydelse:

KERENSKIS SISTA PROKLAMATIONER.

Jag, ministerpresident i den provisoriska regeringen och överbefälhavare för alla den ryska republikens väpnade krafter, förklarar, att jag personligen övertagit ledningen över frontarmén, som förblivit fäderneslandet trogen. Jag befaller alla trupper inom Petrograds militärdistrikt, vilka på grund av missförstånd eller dårskap hörsammat fosterlandsförrädarnes kallelse och deltagit i revolutionen att genast återvända till sin plikt. Denna befallning skall föredragas inför alla regementen och bataljoner.

A. F. KERENSKI.

Den andra proklamationen hade följande lydelse: De trogna trupperna ha utan blodsutgjutelse intagit Gatchina. Avdelningar av Kronstadts matroser liksom av de Semenowska och Ismailowska regementena ha utan motstånd avväpnats och övergått till regeringstrupperna. Framryckningen måste genomföras med största möjliga skyndsamhet. Den revolutionära krigskommittén har givit befallning om återtåg åt sina trupper.

KERENSKI.

Kerenski hade verkligen slagit och avväpnat de nämnda avdelningarna av de revolutionära trupperna och marscherade nu mot Tsarskoje Selo. Garnisonen i denna stad erhöll order att övertala de framryckande kosackerna att erkänna sovjetregeringen eller avväpna dem. Men garnisonen visade sig opålitlig eller oduglig. På samma sätt skedde i Peterhov och övriga förstäder. De ledande här blevo villrådiga, då det visade sig, att Kerenskis trupper icke voro mottagliga för propagandan såsom fallet varit med Kornilows trupper. Garnisonerna i dessa smärre städer delade sig i flera varandra bekämpande grupper. Officerarna gingo över till Kerenski. Soldaternas flertal förklarade sig för rådsregeringen, men en stor del voro obeslutsamma. Ryktet om denna osäkerhet bland garnisonstrupperna i förstäderna åstadkom vankelmod även inom Petrograds garnison, där disciplinen började visa tecken till upplösning. Vid garnisonens möten ordade man mest om att skicka nya agitatorer till de anryckande trupperna och att sprida upprop. Petrograds soldater ville icke tro, att någon del av armén kunde gå emot dem. Det visade sig också, att den militära apparaten var i fullständig oordning. En ny militär ordning hade ännu icke hunnit organiseras. Officerarna lämnade regementena. Den militärtekniska personalen bedrev det hänsynslösaste sabotage. Något artilleri stod knappast att i hast uppbringa. Endast Röda gardet visade sig fullt pålitligt och väl beväpnat. Det var även fyllt av stridslust.

Sådan var ställningen, när Kerenski stod utanför Petrograds portar. Den revolutionära krigskommittén tog emellertid ögonblickligen itu med Petrograds försvar. Till befälhavare utsågs överste Murawjew, som gjort Kerenskiregeringen stora tjänster, en djärv och kraftfull man, som Kerenski fört åt sidan.

Lenin sade Petrograds arbetare, att nu gällde det liv eller död. Trotski upprepade Dantons ord: Mod, åter mod och än en gång mod! På tolv timmar stampades en röd armé ur Petrograds revolutionära jord. Flera vacklande regementen vunno åter beslutsamheten. I ett glänsande tal vann Krylenko den tveksamma pansarautomobilkåren. I alla fabriker samlades arbetarne med vapen i hand. Mot aftonen drogo ändlösa kolonner av beväpnade arbetare, Röda gardets kompanier och i hast reorganiserade delar av garnisonen genom Petrograds gator. Det revolutionära Petrograd drog i härnad mot Kerenski. Under tiden grävde andra arbetare skyttegravar och byggde barrikader. Artillerifabrikernas arbetare gjorde själva i ordning kanoner, skaffade sig ammunition på egen hand ur förråden. Inom kort hade de revolutionära trupperna även artilleri. Kronstadts matroser marscherade upp och begärde att få stå i främsta linjen. Runt hela Petrograd brunno snart lägereldar. Kring dessa lågo Petrograds arbetare och soldater på vakt.

På Petrograds murar lästes följande proklamation från Folkkommissariernas råd till Petrograds arbetare:

PROKLAMATIONEN OM PETROGRADS FÖRSVAR MOT KERENSKI.

Vi befalla råden och fabrikskommittéerna:

1. Att ställa största möjliga antal arbetare till förfogande för iordningsställande av skyttegravar samt barrikader och taggtrådsförhuggningar.

2. Där fabrikerna måste stängas på grund härav, måste så ögonblickligen ske.

3. Alla förråd av ståltråd och taggtråd skola ställas till förfogande likaså alla verktyg för grävande av skyttegravar och byggande av barrikader.

4. Alla brukbara vapen skola medtagas.

5. Den strängaste disciplin måste iakttagas. Varje enskild måste vara beredd att med alla medel stödja revolutionsarmén.

En underlig syn mötte vandrarens öga denna natt. I tiotusendel' strömmade män, kvinnor, gubbar och barn ut ur arbetarekvarteren, beväpnade med gevär, hackor, spadar, järntråd, patrongördlar. Proletariatet hade gått ut för att värna sin stad och sin revolution.

Sådan var den syn som även mötte Trotski och överste Murawjew, då dessa båda av Folkkommissariernas råd utsedda högsta befälhavare tillsammans med Dybenko, Krylenko och Antonow i en av den revolutionära krigskommitténs bilar foro ut för att inspektera trupperna samt förbereda och leda kampen mot Kerenski. Under vägen stannade Antonow för att inspektera telefoncentralen. Då han trädde in blev han förklarad arresterad. Ett kompani fänrikar, förklädda till soldater ur Semenovska regementet och förtrogna med bolsjevikernas lösen, hade strax förut avlöst den ordinarie vakten utan att misstänkas. De hade nu häktat Antonow. När den verkliga avlösningen kom, blev den mottagen av en gevärssalva, varvid några soldater dödades. Detta var tecknet till kontrarevolutionen. Samtidigt beslöt stadsduman och Välfärdskommittén att sända en deputation till Kerenski för att hälsa honom välkommen såsom befriare och hemställa, att han måtte handla i en försonlig anda och medverka till glömska av det förflutna.

Under natten och morgonen kämpades det i Petrograd om en hel rad av militärskolor och officiella institutioner. Pansarbilar och kulsprutor voro i verksamhet på bägge sidor. Häftigast stod striden om Wladimirska militärskolan och telefoncentralen. Fram mot eftermiddagen hade, icke utan betydande offer, bolsjevikerna segrat.

Men därute ryckte Kerenski allt närmare. Han hade segrat i några förpostfäktningar. Han sände ett budskap med kurirer till Välfärdskommittén, duman och militärskolorna, att de icke

skulle ingå på några överenskommelser med bolsjevikerna. Han förkunnade en skoningslös kamp och räfst.

Under tiden hölls på inbjudan av Järnvägsmannaförbundet en konferens med alla socialistiska partier. Man diskuterade frågan om bildandet av en ny regering. Mensjevikernas center förklarade, att man borde enas på grundval av varken segrare eller besegrade och glömska av det förflutna. Den socialrevolutionära vänstern instämde. Dan, mensjevikernas höger, föreslog bolsjevikerna följande stilleståndsvillkor: ”Röda gardet avväpnas. Petrograds garnison erkänner stadsfullmäktiges överhöghet. Kerenskis trupper hejda sin framryckning. Inga häktningar företagas. En regering ur alla socialistiska partier med undantag för bolsjevikerna bildas.” Bolsjevikerna Rjasanow och Kamenew förklarade, att en koalitionsregering ur alla socialistiska partier skulle kunna antagas. De måste emellertid avböja Dans förslag. De socialrevolutionära delade sig. Bonderådens centralexekutiv och trudovikerna motsatte sig bolsjevikernas deltagande i regeringen. Efter häftiga strider valdes en kommission att utarbeta ett förslag, som skulle kunna ena samtliga socialistiska partier. Hela natten arbetade denna kommission utan resultat. Samtidigt inlöpte underrättelse om att häftiga strider pågått i Moskva, men att ett tillfälligt vapenstillestånd inträtt i avvaktan på händelserna i Petrograd. Från andra håll av Ryssland kommo meddelanden av ytterst motsägande natur. Allt stod och vägde. Allt hängde på utgången av kampen om Petrograd.

Den 12 november stod det avgörande slaget mellan Kerenskis och Trotskis trupper. Striden utkämpades mellan Tsarskoje Selo och Krasnoje Selo. Efter en häftig artillerikamp började kosackerna vika. General Krasnow måste anträda återtåget. överste Murawjew befallde då den revolutionära armén att rycka framåt. Efter några timmars förnyad kamp och förföljelse var den röda segern fullständig. På aftonen kunde Murawjew sända följande telegram till Folkkommissariernas råd: ”Den revolutionära armén har efter förbittrad kamp vid Tsarskoje Selo slagit de kontrarevolutionära trupperna. I den revolutionära regeringens namn befaller jag att motstå alla den revolutionära demokratins fiender och träffa alla åtgärder för Kerenskis arrestering. Jag förbjuder även alla sådana äventyrliga företag, som kunna bringa i fara revolutionens lyckliga förlopp och den revolutionära arméns triumf. Murawjew. Överbefälhavare över de revolutionära trupperna.”

Ett obeskrivligt jubel hälsade detta meddelande, när det upplästes i Smolny. Den proletära revolutionen var räddad.

Strax efteråt anlände en bekräftelse på segern från Trotski själv. Trotskis telegram som under natten uppslogs på alla murar och telegraferades ut över hela landet hade följande lydelse:

TROTSKIS BUDSKAP OM SEGERN ÖVER KERENSKI.

Byn Pulkowo. Generalstaben. 2: 30 på natten.

Natten mellan den 12 och 13 november tillhör historien. Kerenskis försök att föra kontrarevolutionära trupper mot Petrograd led ett avgörande nederlag. Kerenski drar sig tillbaka. Vi rycka framåt. Petrograds soldater, matroser och arbetare ha visat, att de både vilja och kunna med vapen i hand genomföra arbetaredemokratins krav att befästa dess makt. Bourgeoisin försökte att isolera revolutionsarmén. Kerenski ville med kosackernas hjälp krossa den. Både det ena och det andra blev ett fullständigt fiasko. Den stora tanken på arbetar- och bondedemokratins diktatur har slutit samman arméns leder och härdat deras vilja till kamp. Hela Ryssland måste från denna dag känna sig övertygat om, att sovjetregeringen icke är en övergående företeelse, utan det bestående uttrycket för arbetarnes, soldaternas och böndernas herravälde. Kerenskis nederlag betyder godsägarnes, bourgeoisins och Kornilowmännens nederlag. Den vunna segern bekräftar folkets rätt till ett liv i fred och frihet, till bröd och makt. Våra trupper ha vid Pulkowo genom sin mäktiga offensiv avgjort arbetare- och bonde-

revolutionens öde. Det ges icke mer någon återgång till det förflutna. Ännu komma strider att möta oss. Vi måste övervinna alla hinder och bringa de nödvändiga offren. Men vägen är banad och segern är säkrad. Det revolutionära Ryssland och sovjetregeringen kan med rätta känna sig stolta över trupperna, som kämpat vid Pulkovo under överste Waldens befäl. Evigt minne över de fallne! Ära vare revolutionens kämpar, soldaterna och de folktrogna officerarne! Leve Rysslands revolutionära folkregering!

På Folkkommissariernas råds vägnar:

L. TROTSKI.

13 november 1917.

Krasnows trupper drogo sig tillbaka till Gatchina, förföljda av de bolsjevikiska trupperna. Gatchina erövrades den 16 november. Krasnow och hans stab tillfångatogos i palatset i Gatchina. Kerenski hade ännu en gäng flytt. Han uppbådade nya trupper från fronten, men dessa blevo slagna vid Luga och Pskow. Härefter övergick fronten till bolsjevikerna. Tjernow och Tseretelli sökte förgäves förmå högkvarteret att kräva bildandet av en ny regering. De nya valen till soldatråden och regementskommittéerna utföllo till rådsregeringens förmån.

Arbetar- och bondeklassens regering hade bestått sitt första stora prov.

3. Kampen om det heliga Moskwa

Petrograd var räddat. Men hurudant var läget i landet för övrigt? I några av norra Rysslands städer, på några centralasiatiska orter, i Kasan, Saratow och ännu några platser här och var i mellersta Ryssland hade råden samtidigt med resningen i Petrograd tagit makten i egna händer. Armén i Finland, Östersjöflottan och en del regementen nära fronten hade förklarat sig för den nya regeringen. Men i regel avvaktade flertalet lokala arbetar- och soldatråd meddelande om, att Petrograd definitivt befann sig i rådets händer, innan de fördrevo den gamla regeringens folk och själva övertogo makten. Efter Kerenskis nederlag vid Pulkovo och Gatchina övergick makten undan för undan i rådens händer. Undantag bildade dels kosackområdena i söder, där general Kaledin organiserade kontrarevolutionära arméer och höjde upprorsfanan mot rådsregeringen, dels Kaukasusfolken, där Tscheidse befann sig, vilka voro avgjort mensjevikiskt sinnade, dels ock Ukrajna och angränsande guvernement, där de ukrajnska nationalisterna och de moderata socialistiska partierna hade övermakten. I Kiew, Ukrajnas huvudstad, sammanträdde den ukrajnska nationalförsamlingen, Radan. När underrättelser om resningen i Petrograd inträffade, beslöt Radan, där socialrevolutionärerna hade största inflytandet, att sätta sig i förbindelse med garnisonen i Kiew, där bolsjevikerna hade en betydande övermakt. På grundval av rådsregeringens proklamation om frihet och nationell självbestämningsrätt för alla Rysslands undertryckta folk, beslöto dessa båda korporationer att gemensamt övertaga makten. Inom kort uppstod emellertid tvedräkt mellan garnisonen och Radan. Efter en del strider besegrades garnisonen och Radan tog staden och hela västra Ukrajna i besittning. I östra Ukrajna segrade återigen råden, under ledning av revolutionsutskottet i Cherson, men efter några veckors motstånd föllo Odessa, Jekaterinoslaw och Cherson i Radans händer. Hela Ukrajna hade därmed separerat från Stor-Ryssland, som följde bolsjevikerna. Ledningen i Ukrajna låg sålunda i de moderata socialisternas och nationella demokraternas händer.

Den viktigaste och avgörande kampen utanför Petrograd stod dock om Moskwa, landets hjärta och uråldriga huvudstad. Den part, som ägde Moskwa, behärskade i själva verket det stora och avgörande central-Ryssland. I Moskwa hade under oktober bolsjevikerna vunnit stora framgångar såväl vid rådsvalen som vid de kommunala valen. I rådet hade bolsjevikerna nu majoritet. Ungefär samtidigt med resningen i Petrograd, började i Moskwa en revolutionär rörelse bland arbetarmassorna. Stora strejker utbröto och arbetarne började även beväpna sig.

Den 7 november höllo såväl Moskwas stadsfullmäktige som arbetar- och soldatrådet möten. Stadsfullmäktige antogo efter att ha åhört en rapport om händelserna i Petrograd en resolution för Kerenskiregeringen. Samtidigt förklarades stadsduman vara stadens enda legala myndighet och ett välfärdsutskott tillsattes. Arbetar- och soldatrådet återigen tillsatte en revolutionär krigskommitté, bestående av fyra bolsjeviker, två vänstersocialrevolutionärer och en mensjevik. Den revolutionära krigskommittén beslöt att förbjuda de borgerliga tidningarnas utgivande. Följande dag skärptes motsättningarne. Den revolutionära krigskommittén besatte generalguvernörens palats och anordnade en militär demonstration genom gatorna. Välfärdsutskottet återigen förstärktes genom särskilda soldatdeputerade, bonderådens guvernementskommitté, representanter för post- och telegraffunktionärerna samt en del andra organisationer. Man rustade å båda sidor, men till någon kraftmätning på gatorna hade det ännu icke kommit. Den 9 november hölls ett gemensamt möte mellan soldatrådens deputerade och de olika regements- och kompanikommittéerna. Detta möte slutade med en klyvning. Schismen medförde, att soldatrådets presidium flyttade sitt säte från generalguvernementspalatset, där arbetarrådet höll sina möten, till guvernörshuset, där bondedelegaternas exekutiv hade slagit sig ned. Om aftonen riktade Välfärdsutskottet en uppmaning till regements- och kompanikommittéerna att endast åtlyda Välfärdsutskottets order. Samtidigt gav militärkommendanten i Moskwa den revolutionära krigskommittén ett ultimatum med krav, att den skulle nedlägga sin fullmakt, utrymma Kreml och utlämna de vapen, som fördelats bland Röda gardet. Den revolutionära krigskommittén föreslog en kompromiss: ett organ skulle bildas bestående av representanter för arbetare- och soldatråden, stadsfullmäktige och några andra organisationer. Denna kommitté skulle äga högsta makten i staden. Välfärdsutskottet och kommendanten i staden avvisade förslaget. Detta medförde att en del av de vacklande regementena åter förenade sig med bolsjevikerna. Under natten till den 10 november började den öppna kampen. Officerseleverna och en del av trupperna gingo till angrepp mot Kreml, som besatts av bolsjevikerna. Hela den 10 november pågick striden. Det lyckades Kerenskitrupperna att besätta Kreml, kommunikationsverken samt vissa hotell och järnvägsstationer. Den revolutionära krigskommitténs trupper återigen besatte generalguvernementspalatset och erövrade några av de centrala kvarteren. Under natten till den 11 november lyckades bolsjevikerna få fram artilleri. Samtidigt hade generalstrejk proklamerats och arbetarne byggde nu överallt barrikader och grävde skyttegravar. Den del av staden, som ligger på andra flodstranden, intogs fullständigt av de revolutionära trupperna. Broarna över Moskvafloden bevakades å ömse sidor om floden av patruller från de båda kämpande sidorna. Hela den 11 november kämpades det om staden. Såväl kulsprutor som kanoner voro i verksamhet. En hel del hus hade redan lidit betydande skador.

Emellertid kom det till förhandlingar mellan de stridande parterna. Dessa förhandlingar tillkommo på initiativ av Järnvägsmannaförbundet. Välfärdsutskottet, vars trupper hittills haft övertaget, uppställde emellertid oantagliga villkor. Sålunda fordrades avväpning av de röda och vita gardena, återlämnandet av de ur arsenalerna till arbetarnes beväpning tagna vapnen, upplösning av den revolutionära krigskommittén och Välfärdsutskottet, truppernas återvändande till kasernerna och återställandet av distriktskommendanternas befälsrätt över samtliga truppavdelningar. Man diskuterade även frågan om upprättandet av ett gemensamt demokratiskt organ, som skulle övertaga styrelsen av staden. Det enda man lyckades uppnå enighet om, var ett vapenstillestånd för tiden från klockan 12 midnatt den 11 november till klockan 12 midnatt den 12 november. Men denna enda överenskommelse hölls icke av någondera parten. Militärakademin lades i ruiner genom artillerield. Häftiga strider rasade särskilt på Tverskajaboulevarden och vid Nikitaporten. De under vapenvilan – som icke blev någon vapenvila – pågående underhandlingarna brusto sönder. Den 13 november rasade kampen över hela Moskva. Flera palats och byggnader råkade genom kanonelden i brand. Även bangårdar och flere offentliga byggnader ödelades eller skadades. Särskilt häftigt stod

striden om telefoncentralen, som slutligen erövrades av bolsjevikerna. Kampen syntes nu taga en vändning till förmån för den revolutionära krigskommittén. Den 14 november började bolsjevikerna belägringen av Kreml, som även blev utsatt för artilleribombardemang. Denna dag ledo även flere kyrkor och hotell betydande skador. I många stadsdelar rasade barrikadkamp. Mot kvällen återupptogos förhandlingarna om inställande av den mördande kampen. Kampen fortsatte emellertid trots underhandlingarne. Bolsjevikerna erövrade nu den ena efter den andra av de centrala platserna. Välfärdsutskottet höll numera nästan endast Kreml, varest striden stod synnerligen het. Den revolutionära krigskommittén besköt den gamla muromkransade heliga tsarstaden med artilleri från alla sidor. Flera av de gamla katedralerna och medeltida byggnaderna blevo skadade. Den 15 november klockan fem eftermiddagen undertecknades överenskommelsen mellan de kämpande parterna. Denna överenskommelse bekräftade bolsjevikernas seger. Makten lades i rådens händer, intill Konstituanten kunde sammanträda. Den revolutionära krigskommittén behöll den militära ledningen i staden. Välfärdsutskottets trupper måste lämna Kreml, som besattes av bolsjevikerna. Detta skedde den 16 november 1917. Den 20 november upphävdes förbudet mot pressen, och tidningarna av alla färger kunde åter utkomma. Det enda villkoret var att uppmaningar till öppet uppror mot arbetare- och soldatråden icke finge förekomma. Därest så skedde skulle tidningarna beslagtagas och artikelförfattaren ställas inför en revolutionsdomstol. Typografernas fackorganisationer hade kräft den politiska pressens frihet. Magistraten och stadsfullmäktige, som blivit dels upplösta, dels ställda under kontroll av den revolutionära krigskommitténs kommissarier, sökte sammanträda i rådhuset, men rådhuset besattes av bolsjevikerna. Den kommunala representationen sammanträdde då i universitetet Sanjawski, där man antog en protestresolution mot vad som skett och framförallt mot upphävandet av de medborgerliga fri- och rättigheterna. Samma dag hissades den röda fanan över Kreml.

4. Inför en dödlig fara.

Bolsjevikernas revolution hade segrat i Petrograd och Moskwa, vid flottan och frontarmén, den utbredde sig segerrikt mot norr till Arkangelsk, över hela mellersta Ryssland med Volgadalen, överskred Ural och Kaspiska havet, erövrade Sibirien och Centralasien. Endast Ukrajna i väster, Don-, Kuban- och Terek-kosackerna i söder samt de kaukasiska bergsfolken hade gått sina egna vägar.

I verkligheten fanns nu i Ryssland fyra regeringar, nämligen i Petrograd, Kiew, Kuban och Kaukasus. Skulle det väldiga ryska riket alldeles sönderfalla? Till råga på allt sökte Tseretelli och Tjernow bilda ännu en regering i Mogilew hos högkvarteret. Separatismens fara hotade. Endast en stark centralregering, som kunde förverkliga den federativa republiken av de olika ryska nationaliteterna, kunde vara i stånd att övervinna det kaos, som hotade. Lenin förstod detta. En av hans första handlingar blev också dekretet om de ryska folkens rättigheter. I detta dekret möta vi även förverkligade en rad av principer, som visar Lenins oböjliga frihetskärlek och verkligt demokratiska uppfattning. I kungörelsen heter det: ”Novemberrevolutionen (oktoberrevolutionen enligt gamla ryska stilen) började under en fana, på vilken stod skrivet den allmänna befrielsen från slaveriet: Böndernas befrielse från godsägarnes feodala våld, ty jorden tillhör nu bönderna; soldaternas och matrosernas befrielse från generalernas oinskränkta makt, ty generalerna skola hädanefter vara valbara och kunna avsättas; arbetarnas befrielse från kapitalisternas nycker och herravälde, ty arbetarna skola själva äga kontrollen i verkstäder och fabriker. Varje mänskligt väsen skall befrias från sina bojor. Återstår blott Rysslands folk, som lidit och ännu lida under ok och godtycke och som genast och oåterkalleligt måste befrias. Under tsardömets tid hetsades de ryska folken mot varandra. Resultatet blev å ena sidan överfall och pogromer och å andra sidan folkens slaveri. Denna upphetsningens politik är slut och dess återkomst måste för alla tider vara utesluten. Den måste ersättas med en politik, som syftar till att ena Rysslands folk på en frivillig och upp-

riktig väg.” Härefter skildras, hur Kerenskiperiodens halvhet och motsägelser i nationalitetsfrågorna ytterligare stegrade folkhatet och det ömsesidiga misstroendet. ”För framtiden måste träda i stället en öppen och ärlig politik, som skall upprätta det fullständiga, ömsesidiga förtroendet mellan Rysslands folk. Endast ett sådant förtroende kan skapa en varaktig enighet mellan Rysslands folk. På grundval av rådskongressens beslut har Folkkommissariernas råd antagit följande principer för sin verksamhet i nationalitetsfrågor: 1. Frihet och självstyrelse för alla Rysslands folk. 2. Självbestämningsrätt för Rysslands folk ända till fullständig skilsmässa och upprättandet av självständiga stater. 3. Avskaffandet av alla undantagslagar och alla privilegier i fråga om enskilda folk och nationalkyrkor. 4. Fri utveckling för alla nationaliteter och folkstammar, som bebo den ryska jorden.”

Denna storstilade och demokratiska linje för lösning av Rysslands invecklade nationalitetsfrågor missbrukades på sina håll av borgerliga och småborgerliga grupper för att genast med våld lösrycka vissa delar av Ryssland från den socialistiska republiken. För en tid lyckades det även. Men i stort sett lyckades Lenin genom sin principfasta och frisinnade politik hålla samman flertalet av de otaliga ryska folken och stammarna. På detta sätt räddades Ryssland från fullständigt sammanbrott och lades grunden till en union av federativa republiker.

Lyckades det sålunda att undgå den hotande faran av hela den ryska statens sammanfallande och upplösning i sina nationella beståndsdelar, så hotades den revolutionära regeringen av en ny fara, av en i sanning dödlig fara: tvedräkt och upplösning i revolutionens eget centrum.

Efter Kerenskis nederlag vid Pulkowo och bolsjevikernas erövring av Moskwa övergingo de borgerliga och de kapitalistiska intressenterna från det öppna kriget till det passiva motståndet, som emellertid skärptes i allra högsta grad. överallt mötte obstruktion och sabotage, så planmässigt genomförda, att nästan all samhällsverksamhet, all offentlig rörelse avstannade. Det industriella livet dog bort, kommunikationsväsendet sköttes allt långsammare, tjänstemännen och de anställda i ämbetsverk och institutioner utförde intet arbete, bankerna utbetalade inga pengar, statsbanken lämnade inga medel till avlöningar, den gamla militärorganisationen råkade i upplösning, pogromer och röverier organiserades och tilltogo i oerhörd grad, anarkiserande riktningar företogo på egen hand allehanda expropriationer, monarkistiska och kontrarevolutionära agenter smögo sig in i arbetareorganisationerna, i anarkistiska och revolutionära klubbar, arbetande efter regeln att genom inre upplösning, genom excesser, genom att hetsa till den yttersta tygellöshet, genom systematisk provokation förstöra allt förtroende till den revolutionära regeringen och bereda marken för en ny kontrarevolution. Inför alla dessa svårigheter började missmod vinna insteg hos vissa delar av det bolsjevikiska partiet. Härtill korn, att kretsar, som förut med sina sympatier stått bolsjevikerna nära och ogillat Kerenskis koalition med de borgerliga partierna, hans krigspolitik och hans stränga förföljelser mot bolsjevikerna, nu började vackla över åt motsatta sidan. Detta var framförallt fallet med en del litterära, konstnärliga och vetenskapliga kretsar. Den tilltagande upplösningen bland soldaterna, plundringarna och våldsdåden, för vilka man sköt skulden på regeringen, bidrogo att skapa en tryckande atmosfär. Regeringen och arbetareråden gjorde dock allt för att undertrycka dessa excesser. Och den revolutionära eliten bland arbetarna visade en mönstergill disciplin och inskred med revolutionär stränghet mot alla övergrepp och utsvävningar. De kontrarevolutionära rustningarna i söder, Ukrajnas avfall, de allierades hot och ovissheten om vad tyskarna skulle göra ökade de vankelmodigas antal. De moderata socialistiska partierna samt vissa fackorganisationer fortsatte med sin medlingsverksamhet. Tanken på en regering av alla socialistiska partier uppgavs icke och ju svårare läget inåt och utåt syntes bliva, desto starkare anslutning erhöll denna politiska linje. Man kan icke förvåna sig däröver. Även för historieskrivaren, som efteråt överblickar läget, framstå svårigheterna för bolsjevikernas regering, som om de skulle ha varit oövervinneliga. Regeringens telegram utexpedierades icke, dess telefoner betjänades icke, dess post utgavs icke. När Ossinski för

regeringens räkning kom till statsbanken för att lyfta utanordningar voro alla nycklar till valvet försvunna. Icke ens stenografer och maskinskriverskor kunde erhållas. Allt detta, säger Trotski i sina memoarer, måste naturligtvis alstra en atmosfär, i vilken enskilda element inom ledningen av vårt eget parti började förtvivla och frågade, om det under tyngden av en sådan opposition från det borgerliga samhällets sida överhuvudtaget skulle lyckas för de arbetande massorna att sätta regeringsmaskineriet i gång och behålla makten. När folkkommissarien Lunatjarski fick höra talas om beskjutningen av Kreml och förstörelsen i Moskwa, rusade han in och förklarade på folkkommissariernas rådsmöte, att han icke stod ut längre. Den 15 november nedlade han sitt mandat som folkkommissarie. Hans avskedsansökan blev avslagen. Han kvarstannade under villkor, att man energiskt sökte värna landets konstnärliga skatter och skönhetsvärden. I själva verket hade både regeringen och Röda gardets befälhavare gjort allt för att skydda både kulturella värden och den personliga säkerheten gent emot banditelementens växande härjningar och pogromhetsarnas brottsliga verksamhet.

Philips Price ger i sin historia följande framställning av den inbördesstrid, som i mitten av november uppstod bland bolsjevikerna och som under sitt mest kritiska skede hotade att ödelägga hela revolutionsverket: ”Det väckte ingen överraskning, att den 15 november ett rykte utbredde sig, att bolsjevikerna började intaga en vacklande hållning. Maxim Gorkis tidning upphörde icke att betona nödvändigheten av en kompromiss. Under ledning av Lunatjarski, Sinowjew och Rjasanow, det vill säga samma grupp som sökt hålla Lenin tillbaka aftonen före statsstrecket, utvecklade bolsjevikernas högra flygel sin verksamhet. Denna bestod i att vinna understöd av mensjevikerna, socialrevolutionärerna och de intellektuella socialistiska grupperna, vilka man sökte förmå att samarbeta med Smolny. Initiativet togs av Järnvägsmannaförbundets styrelse, som stod de mensjevikiska internationalisterna nära. En konferens skulle inkallas för att finna medel och vägar till anslutning från de moderata elementens sida till sovjetregimen eller för att i varje fall få ett slut på de intellektuellas strejk. Men Lenin förblev även nu stålhård. Han gjorde intet försök att förhindra den föreslagna konferensen och gav till och med de kompromissökande fria händer vid förhandlingarna under villkor att dessa drogos ut på längden.” Trotski ger i sina memoarer följande skildring av denna episod: ”Här och var hördes stämmor som manade till enighet. Enighet med vem? Med den liberala bourgeoisin? Erfarenheterna hade emellertid visat, att en koalition med den drivit revolutionen in i en fruktansvärd försumpning. Resningen av den 7 november var en akt av självförsvar från de utpinade folkmassornas sida efter en tid av vanmakt och förräderi under koalitionsregeringen. Återstod således en koalition inom ramen av den s. k. revolutionära demokratin, det vill säga mellan alla sovjetpartierna. En sådan koalition hade vi själva från början föreslagit vid rådskongressens sammanträden den 7 november. Kerenskis regering var störtad, vi erbjödo rådskongressen att taga regeringsmakten i sina händer. Men partierna till höger vandrade ut och låste dörrarna efter sig. Det återstod för dem intet annat att göra. De utgjorde en obetydlig del av kongressen. Bakom dem stodo inga makter mer och de skikt, som av tröghet ännu understödde dem, gingo allt mer över till bolsjevikerna. En koalition med högersocialrevolutionärerna och mensjevikerna hade icke kunnat vidga basen för sovjetregeringen. En dylik samverkan skulle fastmer blott tillföra regeringen skeptiska element och anhängare av koalition med den liberala bourgeoisin. Den nya regeringens hela kraft bestod i dess radikala program och dess bestämda aktion. Ett förbund med högergrupperna skulle blott ha bundit regeringen till händer och fötter och inom kort berövat det massornas förtroende. Däremot sökte vi samverkan med vänstersocialrevolutionärerna, vilka även understödde oss, samtidigt som de strävade att skapa en socialistisk koalitionsregering. Alla utsiktslösa försök att åtadkomma enighet överlämnade vi åt väntersocialrevolutionärerna. Vår politik bestod i att vinna de arbetande lägre lagren mot de högre. Denna oförsonliga politik väckte splittring bland de bolsjevikiska ledarne och var nära att leda till en klyvning av partiet.”

Den 16 november inträdde en kris. Den genom Järnvägsmannaförbundet inkallade konferensen uttalade sig för bildandet av en ny regering, som skulle heta Folkets råd, med Tjernow såsom president i Lenins ställe. Bolsjevikerna skulle erhålla majoriteten i denna regering, men Lenin och Trotski skulle uteslutas. Mensjevikernas och socialrevolutionärernas partistyrelser samt bonderådens exekutivkommitté förklarade sig ense om bolsjevikernas inträde, ehuru de icke gillade deras politik. Vid ett sammanträde med centrala rådsexekutiven fordrade socialrevolutionärernas vänster av bolsjevikerna bildandet av en koalitionsregering med övriga socialistiska partier och hotade i motsatt fall att utträda ur den revolutionära krigskommittén och centralexekutiven. Bolsjevikerna drogo sig tillbaka för att taga ställning till detta ultimatum. De återvände med följande av Kamenjew föredragna resolution:

”Den centrala rådsexekutiven är av den meningen att i regeringen alla de socialistiska partier måste vara företrädda, vilka utgöra arbetare-, soldat- och bonderåden och stå på november-revolutionens grund, alltså godkänna upprättandet av en rådsregering, acceptera dekreten i jord- och fredsfrågorna, dekreten angående arbetarekontrollen över industrien och arbetare-klassens beväpning. Centralexekutiven beslutar därför att föreslå alla sovjetpartier förhandlingar angående regeringsbildningen och föreslå följande grundval: Regeringen är ansvarig inför centralexekutiven. Centralexekutiven utvidgas till 150 medlemmar. Till dessa skola ytterligare komma: 75 ombud för provinsernas bonderåd, 80 ombud från frontorganisa-ionerna, 40 ombud för fackföreningar, därav 25 från den fackliga landsorganisationen, 10 från järnvägsmannaförbundet och 5 från post- och telegrafmännen, samt slutligen 50 delegerade från de socialistiska grupperna i Petrograds stadsduma. I regeringen skall minst hälften av portföljerna reserveras för bolsjevikerna, därav kommissariaten för arbetet, de inre angelägenheterna och utrikesfrågorna. Befälet över Petrograds och Moskwas garnisoner måste ligga i händerna på delegerade från Petrograds och Moskwas arbetare- och soldatråd. Regeringen åligger att genomföra den systematiska beväpningen av alla arbetare i Ryssland. Lenin och Trotski skola tillhöra den nya regeringen.”

Vänstersocialrevolutionärerna accepterade resolutionen, förbehållande sig jordbruks-kommissariatet och en starkare bonderepresentation.

Inom det bolsjevikiska partiet började nu, säger John Reed – den amerikanske kommunistiske skildraren av dessa dagars viktiga händelser, som han själv bevittnade – en fruktansvärd opposition bildas emot Lenin och hans politik. Natten till den 17 höll den centrala rådsexeku-tiven under stor spänning ett nytt sammanträde. Larin, som tillhörde bolsjevikernas oppos-ition, förde fram frågan om pressens frihet, föreslog att tidningarna skulle tillåtas utkomma, därest de icke uppmanade till uppror mot sovjetregeringen. Förslaget hälsades med stort bifall. Ett förslag av Lenins grupp att bordlägga frågan, till dess samförstånd uppnåtts mellan de socialistiska partierna, avslogs med stor majoritet. Lenin föreslog nu en resolution, vari uttalades att privata tryckerier och pappersfabriker skulle kontrolleras av råden och tilldelas de politiska partierna och grupperna i förhållande till den verkliga styrkan i de av dem före-trädda idéerna, det vill säga i förhållande till deras antal anhängare. I resolutionen förklarades vidare, att ett överlämnande av tryckerierna och pappersfabrikerna åt kapitalisterna skulle betyda en kapitulation för kapitalets krav och prisgivandet av en av revolutionens viktigaste erövringar, nämligen möjlighet för arbetarne och bönderna att i förhållande till sin styrka äga del i den opinionsbildande makten. Lenins resolution möttes av häftiga vredesutbrott, men försvarades av Trotski under ideliga avbrott. ”Bourgeoisins monopol över pressen måste för-intas. Egendomsrätten till tryckerier och papper tillhör i första hand arbetarne och bönderna och först därefter de borgerliga partierna, som utgöra en minoritet. Maktens övergång i sovjets händer måste ha till följd en radikal omvälvning i alla väsentliga existensvillkor. Alltså måste denna omvälvning även finna uttryck i fråga om pressen. Om vi nationalisera bankerna, kunna vi icke tolerera av finanskapitalet finansierade tidningar.” Härefter talade Lenin, som fram-

höll, att borgarkriget ännu icke var slut och att man därför icke kunde tolerera den kapitalistiska pressen. ”Liksom marsrevolutionen hade rätt att förbjuda de monarkistiska tidningarna, så ha vi rätt att vidtaga åtgärder mot den borgerliga pressen. De socialistiska partiernas tidningar skola icke undertryckas, så länge de icke uppfordra till väpnat uppror och olydnad mot rådsregeringen. Alla bourgeoisins monopol i fråga om tryckerier, papper och dylikt material måste upphävas och allt detta bli rådens egendom och göras tillgängligt för alla partier, i första hand de socialistiska partierna, och i exakt proportion till deras röststyrka.” Lenins resolution antogs med 31 röster mot 24. Efter denna omröstning förklarade vänstersocialrevolutionärerna, att de icke längre ville bära ansvar för regeringens politik och utträdde ur den revolutionära krigskommittén. Samtidigt inlämnade folkkommissarierna Nogin, Rykow, Feodorowitsch och Schlapnikow en skrivelse till den centrala rådsexekutiven och Folkkommissariernas råd, vari de förklarade sig oense med den förda politiken och nedlade sina mandat såsom folkkommissarier. I motiveringen förklarade de, att det var nödvändigt att bilda en socialistisk regering av representanter för samtliga partier inom arbetare-, soldat- och bonderådet. I resolutionen framhölls, att frukterna av arbetarnas novemberrevolution endast på så sätt kunde räddas. De förklarade sig såsom motståndare till en rent bolsjevikisk regering, vilken skulle komma att fjärma proletariatets maktorganisationer från det politiska livets ledning och framkalla landets och revolutionens undergång. Schlapnikow och Feodorowitsch återtogo efter samråd med Lenin och Trotski sina nedlagda mandat, men i stället nedlade folkkommissarierna Rjasanow, Derbysjew, Argusow samt kommissarien för röda gardet Jurenjew sina mandat. Ledaren för utarbetandet av de nya revolutionära lagarna, Larin, inlämnade ävenledes sin avskedsansökan. Av de tretton fokkommissarierna stannade sålunda endast sju kvar på sina poster. Följande dag förklarade Sinowjew, Kamenew, Rykow, Miljutin och Nogin att de utträdde ur bolsjevikernas centralstyrelse. Trotski säger i sina memoarer, att detta steg gjorde ett oerhört intryck på de intellektuella och borgerliga kretsarna – om bolsjevikerna icke besegrats av Kerenski och Krasnow, så ansågo alla det nu tydligt, att rådsregeringen skulle gå under på grund av sin egen omöjlighet. Det såg ut, säger Price, som om Lenin skulle vara alldeles utan anhängare. Men, tillägger han, såsom så ofta under den ryska revolutionens förlopp visar sig även nu, att den store mannens genomträngande skarpblick såg vägen, som skulle leda revolutionen genom dimmorna, under det att denna väg gick förlorad för andra, obetydligare människors blickar. Massorna slöto ögonblickligen upp omkring Lenin och Trotski. Kamenjew förlorade, säger Reed, sin post såsom centralexekutivens ordförande och i hans ställe valdes Swerdlow. Sinowjew förlorade sin post såsom president i Petrograds arbetare- och soldatråd. Lenin utgav en proklamation till ryska folket, som i hundratusen exemplar uppslogs över hela Ryssland. I denna proklamation yttrade Lenin bland annat: ”Den andra allryska sovjetkongressen uppvisade en majoritet för det bolsjevikiska partiet. En sovjetregering kan därför blott bildas av detta parti. Det är allmänt bekant, att bolsjevikernas centralstyrelse före regeringens bildande anmodade tre av den socialrevolutionära vänsterns främsta medlemmar, nämligen kamraterna Kamkow, Spiro och Karelin, att inträda i regeringen. Vi beklaga oändligt, att dessa avböjde. Vi höllo detta avböjande för oförenligt med revolutionärers plikt. Åtskilliga medlemmar av vårt partis centralkommitté och Folkkommissariernas råd: Kamenew, Sinowjew, Nogin, Rykow och några andra ha i går den sjuttonde november förklarat sig utträda ur partiets centralkommitté. Kamraterna Kamenew, Rykow och Miljutin ha utträtt ur Folkkommissariernas råd. Alla dessa ha gjort sig skyldiga till fanflykt. De ha icke blott lämnat i sticket de dem anförtrodda posterna, de handlade också i direkt strid med de av partiets styrelse dem givna instruktioner att vänta med sitt tillbakaträdande tills Petrograds och Moskwas partiorganisationer hade sagt sitt ord. Vi måste avgjort fördöma denna fanflykt och äro fast övertygade, att alla klassmedvetna arbetare och de vårt parti tillhöriga eller med detsamma sympatiserande soldater och bönder äro ense i att fördöma dessa desertörers uppträdande. Skam över de klentrogna, de modlösa och tvivlande, som låta

förskräcka sig av bourgeoisin. Icke ens en skugga av fruktan eller vankelmod förefinnes hos massorna i Petrograd, i Moskva, i hela Ryssland!”

Svaret från hela landet kom som ett oväder. Den centrala rådsexekutiven översvämmades med resolutioner, säger Reed, som på det skarpaste fördömde desertörerna. Dagarna igenom vimlade det i Smolny av delegationer och kommittéer från fronten, från Volga, från fabrikerna i Petrograd. ”Varför ha ni utträtt ur regeringen? Äro ni betalda av bourgeoisin för att förinta revolutionen? Ni måste genast återvända och underkasta er partistyrelsens beslut.” Endast inom Petrograds garnison rådde till en början osäkerhet. Den 24 november ägde ett stort soldatmöte rum, varvid representanter från alla politiska partier hade ordet. Lenins politik godkändes av det stora flertalet och vänstersocialrevolutionärerna uppmanades att inträda i regeringen. Mensjevikerna kom slutligen med ett sista ultimatum. De fordrade frigivandet av alla ministrar och officerselever, oinskränkt yttrandefrihet och tryckfrihet, avväpning av Röda gardet och garnisonens ställande under stadsfullmäktiges kommando. Bolsjevikerna svarade härpå, att alla forna socialistiska ministrar och med få undantag även alla officerselever redan försatts på fri fot, att alla tidningar med undantag av de borgerliga skulle få utkomma. Kommandot över trupperna skulle stanna i rådets händer.

Bolsjevikernas makt stärktes. Järnvägsmännen inträdde i den centrala exekutivkommittén och fingo besätta posten såsom trafikkommissarie. Några av de kommissarier som velat avgå kvarstannade i regeringen. Det hade sålunda lyckats Lenins kraft och klokhet att övervinna den dödliga fara, som hotat såväl bolsjevikernas parti som revolutionen. Det hade lyckats Trotski att samla och organisera massorna till att fullfölja det revolutionära verket.

5. Lenin erövrar bönderna.

Lenins fasthet och skicklighet hade övervunnit det inre sönderfallandets faror. Den revolutionära kursen men även partiets enhetlighet var räddad. Genom ett klokt och försonligt uppträdande både mot oppositionen och mot den socialrevolutionära vänstern bevarade och befäste Lenin både det bolsjevikiska partiet och förbundet med de bland bönderna inflytelserika vänstersocialrevolutionärerna.

Det gällde nu framförallt att vinna bönderna. Den allryska bondeexekutiven hade helt behärskats av den socialrevolutionära högern och centern. Denna hade inkallat en extra bondekongress till mitten av december. Regeringen inkallade den till medio av november. Den sammanträdde i Petrograd den 19 november. Rådsregeringens jord- och bondepolitik hade vunnit en mycket stark anslutning bland de bönder, som fått kännedom om densamma. Men det stora flertalet hade ännu ingen säker kännedom om regeringens avsikter och stodo misstroget avvaktande. De borgerliga såväl som de högersocialrevolutionära partierna hade till bönderna lämnat vilseledande framställningar om de nya jordlagarnas innehåll. Bondekongressens sammansättning speglade den avvaktande ställningen hos bönderna. Den utgjordes till femtio procent av vänstersocialrevolutionärer. Bolsjevikerna hade något över tio procent (som något stegrades under kongressens förlopp), de övriga 40 procenten utgjordes av socialrevolutionärernas och trudovikernas höger och center. Kongressens sammansättning visade bolsjevikerna, hur nödvändigt förbundet med vänsterrevolutionärerna var. På kongressen leddes dessa senare av Maria Spiridonowa, som även valdes till kongressens ordförande. För att uppnå och befästa förbundet med bönderna gjorde Lenin även en del eftergifter.

Då den gamla bondeexekutiven såg, att den befann sig i en minoritet på kongressen, sökte den förklara kongressen statutvidrigt inkallad och sade att den allenast kunde få en rådgivande konferens' befogenheter. Den beslutmässiga kongressen skulle sammanträda den 13 december. Då kongressen emellertid beslöt att dels utvidga representationsrätten och dels förklara sig beslutmässig, avlägsnade sig den gamla exekutiven. Efter denna första seger

hotades emellertid bolsjevikerna av ett nederlag på kongressen. En del av vänstersocialrevolutionärerna trädde i opposition mot sovjetregeringen. Kongressens flertal förklarade t. o. m., att de icke erkände rådsregeringen, så länge icke bönderna voro företrädda i densamma. Man förklarade regeringen vara en industriarbetarnes diktatur och fordrade bildandet av en regering, som företrädde samtliga arbetande klasser. Då Sinowjew kom för att tala för bolsjevikernas parti, blev han av kongressen nedtystad. På tredje dagen infann sig Lenin. På grund av ett falskt rykte, att Folkkommissariernas råd beslutat att med våld upplösa kongressen, därest denna icke erkände sovjetregeringen, befann sig kongressen i fullkomligt uppror. Det dröjde tio minuter innan Lenin kunde göra sig hörd. När han slutligen lyckades göra sig hörd, betonade han den nya revolutionens innebörd, påvisade nödvändigheten av samverkan mellan arbetare och bönder, redogjorde för regeringens jordlagar och jordprogram, klargjorde rådssystemets innebörd samt upplyste om, att bolsjevikerna erbjudit vänstersocialrevolutionärerna att inträda i regeringen och beklagade att dessa avböjt. Lenins lugna, sakliga och kloka uppträdande gjorde ett starkt intryck på kongressen. Under tiden hade emellertid Tjernow infunnit sig. Tjernows inflytande inom bonderörelsen var utomordentligt stor. Då det emellertid på kongressen blev bekant, att han besökt högkvarteret i Mogilew och där fört förhandlingar med generalerna om bildandet av en ny regering samt trots anmaning vägrade att förklara sig, i det han sade sig vara skyldig räkenskap endast inför den konstituerande nationalförsamlingen, så förlorade han sin auktoritet. Efter upprörda debatter lämnade en minoritet, ungefär 40 procent av delegaterna, med Tjernow i spetsen kongressen. Det var högra flygeln och en del av centern. Så slutade, säger Price, Tjernows karriär såsom ledare för Rysslands revolutionära bondeklass. Price tillägger, att Tjernow var en man med de bästa avsikter, ett impulsivt temperament och buren av och fylld av ett starkt mänskligt medlidande, en man som hos de jordhungriga bönderna förskaffat sig ett stort namn under Kerenskiperioden, då framskapandet av en revolutionär atmosfär åstadkom en bättre språngbräda än genomförandet av ett revolutionärt program. Bondekongressen låg nu helt i vänsterrevolutionärernas och bolsjevikernas händer. De förra måste nu välja: med sovjetregeringen eller med kontrarevolutionen. Varje hopp om att bilda en socialistisk koalititionsregering hade strandat, framförallt efter händelserna i Mogilew, till vilka vi strax komma. Vänstersocialrevolutionärerna erkände råds-makten och principen om proletariatets diktatur, dock icke såsom en partidiktatur utan såsom ett uttryck för hela det arbetande folkets, arbetarnes såväl som böndernas, allenamakt. I en saklig diskussion i jordfrågan, därvid Koltschinski talade för socialrevolutionärerna och Lenin för bolsjevikerna, kom man till samförstånd i denna viktiga fråga. Den förre redogjorde för den första bonderådskongressens beslut om jordagodsens omedelbara överlåtande till jordkommittéerna. Detta beslut hade saboterats av Kerenskiregeringen och borgarklassen och framkallat en rad av bonderevolter. De senaste händelserna kunde därför icke betraktas som ett bolsjevikiskt äventyr utan vore en verklig folkresning, hälsad med sympati av flertalet i landet. Bolsjevikernas hållning i jordfrågan var även i stort sett riktig, sade han. Men de hade begått ett svårt fel genom att tillråda bönderna att med våld bemäktiga sig jorden. Därigenom hade anarki uppstått. Jordens övertagande måste ske på organisationsmässigt sätt. Sovjetkongressens jorddekret överensstämde i stora drag med bondekongressens beslut. Tyvärr hade icke den nya regeringen följt den av bondeklassen föreslagna taktiken. Emellertid hade rådsregeringen numera vidtagit vissa praktiska åtgärder, accepterat jordkommittéernas riktlinjer och därmed erkänt den enskilda besittningsrätten till bondejorden.

Lenin, som talade för bolsjevikerna, betonade, att jordfrågan icke kunde lösas oberoende av den sociala revolutionens övriga problem. Så till exempel komme epropriationen av jordagodsen att stöta på motstånd icke blott från de ryska godsägarnas sida utan även från bankernas, som åter vore förbundna med det utländska finanskapitalet. Böndernas övertagande av jorden är revolutionens viktigaste steg. Men detta steg kan icke, sade Lenin, skiljas från andra steg, såsom framgår av de etapper revolutionen redan genomlöpt. Den första etappen var

aristokratins krossande och nedslåendet av industrikapitalisternas och godsägarnas makt, vilkas intressen sammanföllo. Den andra etappen utgjordes av rådens stärkande och den politiska kompromissen med bourgeoisin. Vänstersocialrevolutionärernas misstag är, att de inte vid denna tid motsatte sig kompromisspolitiken. Lenin hemställde nu, att den social-revolutionära vänstern måtte överge sin vacklande hållning. Lenin förklarade, att bolsje-vikerna icke ändrat sitt jordprogram. De hade icke frångått upphävandet av den enskilda jord-besittningen och de hade icke för avsikt att göra det.. Vi acceptera emellertid jordkommittéernas riktlinjer – som alldeles icke vila på den privata äganderätten – emedan vi vilja utföra folkets vilja i enlighet med folkets beslut, för att på detta sätt så mycket innerligare kunna sammansluta alla för den sociala revolutionen kämpande element. Vi uppfordra den social-revolutionära vänstern att biträda förbundet mellan arbetare och bönder och upphöra att vända blicken tillbaka. Lenin föredrog och motiverade härefter bolsjevikernas resolution, som hade följande lydelse: ”Bondekongressen förklarar sig erkänna den av andra allryska sovjet-kongressen av arbetar- och soldatdeputerade upprättade provisoriska arbetar- och bonde-regeringen och godkänner utan inskränkning jorddekretet av den 8 november. Kongressen uppmanar alla bönder att understödja denna lag och själva genomföra densamma. Tillika förklarar kongressen, att de ansvariga posterna och institutionerna skola besättas blott med personer, som icke blott i ord utan även i handling visat sin uppriktiga tillgivenhet för de utsugna arbetande böndernas intressen och visat sig äga vilja och förmåga att försvara dessa intressen emot godsägarnes och kapitalisternas samt dessas anhängares motstånd. Kongressen är övertygad om, att förutsättningen för ett lyckligt genomförande av de nya jordlagarna är en seger för den sociala arbetarrevolution, som tog sin början den 7 november 1917. Därför ställer sig kongressen utan inskränkning på grundval av novemberrevolutionen såsom en social revolution och uttrycker sin bestämda vilja att medverka vid genomförandet av den ryska republikens sociala omgestaltning, utan att detta förhindrar alla eventuellt nödvändiga modifikationer, men också utan att saken fördröjes. Den ovillkorliga förutsättningen för den sociala revolutionens seger, som ensamt förmår att säkerställa det varaktiga resultatet och det fullkomliga förverkligandet av jordlagarna, är det nära förbundet mellan de arbetande bönderna och industriarbetarklassen och proletariatet i alla utvecklade länder. Hela organisa-tionen och administrationen av staten måste i den ryska republiken, från ovan till nedan, vila på detta förbund. Blott detta förbund förmår, i det att det omöjliggör varje direkt eller indirekt, öppet eller beslöjat återvändande till kompromisspolitiken med bourgeoisin, att säkerställa socialismens seger i världen”.

Detta Lenins program blev grundvalen för hela den kommande bolsjevikiska politiken. Inför faran av ett förbund mellan bolsjevikerna och bönderna återvände Tjernov med sin center-fraktion till kongressen och blev till och med föreslagen i presidiet. Under debatten om Lenins resolution hotade bolsjevikerna tvenne gånger att lämna kongressen, men Lenin förhindrade varje förhastat steg. Han visste vad som stod på spel, om bondekongressen icke kunde vinnas. Han inbjöd därför vänstersocialrevolutionärerna till separata konferenser i Smolny. Slutligen uppnåddes samförstånd. Socialrevolutionärerna erkände rådskongressen, Folkkommissa-riernas råd och den revolutionära krigskommittén. Allryska centrala rådsexekutiven utvidga-des att omfatta även etthundraåtta av bondekongressen proportionellt valda medlemmar, samt ytterligare etthundra av armén och flottan direkt valda delegerade och femtio delegerade från fackföreningarna, därav trettiofem från de allmänna förbunden, tio från järnvägsmannaför-bunden och fem från post- och telegrafmännen. Även åtskilliga andra krav, som uppställts av den socialrevolutionära vänstern, hade av bolsjevikerna accepterats. Härefter beslöt bonde-kongressen under stor rörelse och obeskrivlig hänförelse att proklamera enheten mellan arbetare och bönder och att förena bonderåden med arbetar- och soldat- råden. I spetsen för en väldig procession tågade härefter bondedelegaterna, medan de revolutionära regementena och Röda gardet bildade häck, till centrala rådsexekutivens stora plenisal i Smolny, där en

högtidlig förening av de båda kongresserna ägde rum. När bondekongressens presidium med Maria Spiridonowa i spetsen besteg tribunen för att taga säte bredvid arbetar- och soldatrådets presidium, omfamnade arbetarna och bönderna varandra. Detta var ett historiskt ögonblick. Detta betydde den ryska revolutionens räddning. ”För Rysslands arbetare öppna sig nu horisonter, som historien förut icke vetat av. Alla arbetarrevolutioner i det förgångna hava nedslagits, men den nuvarande rörelsen är internationell och därför okuvlig. Det ges i hela världen ingen makt som skulle åter kunna släcka revolutionens eld. Den gamla världen faller sönder. En ny värld tar sin början.” Så talade Spiridonowa. Trotski besvarade Spiridonowas och bondekongressens hälsning. ”Varen välkomna, bondekamrater! I skolen vistas här icke såsom gäster utan såsom herrar i detta hus, som i sig bär den ryska revolutionens hjärta. Millioner arbetares vilja är nu förenade i denna sal. Det ges nu blott en herre i Ryssland. Denne härskare är förbundet mellan arbetare, soldater och bönder.” Sedan Krylenko överbragt en hälsning från armén och Dybenko från flottan, förklarade en representant för Järnvägsmannaförbundet, att sedan nu alla socialister återfunnit varandra, ställer sig järnvägsmännens samlade front till den revolutionära demokratins fulla förfogande. För de internationella mensjevikerna (Martov- och Gorkigrupperna) förklarade Saharasvili, att orsakerna till deras utträde ur centralexekutiven icke längre förefunnos, sedan bolsjevikerna uppgett sin ensidiga politik och möjliggjort ett enande av den samlade revolutionära demokratin. Internationalisterna uppmanade alla socialistiska partier att återtaga sina platser i centrala rådsexekutiven. För den socialrevolutionära vänstern talade Proschian, manande alla sanna socialrevolutionärer att förena sig med arbetar-, soldat- och bondemakten. De polska socialdemokraterna manade likaledes till anslutning. Lunatjarski skildrade nästan under tårar det återuppnådda samförståndet inom det bolsjevikiska partiet. Lenins fasta och likväl så oändligt kloka och försonliga politik hade segrat. Enhälligt antogs följande förklaring: ”Rådens centrala exekutivkommitté, i extra plenum förenad med Petrograds sovjet och bondekongressen, godkänner de av den andra allryska sovjetkongressen antagna jord- och fredsdekreten jämte dekretet över arbetarkontrollen. Centrala exekutivkommitténs och bondekongressens förenade plenum uttalar sin fasta övertygelse, att förbundet mellan arbetare, soldater och bönder, detta broderliga förbund av alla arbetande och utsugne, skall befästa sin vunna makt och bidraga till att påskynda maktens övergång i arbetarklassens händer även i andra länder för att på detta sätt säkerställa en varaktig och rättvis fred och socialismens seger.”

Detta utomordentligt betydelsefulla förbund mellan de ryska arbetarna och bönderna avslöts i mitten av december månad. Strax därefter inträdde den socialrevolutionära vänstern i rådsregeringen.

I den nya sovjetregeringen, som slutgiltigt konstituerades den 24 december, erhöll den socialrevolutionära vänstern sju platser och besatte kommissariaten för jordbruk med Kalegew, rättsväsen Steinberg, den lokala autonomin Trentowski, förvaltningen av de republikanska platserna Ismailowitch samt erhöllo tre kommissarier utan portfölj. De övriga kommissariaten besattes av bolsjevikerna med Lenin som ordförande i Folkkommisariernas råd och Trotski som utrikeskommissarie.

6. Kampen för freden.

När det blev bekant för överbefälhavaren över fronttrupperna Duchonin, att Kerenskis och Krasnows trupper blivit slagna vid Pulkowo och Gatchina, utsände denne ett telegram ställt ”Till alla alla alla!” I telegrammet förklarar Duchonin att, för att undgå ett medborgarkrig, vapenstillestånd slutits mellan general Krasnows trupper och Petrograds garnison, att Kerenski lämnat trupperna och befann sig på okänd ort, att Duchonin därför övertagit överbefälhavarens funktioner och avbrutit truppsändningarna mot Petrograd. I telegrammet meddelades vidare, att förhandlingar påginge om bildandet av en ny regering. Fronttrupperna

uppmanades att lugnt stanna på sina poster. Detta telegram betydde dock ingalunda, att det militära högkvarteret slutit fred med bolsjevikerna. I själva verket inrättade sig högkvarteret såsom en motregering. Generalerna förhandlade såväl med stadsdumorna i Petrograd och Moskva samt de där upprättade välfärdsutskotten som med kadetterna, mensjevikerna och socialrevolutionärerna. Icke mindre än tre olika s. k. högkvartersregeringar – delvis konkurrerande med varandra – upprättades, utan att dock spela någon nämnvärd roll. I slutet av november upplöste rådsregeringen välfärdskommittéerna och den 3 december ryckte den nyutnämnde militäre överbefälhavaren Krylenko in i Mogilew. Det från alla sidor omringade högkvarteret gav sig utan kamp. De olika konkurrerande högkvartersregeringarne och flera generaler flydde, men Duchonin vägrade att fly. De revolutionära soldaternas vrede var så häftig att Duchonin, som sökt sabotera fredsförhandlingarna, mördades. Trots alla försök att rädda honom, rycktes han ur sin vagn och dödades. Närmaste anledningen till detta övervåld var general Kornilows flykt aftonen före högkvarterets intagande. Krylenko utfärdade med anledning härav följande proklamation, som helt är fylld av Lenins och Trotskis och de andra vid denna tid ledande bolsjevikernas högsinnade anda: ”Kamrater, jag kan icke tillåta att revolutionens fana fläckas. Sådana handlingar som mordet på Duchonin måste på det strängaste fördömas. Visen eder värdiga den tillkämpade friheten! Dragen icke ned det revolutionära folkets makt. Detta folk måste vara modigt i kampen och ädelmodigt efter segern! Kamrater, efter högkvarterets fall vinner kampen för freden nya krafter. Revolutionen och friheten åt eder! Upp till enighet och manstukt! Krylenko, överbefälhavare.”

Med Mogilews intagande var hela fronten, den aktiva armén liksom flottan helt i rådsregeringens händer. En frontkongress, som hölls i Minsk, bekräftade frontens övergång till bolsjevikerna. Av 633 ombud voro 407 bolsjeviker. Till frontbefälhavare utsågs fänriken Misnikow. Under dessa veckor erövrades Sibirien, Arkangelsk, Orel, Podolsk, Bjereslow samt flera andra städer åt rådsregeringen.

Emellertid fortsattes stämplingarna mot den nya regimen. Genom ett allt planmässigare organiserat sabotage, obstruktion och strejker inom förvaltningens olika grenar sökte de gamla makthavarne desorganisera förvaltningen, utsvälta städerna och fronten. Rådsregeringen måste hota med mycket stränga åtgärder, därest denna trafik fortsattes. Det kom även till öppna strider under hela december månad i olika delar av landet, i Viborg, i Bjelgorod, i Kiew o. s. v. I Petrograd gjordes försök till statskupp till förmån för Konstituanten. Strider ägde rum om Tauriska palatset. Detta medförde att regeringen och rådsexekutiven beslöto att upphäva kadetternas rätt att deltaga i konstituerande församlingen. Farligast voro dock de ukrajnska nationaldemokraterna samt kosackgeneralernas uppror. Ukrajna stannade i de nationella partiernas händer. I kosackområdena hade Kaledin organiserat en kontrarevolutionär armé i Don-, Kornilow i Kuban- och Dutow i Ural- och kosackområdena vid Kaspiska havet. Det lyckades rådsregeringen att tillfoga Kornilow ett nederlag i slutet av december och fördriva honom in i guvernementet Charkow. Några dagar därefter drabbades även Kaledin av ett nederlag i närheten av Bjelgorod. Definitivt krossade voro kosackgeneralerna dock ingalunda. De rustade sig till nya slag mot sovjetmakten och fingo rikligt understöd av Rysslands forna allierade. Genom sina segrar hade rådsregeringen likväl förskaffat sig det andrum som behövdes.

Jämsides med kampen mot kontrarevolutionen förde rådsregeringen en oavlåtlig kamp för freden. Den 20 november riktade Lenin i regeringens namn sitt historiska dekret till den sedermera dödade överbefälhavaren Duchonin:

LENINS BEFALLNING TILL ÖVERBEFÄLHAVAREN ATT SÖKA VAPENVILA.

”Medborgare överbefälhavare! Folkkommissariernas råd övertog enligt den allryska arbetar- och soldatkongressens vilja makten i landet med förpliktelsen att föreslå samtliga krigförande folk och deras regeringar ett omedelbart vapenstillestånd på alla fronter och ett omedelbart öppnande av förhandlingar om en demokratisk fred. Nu, då arbetar- och soldatrådens makt är befäst inom landets viktigaste områden, håller Folkkommissariernas råd det för nödvändigt att tillställa samtliga krigförande länder, såväl de allierade som de fientliga, ett omedelbart förslag om vapenstillestånd. Ett liknande meddelande har av folkkommissarien för utrikes angelägenheter tillställts alla de med oss förbundna regeringarnas representanter i Petrograd. Ni, medborgare överbefälhavare, uppfordras härmed av Folkkommissariernas råd att jämlikt rådens beslut omedelbart efter mottagandet av detta meddelande sätta eder i förbindelse med överbefälhavaren för den fientliga hären och föreslå honom ett ögonblickligt inställande av de militära operationerna i avsikt att skrida till fredsunderhandlingar. ! det Folkkommissariernas råd anförtror eder att leda de preliminära förhandlingarna, befaller det eder att genom direkt telegrafförbindelse ständigt hålla Folkkommissariernas råd underrättat om förhandlingarnas gång och att underteckna vapenstilleståndsdokumentet först efter därtill inväntat bemyndigande av Folkkommissariernas råd.

Presidenten för Folkkommissariernas råd: Uljanow Lenin.

Folkkommissarien för utrikes angelägenheter: Trotski.

Krigskommissarien: Krylenko.

Rådets generalsekreterare: Bontch Brujewitch. Sekreteraren: Gorbunow.

General Duchonin lämnade denna hemställan först obesvarad. Då Lenin följande dag på aftonen begärde förklaring, svarade Duchonin undvikande. Härpå befalldes han att omedelbart upptaga förhandlingar om vapenstillestånd. Krylenko förde nu förhandlingar med överbefälhavaren. Samtidigt hade Trotski vänt sig till de allierades ambassadörer med en not, vari han underrättade om den proletära resningen, om bildandet av den nya regeringen och dess sammansättning, om rådskongressens fredsdekret och förslag om vapenstillestånd. Han förklarade, att dessa dokument måtte betraktas av de allierade som ett formellt vapenstilleståndsanbud för samtliga fronter och ett förslag om ögonblickligt inledande av fredsunderhandlingar. I ett tal i arbetar- och soldatrådet förklarade Trotski, att dekretet om vapenstilleståndet kommit fullständigt oväntat för Europas härskande klasser. Till en början betraktades dekretet som en partiresolution och icke som en viktig statshandling. Först senare började de härskande klasserna i Europa göra klart för sig, att dekretet icke blott var en agitatorisk åtbörd utan en regeringsaktion av det revolutionära proletariatet. Den ståndpunkt, sade Trotski, som bourgeoisie i Europa intagit går i tvenne olika riktningar. Å ena sidan visade de förbundna makterna den största fientlighet. Vad anginge fienderna, så intresserade omvälvningen i Ryssland dem som ett svaghetstecken, i det de hoppades att den inre söndringen och desorganisationen skulle tilltaga. Tyskland och Österrike skänkte dekretet uppmärksamhet även därför, att det icke kom från en skenregering. Efter segern över Kerenski kunde man icke längre negligera den nya regeringen. Trotski meddelade, att England ställde sig fientligast, medan däremot Amerika måhända skulle visa den nya regeringen tillmötesgående. I Tyskland kunde man vänta att finna jordmån för fredsförhandlingar.

Ententens ambassadörer svarade emellertid icke på Trotskis meddelanden. Däremot vände de sig till general Duchonin med den förklaringen, att alla steg till separatfred skulle få de svåraste följder. Rådsregeringen svarade med ett upprop till de arbetande klasserna, vari förklarades, att rådsregeringen under inga omständigheter skulle tillåta armén att offra sitt blod för den utländska bourgoisins skull. I uppropet avvisades imperialisternas hotelser och

rådsregeringen förklarade sig beredd att bära ansvaret i fredspolitiken inför den revolutionära arbetarklassen. Samtidigt började rådsregeringen publicera de gångna regeringarnas och diplomaternas hemliga fördrag och noter.

Emellertid vägrade Duchonin nu definitivt att åtaga sig uppdraget att inleda fredsförhandlingar. Följden blev, att Duchonin avsattes och att hären och flottan underrättades om, vad som passerat. Till överbefälhavare utsågs Krylenko. I ett tal i allryska rådsexekutiven påvisade Lenin nu nödvändigheten av att genom frontsoldaterna avsluta vapenstillestånd. Man borde åstadkomma en allmän förbrödring med fiendens soldater och på detta sätt tvinga även generalerna å ömse sidor till fred. I en proklamation till soldaterna vid fronten förklarade rådsregeringen, att fredens sak låg i deras egna händer. ”Tillåten icke, att de kontrarevolutionära generalerna tillintetgöra fredens stora sak. Avväpna generalernas livvakter, men undviken den för en revolutionär armé ovärdiga lynchningen. Generalerna skola ändock icke kunna undandraga sig rannsakning. och dom. Upprätthållen den strängaste revolutionära ordning. Må regementena vid fronten genast utse ombud att formellt öppna vapenstilleståndsförhandlingar med fienden. Folkkommissariernas råd bemyndigar er härtill. Hållen oss med alla till buds stående medel underrättade om förhandlingarnas gång. Endast

Folkkommissariernas råd bör underteckna överenskommelsen om vapenstillestånd. Soldater, fredens sak ligger i edra händer. Vad som behövs är blott vakenhet, uthållighet och energi, och fredens sak är säkerställd”. General Duchonin förklarade emellertid, att han icke kunde lyda dekretet om sin avsättning. Han riktade en proklamation till hären, vari han motiverade, varför han icke kunnat följa Lenins befallning att inleda underhandlingar om vapestillestånd. Om vapenvila, sade han, kunde blott en lagligt tillkommen och av folket erkänd regering förhandla och tillfogade, att han icke förr skulle lämna sin post än hären själv klart och tydligt uttalade, att den önskade en ny generalissimus. Emellertid avreste Krylenko omedelbart till fronten. Den 26 november klockan 11 sände han tre parlamentärer till den tyska fronten, nämligen löjtnanten Vladimir Schneeuhr, militärläkaren Michail Sagalovitch samt soldaten Georg Mehren med följande fullmakter: att vända sig till den främsta officeren vid den tyska armén, inom vars avsnitt parlamentärerna mottogos, med begäran att låta fråga den tyska härledningen, om den vore beredd att sända ombud för omedelbara förhandlingar om vapenstillestånd på alla fronter i alla länder i avsikt att ernå fred. När parlamentärerna följande dag återkommo med den tyska härledningens jakande svar, utsände Krylenko till den dödströtta ryska hären och till det i spänning varande ryska folket följande dagorder: ”Våra parlamentärer ha återkommit och medfört den tyska härledningens officiella anslutning till förslaget om vapenstilleståndsförhandlingar vid alla fronter. Nästa möte är utsatt till den 2 december. Envar, som söker undanhålla denna dagorder eller förhindra dess spridning, skall utan vidare överlämnas till den militära revolutionsdomstolen. Jag befaller, att elden ögonblickligen upphör längs hela fronten. Alla skola stanna på sina poster. Endast den starke kan nå sitt mål. Leve den stundande freden !” Samtidigt avsatte Krylenko en rad generaler och officerare, vilka vägrat honom lydnad. Krylenko tog sitt högkvarter i Dwinsk (Dünaburg), där han inför femte arméns soldatråd höll ett tal, vari han förklarade, att han kommit för att kämpa mot tre fiender: den yttre fienden, som snart skulle vara ofarlig, hungersnöden och de kontrarevolutionära befälhavarne med Duchonin i spetsen. Hans livvakt bestod av femtio bolsjevikiska matroser från kryssaren Aurora samt en bataljon revolutionära soldater från Petrograd och ett kompani av Röda gardet.

Mellan parlamentärerna hade bestämts, att förhandlingarna skulle föras i staden Brest Litowsk och taga sin början klockan 12 midnatten mellan den 1 och 2 december 1917. Trotski meddelade därpå de allierades representanter, att Tyskland vore berett att på alla fronter förhandla om en demokratisk fred och frågade om de allierade önskade deltaga i dessa förhandlingar. Trotski erhöll intet svar. Lenin och Trotski vände sig nu i ett upprop till folken i samtliga

krigförande länder. I uppropet meddelades först, att Tyskland gått in på förslaget om ögonblickligt vapenstillestånd vid alla fronter för åstadkommandet av en demokratisk fred. Den ryske överbefälhavaren Krylenko hade föreslagit, att man skulle uppskjuta påbörjandet av vapenstilleståndsförhandlingarna i fem dagar till den 2 december för att ännu en gång ge ententemakterna tillfälle att taga ställning till fredsförhandlingarna. I manifestet sades vidare, att det avgörande steget nu var taget. Den segerrika ryska arbetare- och bonderevolutionen hade börjat sitt fredsvärv. Alla regeringar, alla klasser och partier i samtliga krigförande länder uppfordrades att giva ett bestämt svar, om de voro beredda att tillsammans med den ryska rådsregeringen den 2 december börja förhandlingarna om en omedelbar fred. Svaret måste bli ja eller nej. Av svaret berodde, om ett nytt vinterfälttåg med all dess fasa och elände skulle kunna undvikas eller om Europa skulle fortsätta att förblöda. Härefter vände sig manifestet till regeringarna i de allierade länderna, till folken och till de arbetande massorna. ”Viljen I fortsätta detta vanvettiga och meningslösa mördande och sönderslå den europeiska kulturen? Frågan är nu ställd. Soldater, proletärer, arbetande bönder, ären I beredda att med oss taga ett avgörande steg för fred mellan folken?” Därefter vänder sig manifestet till arbetareklasserna i fiendeländerna. ”Den fred, vi föreslå, måste vara en fast överenskommelse, som tillförsäkrar varje folk ekonomisk och kulturell utvecklingsfrihet. En sådan fred kan komma till stånd endast genom en öppen och modig kamp från de revolutionära massornas sida mot alla kapitalistiska planer och annektionssträvanden. Arbetar- och bonderevolutionen har redan framlagt sitt fredsprogram. Vi offentliggöra tsarens och bourgeoisins hemliga överenskommelser med de allierade och förklara, att dessa överenskommelser icke äro förpliktande för det ryska folket. Vi föreslå alla folk att öppet avsluta nya överenskommelser på samförståndets och samarbetets grundval. De officiella representanterna för de härskande klasserna i ententens länder besvarade vårt förslag med sin vägran att erkänna Folkkommissariernas råd och att med oss ingå på fredsförhandling. Den segerrika revolutionens regering behöver icke den kapitalistiska diplomatins erkännande, men vi rikta denna fråga till folken: Uttrycker den reaktionära diplomatin edra tankar? Viljen I tillåta, att diplomaterna avvisa den nära möjligheten till fred, som skapats av den ryska revolutionen? Svaret på dessa frågor bör lämnas genast och icke i tomma ord utan i handling. Den ryska hären och det ryska folket kan och vill icke vänta längre.”

Duchonin utfärdade nu ett upprop till armén, vari han vädjade till soldaterna att icke inlåta sig på underhandlingar med fienden, att bli trogna de förbundna makterna, som hjälpt Ryssland under hela kriget. Han sade, att en fred, som kan tillförsäkra alla folk frihet från den tyska aristokratin och militarismen, endast kan åstadkommas i samverkan med västmakterna, att den ryska republiken kommer att gå under för det imperialistiska Tyskland och inom kort hotas av ett nytt ännu fruktansvärdare krig. Den franska militärmissionen sände Duchonin en not, vari förklarades, att franska regeringen icke erkände folkkommissariernas regering, att Frankrike förväntade, att det ryska överbefälet avvisade vapenstilleståndet och hölle den ryska armén redo mot den gemensamma fienden. Samma dag överlämnades av Förenta staternas representant en not till Duchonin, vari förklarades, att den amerikanska regeringen betraktade kriget som en demokratins kamp mot aristokratin och protesterade mot en av Ryssland sluten separatfred. Med anledning av dessa noter offentliggjorde Trotski en varning mot de utländska representanternas inblandning i de ryska angelägenheterna. Samtidigt vädjade Trotski i nya noter till de förbundna makterna, att dessa måtte medverka vid vapenstilleståndsförhandlingarna och gå med på en demokratisk fred.

Den 1 december på aftonen avreste rådens fredsdelegater med extratåg till fronten. Ordförande var Joffe och bland medlemmarna voro Kamenew, Sokolnikow, fru Bisenko m. fl. Den 3 december, samma dag Mogilew föll och Duchonin mördades, inträffade delegationen i Brest Litowsk och mottogs av den tyske överbefälhavaren i öster, generalfältmarskalken prins

Leopold av Bayern. I ett kort tal hälsade denne den säkerligen för honom något underliga och ovanliga delegationen. Ledare för den tyska delegationen var general Hoffman. På den tyska sidan deltogo även representanter för Österrike, Bulgarien och Turkiet. Samtidigt öppnades förhandlingar om vapenvila på den rumänska fronten. Den 5 december avslöts i Brest Litowsk en vapenvila på tio dagar för samtliga gemensamma fronter. Under tiden skulle förhandlingarna angående vapenstillestånd slutföras. Ryssarna föreslogo en vapenvila på alla fronter, vilket avböjdes av tyskarna, enär västmakterna icke sänt några delegater. Härefter beslöts, att förhandlingarna skulle röra sig om ett vapenstillestånd mellan centralmakterna och Ryssland. Från rysk sida underströks, att vapenvilan åsyftade omedelbara förhandlingar och att freden skulle avse alla krigförande. Tyskarna förklarade sig med nöje motse en allmän fred. Några dagar senare avslöts ett vapenstillestånd tillsvidare på den rumänska fronten.

Den 8 december avlämnade Kamenew inför den centrala rådsexekutiven rapport angående vapenstilleståndsförhandlingarna. Kamenew meddelade, att de ryska förhandlarna under vapenvilan krävt, att inga tyska trupper skulle förflyttas från öster till väster. Efter långa debatter hade tyskarna inrymt, att inga större stridsformationer efter det förhandlingarna börjat skulle förflyttas till den tyska västfronten. Detta, sade Kamenew, bevisar fullt ut, att Ryssland icke vill lämna de västra demokratierna i sticket. Men huru länge Ryssland skulle kunna vidhålla denna linje, berodde fullständigt av Västeuropa. Under tiden till fredsförhandlingarna måste demokraterna tvinga sina regeringar att lyssna till den ryska revolutionens appell. Vidare förklarade Kamenew, att man måste vara på det klara med att de tyska generalerna skulle söka utnyttja den ryska revolutionen för sina imperialistiska syften. Men den ryska revolutionen stode just i begrepp att träffa de tyska imperialisterna på deras ömtåligaste punkter. Redan hade den tyska generalstaben på det häftigaste protesterat, emedan de ryska soldaterna låtit trycka protokoll över vapenstilleståndsförhandlingarna och utdela detta bland de tyska soldaterna i skyttegravarna. Efter Kamenews tal uttalades ett enhälligt förtroende och tack till vapenstilleståndsdelegationen. Hos de församlade arbetarna och soldaterna härskade, säger Price, en känsla av fullt förtroende till representanterna. För första gången i mänsklighetens historia hade arbetare från fabrikerna och enkla soldater tagit kontrollen över sitt öde i egna händer.

Ententemakterna hade nu erhållit ännu några dagar att övertänka, om de ville ansluta sig till den ryska revolutionens fredsverk. Den ryska revolutionens ledare hyste inga illusioner, att ententens imperialister skulle avstå från sina krigsmål och godkänna den ryska revolutionens krav på en rättvis och demokratisk fred. Men för att visa arbetarmassorna i väster, på vilken sida ansvaret för ett fortsatt krig vilade, utsände Trotski ett trådlöst budskap ”till alla”, vari han förklarade, att de regeringar, som avböjde vapenstilleståndet och freden, finge bära ansvaret, om förhandlingarna utan deras medverkan fortsattes. Tillika uppmanades Tysklands och Österrikes socialister att utöva ett tryck på sina regeringar till förmån för den ryska revolutionens fredsprogram. Men de förbundna lämnade alla Trotskis noter obesvarade. Samtidigt utsände den avsatta Kerenskiregeringen ett manifest, vari protesterades mot fredsförhandlingarna. ”De av upprorsmakarna i Rysslands namn inledda vapenstilleståndsförhandlingarna kunna blott leda till en neslig och för Ryssland fördärvlig separatfred. Dessa vansinniga handlingar komma, ifall icke från arméns och folkets sida deras avbrytande påbjudes, att störta Ryssland i en politisk och ekonomisk träldom och att medföra en brytning med ententemakterna, varigenom Ryssland kommer att utstrykas ur stormakternas led och måste bära lotten av en besegrad, på nåd och onåd hemfallen åt segrarens godtycke. Dessa i sin skamlöshet enastående handlingar av upprorsmakarna tvinga ryska republikens provisoriska regering att förklara, att dessa åtgärder under inga omständigheter kunna erkännas som ryska regeringshandlingar och uttryck för ryska folkets vilja.” I manifestet skildrades vidare såsom följder av bolsjevikernas revolution den tilltagande upplösningen,

stagnationen i järnvägstrafiken, stockningen i fråga om livsmedels- och bränsletransporterna, arméns hemfallande under hungersnöden, de industriella företagens ruin, den väldiga arbetslösheten, Rysslands sönderfallande i en rad självständiga områden, den finansiella misären. Slutligen uppmanades de ryska medborgarna att skydda den konstituerande nationalförsamlingen, som hotades av usurpatorerna. Kerenskiregeringen förstod ännu in i det sista icke, att en omedelbar fred var det ryska folkets befallning till sina styresmän just för att kunna komma ut ur de svårigheter och det elände som manifestet skildrade, men orättvist gav bolsjevikerna hela skulden för.

Den 25 december avslöts i Brest Litowsk ett vapenstillestånd på 28 dagar med början den 17 december och gällande till den 14 januari 1918. Vapenvilan skulle automatiskt fortgå, om den icke uppsades med 7 dagars frist. Under tiden skulle fredsförhandlingarna pågå. I stillestånds-villkoren ingick även, att soldaterna på ömse sidor skulle äga rätt att förbrödra sig med varandra, utbyta tidningar och brev, köpa och sälja varor. Utbyte av civilfångar skulle genast påbörjas och kvarhållna kvinnor och barn genast hemsändas.

För att söka undgå en separatfred och framtvinga en allmän fredsunderhandling föreslog den s. k. Gorkigruppen ånyo att man borde söka åstadkomma en internationell socialistisk konferens, vars uppgift skulle vara att arbeta för ett fredsprogram på vidaste demokratiska bas och förhindra att freden bleve godtycklig. Detta försök till en ny Stockholmskonferens fick intet understöd i Västeuropa utanför Zimmerwaldrörelsen. Philips Price säger, att rådsregeringen skulle hälsat en internationell konferens i Stockholm välkommen, under förutsättning att såväl majoritets- som minoritetsgrupperna i de socialistiska partierna bleve representerade. En dylik konferens måste emellertid sammanträda genast, om den skulle ha någon betydelse. Läget i Ryssland var nu, säger Price, sådant, att intet uppskov vore möjligt. Hans eget intryck var, att den tyska generalstaben, i vetskap om att eden ryska soldaten krävde fred till varje pris, sökte isolera den ryska revolutionen och utnyttja läget till egen fördel. ”Inför den tyska imperialismens lockrop, inför de ryska soldaternas obönhörliga fredskrav och de förbundna demokratiernas förräderi var sovjetregeringen nödgad med eller mot sin vilja att beträda separatfredsförhandlingarnas väg.” Trotski skriver i sina memoarer från denna tid: ”Under en och en halv månads tid underrättade vi ententen om varje vår åtgärd och besvor den oupphörligt att deltaga i fredsförhandlingarna. Inför Frankrikes, Italiens, Englands folk är vårt samvete rent. Vi ha gjort allt, vad i vår förmåga stod för att förmå alla de krigförande länderna att deltaga i fredsunderhandlingarna. Skulden för att vi tvungos att börja underhandla om separatfred, är således icke vår. Den drabbar helt det imperialistiska Västeuropa, liksom de ryska partier, som under hela tiden förutspådde den ryska arbetar- och bonderegeringens snara död och bönföll ententen att icke taga vårt fredsinitiativ på allvar.”

Den 23 december började fredsförhandlingarna i Brest Litowsk. De förnämsta representanterna voro på tyska sidan utrikesministern von Kühlman och general Hoffman, på den österrikisk-ungerska utrikesministern Czernin, på rysk sida Joffe, Kamenew, Bisenko, Pokrowsky, Karachan och senare Trotski. Den ryska delegationen avgav en principiell förklaring för en allmän demokratisk fred i enlighet med rådskongressens beslut av den 8 november. Centralmakternas diplomater förklarade sig formellt godkänna den demokratiska formen för en fred utan annektioner och på grundval av folkens självbestämningsrätt, en förklaring, som snart skulle visa sig vara rena hyckleriet. Den 25 december hade central-makternas delegerade avgett en förklaring genom greve Czernin, som visserligen innehöll en rad undantagsbestämmelser gent emot de ryska förslagen och delvis annulerade dessa, men de kunde dock bilda jämte de ryska basis för en förhandling. Czernins uppträdande visade, att Österrike-Ungern verkligen önskade fred, att läget där var katastrofalt. I Czernins punkter var icke tal om några territoriella avträdelser eller krigsskadestånd, handelsutbytet skulle upptagas under klausulen mest gynnad nation och folkomröstning skulle äga rum i Polen, Kurland och

Livland. De besatta områdena skulle evakueras. Men följande dag sköt general Hoffman de österrikiska diplomaterna åt sidan och förklarade bryskt, att Tyskland icke före den allmänna fredens avslutande kunde utrymma de besatta områdena. Han förklarade cyniskt, att befolkningen i de besatta områdena uttalat sig för skilsmässa från Ryssland. Vidare gjorde tyskarna invändningar mot kravet på folkens självbestämningsrätt. Det blev sålunda allt tydligare, att de tyska imperialisterna sökte begagna de ryska arbetarnas fredslängtan och upplösningen inom Ryssland till våldsamma erövringar. De sökte med demokratiska fraser lura bolsjevikerna, men Trotski sönderrev fullkomligt de tyska underhandlarnas försök att bedraga den ryska revolutionen. Sammandrabbningarna blevo allt häftigare. Tyskarnes politik underlättades genom den ukrajnska delegationens falska uppträdande. Den ukrainska radan hade sänt en delegation till fredsunderhandlingarna. Mot att Tyskland erkände Ukraina som självständig stat, utlovade radan separatfred med Ukraina och föll den ryska revolutionära fredsdelegationen i ryggen. Ett tilltagande inbördeskrig mellan revolutionära arbetare och borgarklassen i Ukraina föranledde radan att påskynda avslutandet av en separatfred. Då radan hotades av en segerrik arbetarresning, drog den sig icke för att inkalla tyskarne i landet.

Rådsregeringen fordrade nu, att fredsförhandlingarna skulle förläggas till ett neutralt land. Den hoppades, att under tiden den växande internationella fredsrörelsen och arbetaropinionen skulle hinna utöva verkan på den tyska regeringen. Stora strejker och demonstrationer hade redan börjat i Tyskland och Österrike. Även i England, Frankrike och Italien jäste det. Men tyskarna vägrade att förflytta fredskonferensen till ett neutralt land. Den 5 januari 1918 höll den centrala rådsexekutiven sammanträde. Delegerade från fronten meddelade, att varje dröjsmål med freden betydde fara, enär soldaterna på långa sträckor av fronten redan lämnat skyttegravarna och i väldiga skaror vandrade hemåt. Så snart denna upplösning av den ryska armén blivit känd för tyskarne, skulle dessa säkerligen skärpa villkoren. Rådsregeringen såg sig därför nödsakad att fortsätta fredsförhandlingarna i Brest Litowsk under det växande trycket av Ludendorffs pansrade näve och Ukrainas anfall i ryggen. Trotski kämpade som ett lejon och höll en rad av glänsande tal, som mäktigt upprörde och entusiasmerade arbetarklassen i alla länder. Emellertid lyckades det myndigheterna i Tyskland och Österrike att bli herrar över de politiska demonstrationer och strejker, som vältrade fram över dessa länder som en följd av den ryska revolutionen och den tilltagande nöden. De tyska krigsherrarna började åter känna sig säkra och den 12 januari slog general Hoffman sabeln i konferensbordet. Förhandlingarna förhalades av ryssarna, som ville vinna tid, sade han. Det vore därför nödvändigt att visa dem, att icke de utan centralmakterna vore segrare i detta krig. Underhandlingarna måste slutföras inom en bestämd frist och tolkningen av ordet självbestämningsrätt måste godkännas efter centralmakternas framförda uppfattning. Varom icke, skulle vapenvilan automatiskt upphöra. Detta tal verkade deprimerande på stämningen inom sovjetkretsarna, säger Philips Price. I Petrograd beslöt man att skärpa propagandan bland de tyska frontsoldaterna för att parera det väntade angreppet mot revolutionen. En trådlös appell utsändes till arbetarna i hela världen med maning att komma arbetar- och bonderepubliken till hjälp i nödens stund. Massor av upprop spriddes i de tyska skyttegravarna. Ett särskilt propagandaråd bildades för agitation bland de tyska soldaterna. Men fredsdelegaterna blevo betänksamma inför denna propagandaoffensiv som var tveeggad. Om denna propaganda icke hade den beräknade effekten bland de tyska soldaterna och arbetarna, så skulle de tyska generalernas övermod blott ytterligare stegras. Läget i Österrike blev emellertid med varje dag allt svårare, och Czernin fordrade därför av tyskarna större hänsyn till Österrikes fredsintressen. Han förklarade för general Hoffman, att han icke kunde komma hem utan fred. Detta ökade åter ryssarnas förhoppningar på en antagbar uppgörelse. Ryssarna förfäktade framför allt självbestämningsrätten för litauer och polacker, livländare, letter och estländare. Tyskarna ville emellertid icke ge med sig på denna punkt, och icke heller ville de uppge sina

strategiska ställningar. I början av februari gingo de därför med på separatöverenskommelser med Ukraina och hotade ryssarne med ultimatum och krigets återupptagande.

Läget behandlades i regeringen och centralexekutiven. Trotski företrädde den uppfattningen, att det revolutionära Ryssland skulle svara på de tyska imperialisternas ultimatum med en revolutionär offensiv och en propagandaoffensiv. Han var emot eftergifter ifråga om grannstaterna och Ukraina. Han ansåg dock, att man på allt sätt borde söka finna utvägar att nå en överenskommelse i sista stund. Lenin förfäktade den uppfattningen, att ett dröjsmål med freden vore farligt, att det revolutionära Ryssland måste nå ett samförstånd med fienden. Han förfäktade inom sitt parti en praktisk och realpolitisk linje och ansåg det viktigare för revolutionen att ernå fred och genom ett inre återuppbyggnadsarbete och möjlighet till propaganda efter freden stärka världsrevolutionen än att sätta allt på ett kort vid Brest Litowsk. Han befann sig emellertid i minoritet inom partiet och förfäktade icke offentligt sina synpunkter. Han synes ha tänkt, säger Price, att så länge den revolutionära hänförelsen bland massorna befann sig i ett ständigt stigande, det skulle kunna vara ödesdigert att dämpa densamma genom en skopa kall realpolitik. På sovjetkongressen och framförallt bland den socialrevolutionära vänstern och flertalet bland bolsjevikerna ljöd parollen: ”Ingen fred med de tyska imperialisterna! Revolutionär kamp mot världsimperialismen!” Trotski böjde sig för denna revolutionära entusiasm, som stimulerades av underrättelserna om de växande oroligheterna inom centralmakterna och till en del även i ententeländerna. Massorna trodde, att världsrevolutionen icke blott var en möjlighet inom den allra närmaste tiden utan en sannolikhet. Flera av de bolsjevikiska ledarne rycktes med av dessa illusioner och inställde sin politik direkt på det väntade utbrottet av världsrevolutionen. De hoppades, om icke det världsrevolutionära utbrottet kom, i sista hand kunna återfalla på den av Lenin förfäktade realpolitiken. På sovjetkongressen uttalade sig flertalet delegater för avslag på tyskarnas ultimatum. Kongressen antog också en resolution, som förfäktade principen, att den ryska revolutionen ”aldrig frivilligt skulle underteckna en ogynnsam och imperialistisk fred utan rusta sig till självförsvar mot alla länders utsugare”. Denna formel, säger Price, förenade såväl dem, som ville kämpa till sista andetaget, som också dem, vilka ville sätta den ryska politiken i ett riktigt förhållande till de faktiskt förhandenvarande materiella krafterna. Ett rykte gick på kongressen, att Lenin vid underrättelsen om det enhälliga antagandet av denna resolution utbrustit: ”Jag fruktar, att denna fras skall kosta oss Pskow. ” Denna stad var den första rent ryska stad, som tyskarna, om de ånyo ryckte fram, skulle nå.

Den i Finland utbrutna arbetarrevolutionen syntes emellertid ge dem rätt, som trodde på en omedelbar världsrevolution. Trotskis ställning i Brest Litowsk gynnades även av nya avgörande segrar över både kosackgeneraler och ukrainare. Allt detta kunde dock icke hindra tyskarne att sluta separatfred med Ukraina med löfte att även militärt bistå detta land mot de revolutionära ryska arméerna, som nu hotade att göra ett slut på den ukrainska nationalismen. De ukrainska nationalisternas beslut att utlämna sitt land åt tyskarna föranledde samtliga arbetarpartier i Ukraina, även socialdemokraterna, att lämna radan, som nu intet annat var än ett verkställande utskott för de tyska generalerna. General Hoffman strålade av belåtenhet. Han hade uppnått sitt mål. Han kunde nu från Ukraina skaffa spannmål åt österrikarna och stoppa till munnen på dessa samt från Ukraina hota Moskwa, därest ryssarna icke fogade sig i tyskarnas villkor. Nu skyndade Berlins arbetare till Trotskis hjälp. En generalstrejk utbröt, som ett slag syntes hota att övergå till en resning av den tyska arbetarklassen. Men tiden var ännu icke mogen, strejkvågen sjönk åter. Det hade icke lyckats för Spartacusförbundet och de oavhängiga socialisterna i Tyskland att åstadkomma det revolutionära utbrott, som den ryska revolutionen och världsfreden i detta ögonblick behövde mer än någonsin. De tyska arbetarna försummade det historiska ögonblicket.

Den ryska revolutionen befann sig nu i den största svårighet. Ickeblott Rysslands utan hela världens ögon voro, säger Price, nu riktade på Trotski, som av rådskonventet utrustats med alla fullmakter att handla i den ryska revolutionens namn. Den 10 februari var den avgörande dagen. Fredskonferensens medlemmar voro fulltaligt församlade. Lugn reste sig Trotski för att meddela de ryska och ukrainska sovjetregeringarnas (ty även i Ukraina hade under tiden en sovjetregering bildats) beslut med anledning av general Hoffmans ultimatum, som realiter fordrade ett godkännande av Polens, Litauens och Kurlands annektion av centralmakterna och Ukrainas självbestämningsrätt under skydd av de preussiska bajonetterna. Materiella krafter för att protestera mot dessa oblyga krav stodo Trotski icke till buds. Alla informationer, som han erhöll, intygade fast mer, att tre fjärdedelar av de ryska soldaterna vänt hem, att de ryska skyttegravarna på stora sträckor stodo tomma, att soldaterna försålt en stor del av artilleriet och förråden till fienden trots sovjetkommissariernas protester. Bakom fronten plundrade bönderna godsen. De enda, på vilka Trotski kunde lita för att kunna bjuda fienden spetsen till försvar för revolutionen, voro Petrograds och Moskwas arbetare, Kronstads matroser och de röda gardena i industriorterna. Den gamla disciplinen var överallt fullkomligt förstörd och en ny revolutionär disciplin hade ännu icke kunnat skapas.

Så stod Trotski, säger Price, inför de preussiska junkrarna, utan annat skydd än den moraliska kraften av sina ord och sanningen i sin politik. Han förklarade, att de preussiska generalerna bedragit sig, om de trodde att det revolutionära Ryssland skulle underteckna en orättfärdig fred. Den ryska revolutionen hade icke sänt sina delegater hit för att stödja hohenzollrarnas och haubsburgarnas erövringsplaner, utan för att inför hela världen uppvisa de verkliga dragen hos de härskande klasserna i Tyskland och i österrike lika väl som i entent-länderna. Den ryska revolutionen hade velat avslöja dem som vågat kriget. Denna uppgift hade den fyllt. Den hade offentliggjort de hemliga fördragen mellan tsaren och västmakterna och genom förhandlingarna i Brest Litowsk visat att icke heller de tyska imperialisterna ville en demokratisk fred. Efter allt detta återstod, sade Trotski, för honom intet annat än att i den ryska revolutionens namn förklara, att han vägrade att sätta sin underskrift under en brutal erövringsfred. Den ryska revolutionen skulle icke underteckna denna fred, men för att visa världen sin uppriktiga önskan efter fred, förklarade den kriget avslutat och komme att demobilisera sin armé.

Ljudlös tystnad under flera minuter följde på detta djärva tal. Till och med general Hoffman höll på att tappa andan inför dessa oerhörda ord. Slutligen efter lång tystnad sade general Hoffman: ”Jag antar, att de ryska delegaterna förstå, att detta betyder ett slut på vapenvilan.”. Trotski svarade: ”Vi veta, vad våra ord betyda. Men kanske vore det ock nyttigt att veta, om de tyska soldaterna tillåta eder att fullfölja edra mot oss riktade planer.” De tyska krigsjuristerna började i sin förtvivlan leta efter precedensfall. Här stod en part inför dem, som varken ville sluta fred eller föra krig. Man måste gå tillbaka över tusen år i historien för att finna ett motstycke. Då hade det gällt ett krig mellan greker och skyter.

Trotskis politik i Brest Litowsk har varit utsatt för starkt klander. Onekligen var det ett högt spel han spelade. Hade han vunnit, hade segern varit stor. Han skulle ha räddat det revolutionära Rysslands prestige i en oerhört svår situation, räddat rådspartiernas sammanhållning, räddat freden, utan att offra de revolutionära principerna, han hade låtit sina revolutionära tal verka utåt Europa, utan att de försvagades av ett nederlag. Men Trotski förlorade. Han tog onekligen fel, men detta fel skulle begåtts av alla utom av Lenin.

Tyskarna upphävde nu vapenvilan och gjorde sina arméer i ordning att marschera mot den ryska revolutionen. Förbittringen mot de preussiska imperialisternas förräderi var gränslös i hela Ryssland. Allt hopp stod nu till de tyska soldaterna. Skulle de vägra att marschera? Man utvecklade en oerhörd propagandaoffensiv. Den 18 februari erhöllo de tyska trupperna order att gå till anfall. De tyska soldaterna marscherade. Den ryska fronten kastades ögonblickligen

överända. Dünaburg och en rad av andra städer erövrades. Tyskarna togo ett enormt byte. Prins Leopold av Bayern förklarade i en dagorder till de tyska trupperna, att målet med deras framryckning var ”att rensa och hjälpa det sjuka, under bolsjevismens skräck och terror lidande Ryssland”. Den ryska revolutionen låg hjälplös framför de preussiska junkrarna. Samtidigt Bingo de ukrainska nationalisterna till anfall mot de proletära arméerna, som återtagit Ukraina till största delen, befriat Kiew, slagit Kaledin, som skjutit sig en kula i hjärtat, och befriat en stor del av södern från kosackgeneralerna. De ukrainska nationalisternas uppträdande underlättades genom plundringar och excesser, säger Price, som de storryska soldaterna gjort sig skyldiga till i Kiew och andra städer och som uppkallade även de ukrainska bolsjevikerna till starka protester. Tyskarnas våldsamma anfall kunde de röda gardena icke motstå.

Den socialrevolutionära vänstern och anarkisterna ville icke veta av varken separatfred eller förhandlingar med Tyskland vidare. De voro för en revolutionär kamp längs hela linjen. De förordade samma taktik, som de ryska generalerna använt mot Napoleon 1812. En del bolsjeviker anslöt() sig härtill. En annan del av bolsjevikerna vore, återigen för en omedelbar fred, och man kritiserade Trotski, emedan denne icke gjort bruk av sina fullmakter, som medgåvo honom att efter en högtidlig protest mot fiendens krav likväl komma till ett samförstånd med fienden.

Den 18 februari på aftonen trädde den centrala exekutiven samman och beslöt efter mycket stormiga debatter att i ett trådlöst telegram till centralmakterna förklara, att Ryssland vore berett att underteckna freden på grundval av de av tyskarna erbjudna villkoren. Detta betydde förlusten av en del av de baltiska provinserna och förpliktelse att betala krigsskadestånd. Man räknade med att under en period av fred kunna vinna ökat inflytande för revolutionen hos de tyska och österrikiska arbetarne och därigenom få freden reviderad längre fram. Den socialrevolutionära vänstern röstade principiellt emot telegrammets avsändande.

Rådsregeringen, som icke visste, om tyskarna skulle hejda sig, gjorde allt för att mobilisera de revolutionära industriarbetarne och skapa nya militära formationer, vilka avsågos att spärra vägen för tyskarna till landets hjärta och framförallt skydda Petrograd. Något svar avhördes icke från tyskarna, som fortsatte framryckningen, överskred gränsen till Estland. Radan i Ukraina öppnade sitt land för österrikarne. Den till norra Finland flydda borgerliga finska regeringen beslöt inkalla tyskarna till Finland till hjälp mot den finska arbetarrevolutionen.

Efter några dagar anlände Ludendorffs svar till rådsregeringen. Det blev ett åskslag. De föregående villkoren hade skärpts oerhört. Efter de tyska arbetaroroligheternas övervinnande, vilka man tillskrev bolsjevikernas agitation, hade de tyska imperialisterna tydligen beslutat att rikta ett dråpslag mot den ryska revolutionen. Den förra linjen Reval–Kiew, som tyskarna skulle hålla besatt, hade framflyttats till en linje Narwa–Vitebsk–Charkoro–Krim. Sovjetregeringen skulle förplikta sig att sluta en av centralmakterna godkänd fred med Ukraina. Rysslands kornkammare Ukraina berövades landet. Krigsskadeståndet höj des.

Åter hotades sålunda den ryska revolutionen av en fruktansvärd, en dödlig fara. I söder och öster måste revolutionen kämpa mot de kontrarevolutionära generalerna. I Finland förberedde man ett tyskt-finskt anfall mot Petrograd. Fronten var stadd i fullständig upplösning, bondesoldaterna drogo i milliontal hem längs alla vägar. En revolutionär armé av industriarbetare, matroser och bolsjevikiska soldater var ännu icke skapad, ehuru den förbereddes under feberaktig verksamhet. Bönderna intresserade sig blott för jordfördelningen och vägrade att ånyo sända sina söner i fält. Borgarklassen fortsatte sitt sabotage och längtade efter tyskarna. Den revolutionära ordningen i landet hade ännu icke kunnat övervinna den upplösning och det kaos, som överallt mötte under denna övergångsepok. Stämningen blev alltmer tryckt. Trots alla dessa svårigheter förordade likväl socialrevolutionärer och anarkister

liksom även en del bolsjeviker fortsatt kamp. De vägrade underkasta sig tyskarnas villkor, som verkligen voro fruktansvärda och som kunde, om de accepterades, förstöra rådens prestige inåt och utåt. Dessa grupper förklarade sig till och med beredda att uppge Petrograd och Moskva och förlägga försvaret till Uralbergen. Varje enskild revolutionär ledare och delegat hade dessa dagar att utstå en våldsam inre kamp med sig själv. Många föllo samman inför denna oerhörda påfrestning.

I spetsen för dem som sågo realistiskt på läget stod Lenin. Lenin ansåg, att en andhämtningspaus var nödvändig, om revolutionen skulle kunna räddas. Man måste skrida till att befästa Rysslands defensiva kraft och besegra de inre fienderna. Ett krig på två fronter mot både kontrarevolutionen och centralmakterna vore otänkbart. Rysslands utrikespolitik måste vila på det realpolitiska internationella läget, nämligen på sannolikheten eller osannolikheten av ett utbrott av den sociala revolutionen i det övriga Europa. Lenin ansåg utsikterna för ett dylikt utbrott vara små. Därför vore det fel från den ryska revolutionens sida att grunda sin politik på illusioner. I Tyskland hade reaktionen för ögonblicket segrat, och den ryska revolutionen stode ställd inför alternativet att antingen fortsätta kriget eller underteckna en erövringsfred. Lenin hävdade, att en fred med den tyska imperialismen objektivt sett icke betydde ett förräderi mot den internationella socialismen. Han tog ett exempel. När arbetarne ligga under i en strejk och måste böja sig för arbetsköparnes villkor, förråda de icke sin klass, därför att de icke kunnat genomföra alla sina krav. De godkänna de för dem dåliga villkoren blott för att kunna rusta sig till ny kamp i framtiden. I samma läge befann sig nu den ryska revolutionen. Skulle återigen det revolutionära Ryssland trots sitt läge fortsätta kampen mot Tyskland, så bleve det i förbund med Västeuropas imperialister. Dessa skulle diktera villkoren och den ryska revolutionen skulle då begå ett verkligt förräderi. I avvaktan på en skärpning av klasskampen såväl i centralstaterna som i ententeländerna måste den ryska revolutionen se till att vinna de gynnsammaste betingelserna för sin existens och göra sig så oberoende som möjligt av alla borgerliga regeringar. Därför måste Ryssland till varje pris sluta kriget. Alla krafter måste ägnas åt Rysslands fredliga återuppbyggande, stärkandet av sovjetmakten och åt att söka ena världens arbetare på en revolutionär grund. Den ryska revolutionen borde låta den tyska och den engelska imperialismen utmatta sig genom ett fortsatt krig, då deras regeringar och folk ännu icke insett nödvändigheten av en demokratisk fred. Trotski sammanfattar i sina memoarer Lenins synpunkter på följande sätt: ”Då vår oförmåga att värja oss mot den tyska invasionen på ett så tragiskt sätt framträtt inför hela landet och all världen, måste ett fredsslut fattas såsom framtvingat av den hårda nödvändighetens lag. Det vore barnsligt att i detta fall låta leda sig ensamt av den abstrakta, revolutionära moralen. Vår uppgift är icke att gå under med högsta ära utan att segra. Den ryska revolutionen vill leva, måste leva och är skyldig att undvika en kamp, som går över dess krafter. Det gäller att vinna tid. Det gäller att vänta på den revolutionära rörelsens utveckling i Västeuropa. Revolutionens väl är vårt främsta bud. Kunna vi icke kämpa längre, måste vi sluta fred.” Motståndarne till Lenins linje ansågo att den revolutionära hedern bjöd att göra även det omöjliga. Man kunde låta tyskarne besätta Ryss- land. Man fick draga sig tillbaka ända till Sibirien, om det bleve nödvändigt. Man fick offra om det gällde även revolutionen för ögonblicket för att inför framtida generationer kunna visa, att man fallit med ära och utan en fläck på skölden. Revolutionens framtid skulle säkerställas bättre på så sätt. Man ansåg även, att den tyska revolutionen skulle påskyndas av ett fortsatt krig och att det vore bättre att kämpa mot Tyskland vid Västmakternas sida än att sluta en ärelös fred.

Tysklands nya ultimatum utlöpte den 24 februari. Den 23 på aftonen skulle ett avgörande beslut fattas. Regeringspartierna, bolsjevikerna och socialrevolutionära vänstern, voro delade inom sig. Anarkisterna, som även stödde regeringen, voro likaledes av delade meningar. Vid midnatt beslöt man, att alla tre partierna skulle ha ett gemensamt sammanträde. De mest

upprörda scener förekommo. Man visste icke, åt vilket håll segern skulle gå. Philips Price, som själv var närvarande vid dessa ödesdigra timmar, säger, att delegaternas uppfattningar växlade oavbrutet. ”Ett ögonblick ertappade jag mig själv med att hysa en hemlig förhoppning att Lenins försiktiga, opportunistiska politik skulle segra, men i nästa ögonblick var jag nära däran att ropa till delegaterna i salen, att de skulle avböja undertecknandet av freden”. Alexandra Kollontai, folkkommissarie för den sociala välfärden, var en av dem, som helt besjälades av revolutionens upphöjt heroiska anda. Hon anklagade Lenin för samma opportunism, som bolsjevikerna förut angripit mensjevikerna för. Radek förklarade, säger Price, att ett undertecknande av en dylik fred skulle betyda den ryska revolutionens moraliska bankrutt och utlämnandet av Östeuropa åt den preussiska reaktionen. Rjasanow förklarade, att det för revolutionen vore bättre att dö med ära än att leva med skam. Det såg ut som om de idealistiska motståndarne till fredsundertecknandet skulle segra. Men då reste sig Lenin, kall och oberörd som alltid. Ännu aldrig hade ett större ansvar vilat på en enda människa. Lenins styrka låg nu som senare vid kritiska tillfällen i hans utomordentliga förmåga att riktigt tolka de ryska arbetar- och bondemassornas psykologi, vare sig det gällde medvetna eller omedvetna inre rörelser och motiv, ”Må vi akta oss, sade han, må vi akta oss att bli slavar under våra egna fraser. Må vii stället kallt betrakta de praktiska förhållanden, inför vilka revolutionen står. Vår första känsla befaller oss att resa oss och att vägra vår underskrift under denna rövarfred. Men vårt förnuft säger oss i lugnare ögonblick den fulla nakna sanningen, den sanningen, att Ryssland icke är i stånd att bjuda fysiskt motstånd, emedan dess krafter äro uttömda i ett treårigt krig. Väl må det finnas människor, som nu äro villiga att kämpa och att dö i kampen för den stora saken. Men dessa äro romantiker, och de skulle uppoffra sig utan att därmed verkligen ha gagnat saken. I våra dagar kunna krig icke vinnas blott genom entusiasm, utan därtill fordras även teknisk överlägsenhet, framför allt goda kommunikationer och rikligt krigsmaterial. Allt detta saknar den ryska revolutionen i motsats till fienden. Därför måste vi underteckna freden för att få en andhämtningspaus till nya krafter för den revolutionära kampens fortsättande. Den axel, kring vilken världskriget i dag rör sig, är rivaliteten mellan det engelska och tyska finanskapitalet. Denna kamp måste revolutionen utnyttja för sina egna syften.”

Lenins korta tal hade en stark verkan. Ingen syntes ha mod att bemöta honom. Man beslöt, att låta den centrala rådsexekutiven avgöra. Under tiden beslöt det kommunistiska partiet att godkänna Lenins linje, medan det socialrevolutionära partiet beslöt att vägra godkänna undertecknandet av freden. Ännu stod det sålunda och vägde. På exekutivmötet förklarade den socialrevolutionära vänstern, att den erkände riktigheten i Lenins argumentering, men likväl icke kunde taga det moraliska ansvaret att underteckna. Partiet skulle icke motsätta sig ett beslut i Lenins riktning, men skulle se sig tvunget att draga tillbaka sina representanter i rådsregeringen. Men 112 röster mot 84, medan 24 ombud nedlade sina röster, beslöts att godkänna Lenins förslag och att underteckna den revolutionen påtvungna våldsfreden. Följande dagar bekräftade möten med arbetarne och bönderna överallt i Ryssland, att Lenins linje var det ryska folkets linje. En ny delegation sändes till Brest Litowsk. Den 2 mars undertecknade Titjerin fredsdokumentet. Ingen som hälst diskussion förekom.

Tyskarna avbröto likväl icke framryckningen utan fortsatte ännu några dagar att rycka fram. Ett slag syntes Petrograd vara föremålet för tyskarnes inmarsch i landet och en nästan panikartad evakuering av Petrograd började. Tyskarne stannade dock vid linjen NarwaPejpus–Mogilew och besatte dessutom Ukraina. Den 15 mars ratificerade den extra tillryska rådskongressen och Stora Konventet freden med Centralmakterna.

Ett stort mål var uppnått. Freden med den yttre fienden, som det utmattade ryska folket så av hela sitt hjärta längtat efter, var nådd. Men vilka offer hade denna fred icke kostat, vilken söndring hade den icke framkallat inom de revolutionäras egna leder och vilken prestigeför-

lust medförde den icke! Och likväl, denna fred var en ovillkorlig förutsättning för revolutionens räddning. Revolutionens inre utveckling kunde nu fortsätta under andra villkor än förut.

7. Rådsmaktens befästande

Det ter sig ofta nog såsom en gåta, att bolsjevikerna kunde behålla den erövrade makten. De utgjorde dock icke mer än 200,000 parti-organiserade medlemmar i ett land på 160,000,000. Men under tsardömets tid hade ett ännu fåtaligare skikt av byråkrater och godsägare under långa tider behållit makten. Tsardömets överklass var hatad av allt folket. Till bolsjevikerna återigen satte åtminstone 25 procent av hela landets befolkning, däribland nästan hela industriarbetarklassen, en del av bondeklassen och en väsentlig del av armén och flottan, sin förtröstan och sitt hopp. Den liberala bourgeoisin, ledd av kadetter och oktobrister, hade förlorat allt förtroende bland massorna. Dess krigspolitik, dess imperialistiska erövringsplaner, dess beroende av ententens. finanskapitalister, och slutligen dess deltagande i Kornilows kontrarevolutionära kupp hade alldeles ödelagt dess anseende. Den liberala bourgeoisin framstod allt mera i befolkningens ögon såsom en svuren fiende till revolutionen. Man misstänkte den för allt, även– och icke utan grund– för konspirationer med det avsatta kejsarhuset till monarkins återupprättande. Även de moderata socialistiska partierna – mensjeviker, trudoviker och socialrevolutionärer – hade förlorat ofantligt i anseende och dragningskraft hos massorna. Från att i början ha varit revolutionens bärare med ett oerhört inflytande bland massorna, med ett överväldigande flertal såväl i råden som i de kommunala församlingarna och inom armén, trängande bolsjevikerna fullständigt i skuggan, sjönko de – och just i de viktigaste centrerna och skådeplatserna – genom en svag, vacklande, många gånger ödesdigert felaktig politik undan för undan ner till en fullkomlig maktlöshet. De hade vunnit sitt inflytande genom kravet på en demokratisk fred, genom kampen mot kriget, men vid makten förenade de sig med den demokratiska fredens värsta fiender, de imperialistiska kadetterna. De hade kommit till makten och vunnit sitt väldiga inflytande bland bönderna, såsom särskilt socialrevolutionärerna, genom sin kamp för jorden åt folket, för befrielsen av Rysslands millioner bönder, men vid makten ingingo de koalition med godsägarres och finanskapitalisternas partier, vilka gjorde allt för att förhindra och uppskjuta en lösning av jordfrågorna. De hade, såsom mensjevikerna, vunnit sitt förtroende hos arbetarmassorna i städerna genom sin kamp för arbetarråden, men vid makten läto de sig av koalitionspolitiken med borgerliga partier drivas till att beröva råden deras politiska inflytande och funktioner. De moderata socialisterna hade varit den konstituerande nationalförsamlingens ivrigaste förespråkare, men funno sig i att de borgerliga partierna och ministrarne undan för undan uppskjöto valen till densamma. Ju mera mensjeviker och socialrevolutionärer avlägsnade sig ifrån sina ursprungliga krav och program, desto kraftigare underströko bolsjevikerna just dessa krav och påvisade framför allt det för revolutionen och freden, det för arbetare- och bondeklassen ödesdigra i de moderata socialisternas koalition med de borgerliga partierna. Den som vill söka att objektivt och opartiskt skärskåda den ryska revolutionens grandiosa skådespel och rättvist bedöma dess händelser, partier och personer, skall visserligen icke kunna undgå att se och erkänna de väldiga svårigheter, som upptornade sig för den ryska revolutionens girondister eller medge den goda viljan hos de allra flesta av denna upprörda tids mensjeviker och socialrevolutionärer. Men deras proletära instinkt gick hastigt förlorad, deras folkpsykologiska sinne val. ofta som bortblåst, deras marxistiska ideologi borttappades i dagens och nattens otaliga bestyr och kompromisser, deras kraft att motstå de borgerliga påtryckningarna och hotelserna från ententens utskickade blev allt svagare och svagare, allteftersom landets inre svårigheter växte och kriget gick olyckligt, deras förmåga av en självständig statskonst, av djärva grepp, av verklig energi försvann. Kerenskis sista regeringstid uppvisade en hjälplöshet, ett vankelmod, en idéfattigdom, en energilöshet, som

måhända även får förklaras i en både fysisk och psykisk trötthet hos de ledande, vilken väl är förklarlig, men aldrig kan bliva ett försvar för den politik, som fördes.

Denna politik av eftergifter, svaghet och oförmåga var dock icke den enda orsaken till mensjevikernas och socialrevolutionärernas våldsamma och hastiga tillbakagång och nederlag, förkroppsligade i Kerenskis väldiga fall. Den tilltagande upplösningen inom alla samhällslivets områden, borgarklassens sabotage, den olyckliga julioffensiven vid fronten och de sedan slag i slag följande nederlagen, ententdiplomaternas intriger, den växande nöden och arbetslösheten, bondeklassens indolens och egennytta, allt detta, som dock delvis var en följd av en felaktig politik och en olycklig statskonst, underblåste ytterligare missnöjet och vände opinionen emot dem, som i regeringen buro ansvaret för landets öde. Kerenskis ställning till Kornilowupproret och hans envishet att även efter detta uppror framtvinga en koalitionsregering med Kornilows politiska parti, kadetterna, blev i själva verket droppen, som kom den fyllda bägaren att rinna över. När Kerenski och hans män föllo redan vid bolsjevikernas första anstorm, hade regeringspartierna, såsom det visade sig, i själva verket redan förlorat även det sista inflytandet hos såväl städernas industriarbetare, flottans matroser och stora delar av arméns soldater som ock hos rätt avsevärda delar av bondeklassen, låt vara att denna sistnämnda klass ännu stod socialrevolutionärerna nära i sin politiska grunduppfattning och sina sympatier. Först när allt var förlorat, gjorde de moderatsocialistiska partiledarne förtvivlade försök att slå in på en mera beslutsam och proletärt betonad politisk linje. Men både beslutet om fredsförhandlingar, om jordens provisoriska fördelning åt bönderna, om Konstituantens inkallande och strävandena efter en socialistisk samlingsregering kommo för sent. Massornas förtroende var totalt förlorat.

Det historiska läget krävde vid makten ett enhetligt, på en stark och mäktig klass vilande, väl organiserat, järnhårt disciplinerat och beslutsamt parti, som ännu ägde betydande massors förtroende och i sin ledning ägde starka viljor med fasta och klara mål för ögonen. Valet stod i själva verket mellan en militärdiktatur, stödd på de kapitalistiska klasserna, kosackfolken och de borgerliga partierna, och en proletärdiktatur, uppburen av ett parti, som ägde de stora massornas förtroende och tillgivenhet. Men både arbetare och bönder visste, att en militärdiktatur betydde fortsatt krig i stället för fred, ett uppgivande av revolutionens demokratiska vinster, godsägarnes kvarblivande vid makten över jorden, fabrikanternas ökade utsugning av proletariatet, Konstituantens hägrande dröm förbytt i ett återupplivat tsarvälde. Militärdiktaturen hade sålunda inga lockelser. Återstod bolsjevikerna. Hos dem funno massorna vad de sökte. Ett parti, som fört en lika klok som oförsonlig opposition, som förutsagt och varnat för alla kompromisser, ett parti, som ville skänka de krigströtta freden, bönderna jorden, industriarbetarna kontrollen över produktionen, hela den politiska makten åt arbetar-, soldat- och bonderåden, landet en socialistisk regering och hela folket den konstituerande nationalförsamlingen, som skulle bekräfta den nya revolutionens landvinningar. Av allt detta förklaras, att bolsjevikernas revolution lyckades och att bolsjevikerna icke redan dagen efter sin makterövring föllo till marken.

Men hur förklara, att bolsjevikerna kunde hålla sig kvar vid makten trots en tilltagande nöd, trots ämbetsmännens passiva motstånd, trots generalernas uppror, trots böndernas misstro mot alla regeringar, trots den olyckliga freden, trots en upplöst armé och tusen inre och yttre fiender? Emedan bolsjevikerna utgjorde det sista partiet! Det sista parti, som ännu betydde en ordnad makt. Därför att bortom dem grinade det tomma intet, det rena kaos, den totala anarkin. Därför att bolsjevikerna representerade den starkaste makten i städerna och inom armén. Därför att bolsjevikerna var revolutionens sista värn och fäste.

Därför att bolsjevikerna höllo, vad de lovade, så långt detta stod i mänsklig makt. De hade lovat att bryta med bourgeoisin och att ge all makt åt råden. De höllo sitt löfte. De hade lovat, att ge jorden åt bönderna, och de höllo sitt löfte. De hade lovat städernas industriarbetare

kontrollen över produktionen. De höllo även detta löfte. De hade lovat det ryska folket freden. Det blev en dålig fred, men de höllo dock sitt löfte. Massorna litade på bolsjevikerna. Därför stodo de vid deras sida även i den yttersta nöden, även i tider av ännu fruktansvärdare elände och större faror än någonsin förut.

Bolsjevikerna läto icke sina reformer stanna på papperet. De omsatte dem i levande livet. Visserligen begingo de många svåra fel, visserligen hemföllo de åt många överdrifter, som de efteråt måste korrigera. Visserligen kunde de även försumma sig. De kunde också handla oöverlagt. Men de handlade dock, deras politik var gärning. Och det finnes ingenting, som massorna värdesätta som gärningar. De behöllo ständigt en levande kontakt med massorna själva, med arbetarna och bönderna. De voro vid denna tid genomträngda av en levande proletär demokrati, av en hög revolutionär idealitet, av en heroisk anda, som till slut ryckte det stora flertalet med sig. De ägde vid denna tid ledare, som förenade karaktärens oförvitlighet med viljans stålhårda fasthet och geniets skarpblick.

Medan de röda proletära gardena kämpade mot de kontrarevolutionära generalerna, medan fabrikskommittéer reste ända till Sibirien för att hemforsla livsmedel till de hungrande städerna, medan fredsdelegationerna i Brest Litowsk försvarade den demokratiska fredens principer, ännu medan de tyska kejsararméerna ryckte fram mot Petrograd och Kiew, arbetade Folkkommissariernas råd och rådsexekutivens sektioner oförtrutet på de stora revolutionära reformerna och lagarna. Alla titlar och stånd avskaffades, bankerna socialiserades, folkhushållningen organiserades, den civila och militära jämlikheten genomfördes, arméns demokratisering, som genomförde soldaternas val av sina militära ledare, stadfästes, civiläktenskapet ersatte det kyrkliga äktenskapet, de revolutionära domstolarna upprättades, den ryska stavningen förenklades, detta första steg till analfabetismens bekämpande. Statsbokhandeln grundlades, alla bildningsanstalter ställdes under folk-upplysningskommissariatets ledning. asylrätten stadfästes, den röda armén och flottan bildades, kyrkan skildes från staten och skolan från kyrkan, den europeiska tideräkningen infördes, handelsflottan socialiserades, de ryska skulderna annulerades, kooperationen omlades och erhöll särskilda förmåner, arvsrätten avskaffades, utrikeshandeln och monopoliserade industrier förstatliga des etc. Alla dessa och många andra omvälvande reformer genomfördes under loppet av några månader. Säkerligen förhastade sig bolsjevikerna i mångt och mycket, många dekret stannade tills vidare på papperet, därför att organ och krafter fattades till att så snabbt förverkliga alla dessa i folkets liv, vanor och traditioner djupt ingripande åtgärder. Men den starka viljan till handling, den revolutionära utvecklingens riktning, den nya regeringens klart proletära tendens skänkte rådsregeringen och bolsjevikernas parti det förtroende, som ensamt kunde möjliggöra för dem att övervinna alla övermänskliga svårigheter.

Detta förtroende hjälpte bolsjevikerna även över svårigheterna med Konstituanten. Bolsjevikerna hade utfäst sig att sammankalla den konstituerande nationalförsamlingen, och valen till denna ägde även rum i slutet av november. Bolsjevikerna hade icke stuckit under stol med, att de skulle respektera Konstituanten endast för så vitt denna respekterade revolutionens landvinningar. Även den socialrevolutionära vänstern, som eljest hyste stor vördnad för Konstituanten, hade ställt sig på den revolutionärt konstitutionella grunden, att det revolutionära folket icke kunde tillåta en under föråldrade kretsindelningar och röstlängder, under abnorma inre förhållanden, krig och uppror vald nationalförsamling att vrida utvecklingen bakåt, om så skulle ifrågasättas. Bolsjevikerna ställde principiellt proletariatets diktatur genom råden över den konstituerande nationalförsamlingen. Men Lenin och Trotski ville dock helst undvika en öppen brytning med Konstituanten.

Valen till Konstituanten hade i 54 av de 79 valkretsarne – i de återstående valkretsarne kunde inga val äga rum eller blevo de ofullbordade genom fientlig invasion, uppror etc. – givit följande resultat: 36,262,560 röstande deltogo. Av dessa erhöllo bolsjevikerna något över 9

millioner röster eller 25 procent, socialrevolutionärer av olika färger och nationaliteter 20 millioner eller 58 procent, mensjeviker, folksocialister etc. 1,7 millioner, kadetterna 1,8 millioner, allehanda nationella partier och högerpartier nära 2,7 millioner. Efter klasslinjer var resultatet följande: proletariatets parti, bolsjevikerna jämte medlöpare, 9,5 millioner eller 27 procent, småborgerliga partier och bondepartier,socialrevolutionärer, mensjeviker etc. 22 millioner eller 61 procent, borgerliga partier 4,5 eller 12 procent. Av socialrevolutionärernas röster torde omkring 5 millioner böra tillräknas den socialrevolutionära vänstern. Bolsjevikerna och den socialrevolutionära vänstern förfogade sålunda över omkring 15 millioner röster. Socialrevolutionärerna och mensjevikerna över omkring 17 millioner. De borgerliga representanterna voro på grund av ett försök till statskupp förklarade för-lustiga representationsrätten.

Dessa siffror spegla dock icke bolsjevikernas verkliga styrka. Framförallt behärskade nämligen bolsjevikerna de utslagsgivande områdena. I norra Ryssland hade bolsjevikerna 40 procent mot socialrevolutionärernas etc. 38 procent, i Centralryssland voro siffrorna 44 procent mot 38 procent, i västra Ryssland 44 mot 43, i hären och flottan 38 mot 43 procent, i södra Ryssland, i Sibirien och Ukrajna hade socialrevolutionärerna betydande övervikt. Man kan alltså säga att bolsjevikerna behärskade de mera industrialiserade delarna av landet, socialrevolutionärerna de rent agrariska delarna. I hären och flottan stod det och vägde jämt i november. Men redan i december och ännu mera i januari var läget i armén och flottan fullständigt omkastat till bolsjevikernas förmån såsom framgår av soldaternas hållning, valen till frontkongresserna och råden. De kommunala val, som ägde rum under december och januari, visade likaledes på en stark förskjutning till bolsjevikernas förmån i jämförelse med valen till Konstituanten. Novembervalen till Konstituanten kommo sålunda vid dennas sammanträdande den 18 januari icke att spegla den verkliga folkviljan. Emellertid skall det icke förnekas, att framför allt socialrevolutionärerna ännu ägde betydande styrka bakom sig och utan tvivel utgjorde det speciella bondepartiet. Att bolsjevikerna likväl segrade förklaras därav, att de hade bakom sig det stora flertalet av proletariatet och framförallt den mest utvecklade, dådkraftiga och revolutionära delen. Under hela revolutionen iakttager man, att det är staden som leder byn, att det är det industriella proletariatet, som marscherar i spetsen och drager bondeklassen med sig. I de stora städerna härskade bolsjevikerna och redan i november voro de jämnstarka med socialrevolutionärerna i armén, denna armé av bönder. När millionerna av bondesoldater kommo hem. kommo de hem med bolsjevikiska sympatier. Även styrkeförhållandena inom arméerna voro talande. Inom nordfrontens arméer, som lågo närmast Petrograd, röstade vid konstituantvalen 480,000 soldater för bolsjevikerna mot 240,000 för socialrevolutionärerna. I västfrontens arméer, som skyddade Centralryssland och Moskwa, röstade 653,000 soldater för bolsjevikerna mot 180,000 för socialrevolutionärerna. På sydvästfronten, som skyddade Ukraina, röstade 300,000 för bolsjevikerna mot 400,000 för socialrevolutionärerna. På den rätt avlägset liggande rumänska fronten röstade 167,000 med bolsjevikerna mot 679,000 för socialrevolutionärerna. På den fjärran kaukasiska fronten röstade allenast 60,000 för bolsjevikerna mot 360,000 för mensjeviker och socialrevolutionärer. På baltiska flottan röstade 120,000 med bolsjevikerna och endast några tusen för socialrevolutionärerna. På Svartahavsflottan röstade 11,000 med bolsjevikerna, 22,000 med socialrevolutionärerna. De utslagsgivande militära faktorerna stodo sålunda redan i november på bolsjevikernas sida. Av alla dessa siffror framgår, att vad som förhjälpte bolsjevikerna till seger var dels en överväldigande majoritet inom den industriella arbetarklassen, nästan hälften av röstetalet inom armén och så gott som hela flottan samt slutligen den väldiga övervikten i de avgörande ögonblicken på de viktigaste centrerna: huvudstäderna, regementsstäderna, industriorterna. Vad som möjliggjorde för bolsjevikerna att behålla och befästa makten var, att de efter valen till Konstituanten lyckades ytterligare utvidga sitt inflytande och sin maktställning inom industriproletariatet, vinna nästan hela armén och betydligt öka sitt inflytande inom bondeklassen.

Den 18 januari 1918 skulle den konstituerande nationalförsamlingen sammanträda.

Dagarna före Konstituantens öppnande diskuterade bolsjevikerna, regeringen och rådsexekutiven ivrigt frågan, om den konstituerande nationalförsamlingen kunde anpassas till rådssystemet eller om man utan vidare måste gå fram över den. Råden hade blivit massornas organ, dessa massor som alltmer gjort sig förtrogna med den tanken, att allenast deras egna på arbetets och yrkets grundval valda korporationer borde vara revolutionens språkrör. Konstituanten var numera närmast en kvarleva från en tidigare period av klasskampen och revolutionen. Den måste antingen bringas i harmoni med massornas nya orientering eller passeras. Price, som ingående följde denna tids viktiga händelser, uppger, att Folkkommissariernas råd den 15 januari beslöt vidtaga samma åtgärd, som franska revolutionen hade gjort efter girondisternas fall, nämligen att skapa ett vänsterns konvent. Vid denna tid ägde valen till tredje rådskongressen rum. Man tänkte sig nu möjligheten att förena Konstituanten och rådskongressen till ett stort konvent. Konstituanten skulle uppfordras att erkänna vissa för den ryska republikens konstitution grundläggande principer. Folkkommissariernas råd förelade den centrala rådsexekutiven ett dekret, kallat ”Förklaringen över de arbetande och utsugna massornas rättigheter” i analogi med franska revolutionens ”Förklaring över människans och medborgarens rättigheter”. Detta dekret skulle föreläggas Konstituanten såsom grundval för dess tillträde till det Konventet, till vilket även delegaterna till tredje rådskongressen skulle äga tillträde. Detta världshistoriska dokument hade följande lydelse:

FÖRKLARINGEN ÖVER DE ARBETANDES RÄTTIGHETER.

Exekutivkommittén för arbetare-, soldat- och bonderåden hoppas, att konstituerande nationalförsamlingen, såvida den verkligen vill uttrycka det arbetande och utplundrade folkets vilja, skall ansluta sig till följande uttalande:

1. Ryssland förklarar sig som en republik av arbetare, soldater och bönder. Hela den centrala och lokala makten tillhör råden.

2. Den ryska sovjetrepubliken grundas på principen om fria nationers fria förbund och utgör en federation av republiker, vilande på nationella råd.

För att förverkliga uppgiften att slutgiltigt avskaffa samhällets uppdelning i utsugna och utsugande samt för att genomföra socialismens seger beslutar Konstituanten:

1. För att förverkliga jordens socialisering upphäves privatäganderätten till jorden. All jord förklaras för folkets egendom och överföres till de arbetande utan varje ersättning enligt jämlikhetens principer.

2. Alla skogar och vattendrag förklaras som allmän egendom. Alla gods och företag, alla levande och döda inventarier förklaras som nationalegendom.

3. Rådens beslut om arbetarnes kontroll över produktionen och om upprättandet av ett folkhushållningsråd godkännes.

4. För att säkerställa arbetarnas makt över kapitalisterna är republikens första åtgärd att överföra gruvor, järnvägar och alla andra produktions- och samfärdsmedel till sovjetrepublikens egendom.

5. Bankernas överförande till samhället bekräftas såsom ett av villkoren för arbetarklassens frigörelse från kapitalets ok.

6. Arbetsplikt införes för envar i syfte att avskaffa parasitklassen ur samhället och organisera det ekonomiska livet på ny grund.

7. För att garantera makten åt arbetarna och undvika varje möjlighet att återupprätta exploatörernas makt skall det bildas en röd socialistisk armé av arbetare och bönder. De besittande klasserna skola fullständigt avväpnas, uttryckande den orubbliga föresatsen att befria mänskligheten ur finanskapitalets och imperialismens klor, som dränkt världen i blod under det mest brottsliga av alla krig.

Konstituanten ansluter sig till rådens politik, som avslöjat de hemliga fördragen, som sökt förbrödra arbetarna och bönderna i de krigförande arméerna och som sökt ernå en demokratisk folkfred utan annektioner och kontributioner på grundval av folkens självbestämningsrätt. I samma syfte hävdar Konstituanten det fullständiga brytande med den borgerliga civilisationens barbariska politik, som uppbygger några få utvalda nationers välstånd på förslavandet av hundratals miljoner arbetare i Asien, i kolonierna och i småstaterna. Konstituanten hälsar folkkommissariernas och rådens politik, som proklamerat Finlands fullständiga oberoende, som börjat draga de ryska trupperna från Persien och som proklamerat Armeniens rätt till självbestämmelse. Konstituanten betraktar som ett första slag mot bankkapitalet och den internationella finansen sovjetlagen om annotering av lån, slutna av tsarens regeringar, liksom av godsägarna och bourgeoisie och uttrycker övertygelsen om, att sovjetmakten skall fullfölja sin kamp intill fullständig seger för den internationella arbetarrevolutionen över kapitalet.

Då Konstituanten blivit vald på partilistor uppsatta före novemberrevolutionen, innan folket ännu kunnat resa sig i hela sin kraft emot exploatörerna, då det ej ännu kände hela sin styrka för tillvaratagandet av sina klassintressen och då det ännu ej upptagit en praktisk kamp för samhällets socialisering, skulle Konstituanten hålla det för oriktigt även ur rent formell synpunkt att motsätta sig rådens makt. Konstituanten anser att för närvarande, då folket kämpar mot sina exploatörer, det icke kan ges plats för exploatörerna i de maktutövande organen. Makten måste helt och hållet tillhöra de arbetande massorna och deras styrelse: arbetar-, soldat- och bonderåden. Understödjande rådens makt och folkkommissariernas dekret förklarar Konstituanten, att dess uppgift består endast i utarbetandet av huvudgrundlagarna för samhällets överförande till socialismen. I önskan att se bildad en fri och frivillig och till följd därav en så mycket fastare och varaktigare förening av arbetare av alla nationaliteter i Ryssland, inskränker sig Konstituanten till att uppställa grundprinciperna för federationen av Rysslands sovjetrepubliker, i det den överlämnar ät arbetarna och bönderna av varje nationalitet rätten att fritt avgöra på deras rådskongresser, om de vilja deltaga i den federativa styrelsen och i andra rådens federativa institutioner.”

Denna deklaration godkändes av rådspartierna och rådsexekutiven, men mötte i hela den borgerliga pressen liksom hos mensjevikernas och socialrevolutionärernas höger och center ett våldsamt motstånd. Från båda sidor mobiliserades under natten till den 18 januari. Skottväxling och smärre gatustrider och demonstrationer ägde rum hela denna dag, särskilt i trakten av Tauriska palatset, där Konstituanten sammanträdde.

Klockan tre eftermiddagen öppnades Konstituanten av Swerdlow, ordföranden i centrala rådsexekutiven. Till höger och i mitten av salen sutto kadetterna och socialrevolutionärerna, därefter mensjevikerna. Hela vänstra halvan av salen upptogs av den socialrevolutionära vänstern och bolsjevikerna. Rådspartierna utgjorde ungefär 40 procent av delegaterna. Huvudstaden hade sänt Lenin, Trotski, Sinowjew, Kamenjew, Kollontai, Stalin, m. fl. bolsjevikiska ledare. Moskva likaså. Även socialrevolutionärerna och mensjevikernas ledare voro valda. Till president valdes Tjernow. Bolsjevikerna hade föreslagit Maria Spiridonowa. Tjernow förklarade, att Konstituanten genast skulle inleda fredsförhandlingar på basis av den ryska revolutionens fredsprogram. Konstituanten skulle vidare återställa enhetsfronten mellan Rysslands arbetande massor och göra ett slut på borgarkriget. Tjernov avbröts ofta av rop

sådana som ”Kerenski”, ”Kaledin”, ”Mogilew”, etc. Efter Tjernow talade Swerdlow, som föredrog rådens förslag till förklaring över de arbetandes rättigheter. Sedan han uppläst förklaringen, uppmanade han Konstituanten att antaga densamma såsom grundval för dess tillträde till det förestående stora Konventet, som skulle utgöras av Konstituanten och tredje rådskongressen. Genom detta steg, sade Swerdlow, skall Konstituanten bli i stånd att bidraga till upprättandet av den socialistiska republiken Ryssland. Swerdlow förklarade även, att rådsregeringen vidtagit mått och steg för att återställa det internationella samförståndet mellan arbetare i alla länder. Swerdlow slöt: ”Sålunda är rådsmakten den enda, till vilken proletariat och bondeklass kan hava förtroende och Konstituanten kan blott på så sätt tjäna revolutionen, att den erkänner proletariatets diktatur och avskaffandet av de privilegierade klassernas politiska rättigheter.” Efter Swerdlow talade Tseretelli, mensjevikernas ledare. Konstituanten, sade han, har framgått ur hela landets demokratiska val och måste också utgöra landets högsta myndighet. Men om så är, vad betyder då det ultimatum, som rådsexekutiven framlagt? Ett dylikt ultimatum kan blott betyda en skärpning av inbördeskriget. Kan detta medföra ett snabbare genomförande av socialismen? Tvärtom, detta skall blott underlätta de tyska militaristernas bemödanden att splittra den revolutionära fronten. Konstituantens sprängning skall blott tjäna bourgeoisins intressen, vilka bolsjevikerna säga sig bekämpa. Blott Konstituanten kan tjäna revolutionen.” Price säger, att Tseretelli i detta sitt sista offentliga tal, som var hans svanesång, talade på ett överlägset sätt, behärskat, full av filosofisk ro, lik Zeus, som från sin olymp betraktar de smärre gudarnes konflikter. Men Tseretelli förstod icke, att Rysslands historia passerat den borgerliga demokratin. Därför betydde Tseretellis tal, att han slutade sin bana som en av den ryska revolutionens ledare. Bucharin, som sedan talade, klargjorde bolsjevikernas och rådens principiella synpunkter. Dybenko framförde flottans och arméns anslutning till proletariatets diktatur.

Strax efter midnatt skred man under en oerhörd upphetsning till omröstning. Med omkring hundra rösters majoritet avslog Konstituanten rådsexekutivens förslag till förklaring om arbetarnes rättigheter och rådsmakten. Härefter lämnade bolsjevikerna och den socialrevolutionära vänstern salen. Sedan rådsregeringen sammanträtt utfärdades ett dekret om Konstituantens upplösning, enär den blivit vald på föråldrade listor och motsatt sig arbetar- och bondeklassens makt. Samtidigt anmodades de medlemmar av Konstituanten, som voro beredda att godkänna arbetarerättigheternas förklaring, att tillsammans med delegaterna till den tredje rådskongressen bilda Konventet. Detta skulle lägga grundvalarna till den ryska socialistiska rådsrepubliken och föra revolutionens av väldiga brottsjöar hotade skepp genom bränningarna.

Så slutade den konstituerande nationalförsamlingen sin bana. Den var lik en meteor som hastigt lyste och försvann. I dess ställe trädde stora Konventet samman. Den 23 januari sammanträdde Konventet i Tauriska palatsets sal, samma sal där tsarens duma och Konstituanten sammanträtt. Vid Konventets öppnande talade även representanter för utländska arbetarpartier, däribland även från Sverge, varvid Z. Höglund framförde de revolutionära svenska arbetarnes hälsningar. Konventets viktigaste uppgifter voro att förbereda och avsluta freden med fienden, att vidtaga åtgärder till lindring av livsmedelskriserna jämte en rad av revolutionära lagar. Men framförallt hade Konventet att närmare utforma och antaga den revolutionens Magna Charta, som nedskrivits i arbetarrättigheternas förklaring och som nu efter en del redaktionella ändringar och tillägg under oerhört jubel antogs. Därmed var grundstenen lagd till den ryska sovjetrepublikens författning. Från denna dag kunna vi räkna den ryska rådsrepublikens verkliga tillblivelse, en milsten i folkens och mänsklighetens historia.

Så äro vi vid slutet av en epok i den stora ryska revolutionen. Ett nytt kapitel i dess historia börjar. I Ryska rådsrepublikens historia skola vi följa revolutionens vidare öden.

Källor och litteraturförteckning till delarna IV–V.

ADLER, MAX: *Probleme der sozialen Revolution*, Arbeiterzeitung, Wien, 30. März, 2., 6., 11., 17. April und 1. Maj 1919.

–„– *Der Kommunismus bei Marx*. Grönbergs Archiw, Jahrg. 6, S. 229 ff. Hirschfeld, Leipzig.

ANONYMUS: *Thesen über die sozialistische Revolution und die Aufgaben des Proletariats während seiner Diktatur in Russland.* ”Prawda” 26 december 1917.

ANTONELLI, E.: *La Russia bolscevica*. Societá Editrice Avanti. Milano 1921.

BALLAD, C. R.: *Russia in Rule and Misrule*. Murray. London 1920.

BAUER, O.: *Der Weg zum Sozialismus*, Wien 1919, Berlin 1919.

BESRABO NI, I.: *Deux Révolutions*. Petrograd 1918.

BLOS, W.: Der neue russische Staat. *Die Neue Zeit*, Jahrg. 36, Bd. 1, S. 392 ff.

BOLCHÉVISME, LE: *Livre blanc anglais*, 1919. Berger-Levrault. Paris 1919.

BORCHARDT, J. *Die Diktatur des Proletariats*. Verlag der ”Lichtstrahlen”, Berlin-Lichterfelde, 1919.

BORCHARDT, J. und BERLINER, H.: Der kommunistische Aufbau, 2 Aufl. Verlag der ”Lichtstrahlen”, Berlin-Lichterfelde.

BRAILSFORD, H. N.: *The russian workers' republic*. Allen & Unvin, London 1921.

–„– *For and against the Bolsheviki*. New Republic. 1918.

BRY ANT, LOUISE: *Six red months in Russia*. Heinemann, London.

BRONSKI, M.: *Die Agrarverhältnisse und die Agrarrevolution in Russland.* Die revolutionäre Agrargesetzgebung nach 1917. Jahrbuch för Wirtschaft, Politik und Arbeiterbewegung 1922/23. Verlag der Kommunistischen Internationale. Carl Hoym Nachf. Louise Cahnbley, Hamburg.

BUCHARIN, N.: *A bas les brigands internationaux.* Moskva 1918.

–„– *L'eglise et !'école dans la république des soviets.* Moskva 1918.

BÖTTCHER, H.: *Die Wahrheit über die Bolschewiki*, Antwort auf Grigorowitsch Revolutionäre Flugsschriften 4, Berlin.

COLOMBINO, E.: *Tre mesi nella Russia dei Soviet*. Società Editrice Avanti. Milano 1921.

CUNOW, H.: *Die Diktatur des Proletariats*. Die Neue Zeit., Jahrg. 37, Bnd 1. S. 170 ff.

DANIELS, W.: *Russia 1918*. Stockport 1919.

DACLARATION des droits du people russe peinant et exploité. Petrograd 1918.

DÖRSCHLAG, S.: *Bolschewismus, Idealismus und Kultur*. Revolutionäre Flugschriften 5, Berlin.

DUHR, B.: *Der Bolschewismus. Flugschriften der ”Stimmen der Zeit”*, 6 Heft. Freiburg i. B.

DECREES, *fundamental. The Social and Political Work of the Socialist Gouvernment of Russia*. Trade Union Printing Press, Genéve 1918.

FENNER, H.: *Die Despoten der Sowjetrepublik.* Revolutionäre Streitfragen, 10 Heft. Berlin 1919.

–„– *Maxim Gorkis politische Gesinnung und seine Stellungnahme zu der Sowjetregierung*. Revolutionäre Streitfragen, 11 Heft. Berlin 1919.

GOURKO, B.: *Russia 1914--47. Memoires and impressions of war and revolution.* Murray. London 1920.

GRUMBACH, S.: *Brest-Litowsk, Lenin-Trotski und Hindenburg-Ludendorff.* Payot. Paris-Laussanne 1918.

HAHN, W., und A. v. LILIENFELD-TOAL: *Reglung des Handels und Verkehrs in Russland. Kommissionsverlag von Gustav Fischer*, Jena 1921.

HANSON, Arvid, og STANG, *Emil: Sovjetförfatningen*. Det Norske Arbeiderpartis For-lag, Kristania 1920.

IGNATJEW: *Die Tätigkeit der Sozial-Revolutionäre in Archangelsk*. Verlag Carl Hoym Nachflg. Louis Cahnbley, Hamburg.
JOFFE, A.: *Die erste proletarische Regierung. Russiske Korrespondens. Jahrgang* 1, Band 2 Nr. 14-16 Oktober 1920. A. Seehof et Co. Verlag, Berlin.
KALININ, M. I.: *Speeches and talks.* Gov. Pub., Moscow 1919.
KAMKOW. B.: *Les socialistes-revolutionair de gauche.* Reggiani. Genéve 1918.
KLEBANSKI: *Der Kommunismus in Russland und die Diktatur des Proletariats*. Berlin 1919.
KRUPSKAJA, N. K., und Lunatscharski, A. V.: *Das Kulturwerk Sowjet-Russlands.* Ver lag der Kommunistischen Partei Deutschösterreichs. Wien 1920.
KOSSOWSKI, V.: Die bolschewistische Regime in Russland. Olten 1918.
KOLLONTAY, A.: The activity of the russian people's Commissariat for social welfare. The people's russian information. London 1919.
LANDAU-ALDANOW, M.: *Lénine*. Povolovski et cie. Paris 1919.
LARIN, J.: *La guerre et le programme agricole*. Petrograd 1918.
LEDOC, K. J.: *Russlands streitende Kräfte*. Die Neue Zeit, Jahrg. 37, Bd. 2, S. 51 ff.
LEDER: *Die Geschichte der Internationale. Jahrbüch für Wirtchaft, Politik und Arbeiter bewegung 1922/23*. Verlag der Kommunistischen Internationale: Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Humburg 8.
LENIN, N.: *Am Tage nach der Revolution,* Genossenschaftsdruckerei, Zürich 1918.
-„- *Thesen fiber bürgerliche Demokratie und proletarische Diktatur*. Verlag der kommunistischen Internationale, Petrograd, Smolny 1920.
-„- *Die drohende Katastrophe und wie soll man sie bekämpfen?* Verlag der Arbeiterbuchhandlung, Wien 1921.
-„- *Das Verhältnis der Kommunisten (Bolschewiki) zum mittleren Bauerntum*: Herausgegeben vom westeuropeischen Sekretariat der Kommunistischen Internationale 1920.
-„- *Werden die Bolschewiki die Staatsmacht behaupten?* Verlag der Arbeiterbuchhandlung, Wien 1921.
–„– *De nächsten Aufgaben der Sowjetmacht*. Verlag ”Die Aktion” Berlin-Wilmersdorf, 1919.
–„– *Das Militärprogramm der proletarischen Revolution*. In ”Krieg und Revolution”.
–„– *Der Opportunismus und der Zusammenbruch der II. Internationale.* ”Krieg und Revolution”.
–„– *Rede bei Auflösung der Konstituante*. Heft ”Bolschewismus” der Süddeutschen Monatshefte.
–„– *The principal task of our days*. Petrograd 1918.
–„– *Les problémes du pouvoir*. Petrograd 1918.
MINSKY: *L'idéologie de la Revolution russe*. Mercur de France 1918.
MILJUTIN, W. P.: *Die internationale Lage*. Promachos-Verlag, Belp-Bern.
NEWBOLD, J. T. W.: Bankers, *Bondholders and Bolsheviks.* The people's russian inf. Bureau. London 1919.
NEWSKY, N.: *Que sent les bolchévistes?* Petrograd 1917.
OGANOWSKI: *Die Agrarfrage in Russland seit der Revolution.* Archiv für Sozialwissenschaft, Bd. 37, S. 701 ff.
OBOLENSKI (Ossinski) : *Die internationale Lage und die Politik der Entente. Verlag der kommunistischen International*e. Petrograd, Smolny 1920.
PAQUET, ALF.: *Der Geist der russischen Revolution*. Leipzig 1919.
POOLE, E.: *The Dark People Russia's Crisis. Methuen*. London 1919.

PLATTEN, F., und Sinowjew, G.: *Ueber die Stellung zu den sozialistischen Strömungen und zur Berner Konferenz.* Verlag der kommunistischen Internationale Petrograd, Smolny 1920.

PRICE, M. P.: *Das Räte-System in Russland*, Berlin 1919.

-„- *Capitalist Europe and Socialist Russia.* B. S. P. London 1919. RANSOME, A.: Sei settimane in Russia. Societá Editrice Avanti. Milano.

-„- *The Cr:sis in Russia*. Allen & Unvin. London 1921.

RAKOWSKY, G.: *Die Sowjetukraina.* Jahrbuch fur Wirtschaft, Politik und Arbeiterbewegung 1922/23. Verlag der Kommunistischen Internationale. Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg.

REED, JOHN: *Zehn Tage, die die Welt erschütterten*. Verlag Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg.

RADEK, K.: *Die russische und die deutsche Revolution und die Weltlage*, Berlin 1919, Druck von Otto Godemann.

–„– *Die internationale Lage und die äussere Politik der Räteregierung*Herausgegeben vom Propagandaausschuss des Zentral-Exekutivkomitees der Räte. Eine Rede, gehalten am 3. September 1918 in der vereinigten Sitzung des Moskauer Rates der Arbeiter- und Rotenarmee-Deputierten, der Fabrikskomitees- und Gewerkschaften-Vertreter

SINOWJEW, G.: *Die Kommunistische Partei Russlands in der Revolution*. Jahrbuch für Wirtschaft, Politik und Arbeiterbewegung 1922/23. Verlag der Kommunitische Internationale. Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg

SINOWJEW, G., und LENIN, N.: *Sozialismus und Krieg.* I Lenin-Trotzki: Krieg und Revolution.

–„– *Von der biirgerlichen bis zur proletarischen Revolution*. Frankes Verlag. G. M. B. H. Leipzig 1921.

–„– *Heer und Volk.* Verlag der kommunistischen Internationale Petrograd, Smolny 1920.

SEMJONOW, (Wassiljew) : *Die Partei der Sozialrevolutionäre in den Jahren 1917-1918*. Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley, Hamburg 1922.

STEINBERG, I.: *Pourquoi nous sommes contre la paix de Brest Litowsk.* Reggiani. Genéve 1918

STRANNIKOW, N.: *Bolsjevismen i sovjetriket.* Tidens Förlag. Stockholm 1918.

STRUTHAHN, A.: *Die Verfassung der Russischen Sozialistischen Föderativen SowjetRepublik*, Kommentar. Union-Verlag, Zürich, 1918.

STUTSHKA, P.: *Le Tribunale du People*. Moscou 1918.

STURM, FRITZ: *Das bolschewistische Russland.* Verlag: Willaschack & Co., Hamburg.

SUKENNIKOW, M.: *Lenin och Trotskij*. J. A. Lindblads Förlag, Uppsala.

TROTSKI, L.: *Die Oktoberrevolution.* Russische Korrespondenz Jahrgang 1, band 2, Nr 14-16 Oktober 1920. A. Seehoff et Co, Verlag, Berlin.

–„– *Die Friedensverhandlungen in Brest-Litowsk*. Ibm.

–„– *Europa und die Revolution*. Utdrag ur Trotskis ”Unsere Revolution”. 1 Heft ”Bolschewismus” der Süddeutschen Monatshefte.

–„– *Der Krieg und die Internationale*. *I Lenin-Trotski*, Krieg und Revolution, Verlag der ”Lichtstrahlen”, Berlin-Lichterfelde.

–„– *Von der Oktoberrevolution bis zum Brester Friedensvertrag*. Promachos Verlag, Belp-Bern: A. Hoffmans Verlag, Berlin.

–„– *Die Sowjetmacht und der internationale Imperialismus*, Promachos-Verlag, Belp-Bern 1918.

–„– *L'avénement du bolchévisme.* Paris.

–„– *War or Revolution*. S. L. P., Glasgow 1918.
–„– *Arbeit, Disciplin und Ordnung werden die soc. Soviet-Republik retten.* Lib. Arbeiterbunds. Bale 1918.
TOMSKI, M.: *Abhandlungen über die Gewerkschafts-Bewegung in Russland.* Verlag der kommunistischen Internationale, Verlagsbuchhandlung Carl Hoym Nachf. Louis Cahnbley Hamburg 11.
VACIRCA, V.: *Cio che ho visto nella Russia Soviettista.* Società Editrice Avanti. Milano 1921.
VANDERWELDE: *Trois aspects de la Révolution russe*. Paris 1917.
VICTOROW-TOPOROW, V.: *La premiare année de la revolution russe*. Bern 1919.
WILCOX, E. H.: *Lenin and Bolshevism*. Fortn. Review. 1918.
WILENSKI, WL. (Sibirjakow): *Die düstere Zeit der sibirischen Reaktion.* Internationaler Verlag, Zürich 1929.
VOLSKI, S.: *La revolution sociale*. Moscou 1917.
WRANGEL, F. v.: *Russlands Zukunft*. Orell Füsli. Zürich 1918.

Diverse utländska och inhemska tidningar och tidskrifter.
I övrigt hänvisas till litteraturförteckningarne i I. och III delarne.